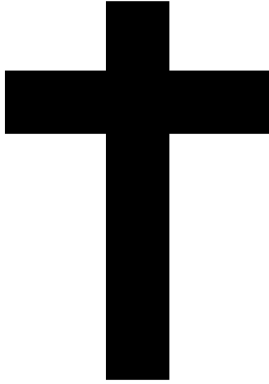

Ekáti Nku Nkɔ

New Testament in Kenyang (CM:ken:Kenyang)

Ekáti Nku Nkɔ

New Testament in Kenyang (CM:ken:Kenyang)

copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kenyang

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kenyang

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-27

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022

0a400be4-2dfe-565d-bdea-5f3d59d48520

Contents

Mátio	1
Mák	69
Lúkas	108
Jǫn	175
Betik	221
Rom	283
1 Kǫrint	313
2 Kǫrint	344
Galéshia	362
Efesǫs	372
Fílipi	382
Kólǫse	390
1 Tesalónika	397
2 Tesalónika	403
1 Timǫti	406
2 Timǫti	415
Táytǫs	421
Fílemǫn	425
Híbru	427
Jems	449
1 Píta	457
2 Píta	465
1 Jǫn	470
2 Jǫn	477
3 Jǫn	478
Jud	479
Kenó Jǫn	482

Mbok Ndíndí mbonyu Mátio ásíní

*Bachĩmbi Yesu Kristo
(Lk 3.23-38)*

¹ Né chi manyén bachĩmbi Yesu Kristo, ebhárémō Mfō Debhít ne Abraham.

² Abraham achí nyaka chi Aisek, Aisek abhak chi Jekóp, Jekóp abhak chi Júda ne bōmayi. ³ Júda achí nyaka chi Péres ne mōmayi Será. Máyap aka nnyén be Táma. Péres abhak chi Hésrōn, Hésrōn abhak chi Rám. ⁴ Rám achí nyaka chi Amínadap, Amínadap abhak chi Nášōn, Nášōn abhak chi Sálmōn. ⁵ Sálmōn achí nyaka chi Bóas. Nnō Bóas aka nnyén be Ráhab. Bóas abhak chi Obēd. Nnō Obēd aka nnyén be Rút. Obēd abhak chi Jése, ⁶ Jése abhak chi Mfō Debhít.

Debhít achí nyaka chi Sólomon. Nnō Sólomon ayambi abháy Uriá, ke ábhay Debhít. ⁷ Sólomon achí nyaka chi Rehóboam, Rehóboam abhak chi Abíja, Abíja abhak chi Asa. ⁸ Asa achí nyaka chi Jehósafat, Jehósafat abhak chi Jórám, Jórám abhak chi Usia. ⁹ Usia achí nyaka chi Jótám, Jótám abhak chi Ahas, Ahas abhak chi Hesékia. ¹⁰ Hesékia achí nyaka chi Manáse, Manáse abhak chi Emōs, Emōs abhak chi Josáya. ¹¹ Josáya achí nyaka chi Jekonáya ne bōmayi. Mpok yō

kě bápókó bo Israel be mandək manchəkō etək Bábilōn.

¹² Mpok ane bo Israel bárov Bábilōn bápētñsem etək eyap, Jekonáya achí nyaka chi Síltiel, Síltiel abhak chi Serúbabel. ¹³ Serúbabel achí nyaka chi Abiud, Abiud abhak chi Eliákim, Eliákim abhak chi Asō. ¹⁴ Asō achí nyaka chi Sádək, Sádək abhak chi Akim, Akim abhak chi Eliud. ¹⁵ Eliud achí nyaka chi Eliása, Eliása abhak chi Mátan, Mátan abhak chi Jekóp. ¹⁶ Jekóp achí nyaka chi Joséf nném María, María ane ábhé Yesu mmu achi Mpepe Mandem afyé nyaka bariεp be átō.

¹⁷ Bébhó amuet Abraham beghaka amuet Debhít, mkpák bachĩmbi Kristo éhí ye nyaka byo ne enwi. Bébhó amuet Debhít beghaka mpok bápókó bo Israel be mándók mánochókō etək Bábilōn, ébhák byo ne enwi. Bébhó mpok bo Israel bárov Bábilōn bápētñsem etək eyap, béchúap mpok Kristo, Mpepe Mandem afyé nyaka bariεp be átō, mkpák bachĩmbi Yesu ebhak byo ne enwi.

*Nebhe Yesu
(Lk 2.1-7)*

¹⁸ Enyu éfákári nyaka ke bábhé Yesu Kristo: María achí nyaka nnō Yesu. Mpok yō Joséf ati bébhay yi. Ke bápéε riñi bati, éfákari be María achi ne menie. Apokō menie bhō chí ndũ betan Efónjó Bedyεε. ¹⁹ Joséf abhak chak besí Mandem. Eká yí keyán bechye María ntíánwóp. Aku ye nti beway nebhay ne María

ansem ansem. ²⁰ Κε ενέ Joséf ákàysi ndak ane, Mandem ató ángel ywi amot ntá Joséf ndü kenó. Angel wu aghati yi be, “Joséf, ebhárémō Debhít, kéchay besot María ndü nebhay, apókó menie chi ndü betañ Efóñó Bedyere. ²¹ Ne chōñ ambé móm Bakanem. Nnyén eni némbak be Yesu, mbonyune chōñ yí ampeme böbhi ndü ntemsi bebú bhap.” ²² Mēnyñ ebhen menkem béfákáři be enyñ ene Mandem ághátí ndemekēpinti andem, emfu tetep. ²³ Arēm nyaka be, “Chōñ Ngosōñ ane ábhíkí re riñi mbakanem ampoko menie ambé móm Bakanem, nnyén eni nembak be Emánuel”, nó chí be, “Mandem achi ne bhese.” ²⁴ Joséf áñémé nókó ndü kenó, akē nkúbhé mbō enyñ ángel Mandem aghati yi. Asot María ndü nebhay. ²⁵ Yē nó, bó kerñi bati kpáte María abhe Móywi. Abhé nókó, Joséf arem be nnyén mmó chi Yesu.

2

Bō abhen bárōñó beghō Yesu

¹ Bábhé Yesu etak Bétlehem atú Judéya. Mpok yō, Hérōd abhak Mfō atú wu. Nebhé bábhé Yesu, bo abhen bárñi ēti mambe báfú atú mmok áfù batwō Yerúsalem, mámbēbhe nōkō be, ² “Mmō ane bábhé bé ámbák Mfō bo Israel achi fá? Sébhēp mbonyune séghō nembe enén nérēm ēti nebhe eni awu atú mmok áfù, ne sétwō bechye yi kenókó.” ³ Mfō Hérōd ághókó nókó enyñ

ene böbhō bárémé, ntí átaka yi amem. Ebhák enyumót ne bö mankem amem etak Yerúsalem. ⁴ Hérōd abhñi böbatí bachiákap Mandem ne batōñ ebhé Mandem ndü nebhuet amot. Abhép bhō be, “Bábhōñ bebhe Mpepe Mandem afyé nyaka bariēp be ätō fá?”

⁵ Bāghátí yi be, “Bábhōñ bebhe yi etak Bétlehem, fá atú Judéya, mbonyune echi amem ekáti ndemekēpinti be,

⁶ Mandem arem be, ‘Wō Bétlehem ndü mmik Júda,

puyē wō ke óchí ansem ndü betak Júda menkem,

mbonyune ntá ye kē Mfō áfù.

Mfō ane ákēm böbha, bo Israel, mbō erítí mbabheri bāghōñómén ákēm bāghōñómén yi.’”

⁷ Hérōd ághókó nókó nó, abhñi mankō bhō, abhōñ kepí ne bhō ansem ansem, abhép bhō bé mángátí yi mpok ane bō baghō nembe enō atú etak yap. ⁸ Aghati ye bhō be, “Dók ká Bétlehem, mámbep sayri nebhuet ane mōwu achi. Mánāñ mǎngó yi, pet ká nsem mǎngati me, bé me nkwō ndók nchýé yi kenókó.”

⁹ Mankō bhō bāghókó nókó enyñ ene Mfō Hérōd árémé, báfá bare rōñ. Ndü bárōñ, bāghó nkúbhé nembe enén báyámbi baghō atú etak eyap ne nó nérōñ nókó ambi, bó mánkōñō nōkō ansem. Báchwōbhé nókó Bétlehem, nembe enō néte amfay nebu, tébhé tébhé ne eket ené mōwu

áchí aré. ¹⁰ Nēghó bághó nēmbē enō, manjāk amap aya acha. ¹¹ Bághó eket ene nó nété are tebhē tebhē, barok bachwe amem, baghō mmó ne máyi María. Bátēp mánén amik bare chye yi kenókó. Mánéne bebha bhap bafere menyin ebhen béyá nkáp báchyé mbō awap akap ntá yi. Emōt ebhak pú, échák ébhák enyū serwó esen bádùre sēnchye nōkō erítí eriep. * Enéfú ébhák enyin ené básōt beghoko ngú be áké chōnti. †

¹² Mankō bhō bápéré gure, Mandem asemti bhō ndū kenó bé báké petnsem ntá Mfō Hérōd. Báfuet chí ndū mbi achak ke bágure etok eyap.

Joséf ne Maria bápókō Yesu bábue bárók etok Ijip ne yi

¹³ Bō bhō nó batwō beghō Yesu bagure nōkō, ángel Mandem abhesi ntá Joséf ndū kenó ekén yi aghō aghati yi be, “Joséf, Hérōd áyàn mbi beway mōne. Faté yé, sōt mmó ne máyi, bue dók etok Ijip. Dók, ómbák aré kpáte ngati wō ómpétnsem.” ¹⁴ Joséf aηeme, asōt mmó ne máyi, afa, arōk etok Ijip ne bhō nkúbhé beti ebhō mbō enyū ángel Mandem aghati yi. ¹⁵ Agháká nókó aré, abhak are kpáte Mfō Hérōd agú. Menyin béfákárí nyaka enyu eyō bé enyin ene Mandem ághátí ndemekēpinti andem, emfu tetep be, “Mbīñí mówa be ámfá etok Ijip”.

Hérōd arem be mángwáy bōbabhakanem abhen

¹⁶ Hérōd ághó nókó be mankō bhō bárwō yi ndū yi ánóhó bhō keghó, ntí nēnen yi amem. Achye eyōη be mángwáy bōbabhakanem mankem abhen bábhíkí cha mamié apay ndū etok Bétlehem ne ndū betok ebhen bechi kekwoť. Hérōd atik bé énāη échí mamié apay bébhō mpok mankō bhō báyámbi baghō nēmbē mpok bábhé Yesu. ¹⁷ Ekú enyin ene ndemekēpinti Jeremáya árémé bé chōη émfakari, emfu tetep. ¹⁸ Arem nyaka be, “Eyōhó kebho éfū etok Ráma. Kebho kényá ne bása. Ráshel ádi bōbhi. Mánik yi mmuet be ambōt kebho ke apú ka mbōnyune bágu barō yi.”

Joséf ne Maria bápētsem ndū mmik Israel ne Yesu

¹⁹ Hérōd agú nókó, ángel Mandem abhesi ntá Joséf ndū kenó amem etok Ijip, ²⁰ aghati yi be, “Joséf, faté sōt mmó ne máyi petnsem ndū mmik Israel. Bo abhen báyāη nyaka beway mmó manāη bagu.” ²¹ Joséf aηeme, asōt nno ne mmó apētsem etok Israel. ²² Ke Joséf ághókó nókó bé Akelos asōt epok etayi mbō Mfō atú etok Judéya, acháy berōη aré. Ndū kenó kéchák, ángel Mandem ayep Joséf batú be yi ándók chí atú Gálili. ²³ Joséf arōk, achōkō amem etok Gálili ené bábhīñi be Násáret, mbōnyune échí

* **2:11** Bábhīñi enyū serwó esō be “Frankinsens” ndū eyōhōndik. † **2:11** Bábhīñi enyin eyō be “Myrrh” ndū eyōhōndik.

amem ekáti ndemekεpinti be Mandem arem eti Kristo be, “Chon bo mámbinji yi be ‘Mmu Násáret’”.

3

Enyij ene Jón Njwiti aghati bho eti Yesu
(Mk 1.1-8; Lk 3.1-18; Jn 1.19-28)

¹ Mpok ya, Jón Njwiti abho bégháti bho amem baso atú Judéya be, ² “Yéntiki mmu ywεka abhōn betiknsem ndū bebú bhi mbonyune mpok Mandem ábhák ne bo mbō Mfō wap arōp chi kekwoť.”

³ Jón Njwiti ké Aisáya ndemekεpinti Mandem árēme nyaka eti yi be, “Mmu achi amem baso ábik ne eyōn amfay andeme nōkō be, ‘Tonjí ká mbi ane Acha áfūet are. Ká ka mbí ywi ambak chak.’”

⁴ Nkú Jón abhak chi enyij ene baghoko ne babyōk mpōnō baso. Mgbat ane yi ágwōť ebho abhak nkwobhénya, ne nenyié eni nébhak ngémtáy ne bawéré betu ámén yi ághō amem baso. ⁵ Beyá bho báfú, bárók ntá Jón ndu beghok enyij ene yi árēm. Báfú etōk Yerúsalem, ne atú Judéya ankem, ne betōk menkem ebhen bechi kekwoť ne Nnyén Jódan. ⁶ Baré su bebú bhap, Jón anjwiti nōkō bhō amem Nnyén Jódan.

⁷ Ke Jón ághó nókó ndū beyá bōnkwo Fárisi ne bōnkwo Sádusi bátwō be yi anjwiti bhō, abho bérem ntá yap be, “Bē befé! Agha áyébhé be batú be mánjan mbi bebue ntemsi Mandem ane átwō?”

⁸ Bābhōn beka menyij ebhen bétōn be mánán bātiknsem ndū bebú ebheka tetep.

⁹ Báké chōkō mánkáysi be bāchí bebhárbhō Abraham ne yényij epu kway beka bhe. Dinjí ká be Mandem ákwáy besōť batay ane ankā yō ámbak bebhárbhō Abraham. ¹⁰ Yé chí néne, seti séchí bhueré, ne bákway bekwōť yéntiki enōk ene epu nyu berítí kεpem te ndū bakan, manguep angó.”

¹¹ “Méjwiti bhe ne manyiep betōn bé bātiknsem ndū bebú ebheka. Ke mmū ane átwō me ansem achá me enyune mbíkí kway mmu ane nchí kanari nkwobhányā bekak ebhi. Antwō, chōn anjwiti bhe ne Éfōjō Bedyere ne ngó.

¹² Atwō ne nchán myákátí awō béchák nkway ndū befáp ene érí ne bekpáfu. Anán ánkú nó, áśōť mbwōť anten ndū nkpané, anyō mmik, ansōť bekwōp ebhi amfyε ndū ngo ane apu neme.”

Jón ajwiti Yesu

(Mk 1.9-11; Lk 3.21-22)

¹³ Ebhíkí tat, Yesu afú atú Gálili arōk ndū Nnyén Jódan be Jón anjwiti yi. ¹⁴ Ke Jón keyan bejwiti Yesu. Are yán beka Yesu anjibhiri nkaysi yi. Arem be, “Ōtwō be njwítí wō, ené me ke mbōjō bétwō ntá ye be ónjwítí mé?” ¹⁵ Yé nó, Yesu akeme yi chi be, “Dš émbák mbō enyū ngátí wō, mbonyune eri be senka yéntiki enyij ene Mandem áyan.” Jón aka ye, ajwiti Yesu. ¹⁶ Nejwiti Jón ájwítí yi, Yesu afú anyén.

Nebu nénéne, agho ndü Efónó Mandem áfú amfay, asot mkpá ebhónó are sep kpát ate yi amæet. ¹⁷ Eyon efú ye amfay éré rem be, “Né chí Mówa. Nkón yi tontó. Achyè me beyä manák.”

4

*Satan are mɔ Yesu
(Mk 1.12-13; Lk 4.1-13)*

¹ Efueré nókó nó, Efónó Bedyere akæ Yesu aræk amem baso be Satan amɔ yi. ² Aré amem baso, Yesu abhak ndü netarénsay beti ne ngósí ndü manywɔp besa bepay. Nsay akém yi. ³ Satan aræk ntá yi, arem be, “Mbák óchí Mmɔ Mandem tetep, chyè eyon be batay ane anjibhiri andɔp bekpókó brèt.” ⁴ Ke Yesu akeme yi be, “Echi amem Ekáti Mandem be, ‘Puyè nenyíé nónó ke nékèmm nerpém.

Yëntiki enyih ene Mandem árem ké ébhón betan bekem nerpém mmu.’”

⁵ Satan asot yi baræk Yerúsalem, etok Mandem, bákó ndü nebhet ane áchí te amfay ndü ekerákap Mandem. ⁶ Aré, arem ntá Yesu be, “Mbákóchí Mmɔ Mandem, dók, tëndu echi amem Ekáti Mandem be, ‘Chon Mandem anchyè eyon boángel bhi mántwó manchyè wɔ nekwak. Ekáti Mandem épet érem be, chon mánkperp wɔ ne amó yap bé óké tem ekak ndü ntay.’”

⁷ Yesu akeme yi be, “Ekáti Mandem épet érem be, ‘Kémm Mandem Acha ywe.’”

⁸ Béfú afɔ, Satan asot Yesu ndü njie ane aré sápm amfay, atón yi betókó mmik menkem ne kefɔ eken kéchí aré. ⁹ Arem ye ntá Yesu be, “Chon nchyé wɔ menyih ebhen menkem mbák óntep mánén besí bha, onchyè me kenókó.”

¹⁰ Ke Yesu aghati yi be, “Fá me besí, wɔ Satan! Ekáti Mandem érem be ‘Mmu abhon bechyè kenókó chí ntá Mandem Acha, antók chí yi aywinti.’”

¹¹ Satan arɔ ye Yesu aræk, boángel Mandem baræk bachyè Yesu nekwak.

*Yesu abho betik ebhi
(Mk 1.14-15; Lk 4.14-15)*

¹² Mpok Yesu aghoko be bákém Jón Njwiti báfyè ekerékenon, afa atú Judéya apetnsem atú Gálili. ¹³ Ke yí kerón Násáret. Aræk achokɔ Kapënaum. Etok Kapënaum ébhák nerpak manyu Gálili, atú Sébulon ne Náftali. ¹⁴ Efákári nyaka enyu yɔ be enyih ene Mandem ághátí ndemekepinti Aisáya andem émfú tetep. Aisáya arem nyaka be:

¹⁵ “Mmik Sébulon ne Náftali, mmik ane bo báfæt are beron ndü ñntinyen ene bábhini be Manyu Gálili, mmik ane áchí ebhényen negho Jódan, atú Gálili ane beyä bo abhen bápú bo Israel bachi are.

¹⁶ Bɔ abhen báchí amem ejuri,

bágho beyä bediéré.

Bð abhen báchí ndü mmik ndikándi newu, mban ägho etok eyap néne.”

17 Nebho mpok ya, Yesu abho bégháti bho be, “Yëntiki mmu abhəñ bétiknsem ndü bebú bhi mbənyune mpok ane Mandem ábhák ne bho mbə Mfə wap arəp chi kekəwət.”

Yesu abhiñi bo bati anwi be mámbák bakoño bhi (Mk 1.16-20; Lk 5.1-11)

18 Ewak émət, ené Yesu ákò nepak manyu Gálili, aghó bo bati apay, bð nnə amət chi amət. Amət aka nnyén be Símun. Nnyén eni néchák nébhák be Píta. Manó ywi aka nnyén be Andru. Bə bati apay bare gəep beyä nkáp anyén ndu beway nsi mbənyune bachi nyaka bawänsi. 19 Yesu arem ntá yap be, “Twó ká bhák bakoño bha, ne chəñ ntəñ be enyü bákə bé bo bachak mámbák bakoño bha.” 20 Témte wu, Símun ne manó barə beyä nkáp yap, bakoño Yesu.

21 Yesu átén nókó mməet ambi mandú, aghó bð nnə amət chi amət bachak bati apay, nə chi, Jems ne Jón, bð Sebēdi. Bábhák amem áchwí chəkə ne etayap Sebēdi, mángoko nəkə beyä nkáp yap. Yesu abhiñi bho nkəwə be mámbák bakoño bhi. 22 Témte wu, báró áchwí wap ne etayap, bakoño yi.

Betik Yesu atú Gálili (Lk 6.17-19)

23 Yesu abho bekə atú Gálili ankem antəñ nəkə bho Eyəñ Mandem amem bekeré

nenikíməet bo Israel, angati nəkə bhə nkəwə Mbok Ndíndí ane árəm enyü Mandem ábhák ne bhə mbə Mfə wap. Neambu nəkə yëntiki enyü neme enen bo babhəñə. 24 Ekú nnyén Yesu nétáka kpát négháka atú Síria ankem. Bo béré pəkó bð abhen bábhəñə mamé menyu ne menyu mándək nəkə ntá Yesu be ámbú bhə. Mbək yap bábhák bo abhen befónó bebúbəbə bésəñəri bhə, báchák bábhák bð abhen bákəwən ntímen, abhénéfú babhak bð abhen bachi bhəré. Yesu abú bhə mankem. 25 Beyä bhó bare fú mban ne mban mánkəñə nəkə Yesu yëntiki ebhak ene yi árəñ. Mbək eyap báfú atú Gálili, báchák báfú Díkápolis, nə chi atú betək byo, báchák báfú Yerúsalem, báchák báfú atú Judéya, ne abhénéfú báfú ebhényén negho enen babhiñi be Jódan.

5

Yesu achəkə ambi njie are təñ bo menyiñ

1 Ewak émət, bo béré twə ntá Yesu ndü bakwó. Aghó nókó bhó, arək achəkə ambi njie. Bakoño bhi bákó bátéméri yi, bachəkə ne yi. 2 Abho betəñ bhə menyi.

Manák amen tetep (Lk 6.20-23)

3 Are təñ andem nəkə be, “Eri echa ntá yëntiki mmu ane ághó be besí Mandem, yi apu yěnyin, mbənyune Mandem achi Mfə ywi!

4 Ɛri ɛcha ntá bõ abhen báchi ndü nedí kebho néne; mbõnyune chõj mánchye bhó nepõptí nti!

5 Ɛri ɛcha ntá bõ abhen bábhõjõ nesep̄tmæt ne bápú tõj betan, mbõnyune chõj yí anchye bhõ áfók ankem ane yi afyé bariep bechye bhó!

6 Ɛri ɛcha ntá bõ abhen bábhõjõ nsay ne ekwak beku menyij ebhen bechi chak besí Mandem, mbõnyune chõj yi anchye bhõ menyij ebhen bábhõjõ ekwak bebhõj!

7 Ɛri ɛcha ntá yëntiki mmu ane ághò bho ntínso, mbõnyune chõj Mandem angó yi ntínso!

8 Ɛri ɛcha ntá bõ abhen bati yap áchi amem pépép, mbõnyune chõj Mandem ankã bó mángó yi!

9 Ɛri ɛcha ntá bõ abhen mánü be bo mámbák eyõj émõt ne bati; mbõnyune chõj Mandem ankã bõ mámbak bõbhi!

10 Ɛri ɛcha ntá yëntiki mmu ane bo báchyè esõjõri ndü ákã menyij ebhen bechi chak besí Mandem. Ayet yi mbõnyune achí Mfõ ywi!

11 “Ɛri ɛcha ntá yeka mpok bo básõkõti bhe ne mpok ane báchyè bhe esõjõri, mámbare nõkõ bhe barak amæt ndéndem ɛti ya. 12 Nák ká ne mámbõj manák mbõnyune Mandem abháré bhe erem

akap awu amfay. Ne báké ghõkõntik be báchyè nyaka baremé kep̄inti abhen tesáy esõjõri nkwo.”

Yesu yi bakõjõ bhi báchi mbõ ngáj ne erõjõ

(Mk 9.50; Lk 14.34-35)

13 “Báchi mbõ ngáj ntá bõ mmik mankem. Ke mbák ngáj ábhíkí pere bhõj manyijti mi, ná bákway beku wu ampet ambak erítí ngáj? Bápú pere kway beku yënyij ne wu. Arõp chí enyij beto nefi ebhak ene bo báfæt mánjati nõkõ wu.

14 “Báchi erõjõ ntá bõ mmik. Etok ené échí amfáy njie épú bhesë. 15 Ne bápú dure erõjõ mánsõt enyij mánkuti. Bádure erõjõ mánte chí ebhak ene bábhõjõ bete yõ bé mban ángõ ntá yëntiki mmu ane achi anywõp. 16 Dõ yé ka epij eyeka éngó mbõ erõjõ. Epij eyeka ébhõj bebhak mbõ erõjõ bé bo mángó, mámbiti Etayeka mmu achi amfay.”

Enyij Yesu ághátí bho ɛti bebhé Moses

17 “Báké kaysi bé ntwõ béfére bebhé Moses. Báké kaysi bé ntwõ chí beferë basinj baremé kep̄inti. Mbíkí twõ béfére mó, ntwõ chí beku be yëntiki enyij ene bõ básinj émfú tetep. 18 Tetep, nchí ghati bhe be te mfáy ámfæt, mmik amfæt, bápú kwáy beferë yë mandú enyij ndü basinj amen wáwák. Basinj amen ábhák kpáte yëntiki enyij ene básinj émfu tetep. 19 Yë

agha ane ápu bhæere yě chí móbhé amət, antəŋ nəkə bo bachak be mánkú enyumət mbə yi, chəŋ ambak ansem ndü nkwo bhó mankem abhen Mandem achi Mfə wap. Ke mmu ane ábhære bebhé Mandem menkem, antəŋ nəkə bo be manku nkwo mbə yi, ábhák mŋngo ndü nkwo bho abhen Mandem achi Mfə wap. ²⁰ Nchí ghati ye be be, mbák menyin ebhen bákú bebhiki cha ebhen batəŋ ebhé Mandem ne ebhen bönkwə Fárisi, bápú bhák bo abhen Mandem achi Mfə wap.”

Enyin ene Yesu dtónó ɛti bebenti
(Lk 12.57-59)

²¹ “Bárinjɛ ndü ebhé Moses éghati nyaka bachimbi bheka be mmu áké wáy nti, ne yě agha ane áway mmu, bákú manyé ne yi. ²² Ke enyin ene nchí ghati bhe chi be, yě agha ane ábenti ne mómayi Mandem átaŋ yi. Yě agha ane ásəkəti mómayi mbə berem be, ‘Wə ɔchí agha?’ Básət yi besi acha manyé. Ne yě agha ane árəm ntá mómayi be, ‘Wə echin̄tímu’ chí mmu ane bábhónó memese amem nepingo. ²³ Mbák ɔrəŋ ye bechye akap ntá Mandem ke ɔntik be nti manó ábè nti ɛti enyin ene ókú yi, ²⁴ dɔ akap aywe ndü nebhet ane bo báchyè akap, dók kpík kə mǎmbák eyəŋ émət ne yi ke ɔmpetnsem ɔnchye akabhe ywe ntá Mandem.

²⁵ “Mbák mmu abhəŋ ndak ne wə, antí wə, dók temerí yi ayak mǎnsokori ndak wu,

mǎmbak eyəŋ émət. Mbák ɔbhíkí kə nə, mpok ámfuét, yi andək ntá ntaŋá manyé ne wə, afyé wə amə yi, ne yi anchye wə ntá bo mbin̄ nkú, ne bó mámfye wə ekerékenəŋ. ²⁶ Dinjɛ be mbák émfákárí enyu eyə, ɔpú fu wawak kpáte ɔnchye ákwó ywe ankem, yěnyin̄ kerəp.”

Yesu dtónɛ ɛti berwəp

²⁷ “Bárinjɛ ndü ebhé Moses érəm be, ‘Mmu abhíkí bhəŋ bekwen berwəp.’ ²⁸ Ke nchí ghati bhe be, yě agha ane afyé amík amuet ngərə, ambón nkeysɛ bebhæere ne yi, anán akwen berwəp ne ngərə wu ndü nti eni. ²⁹ Mbák nyésé ene nemət nétə wə ndü bebá, feré nə gæp. Ɛri be ɔném epókómuet eye émət echa wə berəŋ ambi bekə bebá, mǎnsət mmuet eye nkem mámesə amem nepingo. ³⁰ Ne mbák awónem ywe átə wə ndü bebá, kpót wú gæp. Ɛri be ɔném epókómuet eye émət echa wə berəŋ ambi bekə bebá, mǎnsət mmuet eye nkem mámesə amem nepingo.”

Enyin ene Yesu atəŋɔ ɛti awáy nebhay

(Mk 10.11-12; Lk 16.18)

³¹ “Ebhé Moses epet érəm be, ‘Yě agha ane áro ngərə ywi ndü nebhay, abhəŋ bechye yi ekáti ndu betəŋ be awáy nebhay.’ ³² Ke enyin ene nchí ghati bhe chi be, yěntiki mmu ane árə ngərə ywi ndü nebhay ene ngərə ábhíkí kwen berwəp, akə ngərə akwen berwəp, ne yěntiki mbakanem

ane ábháy ngoré ane ápét apu ekerénebhay, akwen nkwo berwop.”

Yesu dtónj eti neyiki

33 “Bárinji ndü ebhé Moses épét éghàti nyaka bachĩmbi bheka be, ‘Ké fyé bariep beka enyij ené óbhíkí bhøj nti beka yo. Mmu abhøj beka enyij ene yi áyíkí beka ndü nnyén Mandem.’ 34 Ke nchí ghati bhe be mmu abhiki bhøj beyiki wáwák. Mmu abhiki bhøj beyiki ambinjĩ mfay, mbonyune mfay chi bechókó Kefó Mandem. 35 Mmu abhiki bhøj beyiki ambinjĩ mmik mbonyune mmiki ne achi mbó enók ene Mandem ásiki beka are. Ne mmu abhiki bhøj beyiki ambinjĩ Yerúsalem, mbonyune chi etók eremé Mfó ywese. 36 Ké yiki ombinjĩ ntí ywe mbonyune óbhíkí bhøj betaj beka ekaká emene émbák pépép, ne óbhiki bhøj betaj beka yo embak pyó. 37 Mbák ónká beka enyij, dem be, ‘Ee’. Mbák óbhíkí ka beka enyij, dem be, ‘Ae’. Yéntiki enyij ene echa eyó, éfù chi ntá mbámba.”

Yesu yi be ebhiki ri bekeme bebú amfay bebú
(Lk 6.29-30)

38 “Bárinji be ebhé Moses érem be, ‘Mbák mmu achóntí nyésé nti mánychóntí eni nkwo. Ne mbák mmu áfére nényén nti, bábhøj beferé eni nkwo.’ 39 Ke nchí ghati bhe be, mbák mmu akú wó bebú, óké keme yi. Mbák mmu adep wó atá

ndü ebhe awónem, tónj yi ebhe échák nkwo. 40 Mbák mmu áyàn beka manyé ne wó be ánsót nkú ye, kpik chyé yi nde ye nkwo. 41 Ne mbák ntemé nenu anyéré wó be ompókó ntu ywi ondók ne yi nekó ntay * nemot, dók ne yi nekó batay apay. 42 Mbák mmu aninjĩ wó enyij ene óbhójó, chyé yi yo. Ne mbák mmu atwó ntá ye be ómpúwó yi enyij óké nisi beka nó.”

Yesu yi be mmu abhøj bekøj bo abhen bápábhé yi
(Lk 6.27-28, 32-36)

43 “Bárinji ndü ebhé Moses érem be, ‘Óbhój beka mmü etók eye, ómpap mmu ane ápábhé wó.’ 44 Ke nchí ghati bhe be, køj ka bõmpap abheka, mánik nókó mmæt be Mandem ankwak bõ abhen báchyé bhe esøjari. 45 Mbák bákú nó, bo bágħó be báchí bõ etayeka mmu achi amfay. Báké ghókóntik be yi áto mmok ntá yéntiki mmü bebú ne yéntiki mmü ndíndí. Mandem áto manyiep ntá yéntiki mmu ane ákú enyij ene yi áyàn ne mmu ane ápú kú enyij ene yi áyàn mmu wu ankú. 46 Mbák bákøj chi bõ abhen bákójó bhe, ntiki nsáy bábhøj? Yé chí bakú bebú mbó babhebhé nkábhénti bakøj bõ abhen bákójó bhó. 47 Ne mbák bákaka chi bõ abhen mányie ne bhó, nó bákú yi? Yé chí bõ abhen bápú bo Israel bákú nó. 48 Bábhøj ye bebhak chak ndü babhi ankem nkúbhé mbó enyü

* 5:41 Ntay nemot: Ntay chí “Mile” ndü eyóndik.

Etayeka Mandem mfay achi chak ndũ babhi ankem!”

6

Yesu atón enyũ mmu dbhónó bekwak mmu ane eyi epu

1 Yesu arək ambi berem be, “Sot ká mpok be yé mmu yweka áké kũ berĩ ebhen Mandem áyàn yi ankũ besĩ bho ndu beton mmuet. Mbák mmu ankũ nɔ, apú bhon nsáy ane Etayeka Mandem mfay áchyè.

2 “Yéntiki mpok ane óchyè enyĩ nta mmu ane eyi epú, ké dep akánkán mbɔ bɔ abhen bákũ menyĩ chi be mángó bhó. Bákũ nɔ amem bekeré nenikímmuet ne ndu mántitok be bo mámbiti bhó. Díní ká be nebiti ane bo bábiti bhó chi awap akap ankem ane bɔ mánán bábhónó. 3 Mbák óchyè mmu enyĩ mbonyune eyi epú, kũ nɔ enyune yé mmu apu rinĩ enyĩ ene ókũ. 4 Eri be ónkũ berĩ bhésé bhésé ne chon Etaye Mandem mmu ághò yéntiki enyĩ ene mmu ákũ bhésé bhésé ankap wɔ.”

Yesu atón enyũ bo bábhónó menikmmuet

5 “Yéntiki mpok ane mánikmmuet, báké kũ mbɔ bɔ abhen bákũ menyĩ chi be mángó bhó. Bákon bete amem bekeré nenikímmuet ne ndũ manyé mbi ke manikmmuet bé mángó bhó. Díní ká be, neghó ane bo bágghò be bɔ mánikmmuet, chi awap akap ane mánán bábhónó. 6 Mpok ane mmũ yweka áyàn menikmmuet, áchwé anywɔp, ebhak ene yi ábhak aywinti,

antiép mbinywɔp anikmmuet nta Mandem Eta yeka mmũ bápú ghɔ ne amik. Mbák mmu akũ nɔ, chon Etayeka mmu ághò yéntiki enyĩ ene mmu ákũ bhésé bhésé ankap yi.

7 “Mpok mmu yweka ánikmmuet, áké rem beyá menyĩ ebhen bébhíkí bhon ntí ne nnet, mbɔ bɔ abhen bápú bo Israel bákũ. Bákũ nɔ mbonyune bákaysi be beyá keri ke kékũ Mandem angok nenikímmuet enap. 8 Báké bhak mbɔ bhó. Bápere nikmmuet, Mandem Etayeka anan arinĩ enyĩ ene báyan. 9 Enyu ene ké bábhónó menikmmuet:

“Etayese, wɔ mmu óchĩ amfay:

Kũ bo mánchyé nnyén ena kenóko;

10 kũ bé mandɔ wɔ ombak Mfɔ wap;

ne be mánká nókó chí menyĩ ebhen óyan bo mankũ fá amik,

mbɔ enyũ echi awu amfay.

11 Chié bhese nenyíe enen echon;

12 Omfonori bebú bhese, mbɔ enyu séfónóri bo abhen bákũ bhese bebú.

13 Ne óké ka sénchwe ndũ nemɔ enen nékũ sénkwén ndũ bebú,

ke feré bhese ndu amɔ mbámbu.’

14 “Mbák ómfónóri bo abhen bákũ wɔ bebú, chon Etaye Mandem mmu áchĩ amfay nkwo amfonori wɔ. 15 Ke mbák opú fonori bo abhen bákũ wɔ bebú, Etaye Mandem Mmu achi amfay apú fonori wɔ.”

Yesu atónj ěti netarénsay

¹⁶ “Yĕntiki mpok ane bātāt nsay ndu menikmæet ntá Mandem, besí ebheka béké bhak mbə bð abhen enyij ěsənjəri bhə. Báké bhak mbə bð betábhá. Bágwət besí bhap chi be bo mángó be bə bachi ndũ netarénsay. Dijí ká be, neghó ane bo bághə be bə bātāt nsay, chí awap akap ane mánánj bábhónj. ¹⁷ Kε mpok óbhak ndũ netarénsay, sɔ besí bhe watí, ómpák ntí. ¹⁸ Mbák ónké nə, bo bápú rinj be əchí ndũ netarénsay, ke Etaye mmu bápú ghó ne amík ərinj. Ne chəj Etaye mmu ághə yĕntiki enyij ene mmu ákə bhésé bhésé ankap wə.”

Yesu dtónj ěti kefɔ mmik
(Lk 12.33-34)

¹⁹ “Báké sət kefɔ nkáp ne kefɔ menyij bechak mambure fá amik. Fá amik, kengok ne mfárékánj báchənti, ne baghép baway eket mámpəkə yĕntiki enyij. ²⁰ Enyij ene yĕntiki mmu yweka ábhónj bekə chi be, ansət kefɔ nkáp eki ne kefɔ menyij bechak ambure amfay ntá Mandem. Aré, kengok ne mfárékánj bápú kway bechənti bhə ne baghép bápú kway bedak eket mángép wú. ²¹ Ebhak ené nkáp aywe áchí, aré ké nti ene nkəwə nébhak.”

Yesu atónj be amík áchí mbə erónj ene ékə mmu ángə mbanj
(Lk 11.34-36)

²² “Amík áchí erónj ene ékə mmu ángə mbanj. Mbák mmu abhəj amík ariari, ághə

andij yĕntiki enyij ene yí ákə. ²³ Kε mbák ápú ariari, mmæet ye nkem ábhák chi amem ejuri. Kε mbák erónj éye égirigiri, nó ejuri ene əchí are eya echa.”

Enyij Yesu atónj ěti Mandem ne menyij mmik
(Lk 16.13, 12.22-31)

²⁴ “Yĕ mmu apu kwáy betok bachi bati apay ndəj amət. Mbák ámbónj bachi bapay, ákəj amət ancha anefú, mbák épú nó, áchye kenókó ntá amət, ambyák anefu. Mmu apu kwáy betok Mandem antok nəkə menyij mmik.

²⁵ “Nó ké nchí ghati bhe be, mmu áké bhəj basémé ěti nepém eni andem bé, ‘Chəj nyíe yí? Chəj nyú yí? Chəj mfyé yí?’ Nepém nkəwə nébhíkí cha nenyíe? Nepém nkəwə nébhíkí cha ndené? ²⁶ Yijí ká kenen. Képu kwanj nenyíe ne képu fere mbwət ebhi kembay ndũ betem. Yĕ nə, Etayeka mmu achi amfay áchye kə nenyíe. Bəbhíkí rinj be báchá kenen-ε? ²⁷ Ne ntiki mmu yweka basémé ákway bekə nepém eni nénsap yĕ chí mandú nininij, nenchə enyu nebhəjə bebhak?

²⁸ “Ne ndaká yí bəbhəj basémé ěti nden ene béfyé amæet? Yijí ká enyũ bəchuchu abhen bachi ebhi bágə. Bápú kə betik ne bapu ghoko nden. ²⁹ Kε nchí ghati bhe be, yĕ chí Mfə Sólomon mmu ábhónj nyaka beyá keném, abhíkí bhəj nyaka nden ene eri mbə yĕ chuchu amət. ³⁰ Mandem ké ághókó

tákɔ ne beri ebhi, tákɔ ane ákway bebhak echɔŋ, mbúré angwəsi, mámfyé angó. Bákáysí bé be ké Mandem apu kwáy békwák mámbɔŋ nden béfyé amuet ké? Neka eneká ne Mandem négápsi necha!

31 “Báké bhɔŋ ye basémé, mándeme nəkɔ be, ‘Chɔŋ sényie yi? Chɔŋ sényú yi? Chɔŋ sémfyé yi?’” 32 Menyih ebhen menkem ké bɔ abhen bápú bo Israel básíkí nti are. Ke Etayeka mmu áchí amfay aríní be bábhɔŋ bébhɔŋ menyih ebhen menkem. 33 Yá ye ka mbi befyé ntí berɔ Mandem ámbák Mfɔ yweka, mámfyé ntí beka chi yéntiki enyih ene yi áyàŋ bo manka, ne chɔŋ yi anchye bhe menyih ebhen menkem nkwo. 34 Báké bhɔŋ ye basémé éti nywɔp enen mbúré. Chɔŋ mbúré antwɔ ne ayi barak ane mmu afyé ntí are. Báké sɔt besəŋori bechak mámaká ndü ebhen echɔŋ.”

7

Yesu atɔŋ bé bo babhíkí bhɔŋ bétɔŋ bati
(Lk 6.37-38, 42-43)

1 “Báké tán bati kéká mántɔŋ be nkwo. 2 Mmu áké tán nti mbonyune, enyu ené ɔtɔŋ nti enyu yɔ ke Mandem átɔŋ wɔ. Enyú ɔyènti ɔnchye nti, nkúbhé enyu yɔ ke báyènti mánychye wɔ. 3 Ndaká yí ɔyihí móŋnyihí ane achi anyese nti, ené ɔpú fyé ntí ndü nkəkónək ane achi wɔ anyese? 4 Ná ɔghàti nti be, ‘Manó, dɔ me mferé móŋnyihí ane achi wɔ

anyésé,’ ené nkəkónək achi wɔmbɔŋ anyese? 5 Wɔ mmú betábhá, feré kpík nkəkónək ane achi wɔmbɔŋ anyese, ke ɔngɔ mban sayri beferé móŋnyihí ane achi amem nyésé manóywe.

6 “Báké sɔt menyih Mandem mánychye ntá bɔ abhen bábhíkí bhɔŋ mpok ne yi. Báchí mbɔ mmú. Mmu áké sɔt menyih Mandem ányché ntá bo abhen bábyak bhɔ. Báchí mbɔ bakók. Mbák mánychye bakók enyihí nkáp, básɔt mányɔp chi ndü ntɔp. Ne mbák mánychye mmú menyih Mandem, áyibhiri mmuet antoko bhe anet.”

Bép, chɔŋ mánychye wɔ
(Lk 11.9-13)

7 “Nik mmuet éti enyih ene ɔyàŋ, chɔŋ Mandem anchye wɔ. Yán, chɔŋ ɔngɔ. Dep nekɔk, chɔŋ mánene ntá ye. 8 Ka nɔ mbonyune yéntiki mmu ane ánikmuet éti enyih ene yi áyàŋ, Mandem áchye yi. Yéntiki mmu ane áyàŋ enyih, ághɔ yɔ. Yéntiki mmu ane ádébhé nekɔk, mánene ntá yi. 9 Bě bachibhɔ, mmu yweka ane mbák móywi ámbép yi bret, ansɔt chi ntay anchye yi, chi agha? 10 Mbák ámbép wɔ tansi, ɔchye yi nnyó ké? 11 Mbák be bɔ bebú, bábhɔŋ nti bechye berítí menyih ntá bɔbheka, bákáysí be Etayeka mmu achi amfay ke anək bebhɔŋ beyá ekɔŋ ndu bechye berítí menyih ntá bɔ abhen mánikmuet ké? 12 Yéntiki mmu yweka ánká ye ne bati mbɔ enyú yi

ákway beyaŋ be bo manku ntá yi. Mbák mánká nò, étòŋ be bákà menyin ebhen Moses ne baremé kepinti bághàti bhese amem basinji amap.

13 “Nyùbhá ané mmu áfuèt aré bechwe ndü Kefò Mandem áchí mábhéri. Nyùbhá ané mmu áfuèt aré andòk anchwe ndü mbí newú ánéné mmuèt ne mbi wu áchik, ne échí wikirik befuèt aré. Èkú bo abhen báfuèt aré baya. Fuèt yé ka chi ndü nyùbhá ane achi mábhéri. 14 Fuèt yé ka ndü nyùbhá ane achi mábhéri mbonyune wú kě mmu áfuèt aré anchwe ndü mbí nepém. Mbi wu ábè mmuèt befuèt aré, ne bõ abhen báfuèt aré babhiki ya.”

*Yëntiki enòk ne eyi bakanj
(Lk 6.43-44)*

15 “Sòt ka mpok ne bõ-nsé abhen bárèm be báchí baremé kepinti Mandem. Bákòt ngepti be báchí bághòŋmèn, ke sayri sayri, báchí chí nkwo ene nsay ánu yò. 16 Chòŋ mándinji enyü bõ báchí ndü bepin ebhap, nkúbhé mbò enyü mmu árinji enòk ndü kepem eki. Bápú ròŋ ndü támfán mánkók nepi. Ne bápú ròŋ ndü nnet áróŋóri mánkók bakwa. 17 Enyu yò ke échí ne erítí enòk. Enyu chi berítí kepem, epu kway menyu bebéptí kepem. 18 Ne ebéptí enòk ényu chi bebéptí kepem, épú kwáy ményú berítí kepem. 19 Bákòt yëntiki enòk ene épú nyu berítí kepem, mámpkòti, mansòŋ ango. 20 Baremé kepinti nsé bachi

mbò menòk ebhen bepu nyu berítí kepem. Bärinji bhò chi ndü bepin ebhap.”

*Bakoŋo Yesu abhen tetep
(Lk 13.25-27)*

21 “Puyé yëntiki mmu ane ábhinji me be, ‘Acha, Acha’ kě áchwè ndü Kefò mfáy. Mùne ákú enyin Etaya mmu achi am-fay áyan ke áchwe aré. 22 Ndü nywòbhé manyé, chòŋ beyá bho mándem ntá ya be, ‘Acha, Acha, pú séghàti nyaka bho Eyòŋ eyé ndü nnyén ena? Pú sébòk nyaka befónó bebúbèbù ndü nnyén ena? Ne sékú nyaka menyinji maknkay ndü nnyén ena!’ 23 Ke ndü nywòp enò chòŋ ngati bhò bhe, ‘Mbíkí rinji be wáwák. Fà ká me besí, be bakú bebá.’ ”

*Menyü batè beket bati apay
(Lk 6.47-49)*

24 Yëntiki mmu ane ághòk menyin ebhen mërèm, anku mbò enyü ndémé, achí mbò ndinindak ane até eket ndü setárébhé. 25 Èti yò, yëndu manyiep ákwéné tontó, ne manyén ájwí, agboko, babhúep atañatan anu, eket eyò éke kwen. Èke kwen mbonyune mbòŋòket até yò ndü setárébhé. 26 Ke mmu ane ághok menyin ebhen mërèm, yi ke kú mbò enyü ndémé, achí mbò echinímu ane até eket ndü šsiép. 27 Eso étwó nókó, manyiep akwen tontó, ajwi, ataka ebhi, babhúep atañatan ánú, eket eyò ébáy mmuèt amik juu!

Yesu atòŋ mbò mmu ane arèm émbak chi enyu yò

28 Yesu ánánjá nókó berem menyih ebhen yi átòn, bõ mankem abhen báchí are bábhák maknkay tontó ãti eyi enyũ ene yi átòn. 29 Atòn nyaka mbõ mmu ane árèm emay, puyě mbõ batõh ebhé Moses.

8

*Yesu abú mmu ebhanákwa
(Mk 1.40-45; Lk 5.12-16)*

1 Yesu ánánjá nókó menyih ebhen yi átòn, arõ njie asep amik. Beyã bo bábhõ bekonõ yi. 2 Bápéere yinjí, mmu ebhanákwa amõt atwõ akwen yí bekak abho berem be, “Acha, mbák òkõh, ðkway bekũ me ntañ.” 3 Yesu anyabhe awõ atõk yi arem be, “Nkõh bekũ wõ óntán, neme ene némáy.” Témté wu, atañ. 4 Yesu arem ntá yi be, “Ké ghati yě mmu enyih ene éfákárí, ke dók ntá nchiakap Mandem be yi angõ be ebhanákwa ye émay. Anánj ámbýó wõ, óndak, onchye ye akap ntá Mandem békõhõ ebhé Moses. Chõh eyõ émbak enyih ene étõh bo be ebhanákwa ye emay.”

*Yesu abú mmõbetok münti
batemé nenu Rom
(Lk 7.1-10)*

5 Yesu afa are rõh Kapënaum. Agháká nókó aré, mmu amõt ane áchí münti eká batemé nenu Rom besa betay arõk ntá Yesu, abho menikmuet ntá yi, 6 andeme nõkõ be, “Acha, mmõbetok awa achí anywõp bñjírí ne beyã bebe.” 7 Yesu akeme yi be, “Chõh ntwõ nkũ yi antañ.”

8 Ke münti batemé nenu wu arem be, “Acha, mbíkí kway mmu ane ótwõ eket eyi. Chíe chí eyõh, chõh mmõbetok wa antañ. 9 Nchí rem nõ mbõnyune menkwõ mbõh bõ abhen, mbák mángátí me nkũ enyih, mbõh beghok bhõ. Ne mbõh nkwõ batemé nenu antene ya abhen mbák ngati bhõ enyih, bábhõh beghok mé. Yëntiki mmu wap ane ndémé be, ‘Dók’, árõh, ne yě agha ane ndémé be, ‘Twõ’, átwõ. Ne mbák ngátí mmõbetok awa be, ‘Kũ enyih ene’, abhõh bekũ yõ.” 10 Yesu ághókó nõkõ nõ, abhak maknkay tontó. Ayibhiri mmuet, arem ntá bõ abhen bákõhõ yi be, “Dinjí ká be mbíkí re ghõ yě mmu Israel amõt ane ábhõhõ neka ne me enyu ené. 11 Dinjí ká be beyã bo báfù chõh bebhe menkem mántwõ manchõkõ ne Abraham ne Aisek ne Jekõp ndũ menyie epã ndũ nebhuere kefõ mfay. 12 Ke chõh mánten bo abhen bábhõhõ nyaka bebhak ndũ nebhuere Kefõ Mandem nefi ndũ ejuri. Aré, mámbak ndũ kebõ ne menyie ámén.” 13 Yesu ayibhiri ye mmuet arem ntá münti batemé nenu be, “Petnsem anywõp, yëntiki enyih echi mbõ enyu ónókó.” Nkúbhé mpok ane Yesu árèm nõ, mmõbetok wu antañ.

*Yesu abú beyã bõmame
(Mk 1.29-34; Lk 4.38-41)*

14 Yesu arõk achwe eket Píta, aghó nõõ ngõré ywi bháré ne mbúép amuet. 15 Arõk yi nékúmuet atõk yi

ndũ awɔ. Mbúép wu ámay. Afate akɛ nenyíé abho mene Yesu. ¹⁶ Egháká nókó beku, bo b́aré sət beyă bo abhen befónó bebúbɛbɛ bésɔ̀ɔ̀ri bhɔ mándɔk nɔ̀kɔ ntá Yesu ne bhɔ. Yesu are sət chí eyɔ̀ɔ̀nyu eyi amboko nɔ̀kɔ befónó bebúbɛbɛ be méndó bhɔ, ne ambu nɔ̀kɔ bɔ̀mame. ¹⁷ Yesu akɛ menyíɛ ebhen ntá bhɔ be enyíɛ ene ndemekɛp̄inti Aisáya árémé nyaka žti yi émfú tetep. Aisáya arem nyaka be, “Asət mame ayese ne apɔ̀kɔ bésɔ̀ɔ̀ri ebhesé.”

Enyũ nepém nkojo Yesu nébhóɔ̀ bebhak
(Lk 9.57-62)

¹⁸ Yesu ághó nókó beyă bo ndũ b́atwɔ b́akábhé yi, aghati baghɔk abhi be, “Sémpé ebhě manyu éne awu.” ¹⁹ Ntɔ̀ɔ̀ɛ ebhě Mandem amɔt arɔk ye ntá Yesu arem be, “Ntɔ̀ɔ̀ɛ, chɔ̀ɔ̀ɛ nkojo wɔ yěntiki ebhak ene órɔ̀ɔ̀ɛ.” ²⁰ Yesu akeme yi ne nekay be, “Besɔp bebhɔɛ babhok, kenɛn kébhóɔ̀ɔ̀ manyay, ke Mɛ Mmu mfú ntá Mandem mbíkí bhɔɛ ebhak besɔ̀ɔ̀ ntí.” ²¹ Nkojo Yesu achak arɔk ntá yi arem be, “Acha, d̄ k̄pík ndók mbémé Etaya.” ²² Ke Yesu akeme yi be, “Kojo me. D̄ bawú mámbémé ngú wap.”

Yesu akɛ mbúép atanatan akwɛn chák
(Mk 4.35-41; Lk 8.22-25)

²³ Yesu arɔk achwe amem áchwí ne bakojo bhi ndu bépe berɔɛ ebhě manyu echak. ²⁴ Ndũ b́arɔ̀ɔ̀ɛ, b́apére ghó mbúép atanatan ábhó

menu, mpérenyen ebho bedɛp áchwí, manyíɛp anchwe nɔ̀kɔ amem. Yesu abhak ndũ kenó. ²⁵ Bakojo bhi b́arɔ̀kɔ maneme yi barem be, “Acha, pemé bhese, sétwɔ gu anyén!” ²⁶ Yesu arem be, “Bácháy yi? Neka eneka néɛɛpsi necha!” Afate ye asáy mbúép ne mpérenyen, nnyén nekwen tií. ²⁷ Bábháak maknkay tontó, babho berem be, “Ntiki enyũ mmu né? Yě chí mbúép ághòk yi, mpérenyen éngok yí!”

Yesu akɛ befónó bebúbɛbɛ bér bɔ̀bati apay
(Mk 5.1-20; Lk 8.26-39)

²⁸ Yesu arɔk aghaka atú mmík bɔ̀ Gerása ebhě manyu echak. Bɔ̀ bati apay abhen befónó bebúbɛbɛ bésɔ̀ɔ̀ri bhɔ, b́afú ndũ nebhuéré manem ané b́ó b́achòk are, b́atémeri yi. B́aghò nyaka bo, mántoko bhɔ anet. Ékú bo kɛpɛɛ fúét atú wu. ²⁹ Nɛghó ane b́aghó Yesu, babho bebík mándeme nɔ̀kɔ be, “Mmɔ̀ Mandem, ɔ̀bhɔ̀ɔ̀ ntiki ndak ne bhese? Žtwɔ bechye bhese ntemsi ené mpok abhiki re kway?” ³⁰ Eremɛ nkwo bakók ányíɛ nyaka kekwoɔt ne nebhuét wu. ³¹ Befónó bebúbɛbɛ ebhen bésɔ̀ɔ̀ri bhɔ bébhó menik Yesu mmɛt be, “Mbák žbòk bhese, tó bhese chi ndũ nkwo bakók wu.” ³² Yesu aghati befónó bebúbɛbɛ bhɔ be, “Dók ká.” B́éfú b́òbhɔ amɛt, berɔk, bechwe ndũ nkwo bakók. Bakók ankem b́arókóri b́asɛp ndũ nkoko-njie dúgúdúgúdúgú

bágúre anyén. ³³ Bõ abhen bábhàbheri bakók, bágó nókó nò, bábueé, bárøk ndü etøk ene echi kekwoé, baghati bho yëntiki enyij ne enyü éfakári ne bõ abhen befónó bebúbebu bésòñori nyaka bho. ³⁴ Etøk enkem émóko témté erøk étémeri Yesu. Mánik yi mmuet be ándó atú etøk eyap.

9

Yesu abú mbéntí
(Mk 2.1-12; Lk 5.17-26)

¹ Yesu áfá nókó atú Gerása, arøk, asot áchwí apé nnyén, apetnsem Kapënaum, etøk ene yi áchòkò. ² Bõfú bátwó ne mbéntí amot ane bápókó ndü bekpaka ntá yi. Yesu ághó nókó enyü neka enén bábhóñó ne yi be abhòñ betan bebu mmu wu, arem ntá yi be, “Mówa, óké chay, mfónórí bebú ebhe.” ³ Eka mbøk batòñ ebhé Mandem abhen bachi are bábho berem ne mmuet eyap be, “Arem kpát mbò bhé achi Mandem! Mandem aywinti ké ákway befónórí bebú mmu!” ⁴ Yesu arinj nkaysi yap, abhép bho be, “Ndaká yí bákàysi bebéptí menyij? ⁵ Enyij ene échí wíkirík chí ene? Berem be, ‘Mfónórí bebú bhe,’ ke chi berem be, ‘Faté kò?’ ⁶ Ke chòñ nka mändinj be, Me Mmu mfú ntá Mandem mbòñ betan fá amik befonori bebú bho.” Arem ntá mbéntí wu be, “Faté, pókó bekpaka bhe gure!” ⁷ Mbéntí wu afate kperep, agure. ⁸ Bo bágó nókó enyij ene efakari, bábhak maknkay tontó, babho bebiti Mandem

mmú áchyé nkwa enyü betan ebho.

Yesu abhijí Mátio be ámbák nkoñoywi

(Mk 2.13-17; Lk 5.27-32)

⁹ Ené Yesu áró ebhak ene yi abú mbéntí ákò, áróñ, ághó mbebhé nkabhénti amot chòkò amem ekerébetik eyi. Aka nnyén be Mátio. Abhijí yí, arem be, “Twó, bhák nkoñowa.” Mátio afate, abho bekoño Yesu.

¹⁰ Etaré nókó, Mátio abhijí Yesu eket eyi. Anak mamueré bhi ne babhebhé nkabhénti bachak, ne bakú bebú bachak. Yesu, achòkò anyie nòkò nenyié ne bho, ne bakoño bhi nkwa. ¹¹ Bõnkwa Fárisi bágó nókó ndü Yesu ányie nenyié ne bhó, bábhó bebhep bakoño Yesu be, “Ndaká yí ntòñ yweka ányie nenyié ne menyü bõbhen?” ¹² Yesu ághók enyij ene bárèm, akeme bho ne nekay be, “Bõ abhen bápú me, bápú yan ngan. Bõ mame ke báyan ngan.” ¹³ Arémé nókó nó, arøk ambi berem be, “Dók ká, mãnu berinj enyij ene Mandem arémé. Arem be básij be, ‘Enyij ene mëyán chi be bo mángó ntínso ne bati, puyé chi akabhénnya.’ Mbíkí twò bebhinj bõ abhen bakaysi be bachi chak besí Mandem be mámbák bakoño bha, ntwo bébhinj chi bo babúbabú.”

Bábhép Yesu éti netarénsay ndü menikmuet ntá Mandem
(Mk 2.18-22; Lk 5.33-39)

¹⁴ Mbøk bakoño Jõn Njwiti bárók ntá Yesu bábhép yi be, “Ndaká yí besé ne bõnkwa Fárisi sétare nòkò

nsay ndu menikmæet ntá Mandem, ke bakoŋo bhe bápú kə nɔ?" ¹⁵ Yesu akeme bhó be, "Bákáysí bé bo bákway bechəkɔ nsónso ndũ epá nebhay ené mbáyngoré abhæét ne bhɔ? Nsé! Ke mpok átwò ane báferε chɔŋ mbáyngoré ntá yap. Ne chɔŋ mántare nsay mpok yɔ." ¹⁶ Yesu arək ambi berem be, "Yě mmu apú kway besət ebhókónden nkɔ anchók mbok ndũ esí nden? Mbák mmu ankə nɔ, ebhókónden nkɔ ɛ̀nàti, enkə mbokó nden ánichik ancha esí mbok. ¹⁷ Ne ntá bo abhen báfyε mmém ndũ bebhá nkwɔbhanya, bápú fyε mmém bakɔ amem ebhá nkwɔbhanya ene esi. Mbák mánkú nɔ, ebha ɛ́sen, enchɔŋɔ, ne mmem andək amik. Báfyε mmém bakɔ chi ndũ ebhá nkwɔbhanya ene ekɔ. Mbák mánkə nɔ, mmem apú rɔŋ amik ne ebha epu sen enchɔŋɔ."

*Yesu aŋeme mmɔ̀ münti
(Mk 5.21-43; Lk 8.40-56)*

¹⁸ Ené Yesu abhæet beghati bhɔ menyin ebhen, bápére ghɔ münti bo Israel amət arək akwén yi bekak, abho berem be, "Eta, mówa agu néne. Chí móngoré. Nnikmæet, twó nyanjá amɔ yi amæet, ne chɔŋ ampētsem ndũ nepém." ¹⁹ Yesu afate ne bakoŋo bhi bábho berɔŋ ne münti wu. ²⁰ Ené bárɔŋ, ngoré amət afú Yesu ansem, arək petii, atək nkokon nkú yi. Ngoré wu áferε nyaka manon ndũ mamié byo ne apay. ²¹ Akə nó mbənyune arem nyaka ne

mmæet yi be, "Mbák ntək yě chi nkokon nden Yesu, chɔŋ ntan." ²² Yesu ayibhiri mmæet aghó yi, aghati yi be, "Mówa, kéchay. Neka ene ne me nékə ɔtan." Témte wu ngoré wu atan. ²³ Yesu afæét ye are rɔŋ ndũ eket ene münti bo Israel wu. Agháká nókɔ aré, achwe anywóp, aghó bafé babhan ne ngémtay bho ndũ bádi kebho ne beyá ewat. ²⁴ Aghati bó mankem be, "Fú ká kpík, mónε abhíkí gú. Abhare chí kenó." Bó mankem baré way Yesu way. ²⁵ Bó nneréket bátén nókɔ bhɔ nefi, Yesu arək kekwot ne ngú wu, akém yi ndũ awó, mówu apētsem ndũ nepém, afate. ²⁶ Mbok ɛ̀ti ndak ane ataka atú etək wu ankem.

*Yesu akə manémámik bati
apay babho beghɔ mban*

²⁷ Ené Yesu áró nebhæet wu árɔŋ ambi, manémámik bati apay babho bekoŋo yi mámbik nəkɔ be, "Mmɔ̀ Mfɔ Debhít, ghó bhese ntínsɔ!" ²⁸ Mpok Yesu achwe anywóp, manémé amik bhɔ bákóŋo yi aré. Abhép bhɔ bé "Mánókɔ be məkway bekə mángó mban?" Bákéme be, "Acha, sénoko." ²⁹ Yesu atək ye amik ayap arem be, "Embák ne bhe mbɔ enyũ mánókɔ." ³⁰ Amik ánéne bhɔ témte, bapet babho beghɔ mban. Yesu asemte bhɔ be, "Báké ghati yě mmu enyin ene efakari." ³¹ Yě nó, bárɔŋ nókɔ, mángati nəkɔ bhɔ ndũ atú etək wu ankem enyin ene Yesu ákú ntá yap.

Yesu akw mbók abho berem kepi

³² Bõ-bhõ bati apay b́arõ nókõ Yesu, bõfu basat mbók b́arók ntá Yesu ne yi. Efónó ebúbu ke éká nyaka yi ákwéné kebhook. ³³ Yesu abók efónó ebúbu yõ. Eró mmu wu, abho berem kepi témté. Beyã bo abhen bachi aré, babhak maknkay, bábhó berem be, “Sébhíkí re ghó ene enyu fá amem etók Israel.” ³⁴ Ke bõnkwõ F́arisi b́aré rem chi be, “Chí mfo befónó bebúbebu ké áchyé Yesu betan b́ebok befónó bebúbebu.” *

Yesu ágha bho ntínso

³⁵ Yesu ákò nyaka amem betók begho ne ndũ bõbetók, antan nõkõ bho amem bekeré nenikímuet bo Israel. Ne angati nõkõ bho Mbok Ndíndí ãti Kefõ Mandem. Abù nyaka bo abhen b́arõn ntá yi ne mame menyu ne menyu. ³⁶ Yesu ághó nókõ ndũ ngémtay bho bátwè ntá yi, ághó bhõ ntínso mbõnyune báchi ndũ esõnõri, kebhõn nkwa, mbõ bághõnõmẽn ane ábhíkí bhõn mbabheri. ³⁷ Yesu arem ntá bakojo bhi be, “Mbuat befére ebhi aya, ke bakũ betik bábhiki ya. ³⁸ Nik ye ka mmuet ntá Mandem mmu achi mbõnõnki bé ántó bakũ betik mamfere mbwõt ebhi.”

10

Yesu ayap bõbati byo ne apay be mámbak bõnto bhi
(Mk 3.13-19; Lk 6.12-16)

¹ Ewak émat, Yesu abhinji bakojo bhi bati byo ne apay, achye bhõ betan b́ebók befónó bebúbebu ne ndũ b́ebú mame menyu ne menyu. ² Manyén bõnto Yesu bhõ bati byo ne apay achi be: Ane mbi abhak Símun. Nnyén eni néchák nébhak be Píta. Achák abhak Andru, manó Píta. Ne Jems ne mómáyi Jõn, bõ Sebedi. ³ Báchák bábhák Filip ne Batolómyo, ne Tõmás, ne Mátio mbebhé nkabhénti, ne Jems mmõ Alfeyõs, ne Tadiõs. ⁴ Ne Símun, mfyẽ-betan ndũ barakátók, ne Júdas Iskariõt mmu áti nyaka Yesu.

Yesu ató bõnto bhi bati byo ne apay nefi ndũ betik
(Mk 6.7-13; Lk 9.1-6)

⁵ Yesu abhinji bõbhõ bati byo ne apay aghati bhõ be, “Mẽtò bhe nefi ndũ betik. Ke b́aké rõn ntá bo abhen b́apú bo Israel, ne b́aké chwe ndũ yẽ etók Samária émat. ⁶ Dók ká chi ntá bo Israel abhen bachi mbõ ághõnõmẽn ane ánémé ebhi. ⁷ Dók ká mãngati nõkõ bhõ be, ‘Mpok arõp kekwot ane Mandem abhak ne bho mbõ Mfo wap.’ ⁸ Bú ká bõmame, jemé ká bawú, mãmbu bõ ebhanákwa nkwo. Bók ká befónó bebúbebu be méndó bho. Nchyé bhe betan ndu beka menyinj ebhen nke sot nkáp. Dók yé ka ku bhõ ntá bho kebhep bhõ nkáp. ⁹ Mmu áké pókó yéntiki enyũ nkáp amuet. ¹⁰ Mmu áké pókó ebhá nekõ, ne yé chí nkú áchák, ne yé chí nkwo bhánaya échák, ne yé chí ntém. Bo bábhõn

* 9:34 Ndõn ane apu ndũ mbok basinj amen tesáy.

béchié nkubetik enyij ene yi ábhónó bébhón. ¹¹ Yěntiki etók ené báchuóbhé aré, yán ká esáyri mmu ane ábhónó ekon besyepi bhe eket eyi, mánchokó ne yi kpáte mpok ane bāró etók eyó. ¹² Néchwe ane báchwé anywóp, kaká ka bō abhen bachi aré mándem be, ‘Áfók Mandem ámbák ne bhe.’ ¹³ Ne mbák básot bhe ne ekon, nik ka mmuet be áfók Mandem ámbák ne bhó. Ke mbák bábhíki söt bhe ne ekon, nik ka mmuet be Mandem ánkém áfók ywi, kechye bhó. ¹⁴ Ne mbák bábhíki syepi bhe ndü yě eket ne yě chi etók, kwet ka mfok ane áchí bhe bekak, māmfa aré. ¹⁵ Nchí ghati bhe be, ewak ene Mandem átàn bō mmik, chon angó ntínso ne bō etók Sódóm ne abhen Gomóra encha bō etók ené bábhíki söt bhe ne ekon.” *

Yesu aghati bōnto bhi esonori ené bábhónó bébhón (Mk 13.9-13; Lk 21.12-17)

¹⁶ “Ghók ká, Nchí to bhe ntá bō mmik mbó bághónómén nenti nkwo. Bák yé ka bō kénwán mbó nnyó, māmboñ bati pépép mbó bebhónó. ¹⁷ Söt ka mpok mbonyune bo bákém chon bhe māmfyé amó bō bati etók, mándep manet ayeka amem bekeré nenikímuet ebhap. ¹⁸ Chon bo mánja bhe gbaka gbaka gbaka ntá bōgóbhanó ne bafó éti ya. Ne chon eyó ényhye bhe mbi beghati bhó ne bō abhen bápú bo Israel Mbok Ndíndí éti ya. ¹⁹ Mpok básóré

bhe ambi ndu bétán be, báké seme be, ‘Chon séndem be yi ne yě chí be chon séndem ná?’ Báké sonori mmuet mbonyune mpok ánkway, Mandem ághati bhe enyij ene bábhónó berem. ²⁰ Nchí ghati bhe enyij ene mbonyune mpok yó, menyij ebhen bārém bépú fu be anti. Éfónó mmu Mandem etayeka átó ké ághati bhe enyij ene bábhónó berem. ²¹ Chon manó anchye nti manó ntá bōbati be mángwáy. Chon mbok bachi mánkú enyumot ne bōbhap. Chon mbok bhó mánte nenu ne bachi ne manó, mánkú be mángwáy bhó. ²² Chon menyü bho menkem mámpap be éti ya. Ke Mandem ápeme yěntiki mmu ane áté kpirí te ndü ngwenti. ²³ Etók ene bo báchyé be esonori, fá ká aré áyák mándok etók échák. Díní ká be bápú kway bekó ndü betók Israel menkem beku betik ebha ené Me Mmu mfú ntá Mandem mbíki re petnsem.

²⁴ “Mmókáti apu kway berinji enyij ancha ntón ywi. Ne mübetok apú cha chibetok ywi. ²⁵ Echí enyinjí manák be mánkú ne mmó ekáti mbó enyu báká ne ntón aywi. Ne échí enyinjí manák be mōbetok ámbák mbó chibetok ywi. Mbák bo bákway béchik nti kpát mambinji me münti nneréket be Belsebul, ná ne be bōneréket? Chon mánchye bhe manyén ané ábébhé áchá enó!”

* **10:15** Sódóm ne Gomóra: Chi betók ebhen Mandem átó nyaka ngo áson bhó éti beyá bebá bōbhap.

Mmu abhəŋ bécháy chi Mandem

(Lk 12.2-7)

26 “Báké chay yě mmu ane ápàbhe. Yěntiki enyiyi ene bákúti, chəŋ mánene. Ne ené echi bhésé bhésé, chəŋ mánkə be bo mándijí yə. † 27 Yěntiki enyiyi ene ngátí bhe ansem ansem, ghatí ká bho kpóŋóróŋ. Ené bəghókó ansem ansem, kó ka amfáy beket mándem be mmik nkem ángók. ‡ 28 Báké chay bə mmik. Bákway beway chi mməet nkwa. Bábhíkí bhəŋ betəŋ bekə yěnyiyi ndu Efónó mmu. Mandem ké bəbhónó bécháy. Yí ke ábhónó betəŋ bechye mməet mmu ne efónó mmu esəŋəri amem nepingo. § 29 Pú mmu ákwáy beku bəkenen bapay ne nkáp ane apu yěnyiyi? Yě nó, yě mósenen amət apú kway bekwen amik ené Etayeka mmu achi amfay abhiki rinji. 30 Enyu yə ke échí ne bhe. Mandem arínjí yě chí mpáy bekaká emene ebhen béchí yěntiki mmu yweka anti. 31 Báké chay ye yěnyiyi ené bo bakway bekə bhe. Besí Mandem, yěntiki mmu yweka abhəŋ menwəp tontó achá ngémtáy kenen.”

Bə abhen bachi bə-Yesu
(Lk 10.8)

32 “Yěntiki mmu ane árəm kponoroŋ besí bə mmik be yi achi mmu wa, chəŋ menkwó ndem besí Etaya mmu achi amfay ndü nywəp manyé, be

mmu wu achi awa. 33 Ke mmu ane átáná besí bho be yi apu mmu wa, chəŋ menkwó ntaŋa besí Etaya mmu achi amfay be yi apu mmu wa.”

Mbok Yesu átwə ne ákóré
(Lk 12.51-53, 14.26-27)

34 “Báké kaysi be ntwə fá amik chi bekə bo mámbák ndu kpák ne bati. Ae. Ntwə chi be bo mánú ne bati. 35 Ntwə bekə bə abhen babhakanem mánú ne bachi bhap, abhén baghərə mánú ne manə ne baghərə mánú ne manə maném abhap. 36 Bəmpap báfú chi eket mbəŋ mmu. 37 Mbák əkəŋ etaye, ne yě chí máye əchá me, nó əbhíkí kway bebhak nkoŋo wa. Ne mbák əkəŋ móywe əcha me, nó əbhíkí kway bebhak nkoŋo wa. 38 Mmu ane ábhíkí ka bəpəkə ekotákátí eyi ankoŋo ndü bayarékak aya, abhíkí kway bebhak nkoŋo wa. 39 Mmu ane areme be abhíkí rinji me ndü áyən be ámpémé mməet yi, apú bhəŋ nepém enen tetep. Ke mmu ane áká bəgu ətí ya, ábhəŋ nepém enen tetep.”

Mandem ákap yěntiki mmu ane əsət bakə betik abhi sayri
(Mk 9.41)

40 “Yě agha ane əsət bhe sayri, əsət chi me. Ne yě agha ane əsət me sayri, əsət chi Eta mmu átó me. 41 Mbák əsət mmu sayri mbənyune ərínjí be yi achi ndemkepinti wa, chəŋ Mandem anchye wə

† 10:26 Belsebul: Mfə befónó bebábəbə akəŋ bebhesə tetep ane Mandem áyən bo mándijí. ‡ 10:27 Yesu yi be bakoŋo bhi babhəŋ beghati bo kpóŋóróŋ menyiyi ebhen yi ághátí bhə ansem ansem. § 10:28 Efónó nkwa épú gu. Mməere eyi ke águ.

nkúbhé akap ane yi áchye ntá ndemekerǎinti ywi. Ne mbák ɔsɔt mmu sayri mbɔnyune ɔrɪŋí be ákà chi enyiyɪ ene Mandem áyàŋ bo mankɛ, chɔŋ Mandem anchye wɔ akap mbɔ mmu ane ákà enyiyɪ ene Mandem áyàŋ bo mankɛ. 42 Diŋí ká be yě agha ane áchyé yě chí manyiɛp bakwen ntá yě mmu amɔt ndü nkwo bɔbha bhɛn mbɔnyune achí nkoŋo wa, diŋí be Mandem abhɔŋ bechye yi akap.”

11

Jɔn ató mbɔk bakoŋo bhi be mámbép Yesu mmü yi achi (Lk 7.18-35)

1 Yesu ánánjá nókó beghati baghɔk abhi bati byo ne apay enyiyɪ ene bɔ bábhɔŋó bekɛ, afa nebhuɛt yi achi ne bhɔ arɔk ndü betɔk Israel béchák ndu beghati bo Mbok Ndíndí.

2 Mpok yɔ, Jɔn Njwiti abhak ekerékenɔŋ. Aghókó nókó menyiyɪ ebhen Mpeme Mandem afyé nyaka bariɛp be áto ákà, ató mbɔk bakoŋo bhi be mándók mámbép Yesu be, 3 “Wɔ ke óchí Mpeme ane Jɔn árémé be átwɔ, ke chi be sébhɔŋ menonɔ mmu achak?” 4 Yesu akeme bhɔ be, “Pet ka nsem ghati Jɔn menyiyɪ ebhen bághókó bo bárèm, ne ebhen be babhɔŋ bághɔ. 5 Bághok ne bághɔ be manémámik bághò mban nénéne, ne bakem báfáté bákò. Bó ebhanákwa bátán ne bachókó batú bághòk mban. Bawú bápɛtnsem ndü nepém ne bo bághàti bachébhébo

Mbok Ndíndí. 6 Eri echa ntá mmü ane ápú kwén ndü bebú éti menyiyɪ ebhen mǎkù.”

7 Ené bakoŋo Jɔn báró bárɔŋ, Yesu abho berem ntá beyá bo abhen bátwò nebhuɛt ane yi achi éti Jɔn be, “Mpok bárɔŋ nyaka awu amem baso, bárók beghɔ ntiki enyü mmu? Bárɔk beghɔ mmu ane achi mbɔ énsómanyiɛp ene babhuɛp áfòk énkwen ene ebhe, ámfok énkwen ebhe échák ke? 8 Bárɔŋ nyaka amem baso beghɔ yi? Mmu ane afyé berítí nden amɛt ke? Bó abhen báfyé menyü nden ebho báchòkò chi amem bekírí-bafò! 9 Ghati ká me. Bárɔŋ nyaka amem baso béghɔ ntiki enyü mmu? Ndemekerǎinti? Échi tetep. Ke diŋi ka be mmu ane bághó achá ndemekerǎinti. Bě bárók ye beghɔ kpik yi? Bárɔŋ be bárɔŋ nyaka chi beghɔ ndemekerǎinti? Ke diŋi ka be, Jɔn acha baremé kerǎinti báchák. 10 Jɔn ké achi mmu ane Ekáti Mandem érem éti yi be,

‘Mandem arem nyaka be, Yiŋí, chɔŋ ntó mpɔkɔntó wa wɔ ambi, be ángókó mbi ywe ke óntwɔ.’”

11 Yesu arɔk ambi berem be, “Nchí ghati bhe be Jɔn Njwiti acha yéntiki mmu achak, ndü bo abhen bágú ne abhen bachi nepém. Yě nó, yě chí mmu ane apu yěnyiyɪ ndü mpáy bo abhen mányìè Kefɔ mfáy acha yi. 12 Bébhó ndü mpok ane Jɔn Njwiti ághàti nyaka bhɔ Eyɔŋ Mandem beghaka eɔhɔŋ, Kefɔ mfáy

kégò ne betañ ne mbək bho mánù béchwé are ne betañ. ¹³ Jǝn ápére tó bǝ betik bhi, basij amen Moses ne amen baremé kepǝnti árem nyaka ǝti Mpeme Mandem afyé bariep be áto. ¹⁴ Mbák bábhəj nti menoko enyij ene mǝrem, diñí ká be sayri sayri mpok ane baremé kepǝnti bárémé be Eláija átwə, bárəm nyaka chi ǝti Jǝn. ¹⁵ Yǝ agha ane áyàn beghok enyij ene mǝrəm, ántá batú ángók sayri.

¹⁶ “Chəj njenti mkpáká bho abhen echəj ne yi? Báchí mbə bǝ abhen báchókó nefisie bákú ntok. Eka émat barem ntá abhen eka echak be,

¹⁷ ‘Sékwáy bakwáy nebhay be mǝmben nebhén ke bábhiki bhen.

Sékwáy bakwáy newú, kebho bé kedi!’

¹⁸ Jǝn Njwiti atwə nyaka antare nəkə nsay ndu menikmuet ne mmem yi ke nyu. Yǝntiki mmu are rem be, ‘Éfónó ebábə echi ne yi!’

¹⁹ Mpok Me Mmu mfú ntá Mandem ntwó, nde nyie, nnyú nəkə ne bhe. Yǝntiki mmu arem be, ‘Yijí nyiǝ menyijinyié ne nyümém wu. Mamɛre bhi chi babhebhé nkábhénti ne bakú bebú bachak!’ Ke diñí ká be menyij ebhen mmu ane ákəjə mbi Mandem ákú ke bétəj be nerijindak enen néfú ntá Mandem nechí tetep.”

*Bǝ abhen babhónó bétəmsi
(Lk 10.13-15)*

²⁰ Bǝ abhen báchí nyaka amem betək ebhen Yesu

ákú beyǎ menyijí maknkay, bábhíki tik nyaka nsem ndú bebú bhap. Eka Yesu abho beji bho andeme nəkə be, ²¹ “Bé bo Korasín, chəj émbép ntá yeka encha! Bé bo Betsáida, chəj émbép ntá yeka nkwo encha! Mbə chí amem betək Táya ne Sídən ke nkú menyijí maknkay ebhen-ne nkə ntá yeka, mbú báfyé nden pyə, mánto batwóp anti tesáy, betəj be bátiknsem ndú bebú bhap! ²² Nchí ghati bhe be, ewak ene Mandem átəj bǝ mmik, chəj angó ntínso ne bǝ Táya ne Sídən encha bhe! ²³ Ne bé bho Kapənaum, bákaysi be bákway beyəj mmuet, mǝnkó kpát mántək nebu? Nsé! Chəj Mandem amese bhe amem etəkó bawú! Mbə amem etək Sídən ke nkú menyijí maknkay ebhen-ne nkə ntá yeka, mbə yə ebhuet téé tǝ echəj! ²⁴ Diñí yé ka be, ewak ene Mandem átəj bǝ mmik, chəj angó ntínso ne bǝ etək Sódəm ancha bhe.”

Yesu yi bo mántwó ntá yi mambəj neywəmuet

(Lk 10.21-22)

²⁵ Ndú mpok yə, Yesu ánikmuet be, “Eta, wə mmu óbhónó mfay ne mmik! Nchí chyə wə bakak ndú óró menyij ebhen mémbák bhésé bhésé ntá barijindak ne ntá bo abhen bariñi beyǎ menyij. Jnéné bhə tətəj kponorəj ntá bo abhen bábhíki riñi yǝnyij mbə mǝmbə. ²⁶ Eta, enyu yə ké wəmbəj óyáñá be embak.” ²⁷ Yesu apet abho beghati bho be, “Eta ya achyé me menyij

menkem. Yě mmu abhíkí rinji mmu ane Mmō áchí ébhíkí fuet chí Etayi. Ne yě mmu abhiki rinji mmu Eta áchí ébhíkí fuet chí Móywi ne bō abhen yi áyábhé ndu beka bō mándinjí Etayi. ²⁸ Twó ká ntá ya, bē mankem abhen bāpókó menwóptí batū besəŋəri ne bāpəp, chəŋ nsebbe yə amik, nchyé bhe neywěmuet. ²⁹ Sət ka betik ebhen nchyé bhe, mángók menyinj ebhen mětəŋ bhe mbənyune nchí kpák ndū epinj eya ne neyŋómuet népú me anti. Kə ka nó chəŋ māmboŋ neywěmuet. ³⁰ Twó ká ntá ya mbənyune ntu áne mēchye bhe achi fuyak.”

12

Enyinj bābhébbhé Yesu ěti nywəbbhé neywěmuet
(Mk 2.23-28; Lk 6.1-5)

¹ Ébhíkí tat, Yesu ne baghək abhi bārē kə mámfuet nəkə amem nkí nchwifú ndū nywəbbhé neywěmuet bo Israel. Nsay are nu baghək abhi. Ékə bābho békuep enyū nchwi yə, mányie nəkə. ² Mbək bōnkwo Fárisi bāghó nókó nə, bārém ntá Yesu be, “Yinjí, baghəkó bhe bákū enyinj ene épú chak bekoŋo ebhé yeŋe. Bákuep nchwi ndū nywəbbhé neywěmuet!” ³ Ke Yesu akeme be, “Bābhíkí re pay amem Ekátí Mandem enyinj ene Mfō Debhít ákú nyaka ne bō abhen báchí ne yi mpok nsay ákémé bhó? ⁴ Achwe nyaka amem ekeré Mandem, yi ne bōbhi, mányíe nenyíe enen báchyé

ntá Mandem. Békōŋo ebhé, epú nyaka chak be yi ne bōbhi mányie nenyíe enə. Ndiere bachiakap Mandem ke bābhónó nyaka ngəngan menyie nə. ⁵ Ne bérónj ambi, bābhíkí re pay amem ekátí Moses be bachiakap bákū betik amem ekerakap Mandem ndū nywəbbhé neywěmuet ke? Eyə ékə be bō mánkwen ebhé ene éřem be mmu áké kə betik ndū nywəbbhé neywěmuet ke? Bābhíkí řem be bō bákū bebá. ⁶ Nchí ghati bhe be, mmu achí fá ane áchá ekerakap Mandem. ⁷ Mandem ághati bhese mbə enyu échí amem ekátí yi be, yi řřem be, ‘Enyinj ene mějəŋ chi be bo mángó ntínso ne bati, puyě chi akabhénya. Mbə bē bārinj ntí beyəŋ ebhen, mbə bābhíkí ji bō abhen békwené bépú ne bhə.’ ⁸ Dinj yé ka be Me Mmu mfú ntá Mandem kě mbónó berem enyū mmu ábhónó beka ne ebhé ene éyinjí nywəbbhé neywěmuet.”

Yesu abú mmu awə ágú ndū nywəbbhé neywěmuet
(Mk 3.1-6; Lk 6.6-11)

⁹ Yesu arək etək échák achwe amem ekeré nenikímuetí eyap. ¹⁰ Mmu amət abhak amem ekeré nenikímuetí eyə ane awə ywi ágú. Mbək bo bābhák aré abhen báyan mbi bérém be bekwéné béchí ne Yesu. Bābhép Yesu be, “Ebhé yeŋe éřem be épú chak bebu mmu ndū nywəbbhé neywěmuet ke?” ¹¹ Yesu akeme bhə be, “Ntiki mmu

yweká ane, mbák abhəŋ ághəŋəmen amət, ákwén nókó amem nepi ndü nywəbhé neywəmuet, andə, keferə wu? ¹² Ná ne nkwanwan mmu áchá ághəŋəmen tontó? Eyo étəŋ be ebhé eyese epú kəŋ mmu bekwak nti ndü nywəbhé neywəmuet.” ¹³ Yesu arem ntá mmu ane awə ágú be, “Nyabhé awó ywe.” Anyabhe, awó wu apət atan, abhak mbə áchák. ¹⁴ Bənkwo Fárisi abhen bachi aré baghə nəkə nə, báfú, bárók. Báte eyu, bati beway Yesu.

Epŋ ene nkəbetik ane Mandem áyábhé

¹⁵ Yesu arŋi be báte eyu ndu beway yi. Afa, arək ebhak échák. Beyä bho bákəŋə yi, abú bo mankem abhen mámè. ¹⁶ Yesu asemti bhə be báké ghati bo bachak enyŋ eti yi. ¹⁷ Efákári enyu yə be enyŋ ene ndemekepinti Aisáya áréme nyaka émfú tetep. Mandem aghátí nyaka Aisáya andem eti yi be, ¹⁸ “Ghó ka məbetok wa ane njábhé. Chi Mənti wa ne mbəŋ manák ne yi tontó. Chəŋ nkə Efónó ya émbák ne yi. Ne chəŋ yí anku māngati maneréket bə mmik ankem be chəŋ yí ampeme bhə. ¹⁹ Apú bhak mbə mmu ane ánù be bo māngók yi. Apú bhak mbə mmu ane bəghok eyəŋ eyi nefi. ²⁰ Yí apú syep nkóré-tákó ane abho bewəsi, arəp chi bégu. Ne apú neme erónó ene bawet amay amem, éróp chi mandú ménéme. Enyu yə ké yi arəŋ ambi beghə bhə ntinso, kpáte yi anku

nkaysi ane achi tetep ansot awónem. ²¹ Ne chəŋ bə betəkó mmik menkem mámbaka nti chi ne yi be ampeme bhə.”

Bo bárém be betan Yesu bəfú chi ntá Belsebul
(Mk 3.20-30; Lk 11.14-23)

²² Etaré nókó, bəfú básot mbók bárók ntá Yesu ne yi. Efónó ebəbə ke éká nyaka amik anémé yi ne akwén kebhook. Yesu abú yí, abho berem kəpi, ne abho beghə mban. ²³ Bə mankem abhen bachi are babhak maknkay tontó, bábho bebhep bati, mándeme nəkə be, “Ebhárémə Debhít né ke?” ²⁴ Ke bənkwo Fárisi bəghókó nókó nó, babho berem be, “Chí Belsebul, mfə bəfónó bebəbebə ke áchyé Yesu betan bəbók bəfónó bebəbebə be mémfú, méndó, bho.” Mmü achák apú! ²⁵ Yesu arŋi nkaysi yap. Arem ntá yap be, “Yəntiki etək ene ákóré áchí are ne bəbati mánu nəkə ne bati, ébhəŋ chi ménémé. Nneréket ane ákóré achi are ákwene kwen. ²⁶ Enyu yə ke echi ne kefə Satan. Mbák Satan əbók Satan, ná kefə eki kétee? ²⁷ Ne mbák nchí bók bəfónó bebəbebə chi ndü betan Belsebul, bə bheka básot betan ághá bəbók bhə méndó bhə? Eti yə chəŋ bó mantan be. ²⁸ Ke mbák, sayri sayri, məbək bəfónó bebəbebə chi ndü betan Efónó Mandem, nó Mandem anan achi nenti eneka mbə Mfə. ²⁹ Yé mmu apu kway bechwe amem eket ene mmü ntantan angép enyŋ, ampəkə, andək ne yó, mbák abhíkí yambi

ankem yi angwot. ³⁰ Yě agha ane ápú ne me, achí chí mūmpap awa. Ne ye agha ane ápú kwak me menyokoti bho, átakátak. ³¹ Dinjí yé ka be, Mandem áfoŋori bebú ebhen bo bákù ne bebéptí menyin ebhen bō bārēm. Ke apú foŋori mmu ane árēm bebéptí menyin ěti Efónó Bedyere. ³² Mandem áfoŋori yě agha ane árēm ebéptí enyin ěti nnyén ena, Me Mmu mfú ntá Mandem, ke apú foŋori mmu ane árēm ebúbù ěti Efónó Bedyere. Mandem apú foŋori yi, yě ndū mmiki ne, ne yě ndū mmik nkó.”

*Ɔriŋi enok chí ndū kepem
(Lk 6.43-45)*

³³ Yesu arək ambi berem be, “Mbák enok éri, kepem eki nkwo kéri. Mbák enok ebhōŋ neme, kepem eki nkwo kébhōŋ neme. Mmu áriŋi enok chí ndū kepem eki. ³⁴ Bě befé, nó ke échí ne bhe. Ná berítí kepi kekway ye bífú be anyu ené bāchí bō bebú? Enyin ené éjwí mmu anti, yó ke éfù yi anyu. ³⁵ Nkúbhé mbō enyū menyin nkáp bėjwi amem mókere nkáp, nó ké nkaysi ndíndí ájwí anti mmu ndíndí, ne beri ke bífú are. ³⁶ Dinjí ká be, ewak ene Mandem átàn bō mankem, yěntiki mmu ághati yí enyin ene éká ke yěntiki epō eyōŋ éfú yi anyu. ³⁷ Képi eken kífù wō anyu ké yi ásot antàn wō ewak émot. Mbák berítí kepi ke kífù wō anyu, ewak eyō, yi árem be obhíkí bhōŋ manyé. Ke mbák bebéptí kepi ke kífù wō anyu, ewak

eyō, Mandem árem be ókwēn manyé.”

*Bárēm be Yesu ántōŋ eriŋí
maknkay*

(Mk 8.11-12; Lk 11.29-32)

³⁸ Mbok batōŋ ebhé Mandem ne bōnkwo Fárisi bārēm ntá Yesu be, “Ntōŋ, tōŋ eriŋí maknkay ene ékway betōŋ be betāŋ ebhe bífú ntá Mandem.” ³⁹ Yesu akeme bho be, “Bebú ná ne mkpáká bho ane echōŋ! Bápú kē mbō enyū Mandem áyàn. Báyan begho chí eriŋí maknkay! Ke yě émot mpú tōŋ be, ébhíkí fuet chí ene Jóna, ndemekerǎnti Mandem. ⁴⁰ Nkúbhé mbō enyū Jóna achi nyaka amem meniě nsingo ndū manywōp arat, nó ke bábheme chōŋ Me Mmu mfú ntá Mandem, mbak amem nnem ndū manywōp arat. ⁴¹ Ewak ene Mandem átàn bō mmik, bō etok Ninive báfate mángati bhe be bākū bebú. Ewak eyō, bō bārem nō ntá yeka mbōnyune bō bātík nyaka nsem ndū bebú bhap mpok Jóna ághátí bhō Eyōŋ Mandem. Néne, mmu achí fá néntí eneka ane áchá Jóna; yě nō, bāpu ka betiknsem ndū bebú ebheka. ⁴² Ewak Mandem átàn bō mmik, mfō ngōré ane áchí nyaka etok Shéba áfate andem be bākū bebú. Árem be bākú bebú mbōnyune yi afu nyaka nekō nesie arək beghok menyin ebhen Mfō Sólomon átōŋ bho ne beyā neriníképi. Ne nchí ghati bhe be mmu achi fá néntí eneka ane acha Sólomon, Yě nó, bápú ka beghok yi.”

Εφόρό εβύβυ έκway
βερετνσεμ ντά μμου
(Lk 11.24-26)

43 Βέρση ambi Yesu arem βε, “Mbák mámbók εφόρό εβύβυ ένδό μμου, έρωρ χί βόηβοηβόη amem baso, ένjan ηόκω εbhak ene γω έchwe. Mbák έbhíkí ghó εbhak βechókω, 44 έρέμ βε, ‘Chση ηρετνσεμ εbhak ene mfú.’ Ne ένάνη έμπέτνσεμ, ένγώ βε yě μμου apu amem εσί εκετ eyi, ne βε, mányω γω, bághókó sayri, 45 εφόρό εβύβυ eyω έρδη ye, ένσot βεφόρό βεβύβεβυ βέcháκ tándrámat εbhen βέβέbhé βecha γω. Bó μενkem mendák, μενchwe μμου wu amæt, μέmbak ne yi, nté yi ambép ancha ane mbi. Nω, ké έbhήό βέfákari ne be bo βεβύ abhen mkpák ane εchση.”

Nnω Yesu ne bōmáyi
(Mk 3.31-35; Lk 8.19-21)

46 Ενέ Yesu árση ambi βερεμ menyih εbhen yi ághati bho, máyi ne bōmayi bátwó bátee nefi, mánjan ηόκω βερεμ kepí ne yi. 47 Mmũ amot aghati Yesu βε, “Máye ne bōmaye báchí nefi téé, báyan βερεμ kepí ne wō.” * 48 Ke Yesu akeme μμου wu βε, “Sayri sayri, máya chí agha? Ne ntiki bho bachi bōmaya?” 49 Yesu asá awō ntá bakoηo bhi, arem βε, “Máya chí bōbhen, ne bōmaya chí bōbhen. 50 Bō abhen bákè enyih ene Etaya μμου achi amfay áyan bó manku, ke báchí maya, ne bōmaya.”

13

Yesu atém nekay ntyěmbwot
(Mk 4.1-9; Lk 8.4-8)

1 Nkúbhé nywop enō, Yesu afú amem eket ene yi achi are, arək achəkō neku manyu. 2 Beyä bo bákōηo yi aré. Yesu arō bho tété, arək achwe, achəkō amem áchwí ενέ beyä bōbhō báté angəkonyén. 3 Abho beghati bho beyä menyih ndũ bakay βε, “Ewak έmōt, nkwananki amot arək betak enyũ nchwifú amem nki ywi. 4 Ενέ yi átak árση, mbək akwenti ndũ mómbi ane áchí amem nki. Kenen kétwó kėbwópti nchwí γω nkem. 5 Achák akwenti ndũ mmik setárėbhé ane ntōp abhiki ya are. Awakari achak. 6 Ke mpok mmok afú, ásση γω ndũ bakan ayi ábhíkí kway βechwe amik sayri. Anihiti, awōsi. 7 Anefú akwenti ndũ mmik ane tákō nsense ágō are. Achak are gó, ke tákō nsense agó áchet γω kpát agú. 8 Nchwí ácháκ akwenti ndũ mmik ndíndí, achak, agó, achye beyä nchwí. Nchwí ayá acha ane bápí ndση βesa betay, achák ndση βesa berat, anefu ndση esa nsem byo.” 9 Ndũ ngwenti, Yesu arem βε, “Mmu ane áyan beghok, antá batú ángók sayri.”

Yesu aghati baghək abhi
nti ane yi atém bakay
(Mk 4.10-12; Lk 8.9-10)

10 Yesu ánáná nókó βetem nekáy nkwananki, baghək abhi bárók ntá yi bábhép

* 12:47 Nδση ane ápú amem basih amen tesáy.

yi be, “Ndaká yí óghàti bho menyiṅ ndũ bakay?”

¹¹ Yesu akeme bho be, “Mandem akɛ māndiṅi tetep ane áchí bhésé bhésé, ne eyo ékwak bāriṅi enyũ yi ábhák ne bho mbɔ Mfɔ wap. Ke abhíkí kɛ nɔ ne bo bachak. ¹² Mmu ane afyé ntí beghok menyiṅ ebhen métòn ḁjwimem. Měkɛ yi andiṅi beyă menyiṅ bechak. Ke mmũ ane apu fyɛ ntí, yě chi mandú enyiṅ ane yi ariṅi básot ntá yi. ¹³ Ntí ane nchí ghati bho menyiṅ ndũ bakay achi be, báyiṅi ke bápú ghɔ, ne bāghok menyiṅ mbɔ be bápú ghok, ne bápú jwimem. ¹⁴ Bõbhen, bákù enyiṅ ene ndemekepĩnti Aisáya árémé nyaka émfú tetep. Mandem akɛ nyaka Aisáya andem be,

‘Chɔṅ mǎngoko ghok beyɔṅ ebha ke bápú jwimem wáwák;
chɔṅ mǎnjiṅi yiṅi ke bápú ghɔ,

¹⁵ Echí enyu yɔ mbɔnyune batí bõbhen ákɛ bārɔp bechiṅtí bho,
báchí mbɔ bõ abhen batú ábé bhɔ ne bapu pere yáṅ beghok yěnyiṅ,
báchí mbɔ bo abhen bákútí amík
be báké ghó mban,
ne bé batú yap áké ghók yěnyiṅ,
ne be báké jwimem,
mantwɔ ntá ya, mbú bhɔ.’ ”

¹⁶ Yesu arɔk ambi berem be, “Ke mbák chí bhe, éri ntá yeká echa, mbɔnyune amík ayeka ághò mban, ne batú yeká ághòk mban. ¹⁷ Nchí

ghati bhe be, beyă baremé kepĩnti ne bõ abhen báchí chak besí Mandem bábhón nyaka ekwak beghɔ menyiṅ ebhen bāghò ke bɔ keghɔ bhɔ. Bábhón ekwak beghok menyiṅ ebhen bāghòk, ke bábhíkí ghok bhɔ.”

Yesu aghati baghok abhi ntí nekăy ntyěmbwɔt

¹⁸ Yesu arɔk ambi berem be, “Ghók yé ka enyiṅ ene nekăy mmu ane ataka mbwɔt nétòn. ¹⁹ Mbuɔt ane ákwéntí ndũ mómbi ane achi amem nki, até ndũ mmu ane ághókó Mbok Ndíndí éti enyu Mandem ábhak Mfɔ ywi, ke yi ke jwimem, Satan atwó ye afɔṅɔ mbok ane Mandem ápi amem ntí eni. ²⁰ Mbuɔt ane ákwéntí ndũ mmik setárébhé até ndũ mmu ane ághòk Eyɔṅ Mandem, anoko témté ne beyă manák. ²¹ Ke yi kebhón bakan amík. Ante kákátí ndu mómbiṅi mpok. Ke mpok esɔṅari étwó ne bo mámbɔ menyok yi éti Eyɔṅ Mandem ene yi anoko, amfere amɔ témté. ²² Ne mbwɔt ane ákwéntí ndũ mmik tákɔ nsense, até ndũ mmu ane ághòk Eyɔṅ Mandem, ke básémé éti menyiṅ mmik atwó nókó yi anti, ne ngonó nkáp, angɔkɔntik Eyɔṅ Mandem ene echí are, Eyɔṅ Mandem yɔ kekwaṅ yi ndũ nepém eni. ²³ Mbák chi mmu ane ághòk Eyɔṅ Mandem anjwimem, émbak yi anti, achí mbɔ mbwɔt ane ákwéntí ndũ mmik ndíndí, achak, ágó sayri, achye beyă mbwɔt nkɔ. Ne nsáy Eyɔṅ Mandem ndũ

nepém mmu achi mbō mbwōt nkō ane áyá áchá ane bápí, ndōŋ esa nsem byo, achák ndōŋ besa berat, ne anefu ndōŋ besa betay.”

Yesu atém nekay tákō ane mūmpap ápí

²⁴ Yesu atém nekay néchák be, “Mbák Mandem ambak ne mmu mbō enyū Mfō ábhák ne bōbhi, nepém eni nébhák mbō nki ané mmūfu ápí nchwi.

²⁵ Ke mūmpap arōk ne beti ené bo bábhūre kenó, aták nchan, arōk ebhak eyi. ²⁶ Mpok nchwi ágó, abho menyu kepem, ke bágthó nchan aré.

²⁷ Bakū-betik báfá bárók ntá mbōŋnki barem be, ‘Eta, pú nchwi ke sépí amem nki? Nchan éfu aré fá?’ ²⁸ Akeme bhō be, ‘Mūmpap kē ápí nō nchan eyō.’ Bábhép yi be, ‘Séndók sémféré yó éndōp chi nchwi yōyō ke?’ ²⁹ Mbōŋnki akeme bhō be, ‘Dš ká. Mbák mändók befere nchan eyō, bákway béfere mbōk nchwi nkwo. ³⁰ Dš ká yō ambak, mpok ánán ánkwáy, chōŋ ndem bō abhen báfere nchwi ebhi mánjambi mamfere nchan eyō mányokoti ndū nebhuet amot, mánsōŋ. Ke māmferē nchwi māmberē anywóp.’”

Nekāy sepem mōnōk ane bābhīŋi be móstat

(Mk 4.30-32; Lk 13.18-19)

³¹ Yesu atém nekay néchák be, “Kefō Mandem fá amik kechi mbō sepem mōnōk ane bābhīŋi be móstat, ane bápí amem nki. ³² Sepeme mōnōk

móstat séchí nīŋīnīŋi tontó, ke mbák sēnchák, sengo, sébhak nnet mōnōk ane áchik. Kenen kēntwō kente manyay ndū batabhe yi.”

Yesu atém nekay yis (Lk 13.20-21)

³³ Yesu atém bhō nekay néchák be, “Kefō Mandem fá amik kechi mbō yis ane ngōré ásórē achemti ne nchán fláwa érat. Mandu yis wu akū fláwa nkem amwōt, kpát ajwi ndū enyīŋ ene yi achi are.”

Ntí ane Yesu atémé bakay (Mk 4.33-34)

³⁴ Yesu aghati bhō menyīŋ ebhen menkem chi ndū bakay. Yi ke ghati bhō yēnyīŋ ene yi abhiki tém nekay. ³⁵ Atém bakay betōŋ be enyīŋ ene ndemekēpīnti Aisáya arémé nyaka be chōŋ emfakari, éfakári. Aisáya arem nyaka be, “Chōŋ ngati bhō menyīŋ chi ndū bakay, chōŋ ntōŋ bō menyīŋ ebhen Mandem ákú mēmábak bhésé bhésé, te ndū nebhōmik.”

Ntí ane Yesu ateme nekay tákō mbūmbū ne bakōndik

³⁶ Yesu arō ye beyā bō abhen bachi nefi, arōk achwe anywóp ne baghōkó bhi. Aré, baghōkó bhi barem ntá yi be, “Eta, ghati bhese ntí nekāy nchan.”

³⁷ Yesu akeme bhō be, “Me Mmu mfú ntá Mandem kē nchí mmu ane ápí nchwi amem nki. ³⁸ Nki chí mmik nkem, ne nchwi chi bo abhen Mandem áchí Mfō

wap. Nchan chí bõ Satan. ³⁹ Mũmpap ane ápi nchan chi Satan. Mpok ane báfere mbwot ebhi chi nemây mmik, ne bakũ betik abhen báfere mbwot ebhi chi bõángel Mandem. ⁴⁰ Nkúbhé mbõ enyũ báfere nchan, mányokoti nebhuet amot básõn, enyu yõ ke ébhõnõ békari mpok mmik ámay. ⁴¹ Mpok yõ, Me Mmu mfú ntá Mandem, nchí to bõángel bha mámfere yentiki enyinh ené étwò ne bebá, ne yentiki nkũ bebá ndũ nkwo bo abhen me nchí Mfõ wap. ⁴² Bõangel bha báfere bhõ máme se amem nepingo. Aré, bábhak ndũ nedĩ kebho ne nenyie ámén. ⁴³ Mpok yõ, bo abhen bachi chak besí Mandem bághò mbõ mmok ndũ nebhuet ane Etayap achi Mfõ. Yentiki mmu ane áyàn beghok enyinh ene mërèm, ántá batú ángók sayri!”

Yesu atém nekay enyinh beyã nkáp ene echi bhésé bhésé

⁴⁴ Yesu atém nekay néchák be, “Kefõ Mandem kechi mbõ enyinh beyã nkáp ene echi bhésé bhésé amem nki. Mmu amot ághó nókó yõ, apet abhese yõ sayri, arõ, arõk ne beyã manák, ati yentiki enyinh eyi, asot nkáp, aku nki wu.”

Nekay ntay enen beyã nkáp

⁴⁵ Yesu atém nekay néchák be, “Kefõ Mandem kéchí mbõ nkosié ane áyàn beku batay beyã nkáp. ⁴⁶ Aghó nókó némót enen neyá nkáp tontó, arõk atí yentiki enyinh eyi, aku ntây beyã nkáp enõ.”

Yesu atém nekay asi

⁴⁷ Yesu apet atém nekay néchák be, “Kefõ Mandem kechi mbõ beyã nkáp ané báguebhé anyén ne ákém nsi menyu ne menyu. ⁴⁸ Asi ájwí nókó ne nsi, báya bákó ebhi, bachõkõ amik bayap nsi ene eri, báfyé ndũ menyinh. Báto ené ébhíki ri. ⁴⁹ Enyu eyõ ke ébhák chõn mpok mmik ámay. Bõangel bátwò, mámfere bakũ bebá ndũ nkwo bõ abhen bachi chak besí Mandem, ⁵⁰ mámfyé amem nepingo. Aré, bábhak ndũ nedĩ kebho ne nenyie ámén.”

Barak akõ ne ané asi

⁵¹ Yesu abhép baghókó bhi mbák bájwimem ndũ menyinh ebhen yi ághátí bhõ menkem. Bákéme yi be bajwimem.

Nku Nsí ne Nku Nkõ

⁵² Yesu arem be, “Yentiki ntõn ebhé Mandem ane ághókó, áriñi enyũ Mandem ábhák ne bhõ mbõ Mfõ wap, achi mbõ mbõnõket ane áfere menyinh beko ne ebhen besí amem móket ane yi ábháre menyinh.”

Babyak Yesu etõk Násáret (Mk 6.1-6; Lk 4.16-30)

⁵³ Yesu anañã nõkõ betem bakay yõ ndu betõn bo menyinh, afa atú etõk wu. ⁵⁴ Apetnsem etõk eyi Násáret. Ené yi átõn Eyõn Mandem amem eket ene nenikimuet eyap, bo bábhak maknkay tontó. Bábhó bebhep bati be, “Aré bhõn enen enyũ nerinĩndak fá? Aré bhõn betan fá ndu beku berem

mēnyījí maknkay enyu ene?
⁵⁵ Pú mmǎ nchwě menǎk
 né? Pú María ké achi
 máyi? Pú Jems, ne Joséf, ne
 Símun, ne Júdas, chi bǔmayi
 abhen babhakanem? ⁵⁶ Pú
 bǔmayi abhen baghǎré bǎchí
 fá mankem nebhuet amǎt
 ne bhese? Aré bhǎj enyū
 nerījīkēpi enen, ne enyū betǎj
 ebhen fá?” ⁵⁷ Ekǎ bare byak yi
 byak.

Yesu aghati ye bhǎ be,
 “Bo bǎchyè ndemekēpīnti
 Mandem kenókó yěntiki
 ebhak. Ndiere etǎk eyi, ne ndū
 nneréket ywi, ke bápú chyē yi
 kenókó.” ⁵⁸ Těndu bǔ bǎbhíki
 bhǎj nekǎ ne Yesu, yi kekǎ
 beyǎ mēnyījí maknkay amem
 etǎk eyi Násáret.

14

*Enyu báwáy Jǎn Njwiti
 (Mk 6.14-29; Lk 9.7-9)*

¹ Mpok yǎ, Hérǎd abhak
 mmu ane ákēm atú Gálili.
 Aghókó nókó ěti mēnyīj
 ebhen Yesu ákǎ, ² arem ntá
 bakǎ betik abhi atú Gálili
 ěti Yesu be, “Jǎn Njwiti ke
 aperensem ndū nepēm. ěti
 yǎ ké yí ábhǎjǎ betǎj bekǎ
 mēnyījí maknkay.” ³ Hérǎd
 akaysi be Yesu chi Jǎn Njwiti
 ěti enyīj ene yi ákǎ nyaka
 ntá Jǎn. Achyé nyaka eyǎj,
 bákēm Jǎn, bagwǎt, ne báfyé
 yi ekerékenǎj bekonǎ enyīj
 ene ngǎré ywi Heródias áyǎj.
 Heródias ayámbi achi nyaka
 chi ngǎré Filip, manǎ Hérǎd,
 ke Hérǎd ásǎt yi ndū nebhay.
⁴ Hérǎd ásǎré nókó Heródias
 ndū nebhay, Jǎn aré ghati
 yi be, “Ebhé eyese bo Israel

ebhiki ka be ómbay Heródias
 ngǎré mǎmáye.” ⁵ Hérǎd
 áyǎj nyaka berem mángwáy
 Jǎn, ke are cháý bǔ abhen
 yi achi mǔnti wap. Bo
 Israel mánoko nyaka be Jǎn
 achi ndemekēpīnti Mandem.
⁶ Ke ewak Hérǎd ánákǎ epǎ
 nebhe eyi, mmǎ Heródias
 ane mǎngǎré abhén nebhen
 sayri besí bo abhen bachi
 ndū epǎ yǎ. Nebhen eni nekǎ
 Hérǎd abhǎj beyǎ manǎk,
⁷ kpát Hérǎd ayiki be, “Chǎj
 nchyé wǎ yěntiki enyīj ene
 óyǎj nchyé wǎ.” ⁸ Békǎjǎ
 enyīj ene máyi aghati yi, arǎk
 arem ntá Hérǎd be, “Chíé me
 ntí Jǎn Njwiti amem nchǎn
 myákátí-ne néne!” ⁹ Mfǎ
 Hérǎd apǎp! ěti neyiki ane
 yí áyiki nyaka besí mankǎ
 abhi échá yi beyibhiri eyǎj
 eyi. Achye ye eyǎj bé batemé
 nenu mankǎ mbǎ enyū mmǎ
 Heródias áyǎj. ¹⁰ Akǎ ye
 bárók ekerékenǎj, bafere ntí
 Jǎn Njwiti, ¹¹ báfyé amem
 nchǎn myákátí, bárǎk bachye
 ntá mmǎ Heródias. Asǎt, arǎk
 achye ntá máyi. ¹² Bakonǎ Jǎn
 bárók, basǎt erené Jǎn barǎk,
 babheme. Bárók ye baghati
 Yesu enyīj ene éfákárí ne Jǎn.

*Yesu adík ngemntay bho
 (Mk 6.30-44; Lk 9.10-17; Jn
 6.1-14)*

¹³ Yesu ághókó nókó mbok
 newú Jǎn, afa, bárǎk bachwe
 amem áchwí, babho berǎj
 ndū nebhuet ane yě mmu
 achak apu. Ayǎj nyaka be
 mámbák bǎbhǎ. Ke mpok
 bo bǎghókó be yi asǎt áchwí
 ářǎj, báfá betǎk ebhap,

babho bekoŋo yi ne bekak.
 14 Yesu áfú amem áchwí, akó ebhi. Aghó beyä bho, ntínso nékém yi ne bhó. Abú abhen mámè. 15 Egháká nókó beku, baghókó bhi bárók ntá yi barem be, “Nywop nénan neron, ne nebhuet ane chi ebhi. Ghatí böbhen be mándók ndü b̄betak abhen bächí fá kekwoṭ manku enyiyi ményie.”
 16 Yesu aghati baghókó bhi be, “Nti apu beghati bhó be mándók mánjáj nenyíé. Bē babhō, chyě ká bhó nenyíé mányíé.”
 17 Bákéme yi be, “Sébhōn chi b̄bekpókó bret batay ne nsi epay. Enyiyi echak épú”.
 18 Yesu aghati bhó be, “Twó ká ne bhó.”
 19 Aghati ye beyä böbhó be manchókó amik ndü tákó. Asot ye bekpókó bret bhó bétáy ne nsi epay. Ayon amik mfay. Achye bakak ntá Mandem, abho bébókóti bret wu anchye nókó ntá baghókó bhi be mánkóré ne nsi ntá beyä böbhó. 20 Yēntiki mmu wap anyíé kpát ajwi. Baghók Yesu mányókóti nenyíé enen nerobhe. Néjwí bekay byo ne bepay. 21 Mpäy babhakanem abhen manyíé bret wu ne nsi eyo ábhák mbó nka etay, kefyé baghóré ne bhó.

*Yesu are kó amfányén
 (Mk 6.45-52; Jn 6.15-21)*

22 Ebhíkí tat, Yesu aghati baghókó bhi be mándók mánchwe amem áchwí, mámpe nnyén manjambi ndü ebhé manyu echak. Arōp ansem beku beyä bo bhó abhen bachi are man-gure. 23 Anánjá nókó beku

nó, akó amfäy njie aywintí ndu menikmæet. Beti begú bétémeri yi are. 24 Mpok yo, áchwí ane ápókó baghókó bhi anan aron nyaka nekó nesie befu angokonyén. Mbúép atanatan ere fú bhó ambi. Ekú mpérényen eya écha, bō mánu nókó ne yo. 25 Befuēt nkárénká érat beghaka nkárénká étandat betí Yesu abho bekó amfányén beron betemeri bhó. 26 Ke bágghó nókó ndü yi ákó amfányén átwò, bécháy békém bhó tontó. Bábho bebik, mándeme nókó be, “Chí efónó-ngu! Chí efónó-ngu!”
 27 Témte wu, Yesu afyé bhó nti arem be, “Chí me, báké chay!”

28 Píta akeme yi be, “Acha, mbák chí wó, chyě eyon be nsép anyén, nkó, ntemeri wó.”
 29 Yesu akeme Píta be, “Sep twó.” Píta afú amem áchwí asep anyén abho bekó andókó nókó betemeri Yesu. 30 Ke ághó nókó ndü mbúép ákú mpérényen ékó te amfay ke énsép, abho becháy ne abho begure anyén témté. Abik ye arem ntá Yesu be, “Acha, pemé me!”
 31 Yesu asá awó témté akem yi arem be, “Píta, neka ene négupsi necha! Ndaká yí ómákátí be mēkwáy beku wó ónkó amfányén?”
 32 Yesu ne Píta bákó nókó ndu áchwí, mbúép wu ákwen.
 33 Baghók Yesu babho ye békwén yi bekak, ndu bechye yi kenókó, mándeme nókó be, “Tetep, ochí Mmō Mandem!”

*Yesu abú bōmame
 (Mk 6.53-56)*

34 Yesu ne baghókó bhi mánánjá nókó bepe manyu,

bákó ebhi, atú Genésaret.
 35 Bo abhen bachi atú etók
 εγo bárinjí bé Yesu achi are.
 Bátó εγoη mbānkem bekə bo
 mántwó ntá yi ne bōmame.
 36 Bo abhen bárónjó ntá Yesu
 ne bōmame bhap, mánikmæet
 bé yi ando bōmame mántək
 yě chi nkokonj nden ayi. Ne
 yěntiki mmu ane ánú átókó
 nkokonj nden Yesu, atanj.

15

*Bepinjí bho ne bebhé
 Mandem
 (Mk 7.1-13)*

1 Étaré nókó, mbək bōnkwo
 Fárisi ne batəη ebhé Mandem
 báfú Yerúsalem bárók ntá
 Yesu bābhəp yi be, 2 “Ndaká yí
 baghəkó bhe bápú koηo bepinj
 ebhen bachĩmbi bhese? Bápú
 so amə ke manyíe nenyie.”

3 Yesu akeme bhə be,
 “Ne ndaká yí bārə bebhé
 Mandem, mánkoηo nəkə
 chi menyinj ebhen bachĩmbi
 bheka batəηo? 4 Mandem
 arem be, ‘Chié étaye ne máye
 kenókó’ ne be ‘Yě agha ane
 árəm ebéptí εγoη ntá etayi, yě
 máyi, bābhəη beway yi.’ 5 Ke
 bāghāti bho be, ‘Mbák mmu
 ándém ntá etayi, yě máyi be,
 “Nsət enyinj ené mbónj mbú
 bekwak wə ne γo, nchyé ntá
 Mandem”, ne bé yi abhiki
 bhəη bechye máyi, yě etayi
 kenókó,’ 6 nó bābyak bebhé
 Mandem, ne bābhəre chi
 bepinjítək. 7 Bě bō betábhá!
 Ndemekerpinti Aisáya arem
 nyaka ndak aywi tetep éti
 yeka! Aghátí nyaka bho be
 Mandem arem be,

8 ‘Bōbhen báchyè me kenókó
 chi ne beyəónyū bhap,
 bati yap asap nekə ne me.
 9 Kenókó eken báchyè me
 kechi chi ndéndem,
 mbənyune bebhé ebhen
 bakwāηwəη báfýé, ke
 bə bátəη bho mbə be
 bechi Eyəη eya.’ ”

*Enyij ene ényəp mmu
 (Mk 7.14-23)*

10 Yesu árémé nókó nó,
 abhijí beyə bo abhen bachi
 aré arem be, “Tá ká batú
 mángok enyij ene mbónj
 béré, mánjwimem! 11 Puyě
 enyij ene échwè anyu kě ékə
 mmu áké bhák pépép besí
 Mandem. Enyij ene éfú mmu
 anyu ke ékə mmu áké bhák
 pépép besí Mandem.”

12 Yesu árémé nókó nó,
 bakoηo bhi bákókósi mmæet
 ne yi, barem be, “Eta, orinjí
 nó be ndak ane órémé ákə
 bati ábè bōnkwo Fárisi?”
 13 Yesu akeme bhə be, “Chəη
 mángwəp yěntiki enyij ene
 Etaya mmu achi amfay ábhíki
 pi, mámfere. 14 Də ká bhə
 awu! Báchí chí manémámik
 abhen báyəη beya bho mbi.
 Ne mbák nnémámik ánjá nti
 nnémámik mbi, bó mankem
 bákwen amem nepi.”

15 Píta arem ntá Yesu be,
 “Eta, ghatí bhese ntí nekay
 enen.”

16 Ékə Yesu abhép bhə be,
 “Bě nkwo bābhíkiरे jwimem
 ndü menyinj ebhen méréme?
 17 Bābhíki rinj be yěntiki enyij
 ene mmu afyé anyu, énsəp yí
 menie, áji γo amfere? 18 Ke
 yěntiki enyij ene éfú mmu
 anyu, éfú yi chi anti, ne γo

kě ékwày beka yi áké bhak pépép besí Mandem. ¹⁹ Nò chi be amem nti mmu kẽ nkaysi mbúmbu áfù, antó mmu ndũ bebéptí menyiñ mbò beway mmu, bekwen berwòp, kebharé eken bõ abhen bábhíki bhay bati, ne aghép, ne bété ntisié ákwáré, ne bérémm bebéptí menyiñ ãti mmu ndũ bechõñti nnyén eni. ²⁰ Menyiñ ebhen ke békà mmu áké bhák pépép besí Mandem. Ményié nenyíé keso amò, apú ka be mmu áké bhák pépép besí Mandem.”

Yesu abú ngoré ane apu mmu Israel
(Mk 7.24-30)

²¹ Yesu afa ye atú Gálili ne bakoño bhi, bárak ndũ atú etak ane achi kekwoť Táya ne Sídõn. ²² Ngoré amot abhak atú etak wu ane apu mmu Israel, ke abhak mmu Kánãn. Arak ntá Yesu, ambik nõkò be, “Acha, mmõ Mfõ Debhít, ghó mé ntínso! Efónó ebábu ésonjori mówa tontó.”

²³ Yesu ke kemé yí yě eyõñ. Ne bakoño Yesu baghati Yesu be, “Bók yi andók. Achyè bhese esõñjori.”

²⁴ Yesu akemé be, “Mandem ato mé be ntwõ nkwak chi bo Israel, bághõñmèn yi ane ánémé ebhi.”

²⁵ Ke ngoré wu arak akwén be kak Yesu are nik yi mmæt andemé nõkò be, “Acha, kwak me.”

²⁶ Yesu akemé yi be, “Épú chak besot nenyíé bhó mánychyé ntá mmú.”

²⁷ Ngoré wu arem be, “Acha, échi tetep, ke mpok mmu

ányié nenyíé, apú kán mmú be éké nyié bechõkõtí ebhen bákwoñti amik.”

²⁸ Yesu akemé ye yi be, “Ochi ngoré ane óbhõñó neka ne me tetep, ne chõñ Mandem ankà ntá yěntiki enyiñ ene óyàn.” Témté wu, móywi atan.

Yesu abú beyã bho bachak

²⁹ Yesu afa ye atú Táya ne Sídõn apetnsem angokò manyu Gálili. Akò, afaét aré, akó achokò ambi njie. ³⁰ Beyã bho babho berõñ ntá yi ne bõmame, ne bakem, ne bo abhen bachi bhure, ne manémámik, ne babhók ne bõmame báchák, mámbure nõkò bhó besí bhi. Abú bhó mankem. ³¹ Manyu áchók bõ abhen bachi are ndũ bághó bé babhók bábhõ berem keri, ne be bõ abhen bachi bhure báfate kperep, ne bakem bábhõ beko, ne manémámik babho beghõ mban. Bábhó bebiti Mandem, Mmu bo Israel báchyè kenókó.

Yesu adík nka bo enwi

³² Yesu abhiñi ye bakoño bhi arem be, “Ntínso nekém me ne bõbhen. Báchi fá ne me ndũ manywòp arat, ne bábhíki bhõñ yěnyiñ menyié. Mbíki yán berõ bo mandak kenyié nenyíé mbõnyune bákway begu nsay ambi.”

³³ Bakoño bhi bábhép yi be, “Etak épú fá, chõñ sémbõñ nenyíé enen nekway beyã bõbhen fá?”

³⁴ Yesu abhép bhó be, “Bábhõñ bekpókó bret afo méní?”

Bákéme yi be, “Sébhəŋ bekpək tándrámət, ne bāru nsi.”

³⁵ Yesu achye ye eyəŋ be bó mankem mánychókó amik. ³⁶ Asət ye bekpəkó bret ebhə tándrámət ne nsi. Achyé nókó bakak ntá Mandem, abhə bébókóti bhə anchye nəkə ntá bakoŋo bhi, bé mánkóré ntá bəbhə. ³⁷ Yəntiki mmu anyié ane ákwáy yi. Bakoŋo bhi bábwəpti nenyié enén nérəbhé. Néjwí bekay tándrámət. ³⁸ Mpəy babhakanem abhen mányié nenyié enə abhak mbə nká enwi kefyé māmbo ne baghəré.

³⁹ Yesu aghati ye bhó bé mánguré. Bo mankem bārəŋ nókó, asep anyén ne bakoŋo bhi, asət áchwí arək atú Magádan.

16

Bəbhép Yesu erinjí maknkay (Mk 8.11-13; Lk 12.54-56)

¹ Ewak émət, bənkwo Fárisi ne bənkwo Sádusi bārək ntá Yesu bārə yaŋ mbi memə yi. Bəbhép yi ankə enyinjí maknkay ené ébhak mbə erinj ené étəŋ be betəŋ ebhi bəfú chi ntá Mandem. ² Yesu akeme bhə be, “Mbák mmok áném beku, nebu némbak chuuu, be bārəm be, Chəŋ nywəp nendi mbore. ³ Ne mbák nywəp nénjí nebu néngiri, bārəm be, ‘Chəŋ nywəp némbép tontó.’ Bərinjí bəyinjí nebu mándem mbák manyiep ákwen chəŋ, ne

mbák apu kwen. Ke bəghə menyinj ebhen bəfəkari echəŋ, be kerinjí ntí ane bə bəfəkari. ⁴ Bəbá ná ne mkpáká bho ane echəŋ! Bápú kə mbə enyū Mandem áyən. Báyəŋ beghə chi erinjí maknkay! Ke yé émət mpú təŋ be, ébhíkí fəet chi ené Jóna, ndemekepinti Mandem.” Yesu árémé nókó nó, arə bhə, arək. *

Yis nkwo Fárisi ne Sádusi (Mk 8.14-21)

⁵ Bakoŋo Yesu bápé barək ebhə manyu echak, baghə be baghəkəntik bəpəkə bret. ⁶ Yesu aghati bhə be, “Sət ka mpok ne yís ane bənkwo Fárisi, † mánsət mpok ne yís ane bənkwo Sádusi.” ⁷ Bəbhó bərem ne bati be, “Arəm nə chi ndū sébhíkí twə ne bret.” ⁸ Yesu arinjí enyinj ené bó bārəm, abhép bhə be, “Ndaká yí bārəm éti bret ane bəbhíkí bhəŋ? Neka eneka négəpsi necha! ⁹ Kpátə echəŋ bəbhíkire jwimem-é? Bəghókəntik ndu ndíkí nka bhə etay ne bekpəkó bret betay? Bəghókəntik bekáy bret ane árəbhé? ¹⁰ Ná ne ane bekpok tándrámət ane nká bhə enwi mányié? Bəghókəntik bret ane árəbhé mányókóti bəfyé ndū bekay? ¹¹ Ndaká yí bápú kway beghə be mpú rem mbə chi éti bret? Sət ka mpok ne yís ane bənkwo Fárisi, ne ane bənkwo Sádusi.” ¹² Afə ké bakoŋo Yesu bájwimem be

* **16:4** Sádusi: Bo Sádusi babhiki noko nyaka be chəŋ bawú mámpetnsem ndū nepem. † **16:6** yís chi enyinj ene ékə fláwa ane bret anko.

Yesu abhíkí semti bhó chi ěti yís ane báfyè ndũ flawa, ke ěti menyinj ebhen bõnkwo Fárisi ne ebhen bõnkwo Sádusi bátõj.

Píta arem be Yesu chi Mpepe
(Mk 8.27-30; Lk 9.18-21)

¹³ Yesu arək atú Seséria Filipi ne baghókó bhi. Aré, abhep bhó be, “Bo bárèm bé Me Mmu mfú ntá Mandem nchí agha?” ¹⁴ Bákéme Yesu be, “Mbək bho bárèm be ochí Jõn Njwiti. Bachak be Elájja, abhénéfú bé ndemekerĩnti Jeremáya, ne be, mbák puyě yi, nõ chi ndemekerĩnti achak.” ¹⁵ Yesu abhép bhó be, “Ke bẽ babhõj bārèm be menchí agha?” ¹⁶ Símun Píta akeme yi be, “Wó ke óchí Mpepe Mandem afyé nyaka bariep be ätò, wó ke óchí Mmò Mandem ane áchí nepém.” ¹⁷ Yesu akeme Píta be, “Símun mmò Jóna, éri ntá ye echa! Etaya mmu áchí amfay ke áká órinjĩ ndak ane, puyě nkwá.” ¹⁸ Wó, ochí setárébhé, † ne ndũ setárébhé esén ke nchí te eket eya. § Ne yě chí betanjá newú bépú kway betanj mencha nkwó bo Mandem. ¹⁹ Ne chõj nchyé wó betanj amem Kefó Mandem. Ne enyinj ené ógwóré fá amik, chõj Mandem angwot yó awu amfay. Ené ókánjári, Mandem ákanjari awu amfay.” ²⁰ Yesu árémé nókó nó, asemti ye bakojo bhi bati byo ne apay be báké kũ yě mmu andinj be

yi chí Mpepe ane Mandem afyé nyaka bariep be ätò.

Yesu arem be chõj manchyẽ yi beyá esõjõri ne mangway yi
(Mk 8.31-9.1; Lk 9.22-27)

²¹ Bébhó mpok yó, Yesu abho béghátí bakojo bhi menyinj ebhen bebhejo befakari ne yi. Arem be yi abhõj berõj Yerúsalem, ne aré, bõbati etək, ne bõbati bachiákap Mandem ne batõj ebhé Moses máncyẽ yi beyá esõjõri, kpát mángwáy yi, ke éghaka nõkó manywop arat, ampætsem ndũ nepém. ²² Ke Píta asot yi nepak, abho beji yi be, “Acha, Mandem áké ka! Awũ ndak ábhíkí bhõj befakari ne wó!” ²³ Ke Yesu ayibhiri mmuet ayinjĩ Píta, arem be, “Satan, fá mé besí! Ochí erem ntá, ntá ya. Nkaysi ye chí nkaysi nkwanjwanj, abhíkí fu ntá Mandem!”

Enyinj ene mmu ábhõjò bekũ ke ambak nkojo Yesu
(Mk 8.34-9.1; Lk 9.23-27)

²⁴ Yesu aghati ye baghókó bhi be, “Mbák mmu áyàn bebhak nkojo wa, ángókóntik mmuet yi, ampókò ekotákátí yi, ankojo me. ²⁵ Yě agha ane áyàn bepeme mmuet yi ánem nepém eni. Ke yě agha ane áká menem nepém eni ěti ya, ábhõj nõ. ²⁶ Ntiki nsáy mmu ábhõj mbák abhõj yěntiki enyinj fá amik, ke aném nepém eni? Ne mbák mmu áném nepém eni, ntiki enyinj yí ákwáy besot anchye bé yi ampæt ambõj nepém eni?”

† 16:18 Setárébhé: Píta, chí “Setárébhé” ndũ eyanó Grik chí Píta. § 16:18 Eket eya: Chi nkwó bo Mandem.

27 Nchí ghati bhe menyih ebhen mbonyune choh Me Mmu mfú ntá Mandem mpetnsem fá amik ne betan Etaya. Mboh bétwə ne bəángel Mandem, nchyé yěntiki mmu aywi akap, békóho betik ebhen yi áká. 28 Nchí ghati bhe be, mbək yeka báchí fá te abhen bápú gu kpáte mǎngó Me Mmu mfú ntá Mandem ndu nchí twə fá amik mbə Mfə bə mankem.”

17

*Besi Yesu béyibhiri
(Mk 9.2-13; Lk 9.28-36)*

1 Efaéré nókó manywəp atandat, Yesu asət Píta, asət Jems nkwó ne manə ywi Jón, akó amfay njie ngo ne bhə, bábhak aré bóbhó. 2 Bápéere yihji, besí Yesu béyibhiri berəbhe ghə ghə mbə mmok. Nden éyi nkwə éyibhiri erəp pépépép, énkət nəkə ηwanəwanə. 3 Témchok, Moses ne Eláija, baremé kepinti Mandem abhen tesáy bábhési, mándeme nəkə kepi ne Yesu. 4 Píta abho berem ntá Yesu be, “Acha, éri tontó be sechi fá. Mbák əkəh, choh nte betem barat. Emət ntá ye, echak ntá Moses, ne enéfú ntá Eláija.” 5 Ené Píta ábhíkire nanə enyih ene yí árəm ntá Yesu, ekpəkə nebhan enen néghə pépépép ékúti bhə mankem. Eyoh éfú ndü nebhán enə éré rem be, “Né chí Mówa. Nkəh yí tontó. Ghók ka yi!” 6 Píta ne maməere bhi bǎghókó nókó eyoh eyə, becháy bekem bhə tontó, ne

yěntiki mmu wap ákwén, atep besí amik. 7 Ke Yesu arək, atək bhə arem be, “Faté ká, báké cháý.” 8 Báyóh nókó amik amfay, bó keperə ghə yě mmu. Erəp chi Yesu aywinti.

9 Ne ndü Yesu ne bəPíta básəp njie, Yesu aghati bhə be, “Báké ghati yě mmú enyih ene Mandem áká bǎghó fá, kpáte yi ankə Mmu ane áfú ntá yi ampətnsem ndü nepém.” 10 Píta ne maməere bhi bábhép Yesu be, “Ndaká yí batəh ebhé Moses bárəm be Eláija abhəh bepətnsem fá amik ke Mpeme Mandem afyé bariəp be átó antwó?” 11 Yesu akeme bhə be, “Echi tetep bé Eláija abhəh béyámbi antwó, angoko yěntiki enyih fá amik, ke Mpeme antwə. 12 Ke nchí ghati bhe be, Eláija anəh atwə ke bo bábhíkí rihi yi. Bákú ne yi mbə enyü bákóhó. Nó ké Mmu ane áfú ntá Mandem nkwə ábhəh choh esəhəri amə yap.” 13 Mpok yə ké bakoηo Yesu bárihi sayri sayri be Yesu árəm chi éti Jón Njwiti.

*Yesu abú mó ane efóhə ebúbə
échyé yi ntimen*

(Mk 9.14-29; Lk 9.37-43a)

14 Yesu ne bakoηo bhi básəbhé nókó anten njie, bátəmeri beyə bo abhen báchémé aré mánəh bhə. Mmu amət afú ndü eka yə, arək, atep mánén besí Yesu, 15 arem be, “Acha, ghó ntinso ne mówa. Akwen ntimen, ne esəhəri éné yí ábhəh eya echa. Beyə mpok, ákwen angó, ndəh echak, ákwen anyén. 16 Nsət yí ntwó ntá

bakoŋo bhe, ke bábhíkí kway bebu yi.”¹⁷ Yesu arem ntá bakoŋo bhi be, “Bě mkpáká bho ané ábhíkí bhōŋ neka ne me, bē bhó bāyībhiri tetep ndū enyīŋ echak, chōŋ mpet ntat ne bhe ná? Chōŋ nképnti ne bhe ngaka fá? Twó ká ne mówu ntá ya.”¹⁸ Bárōŋó nókó ntá yi ne mówu, Yesu ásáy efóŋó ebúbu yo, bē éndó yi. Efóŋó ebúbu éró yi, atan tēmté.¹⁹ Mpok Yesu áróbhé chí ne bakoŋo bhi, bábhép yi be, “Ndaká yí sébhíkí kway bebok efóŋó ebúbu yo?”²⁰ Yesu akeme be, “Chí ěti bábhíkí bhōŋ neka ne Mandem. Nchí ghati bhe be, mbō bábhōŋ neka ne Mandem enén néchí yě chi níníníní mbō mósepeménok ene bábhīŋi be *móstat, * bākway beghati njie bē ámfá fá andok nebhuet áchák, émfakari enyu yo, ne yēnyīŋ kekwéy becha bhe.²¹ [Bo bākway bēbók enyū efóŋó ebúbu yo chí mbák báchí ndū netarénsay ne nenikímuet] †

Yesu apēt aghati bakoŋo bhi bē chōŋ mángwáy yi

(Mk 9.30-32; Lk 9.43b-45)

²² Ewak émót, bakoŋo Yesu mankem bati byo ne apay bápét nókó nsem atú Gálili, Yesu aghati bhó be, “Bákém chōŋ Mmu ane áfú ntá Mandem mámfye yi amō bō mmik.”²³ Bō-bhō

mángwáy yi, ke égháká nókó manywōp arat, Mandem ankū yi ampētsem ndū nepém.” Beyōŋ ebhen beku bakoŋo bábhōŋ beyā basémé.

Yesu arem ěti nkábhénti amem ekerákap Mandem

²⁴ Yesu ne bakoŋo bhi bárók baghaka Kapēnaum. Ené bó báchí are, babhebhé nkábhénti abhen ekerákap Mandem bárók ntá Píta bábhép yi be, “Ntōŋ ywēka áchyè nkábhénti ane ekerákap Mandem-ε?” †

²⁵ Píta akeme be, “Eε.” Píta apētsem anywōp berem kepi ne Yesu. Ke ápéŋe rem enyīŋ, Yesu ayambi abhep yi be, “Píta, okáysí bē yí? Ntíkí bhó báchyè nkábhénti ntá bafō mmik? Chí bōmik ke chí manko?”²⁶ Píta akeme be, “Bafō básòt nkábhénti ntá manko.” Yesu arem ye be, “Eyo étōŋ bē babhōŋ bōmik bábhíkí bhōŋ bechye nkábhénti.”²⁷ Ke tēndu sépú yán beku bōbhen mambe nti, sep, dók manyu, gūép áwám anyén. Nsi mbi ane ókémé nené nnyu ywi. Chōŋ óngó nkáp are ane akway bechye awa nkábhénti ane ekerákap Mandem ne aywe. Sot wu chye bhō.”

18

Nkoŋo Yesu ane acha bachak

(Mk 9.33-37; Lk 9.46-48)

* **17:20** Sepeme móstat: Móstat chi mónok ane kepem eki kechi mbō kepemé mkpon, Ago, ambōŋ beyā batap ne ngep ndū mmik Pálestain. † **17:21** Mbok bekáti ebhen mbok ane achi are, bébhíkí bhōŋ beyōŋ ebhen. † **17:24** Nkábhénti ane ekerákap Mandem: Nkábhénti wu achí mandú nkáp ane bo báchyè nyaka be mangoko noko ekerákap ene Yerúsalem.

1 Εβhíkí tat, bakoηo Yesu bárók ntá yi babhεp yi be, “Ndü nkwo bhó abhen Mandem achi Mfó wap, ághá áchíkí áchá bácháκ?” 2 Yesu abhijí mandú mō, akε yi ate besí bhap. 3 Arem be, “Nchí ghati bhe be mbák bábhíkí yibhiri mándóp mbō māmbo, bápú kway bebhak ndü mpáy bho abhen Mandem achi Mfó wap wáwák. 4 Yě agha ane ásepti mmuet mbō māmbo, yí wu ke ákway bechwe ndü kefō mfay.”

Mmu áké kε nti ankwen ndü bebú
(Mk 9.42-48; Lk 17.1-2)

5 “Yě agha ane ásepti mandú mō mbō ané, έti ya, ásepti chí me. 6 Chōη embep encha ntá mmu ane ákú mówa amot ane abhōjō neka ne me ánkwen ndü bebú. Echi sayri ntá mmu wu, be mánsot ntay negho mánsot emi eyi, māmese yi amem manyu.

7 “Εβep ntá bō mmik εcha, mbonyune bó bátwō ne mamō ane ákú bo mankwen ndü bebú! Mamō ápú nōk bétwō, ke chōη émbep ntá mmu ane átwō ne mamō encha! 8 Eri ye be mbák awō ywe amot, ne yě chi ekak eye ké ékú onkwen ndü bebú, kpót awō wu, ne yě chí ekak gεep! Echí sayri bé ómbák ne Mandem ndü nepém enen nebhiki bhōη ngwenti, yě chí ne awō amot, yě chí ne ekak émot, échá bémese wō amem ngó ane apu neme, ne amō apay, bekak bepay. 9 Ne mbák nyésé ene

nekú bé ónkwen ndü bebú, ponóri nó fere, óngεep. Echí sayri bé ónchwe ndü nepém enen nebhiki bhōη ngwenti ne nyésé némot εcha mémese wō amem nepingo ne amík aye ankem apay.”

Nekay ághōηomen ane ánémé
(Lk 15.3-7)

10 Yesu arem ntá bakoηo bhi be, “Sot ka mpok bé báké byak yě amot ndü nkwo báru bōbha abhen. Yěntiki mmu wap abhōη ángel amfay ane ákway beghati Mandem enyij ene éyijí yi yěntiki mpok. 11 [Me Mmu mfú ntá Mandem, ntwó chí bepepe yěntiki mmu ane ánémé ebhi] * 12 Bákaysi be yi? Mbák mmu abhōη bághōηómén besa betay, amot anem ebhi, yí ákε yi? Pú áro bághōηómén ane achi ndü nkwo besa menwi nsem neku ne anwi ambí-njie, andok beyaη awu amot ane ánémé? 13 Nchí ghati bhe be, mbák ayaη wú aghō, maηák áyá yi anti έti ághōηomen wu amot encha maηák amen yi ábhōη be ané besa menwi nsem neku ne anwi abhiki taka ebhi. 14 Echí enyumot ne Eta yeka mmu achi amfay be apú yaη yě mandú móywi amot áném ebhi.” †

Enyij ene mmu ábhōjō bekε ne nti manō ane ákú yi bebú

15 Berōη ambi Yesu arem be, “Mbák nti múnkwō ánkú wō bebú, dók temerí yi, māmábák ndiere be bati apay. Mbák

* **18:11** Mbok besí bekáti ebhen tentep bébhíkí bhōη ndōη ane. † **18:14** Mbok bho abhen básij ekáti ene, básij chí bé etayá.

okwa yi ángó bekwéné bhi mānsokori ndakáré, nə owéné nti mūnkwə. ¹⁶ Ke mbák abhíkí ka beghok enyiŋ ene órəm, pet dók ghó yi ne manə achak amət, yě bati apay, yě arət, bé bó mámbák batisiē ndū yěntiki enyiŋ ene bārəm. † ¹⁷ Mbák abhíkí ka beghok bhə nkwa, kə nkwa Mandem mándiŋí. Ne mbák bo Mandem bārəm ke yí āchòk chi batú, dš yi ambak yě mbə mmū ane ápú chyē Mandem kenókó, ne mbə mbebhé nkabhénti. ¹⁸ Diŋí ká be, yěntiki enyiŋ ene bəgwóré fá amik, Mandem āgwət awu amfay. Ne ené bākánári fá amik, Mandem ākanari yə awu amfay. ¹⁹ Enyiŋ échák ene mēyan māndiŋi chi be mbák bo bati apay mánká eyəŋ émət fá amik ndū enyiŋ ene bó báyan ne mánikmuet, Etaya mmu achi amfay, āghók nenikimuet enap. ²⁰ Yěntiki ebhak ené bakoŋo bha bati apay, bati arət, báchémé ěti ya, nchí aré ne bhə.”

Yesu atém nekay ndu betəŋ enyu sébhónó befoŋori bati

²¹ Píta arək ye ntá Yesu abhep yi be, “Acha, mbák mmu ántónórí bekwə me bebé, mbəŋ bэфónórí yi ndəŋ éní? Ndəŋ tándrámət ke?” ²² Yesu akeme yi be, “Wáwák! Mbák mmu ántónórí bekwə wə bebé, əbhəŋ bэфónórí yi maŋək besa berat nsem byo, ndəŋ tándrámət.” §

²³ “Dš ka ngati bhe ěti Kefə Mandem. Kéchí mbə Mfə ane ábhíŋí bš betik abhi bé yěntiki mmū wap ánkémé nkáp ane yi ákəm yi. ²⁴ Abhó nókó bebhəp barem ami, bátwó ntá yi ne mmu amət ane ákəm yi nkáp ane aya acha. ²⁵ Nkə betik wu kekway bekeme beyə nkáp wu. Chi-betik ywi achyē eyəŋ be mántí yi ne ngoré ywi ne bšbhi, ne yěntiki enyiŋ échák ene yi ábhónó, bé nkáp ywi ámfú. ²⁶ Mmū betik wu ághókó nókó nó, akwén bekwə mfə wu abho ménikmuet be, ‘Acha, chyē mé mpok, chəŋ nkeme yěntiki enyiŋ ene mēkem wó.’ ²⁷ Chi-betik aghó nkəbetik wu ntínso, afoŋori yi, afere ntí ndū yěntiki enyiŋ ene yi ákəm yi, arə yí ándók. ²⁸ Ke nkúbhé mmu ane mfə wu áfónórí áfú nókó, arək atemeri nti nkəbetik ane ákəm yi manyū nkáp ane ápú yěnyiŋ. Akém yi angəŋo arem be, ‘Kwə barem amen ókəm me néne.’ ²⁹ Nti nkəbetik wu akwén yi bekwə abho menikmuet be, ‘Chié mé mpok, chəŋ nchyé enyiŋ ene mēkem wó.’ ³⁰ Ke abhíkí ghok wáwák. Akə bákém mmuere ywi wu, bārək, bafye ekerékenəŋ, be mbák abhíkí kwə barem ami ánánjá, apú fú aré. ³¹ Batí bš betik bəghó enyiŋ ene yi ákú, bati ábé bhə tontó. Bārók bəgháti mfə wu yěntiki enyiŋ, ene efakari. ³² Mfə achyē eyəŋ bé mándók mántwó ne yi. Bátwó nókó ne yí, arem ntá yi be, ‘Wə ebéptí

† 18:16 Ghó Ekáti Deteronəmi 19.15 nkwa. “Besa berat nsem nekú ne épáy”.

§ 18:22 Ekway nkwo bebhak ndəŋ

nkubetik ne! Źníkmæet ndó wó
 ɔɔŋ ne beyă nkáp ane ókémé
 me. ³³ Wó nkwó ɔpú kwáy
 begħo mbə nti mübetik ntínso
 mbə enyü ngó wó ntínso?”
³⁴ Mfə wu achye eyəŋ ne beyă
 beběntí, be mánsət yi māmése
 ekerékenəŋ bé mbák abhíkí
 keme yěntiki enyīŋ ene yi
 ákémé, apu fú are.” ³⁵ Yesu
 ánánjá nókó betem nekay enen,
 aghati bakoŋo bhi be, “Nó kě
 Etaya mmu achi amfay ákà
 ne yěntiki mmü yweka ane
 ánísí begħo nti ntínso, kéka
 befoŋori yi ne nti nenkem.”

19

*Yesu átəŋ ətí awáy nebhay
 (Mk 10.1-12)*

¹ Mpok Yesu ánánjá berem
 menyīŋ ebhen atú Gálili,
 afa, apé Nyén Jódan, asep,
 arək atú Judéya. ² Beyă bhó
 bákəŋo yi are, abú abhen
 māmé.

³ Agháká nókó aré, mbək
 bənkwo Fárisi bárək memə
 yi, bábhəp yi be, “Yě yi, yě
 yi, ebhé eyese eka be mmu
 ándó ngoré ywi ndü nebhay ke
 ebhiki ka?” ⁴ Yesu akeme bhə
 be, “Bábhíkire pay enyīŋ ene
 echí amem ekáti Mandem-ε?
 Eghàti bhese be, te nebhómik,
 Mandem aghókó nyaka
 menyü bo bapay, ngoré ne
 mbakanem, ⁵ arem be, ‘Eti
 yə, mbakanem abhəŋ bəro
 etayi ne máyi, ambat mmæet
 ne ngoré ywi, ⁶ bó batí apay
 mándəp chi mmü amət.’ Bó
 keperε bhak ye bati apay, ke
 mmü amət. Mmu áke fyε ye
 ákóré nénti bo abhen Mandem
 áchémé.” ⁷ Bənkwo Fárisi

bábhəp Yesu be, “Mbák enyu
 yə ke échí, ndaká yí Moses
 árémé bé mmu ákway bəro
 ngoré ywi mbák achye yi ekáti
 awáy nebhay?” ⁸ Yesu akeme
 bhə be, “Chí ətí netanánti
 eneka kě Moses áká nyaka be
 bákway bəro bagħoré bhəka
 ndü nebhay. Epu nyaka enyu
 yə ndü nebhənet. ⁹ Diŋí ká
 be, yě agha ane aró ngoré ywi
 ndü nebhay, kebħák bé ngoré
 akwen berwəp, ambáy ngoré
 achak, akwen berwəp.”

¹⁰ Yesu árém nókó nó,
 bakoŋo bhi bárem be, “Mbák
 échí nó, ntí apú yé ane
 mmu abhay ngoré.” ¹¹ Ke
 Yesu akeme bhə be, “Puyě
 yěntiki mmu ke ákway beka
 beyəŋ ebhen. Ndiere bo
 abhen Mandem achyé bhə nti
 béchókó nə, kě bákway beka
 bhə. ¹² Mbək bo bachi bagú-
 bhó te amem meniε. Abhénéfú
 báchí bagú-bhó mbənyune bo
 bachak ke bákú bə māmák
 nə. Ke báchák bábhíkí ka
 nebhay ndu báchyé mmæet
 beka betik Kefó mfáy. Yěntiki
 mmu ane ákwáy bekoŋo
 enyīŋ ene ndémé, ánkóŋó yó.”

Yesu ayét māmbo

(Mk 10.13-16; Lk 18.15-17)

¹³ Bofú básót bəbhəp bárək
 ntá Yesu ne bhə be yi anyəŋa
 bhə amə anti, aníkmæet be
 Mandem anjet bhə. Bakoŋo
 bhi bághó nókó nó, bábhə
 besayti bhə be báké səŋəri
 Yesu. ¹⁴ Ke Yesu arem be,
 “Dó ká māmbo mantwə ntá
 ya, báké chyεt bhə mbi
 mbənyune bə abhen bachi
 mbə bhə kě Mandem ábhak
 Mfə awap.” ¹⁵ Yesu árém nókó

νό, asot bōbhō anyan̄a bhō amō anti, ayet bhō. Aká nókó nó, arō nebhuēt wu arōk ebhak échak.

Mfō nkáp

(*Mk 10.17-31; Lk 18.18-30*)

¹⁶ Efákari be mmu amot arok ntá Yesu, abhép yi be, “Ntōη, ntiki erítí enyih̄ mēkwáy bekū ke Mandem anchye me nepém enen nébhíki bhōη ngwenti?” ¹⁷ Yesu akeme yi be, “Ndaká yí óbhèp me eti erítí enyih̄? Mmũ amot aywintí ke ári. Mbák ðyán̄ yi anchye wō nepém enen nébhíki bhōη ngwenti, obhōη bébhúrē bebhé Mandem.” ¹⁸ Mmũ wu abhep Yesu be, “Ebhén?” Yesu akeme yi be, “Orín̄i bebhé Mandem. Bérēm be, ‘Ké kwēn berwōp. Ké wáy mmu, Ké ghep aghép. Ké te ntisiē akwarē, ¹⁹ chyē máye ne etaye kenókó. Ne obhōη bekōη nti nkwa mbō enyu ókōñó mmuēt eye.’” ²⁰ Esakámu yō arem be, “Nnán̄ nchí bhūere bebhé ebhen menkem. Enyih̄ échák ébhūét ké?” ²¹ Yesu aghati yi be, “Mbák ðyán̄ ombak chak ndũ babhi ankem, dók tí menyih̄ ebhe menkem, chyē nkáp ntá bachébhēbho. Mbák ónká nō, chōη ómbōη kefō menyih̄ amfay. Ōntwó ye onkoηo me.”

²² Esakámu yō ághókó nókó nó, arōbhe rōηerōη nsónso mbōnyune abhōη nyaka beyā menyih̄.

²³ Yesu ayibhiri mmuēt arem ntá bakoηo bhi be, “Nchí ghati bhe be ébē mmuēt tontó be mūnkáp anka

Mandem ambak Mfō ywi. ²⁴ Echí wikirik be mpōηo baso ámfūét ndũ mbok mbiábhan écha mūnkáp béka Mandem ambak Mfō ywi.” ²⁵ Bakoηo Yesu bághókó nókó nó, bápóp! Babho bebhep yi be, “Mbák enyu yō ké echí, ághá yé ákway bebhak mmu ane Mandem ápeme?” ²⁶ Yesu ayih̄i bhō dií, arem be, “Ntá nkwañwan, mbi ápú, ke yēnyih̄ épú cha Mandem.” ²⁷ Píta asá eyōη arem be, “Ná ne bhesé? Séró yēntiki enyih̄ sékōηo wō! Nsáy ane sébhōη chí yí?” ²⁸ Yesu aghati bhō be, “Nchí ghati bhe be ndũ mmik nkō, mpok Mmu ane áfú ntá Mandem áchōkō ndũ enakó kefō yi ne keném kenkem, be bakoηo bha bāchōk nkwó ndũ menakó kefō, bekem maneréket Israel byo ne apay. ²⁹ Ne yē agha ane áró yē chí beket, yē chí bōmayi, yē chí étayi, yē chí máyi, ye chí bōbhi, yē chí baki yi eti yí akōηo me, chōη ampēt ambōη menyih̄ ebhen menkem ndōη besa betay, ambōη nkwó nepém enen nebhiiki bhōη ngwenti. ³⁰ Ke chōη beyā bo abhen bachi ambi néne, mándōp ansem, ne abhen bachi ansem, mándōp bayāmbi.”

20

Mandem ákap bakū betik abhi

¹ Yesu arōk ambi berem be, “Mbák Mandem achi ne bho mbō Mfō wap, menyih̄ bébhak mbō enyu échí ndũ nekay enen. Nekáy enen nechi

be, mbəŋónkífú achi nyaka. Ewak émət, afa beti beti arək beyaŋ bō abhen bákù betik amem nki ywi. ² Aka ne bakù betik abhen yi ayambi ásóré be chəŋ yi anchye bhə nkáp ané ákwáy ndü betik ebhen nywəp nemət. Ató yé bhə be mándók mánká betik amem nki ywi.” ³ Egháká nókó nkárénká nénénamət beti bhə, afa arək neffisic, aghó bōfu tété abhen babhiki bhəŋ yěnyiy beku. ⁴ Aghati bhə be, “Dók ká nkwo ndü nki wa manká betik aré. Mánáŋ māmáté beku, chəŋ nchyé bhe nkáp ane ákwáy.” Báfúét bárók. ⁵ Egháká nókó mbə nkárénká byo ne epay, ne nkarénka éráť ene ngósí, mbəŋónki wu akə enyumət. Nó chí, asət bō betik bachak ató ebhi. ⁶ Bérón nkárénká etay beku, apət afú, arək etək, aghó bo báchák tété, enyiy ene bákù ti. Abhép bhə be, “Ndaká yí bächí fá tété, nywəp nenkem, enyiy ene bákù ti?” ⁷ Bákéme yi be, “Séchi fá tété mbənyune sebhiki bhəŋ mmu ane ásət bhese ndü betik.” Mbəŋónki wu aghati bhə be, “Dók ká nkwo mánká betik amem nki wa.” ⁸ Egháká nókó bēku, mpok bakù betik bápətnsem anywəp, mbəŋónki abhiŋi mmu ane áyiyi bakù betik aghati yi be, “Biŋí bakù betik chyé bhə bakáp ayap, bébhó ne abhen bárónjə ebhi ndəbhensem, bewenti ne abhen báýambi.” ⁹ Abho ne abhen básóré bhə ndü betik nkárénká etay beku,

achye yěntiki mmü wap nkáp nywəp nemət ankem. ¹⁰ Agháká nókó ntá bō abhen báýambi bábhó betik beti beti, bákáysi be chəŋ anchye awap nkáp anja ancha ane bō abhen babho betik chi beku. Ke achye yěntiki ntí mmu chi enyumət, nə chi nkáp betik ebhen nywəp nemət. ¹¹ Básóré nókó bakap ayap, babho menywinti ěti mbəŋónki, ¹² mándeme nəko be, “Bō abhen báká betik chi ndü neŋəkó nywəp nemət, əchyé bhə nkáp enyumət ne bhesé bhó séká betik ndü nywəp nenkem amem esəŋtí mmok.” ¹³ Ke mbəŋónki akeme mmu wap amət be, “Nkwáne, mbíkí nyié be yěnyiy. Séká eyəŋ émət ne bhe be məchyé yěntiki mmu ywəka nkáp betik ebhen nywəp nemət. Pú nó? ¹⁴ Sət nkáp aywe dók. Məmbəŋ ké mbónjə nti bechyé mmu ane abho betik ndəbhensem nkáp betik ebhen nywəp nemət mbə enyü nchyé wə. ¹⁵ Nkáp chi awa. Mbíkí bhónjə betəŋ beku enyü nkónjə ne wú? Mpabhamík akə əbénti ndü ntónjə bəbhen berinti?” ¹⁶ Yesu ánáná nókó bétém nekay enen, arem ye be, “Enyu eyə ke echi be chəŋ beyá bayambi mándəp ansem, ne beyá barəbhensem mándəp ambi.”

Yesu arem ndəŋ ené éjwí éráť be chəŋ mángwáy yi

(Mk 10.32-34; Lk 18.31-34)

¹⁷ Ené Yesu ákə berəŋ Yerúsalem ne bakoŋo bhi bati byo ne apay, asət bhə nepak,

abho beghati bhə enyih ene ébhə́nó béfákari ne yi. ¹⁸ Arəm be, “Ghók ká, sérəŋ nə chi Yerúsalem, ne mpok ségháká aré, chəŋ mámfye Mmu ane áfú ntá Mandem amó böbati bachiákap Mandem ne ntá batəŋ ebhé Moses, bó mándem be mángwáy yi. ¹⁹ Ne böbati mánsət yi mamfye amə bo abhen bápú bo Israel, bé mánjókó yi, ne be mándén yí ne ekpa, ne be mángó yi ndü ekotákátí. Ke égháká nókó manywəp arət, ampətnsem ndü nepém.”

Yesu yi be münti abhəŋ bebhak mübetok
(Mk 10.35-45)

²⁰ Ébhíki tat, ngərə Sebedi asət böbhi bati apay, arək ntá Yesu ne bhə. Aterp mánén besí bhi are bhép yi be ankwak yi. ²¹ Yesu abhép yi be, “Ŋyán mēnkə wə yi?” Akeme be, “Eta, kə bé mpok óbhək Mfə, böbha abhen bati apay, manchəkə ne wə, amət ebhe awónem, achák ebhe awóghə.” ²² Ke Yesu akeme yi be, “Ŋbhíki rinji enyih ene óyən nkə ntá ye. Bäckwáy beka menyu esəŋori ane mbónó ményú?” Bákéme yi be, “Sékwáy beka nə.” ²³ Yesu aghati bhə be, “Tetep, chəŋ mányú nkóp esəŋori ane mbónó menyu, ke mbíki bhəŋ betəŋ beyap bo abhen babhəŋə bechəkə ebhe awónem eya ne abhen babhəŋə bechəkə ebhe awóghə. Bebhak ebhə bechi ntá bö abhen Etaya aghoko bhó ábhéré ntá yap.” ²⁴ Bakoŋo Yesu báchák bati

byo bághókó nókó enyih ene bö Sebedi bareme, bábhó bebənti ne maməere bhap nə bachi nno amət. ²⁵ Eká Yesu abhinji bhə mankem arem be, “Bərinji be ntá bö mmik, bafə bábhəŋ beyá betəŋ amfay böbhap, ne böbati básət beyá betəŋ beka böbhap mángók bhə. ²⁶ Ke ébhíki bhəŋ bebhak enyu yə ndü nkwo yweka. Mmu ane áyən bebhak mungo yweka, abhəŋ bebhak mübetok yweka, ²⁷ ne yəntiki mmu yweka ane áyən bebhak mmü mbi abhəŋ bebhak nsem ayweka, ²⁸ nkúbhé mbə enyü Me Mmu mfú ntá Mandem mbíki twə be bo mántók me. Ntwə chi bebhak mübetok, ne bechye nepém ena ndu beku beyá bhó, mféré bhə ndü kesemé bebú.”

Yesu abú manémámik bati apay amem etək Jeriko
(Mk 10.46-52; Lk 18.35-43)

²⁹ Yesu áfú nyaka etək Jeriko ne bakoŋo bhi. Ngəmtay bho bərə koŋo bhə. ³⁰ Manémámik bati apay babhak nepaká mbi chəkə. Bághókó nókó bé Yesu ké áfəèt, bábho bebik mandeme nəkə be, “Eta, Mmə Mfə Debhít! Ghó bhəsé ntínsó!” ³¹ Bo abhen bachi are bábhó besayti manémámik bhə be, “Kusí ká!” Ke bákpiək bare bik ne eyəŋ amfay be, “Acha, Mmə Mfə Debhít! Ghó bhəse ntínsó!” ³² Yesu ate, abhinji bhə, abhép bhə be, “Bəyən bé nkə bhe yí?” ³³ Bákéme yi be, “Eta, séyən ónkú amík yeše ánéné.” ³⁴ Yesu aghó

bhə ntínso. Atək amík ayap. Témte wu, babho beghə mban ne babho bekoŋo Yesu.

21

Yesu achwe Yerúsalem mbə mmu ane anu ansət awónem (Mk 11.1-11; Lk 19.28-40; Jn 12.12-19)

¹ Yesu ne baghəkó bhi bákó baghaka ndü bəbetək Betfáge ne Bétani, ndü Njie Menok Olif, kekwot ne Yerúsalem. Aré, ató baghəkó bhi bati apay ambi. ² Apéere tó bhə, aghati bhə be, “Dók ká ndü mótək ane achi afə ambi. Nəchwe bəchwé etək, chəŋ mǎngó mpəŋə batu sesét, ne móywi. Kanjári ká, mǎntwə fá ne yə. ³ Mbák yě mmu abhep be ntí ane bákəŋari yə, ghatí ká yi be, ‘Acha, áyàŋ yə.’ Témte wu, chəŋ yi andə mǎnsət yə.” ⁴ Efákari nkúbhé enyu eyə bé enyiŋ ndemekəpinti árémé nyaka émfú tetep. Ndeməkəpinti arem nyaka be,

⁵ “Ghatí bo Síon * bé mfo wap átwə.

Abhəŋ neseptimuet, átwə chəkə amfáy mpəŋə batu, amfay mómpəŋə batu.”

⁶ Bakoŋo Yesu bhə bárovk bakə mbə enyü yi aghati bhə. ⁷ Básót mpəŋə batu yə ne móywi, bárovk ntá Yesu ne yə. Básót nden mfámuet yap basəbheri yə, Yesu akó achəkə amfay. ⁸ Beyä bo abhen bachi are, báféere nden mfámuet yap baghay ambi.

Báchák béré kpət béwókéndé mángay nəkə ndü mbi ane yi áfuet aré. † ⁹ Beyä bho béré rəŋ ambi, bachak mankoŋo nəkə ansem. Yesu abhak néntí enap. Bó mankem béré bik mándeme nəkə be, “Sémbítí Nyiě nəwú Mfo Debhít! Mandem ánjet mmu ane átwə ndü nnyén Acha! Sémbítí Mandem mfay!” ¹⁰ Nəchwe yi áchwé Yerúsalem, etək enkem ényíkisi tikítik. Bo bábhó bebhəp bati be, “Ane mmu átwə chi agha?” ¹¹ Bo abhen bákə ne yi béré keme mandeme nəkə be, “Chí Yesu, Ndeməkəpinti Mandem ane áfú Násáret, atú Gálili.”

Yesu abók bakösie (Mk 11.15-19; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Yesu áchwé nókó etək, arək amem ekerákap Mandem. Abók bakösie ne bo abhen bákú menyiŋ. Atakati bífémé bo abhen bákə esie bakap bewupsi. Atakati nkwó menək bo abhen bátí bebhəŋó. ¹³ Ndü Yesu ákə nə, aghati bhə be, Mandem arem be, “Eket eya ébhəŋ bebhak chi ekeré nenikimuet, ke báyibhiri yə érop nebhuet ane baghép bábhəse are.” Nó kě básinjí amem Ekáti Mandem.

¹⁴ Ené Yesu ábhuet amem ekerákap Mandem, beyä manémámik ne bakem bárovk ntá yi, abú bhə mankem. ¹⁵ Bəbati bachiákap Mandem ne batəŋ ebhé Moses bághó menyiŋí maknkay ebhen Yesu áká. Bághó nkwo

* 21:5 Síon chi Yerúsalem. † 21:8 Enyu eyə kě bo Ju bákə nyaka mpok mungo átwə.

ndũ mǎmbɔ bábik amem ekerákap mándem nɔkɔ be, “Bakak ne kenókó ámbák ne Nyíé-newu Mfɔ Debhít!” Baghɔ nókó nɔ, bati ábé bhɔ amem tontó. ¹⁶ Bábhép Yesu be, “Ɔpú ghók nɔ enyiyi ene bǔbhen bǎrè-m-ε?” Yesu arem be, “Nchí ghók. Nó tẽ bǎchí, bǎbhíkí re ghók wáwák enyiyi ene basiyi amem Ekáti Mandem?” Básiy be, “Ɔkɔ mǎmbɔ ne abhén babhuet amɔ mándiyi bechye wɔ bakak ne kenókó?” ¹⁷ Yesu áró nókó bhɔ, afa Yerúsalem arɔk Bétani, abhure are.

*Yesu akɔ enɔk ékúri
(Mk 11.12-14, 20-24)*

¹⁸ Néyí nókó, Yesu afa abho bepetnsem Yerúsalem. Nsay akém yi. ¹⁹ Ndũ árɔn, aghó enɔk fig nékú mbi. Arɔk aré, ke yẽ mósepeménɔk ake ghó amfay. Ebhíkí fúét chí beyé bǔbhɔ. Yesu arem ntá enɔk eyɔ be, “Tẽ mmik ámány, ɔpú pere kway menyu kperem.” Enɔk fig eyɔ egu témté. ²⁰ Baghɔk Yesu bǎghó nókó enyiyi ene éfákárí, bǎbhák maknkay tontó. Bǎbhó berem ne bati be, “Yi éká enɔk fig ene egu témté enyune?” ²¹ Yesu aghati bhɔ be, “Nchí ghati bhe be, mbák mǎmbɔy neka ne Mandem tetep, kemakati betan ebhen yí ábhónó, bǎkwáy beka enyiyi ene nkɔ enɔk fig ene. Ne bǎkwáy bégháti yẽ chí njiε ne be ‘Fǎ fá kwén awu amem manyu,’ émfakari enyu yɔ. ²² Ne yéntiki enyiyi ené mǎnikmuet be Mandem anchye bhe, apú rɔ bechye bhe, mbák mǎnókó.”

*Ebhak ené betan Yesu bífú
(Mk 11.27-33; Lk 20.1-8)*

²³ Yesu achwe amem ekerákap, abho betan bho Eyɔy Mandem. Ndũ yí ákɔ nɔ, bǔbati bachiákap ne bǔbati etɔk báchák bǎrók ntá yi bábhép yi be, “Ntiki betan óbhónó beka menyiyi ebhen ne ókɔ? Agha áchyé wɔ betan ebhɔ?” ²⁴ Yesu akeme bhɔ be, “Menkwɔ mbǔy enyiyi émot bebhep be. Mbák mǎnkémé me yɔ, chɔy menkwɔ ngati be mmu ane áchyé me betan beka menyiyi ebhen mǎkɔ.” ²⁵ Enyiyi ene mbónó bebhep be chi be, “Agha áchyé nyaka Jǔn Njwiti betan bejwiti bho? Mandem, ke chí bǔ mmik?” Báre kem epúítí ne bati be, “Chɔy séndem be yi? Mbák séndem be betan ebhen Jǔn bífú nyaka ntá Mandem, ábhép bhese be, ‘Ke ndaká yi bǎbhíkí noko eyɔy eyi?’ ²⁶ Ne mbák séndém be, ‘Béfú nyaka ntá nkwa’, nó séyàn esɔyɔri ne bǔ bhesé mbɔnyune bó mankem mánoko sayri be Jǔn achi nyaka ndemekerinti Mandem.” ²⁷ Bákémé Yesu chi be, “Sébhíkí riñi.” Yesu aghati bhɔ be, “Menkwó mpú ghati ye bhe mmu ane áchyé mé betan beka menyiyi ebhen né mǎkɔ.”

Nekay chi ne bǔbhi

²⁸ Yesu arem be, “Bǎrem bé yi éti ndak ane? Mmu amot achi nyaka ne bǔbhi bati apay. Bǎbhák bǔ babhakanem. Ewak émot abhinyi ane mbi aghati yi be, ‘Mówa, dók kú betik amem nki echɔy.’” ²⁹ Mówu akeme

βε, “Μπού ρόη.” Κε ανsem mpok, awupsi nti arək. ³⁰ Chi afuét arək ntá mmǎ ane mánkwen, aghati yi nkwə βε, “Mówa, dók amem nki kə betik echəη. Mówu akeme yi βε ‘Eta, chəη ndək.’ Κε akeroη. ³¹ Ghati ká me. Ndü böbhə bati apay, ane ághókó étayi, akə enyih ene yi áyən chí ané?” Bö mankem bakeme βε, “Ane nsénsi.” Yesu aghati böbati bo Israel bhə βε, “Dihí ká tetep βε bö bebú mbə babhebhé nkabhénti ne baghərə-nekə báyambi bébhəη mbi bebhak bö abhen Mandem achi ne bhə mbə Mfə wap, ené bārəp nsem. ³² Nchi rem nə mbənyune Jǎn Njwiti atwó nyaka ntá yeKa bo Israel mankem, betəη bé enyü mmu ákwáy bebhare nepém eni chak besí Mandem, ke bābhíki noko enyih ene yi árəm. Babhebhé nkabhénti ne baghərə-nekə ké mánókó enyih ene yi árəm. Yəndu bāghó bé babhebhé nkabhénti ne baghərə-nekə mánóko Jǎn, bāke tiknsem βε mánókó enyih ene yí árəm.”

*Bakü betik ne mbəηónki
(Mk 12.1-12; Lk 20.9-19)*

³³ Ghok ka nekay néchák, “Mmüfú abhəη nyaka nki. Api menək vain are. Atep ebhá ene eghabheri nki ankem. Atém mbok aghoko nebhuet ane báyət kepem vain, βε nnok ywi amfu, mánsət, máná mmém. Ate mókerémfay amem nki wu, bé ámbák nebhuet ane mmu áchəkə ndu bébhábhéri nki.

Afyé ye bo aré βε mánkə betik mánkəre nsáy ne yi. Arə, arək nekə etək echak. † ³⁴ Mpok bekək kepeménək ákwáy nókó, mbəηónki ató bakü betik bhi bachak βε mándók mánsət aywi ákóré mbwət. ³⁵ Κε bāchwóbhé nókó amem nki, bakü betik ndü nki bákém bhə. Bádén amət, báyáy áchák, bátémtí anefú ne batay. ³⁶ Ebhíki tat, mbəηónki wu aferé bakü betik abhi bāchák ató. Báyá bāchá abhen mbi. Κε bakü betik abhen bāchí amem nki bákém bhə, bákú enyumət ne bhó, mbə enyü bákú ne abhen mbi. ³⁷ Ndü ngwenti, mbəηónki arem ne mmuet yi βε, ‘Chəη ntó mbəη mówa. Yé yí, bābhəη béchye yi kenókó.’ Aferé ye móywi ató. ³⁸ Κε neghó ane bakü betik bāghó yi, bābhó berem ne bati βε, ‘Yihí mbəη móywi né, ne yí ké ábhəηó ményié newú etayi. Twó ká sénkem yi séngwáy bé etayi ánəη ángú, menyih ebhi méndəp chi ebhesé.’ ³⁹ Bákém yé yi, baya, báfú amem nki ne yi, barək baway.” ⁴⁰ Yesu ánəηá nókó bétém nekay enen, abhép ye böbati etək Israel βε, “Bé bākáysi bé mpok mbəηónki wu ápérénssem nekə enen yí árəηó, ákə yi ne bakü betik bhə?”

⁴¹ Böbati bhə bakeme Yesu βε, “Mpok ane mbəηónki wu ápérénssem, ákə bebépti bakü betik bhə mángú ebépti newú, ansət nki wu anchye ntá bakü betik abhen bápú nók bechye yi aywi ákóré mbwət témté,

† 21:33 Vain áko ndü menək ne básət kepem eki mána mmém.

yěntiki mpok ane enyij éfú ebhi.”

⁴² Yesu abhép bhə be, “Bábhíki re pay enyij ene echi amem Ekáti Mandem?

Básij be, ‘Nkúbhé ntay enen batéket bághébhé bé nébhíki ri,

nó ke néróbhé ntay enen nékémé eket nechá batay ácháak ankem.

Mandem ke áká bé émbák enyu yo,

ne echi ndaká maknkay tontó ntá yesel’

⁴³ “Měghāti ye be be, chəj Mandem amfere áfók ane bábhónó ndü yí áchí ne bhe mbə Mfə yweka, anchye ntá bo báchák abhen bákə menyij ebhen yi áyàj bə mankə.” ⁴⁴ [Yěntiki mmu ane akwene ndü ntay enen, ášiepti ndü mbiñ, ne mmu ane ntay enen nékwéné yi amuet, néchəkwəti yi.]

⁴⁵ Bəbati bachiäkap Mandem ne bənkwo Fárisi bághókó nókó bakay yo nó Yesu átémé, báriñi be árəm nə chí ěti yap. ⁴⁶ Báre yan bekem yi, ke báchəy nyaka beyä bo abhen báchi are, mbənyune báriñi nyaka be bəbhə básət Yesu mbə ndemekəpinti Mandem.

22

Yesu atém nekäy epä nebhay

(Lk 14.15-24)

¹ Yesu apet abho beghati bhə menyij ndü bakay. ² Yí be, “Mbák Mandem achi ne bho mbə Mfə wap, menyij bébhak mbə enyu echi ndü

nekay enen. Mfə amət anak nyaka epä nebhay ntá móywi.

³ Mpok epa ákwáy nókó, ató bə-betok abhi bé mándók mángátí bə abhen yi ánáká be mpok akway. Ke yě amət ke two. ⁴ Apet abhiñi bə-betok abhi báchák aghati bhə be, ‘Dók ká ghati bo abhen nnáká bé ngwáy bhə besené mpəj ne mánánj mana nenyíé, yěntiki enyij énáj échí téé. Dók ká ghati bhə mántwó.’ ⁵ Ke ndü bo abhen yi ánáká mankem,

yě mmu amət abhíki fyé ntí. Mánkə nəkə chí ebhap menyij. Amət arək ebhi eyí, achák arək chí ekerésie eyí,

⁶ abhénéfú bákéməti bə-betok abhen mfə wu átó, bádən mbə nnya baway. ⁷ Mfə wu abhónj beyä bebənti. Ató batémé nenu bhi bárók bawáy bəbhə,

básónj etək eyap. ⁸ Abhiñi ye bə-betok abhi arem be, ‘Mpok epa akway. Ke bə abhen nnáká bátəj be babhiki kway bə abhen bátwə ndü epä

eya. ⁹ Dók yé ká ndü yěntiki mbay, mánák yěntiki mmu ane bághó, bé ántwó ndü epä nebhay.’ ¹⁰ Bəbetok bhə bárók bakə mbə enyü yi ághátí bhə.

Bábhij yěntiki mmu. Mmü mbámə māmbiñi bhij, mmü ndíndí māmbiñi bhij. Eká eket epä nebhay éjwí ne bo.

¹¹ “Ke mpok mfə áchwé anywóp beghə bə abhen yi ánáká, aghó bé mmu amət abhiki bhəj nkú-nebhay amuet. ¹² Abhép mmu wu be, ‘Nkwáne, okú ná ke őchwe fá, nkú-nebhay wə amuet tí?’

Ècha mmu wu enyiy berem.
 13 Mfɔ achye eyɔɔn be mánkém
 yi mángwót amɔ ne bekak,
 mámese nefi ndü ejuri. Aré,
 bo bábhak ndü nedí kebho ne
 nenyié ámén.” 14 Yesu ánánjá
 nókó betem nekay enen, arem
 be, “Mandem ának beyá bho,
 ke áyap chí bärú.”

*Babhép Yesu ěti nkabhénti
 ndu báyan yi ánkwén anyu*
 (Mk 12.13-17; Lk 20.20-26)

15 Èbhíkí tat, mbək bōnkwɔ
 Fárisi bārók báté eyu, babho
 beyan enyü bákway beka
 Yesu ánkwén anyu, be bɔ
 mámbón mbi bekem yi.
 16 Báká eyɔɔn émɔt, bátó mbək
 bakonɔ bhap ne mbək bo
 Israel abhen báté ansem
 Hérɔd ntá Yesu be mámbép
 yi be, “Ntɔn, séríní bé wɔ ɔchí
 mmu tetep, ne bé ɔtɔn bho
 mbi Mandem tetep. Séríní
 bé ɔpú yiní mmu ndü besí
 ónchá yí. 17 Ghatí ye bhese,
 ebhé ye se eka be sénchíe
 nkábhénti ntá Mfɔ Rom ke
 ébhíkí ka?” 18 Yesu arinjí
 nkaysi mbámbe yap. Arem
 be, “Bé bho betábhá, ndaká
 yí māmɔ mé?” 19 Aghati
 bhɔ be, “Tón ká me nkáp
 kpokorok ane básɔt bechye
 ndü nkábhénti.” Bátwɔ yi ne
 ebhəkɔ nkáp. * 20 Yesu asɔt
 akém awɔ, abhép bhó be, “Ntí
 ághá né are? Ne nnyén chi
 enen ághá?” 21 Bákéme yí be,
 “Chí ntí Sísa, Mfɔ Rom. Ne
 nnyén, chí eni.” Yesu aghati
 ye bhɔ be, “Chíe yé ka mfɔ
 Rom yéntiki enyiy ene echi
 eyi, mánchye Mandem yéntiki

enyiy ene echi ene Mandem.”
 22 Bághókó nókó enyiy ene
 Yesu areme, bápóp! Báro yi,
 barək ebhak eyap.

*Enyiy bábhébhé Yesu ěti
 neperénsen ndü nepém*
 (Mk 12.18-27; Lk 20.27-40)

23 Nkúbhé nywɔp enɔ,
 mbək bōnkwɔ Sádusi bārók
 ntá Yesu bebhep yi enyiy
 ndu beka yi ánkwén anyu.
 Bōnkwɔ Sádusi babhiki
 noko nyaka be ewak émɔt
 bawú bápétnsem ndü nepém.
 24 Bábhép Yesu be, “Ntɔn,
 Moses asin ndü ebhé eyese be,
 mbák mmu ángú ándó ngɔré
 ke bó kebho yé mmó, mómayi
 abho besɔt ngɔré wu bé ámbé
 bɔ ne yi ndü nnyén manɔ
 ane ágú. 25 Bɔ chí amɔt bati
 tándrámɔt báchí nyaka fá.
 Ane mbi abhá y ngɔré, ágú ené
 yi abhiki bhɔn yé mmó. Ane
 ákɔnɔ yi, asɔt kénkwésé wu
 ndü nebhay. 26 Yí nkɔwɔ ágú,
 kebho mmó ne kénkwésé wu.
 Èfákari enyumɔt ne ane ájwí
 bati arat, ne bōmayi bachak
 nkɔwɔ. 27 Ndü ngwenti,
 ngɔré wu nkɔwɔ ágú. 28 Ndu
 echi nɔ, mpok Mandem ákú
 bawú mámpétnsem ndü
 nepém, ngɔré wu ábhák ane
 agha? Ndu bó mankem, bati
 tándrámɔt, yéntiki mmu wap
 abhay nyaka yi.”

29 Yesu akeme bhɔ be,
 “Bekwéné béchí ne bhe tontó!
 Nti achi be bábhíkí riní yé chí
 menyiy ebhen bechi amem
 Èkátí Mandem ne yé chí betan
 Mandem. 30 Mpok Mandem
 ákú bawú mámpétnsem

* 22:19 Yesu arinjí be báyan yi ankwen ndü ntá yap.

ndũ nepém, bo bábhak mbo bóángel awu amfay. Bápú pere bhay nebhay. ³¹ Ke mbák māmákati be bawú bapu kway bepɛtnsem ndũ nepém, nɔ bārem be bābhíkí re pay ndũ Ekáti Mandem enyij ene yi ágháti bhe? Echí amem ekáti bé Mandem arem be, ³² ‘Me nchí Mandem Abraham, Mandem Aisek, ne Mandem Jekóp!’ Mandem achí Mandem bo abhen bachi nepém. Apú Mandem bawú.” ³³ Beyä bo abhen báchí nyaka are bághókó nókó enyij ene Yesu árémé, manyu áchók bhɔ, béyíj; enyũ netɔj enen Yesu átɔj.

Ebhé Mandem ene echa bechak menkem
(Mk 12.28-34; Lk 10.25-28)

³⁴ Bɔ̀nkwo Fárisi bághók be enyij ene Yesu ágháti bɔ̀nkwo Sádusi éká manyu áchók bhɔ. Báté eyu, báyán enyij échák ene bábhep Yesu. ³⁵ Mmũ wap amɔt ane áchí esáyri ntɔj ebhé Moses arɔk memɔ Yesu. Abhép yi be, ³⁶ “Ntɔj, ebhé ene échá bebhé Moses béchák chi éné?” ³⁷ Yesu akeme yi be, chí ebhé ene érem be, “‘Kɔj Mandem Acha ywe ne nti ene nenkem, ne efónó ye enkem, ne nkaysi ye nkem’.” ³⁸ Ené ke echi ebhé mbi, ne yó ke échá bechak menkem. ³⁹ Ené éjwí bepáy échi mbo ené, ne érem be, ‘Kɔj nti nkwa mbo enyu ókónó mmuɛt eye.’ ⁴⁰ Bebhé ebhen bepáy békútí yéntiki enyij ene Mandem áyàn bo mándíní, mbo enyũ echi ndũ menyij menkem ebhen Moses

ásíní, ne ebhen baremé kepinti Mandem básíní.”

Mpeme Mandem afyé nyaka bariɛp bé átò

(Mk 12.35-37; Lk 20.41-44)

⁴¹ Ené bɔ̀nkwo Fárisi babhuɛt ebhak émɔt ne Yesu, yi abhép bhɔ be, ⁴² “Ndũ nkaysi yeka, Mpeme Mandem afyé nyaka bariɛp be átò abhɔj bebhak mmɔ agha?” Bákéme Yesu be, “Abhɔj bebhak ebhárémɔ Debhít.”

⁴³ Yesu arem be, “Ná echi ye be Efónó Mandem áku nyaka Mfɔ Debhít ambij; yi be ‘Acha?’ Mfɔ Debhít arem nyaka be,

⁴⁴ ‘Mandem Acha arem nyaka ntá Acha wa be, chɔkɔ fá ebhé awónem eya ndũ enɔkɔ-kenókó, †

kpatɛ nkɔ bɔmpap abhe mándɔp mbo enɔk ene ónyànɔ chɔj bekak are.’

⁴⁵ Yesu abhép ye bhɔ be, mbák Mfɔ Debhít ábhij; nyaka Mpeme ré be Acha. Ná Achá-re áyibhiri ambak ebhárémɔ ywí?”

⁴⁶ Yé mmu kekway bekeme Yesu enyij ene yi ábhébhé bɔ̀nkwo Fárisi. Ne bébhó mpok eyɔ, yé mmu keperɛ mɔ bebhep yi yényij.

23

Sɔt ká mpok ne batɔj ebhé Mandem ne bɔ̀nkwo Fárisi
(Mk 12.38-39; Lk 11.43, 46, 20.45-46)

¹ Ebhíkí tat, Yesu abho beghati bakoɔo bhi ne beyä

† 22:44 Ebhe awónem Mandem: Nɔ chi nebhuɛt kenókó.

bo abhen bachi ebhak émōt ne yi be, ² “Batōη-εbhé Mandem ne bōnkwō Fárisi ke bábhōjō betāη beghati bho mbōη menyīη ebhen béchí amem bekáti ebhen Moses asījī. ³ Bábhōη ye bekoηo chi menyīη ebhen bō bárēm, báké kē menyīη ebhen bō bákē. Nchí rēm nō mbōnyune bō babhōη bápú kē menyīη ebhen bō bāghāti bho wáwák. ⁴ Bábāy bho menwópti batu anti be mámpókó, ndū beyā bebhé ebhen bō báfyè, ke bō babhōη bápú kwak bo mámbáré bebhé bho yě mandú. ⁵ Bákē yěntiki enyīη eyap chi ndu betōη mm̄et. Enyīη émōt echí be, yěntiki mmu wap ásoη Eyōη Mandem ansīη amfyē amem bōmenyīη mbō nchōη ambat nefó puréé, angwót échák ndū erebháwō, kēmbýáká bejenjēmé nden eyap nkwo bésápti méncha enyu bébhōjō bebhak. ⁶ Bákōη nkwo béchōkō ndū bebhaká kenókó amem bekeré nenikím̄et ne ndū bepa. ⁷ Bákōη nkwo be bo mánkaka nókó bho nefisíe ne kenókó. Ne bákōη be bo mambīηi nōkō bho be, ‘Ntōη’.
* ⁸ Yě mmu yweka áké ka mámbījī yi be, ‘Ntōη! Bábhōη chi ntōη amōt, ne be mankem bāchi chi bati bōnkwō.’ ⁹ Ne báké bhīηi ntī mūnkwo be, ‘Eta mbōnyune bábhōη chí chi amōt, yí mmú áchí amfay.’ ¹⁰ Ne mmu yweka áké ka bati mámbījī yi be, ‘Ntōη’ †

mbōnyune bábhōη chi amōt, Mpeme Mandem afyé nyaka bariēp be áto. ¹¹ Mmu ane áchá báchák abhōη bebhak mūbetok yweka. ¹² Yě agha ane áyōη mm̄et, Mandem ásepti yi amik, ne yě agha ane ásepti mm̄et amik, Mandem ákosi yi amfay.”

Betábhá batōη ebhé Moses ne ebhen bōnkwō Fárisi (Mk 12.40; Lk 11.39-42, 44, 52, 20.47)

¹³ Yesu abho ye berem ntá batōη ebhé Moses ne bōnkwō Fárisi be, “Bě batōη ebhé Moses, ne be bōnkwō Fárisi, bo betábhá! Chōη émbep ntá yeka encha mbōnyune bāchyēt bo mbīnywōp be báké rō Mandem ambak Mfō wap. Bě babhōη bápú ka Mandem ambak Mfō yweká, ne bāchyēt mbi ntá abhen bákway beyāη bechwe are! ¹⁴ [Bě batōη ebhé Moses, ne be bōnkwō Fárisi, bō betábhá! Chōη émbép ntá yeka encha. Bāsot beket mánkwésé, mánkē nōkō beróri nenikím̄et, berwō bho be bāchi besayri bo Mandem. Eti yō, chōη ntémśi yeka ancha ane bo bachak.] ¹⁵ Bě batōη ebhé Moses, ne be bōnkwō Fárisi, bō betábhá! Chōη émbép ntá yeka encha. Bákway beko mánkīηi bōmanyu mándōk mbaη ne mbaη ménú beyāη yě chí mmu amōt be ámbák mūnkwo yweka. Ke mpok yi ayibhiri arōbhe mbō bhe, nkúbhé bé ké bákē yi ámbép

* **23:7** Bo bāchyè nyaka batōη beyā kenókó. † **23:10** “Ntōη” ndū ndōη ane atē ndū “Kristo”, Mpeme ane ábhōjō nyaka bétwō.

ancha be babhōj ndōj epay, ambak mmũ ane árōj ndũ nep̄ingo.

16 “Bě manémámik abhen báyà bho mbi, chōj émbép ntá yeka encha! Bě bārēm be, ‘Mbák mmu ámfyé bariēp ne Mandem bekũ enyij, anjiki ndũ nnyén ekerákap Mandem betōj be yi abhōj bekũ enyij eyo, ke yi kekũ yo, yě esōjōri epu bhak.’ Ne be, ‘Mbák mmu ánjiki ambij berítí menyij ebhen bechi amem ekerákap Mandem, abhōj bébhure bariēp ami.’ 17 Bě bechijtí manémámik! Ekerákap Mandem kě échá menyij gol, ke menyij gol ke becha ekerákap ene ekú menyij gol mémbak nyánjá? 18 Ne bārēm be mbák mmu ámfyé bariēp ne Mandem bekũ enyij, anjiki ambij nnyén éfémé akap Mandem betōj be abhōj bekũ enyij eyo ke yi kekũ yo, yě esōjōri épú bhak. Bārem nkwo be Mbák mmu ánjiki ndũ nnyén menyij ebhen bábhré ndũ éfémé bechye akap ntá Mandem, abhōj bébhure bariēp ami. 19 Bě manémámik! Besí Mandem, éfémé akap Mandem kě echa menyij ebhen bábhré aré ndu bechye akap, ke menyij ebhō ke becha éfémé akap Mandem? Pú éfémé yo kě ékũ enyij ene bábhré are embak nyánjá? 20 Ndu échí nó, mmu ane árēm ndak, anjiki ambij nnyén éfémé akap Mandem, abhōj berij be, ayíki nó nkwo ndũ nnyén yěntiki akap ane achi ndũ éfémé yo. 21 Ne mmu

ane árēm enyij, anjiki ambij nnyén ekerákap Mandem, abhōj berij be, ayíki nó nkwo chi ndũ nnyén Mandem mmu achi amem ekerákap, 22 ne mmu ane árēm enyij anjiki, ambij mfay, abhōj berij be ayíki nó chi enókó kefō Mandem ne Mandem mmu áchōkō are.”

23 Yesu arōk ambi berem be, “Bě batōj ebhé Moses, ne bē bōnkwo Fárisi, bō betábhá, chōj émbép ntá yeka encha! Bāsōt ndu béri amōt ndũ baru byo mánchye ntá Mandem, mánkũ enyumōt ne mbwót achak, ke bápú fyé ntí bebhak chak ne bo mankem, bápú fyé ntí beghō bho ntínso, ne bápú fyé ntí bebhak tetep ne bo mankem. Eri bekũ menyij ebhen echa bekōre menyij baru byo, mánchye ndu amōt ntá Mandem. Eri nyaka be mánkōjō ebhé ene bekōre menyij ndũ baru byo mánchye ndu amōt ntá Mandem, ke bábhiki bhōj nyaka beghōkōntik bebhé béchák. 24 Bě manémámik abhen báyà bho mbi, bāsōt mpok bēfēre yěntiki mónya ane áchí amem enyij ene mānyú, ke mpōjō baso māmenemén ham.

25 “Bě batōj ebhé Moses, ne be bōnkwo Fárisi, bō betábhá, chōj émbep ntá yeka encha! Chōj émbep ntá yeka encha mbōnyune bāsōt mpok bētyet nsem-ámok ne nsemé nchán, ke bati yeka ájwí ne bepō nkaysi ndũ bāsōt menyij bho ne betāj, ne ndũ bāchí bo bati rakáraka. 26 Bě Nkwo Fárisi, manémámik! Ya ká mbi

sõ mmem ámók ne mmem nchán. Mbák mǎnkũ nɔ, chɔŋ nsem-ámók ne nsemé nchán ɛndyere pépép nkwo.

²⁷ “Bě batɔŋ ebhé Moses, ne be bõnkwo Fárisi, bõ betábhá! Chɔŋ émbép ntá yeka encha mbɔnyune, bǎchí mbɔ manem ane bǎghókó sayri, bawati ne mbi pépép, enyu ene mmu ághò, ankɔŋ, yěndu berené bawú ebhen ménánj béchónj ne beghep ke bechi amem. ²⁸ Enyu yɔ kě bǎchi. Mmu ághɔ be ankaysi be bǎchi chak ne bho, ke bati yeka ájwí amem ne bapu ne bebú.”

Chɔŋ mántɛmsi batɔŋ ebhé Moses ne bõnkwo Fárisi (Lk 11.47-51)

²⁹ Yesu arak ambi berem be, “Bě batɔŋ ebhé Moses, ne be bõnkwo Fárisi, bõ betábhá, chɔŋ émbép ntá yeka encha! Bachĩmbi bheka baway nyaka baremé kepĩnti ne bo abhen bachi chak besí Mandem. Bǎtè manem ayap néne, mángwati nɔkɔ mbi aré beku yɔ ándí amík. ³⁰ Bǎkũ menyij ebhen mándeme nɔkɔ be, ‘Mbɔ bhese sechi nyaka mpok bachĩmbi bhese, mbú sébhíkí ka ne bhɔ be mángwáy baremé kepĩnti Mandem Acha.’ ³¹ Nerem ane bárèm nɔ átɔŋ be bě bǎbhɔŋ bárèm ne manyu yeka be bǎchi enyumɔt mbɔ bachĩmbi bheka abhen bǎwáy nyaka baremé kepĩnti Mandem. ³² Dók yé ka ambi mǎnánjǎ betik ebhen bachĩmbi bheka bǎbhó. ³³ Bě nnyó ene! Bě bho bǎbebhe bǎchá mbɔŋ befé!

Bǎkǎysí bé bǎkway bebhɔŋ mbi bebue be Mandem ake tɛmsi bhe amem nepingo? ³⁴ Ghók yé ka, nchí to be baghatí Eyɔŋ Mandem ne yěntiki mmu ane áchí ndiŋindak ndu ákòŋo Eyɔŋ Mandem. Chɔŋ ntó be bǎtɔŋ-Eyɔŋ Mandem nkwo. Chɔŋ mángwáy mbɔk eyap, mángo bǎchák ndũ bekotakati, ne mánden abhénéfú ne bekpa amem bekeré nenikimɛt ebheka, mǎnkɔŋo nɔkɔ bó betɔk ne betɔk ndu bekem bhɔ beway. ³⁵ Chɔŋ eyɔ enkũ be manɔŋ yěntiki mmu ane achi chak ane bo bǎwáy, ámbák be anti, bébho ne manɔŋ Abel mmu achí nyaka chak besí Mandem, beghaka ndũ manɔŋ Sakaría mmɔ Barákia, mmu bǎwáy nyaka nenti ekerákap Mandem ne nebhuɛt ane bǎchyè akap aré. ³⁶ Nchí ghati bhe be, chɔŋ Mandem antɛmsi be bho mkpák ane echɔŋ mankem ěti bebéptí menyij ebhen bě ne bachĩmbi bheka bǎkú.”

Yesu adi kebho ěti bo Yerúsalem (Lk 13.34-35)

³⁷ Yesu akók arem be, “Eé Yerúsalem, bõ Yerusalem! Bě bo bǎwáy baremé kepĩnti Mandem, mántɛmti nɔkɔ ne batay ndu beway bo Mandem átó be mángátí bhe Eyɔŋ eyi. Ndũ beyǎ mpok, nján besot bhe mfyé amɛt bé mǎmbak ne me mbɔ bõnkɔk abhen nnɔ nkɔk ákútí nebhuɛt amɔt ne bebhap ebhi, ke bǎpú ka be nkũ nɔ! ³⁸ Ne néne, chɔŋ Mandem andɔ eket eyeka,

éndop enyu yó. ³⁹ Ne diñí ká be, bápú pere ghó chəŋ me wáwák kpatε mpok ane bārəm be, ‘Sémbítí mmu ane átwò ndü nnyén Mandem Acha.’”

24

Yesu arem bé chəŋ mánchəŋti ekerákap
(Mk 13.1-2)

¹ Mpok Yesu áró ekerákap Mandem árəŋ, baghəkó bhi bábhinji yi, mándeme nəkó be yi ángó ndü eket eyó eri echa! ² Ke akeme bhó be, “Pú bəghə menyin menkem ebhen básóré báté beket ebhen bechi ndü ekerákap ke ébhak enyune? Nchí ghati bhe be, mpok átwò ane eket ene éróŋ amík enkem, yənyin kerop téé.”

Chəŋ mánchye nəkó bhe beyä esəŋəri
(Mk 13.3-13; Lk 21.7-19)

³ Ené Yesu achi chókó ambi Njie Menək Olif. Bakonjo bhi bārók ntá yi. Yě mmu achak kebhak ne bhó. Bárəm be, “Eta, ghati bhese, chəŋ émfakari nə ntiki mpok, ne ntiki eriŋ ébhónó beka bo mándinji be mpok ane ótwò arəp kékwót, ne bé mandú mpok mmik ámay?” ⁴ Yesu akeme bhó be, “Sət ka mpok bé yě mmu áké rwó bhe! ⁵ Beyä bo bátwò chəŋ mánsət nnyén ena mánten ambi, yəntiki mmu wap andem nəkó be ‘Yi ke achi Mpeme ane Mandem afyé nyaka bariεp be ától’ Ne mándwə beyä bhó be mánjibhiri bati yap. ⁶ Chəŋ mǎngók nsónó nenu, mǎngok mbok éti manu ane

achi nekó nesie ne ane átwò ansem. Ke báké chay. Menyü menyin ebhə bébhəŋ befakari, ke eyó epu təŋ be ngwenti mmik aghaka. ⁷ Chəŋ betək ménu ne betək béchák, bafó etək mánu ne batí bafó etək. Chəŋ nsay ankwén mbanj ne mbanj, mmik anyikisi ndü betək ne betək. ⁸ Ke menyin ebhen menkem bechi chi mbə nebhdnet enen bebe ntá ngoré ane ándəŋsi.

⁹ “Mpok menyin ebhen béfakari, chəŋ mánkem be mámfye amó böbati etək be mányok bhe sayri, mángwáy bhe. Ne chəŋ bö betəkó mmik mankem mámpap bhe éti bächí bakonjo bha. ¹⁰ Ne mpok yó, chəŋ beyä bakonjo bha mánkeme mməet ansem, mánti nəkó bati ntá böbati etək, ne mámpabhe nəkó bati. ¹¹ Mpok yó, beyä bo báfù, mándeme nəkó be bächí baghatí Eyəŋ Mandem, ené bārúə bhó rwó be mankonjo bhó. ¹² Chəŋ bebépti menyin ebhen bo bákə ménja kpat bo keperε kəŋ bati. ¹³ Ke mmü ane áte kákátí te ndü ngwenti, Mandem ápeme yi. ¹⁴ Ne bo bábəŋ beyghati Mbok Ndíndí ne éti Kefó Mandem ndü betəkó mmik menkem, bé amem yəntiki etək bo mámbónj mbi beghok yó, ke Mandem ankə ngwenti mmik antwó.”

Erem esəŋəri ene ebhəŋə bétwə Yerúsalem
(Mk 13.14-23; Lk 21.20-24)

¹⁵ “Chəŋ mǎngə ‘Erem enyin ene Mandem ápábhé’ téé amem Ekeré Mandem ndu ényəp yó mbə enyü Daniel

ndemekεp̄inti Mandem árémé tesáy be chōη émfakari.” [Yěntiki mmu ane ápay ekáti ené ámfye anti, anjwimem.]
 16 “Mpok yō, bō abhen bachí atú Judéya mámbáé, mámbésé amfáy njiε. 17 Mpok yō, mbák éfákári bé mmu ákε betek amfáy eket eyi, áké sōηori mmuεt besep kpik be andak amfere menyih anywóp ke ambue. 18 Ne mmu ane achi ebhi ákà betek, áké rōη kpík bebuōp nde yi. 19 Ne chōη émbép encha ntá baghōré abhen báchi ne menie ne abhen báchi ne bō amō mpok yō! 20 Ník nókó ka mmuεt be mpok bebue áké kwen yě chí mpok mbanj ákwen chaεε, ne yě chí ndũ nywōbhé neywēmuet. 21 Bákε rō menikmuet, mbōnyune esōηori ené bo bábhōη mpok yō chí enyũ esōηori ene bábhíki re ghō wáwák te nebhōmik. Ne mpok yō ánánj ámfuét, enyũ esōηori yō epu pere bhák wáwák. 22 Ne mbō Mandem abhíki kpōt manywōp yō be ake ya, mbu ye nkwānwanj amōt apu rōp nepém. Ke Mandem akpōt mpok esōηori yō mbiη ēti bo abhen yi áyábhé be mambak abhi. 23 Mpok yō, mbák mmu ángátí bhe be, ‘Ghó ká Mpeme ane Mandem átó fá’, yě chí be, ‘Ghó yi awu!’ Báké noko be echi tetep. 24 Báké noko bé échí tetep mbōnyune chōη bō betábhá mantwō, yěntiki mmu wap andem nōkō be yi ke achi Mpeme Mandem afyé nyaka bariεp be áto. Chōη

baremé kep̄inti nsé nkwo mantwō. Ne yěntiki mmu wap átwō, ankε nōkō bereme menyihí maknkay ndu berwō bho. Ne mándwó yě chí bō abhen Mandem áyábhé be mámbák abhi, mbák bábhōη mbi bekε nō. 25 Sōt ye ka mpok! Nnánj ngati nō bhe menyih ebhen ambi ambi. 26 Ndũ echi nō, mbák yě mmu angati bhe be, ‘Yihí ka Kristo awu amem baso’, báké noko mámfá berōη arε. Yě mmu andem chi be, ‘Yihí ká Kristo fá amem móket’ báké noko enyih ene yi árēm. 27 Báké rō mmu ándwó bhe mbōnyune, mbō enyũ miámianj ákàt, angōō, befu ebhókó nebu émōt beghaka echak, nó kě ébhōjō bebhak mpok Me Mmu mfú ntá Mandem nchí twō. 28 Nebhuet ane egú-nnya echi, aré kě kenen ekén kényiε begú nnya kéchemti.

Menyih ebhen bébhōjō bэфákari ke Yesu antúś

(Mk 13.24-27; Lk 21.25-28)

29 “Mbák manywōp ane beyá esōηori yō ámay, mmok ánem témté, ntaη kepere ghōō, mambe ámfu amfay ánkwentí, ne betan mfáy menyikisi. 30 Mpok yō kě eriη ené étōη be Me Mmũ mfú ntá Mandem nchí twō ébhesi ye amfay, ne bō yěntiki nneréket fá amik mámbō mémiak ne amō mámbiki nōkō ndũ kebho áyōme. Ne mángō nōkō ndũ Me Mmu mfú ntá Mandem nchí sep nchí twō amem nebhanj enen mfay ne betan, mbanj énkem éngō nōkō ne

bediéré Mandem. ³¹ Ne erem eyonó mmba énkwen. Chon ntó bōangel abha ndū mmik nkem, mánsot bo abhen Mandem áyábhé, bebho ndū ebhókómik émot beghaka ndu echak, mánhem nebhuet amot.

Enyih ene nekāy enākō Fig nētōh bhese

(Mk 13.28-31; Lk 21.29-33)

³² “Ghók ká enyih ene enokárem ene bábhijí bé ‘Fig’ étōh bhese. Enánj émbó betem betó, bárijí bé eso érōp chí kekwot. ³³ Echí enyumot ne netwō wa, Me Mmu mfú ntá Mandem. Mánánj mǎngō ndū menyih ebhen menkem ne ngátí bhe béfákari, dijí ka be mpok netwō wa arōp kekwot. ³⁴ Nchí ghati be tetep be menyih ebhen menkem bébhōh befakari, ke mkpáká bho abhen echōh amfuet. ³⁵ Chōh mfay amfuet, mmik amfuet, ke Eyōh eya épú fuet wáwák.

Yē mmu abhíkí rijí mpok Yesu átwò

(Mk 13.32-37; Lk 17.26-30, 34-36)

³⁶ “Ke yē mmu abhíkí rijí mbōh mpok ane menyih ebhen bébhōhó béfákari. Bōangel Mandem bábhíkí rijí, Yē chí Mmō Mandem abhíkí rijí. Eta aywintí ké aríj. ³⁷ Mpok ane Me Mmu mfú ntá Mandem nchí twō, menyih bébhak mbōenyū béchí nyaka mpok Nóa. ³⁸ Eghorí manyier épére twō ndū mpok Nóa, bo mányìe nyaka mányu nākō, ne mámbay nākō babhay, ne

mántoko nākō bō, kpáte mpok ane Nóa áchwe amem eremé áchwí ane Mandem ághátí nyaka Nóa ángókó. ³⁹ Bo bábhíkí rijí nyaka enyih ene ébhōhó béfákari, kpáte mpok éghorí manyier étwō. Ne mpok étwō épókō bō mankem. Enyu yō ké netwō wa, Me Mmu mfú ntá Mandem ábhák chōh. ⁴⁰ Mpok yō, mbák bō bati apay bachi ebhi bákū betik, bákway besot amot mándō achak. ⁴¹ Ne mbák baghoré bati apay bachi nebhuet amot bákōk nchwi, bákway besot amot mándō achák. ⁴² Bák yé ka pē, mbōnyune bábhíkí rijí nywōp enen Acha yeka átwō. ⁴³ Bábhōh beríj be mbák mbōhóket aríj mpok ane ngép átwō eket eyi, apú bhūere kenó. Abhak pē, be ngép ake twō andak eket. ⁴⁴ Bē nkwó bábhōh ye bebhak pē mpoknkem, mbōnyune, Me Mmu mfú ntá Mandem, nchí twó chí mpok ane yē mmu apu kway bekaysi be mētōw.”

Mmō betok ane achi tetep

(Lk 12.41-48)

⁴⁵ Ebhíkí tat Yesu arem be, “Agha yé áchí mmōbetok tetep ane ábhōhó kebon ne mbōhóket ásíkinti ne yí? Chí mmōbetok ane mbōhóket ákway berō eket ntá yi, angati yí be ánchyé nókó nenyíé ntá batí bō-betok ndū mpok. ⁴⁶ Chōh éndi ntá mmōbetok wu encha mpok chi-betik ywi afu nekō, apetnsem, aghó bé yi ákū betik ebhi sayri. ⁴⁷ Díj ká be chí-betik apú nók berō yēntikí enyih eyi

awó mmǎbetok wu. ⁴⁸ Ke mbák mmǎbetok achi ebépti mmu, andem ne mmæet yi be, 'Mbíkí kaysi be chəŋ chi-betik awa ampətnsem ndu nekǎ enen yi áróŋó áyák', ⁴⁹ ambo bəden bati bǎbetok, anchem ekakáneko ne manyũ mmém, ambo menyie, anyu nəko ne bhə, ⁵⁰ chi-betik ywi ákway bétwə ndũ nywəp enen yi abhiki kaysi be yi ákway bəpətnsem. ⁵¹ Ne mbák émfákári enyu yə, chi-betik átəmsi yi sayri, antén yi ándók ámbák ne bǎ betábhá, ndũ nebhuéré kebho ne nenyié ámén."

25

Nekáy baghəsóŋ bati byo

¹ Yesu atém nekay enen be, "Nywəp Mandem átwə bebhak Mfə bǎbhi, menyin bebhak mbə enyũ echí ndũ nekáy baghəsóŋ bati byo abhen básóré nyaka beróŋó ebhap, barək bətemeri mbáyngoré amət. ² Bati atay bábhóŋ kəŋwán, báchák bati atay bábhá kəŋwán. ³ Abhen echin̄ti bápókə beróŋó bhap, ke bó kepəkə bawet mánkém amæet. ⁴ Ke abhen kəŋwán bápókə nókə ebhap beróŋó, bápókə menyin bawet nkwo bákém amæet. ⁵ Éfákari be mbáyngoré ane bə mankem mánòŋ abhiki twó áyák. Ékú bábhó memək kenó, kpát bákwen kenó. ⁶ Egháká nókə néntibheti, mmũ amət abho bebik andem nəko be, 'Ghók ká, mbáyngoré wu atewú átwò! Twó ká sensyepti yi!' ⁷ Baghəsóŋ bhə mankem

bácháyti, maŋeme, yěntiki mmu wap abho békósi nnikeróŋó ywi. ⁸ Abhen echin̄ti bati atay babho berem ntá abhen kəŋwán be, 'Kwak ka bhese ne mbə bawet eróŋó. Ebhesé beróŋó bétwə neme.' ⁹ Ke abhen kəŋwán bákéme be, 'Ngufú bawet amen sébhóŋó apu kway chəŋ bhese ne bhe. Dók ká ntá bati bawet máŋku ameka bawet.' ¹⁰ Ke bároŋ nókə beku amap bawet, mbáyngoré achwəp, asət abhen bati atay, abhen ebhap beróŋó bédú, achwe amem epǎ nebhay ne bhó. Bakəbetik báya nekək bati ep. ¹¹ Ebhíkí tat, baghəsóŋ abhen báfú beku bawet bápətnsem, báte nefi, babho bədep nekək, mándeme nəko be, 'Eta, Eta, dem mánéné bhese mbinywəp'. ¹² Ke mbáyngoré akeme bhə chi be, 'Din̄í ká be mbíkí rin̄i bhe!' " ¹³ Yesu ánánjá nókə bétém nekay enen, arem be, "Bák ye ka pə, mbənyune bǎbhíkí rin̄i mpok ane Me Mmu mfú ntá Mandem nchí twə."

Nekáy bǎbetik bati arat (Lk 19.11-27)

¹⁴ Yesu atém nekay enénéfú be, "Mpok Me Mmu mfú ntá Mandem nchí twə, menyin bebhak mbə enyu éfákári nyaka ne mmu amət ne bakə betik abhi. Nywəp némót, achye nkáp be mándəp mánkə nəko esié ne wu. ¹⁵ Arə bhə nkáp bekoŋo enyũ yěntiki mmu wap ákwáy beku ne aywi nkáp. Achye amət bebhá nkáp betay. Achye achák

bebhã nkáp bepay. Achye anefu ebhã nkáp émot. Afa ye arøk nekò. ¹⁶ Báróbhé nókó, mübetik ane yí áchyé bebhã nkáp betay abho bekò esie ne wu témté. Ebhíkí tat, abhón nsáy bebhã nkáp béchák betay. ¹⁷ Ane bebhã nkáp bépáy akü enyumot, abhón nsáy bebha bepay. ¹⁸ Ke nkübetik ane ebhã nkáp émot, ásóré nókó aywi nkáp, arøk atém chí mbok amik abhesé ebhã nkáp eyò aré. ¹⁹ Chi-betik, átát nókó ndü nekò enen yi áróhó, apetnsem, abhinj bakü betik be mántwó, yëntiki mmu wap andem enyü yi akü ne aywí nkáp. ²⁰ Ane bebhã nkáp betay atwó ne bebha byó, arem be, ‘Eta, ochyé nyaka me bebhã nkáp betay be nkò esie ne wu. Nnu kpát bebha béchák betay béko amfay.’ ²¹ Chi-betik akaka yi tontó arem be, ‘Okü sayri! Ochí erítí mübetik ne ochí mmu tetep. Otõh ndü mandú nkáp be ochí mmu tetep. Néne, chõh nchyé wò betan amfay beyã menyin. Twó sénkú manák!’ ²² Ane bebhã nkáp bepay atwó ne menwi arem be, ‘Eta, ochyé nyaka me bebhã nkáp bepay. Nnu kpát bechak bepay beko amfay’. ²³ Chi-betik akaka yí tontó arem be, ‘Okü sayri! Ochí erítí mübetik ne ochí mmü tetep. Otõh ndü mandú nkáp bé ochí mmü tetep. Néne, chõh nchyé wò betan amfay beyã menyin. Twó sénkú manák!’ ²⁴ Ane ebhã nkáp atwó nkwo arem be, ‘Eta, ndínj bé ochí mmu mbeápak.

Okõh beghem nebhuet ane óbhíkí pi, ðnyokoti nebhuet ane óbhíkí tak mbwot aré.’ ²⁵ Mbõh yé becháy békó esie ne nkáp aywe kéka áném mbõh esõhõri ne wò. Ekú ndøk ntém mbok amik mbeme wú aré. Yinj ebhã nkáp eye. ²⁶ Ke chi-betik akeme yi be, ‘Wò ebéptí nkübetik! Wò mbót! Orinj sayri bé nkõh beghem nebhuet ane mbíkí pi, nnyokoti nebhuet ane mbíkí tak mbwot aré, pú nõ? ²⁷ Ke ndaká yí óbhíkí fyé nkáp awa amem ekerénkap be nnán ntwó, mbõh nsáy aré?’ ²⁸ Chi-betik achye ye eyõh be mánsot ebhã nkáp mübetik wu manchye ntá ane ábhónó bebhã nkáp byo. ²⁹ ‘Yëntiki mmu ane ábhónó enyin, mámaka yi béchák, ambõh ménja mencha. Ke yëntiki mmu ane ábhíkí bhõh enyin, yé chí mandú ane yi ábhónó, básot ntá yi.’ ³⁰ Ke mbák chí nkwendõh mübetik ne, bwóp ká yi mamese nefi ndü ejuri, bé ámbák awu ndü nebhuet nedí kebho ne nenyié amén.”

Manyé ané ngwenti mmik

³¹ Yesu arøk ambi berem be, “Mpok Mmu ane áfú ntá Mandem átwó mbõ Mfõ ne keném eki, bõángel Mandem bátwò ne yi, ambak chókó ndü enókó kefo yi ne betan ebhi menkem. ³² Anán ántwó, báku mkpaká bho betókó mmik menkem mánchem besí bhi, áfap bhó ndü bakwó apay, nkúbhé mbõ enyü mbabheri

bághónómén áfap mméné mbon ne bághónómén, ³³ antén bághónómén ebhē awónem eyi, anten mmén ebhē awōgho. ³⁴ Mfō andem ye ntá bo abhen báchi ebhe awónem ywi be, ‘Twó ká fá, be bhó Etaya áyééré! Twó ká mambak nebhuet ane Mandem achí ne bo abhen yi achí Mfō wap. Yí ághókó nebhuet wu chi ntá yeka te nebhōmik. ³⁵ Twó ka! Mpök nsay ánu me, bächyé me nenyíé; mpök manyiep ákwak me, bächyé me manyiep nnyú; ne mpok ntwó mbō kenkō, básót me mbō mómáyeka. ³⁶ Mpok mbíki bhón nden, bächyé me nden; mpok mēme, bákókóri me; mpok nchí ekerékenon, bäre twō begho me.’ ³⁷ Mpok yō, chon bo abhen báchi chák besí Mandem mankeme yi be ‘Acha, ntiki mpok séghó bé nsay ánu wō, séchié wō nenyíé? Ntiki mpök manyiep ákwak wō ke séchié wō manyiep ónyú?’ ³⁸ Ntiki mpok ótwó mbō kenkō, ke sésót wō chí mbō mómáyese? Ntiki mpok óchébhé nden, ke séchié wō nden? ³⁹ Ntiki mpok ómè, mbák épú nō, obhak ekerékenon, ke séré twó begho wō?’ ⁴⁰ Mfō akeme bhō be, ‘Dinjí ká be yěntiki mpok ane bákū nyaka beri ntá bo abhen báchi mbō bōmaya, yě chí ntá mmu wap amot ane ápú yěnyin, échí enyumot mbō be bákū nyaka beri ebhō chi ntá ya.’ ⁴¹ Mpok yō áyibhiri

mmuet andem ye ntá bo abhen bachi ebhe awōgho ywi be, ‘Fá ká me besí, bē bho ntemsi Mandem achi ne bhe! Fá ká, dók amem ngo ane apu neme yē ewak, ngó ané Mandem aghókó ábháré ntá Satan ne bōángel abhi. * ⁴² Fá ká me besí. Mpök nsay ánu me, bābhíki chye me nenyíé; mpök manyiep ákwak me, bābhíki chye me manyiep menyú. ⁴³ Mpök nchí kenkō nenti eneka, bābhíki sōt me mbō nti manó; mpok mbíki bhón nden, bābhíki chye me nden; mpok mēme, bābhíki kokori me, ne mpok nchí ekerékenon, bābhíki twō begho me.’ ⁴⁴ Mpok yō, bō abhen bachi ebhe awōgho yi bákéme be, ‘Acha, ntiki mpok séghó ndū nsay ánu wō, ke séke chye wō nenyíé? Ntiki mpok ane manyiep ákwak wō ke séke chye wō manyiep? Ntiki mpok ótwó mbō kenkō ntá yese ke séke sōt wō mbō nti manō? Ntiki mpok nden échébhé wō, ke séke chye wō nden? Ntiki mpok ómè ke séke kokori wō? Ne ntiki mpok óchí ekerékenon ke séke kwak wō?’ ⁴⁵ Mfō akeme ye bhō be ‘Dinjí ká be, yěntiki mpok ane mánisi nyaka bekū beri ntá yě chí mmu amot ane ápú yěnyin, échí enyumot mbō be me ké mánisi nyaka bekwak.’ ⁴⁶ Mpok yō, bō bárōn ye ndū nebhuet ntemsi ane ábhíki bhōn ngwenti, ke bō abhen bachi chak besí bhi,

* 25:41 “Bōangel” Satan chi befónó bebúbēba.

mānchwe ndü nepém enen nebhiki bhəŋ ngwenti.”

26

Bōbati etək bāté eyu be māngwáy Yesu

(Mk 14.1-2; Lk 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹ Yesu ánánjá nókó betəŋ menyih ebhen menkem, arem ntá baghəkó bhi be, ² “Báriní bé ndü manywəp apay echəŋ, Epǎ Nekiní ebho. Chəŋ mánti Mē Mmu mfú ntá Mandem ntá bōmpap abha, mánkém me mango ndü ekotákátí.”

³ Mpok yə, bōbati bachiäkap Mandem ne bōbati etək báchem amem senta Mūngo bachiäkap Mandem. Mūngo wu aka nnyén be Káyfas.

⁴ Báchém aré baka eyəŋ émət be mánkém Yesu bhésé bhésé māngwáy. ⁵ Ké bágħó bé ebhiki ri be mánkém yi mpok epa. Báriní nyaka bé mbák mánkém yi mpok epa, bo báguép esəŋəri amem etək.

Ngərə amət atemti bawerérip anti Yesu amem etək Bétani

(Mk 14.3-9; Jn 12.1-8)

⁶ Mpok Yesu áchí etək Bétani, abhak amem eket Símun. Símun wu anəŋ ame nyaka ebhanákwa. ⁷ Ené Yesu ányie nenyíé aré, ngərə amət arək ntá yi ne bawerérip amen aré ya nkáp amem məenyihífú. Bágħókó nyaka mókpémé wu ne enyü ntay enen bábhiní be alabásta. Ngərə wu atwó ne baweré mə, atemti anti Yesu. *

⁸ Ké baghək Yesu bágħó nókó nó, bati ábé bhə amem, bábho berem ne bati be, “Ndaká yí ngərə ne aré chəŋti bawerérip amen enyuné?”

⁹ Bákway mbə beti mə ndü beyǎ nkáp, mánsət nkáp wu mānchye ntá bachébhébo”.

¹⁰ Yesu ariní enyih ene bə bərəm. Eké arem be, “Ndaká yí bəsəŋəri ngərə ne? Akə erítí enyih ntá ya. ¹¹ Bachébhébo báchí ne bhe mpoknkem, ke mpú bhak chəŋ ne bhe mpoknkem. ¹² Atémí mé bawerérip amen aməet be báképeré fyé me bawet aməet ke mámbeme me. ¹³ Diníká be, yəntiki ebhak ene bo bágħati Mbok Ndindí fá amik, chəŋ māngati enyih ene ngərə ne áká nkwo, ne eyə énkə bé báké ghəkəntik yi.”

Júdas aka beti Yesu

(Mk 14.10-11; Lk 22.3-6)

¹⁴ Etərə nókó, ngək Yesu amət ane áká nnyén be Júdas Iskariət afuét arək ntá bōbati bachiäkap Mandem ¹⁵ abhép bhə be, “Chəŋ mānchye me yi mbák nkwak be mánkém yi?” Bápáy nkáp silbha bebħók esǎ nsem byo bachye yi. ¹⁶ Bébhó mpok yə, Júdas abho béyán mbi bekwak bə mánkém Yesu.

Yesu anyié nenyíé Epǎ Nekiní ne baghəkó bhi

(Mk 14.12-21; Lk 22.7-13, 21-23; Jn 13.21-30)

¹⁷ Nywəp Epǎ Bret ane kebəŋ yís yə, baghək Yesu bərək ntá yi bábħép yi be,

* 26:7 Alabásta: Ntáy alabásta néfù nyaka etək Ijip.

“Έτα, séndók séntón̄tí ebhak ene ónyie Ep̄a Nekin̄i fá?”
 18 Yesu arem be, “Dók ká af̄o etak egho, ch̄on māngó mmũ fú. Nēghó bāghó yí, ghati ká yi be Nt̄on arem be mpok akway, ne yi abh̄on menyie nenyié Ep̄a Nekin̄i amem eket eye ne baghókó bhi”.
 19 Baghók Yesu bárók bak̄u nt̄on̄ti mb̄o enyũ yi aghati bh̄o. 20 Egháká nókó beku, Yesu ar̄ok ach̄okó menyie nenyié ne baghókó bhi bati byo ne apay. 21 Ené mányìe nenyié, Yesu arem be, “Din̄j ká be, ch̄on mmu yweka am̄ot anti me”.
 22 Etók baghók Yesu tontó, babho bebher̄e yi am̄ot am̄ot be, “Acha, chi me ke?”
 23 Yesu akeme be, “Mmũ yweka am̄ot ane ásebhe aw̄o ywi amem ekp̄aré nenyie ne me áti ch̄on me. 24 Me Mmu mfú ntá Mandem, nchí r̄on̄j̄or̄on̄ mb̄o enyũ básinj̄i éti ya, ke ch̄on émbép ntá mmu ane áti me écha! Mb̄o bábhíkí bhe yi, mb̄u éri ntá yi écha!”
 25 Júdas mmu abh̄on̄o beti Yesu arem be, “Έτα, chi me ke?” Yesu akeme be, “Έchí mb̄o enyũ órémé.”

Yesu anyie nenyie ngwenti eni ne baghókó bhi

(Mk 14.22-26; Lk 22.14-20; 1 K̄or 11.23-25)

26 Ené mányìe nenyié, Yesu as̄ot ekp̄okó br̄et, ach̄ye bakak ntá Mandem. Abho bébókóti anch̄ye n̄okó ntá baghókó bhi, andeme n̄okó be, “S̄ot ka, nyie. Né chi mm̄uét eya.”
 27 As̄ot ye amokó mmem, ách̄ye nókó bakak ntá Mandem, abho bech̄ye ntá yap, andem n̄okó be, “S̄ot ka nyu, bé mankem.

28 Né chi manon̄ ma. Ak̄u nku ane Mandem ányú ne b̄obhi ántéé. Bák̄u manon̄ ma ar̄on̄ amik bé Mandem ámfón̄orí bebú beyá bho. 29 Nchí ghati bhe be mpú pere nyu mmém amen, kp̄áte ewak ene mēnyú mmēm bak̄o ne bhe ndũ nebhuet bech̄okó Etaya”.
 30 Ndũ ngwenti, Yesu ne baghókó bhi bákway nekway báchyé Mandem bakak. Báfú ye bákó amfay Njie Menok Olif.

Yesu arem be ch̄on Pita andem be abhíkí rin̄i yi

(Mk 14.27-31; Lk 22.31-34; Jn 13.36-38)

31 Bāgháká nókó ndũ Njie Menok Olif, Yesu aghati bh̄o be, “Nkúbhé beti ebhen ech̄on, ch̄on bé mankem mámfere ntí ne me mb̄onyune Ekáti Mandem ér̄em be, ‘Mandem ádep ch̄on mbabheri bāgh̄on̄omén anḡūep amik, nk̄wó bāgh̄on̄omén ántaka ebhi. 32 Ke Mandem án̄an̄ ánká mpétnsem ndũ nepém, ch̄on njambi atú Gálili, mántemeri me aré.’”
 33 Pita arem be, “Yé b̄o mankem mámbúé w̄o, me, mpú bué!”
 34 Yesu aghati Pita be, “Nchí ghati w̄o be, nk̄ok aperé kok nkúbhé beti ebhen, ch̄on óndem nd̄on̄ érát be obhiki rin̄i me.”
 35 Yé nó, Pita arem be, “Yé chí newú, ch̄on ngu ne w̄o. Mpú būe w̄o.” Baghók Yesu báchák mankem bárém chí enyum̄ot.

Yesu are nikmūet amem Getsemani

(Mk 14.32-42; Lk 22.39-46)

36 Yesu arək ye nebhuet ane bábhiñi be Getsémani ne baghəkó bhi. Aré, aghati bhə be, “Chəkó ká fá, mēten mmuet ambi ndu menikmuet.”
 37 Arém nókó nó, asot Píta ne bə Sebedi bati apay, arək ne bhə. Arəp nsónso ne beyä basémé anti. 38 Aghati bəPíta be, “Basémé ajwi me anti mbə be äway me way. Chəkó ká fá, mǎmbak pē ne me.”
 39 Arə bhə atén mmuet ambi mandú. Akwen ne besí amik, abho menikmuet be, “Etaya! Kə nkóp esəñori ene ámfuét me ansem ntí, mbák mbi achi bekə nə. Ke éké bhák mbə enyü mēyán, émbák chi mbə enyü óyàn.” 40 Afate ye, apetnsem ntá baghəkó bhi abhen bati arət. Aghə bhə ndu bábhuere kenó. Abhép Píta be, “Bápú kwáy béchókə pē ne me ndü neñəkó nywəp némót-ε? 41 Bák ká pē, mǎnik nəkə mmuet, bé nemə néké dep be amik. Bábhuəñ nti, ke mmuet apu bhe.” 42 Yesu apət arək are nikhmuet be, “Etaya! Mbák nkóp esəñori ane apú kway befuet me ansem ntí, nká bé émfákári mbə enyu óyàn.” 43 Yesu apetnsem ndəñ ene ejwi epay, aghó baghəkó bhi ndü bábhuere kenó. Bápú kwáy nyaka béchókə pē ndü kenó kéjwí bə amik. 44 Arə bhə arək ndəñ ane ajwi érat are nikhmuet enyumət mbə ndəñ ené mbi epay. 45 Yesu apət ye nsem ntá baghəkó bhi bhə bati arət, aghó ndu bábhuere kenó. Abhép bhə be, “Bábhuét bebhuere kenó? Bábhuét béywēmure? Mpok

akway ane bati Me Mmu mfú ntá Mandem ntá bə bebá.
 46 Faté ká séndók, ghó ká, mmü ane áti me ndü átwò.”

Bákém Yesu
 (Mk 14.43-50; Lk 22.47-53;
 Jn 18.3-12)

47 Ené Yesu abhuét berem nə ne baghəkó bhi, ngók aywi amət ndü abhen bati byo ne apay ane aka nnyén be Júdas, achwəp ne beyä bhə. Bə bhə bábhuak ne bə akparenja ne nkík amə. Bəbati bachiakap ne bəbati etək ké bátó nyaka bhə. 48 Júdas anáñ ayámbi achyé nyaka bhə erin ene ékwák bə mándinji Yesu. Akə nó, ndü ághátí bhó be, “Mmu ane mēbhene chəñ, chí yi. Kém ká yi!” 49 Júdas áchwóbhé nókó, afuét téé, abhene Yesu arem be, “Ntəñ!” Abhene yi. 50 Yesu arem be, “Mmure wa, dók ambi, enyin ene ótwó bekə, kə yó.” Témté wu, bə abhen Júdas átwó ne bhə bárók téé bákém Yesu bábáyti. 51 Bákém nókó Yesu, mmu amət ane áchí ne yi, agwəp akparenja ywi akpót atú nsem Múngo bachiakap Mandem chwát aguer amik. 52 Yesu aghati mmu ywi wu be, “Kémé akparenja ywe amem kénkwóp. Mmu ane ánu nenu ne akparenja, águ newú akparenja. 53 Öbhíki rinji bé mēkwáy menikmuet nta Etaya antó me témté bəángel mánja máncha nka byo ne epay, mántwó mánu ntá ya? 54 Ke mbák nkə nə, ná enyin ene echi amem Ekáti Mandem éfú tetep?” 55 Yesu abhép ye beyä bəbhə be, “Bátwə bekem

με νε bɔakparenja νε nkík mbɔ be nchí ngébhé ntantan? Yěntiki ewak, nchí chɔkɔ ekerákap Mandem, ntɔn nɔkɔ bho menyin̄ ɛti Mandem, bārɔ nyaka kekém me? ⁵⁶ Ke diñí ká be menyin̄ ebhen menkem béfákari chi be menyin̄ ebhen baremé kep̄inti Mandem básinjí mémfú tetep.” Afɔ ké baghákó bhi bārɔ yi bábué.

Básót Yesu barək ndü echemé batanjá manyé

⁵⁷ Bo abhen bákémé Yesu, básót yi barək ndü eket Káyfas, Mũngo bachiákap Mandem. Batɔn-ebhé Mandem νε bɔbati etɔk báchémé nyaka are. ⁵⁸ Ndu bārɔn are, Píta are koŋo bhɔ te ansem, kpát aghaka ndü senta Mũngo bachiákap Mandem. Achwe aré, arək achɔkɔ νε bo abhen bábhàbheri senta wu, anɔn nɔkɔ beghɔ enyinj̄ ene bákù chɔn ntá Yesu. ⁵⁹ Bɔbati bachiákap Mandem νε bɔ echemé batanjá manyé bachak mankem béré yan̄ bɔ abhen bákway bebhat Yesu barak amuet enyu ené bó bábhɔn mbi beway yi. ⁶⁰ Ke báke bhɔn yé mbi. Beyá bho báfú béré sence amuet Yesu, ke yé mmú kerem enyinj̄ ene ékway bekù be mángwáy yi. Etáré nókó, bo bati apay báfú báté besí batanjá manyé, ⁶¹ bárem be, “Yí wu arem be ákwáy memokoti ekerákap Mandem amp̄et ante yó ndü manywɔp arat.” ⁶² Mũngo bachiákap afate arem ntá Yesu be, “Obhíkí

bhɔn̄ yěnyinj̄ bekeme ndü menyin̄ ebhen bɔbhen bārəm be akù?” ⁶³ Yé nó, Yesu achɔkɔ kpák, ake rem yěnyinj̄. Mũngo bachiákap Mandem arem be, “Ndü nnyén Mandem ane achi nepém mpoknkem, ghatí bhese tetep mbák wɔ ke óchí Mpeme Mandem afyé nyaka bariep be átò, Mmɔ Mandem.” ⁶⁴ Yesu akeme be, “Echi mbɔ enyü óréme. Ke diñí ká bé mpok átwò ane bǎghɔ chɔn̄ Me Mmu mfú ntá Mandem, chɔkɔ ndü enɔkó kefɔ, ebhe awónem Mandem betan̄ menkem. Chɔn̄ mángɔ ndü Mmu ane afú amfay átwò amem nebhán̄.” ⁶⁵ Mũngo bachiákap Mandem ághókó nókó enyinj̄ ene Yesu árémé, akém nkú yi adak ndu betɔn̄ bebenti bhi. Akók bé, “Akù te anánjá! Ayenti mmuet ne Mandem! Sépét séyan̄ batísíe mántwó mándém enyinj̄ ene yi ákú ndaká yí? Bě mankem bǎghok ndü yí áyenti mmuet ne Mandem! ⁶⁶ Bǎrem be yi?” Bákéme be, “Abhɔn̄ bégu!” ⁶⁷ Bábhó bépa yi batié besí, mándepti nɔkɔ. Báchák mánychye nɔkɔ yi nsáp. ⁶⁸ Bákù nókó nó, mándem nɔkɔ be, “Ndemé kep̄inti Mandem, Mpeme Mandem afyé nyaka bariep be átò, ghati bhese enyinj̄ ene Mandem akù wɔ órin̄jí. Ghati bhese! Agha ádébhé nó wɔ?”

Píta arem be abhíkí rin̄ji Yesu

(Mk 14.66-72; Lk 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Mpok yə, Píta abhak nəfi, amem senta chókó. Ngərə ane achi mmə-betik Mūngo bachiäkap Mandem arək ntá yi arem be, “Wə nkwo əchí nyaka ne Yesu mmu Gálili wu.” ⁷⁰ Ke Píta atanja besí bə abhen bachi are mankem be, “Mbíkí rinji mbəŋ enyinj ene őrəm nə.” ⁷¹ Etáré nókó, afú arək anyübhá ené senta. Aré, mmə-betik Mūngo bachiäkap Mandem achák, ághó nókó yi arem ntá bo abhen bachi aré téé be, “Tánkwəne achí nyaka nkwo ne Yesu mmü Násáret wu.” Mmə betik anefú wu nkwo abhak chi ngərə. ⁷² Píta apət atanja, kpát, ayiki be, “Mandem arinj, mbíkí rinji mónkwə wu.” ⁷³ Ebhíkí tat, bo abhen bachi are téé bákókósi mməet ne Píta barem be, “Nsé apu are, wə nkwo əchí mmü amət ndü nkwo bho Yesu mmü atú Gálili wu. Eyəŋnyu ye éti wə.” ⁷⁴ Ndəŋ ane, Píta arem be, “Mandem antémsí me mbák məsə chi nsé! Mbíkí rinji mbəŋ mmu wu!” Témté wu, nném nkək akók. ⁷⁵ Píta atik enyinj ene Yesu ághátí nyaka yi be, “Nkək aperé kók, chəŋ ődem ndəŋ érat be əbhíkí rinji me.” Afú nəfi, adi kebho, ne beyə basémé anti.

27

Bárók ntá Páilet ne Yesu
(Mk 15.1; Lk 23.1-2; Jn 18.28-32)

¹ Néyí nókó, bəbati bachiäkap Mandem ne bəbati etək bəchókə betí betí báká eyəŋ émət enyü bəbhəŋə beku be mángwáy Yesu. ² Bəchyé

eyəŋ be mángwót yi. Bafyé yi ngem amə, básót bərók ntá Páilet, mmu Rom ane achi nyaka gəbhanə atú Judéya mpok yə.

Júdas asuri (Bk 1.18-19)

³ Júdas mmu átí Yesu ághók nókó bé bəbhəŋ beway Yesu nedí kebho néjwí yi anti éti epəndak ene yi áká. Asot nkáp silbha bebhók esa nsem byo ane bəchyé yí anti Yesu arək békéme ntá bəbati bachiäkap Mandem ne bəbati etək. ⁴ Agháká nókó besí ebhap arem be, “Nkə-bebú ndu ntí mmu ane ábhíkí kə yənyinj, kpaté bətwə way yi.” Bákéme yí be, “Eyə éyinjí bhesé ná? Esəŋəri eye ke échí.” ⁵ Júdas aták nkáp wu amik amem ekerákap Mandem, afú arək asuri. ⁶ Bəbati bachiäkap Mandem bərók bəbwəpti nkáp wu, bərəm be, “Nkáp ane chí nkáp manəŋ ne ebhé eyese ébhíkí ka be mánychém nkáp manəŋ ne ane ekerákap Mandem.” ⁷ Báká nókó eyəŋ émət, básót nkáp wu bərók bákú nebhuérémik ntá ngoko bete ndu bəbhéme nəko manko. ⁸ Éti eyə ké bó bəbhəét bəbhinjí nebhuérémik wu bé Mmíkí Manəŋ kpátə echəŋ. ⁹ Efákárí nókó enyu eyə, enyinj ene ndemekepinti Mandem Jeremáya áréme nyaka éfú tetep. Jeremáya arem nyaka be, “Básót bebhókó nkáp esa nsem byo, manyü nkáp ane mbək bo Israel bəghó be ákway bəchyé ntá mmu ane ati yi. ¹⁰ Bákú mmik

ntá ngoko-bete ne nkáp ére, nkúbhé mbə enyu Mandem ághátí nyaka me nkə.”

Páilet are bhép Yesu bebhep (Mk 15.2-5; Lk 23.3-5; Jn 18.33-38)

¹¹ Bárõñ nókó ntá Páilet ne Yesu, ate besí bhi. Páilet abhép yi be, “Wə ke óchí né Mfə bo Israel?” Yesu akeme yi be, “Échí mbə enyu órémé.” ¹² Bõbati bachiákap Mandem ne bõbati etək bábhó bébhát yí barak aməet, ke abhíkí keme yě eyəñ. ¹³ Ekú Páilet arem ntá yi be, “Ópú ghók nó beyă menyin ebhén bārəm bé okú?” ¹⁴ Ke Yesu akerep yěnyin. Ekú gəbhánə abhak maknkay tontó.

Páilet akpót manyé be mángwáy Yesu

(Mk 15.6-15; Lk 23.13-25; Jn 18.39-19.16)

¹⁵ Góbhano abhõñ nyaka epin be yěntiki mmíé, ndü mpok Epă Nekinji, áfere mülkenəñ amot ane bo báyan yí ámféré. ¹⁶ Mpok yə, mülkenəñ amot ane bo bārérinji éti barak ane yí áré kə, abhak ekerékenəñ. Aka nnyén bé Barábas. * ¹⁷ Beyă bhó báchéme nókó eket Páilet betí ebhə, abhép bó be, “Agha báyan mēndó ándók, Barábas ke chí Yesu, ane bábhinji bé Mpepe Mandem afyé nyaka bariép be áto?” ¹⁸ Páilet arinji nyaka sayri bé bõbati bo Israel bákem Yesu bárõñ ntá yi ne yi chi éti mpabhamík. ¹⁹ Éfákári nkwó be, ené Páilet

áchókó bétán Yesu, ngoré ywi ató mmu ntá yi ne eyəñ be, “Dş mmu wu ándók. Achi chak. Ngə kenó ekén kére sənəri me éti yi ndü beti ebhén béfúéré.” ²⁰ Mpok yə nə, bõbati bachiákap ne bõbati etək bārē ghati beyă bhó abhen báchí aré bé báké rə bebhep Páilet ándó chí Barábas ándók, anchye betan be mángwáy Yesu. ²¹ Ekú Páilet apet abhép bó be, “Ndü bõbhen bati apay, ane báyan ndó ándók chí agha?” Bábík be, “Barábas!” ²² “Nkú yi ne Yesu mmu bábhinji bé Mpepe Mandem afyé nyaka bariép be áto?” Bó mankem bábhó bébík be, “Dem mángó yi ndü ekotákátí!” ²³ Ke Páilet abhép bó be, “Ntiki ebéptí ndak yi ákú?” Bó mankem bápét bábhó bébík be, “Dem mángó yi ndü ekotákátí!”

²⁴ Páilet ághó nókó bé yí áchəñti chí mpok ne bé ebyək ébho békwen, arem mántwó yí ne manyiep ndü enyin. Asot manyiep amə aso amə amem besí beyă bõbhə andem nəkə be, “Me mbíkí bhõñ amə ndü newú mmu ne. Newú eni néyinjí chí bhé!” ²⁵ Bó mankem bákéme be, “Də manon ami ámbák bhesé antí, ne bş bhesé!” ²⁶ Páilet afere ye Barábas mmü bo Israel ne bõbati bhap báyan yi amfere. Achye eyəñ bé batemé nenu mánden Yesu ne ékpá, mánsot yí, mándək, mángó ndü ekotákátí. †

* **27:16** Ndü mbək bekátí, básin chí Yesu Barábas. † **27:26** Ekpa: Ekpa yə ebhəñ nyaka sənəñ anti.

*Batemé nenu báré yókə Yesu
(Mk 15.16-20; Jn 19.2-3)*

²⁷ Batemé nenu Páilet básót Yesu bárók amem áchá ywi ne yí, batemé nenu báchák mankem ndü eká batemé nenu eyap bátwó nkwó bákáp Yesu. ²⁸ Báyók nkú yi amuet, básót nkú chu báfyé yí amuet. † ²⁹ Básót bōbatábhénok nsənsé mání mbə ntá kefə báfyé yí antí, básót enəkəfú báfyé awónem aywi. Bábhó bétép mánén besí ebhi máñəkə nəkə yí be, “Acha mfə bo Israel, kenókó kéchí eke etal!” ³⁰ Bákú nókó nó, bápáti yí batié amuet, báfónə enək eyə yi awə bákébhə bedepi yi anti ne yə. ³¹ Bápəbhə nəkə beyəkə yi, báfère nkú chu yi amuet, básót ayí yimbəñ bákéme yi amuet. Básót ye yi bárók bego ndü ekotákátí.

Bágó Yesu ndü ekotákátí

*(Mk 15.21-32; Lk 23.26-43;
Jn 19.17-27)*

³² Ené báfú eket Páilet bárəñ, bátémeri mmu etək Sírene fú ambi ane áká nnyén bé Símun. Bájire yí ápókó ekotákátí Yesu. ³³ Bárók ebhak ené bábñiñi bé Golgóta, nó chi “Nəbhuet Enkónti.” § ³⁴ Aré, batemé nenu básót enyih ene énen mbə mbənya, * báfyé ndü mmem báchyé yí anyú. Aghókóti nókó mó, ake ka ményú yě ndu báyan nyaka be yi anyu mə. ³⁵ Básót Yesu bágó ndü ekotákátí.

Batemé nenu abhen bágó yi ndü ekotákátí, báguep ebhəñá bérini enyü bábñəñ békóre nden eyi be yəntiki mmu wap ambəñ amət. ³⁶ Báchókə ye amik mámbabheri nəkə yí. ³⁷ Básih enyih ene Yesu áká ke bágó yí ndü ekotákátí, ndü ebhók enək. Bágó ebhók enək eyə ndü eko amfay ntí aywi. Enyih básih aré ébhák be, “Né chí Yesu, Mfə bo Israel.” ³⁸ Bágó ngébhé ntantañ amət ndü eyi ekotákátí ebhe awónem Yesu. Bákú enyu émót ne achák ebhe awəghə yi. ³⁹ Bo abhen báfuep fuet, bághaka nyaka are mánte, mámək ne bati, mánsəkoti yi ne mándeme nəkə be, ⁴⁰ “Wə mmu ókway memokoti ekerákap Mandem, ne ónte yó ndü manywəp arat! Pemé mmuet eyə mbák əchí Mmə Mandem! Fú ndü ekotákátí sep amik séngól!” ⁴¹ Bōbati bachiákap Mandem ne batəñ ebhé Mandem ne bōbati etək báré way nkwe yi, mándeme nəkə be, ⁴² “Apəme nyaka bo báchák, ke apú kway bepeme mmuet yi! Pú yí achi Mfə bo Israel? Amfá ndü ekotákátí ansep amik, chəñ sənoko yi. ⁴³ Asíkí nti ne Mandem. Mandem ampeme yi néne mbák áyan bepeme yi, mbənyune arem be achi Mmu ane áfú ntá Mandem.” ⁴⁴ Baghép abhen bágó ndü ebhap beko mbə yí, báré so yí nkwe ne nsək enyu émót.

† 27:28 Báfyé yi nkú chu amuet ndu beyəkə yi be achi Mfə. § 27:33 Nəbhuet

wu achi nyaka chi njie ane achi amik mbə ěnkónti. * 27:34 Enyih ene énen mbə mbənya echi nyaka mbə babhé amen bó báyan be ánkə yi ake ghok beyá bebe.

Yesu agu ndü ekotákátí

(Mk 15.33-41; Lk 23.44-49; Jn 19.28-30)

45 Egháká nókó nkárénká byo ne epay ne ngósí, ejuri ékwén etók enkem. Ebhák kpáte nkárénká érat ne ngósí. 46 Egháká nókó mbə nkárénká eyə érat ne ngósí, Yesu abik arem be, “Eli, Eli, lama sabatani?” Nó chi, “Mandem wa, Mandem wa, ndaká yí óféré ntí ne me?” 47 Mbək bo abhen báté kékwót báyiñi, bághók nókó ndü Yesu ábíki enyu eyə, béré rem ne bati be, “Abhñi Eláija!” 48 Ntemé nenu amət ajet témté arək asət ekuchá fofok asebhē ndü echyé mmém, asət akpañ anti mónək, asá amfay ntá Yesu, bechye yi anyu. 49 Ke abhénéfú béré rem be, “Dš yi séngó mbák Eláija átwə bepeme yi!” 50 Yesu abik ndəñ achak, arə efójó yi awó Mandem.

51 Nkúbhé mpok yə, ekát ene echi amem ekerákap Mandem égháre bebək bepay befu amfay beghaka amik. Mmik anyíkisi, ketárábhé kérákátí. 52 Manem ánéne, Mandem akə beyä bo Mandem abhen mánanə bágú nyaka bapetsen ndü nepém. 53 Báfú amem manem ayap, ne Yesu ápéré nókó nsem ndü nepém, bo Mandem bhə bárók Yerúsalem. Beyä bhə bágó bhə. 54 Múngo batemé nenu ne batemé nenu abhen bachi ne yi bábhəbheri Yesu bágó nókó ndü mmik ányíkisi, bághó menyin béchák ebhen béfákári. Bechay békém bhə

tontó. Bábhó berem be, “Achí mbə Mmə Mandem tetep!”

55 Beyä baghərə bábhák are nkwo. Abhen bákəño nyaka Yesu befu te atú Gálili mánkwak nəkə yi, babhak téé, nekə nesie, mámkpəkə nəkə. 56 Mbək baghərə bhə bábhák María mmə etók Mágdala, ne María nnə Jems ne Joséf, ne María ngərə Sebēdi, nnə Jems ne Jón.

Bábhémé Yesu

(Mk 15.42-47; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

57 Mmü nkáp amət afü nyaka etók Arimátia. Aka nnyén be Joséf. Abhak nkoño Yesu amət. Egháká nókó beku, 58 arək ntá Páilet be anchye betañ amfere erene Yesu ndü ekotákátí. Páilet achye eyəñ bé mámféré Yesu ndü ekotákátí manchye yi. 59 Joséf asət ye Yesu anép ne ésienden nkə. 60 Joséf abhəñ nyaka nnem nekə enén yi átémé ndü setarébhé. Arək abhemé Yesu ndü nnem eni nə. Abiñiri ye erem ntay áchók nnyü nnem, agure. 61 María, mmə etók Mágdala ne María achák, bábhák kékwót chókó mánjñi nəkə nnem.

Páilet ató bo be mámbábhéri nəkə nnem Yesu

62 Néyí nókó, ndü nywəbhé neywəməet bo Israel, böbati bachiákap Mandem ne böñkwə Fárisi bárók bátémeri Páilet. 63 Bárem be, “Eta, sébhíki re ghəkəntik be mmü nsé wu arem nyaka be ndü manywəp arat yi ápetnsem ndü nepém. 64 Eri ye be ónchyé eyəñ bo mandək

mambabheri nõkõ nnem eni kpáte manywõp arat amfuet. Bakojo bhi bákway berõj mángep yi mámpõkõ, mándõk, mámbõ ye beghati bho be yi apetnsem ndũ nepém. Ne mbák émfákári nõ, nsé yap yõ áchõnti menyin ancha nsé ane mbi.”⁶⁵ Páilet arem be, “Yinjì batemé nenu nõ. Sõt ka bhõ mándõk mámbábhéri nõkõ nnem mbõ enyũ báyan.”⁶⁶ Bárõ ye barõk báfyé erin ndũ ntay, ne bárõ bõ are be mambabheri nõkõ nnem.

28

Yesu apetnsem ndũ nepém

(Mk 16.1-10; Lk 24.1-12; Jn

20.1-10)

¹ Nywõbhé neywẽmuet bo Israel néfuéré nõkõ, Maríã mmõ etõk Mágdala ne Maríã achák, báfú ntinywõp, ené mban ábhíkí re kanjari ndu berõj beyinjì nnem Yesu.
² Éfákári bé ángel Mandem áfú amfay ásẽp amik, abinjiri ntay aferé anyũnnem, achõkõ aré.
³ Besí ángel Mandem wu béré ghõ mbõ miámian, nden eyi éndiere nõkõ pépẽpẽp mbõ etõkõfõj.
⁴ Babhabherĩ nnem béré wet ne becháy ne bárõp mbõ bawú.
⁵ Ke ángel arem nta baghoré be, “Báké chay. Ndinjì bé báyan Yesu mmu bágó ndũ ekotákátí.
⁶ Apú fá. Mandem akũ yi apetnsem ndũ nepém nkúbhé mbõnyu yi areme be ebhõj befakari. Twó ká ghõ nebhuet ane bábháré yi.
⁷ Dók yé ka áyák mángátí bakojo bhi be apetnsem ndũ nepém ne achi

be ambi årõj atú Gálili. Chõj mángó yi are! Nnánj ngati nõ bhe.”⁸ Baghoré bhõ bárõ nebhuet ane nnem nechi ntiet ntiet. Becháy békém bõ, ke manák nkwõ ajwi bhõ anti. Bájjet barõk béyanj bakojo Yesu be mángátí bhõ enyinj ene ángel Mandem ághátí bhõ.
⁹ Ndu bárõj, bápéere ghõ, Yesu atemeri bhõ, arem be, “Mandem ámbák ne bhe!” Bárõk bákwen amik besí bhi bábhõ bekem bekek ebhi mánychye nõkõ yi kenókó.
¹⁰ Yesu aghati bhõ be, “Báké chay. Dók ká ghati bakojo bha. Ghatí ká bhõ be, mándõk atú Gálili. Chõj mángó me aré.”

Babhabherĩ nnem bárõk bághati enyinj ene efakari

¹¹ Ené baghoré bhõ bárõj, éfákari be mbõk bo abhen bábhábhëri nnem bárõk Yerúsalem bághati bõbati bachiákap Mandem yẽntiki enyinj ene efakari mpok ángel Mandem ásébhé átwõ ndũ nnem.
¹² Bõbati bachiákap Mandem báchõkõ ne bõbati etõk, báká eyõj émõt, báchyé bhõ beyã nkáp ndũ besõj.
¹³ Bághati bhõ be, “Ghatí nõkõ ká bho chi be bakojo bhi bátwó ne beti, mpok sékwéné kenó, bághep yi, bápõkõ bárõk.
¹⁴ Mbák gõbhano ángók ndak ane, chõj séndinjì ndũ séchõk nnyu ywi be nti nendi yi amem, enyu ené bãpu chwe ndũ esõjõri.”
¹⁵ Babhabherĩ nnem básõt ye nkáp besõj wu, bárõk bákũ mbõ enyũ bõbati bághati bhõ. Ne mbok yõ bé bakojo Yesu bághep yi ghep kẽ bo Israel

bábhuet̃ beghati bo kpatě
echəŋ.

*Yesu atəŋ mmuet̃ ntá
bakoŋo bhi*

*(Mk 16.1-10; Lk 24.1-12; Jn
20.1-10)*

¹⁶ Bakoŋo Yesu abhen bati
byo ne amət bárov ye bárovk
atú Gálili ndü njie ane Yesu
ághátí nyaka bó mándók aré.

¹⁷ Mpok bághó yi, bákwen̄
amik babho bechye yi kenókó.
Ke mbək ayap bare makati
mbák, sayri sayri, Yesu ke
bə bághò nə. ¹⁸ Yesu akokosi
mmuet̃ ne bhó, aghati bhə besí
ne besí be, “Etaya achyé me
betəŋ menkem amfáy yěntiki
enyiŋ ne yěntiki mmu awu
amfay ne fá amik. ¹⁹ Dók
yé ka, mánkú be bə betək
menkem mámbak bakoŋo
bha, mǎnjwiti bhə ndü nnyén
Eta, ne nnyén Mmə, ne nnyén
Efóŋó Bedyere, ²⁰ mǎntəŋ nókó
bhə be mánkú yěntiki enyiŋ
ené ngátí be mánkú nəkə. Ne
nchí bhák ne bhe mpoknkem,
te ndü ngwenti mmik.”

Mbok Ndíndí mbonyu Mák ásinjí

*Mbok Jǝn Njwiti ęti Yesu
(Mt 3.1-12; Lk 3.1-18; Jn
1.19-28)*

1 Fá chí Mbok Ndíndí ęti Yesu Kristo Mmǝ Mandem.
2 Abho nyaka mbǝ enyũ ndemekerĩnti Aisáya ásinjĩ amem ekáti yi be, Mandem arem nyaka be,
Yinjĩ, chǝn ntǝ mpǝkǝntǝ wa wǝ ambi,
be ángókó mbi ywe ke óntwǝ.

☆
3 “Mmũ achi amem baso ábik andeme nǝkǝ bé,
‘Tonjtĩ ká mbi ane Acha áfuet aré.

Kú ka mbi ywi ambak chak.’ ”
4 Jǝn Njwiti abhési nyaka amem baso angati nǝkǝ bho Eyǝn Mandem be bǝ mántiknsem ndũ bebú bhap mánjwítĩ bhǝ be Mandem amfonjori bebú bhap. 5 Beyǝ bho báfú atú Judéya ankem, ne bǝ Yerúsalem mankem mándǝk nǝkǝ ntá Jǝn ndu beghok enyinj ene yi árèm. Bárez su bebú bhap, Jǝn anjwiti nǝkǝ bhǝ amem Nnyén Jǝdan.

6 Nkú Jǝn abhak enyinj ene baghoko ne babyǝk mpǝnǝ baso. Mgbat ane yi ágwǝt ebho abhak nkwbhénya ne nenyié eni nébhak ngémtáy ne baweré betu amen yi ághǝ amem baso. 7 Jǝn árèm

nyaka nkwbǝ be, “Mmũ átwǝ me ansem ane áchá me. Mbíkĩ kwáy yę béchóti yi bekak bé nkǝnjári nkubhanya bekak ebhi. 8 Méjwiti bhe ne manyier, ke chǝn yĩ anjwiti bhe chí ne Efǝnǝ Bedyere.”

*Jǝn ajwiti Yesu, Satan amǝ
yi
(Mt 3.13-4.11; Lk 3.21-22,
4.1-13)*

9 Ndũ mpok yǝ, Yesu afú Násáret atú Gálili arǝk Jǝn ajwiti yi ndũ Nnyén Jǝdan. 10 Nefú Yesu afú anyén, aghó ndũ nebu nénéné, ne Efǝnǝ Mandem asǝt mkpá ebhǝnǝ asep yi amuet. 11 Eyǝn éfú amfay éré rem be, “Wǝ óchĩ Mǝwa. Nkǝn wǝ tontǝ. Jchyè me beyǝ manják.” 12 Témté wu, Efǝnǝ Mandem akǝ yĩ arǝk amem baso. 13 Abhak aré ndũ manywǝp besa bepay Satan amǝ nǝkǝ yĩ. Nnya ebébé ébhák aré nkwbǝ, ke bǝángel Mandem báchye Yesu nekwwak.

*Yesu abhijĩ baghǝk abhen
mbi bati anwi*

*(Mt 4.12-22; Lk 4.14-15,
5.1-11)*

14 Ené mánánj bákémé Jǝn báfýé ekerékenǝn, Yesu arǝk atú Gálili abho beghati bho Mbok Ndíndí Mandem, 15 andeme nǝkǝ be, “Mpok ane Mandem ábhak ne bho mbǝ Mfǝ wap arǝp chi kekwwat. Tík ká nsem ndũ bebú ebheka, mǝnǝkǝ Mbok Ndíndí!” 16 Ené Yesu ákǝ nepaká Manyu Gálili, aghó Símun ne mǝmayi Andru ndũ báguǝp beyǝ nkáp ndu beway nsi mbonyune

báchí nyaka bawänsi. ¹⁷ Yesu arem ntá yap be, “Twó ká mambák bakoŋo bha ne chōŋ ntōŋ bé enyū bākū bé bo báchák mambak bakoŋo bha.” ¹⁸ Témté wu, bárō beyä nkáp yap bakoŋo Yesu. ¹⁹ Atén nókó mmuet ambi mandú, aghó Jems ne mómayi Jōn, bō Sebēdi. Báchí nyaka amem áchwí mángoko nōkō beyä nkáp yap. ²⁰ Nēghó Yesu aghō bhō, abhiŋi bhō be mankoŋo yi. Bárō etayap Sebēdi amem áchwí ne bō betik, bákóŋo yi.

Mmu ane efōŋó ebúbū échyè esōŋori

(Lk 4.31-37)

²¹ Yesu ne baghōkó bhi bárók etók Kapēnaum. Néyí nókó ndū nywōbhé neywēmuet bo Israel, Yesu arók téé ekeré nenikímuetí eyap abho betōŋ Eyōŋ Mandem. ²² Bo abhen bachi are bábhák maknkay tontó ěti enyu ene yi átōŋ. Atōŋ nyaka mbō mmu ane árēm émay, puyě mbō batōŋ ebhé Moses. ²³ Bápére ghō, mmu ane efōŋó ebúbū esōŋori atwó achwe amem ekeré nenikímuetí are bik bé, ²⁴ “Yesu, Mmu Násáret, ōbhōŋ yí beku ne bhese! Ōtwō fá beway bhese? Ndíŋí mmū wō óchí. Ōchí Mmu Nyáná ane Mandem átó!” ²⁵ Yesu asáy Efōŋó yō be, “Kusi! Fú yi amuet!” ²⁶ Efōŋó ebúbū ényikisi yi gbogbōgbok, ébik ne betāŋ, éró yi. ²⁷ Bō mankem bábhák maknkay, ne bábho bebhep bati be, “Ené enyu echí ná? Chi enyū netōŋ enen nekō ke? Mmū-ne abhōŋ betāŋ

ebhen ásay befōŋó bebúbēbū ne méngok yi!” ²⁸ Mbok Yesu atīŋ ataka atú Gálili ankem.

Yesu abú beyä bōmame

(Mt 8.14-17; Lk 4.38-41)

²⁹ Yesu árō nókó ekeré nenikímuetí bo Israel ne baghōkó bhi, bárók téé ndū eket Símun ne Andru. Jems ne Jōn bábhak ne bhó. ³⁰ Nēchwe Yesu áchwé anywōp, bāghāti yí be nnō ngōré Símun achí bháré ne mbúép amuet. ³¹ Yesu arók nepakámuet eni akém yí ndu awó akwak yí afate achōkō chókó. Mbúép wu ámay. Abho mene bhō. ³² Egháká nókó beku, ené mmok ánémé, bo béré sāt bōmame mankem ne abhen befōŋó bebúbēbū bésōŋori mándōk nōkō ntá Yesu ne bhó. ³³ Etók enkem érók échem ambīnywōp. ³⁴ Yesu abú beyä bo abhen bábhōŋó mame menyu ne menyu. Abók beyä befōŋó bebúbēbū béró bhō. Yí keka be bō méndem yēnyīŋ mbōnyune bérīŋi nyaka mmū yi achi.

Yesu are ghati Mbok

Ndíndí atú Gálili

(Lk 4.42-44)

³⁵ Néyí nókó, Yesu afate kpaŋwák, arók nebhet ane bo bápú are, are nikmuet. ³⁶ Ebhíkí tat, Símun ne mamēre bhi báfú béré yan yi. ³⁷ Bāghó nókó yi, bárem ntá yi be, “Yēntiki mmu áyāŋ wō.” ³⁸ Yesu akeme bhō be, “Sébhōŋ berōŋ ambi ndū betók bechak ebhen bechi fá kekwoť. Mbōŋ béghāti Eyōŋ Mandem árē nkwo mbōnyune ěti yō ke ntwó.” ³⁹ Yesu abho ye

beko atú Gálili ankem angati noko bho Mbok Ndíndí amem bekeré nenikimæet bo Israel, anka noko befónó bebábèbè ebhen bésòñori bho mémfu bó amæet.

Yesu abú mmu ebhanákwa (Mt 8.1-4; Lk 5.12-16)

40 Ewak émæt, mmu ebhanákwa amæt aræk akwén yi bekek abho berem be, “Eta, mbák okon, ðkway beku me ntán.” 41 Yesu aghó yi ntínso. Anyabhe awó, atæk yi, arem be, “Nkón, ebhanákwa ye émay!” 42 Témte wu, ebhanákwa yi émay, atan. 43 Yesu aya yí batú ansemti noko 44 be, “Ké ghati yé mmu enyìn ene éfákárí, ke dók ntá nchiakap Mandem be yi ángó be ebhanákwa ye émay. Anán ámbýó wó, óndæk, onchye ye akap ntá Mandem bekonho ebhé Moses. Chon eyó émbak enyìn ene étòn bho be ebhanákwa ye émay.” 45 Yé nò, ndu áròn, are ghati bho mbánkem enyìn ene efakari. Aka Yesu kperere kwáy bechwe etæk kpononon. Arap chi bhesé bhesé ndú mban ene bo bápú aré. Yé nò, bo báre fú mbán ne mban mándæk noko ntá yi.

2

Yesu abú mbéntí (Mt 9.1-8; Lk 5.17-26)

1 Ansem mpáy manywop, apetnsem Kapènaum ne mbok ataka mbánkem bé Yesu achí etæk. 2 Beyá bo bárók eket ené yi achi aré, enyu ené epok épú nyaka beson ekak, yé chí nefi. Yesu are ghati bhó Eyon Mandem.

3 Ndu árèm nò, bõ bati anwi bátwó ne mbéntí amæt ane bápókó ndú bekpaka. 4 Ke bó kebhón mbi ane báfæet mánchwe anywóp eti beyá bho. Báko amfay eket mánene mbok aré, básebhe yi bhæere ndú bekpaka bhi nenti bho, besí Yesu. 5 Yesu ághó nókó enyú neka enén bábhónó ne yi, aghati mbéntí wu be, “Mówa, mfónórí bebú bhe.” 6 Mbok baton ebhé Moses abhen báchí nyaka aré chókó báre bhep mmæet eyap be, 7 “Agha né? Enyìn ene yi árèm chi nsók ntá Mandem! Mandem aywinti ke ákway befonori bebú mmu!” 8 Témte wu, Yesu arinji nkaysi yap, abhep bhó be, “Ndaká yí bákáysi menyú menyìn ebhó? 9 Enyìn ene echi wikirik berem ntá mbéntí-ne chí ené? Berem be ‘Mfónórí bebú bhe’, ke chi, ‘Faté pókó bekpaka ebhe kó?’ 10 Ke chon nka mándinji be, Me Mmu mfú ntá Mandem mbón betan fá amik ndu befonori bebú bho.” Arém ntá mbéntí wu be, 11 “Nchí ghati wó, faté pókó bekpaka bhe gure!” 12 Bápére ghó, mbéntí wu afaté kperep, apókó bekpaka bhi, afa amik. Bó mankem bábhak maknkay tontó bábhó bebíti Mandem mándeme noko be, “Sébhíkí re ghó ené enyu!”

Yesu abhinji Lévi be ámbák nkonoywi

(Mt 9.9-13; Lk 5.27-32)

13 Yesu apet aræk nepaká Manyu Gálili. Ngémtay bo báre ron ntá yi, anton noko bhó. 14 Ndu ákò áròn, ághó mbebhé nkabhénti amæt

chəkɔ amem ekerébetik eyi. Aka nnyén be Lévi. Abhak mmɔ̄ Alfeos. Abhini yi, arem be, “Twó bhák nkoŋo wa.” Lévi afaté, abho bekoŋo Yesu. ¹⁵ Etáré nókó Yesu ne bakoŋo bhi béré nyie nenyíé amem eket Lévi. Beyä babhebhé nkábhénti ne bakü bebü báchák bákóŋo Yesu, mányie nəkɔ nenyíé ne yi. ¹⁶ Mbək batəŋ ebhé Mandem abhen báchí nyaka bōnkwo Fárisi bágghó nókó ndu Yesu ányie nenyíé ne bō bebü ne babhebhé nkábhénti, bábhép bakoŋo bhi be, “Ndaká yí yi ányie nenyíé ne menyü böbhen?” ¹⁷ Yesu ághók enyih ene bārəm, akeme bhə be, “Bo abhen bapu me, bápú yanŋan. Bō mame ke báyanŋan. Mbíkí twə bebhini bō abhen bákáysí be bachi chak besí Mandem be mámbák bakoŋo bha, ntwo bebhini chí bō bebü.”

Enyih ene bábhebhé Yesu eti netarənsay

(Mt 9.14-17; Lk 5.33-39)

¹⁸ Bakoŋó Jōn Njwiti ne abhen nkwo Fárisi báchí nyaka ndü netarənsay mpokófu. Mbək bho bárók ntá Yesu bábhép yi be, “Ndaká yí bakoŋó Jōn Njwiti ne abhen nkwo Fárisi bátare nəkɔ nsay, ke babhək abhe bápú kə nɔ?” ¹⁹ Yesu akeme bhə be, “Bákaysi be mankö abhen epä nebhay bákway bebhak ndü netarənsay? Nsé! Tëndu mbäyngərə abhəét ne bhó, bápú kway betat nsay. ²⁰ Ke mpok ätwò ane báferə mbäyngərə ntá yap.

Chəŋ mántare nəkɔ nsay mpok yə.” ²¹ Yesu atém bó nekay enen be, “Yé mmu apú kway besət ebhókónden nkɔ bechok mbok ndü esí nden, mbənyune mbák ánkə nɔ ebhókónden ane nkɔ éŋati, ane nsí andaka, mbok ámpet anchik ancha. ²² Ne ntá bo abhen báfyè mmém ndü bebhä nkwobhénya, mmü apú kway befyə mmém bako amem esí ebhä nkwobhénya, mbənyune, mbák ánkə enyu yə, mmém bako äkə esí ebha énsen, enchəŋə, mmém andək amik. Báfyə mmém bako chí amem ebhä nkwobhénya ene ekɔ.”

Enyih ene bábhebhé Yesu eti nywəbhé neywəməet bo Israel

(Mt 12.1-8; Lk 6.1-5)

²³ Efákári be, Yesu ne baghəkó bhi bákò mámfuere nəkɔ amem nkí nchwi ndü nywəbhé neywəməet bo Israel. Ené báfuét, baghəkó bhi bábho bekuer enyü nchwi yə. ²⁴ Mbək bō nkwo Fárisi bágghó nókó nɔ, bārem ntá Yesu be, “Yihí, baghəkó bhe bákü enyih ene épú chak beku ndü nywəbhé neywəməet!” ²⁵ Ke Yesu akeme bhə be, “Bábhíki re pay amem Ekáti Mandem enyih ene Mfə Debhit ákú mpok yi áyan enyih menyie ndü nsay ákémé yi ne böbhi? ²⁶ Achwe nyáká amem ekeré Mandem anyie nenyíé enen báchyé mbə akap ntá Mandem. Achye ntá böbhi nkwo, mányie, ené ebhé ebhíki ka nyaka be mmu achak anyie, ebhikifuet nkubetik

amem ekerákap Mandem. Éfákári nɔ ndũ mpok ane Abiata achi mũngo ndũ ekerákap Mandem.”²⁷ Bérɔŋ ndũ ngwenti, Yesu arem ntá yap be, “Dĩńĩ ká be bághoko nywɔbhé neywěmuet ěti nkwa, bábhíkí ghoko nkwa ěti nywɔbhé neywěmuet.²⁸ Me Mmu mfú ntá Mandem kě mbɔńó ye berem enyũ mmu abhɔŋɔ beku ne ebhé ene éyĩńĩ nywɔbhé neywěmuet.”

3

Yesu abú mmu ane awɔ ágú yi ndũ nywɔbhé neywěmuet (Mt 12.9-14; Lk 6.6-11)

¹ Yesu apet achwe amem ekeré nenikímuetí bo Israel angati nɔkɔ bho Mbok Ndíndí. Mmu amɔt abhak amem ekeré nenikímuetí eyɔ ane awó ywi ágú. ² Mbɔk bho bábhák aré abhen báyan mbi berem be bekwéné bechi ne Yesu. Bátép ye yi amík amuet beghɔ mbák chɔŋ Yesu ambú mmũ wu ndũ nywɔbhé neywěmuet. ³ Yesu arem ntá yi be, “Fú, twó fá ambi.” ⁴ Abhép ye bho be, “Ebhé ye se érem be sɛnkũ yi ndũ nywɔbhé neywěmuet? Bé sɛnkũ beri ke chi bebú? Chi bépéme ke chí bechɔŋti nepém?” Bárɔp kpákpák. ⁵ Nti nébé Yesu tontó. Abhanjari ayĩńĩ bhó mankem ne beběnti bho mbɔnyune bátan bati. Yě nɔ, abhɔŋ ntínso ne mmu ane awó ágú nó yi aghati yi be, “Nyabhé awó ywe.” Anyabhe awɔ wu, apet atan abhak mbɔ áchák. ⁶ Bɔnkwo Fárisi báfú, bárók.

Bátémeri bo Israel abhen báté ansem Hérɔd, bákém echeme, bati beway Yesu.

Beyá bhó bakoŋo Yesu angɔkɔ Manyu Gálili

⁷ Yesu ne bakoŋo bhi bárɔk angɔkɔ Manyu Gálili. Ngémtay bho báre koŋo yi. Bo báfú atú Gálili, mbɔk atú Judéya, ⁸ Yerúsalem ne Iduméya. Báchák báfú ebhěnyen Jɔdan, abhénéfú báfú atú betɔk Táya ne Sídon. Bo mankem abhen mámé bárók ntá Yesu ndu bághókó menyĩŋ ebhen yi ákà. ⁹ Yesu aghati bakoŋo bhi bé mántónjí áchwí ane yi áchwé are ndũ bo baya bacha, be báké nyire yi. ¹⁰ Ntí abhak be anán abu nyaka beyá bómame. Beyá abhen bábhúet meme béré nu, mányire nɔkɔ bati, be mámbɔŋ mbi betɔk yi. ¹¹ Yěntiki mpok ane bo abhen befónó bebúbebu bésɔŋɔri bho bághó nyaka yi, bákwen yi bekek mámbiki nɔkɔ be, “Wɔ ke óchí Mmɔ Mandem!” ¹² Ke Yesu asemti befónó bebúbebu be, “Báké ghati yě mmu enyũ mmu me nchí.”

Yesu ayap bɔnto bati byo ne apay

(Mt 10.1-4; Lk 6.12-16)

¹³ Étáré nókó, Yesu akó amfáy njie, abhĩńĩ bakoŋo bhi mánkónó yi. Bárɔŋ nókó, ¹⁴ ayap batí byo ne apay, áchye bhó nnyén be bɔnto. Aghati bho be, “Njap be bé mámbák ne me. Chɔŋ ntó bhe nefi ndu beghati bho Mbok Ndíndí Mandem, ¹⁵ ne chɔŋ nchyé bhe betan ndu

bébók befónó bebúbεβυ ebhen bésəŋəri bho.”¹⁶ Manyén bōnto Yesu bhə bati byo ne apay achi be, Símun ane Yesu áchyé nnyén nechak be Píta; ne¹⁷ Jems, ne mómayi Jōn, bō Sebēdi [Yesu achye bhó nnyén néchák bé Boanējis, nə chi bōnefan]; ne¹⁸ Andru, ne Fílip, ne Batolómio, ne Mátio, ne Tómás, ne Jéms mmə Alfeyəs, ne Tadiəs, ne Símun, mfyě-betan ndü barakátək,¹⁹ ne Júdas Iskariət ane ábhónó nyaka beti Yesu.

Betan Yesu bebhíkí fú ntá Belsebul
(Mt 12.22-32; Lk 11.14-23, 12.10)

²⁰ Ené Yesu ne bakoŋo bhi bápεtnsem anywóp, bo abhen báchémé aré, bápεt baya bacha, ekə yí ne bakoŋo bhi kebhón yě epok ndu ményie nenyié.²¹ Bō nneréket ywi bágħókó nókó nə, bábho berəŋ ndu besət yi mbənyune bárəm nyaka be, “Nti átáká yi amem!”²² Mbək batəŋ ebhé Moses abhen báfú Yerúsalem báre rem be, “Belsebul, mfo befónó bebúbεβυ, ké áchyé Yesu betan bebok befónó bebúbεβυ.”²³ Yesu abhinji bhó be mantwə ntá yi. Bárónó nókó, abho beghati bhə ndü bakay be, “Satan ákway bebok mməet ná?”²⁴ Mbák ákóré ánkwén etək, bo mánu nəkə ne bati, etək eyə épú te.²⁵ Mbák ákóré ánkwén ndü nneréket, bo mánu nəkə ne bati, nneréket wu ákwén.²⁶ Enyumət ke echi be mbák Satan ənü ne mməet eyi, ákóré ákwén ndü kefə eki, ne betan

ebhi mémay.²⁷ Ná mmu ákway bechwe amem eket ené ntantan angép menyin ebhi mbák abhiki yambi ánkém yi angwət? Anaŋa kém yi angwət, ke ánkway begher menyin ebhi.²⁸ Diní ká, ne échi tetep be bákway befónóri bebú bo mankem ne bebépti beyəŋ ebhen bífù bho anyu.²⁹ Ke bápú foŋori yě agha ane árəm ebúbυ éti Efónó Bedyere. Eyə enyü bebú bétinji mmu anti, ngwentí ti.”³⁰ Yesu arem nə, mbənyune mbək bho bárəm nyaka be, efónó ebúbυ esəŋəri yi.

Nnə Yesu ne bəmayi
(Mt 12.46-50; Lk 8.19-21)

³¹ Nnə Yesu ne bəmayi bátwə bátee nefi, báto eyəŋ be mámbíní yi.³² Ngémtay bo abhen báchókó bákábhé Yesu bágħátí yi be, “Máye ne bəmaye báchí nefi téé báyan wə”.³³ Ke Yesu akeme bhó be, “Sayri sayri, máyá chi agha? Ne ntiki bho bachi bəmaya?”³⁴ Ayibhiri mməet ayinji bo abhen báchəkə bákábhe yi arem be, “Máya chi bəbhen, ne bəmaya chi bəbhen,³⁵ Bō abhen bákə enyin ene Etaya mmu achi amfay áyan bó mánkə ke báchí máya ne bəmaya.”

4

Yesu atém nekäy ntyəmbwət
(Mt 13.1-9; Lk 8.4-8)

¹ Yesu apεt abhə betəŋ bo angəkə manyu Gálili. Beyá bho bakoŋo yi aré báte angəkənyén. Yesu arə bhó tété, arək achwe, achəkə

amem áchwí. ² Ené beyä bõbhõ bâte angøkonyén, abho beghati bhõ beyä menyin ndü bakay be, ³ “Ewak émot, nkwanjanki amot arøk betak enyü nchwifú amem nkĩ ywi. ⁴ Ené yi áták árõn, mbøk akwenti ndü mómbi ane áchí amem nki. Kenen kétwó kébwopti yõ nkem ⁵ Mbuot ácháak akwenti ndü mmik setarébhé ane ntõp abhiki ya are. Awakari achak. ⁶ Ke mpok ane mmok áfú, ásõn yõ ndü bakan ayi ábhíkí kway bechwe amik sayri. Aninji, awõsi. ⁷ Mbuot anefu akwenti ndü mmik ane tákõ nsense ágõ are. Achak are gó, ke tákõ nsense agó áchók yõ. Ake fyé. ⁸ Nchwi ácháak akwenti ndü mmik ndíndí, achak, agó, achye beyä nchwi. Nchwi ayá acha ane bápí ndõn esa nsem byo, achák ndõn besa berat, anefu ndõn besa betay.” ⁹ Ndü ngwenti, Yesu arem be, “Mmu ane áyàn beghok, antá batú angok sayri.”

Nti ane Yesu arèm kepi ndü bakay

(Mt 13.10-17; Lk 8.9-10)

¹⁰ Mpok Yesu achi aywinti, mbøk bho ne baghókó bhi bati byo ne apay bábhak aré, bábhép yi ntí bakay ane yi átémé. ¹¹ Akeme bhó be, “Ngátí bhé kponõron menyin ebhen bechi bhésé bhésé eti Kefõ Mandem, ke ntá bo bácháak, nchí ghati bhõ menyin chi ndü bakay, ¹² ne ntí be,

‘Bákwày béyinjí ne amík
ke bápú ghõ yënyin;

mángók ne batú,
ke kejwimem,
bé báké petnsem ntá Mandem
yi ámfõjori bhõ.’ ”

Yesu aghati baghókó bhi nti nekáy ntyëmbwõt

(Mt 13.18-23; Lk 6.11-15)

¹³ Yesu arem ntá yap be, “Bábhiki jwimem ndü nekay enen, chõn mánjwimem chí ndü bakay anéfu? ¹⁴ Mbuot ane nkwanjanki átíé, chí Eyõn Mandem. ¹⁵ Mbøk bhõ báchi mbõ mbwõt ane ákwéntí ndü mómbi ane achi amem nki. Neghok ane bághókó Mbok Ndíndí, Satan antin antwó amfere yõ amem batí yap. ¹⁶ Bo bácháak báchí mbõ mmik setarébhé ane mbwõt achak akwenti aré. Bághòk Eyõn Mandem mánsõt yõ ne manák témté. ¹⁷ Ke enyü mú wu kebhoñ bakan amik. Ante kákáti ndu mómbinjí mpok. Ke mpok esõjõri étwó, bo mámbõ menyok yi eti Eyõn Mandem ene yi ánókó, amfere amó témté. ¹⁸ Bo abhénéfú báchí mbõ mmik ane ábhõjõ tákõ nsense. Bághòk nkwo Eyõn Mandem, ¹⁹ ke basémé eti menyin mmik atwó nókó yi anti, ne ngonó nkáp, ne ekwak bebhõn menyü menyin bechak menkem, angøkantik Eyõn Mandem ene echi aré, yõ kekwaak yi ndü nepém eni. ²⁰ Ke bo bachak báchí mbõ mbwõt ane ákwéntí ndü mmik ndíndí. Bághòk Eyõn Mandem, mányu kepem ndü bapém ayap. Mbuot amot anchye mbwõt nkõ ane aya acha ane bapí ndõn esa nsem

byo, achák ndəŋ besa bérát, anefú ndəŋ besa betay.”

Nekäy eróŋó ené bádúré
(Lk 8.16-18)

²¹ Yesu arək ambi berem be, “Bádure eróŋó mánsət enyiŋ mankuti ke? Bádure eróŋó mánten antené bekək ke? Pú bádure eróŋó mánte chi ndü nebháét ane báte eróŋó?”

²² Chəŋ mánkə yěntiki enyiŋ ené echi bhésé bhésé emfu kponorəŋ. Ne chəŋ mánenə ene bákúti. ²³ Mbák mmu abhəŋ batú béghok mban, ángók sayri!”

²⁴ Yesu apət aghati bhə be, “Tá ká batú ndü menyin ebhen bəghok! Enyu óyènti ənchye nti, nkúbhé enyu yə ke báyènti mánychye wə. Bápéré chye wə, mámaka échák aré, ²⁵ mbənyunə, mmu ane ábhóŋó enyiŋ, mámaka yi échák. Ke mmü ane ábhíki bhəŋ yěnyin, yě chí mandú ane yi ábhóŋó, chəŋ mánsət mamferə ntá yi.”

Nekäy mbwət ane ágò

²⁶ Yesu arək ambi berem be, “Kefə Mandem kéchi mbə enyiŋ ene éfákári ndü mpok ane nkwananki átìè mbwət ebhi. ²⁷ Beti béghə, ambure kenó. Néyi nókó, amfate, ankə, ankə nəkə menyin. Mbuət anchak, ango nəkə, ke yi kerinj ndu éfákári. ²⁸ Mbuət ane áchí amik áchak ndü mməet yi ango nəkə, kpát anchye ane nkə. ²⁹ Mpok áŋáŋ ánkway, áto bö betik ne ngak témté, mándək mámféré yó ebhi.”

Nekäy sepem mánək móstat
(Mt 13.31-32, 34; Lk 13.18-

19)

³⁰ Yesu achəkə abhép bhə be, “Kefə Mandem fá amik kechi mbə yi? Chəŋ sénsət ntiki nekay betəŋ enyu kə kechi? ³¹ Kéchi mbə mósepeménək ane bábhiŋi be móstat. Ségupsi sécha kepeménək kéchák kenkem fá amik. ³² Yě nə, mbák mmu ánsət só ampi, séchək, séngó, enək énichik áncha bəmenək báchák mankem, ne éngat batáp enyu ené kenən kétwə kente manyay ndü batábhé yi.”

³³ Yesu asət beyá bakay mbə enen ndu betəŋ bho mpoknkem enyu ené bákway bejwimem. ³⁴ Yi ke ghati bhə yěnyin ené abhíki tém nekay. Ke mpok ane yi ábhák aywínti ne bakoŋo bhi, anene yěntiki enyiŋ kponorəŋ ntá yap.

Yesu akə mbúép atanatan
dkwen chák

(Mt 8.23-27; Lk 8.22-25)

³⁵ Egháká nókó beku ndü nkúbhé ewak eyə, Yesu arem ntá bakoŋo bhi be, “Sémpé séndók ebhé manyu ené awu.” ³⁶ Bárə ye beyá bho, báteperi Yesu amem áchwi, bábho bérəŋ ne yi. Báchwi áchák ané áchí nyaka aré áre koŋo bhó. ³⁷ Bápéré ghó mbúép atanatan átwə, ákə mpérényen ébho bedep áchwí, manyiep anchwe nəkə amem, kpát árəp kekwtə bebət. ³⁸ Ke Yesu abhak anət áchwí. Anyáná nyaka ntí ndü enəkónti, ambure nəkə kenó. Ke baghəkó bhi bárók máŋeme yi bárem be, “Ntəŋ, ébhíki yiní wə bé sétwə gu anyén-é?”

39 Yesu afaté asáy mbúép arem be, “Mbanj ánkwen!” Aghati nnyén be, “Kwen tí!” Mbúép ámáý, mbánj akwen chák. 40 Yesu arem ye ntá bakoŋo bhi be, “Báchay enyune ndaká yí? Bábhíkí re bhóŋ neka ne me?”

41 Becháy bépet bekem bó tontó. Bábho bebherp bati be, “Ntiki enyũ mmú ne? Yě chí mbúép ághòk yi, mpéreyen engek yi!”

5

Yesu akw befónó bebúbebwe berə mmu ane bə besəŋəri
(Mt 8.28-34; Lk 8.26-39)

1 Yesu ne baghokó bhi mánók ye bárak ebhə manyu Gálili echak, báchwəp angəkənyén, kekwoť ne atú Gerása. 2 Nefú ane Yesu áfú amem áchwí asebhə angəkənyén, mmú amot ane befónó bebúbebwe bésəŋəri afú ndũ nebhuéré manem arək atemeri yi. 3 Achòkə nyaka chí ndũ manem ne yě mmu kerepə kwáy begwoť yi yě chí ne ngem. 4 Báfyé nyaka yi beko bekak ne ngem amó. Ke ngem eyə éré kiti kiti ne beko méndakati nəkə. Yě mmu kebhoŋ betan ebhen ákway bekem yi. 5 Beti ne ngósí, arebik, andakati nəkə mmuet ne batay ndũ nebhuet manem ne ndũ njie. 6 Aghó nókó Yesu nekə nesie, ajet, arək atep mánén besí bhi, 7 abho bébik ne eyəŋ etanatan andeme nəkə be, “E Yesu, Mmə Mandem mfay! Jbhəŋ ntiki ndak ne bhesé? Yíkí Mandem bé əpú chyə chəŋ me esəŋəri.” 8 Are

rem nó, mbənyune Yesu arem bé efónó ebúbe ene ésəŋəri yí éndó yi. 9 Yesu abhép yi be, “Nnyén ene nechi be yi?” Akeme Yesu be, “Nnyén ena nechi be ngémtáy, mbənyune séyă tontó.” 10 Arək ambi menik Yesu mmuet be áké to befónó bebúbebwe bhə atú etək achak. 11 Eremé nkwoť bakók anyie nyaka ambi njie ane achi kekwoť. 12 Befónó bebúbebwe bhə ménik Yesu mmuet be andə bə mándək mánchwe amuet bakók bhə. 13 Yesu achye bhə mbi. Befónó bebúbebwe bhə befú mmú wu amuet, berək bechwe ndũ nkwoť bakók. Nkwó bakók ankem abhak mbə nká epay. Bárókóri básep ndũ nkókónjie dúgúdúgúdúgú kpát bágúre anyén. 14 Bo abhen bábhabheri bakók bágħó nókó nó, bábwe ntiet ntiet bárók etək égho ne amem baki mángati nəkə enyiŋ ene éfakári. Bo báfú báre rəŋ begħə ne amík enyiŋ ene éfakári. 15 Bághaká nókó nebhuet ane Yesu achi, bágħə mmu ane befónó bebúbebwe befú yi amuet aré chəkə. Abhak sayri ndũ nkaysi yi, ne nden amuet. Becháy békém bo mankem. 16 Bo abhen bágħó enyiŋ ene éfakári, béré ghati bə abhen bárəŋ are enyiŋ ene éfakári ntá mmu ane befónó bebúbebwe bésəŋəri nyaka ne ene éfakári ne nkwoť bakók. 17 Bábho ye ménikmmuet ntá Yesu be ándó atú etək epay. 18 Nəchwe ane Yesu achwe amem áchwí, mmu ane befónó bebúbebwe bésəŋəri nyaka yi, abho menik yi

mmæet bé ándó yí ándók ne yi. ¹⁹ Kε Yesu keka. Aghati yí chí be, “Petnsem ntá bóbhe ghati bho enyíñí maknkay ene Mandem ákú ntá ye.” ²⁰ Mmũ wu afa ye, arøk, angati nòkò bho ndũ betøk byo menkem enyíñ ene Yesu ákú ntá yi. Mankem abhen baghókó bábhák maknkay.

Yesu atan acha neme ne neWú

(Mt 9.18-26; Lk 8.40-56)

²¹ Yesu apetnsem ndũ ebhè manyu echak. Ndu yi áchí angòkònyén téé, beyä bo bárók bákáp yi. ²² Münti ane ekeré nenikímæti bo Israel ndũ nebhuet ane yi achi, ane áká nnyén be Jáyròs atwó are nkwo, ne ághó nókó Yesu, arøk akwén yi bekak ²³ abho ménikmæet ntá yi ne nti eni nenkem be, “Mówa ane móngoré áme tontó. Acha, twó nyanjá yi amò amæet be ántan, áké gu.” ²⁴ Yesu afa, abho berøn ne yi. Beyä bo bákáp yi bebhe bepay. ²⁵ Ngoré amot abhak aré ane áfère manon ndũ mamié byo ne apay. ²⁶ Anán abhøn nyaka beyä esonori amò beyä baghan ne achøn ti nkáp ankem ane yi ábhónó ndéndem. Nte yi ambép andòkò nòkò chí ambi. ²⁷ Aghók èti Yesu. Èkú atoti amem beyä bho kpát arøk, atøk nkokon nkú yi. ²⁸ Akú nó mbonyune àrèm nyaka ne mmæet yi be, “Mbák ntók yé chí nkú yi, chøn ntan.” ²⁹ Netøk yí átókó nkokon nkú Yesu, manon amen yi áfère nyaka asiép. Aghók ndũ

mmæet yi bé neme eni némay. ³⁰ Témte wu, Yesu arinji be betan befú yi amæet. Ayibhiri mmæet, abhép beyä bo abhen bachi yi ansem be, “Agha átókó nden eya?” ³¹ Bakonjo bhi bákéme yi be, “Oghó beyä bho ndu bákábhé wò, yé nò, ðbhép be, ‘Agha átókó me?’” ³² Are bhanari ndu beghò mmu ane átókó yi. ³³ Móngoré wu anán arinji nyaka enyíñ ené éfákári ne yi. Afú angwere nòkò gbagbägbak ne becháy. Atep mánén besí Yesu aghati yi tetep nkem. ³⁴ Yesu arem ntá yi be, “Mmá, neka ené ne me nékú òtan. Mandem áchí ne wò, dók sayri, képeré chay.” ³⁵ Ené Yesu ábhæet berem keri ne ngoré wu, bõnto abhen báfú eket Jáyròs, bátwó bághati yi be, “Móywe anán águ, òbhæet besonori Nton yi?” ³⁶ Kε Yesu kefyé nti ndũ enyíñ ené béréme. Aghati yi be, “Oké cháý. Dókó røn ambi menoko.” ³⁷ Yesu keka yé mmu amot ánkónó yi, ébhíkífuæt Píta ne Jems ne mómayi Jøn. ³⁸ Báko, bårøk, báchwòp eket Jáyròs. Yesu aghó ebyøk ene echi aré ndũ bo bádi, mámbik nòkò. ³⁹ Achwe, arem ntá yap be, “Chí yí ne beyä ebyøk ne kebho? Mòne abhíkí gu. Abhære chí kenó.” ⁴⁰ Baré way Yesu way. Kε Yesu abók bó mankem atén nefi. Asot chimò ne nnomò ne bakonjo bhi bati arat arøk, achwe ebhak ene mówu áchí bhæré. ⁴¹ Akém yi ndũ awò arem be, “Talíta, kum!” Nò chi be, “Móngòson, faté!” ⁴² Témte wu, afaté abho bekò. [Achí

nyaka mamié byo ne apay.] Manyu áchók bo mankem. ⁴³ Ke Yesu asemti bhó bé, “Báké ghati yě mmu enyiyi ene éfákári.” Achye eyon be mánchyé Tabita nenyié ányié.

6

Bábyak Yesu amem etok Násáret

(Mt 13.53-58; Lk 4.16-30)

¹ Yesu afa atú etok eyo apetnsem etok eyi Násáret. Bakojo bhi bárók ne yi. ² Egháká nókó ndü nywabhé neywemmet bo Israel, arak ekeré nenikimmeti, abho beton bo Eyon Mandem. Beyä bho bábhák aré. Bághókó nókó menyiyi ebhen yi átòn, beyä bhap bábhak maknkay. Ekü béré bhep be, “Aré fú fá ne menyiyi ebhen menkem? Ntiki enyü nerinjindak né báchyé yi? Ná yi ákà menyiyi maknkay ebhen?” ³ Pú mmó nchwé menak ne? Pú mmó María ne? Pú yi achí manó Jems, ne Júdas ne Símun? Pú bömayı abhen baghoré bachí fá ne bhesé?” Ekü bare byak yi byak. ⁴ Afó ke Yesu áremé ntá yap be, “Bo báchyè ndemekepinti Mandem kenókó yéntiki ebhak. Ndiere etok eyi ne ndü nneréket ywi, ke bápú chye yi kenókó.” ⁵ Ekü Yesu kekü menyiyi maknkay aré, ébhikifuet chí nenyanya ane yi ányáná amó ammet mpäy bömame, abú bhó. ⁶ Yesu abhak maknkay mbonyune bö etok eyi bábhíki bhon neka ne yi.

Yesu ató bakojo bhi bati byo ne apay

(Mt 10.5-15; Lk 9.1-6)

Yesu are kó ndü böbetak abhen bachi kekwat, anton noko bho Eyon Mandem. ⁷ Abhiji ye bakojo bhi bati byo ne apay ató nefi, bati apay apay. Achye bhó beton bebok befónó bebúbebü. ⁸ Asemti bhó báké pako yenyiyi ndü nekó enap, ébhikifuet chí ntém. Yí báké pako nenyié, ne yě bebhä-nekó, ne yě chi nkáp. ⁹ Yí mámfyé nkwbhánya ke báké pako nden échá. ¹⁰ Ne aghati bhó be, “Yéntiki etok ené básiepti bhe aré, bák ká amem eket émot kpáte mándo etok eyo. ¹¹ Ne mbák bächwop etok ke bo kesyepti bhe ne manák ne bó keka beghok enyiyi ene bāghāti bhó, fá ká aré. Ne bāpere fá aré, kwet ka mfok ane achi bhe bekak. Chon eyo émbak mbó ntisié ndü enyiyi ené bó báká.” ¹² Báró ye bárók, mángati noko bho Eyon Mandem be bó mántiknsem ndü bebú bhap. ¹³ Bäre bok beyä befónó bebúbebü, ne mángwati noko beyä bömame ne bawet ólif mámbu noko bhó.

Enyu báwáy nyaka Jón Njwiti

(Mt 14.1-12; Lk 9.7-9)

¹⁴ Mfó Hérod aghók éti menyiyi ebhen menkem, mbonyune bo mánán bariji nyaka nnyén Yesu mbänkem. Mbok bārem nyaka be, “Jón Njwiti ke áperensem ndü nepém. Éti yo ké yi ábhónó beton bekü menyiyi

maknkay.”¹⁵ Ke abhénéfú be, “Chí Eláija.” Báchák bárém be, “Ndemeképinti amot ane te nyaka”¹⁶ Ke mbák chí Hérød, ághókó nókó ěti Yesu arem be, “Chí Jõn ane ndémé nyaka be mámkpót ntí ywi ke ápérénssem ndũ nepém.”¹⁷ Efakari nyaka be Hérød achye eyõh, bákém Jõn, bagwõt, ne báfyé yi ekerékenõh ěti Heródias, ngõré mómayi Fílip ane yí áfõhó, ábháy.¹⁸ Jõn ághati nyaka Hérød be, “Ebhé eyese bo Israel ébhíkí ka be ónsõt ngõré mómaye ombay.”¹⁹ ěti yõ, Heródias afyé Jõn anti, ne are yan berem mángwáy yi, ke yi kebõhõ mbi.²⁰ Hérød are cháý beway Jõn mbõnyune aríní nyaka be Jõn achi chak ne nyáná besí Mandem. Yẽndu enyih ene Jõn árèm éfyè nyaka yi ebyõk anti abhõh mañák beghok Jõn.²¹ Nywõp némõt, Heródias abhõh mbi. Hérød anak epa ndũ betik nywõbhé nebhe eni. Abhiní maném bõ etõk, ne bõ bagho, ne batemé nenu, ne maném bo Gálili.²² Mmõ Heródias ane mõngõré arõk ndũ epã eyõ, abhén nebhen enyu ené Hérød ne mankõ bhi bábhõhó beyã mañák. Hérød arem ntá mõngõsõh wu be, “Ghatí me, yẽ óyàn yi, chõh nchyé wõ.”²³ Ayíkí beyã ndõh ntá yi be, “Chõh nchyé wõ yẽntikí enyih ene óyàn nchyé wõ, yẽ chí ebhakátõk eya émõt.”²⁴ Ngõsõh wu arõk ntá nnõ, abhép yi be, “Mma, ndém mfõ áchye me yi?” Nnõ yi be,

“Ntí Jõn Njwiti.”²⁵ Ngõsõh wu apetnsem áyák ntá mfõ arem be, “Chié me ntí Jõn Njwiti amem nchán myákátí ne, néne!”²⁶ Hérød apõp! Ke ébé yí mmæt bekũ enyu échák ěti neyíkí ane yí áyíkí besí mankõ bhi.²⁷ Témté wu, Hérød ató mbabheri ywi amõt ne eyõh bé ándõk ántwõ ne ntí Jõn. Arõk, aferé ntí ywi amem ekerékenõh,²⁸ atwó ne wu amem nchán myákátí, barõk bachye ntá mmõ Heródias. Asõt, arõk achye ntá máyi.²⁹ Bakõhó Jõn bághókó nókó enyih ene éfákári, bárõk basõt erené Jõn, barõk babhemé.

*Yesu adík ngemntay bho
(Mt 14.13-21; Lk 9.10-17;
Jn 6.1-14)*

³⁰ Bõnto báfú ndũ nekõ enen Yesu ató bhõ bápētsem ntá yi, bághátí yi ěti menyih ebhen bó bákũ ne ebhen bátõhó bho.³¹ Beyã bhó bátwõ nyaka mándõk nõkõ enyuné Yesu ne baghõkõ bhi bábhíkí bhõh yẽ epok menyie nenyié. ěkũ arem ntá yap be, “Séndõk ndũ nebhet ane achi kpák be mánjwémæt mandú.”³² Báfa ye báre rõh amem áchwí ndũ nebhet ane yẽ mmu achak apu.³³ Beyã bhó bághó ndu bó bárõh. Báriní bé chí Yesu ne bõbhi bhõ, ne báriní nebhet ane bárõh. Beyã bho báfú ndũ betõk ne betõk, báfa ne bekak, bárõk ntiét ntiét, báre non bõ ambi.³⁴ Mpok Yesu áfú amem áchwí, ághó ngémtay bho. Ntínso nékém yi ne bhõ mbõnyune bachi nyaka

ndü εσῶηρι, nkwak ti, mbo bǎghónómén ane ábhíkí bhῶη mbabheri. Abho ye bétῶη bhῶ beyǎ menyih. ³⁵ Ené mpok áfǎet békú εbhῶ, baghῶkῶ bhi bǎrῶk ntá yi barem be, “Nywῶp nénanῶ ηερῶη ne nebhǎet ane sechi-ne aré chi εbhi. ³⁶ Ghatí bῶbhēn mándók ndü baki ne bῶbetῶk abhen báchí fá kekῶt manku enyih menyie.” ³⁷ Yesu akeme bhῶ be, “Bé babhῶη, chyě ká bhῶ nenyíé mányíé.” Ke bǎbhép yí be, “Ἵῶῶη séndók sénku nenyíé ne nkáp ane nkǎ bétik ányie ndü batan ánen séchíε bῶbhēn?” ³⁸ Yesu abhép ye bhῶ be, “Bǎbhῶη bekpkῶkῶ bret afῶ méní? Dók ká byo.” Bábyῶ nókῶ, bárem be, “Bekpkῶkῶ bret bétay ne nsi épay.” ³⁹ Yesu aghati bhῶ be mámfyé bho ndü bakwῶ, mánkǎ bῶ manchῶkῶ amik ndu tákῶ. ⁴⁰ Báchῶkῶ ye amik ndü barῶη, ndü bakwῶ besa bétay ne besa bépay nsem byo. ⁴¹ Yesu asῶt ye bekpkῶkῶ bret bhῶ betay ne nsi épay. Ayon amík amfay. Achye bakak ntá Mandem, abho bébókῶti bret wu anchye nῶkῶ ntá baghῶkῶ bhi be mánkῶré ne nsi ntá beyǎ bῶbhῶ. ⁴² Yěntiki mmũ wap anyíε kpát ajwi. ⁴³ Baghῶk Yesu mányókῶti nenyíé enen nérῶbhé. Néjwí bekay byo ne bepays. ⁴⁴ Mpǎy babhakanem abhen manyíε bret wu ne nsi eyῶ abhak mbῶ nka etay.

*Yesu are kῶ amfányen
(Mt 14.22-33; Jn 6.15-21)*

⁴⁵ Ebhíkí tat, Yesu aghati baghῶkῶ bhi be mándók mánehwe amem áchwí, mampe nnyén manjambi Betsáida, ndü εbhé manyu echak. Yimbῶη arῶp ansem bekú beyǎ bῶbhῶ mánguré. ⁴⁶ Aghátí nókῶ bhῶ be, “Mánkῶ sayri”, arῶ akῶ amfay njie ndu menikmǎet. ⁴⁷ Ené mpok ánánῶ árῶῶῶ beku bhῶ, áchwí ábhak nenti manyu, Yesu abhak εbhi aywinti. ⁴⁸ Yesu aghῶ ndu ébè baghῶkῶ bhi mmǎet ménók áchwí εti mbúép ane áfù bhῶ ambi. Befǎet nkárénká érat beghaka nkárénká etandat betí, abho bekῶ amfay manyu ankoῶ nῶkῶ bhῶ. Arῶk kpát erῶp kekῶt befǎet bhῶ. ⁴⁹ Bághῶ nókῶ ndü yi ákῶ anyén átwῶ, bécháy békém bó tontó. Bǎbho bebik, mándeme nῶkῶ be, “Chí εfῶῶῶ-ngú! Chi εfῶῶῶ-ngú!” ⁵⁰ Bῶ mankem bághῶ nyaka yi, becháy békem bhῶ. Témté wu, Yesu afyé bhῶ nti arem be, “Chi me, bǎké chay!” ⁵¹ Achwé nókῶ amem áchwí, mbúép wu ákwen. Bechay békém bó tontó. ⁵² Yěndu Yesu ádik nyaka nka bho etay ne bekpkῶkῶ bret, bῶ keiwimem ndü enyü mmu yi achi. Bῶ kenene batí yap amem.

*Yesu abú bῶmame atú
Genésaret
(Mt 14.34-36)*

⁵³ Yesu ne baghῶkῶ bhi mánánῶ nókῶ bepe manyu, bákῶ εbhi, atú Genésaret. Báset áchwí wap. ⁵⁴ Nefú báfú amem áchwí, bo bǎrínῶi bé Yesu achi are. ⁵⁵ Ntiet ákwén atú etῶk eyῶ ankem

ndu bápòkò bòmame ndũ bēsák ebhap mándòk nòkò mbāñ enkem ene bāghókó bé Yesu achí aré. ⁵⁶ Yěntiki nebhuet ane yí áchwóbhé ndũ bōbetòk, ne yě chi amem betòk begho ne amem baki, baré pòkò bòmame ndũ mbanj ene bo bāchèm mbò nefisie, mánik nòkò muet be yi andò bòmame mantòk yě chi nkokonj nden yi. Ne yěntiki mmu ane ánú átókò nkokonj nden Yesu, atanj.

7

Bepinjí bho bebhiki bhəj bejibhiri bebhé Mandem (Mt 15.1-9)

¹ Bōnkwo Fárisi ne mbòk batəj ebhé Mandem abhen báfú Yerúsalem, bātów nyaka bákáp Yesu. ² Bāghò bé mbòk bakoŋo Yesu mányìè nenyíé keso amò mbò enyũ epinjí bō bhap étəj. ³ Bōnkwo Fárisi ne bo Israel mankem bápú nyie nenyíé ke yambi beso amò mbò enyũ epinjí bachĩmbi bhap étəj. ⁴ Ne bápú nyie enyinj ené éfu esie kpáte mánso yò mbò enyũ epinj eyap étəj. Bābhəj bepinj béchak tontó ebhen bābhəre mbò bésò nkóp, bekpəre, ne bete árik. ⁵ Mbòk bōnkwo Fárisi ne batəj ebhé Mandem bābhép Yesu be, “Ndaká yí baghókó bhe bápú koŋo bepinj ebhen bachĩmbi bhese? Ndaká yí mányiè nenyíé keso amò mbò enyu éyàn?” ⁶ Yesu akeme bhó be, “Ndemekerpinti Aisáya arem nyaka ndaká yí tetep ěti yeka! Bāchi bō betábhá nkúbhé mbò enyu yi ásinjí be

Mandem arem be, ‘Bōbhen bāchyè me kenókó chi ne beyəŋnyu bhap, bati yap ásap nekò ne me. ⁷ Kenókó eken bò bāchyè me kechi chi ndéndem, mbənyune bebhé ebhen bakwəŋwanj báfýé ké bò bátəj bho mbò be bechi Eyəŋ Mandem.’ ⁸ Bārò bebhé Mandem bākoŋo chi bepinj ebhen bō mmik.” ⁹ Yesu arək ambi aghati bhó be, “Bābhəj erítí mbi bérò bebhé Mandem ndu békoŋo chí menyinj ebhen bachĩmbi bheka bátəj! ¹⁰ Moses arem be, ‘Chié étaye ne máye kenókó’ ne be ‘Yě agha ane árəm ebépti eyəŋ ntá etayi, yě máyi, bābhəj beway yi.’ ¹¹ Ke bāghāti bho be mbák mmu ándém ntá etayi, yě máyi be, ‘Nsət enyinj ene mbóŋó mbə bekwak wə ne yə, nchyé ntá Mandem’, ¹² nò, bāchet bho mbi be báké kwak bachi ne manə bhap. ¹³ Ndũ bākə nò, bāsət bepinj ebhen bachĩmbi bheka bebyak Eyəŋ Mandem. Ne beyə menyinj bechak ebhen bākə béchí mbò ebhə.”

Menyinj ebhen békə mmu aké bhak pépép besí Mandem (Mt 15.10-20)

¹⁴ Yesu árəm nókó nó, apet abhinj beyə bo abhen bachi aré arem be, “Bě mankem, tá ká batú mǎngok enyinj ene mbóŋó berem, mǎnjwimem! ¹⁵ Yěnyinj epu ene mmu ányie énkə be yi aké bhak pépép besí Mandem. Enyinj ene éfú mmu anyu ke ékə mmu aké bhák pépép besí Mandem. ¹⁶ Mmu ane ábhóŋó batú beghok ángók.” ¹⁷ Yesu árò nókó bhó,

arək anywóp. Aré, baghəkó bhi bábhép yi ntí beyəŋ ebhə. 18 Yesu akeme bhə be, “Bə nkwo bábhíkire jwimem-ε? Bábhíkí ríŋi be enyíŋ ene mmu ányíe enchwe yi menie épú kway bekə be yi ake bhak pépép besí Mandem? 19 Enyíŋ ene mmu ányíe, épú chwe yi anti, éron chi menie ebhi ne äji yo amferε.” Yesu arem nə, ndu áyən bo mándiŋi be yəntiki nenyíe nékway menyie. 20 Arək ambi berem be, “Enyíŋ ene éfù mmu anti ke ékə yi ake bhak pépép besí Mandem. 21 Chí amem ntí mmu ké nkaysi mbúbə afù, antén yi ndü epúsí, ne beway mmu, ne bekwen berwəp, ne 22 béfyε amík ndü menyíŋ bo bachak, ne ebébhénti, ne berwə bho, ne epđ epíŋ ene mmu apu kem mmuet, ne mpap amík, ne bechəŋti nnyén mmu, ne neyohómuet ne echíŋti. 23 Bebepti menyíŋ ebhen menkem befù mmu chi anti ne bó ke bekə mmu ake bhak pépép besí Mandem.”

*Ngərə ane abhəŋə neka
(Mt 15.21-28)*

24 Yesu afa ye nebhəét wu are rəŋ atú etək ane achi kekwot Táya ne Sídon. Arək achwe eket émət abhak aré. Ake yán mándiŋi bé yi achi aré. Yě nə, ake rəp bhésé bhésé. 25 Ngərə amət ane efóŋó ebúbə ésdəŋri móywi ane ngəsón aghok éti Yesu. Arək ntá yi kechəŋti mpok, akwén bekek ebhi. 26 Ngərə wu apú nyaka mmu Israél. Bábhə yi chi atú Síria ndü

nneréket agho ané bábhəŋi be Fonisia. Aník Yesu mmuet be ambok efóŋó ebúbə yo émfu móywi amuet. 27 Ke Yesu arem ntá yi be, “Də sənchíe kpík māmbo nenyíe. Épú chak besot nenyíe māmbo mánychyé ntá mmú.” 28 Ngərə wu akeme yi be, “Acha, échí tetep. Ke mmú ényie nəkə bechəkəti ebhen befù ntá māmbo amfay éfémé nenyie ménkwenti amik.” 29 Yesu arem be, “Éti beyəŋ ebhe ebhen, petnsem anywóp, efóŋó ebúbə eyo énan éro móywe.” 30 Apetnsem anywóp, aghó mó bhəre ndü ndu ene efóŋó ebúbə yo énan éro yi.

Yesu abú mbók

31 Yesu arə atú Táya, afuét Sídon achwe atú betok byo ane bábhəŋi be Dikápolis, akə achwəp ndü Manyu Gálili. 32 Bəsót mmü amət bárək ntá yi ne yi. Mban yi ke ghók, kepi yi kerem kəkə kəkə. Mánik Yesu mmuet bé ányáná yi amə anti. 33 Yesu aya yí báfá nenti bho, bárək nékú. Ason yí kenəámə batú, apá batié, atək nəri eni. 34 Yesu ayíŋi mfay asók nsək arem be, “Éfáta” nə chi, “Nené.” 35 Témte wu, batú yi ánene, neri nékánári yi anyu abho berem kepi sayri. 36 Yesu asemti bho be báké ghati yě mmu enyíŋ ene éfákári. Yě nə, ásémíi nókə bhə, mángati nəkə ghati bho. 37 Bo bábhák maknkay, mándeme nəkə be, “Yíŋi, enyíŋ ene yí ákú éri echa. Akə yě chí bo abhen

batú áchókó mángók mban, babhók mándem kepi.”

8

*Yesu adík nka bho enwi
(Mt 15.32-39)*

1 Ebhíki tat, ené beyä bho bápét báchem nebhet amot, Yesu abhiji bakoño bhi arem be, 2 “Ntínso nékém me ne bõbhen. Báchi fá ne me ndũ manywop arat, ne bábhíki bhõj yënyij menyie. 3 Mbák ntó bhõ mámpetnsem kenyié nenyié, bákway begu nsay ambi, ne beyä bhap báfú bakõ asié.” 4 Bakoño bhi bábhëp yi be, “Etok épú fá, chõj mmu ambõj nenyié enen nékwáy bõbhen mankem fá?” 5 Yesu abhëp bhõ be, “Bábhõj bekpókõ bret afõ meni?” Bákeme yi be, “Sëbhõj bekpók tándramot.” 6 Yesu achye eyõj be bó mankem mánychókõ amík. Asot ye bekpókõ bret bhõ tándramot. Achyé nókõ bakak ntá Mandem, abho bebokoti bhõ anchye nõkõ ntá bakoño bhi be mányché ntá bo bhõ. Béré sot mánkõre nõkõ. 7 Bábhõj nyaka bårú nsi nkwo. Yesu áchyé nõkõ bakak ntá Mandem, achye yó ntá bakoño bhi be mánkõre yõ nkwo. 8 Yëntiki mmu anyié ajwi. Baghókõ bhi bábwõpti nenyié enen nérõbhé, néjwí bekay tándramot. 9 Mpäy bho abhak mbõ nka enwi. 10 Yesu aghati bhõ mánguré. Témté wu, Yesu ne bakoño bhi báchwe amem áchwí bårók atú Dalmanúta.

*Bõnkwo Fárisi bábhëp Yesu
antõj bõ erijí maknkay
(Mt 12.38-42, 16.1-4)*

11 Mbõk bõnkwo Fárisi bårak ntá Yesu bábhõ bekem epúti ne yi. Béré yan mbi memõ yi. Bábhëp yi ankõ enyijí maknkay ené ébhak mbõ erij ené étõj be betaj ebhi béfú chi ntá Mandem. 12 Yesu asók nsok arem be, “Ndaká yí mkpáká bho ané echõj áyãj erijí maknkay? Teter, nchi ghati bhe be yë mmu apú tõj bhõ enyü erijí maknkay ené bõ báyãj.” 13 Arem nókõ nõ, arõ bhõ apet achwe amem áchwí, are pé bérõj ebhë manyu échák.

*Sot ka mpok ne yis bõnkwo
Fárisi ne ane Hérõd
(Mt 16.5-12)*

14 Bakoño Yesu bághókõntik bépókõ bret. Babhõj nyaka chí mókókõ bret amem amem áchwí. 15 Yesu are semti bhõ be, “Sot ka mpok ne yis bõnkwo Fárisi ne ane Hérõd.” 16 Bábhõ berem ne bati be, “Arèm nõ mbõnyune sébhíki bhõj bret.” 17 Yesu ariji enyij ene bó bårèm abhëp bhõ be, “Ndaká yí bårèm ëti bret ane báhíki bhõj? Bábhíkiरे jwimem-ε? Bati ábhët be amem chóchókõ? 18 Bábhõj chí amík ntiako? Bábhõj chí batú nemak-a? 19 Bághókõntik ndu ndíki nka bho etay ne bekpókõ bret betay? Anë árõbhé abhak bekay meni?” Bákeme yi be, “Biõ ne bepáy.” 20 Yesu apet abhëp bhõ be, “Ne mpok nkõré anë bekpók tándramot

nká bho ενwi ényié, ane áróbbhé mǎnyokoti, abhak bekay méní?" Bákeme yi be, "Tándrámɔt." ²¹ Abhép bó be, "Bǎbhíkire jwimem?"

Yesu akɛ nnémámík aghó mban

²² Ené Yesu ne baghókó bhi bágháká Betsáida, bǒfú básót nnémámík bárók ntá yi, mánikmɛt be ántók yi. ²³ Yesu akém yi ndu awɔ, aya bárók antí etók. Apá yi batíé amík, anyanɔ amó anti ywi abhep yi be, "Ɔghó nɔ yěnyin?" ²⁴ Mmu wu ayinɔ mfay arem be, "Nchí ghó bo ke bachi chi mbɔ be menók ke békò." ²⁵ Apet atók amík yi. Ndɔn yɔ, mmũ wu ayinɔ dŕi, apɛt abho beghɔ mban, ne are ghó yěntiki enyin sayri. ²⁶ Yesu aghati yi be ándók eket eyi, ne beyɔn ebhen be, "Képetnsem etók."

Píta arem be Yesu chi Kristo (Mt 16.13-20; Lk 9.18-21)

²⁷ Yesu ne bakoŋo bhi báfuét bǎré rɔn ndũ bǒbetók abhen bachi kekɔt Seséria Filipi. Ambi, Yesu abhép bhɔ be, "Bo bǎrèm be me nchí agha?" ²⁸ Bákéme yi be, "Mbók bǎrèm be ɔchí Jǒn Njwiti. Bachak be Eláija, ne abhenefu be ɔchí ndemekɛpinti amɔt." ²⁹ "Ke bǐ babhɔn bǎrèm be me nchí agha?" Símun Píta akeme yi be, "Wɔ ke ɔchí Mpe me Mandem afyé nyaka bariɛp be áto." ³⁰ Yesu asem ti bhɔ be báké ghati yě mmu.

Yesu arem be chɔn mánchye yi beyá esɔŋori ne mángwáy yi (Mt 16.21-28; Lk 9.22-27)

³¹ Yesu abho beghati bhɔ be, "Me Mmu mfú ntá Mandem mbɔn beghɔ beyá esɔŋori. Bǒbati etók, ne bǒbati bachiákap Mandem, ne batɔn ebhé Mandem bábyak chɔn me ne mángwáy me, ke égháká nɔkɔ manywɔp arat, mpetnsem ndũ nepém." ³² Yesu aghati bhɔ nɔ kponɔrɔn. Píta asɔt yi nepak arem be, "Eta kerem awũ ndak." ³³ Ke ndu Yesu áyíbhírí mmɛt aghɔ baghókó bhi, aji Píta be, "Satan, fá mé besí! Nkaysi ye chi ane nkwanwan, abhíkí fu ntá Mandem!"

Enyin ene mmu ábhòŋó beku ke ambak nkoŋo Yesu (Mt 16.24-28; Lk 9.23-27)

³⁴ Yesu abhinɔ ngémtáy bho ne bakoŋo bhi arem ntá yap be, "Mbák mmu áyan bébhak nkoŋo wa, abhɔn béghókantik mmɛt yi, ampókɔ ekotákátí yi, ankoŋo me. ³⁵ Yě agha ane áyan bepeme mmɛt yi ánem nepém eni. Ke yě agha ane áká menem nepém eni éti ya ne éti Mbok Ndíndí, ábhɔn chɔn nɔ. ³⁶ Ntiki nsáy mmu ábhɔn mbák abhɔn yěntiki enyin fá amík, ke aném nepém eni? ³⁷ Ne mbák mmu aném nepém eni, ntiki enyin yí ákwáy besɔt anchye be yi ampɛt ambɔn nó? ³⁸ Mbák mmu abhɔn ntíanwɔp éti ya ne éti Eyɔn eya ndũ mkpáká bho ané ápú kɛ mbɔ enyu Mandem áyan, mkpáká bho bebú, chɔn Mme

Mmu mfú ntá Mandem mbõñ ntiánwóp ãti yi mpok nchí twõ ne keném Etaya ne boángel bhi.”

9

1 Yesu arøk ambi beghati ngémtáy bõbhõ be, “Nchí ghati bhe be, mbøk bho báchi fá abhen bápú gu kpáte mángõ ndü Kefõ Mandem kétwõ ne betañ.”

Besi Yesu béyibhtri

(Mt 16.21-28; Lk 9.22-27)

2 Efueré nókó manywõp atandat, Yesu asõt Pita, ne Jems ne Jõn, akó amfay njie ngo ne bhõ. Bábhák aré bõbhõ. Bápére yinjì, besì Yesu béyibhiri. 3 Nden eyi nkwo éré diere pépépép enyu ené yě mmu ápú kwáy beso nden yě chí ne babhé éndiere enyu yõ. 4 Témchok, Moses ne Eláija, baremé kepinti Mandem abhen tesáy, bábhési mándeme nõkõ kepi ne Yesu. 5 Pita abho berem ntá Yesu be, “Acha, éri tontó be sechi fá. Dõ sénté bétém barat. Emõt ntá ye, échák ntá Moses, ne enéfú ntá Eláija.” 6 Pita arem nõ mbõnyune abhíkì rinjì nyaka enyinjì echák ene yi ábhõjõ berem ndü becháy bekeme bhõ tontó. 7 Nerem ane Pita árémé enyu yõ, nebhané nésép témté, nebho békúti bhõ. Eyõñ éfú amem nebhané éndeme nõkõ be, “Né chí Mõwa. Nkõñ yí tontó. Ghók ká yi!” 8 Témte wu, bõPita báyinjì, ke bákepere ghó yě mmu, ebhiki fuet chi Yesu aywinti.

9 Ne ndü Yesu ne bõPita básèp njie, Yesu aghati bhõ be, “Báké ghati yě mmu enyinjì ene bāghó fá, kpáte Mmu ane áfú ntá Mandem ampètnsem ndü nepém.” 10 Bábháre enyinjì ene Yesu aghati bhõ anti, bõke ghati yě mmu enyinjì ene bāghõ. Mámbebhè nõkõ chi bati be, “Nepèrènsèm ndü nepém chí yi?” 11 Bõ bati arat bábhèp Yesu be, “Ndaká yí batõñ ebhé Moses bārèm be Eláija abhõñ bepètnsem fá amik ke Mpeme Mandem afyé barièp be átó antwõ?” 12 Yesu akeme bhõ be, “Echí tetep be Eláija abhõñ beyambi antwõ, anyure menyinjì menkem ambure, ke ná básinjì amem Ekáti Mandem bé Mmü ane áfú ntá Mandem abhõñ béghõ esõñõri ne bé bábyak chõñ yi? 13 Ke nchí ghati bhe be Eláija anánñ átwõ ne bo bákú yi bebú mbõ enyu bákõñõ mbõ enyu básinjì nyaka amem Ekáti Mandem ãti yi.”

Yesu abú mmó ane efõñõ ebùbù échyè esõñõri

(Mt 17.14-21; Lk 9.37-43a)

14 Ené Yesu ne baghokó bhi bati arat bápètnsem, bátémèri bakoño bhi bāchák. Bāghó beyã bho ne batõñ ebhé Moses ndu bākèm epúití ne bhõ. 15 Témte wu, beyã bo bho mankem bāghó nõkó Yesu, bábhák maknkay tontó. Báre rõñ ntiét ntiet bekaka yi. 16 Abhèp bakoño bhi be, “Ntikì epúití nõ bākèm ne bhõ?” 17 Ke mmu amõt amem nkwo bõbhõ akeme yi be, “Ntõñ, ntwõ ne mõwa ntá ye. Efõñõ

ebábu epú ka yi andem kepi,
 18 ne yěntiki ebhak ené efónó
 yó ékém yi, égæp yi amik,
 befen mémfu nòkò yi anyu.
 Mpok yó, ande nyie amen
 ne anòkò. Nnik baghòkò bhe
 mmæet bé mámbók yó éndó
 yi, ke bábhíkí kway beku nò.”
 19 Yesu akeme bhò be, “Bè
 mkpaká bho ane ábhíkí bhò
 neka ne me, bè bho báybhirí
 tetep ndù enyih echak, chò
 mpet ntat ne bhe ná? Chò
 nképti ne bhe ngaka fá?” Ke
 àrem be, “Twó ká ne mówu
 fá ntá ya.” 20 Básot mǒre
 bárók ntá Yesu ne yi. Efónó
 ebábu yó eghò nòkò Yesu,
 témté wu, ényíkisi mówu
 gbogbògbok, akwén amik
 are binjiri, efen émfu nòkò yi
 anyu. 21 Yesu abhép chimò
 be, “Efónó ene énan etat yi
 amæet ná?” Chi mówu akeme
 be, “Te kembó eki. 22 Beyǎ
 ndò efónó ebábu yó ékà yi
 ankwén ango. Mpokófu éku
 yi ankwen anyén ndu beway
 yi. Mbák ðkway beku enyih,
 ghò bhesé ntínso kwak bhesé.”
 23 Yesu akeme be, “Wò bé
 mbák mǎkwáy beku enyihí!
 Yěntiki enyih ékway beko ntá
 mmu ane ánókó Mandem.”
 24 Témté wu, chimò arem ne
 eyò amfay be, “Nnókó ke
 neka ená nébhíkí tan. Kwak
 me nnókó sayri.” 25 Yesu ághó
 nókó bé bo bátwò chi tontó
 tontó, ásáy efónó ebábu yó be,
 “Wò efónó ené, efónó kebók
 ne batú chóchók, ghók. Fú
 yi amæet, ne yě ewak, óké pere
 twó yi amæet!” 26 Yesu árem

nòkò nò, efónó yó ébik, ényíkisi
 mówu gbogbògbok, éfú yi
 amæet. Aròp mbò ngú. Bo
 abhen báchi are barem be,
 “Ágú.” 27 Ke Yesu akém yi ndu
 awò, akwak yi afate. 28 Yesu
 ákà nòkò nò, achwe anywòp.
 Bakojo bhi bábhép yi ansem
 ansem be, “Ndaká yí sébhíkí
 kway bebok efónó ebábu yó?”
 29 Yesu akeme bhó be, “Ndiere
 ne nenikímæet ne netarénsay
 ke bákway beku enyü efónó
 ebábu ene émfu mmu amæet.”
 *

*Yesu apet arem be chò
 mángwáy yi*

(Mt 17.22-23; Lk 9.43b-45)

30 Yesu ne baghòkò bhi báro
 báre fæet atú Gálili mándòk
 nòkò. Akeyán mándíní ebhak
 ene yi achi, 31 mbonyune, átò
 nyaka bakojo bhi angati nòkò
 bhò be, “Bákem chò Mmü
 ane áfú ntá Mandem mámfye
 yi amó bǒ mmik mángwáy
 yi, ne éghaka nòkò manywòp
 arat ampætsem ndü nepém.”
 32 Ke bó kejwimem ndü enyih
 ene yi áreme ne báre chay
 bebhep yi.

*Nkojo Yesu ane áchá
 abhenefu*

(Mt 18.1-5; Lk 9.46-48)

33 Bágháká nókó Kapènaum,
 báchwe anywòp. Ené bachi
 aré, Yesu abhép bhò be,
 “Bákem mbà epáítí ambi
 èti yi?” 34 Báchókò kpák,
 mbonyune bákem nyaka
 epáítí ne batí ankòmbi
 ndu berihí mmü wap ane
 áchá báchák. 35 Yesu achòkò

* 9:29 Netarénsay: Mbok besí basin abhíkí bhò “Netarénsay”.

amik, abhiñi bhə bati byo ne apay, abho beghati bhə be, “Mmũ yweka ane áyàñ bebhak mũngo, abhəñ besət mmæt yi mbə be apu yěnyin ne ambak mübetok ntá bo bachak mankem.”³⁶ Asət mandú mmó ate nénti nap, apəkə ye yí amæt, arem ntá yap be,³⁷ “Yě agha ane ásət mmó mbə ane sayri eti ya, əsət chi me, ne yě agha ane əsət me sayri, əsət chi mmu ane átó me.”

*Yě agha ane áká ne bhesé achi ne bhesé
(Lk 9.49-50)*

³⁸ Jñn árem ntá yi be, “Ntəñ, séghə mmu ane apu ndũ nkwo ywese ndu ábòk befónó bebabəbə ndũ nnyén ena. Ségháti yi be, áképerə kə nə mbənyune apú ndũ nkwo ywese.”³⁹ Yesu akeme be, “Báké kan mmu mbə awu mbənyune yě mmu apú ane ákə enyinjí maknkay ndũ nnyén ena antiñ anjibhiri mmæt andem bebépti menyinj eti ya.⁴⁰ Mmu ane apu nu ne bhesé, achi ne bhesé.⁴¹ Diñí ká be yě agha ane áchyé be nkóp manyier mányú mbənyune bächí bakoño abhen Mpe me Mandem afyé nyaka barier be ətò, apu nók bebhəñ akap.”

*Sət ka mpok bé mmu áké kə nti ankwən ndũ bebú
(Mt 18.6-9; Lk 17.1-2)*

⁴² Yesu arem be, “Chəñ émbəp encha ntá mmu ane ákú mówa amət ane abhəñó nekə ne me ánkwén ndũ bebú. Echi sayri ntá mmu wu, be mánsət ntáy negho

mánsət emi yi, mame se amem manyu.⁴³⁻⁴⁴ Mbák awə ywe ákə ənkwen ndũ bebú, kpót wu feré! Echi sayri be ənchwe ndũ nepém enen nebhiki bhəñ ngwenti ne awə amət echa memese wə amem nepingo ane apu neme ne amə apay!⁴⁵⁻⁴⁶ Mbák ekak eyə étò wə ndũ bebú, kpót yə feré. Echi sayri be ənchwe ndũ nepém enen nebhiki bhəñ ngwenti ne ekak émət echa bé mámese wə amem nepingo ne bekak bepay.⁴⁷ Ne mbák nyésé ene nékə ənkwén ndũ bebú, poñórí nó gwép. Echi sayri bé ənchwe ndũ Kefə Mandem ne nyésé nemət echa be mámese wə amem nepingo ne amík apay.⁴⁸ Amem nepingo enə, kényore eken kényie bho kəpú gú, ne ngó apu neme.⁴⁹ Chəñ mángoko yéntiki mmu ne ngó nkúbhé mbə enyu báfyé ngáñ ndũ nenyié be néndí anyu.⁵⁰ Ngáñ áchí eríti enyinj. Ke mbák ngáñ ábhíki perə bhəñ manyinjti mi, ná bákway be kə wu ampət ambak eríti ngáñ? Bəñ ká ngáñ amæt, máñchəkə eyəñ émət ne bati.”

10

Enyinj ene Yesu átəñó eti awáy nebhay

(Mt 19.1-12; Lk 16.18)

¹ Yesu ne baghəkó bhi bárə ye Kapənaum bárók atú Judéya. Bákíñi Manyu Jódan. Ngémtay bho, bápət bəre rəñ ntá yi. Are təñ bə mbə enyú yi ákə nyaka mpoknkem.

² Mbək bənkwo Fárisi bátwó memə yi. Bábhép yi

βε, “Εβhé γεσε έκά βε mmu ándó ngoré ywi ndü nebhay?”

³ Yesu akeme bhó βε, “Moses aghati nyaka bhe βε yi έti away nebhay?” ⁴ Bákéme βε, “Moses arem βε mmu ákwáy βeró ngoré ywi mbák achyé yi ekáti ενέ away nebhay?”

⁵ Yesu aghati bhó βε, “Chí έti netanjánti eneka ke Moses áchyé nyaka bhe ebhé ene.

⁶ Sayri sayri, te nebhómik, ‘Mandem ághókó nyaka bo, ngoré ne mbakanem.’ ⁷ Έti yo, ‘Mbakanem abhəη βéró etayi ne máyi, ambat mmuet ne ngoré ywi, ⁸ bó batí apay mándəp mbə mmü amət. Bó kepepe bhak ye bati apay, ke mmü amət.’ ⁹ Mmu áké fyε ye ákóré nenti bo abhen Mandem áchémtí.”

¹⁰ Yesu ne baghókó bhi bápéré nókó nsem anywóp, baghókó bhi bápət babhep yi menyih έti nkúbhé ndaka wu. ¹¹ Arem ntá yap βε, “Yé agha ane áró ngoré ywi ndü nebhay, abháy achak, akwən βerwəp, * ¹² ne ngoré ane áró nném abháy achak, akwən βerwəp.”

Yesu áyét māmbo

(Mt 19.1-12; Lk 16.18)

¹³ Bofú básót bəbhəp bárók ntá Yesu ne bhó βε yi anyəη bhó amə anti anjet bhó. Baghókó bhi bábho besáyi bhó. ¹⁴ Ke Yesu aghə nəkə nə, nti nébé yi amem, arem ntá yap βε, “Dó ká māmbo mántwə ntá ya, báké chyət bhó mbi mbənyune bo abhen bachi mbə bhó kě Mandem

abhak Mfə wap.” ¹⁵ “Nchí ghati bhe βε, mbák mmu apú ne Mandem mbə enyü mmó ábhək ne etayi, apú kway bebhak ndü mpáy bho abhen Mandem achi Mfə wap wáwák.” ¹⁶ Yesu asət ye bhó amət amət, ne yentiki ane yi ásré ambat amuet, anyəη yi awə anti, anjet yi.

Mmü nkáp

(Mt 19.16-30; Lk 18.18-30)

¹⁷ Ενέ Yesu árəη nekə, mmüfú ajet, arək, atep mánén besí bhi, abhép yi βε, “Ntəη, wə mmü ndíndí, chəη nkə yi ke mbəη nepém ενέν nebhiki bhəη ngwenti?”

¹⁸ Yesu akeme yi βε “Ndaká yí óbhiηi me βε mmü ndíndí? Yé mmü ndíndí apú. Mandem aywínti ke achi Ndíndí.

¹⁹ Jriñí bebhé Mandem. Bérəm βε, ‘Kéwáy mmu, Kékwen βerwəp, Kéghép aghép, Kéte ntísie ákwáré, Kényie enyihí mmu ndü bapu, Chiě máye ne etaye kenókó.’”

²⁰ Mmu wu arem βε, “Ntəη, nnáj nchí bhəere bebhé ebhen menkem te kembó eka.” ²¹ Yesu ayihí yi ne beyä ekəη arem βε, “Erəp chi enyihí émət ενέ əbhəηə beka.

Dók tí menyihí ebhe menkem chyě nkáp ntá bachébhəbho. Mbák ónká nə, chəη ómbəη kefə menyihí amfay. Jntwó ye ənkəηə me.” ²² Aghoko nəkə nə, apəp, arəbhe rəñórəη ne basémé anti mbənyune abhəη nyaka beyä menyihí

* **10:11** Nə chi akwən nku nebhay ne ngoré ywi.

23 Yesu ayibhiri mm̄æt arem ntá baghókó bhi be, “Èbe mm̄æt tontó be m̄nkáp anka Mandem ambak Mfó ywi!”
 24 Baghókó bhi bágghókó nókó nò, mm̄æt agú bhò. Ke Yesu ap̄et arem ntá yap be, “Bòbha, ébe mm̄æt tontó be mmu anka Mandem ambak Mfó ywi!”
 25 Èchí wikirik be mp̄oño baso ámf̄ét ndü mbok mbíábbhan écha m̄nkáp beka Mandem ambak Mfó ywi.”
 26 Bágghókó nókó nò, mm̄æt agú bhó tontó, bábhép yi be, “Agha ákwày ye bebhòñ nepém enén nebhíki bhòñ ngwénti?”
 27 Yesu ayiñi bhò díi arem be, “Ntá nkwanwan, mbi ápú, ke yényiyi épú cha Mandem.”
 28 Píta asá eyoñ arem be, “Ná ne bhesé? Séró yéntiki enyiyi sékòño wò!”
 29 Yesu aghati bhó be, “Tet̄et̄ep, mm̄ũ ane áró yě chí eket eyi, yě chí bõmayi abhen babhakanem yě chí abhen baghòré, yě chí máyi ne etayi, yě chí bõbhi, ne yě chí bakĩ yi ãti ya ne ãti Mbok Ndíndí,
 30 chòñ Mandem anchye yi beyã menyiyi fá amik, ne chòñ amp̄et ambóñ beket, bõnnò abhen babhakanem ne abhen baghòré, ne mánó, ne bò, ne baki, ndòñ besa betay. Chòñ bo mánchye yi beyã nenyok, ke ndü mmik nkò Mandem anchye yi nepém enén nebhíki bhòñ ngwénti. 31 Ke chòñ beyã bo abhen bachi ambi néne, mándòp ansem, ne abhen bachi ansem, mándòp ambi.”

*Yesu arem ndòñ ane ajwi érat be chòñ mángwáy yi
 (Mt 20.17-19; Lk 18.31-34)*

32 Yesu ne baghókó bhi báfa báre ko beròñ Yerúsalem, yi ambi, bó ansem. Mm̄æt agú baghókó bhi ne becháy békem bo abhen bákòño bhò. Ap̄et asòt baghókó bhi bati byo ne apay nepak abho beghati bhò menyiyi ebhen bebhòño befakari ntá yi be,
 33 “Ghók ká, séròñ nò chi Yerúsalem, ne mpok ségháká aré, chòñ mánti Mmu ane áfú ntá Mandem, mánsot yi mamfye amò bõbati bachiákap Mandem ne ntá batòñ ebhé Moses, mándem be mangway yi, mámfye yi amó bo abhen bápú bo Israel.
 34 Chòñ mánjòkò yi, mámpati batíé yi am̄et, mándem yi ne ékpá ne mángwáy yi. Ke éghaka nkò manywòp arat, amp̄etnsem ndü nepém.”

*Yesu yi be münti abhòñ bebhak mübetok
 (Mt 20.20-28)*

35 Jems ne Jõn, bõ Sebèdi bárók ntá Yesu bárem be, “Ntòñ, séyàn be ónkũ yéntiki enyiyi ene sénikm̄æt be ónkũ ntá yese.”
 36 Yesu abhép bhò be, “Bãyan nkũ be yi?”
 37 Bákéme yi be, “Kũ enyu ené bese séchòkò ne wò, amòt ebhé awónem, achák ebhé awòghò mpok óbhak ndü enókó kefó eye ne kenókó.”
 38 Ke Yesu arem ntá yap be, “Bábhíki riñi enyiyi ene bãyan nkũ ntá yeka. Bákway beka menyui nkóp esòñòri ane mbóñó ményú? Chòñ mánkway beká bégu enyu newú enen mbóñó begu?”
 39 Bákéme yi be, “Sékwáy

beku na.” Yesu arem ntá yap be, “Τετερ chəŋ mánka enyü esəŋəri ene mëghə ne mǎngu enyü newú enen mëgü, ⁴⁰ ke mbíkí bhəŋ betan beyap bo abhen bábhəŋə bechəkə ebhé awónem eya ne abhen bábhəŋə bechəkə ebhé awəghə. Mandem ke áchye bebhak ebhə ntá bo abhen bábhəŋə bebhak are.” ⁴¹ Baghək Yesu báchák bati byo bǎghókó nókó enyŋ ene Jems ne Jŋn bǎrémé, bábhó bebənti ne bhə. ⁴² Yesu abhinji bó mankem arem be, “Bǎriŋi be, ntá bə mmik, bo abhen básət be báchí bafə, bábhəŋ beyǎ betan amfay bəbhap, ne bəbati básət beyǎ betan beku bəbhap mangok bhə. ⁴³ Ke ébhíkí bhəŋ bebhak enyu yə ndü nkwo yweka. Mmu ane áyən bebhak müngo yweka, abhəŋ bebhak mübetok yweka, ⁴⁴ ne yəntiki mmu yweka ane áyən bebhak mmü mbi abhəŋ bebhak nsem yweka, abhəŋ bebhak nsem ntá abhenefu mankem. ⁴⁵ Yě chi Mə Mmu mfú ntá Mandem, mbíkí twə be bo mántók me. Ntwə chi bebhak mübetok ne bechye nepém ene ndu beku beyǎ bhó mféré bhə ndü kesemé bebá.”

Yesu abú Batímaəs, nnémámík etək Jeríko

(Mt 20.29-34; Lk 18.35-43)

⁴⁶ Yesu ne baghəkó bhi báchwəp Jeríko. Ené bó bǎrə Jeríko bérəŋ, ngémtay bho bare koŋo bhó ansem. Nnémámík amət ane aka nnyén be Batímaəs, mmó Timáyəs, abhak nepaká mbi

chókó. ⁴⁷ Aghókó nókó bé Yesu ane Násáret ke áfəët, abho bebík be, “Yesu! Mmǎ Mfə Debhít! Ghó me ntínsó!” ⁴⁸ Beyǎ bo báre sayti yi be ánehókó kpák. Ke akpik are bik ne eyəŋ amfay be, “Mmǎ Mfə Debhít, ghó me ntínsó!” ⁴⁹ Yesu ághókó nókə na, ate arem be, “Biní ká yi antwó.” Bárək babhinji yi bárem be, “Faté twó, óké chay, əbhini wə.” ⁵⁰ Nnémámik wu ayók nde yi amese awu, afate, báyá yi arək ntá Yesu. ⁵¹ Yesu abhép yi be, “Jyán me nká wə yi?” Nnémámik wu akeme Yesu be, “Acha, nchí yan be mpet ngó mban.” ⁵² Yesu arem ye ntá yi be, “Guré, neka ene néku ŋan.” Témte wu, abho beghə mban, ne abho békəŋo Yesu.

11

Yesu achwe Yerúsalem mbə Mmu ane abhəŋə betan menkem

(Mt 21.1-11; Lk 19.28-40; Jn 12.12-19)

¹ Yesu ne baghəkó bhi bákó baghaka ndü bəbetək Betfáge ne Bétani ndü Njie Menok Olif, kekwoŋ Yerúsalem. Ató baghəkó bhi bati apay ambi. ² Aghati bhə be, “Dók ká ndü mótok ane achi afə ambi. Nəchwe ane bəchwe aré, chəŋ mǎngə mómpəŋə batu sesét, ane yě mmu abhikire kə ne yó. Kanari ká, twó ne yó. ³ Mbák mmú ámbép bhe ntí ane bákəŋari yó, ghatí ká yí be, ‘Acha ke áyən yə, ne chəŋ antó mántwə mánkeme yó témte.’” ⁴ Báfa bǎrək,

bághə móm̄pəŋə batu wu sesét neŋí eket, nékú mbi. Bábhə békəŋarí yə. ⁵ Ené bákəŋari móm̄pəŋə batu wu, bo abhen báchí are tée bábhép bhə be, “Ndaká yí bákəŋari móm̄pəŋə batu wu?” ⁶ Baghək Yesu bághāti bhə enyiy ene Yesu árémé mpok yi átó bhə. Báró ye bə mándək ne móm̄pəŋə batu. ⁷ Básot yə bárók ntá Yesu. Básot nden mfám̄uet yap básəbheri móm̄pəŋə batu wu, Yesu achəkə amfay. ⁸ Bo abhen bachi aré, báfère nden mfám̄uet eyap baghay ambi. Báchák béré kpət béwuókéndé mángay nəkə ndü mbi ane yí áfuet are. Báchák béré kpəti kefébhé eken kébhóŋó beyé mángay nəkə ambi. ⁹ Ndu bárəŋ, bo abhen báchi ambi ne abhen báchi ansem bäre bīk mándeme nəkə be, “Sémbítí Mandem mfay! Mandem ánjét mmu ane átwò ndü nnyén Acha! ¹⁰ Mandem ánjét kefə etayese Debhít eken kétwò! Sémbítí Mandem mfay!”

¹¹ Nəchwe yí áchwé Yerúsalem, arək amem ekerákap Mandem, abyoyəntiki enyiy. Aghó nókó bé mpok áfuet, asot baghəkó bhi bati byo ne ápay bárək ndu mótək Bétani.

Yesu aku enək ene babhiyi bé Fig ekuri

(Mt 21.18-19)

¹² Néyi nəkə, ené Yesu ne baghəkó bhi bárə Bétani bápətnsem, nsay akém Yesu. ¹³ Aghó enək fig nekə nesie ne beyé aré gebheee, arək

beyiyi mbák äkway béghə yé sepeménək are. Aghaka nəkə aré, ake ghó yənyiy ebhiki fuet chi beyé, mbənyune mpok menək fig ményü kepep abhiki re ghaka nyaka. ¹⁴ Yesu arem ntá enək eyə be, “Bebho echəŋ, opú pere nyu kepep.” Baghək abhi bághok enyiy ene yi árémé.

Yesu achwe amem ekerákap Mandem abók bakösie

(Mt 21.12-17; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹⁵ Baghaka nəkə Yerúsalem, Yesu arək achwe amem ekerákap Mandem. Abók bakösie ne bo abhen bákü menyiy. Atakati bífémé bo abhen bákò esie bakáp bewupsi. Atakati nkwó menək bo abhen báti bebhóŋó, ¹⁶ ne akəka bé yé mmu ámpókó enyiy ámfuet amem ekerákap Mandem ndu áyən mbi mbiŋ. ¹⁷ Are təŋ ye bho andeme nəkə be, “Pú basiy Mandem arem be, ‘Eket eya ébhəŋ bebhak chi ekeré nenikímuetí ntá bo betəkó mmik menkem’, ke báyi bhírí yó érəp chi eket ené baghép bábhəse are!” ¹⁸ Bəbati bachiákap Mandem, ne batəŋ ebhé Moses bághok nəkə nə, bäre yáŋ mbi beway yi bhésé bhésé mbənyune báchəy nyaka ngémtay bo abhen báchi are, ne ntí bé bəbhə bachi nyaka maknkay tontó ndü menyiy ebhen Yesu átəŋ. ¹⁹ Egháka nəkə beku, Yesu ne baghəkó bhi báró etək egho báfú.

Enyih ene enok Fig ene ekuri étòh bhese

(Mt 21.20-22)

²⁰ Bèti, ene Yesu ne baghòkò bhi báfèèt bèpetnsem, bághò enok fig ené Yesu areme bé epu pere kwáy ményu kepem, ndu énáñ égú te ne bakan. ²¹ Pita atík nòkò enyih ené Yesu árémé ntá enok fig eyò, arem be, “Acha, yihí! Enok ené órémé be epu kwáy ményu kepem égu.” ²² Yesu akeme bhó be, “Bón ká neka ne Mandem. ²³ Nchí ghati bhe be, yé agha ane ághàti njie be, ‘Fá fá dók kwén awu amem manyu,’ ne yí ke makati ndü nti eni ke anoko be Mandem ákú nò ntá yi, Mandem ákú yò ntá yi mbonyune abhíkí makati be Mandem ákú enyih ene yi areme emfakari. ²⁴ Nchí ghati ye bhe be yèntiki enyih ené mánikmæet be Mandem anchye bhe, nokó ká be mánan bábhòñ yó ne chòñ mambòñ yò tetep. ²⁵⁻²⁶ Yèntiki mpok ane mmü yweka ánìkmæet, ámfónórí yèntiki mmu ane ákú yi bebá. Mbák bàkù nò, chòñ Etayeka Mmu achi amfay ámfonjori be nkwó.”

Bábhép Yesu ebhak ene betan ebhi béfú

(Mt 21.23-27; Lk 20.1-8)

²⁷ Yesu ne baghòkò bhi bápètnsem Yerúsalem. Ené Yesu ákò amem ekerákap Mandem, bóbati bachiákap Mandem ne batòñ ebhé Moses ne bóbati etòk bárók, ²⁸ bábhèp yi be, “Ntiki betan óbhónó beka ményih ebhen ne ókù? Agha áchyé wò betan

ebhò?” ²⁹ Yesu akeme bhò be, “Me nkwó mbòñ enyih bebhep be. Mbák mánkéme me yò, chòñ me nkwò ngati bhe mmu ane áchyé me betan beka ményih ebhen mékà.”

³⁰ Ghatí ká me, “Agha áchyé nyaka Jón Njwiti betan bejwiti bhò? Mandem ke chí bò mmik?” ³¹ Báre kem epátí ne bati be, “Chòñ séndem be yi? Mbák séndem be betan ebhen Jón béfú nyaka ntá Mandem, ábhép bhese be, ‘Ke ndaká yí bábhíkí noko eyòñ eyi?’ ³² Ke chòñ séndem be yi? Séndem be, ‘Béfú nyaka ntá nkwá?’ Bápú kway nyaka berem enyu eyò ndu báchày ngémtáy bo abhen báchí aré mbonyune bó mankem mánoko nyaka sayri be Jón achi ndemekepinti Mandem.” ³³ Ekú bákéme yi be, “Sébhíkí riñi.” Yesu aghati bhò be, “Me nkwó mpú ghati ye bhe mmu ane áchyé mé betan beka ményih ebhen né mékà.”

12

Nekáy bakü betik ne mbòñonki

(Mt 21.33-46; Lk 20.9-19)

¹ Yesu abho bétem bó nekay nécháak be, “Mmüfú achí nyaka. Atí nki api menok vain aré. Atep ebhá ene eghabheri nki ankem. Atém mbok aghoko nebhæet ane báyat kepem váin, be nnok ywi ámfu, mánsot, máná mmem. Ate mókerémfay amem nki wu bé ámbák nebhæet ane mmu áchòkò ndü bébhábhéri nki. Afyé ye bo aré be mánku betik mánkòre nsáy ne yi.

Arɔ, arɔk nekɔ etɔk echak.
 2 Mpok bekɔk kepeménɔk ákwáy nókó, mbɔhónki ató nkɔbetik ywi be ándók ánsót aywi ákóré mbwɔt. 3 Ke bɔ betik bhɔ kechye. Bákém yi bádén, báfén apɛtnsem amó apay. 4 Mbɔhónki ató mmɔbetik achak. Bákém awu nkɔwɔ bádén báfyé yi befaet anti ne báchye yi ntíanwɔp. 5 Ató anefu ane akú batí arat. Yí wu, bákém báwáy. Arɔk ambi bétó bakɔ betik abhenefu. Bákɔ enyumɔt ne bhó. Báden mbɔk, báwáy abhenefu. 6 Erɔp chi njanamɔ ywi ane yi are kɔh. Ndũ ngwenti, mbɔhónki arem ne mmɔet yi be, 'Chɔh ntó mbɔh mɔwa. Yé yí, bábhɔh béchye yi kenókó.' Aferɛ ye móywi ató. 7 Ke bɔ betik bhɔ bághɔ nɔkɔ yi, bábhɔ berem ne batí be, 'Yíní mbɔh móywi né, ne yí ke ábhónó menyie newú etayi. Twó ká sénkem yi sengway bé etayi ánán ángú menyih ebhi méndɔp chi ebhesɛ.' 8 Móywi wu áchwé nɔkɔ amem nki, bákém báwáy báfémeri ansem ebhá. 9 Bákaysi be chɔh mbɔhónki wu ankɔ yi ntá bo bhɔ? Chɔh antwó angwáy bhɔ anchye nki wu ntá bo bachak. 10 Bábhiki re pay enyih ené basiní ndũ Ekáti Mandem bé: 'Nkúbhé ntay enen batéket báguébhé bé nébhíkí ri, nó ke néróbhé ntay enen nékémé eket nechá batay áchá ankem? 11 Chi Mandem Acha ke akɔ émbak nɔ, ne chí erémé enyih ntá yesé.' "

12 Yesu átém nókó nekay enen, báriní be atém nekay enɔ chi éti yap. Báre yan bekem yi, ke ndu báchay beyá bo abhen báchi are, báró yi bárók.

Bábhép Yesu éti nkábhénti ndu báyan yi ánkwen anyu (Mt 22.15-22; Lk 20.20-26)

13 Bátó mbɔk bɔnkɔwɔ Fárisi ne mbɔk bo Israel abhen báté ansem Hérod ntá Yesu ndu bebhep yi menyih mbɔ ntá ndu bekɔ yi ankwen anyu. 14 Bárɔh nɔkɔ ntá Yesu bárem be, "Ntɔh, sériní be ɔhí mmu tetep, ne ɔpú tɔh kérihámik. Séríní bé ɔpú yiní mmu ndũ besí ónchá yí, ke ɔtɔh tetep éti menyih ebhen Mandem áyan bo mánkɔ. Ghatí bhese, ebhé yese éka be sénchíe nkábhénti ntá Mfɔ Rom ke ébhíkí ka?" 15 Yesu ariní bapu amap, abhép bhɔ be, "Ndaká yí mǎmɔ me? Tón ká me ebhókó nkáp." 16 Bátwɔ yi ne ebhɔkɔ nkáp. Abhép bhɔ be, "Ntí ághá né aré? Ne nnyén chi enen ághá?" Bákéme yi be, "Chí ntí Sísa, Mfɔ Rom. Ne nnyén, chi eni." 17 Yesu arem ntá yap be, "Chíé yé ka Mfɔ Rom yéntiki enyih ene echi eyi, máchye Mandem yéntiki enyih ene echi ene Mandem." Bághókó nókó enyih ene Yesu areme, bápóp!

Enyih ene bábhébhé Yesu éti neperénsem ndũ nepém (Mt 22.23-33; Lk 20.27-40)

18 Mbɔk bɔnkɔwɔ Sádusi bárók ntá Yesu babhep yi éti neperénsem ndũ nepém. Bɔnkɔwɔ Sádusi bábhíkí noko nyaka be chɔh bawú

mámpétnsem ndü nepém. Babhep yi be, ¹⁹ “Ntɔŋ, Moses asiŋ ndü ebhé eyese be mbák mmu ángú ándó ngɔré kebhón yě mmó, mómayi abhɔŋ besɔt ngɔré wu bé ámbé bɔ ne yi ndü nnyén manɔ ane ágú. ²⁰ Bɔ chi amɔt bati tándrámɔt báchí nyaka. Ane mbi abháy ngɔré, agú kebhón yě mmó. ²¹ Ane ákɔŋo asɔt kénkwésé wu ndü nebhay. Yí nkwo agú kerɔ mmɔ. Efákári enyumót ne ane ajwi bati arat. ²² Enyu yɔ enyu yɔ kpát mankem bati tándrámɔt bágú kerɔ yě mɔ amɔt. Ndü ngwenti, ngɔré wu nkwo agú. ²³ Ndu echi nɔ, mpok Mandem ákù bawú mámpétnsem ndü nepém, ngɔré wu ábhák ane agha? Ndu bó mankem, batí tándrámɔt, yěntiki mmü wap abháy nyaka yi.” ²⁴ Yesu akeme bhɔ be, “Bekwéné béchí ne bhe mbɔnyune bábhíkí riŋi yě chi Eyɔŋ Mandem ne yě chi betan Mandem. ²⁵ Mpok Mandem ákú bawú mámpétnsem ndü nepém, bo bábhak mbɔ bɔángel awu amfay. Bápú pere bháy nebhay. ²⁶ Ne beyiŋi neperénsem ndü nepém, bábhíkí re pay amem ekáti Moses ɛti mónɔk ane ágò ebhi ndu ádù nyaka kesɔŋɔ? Bábhíkí pay ndu Mandem ághátí Moses be, ‘Me nchí Mandem Abraham, Mandem Aisek ne Mandem Jekóp?’ ²⁷ Ndem nɔ mbɔnyune yěndu Abraham ne Aisek ne Jekóp bárɔ mmiki ne, báchí nepém, ne Mandem achi ne bhɔ. Mandem achí Mandem bo abhen bachí nepém. Apú

Mandem bawú. Bě bo Sádusi báchi ndü bekwéné tontó!”

Ebhé Mandem ené échá ebhénéfú

(Mt 22.34-40; Lk 10.25-28)

²⁸ Ntɔŋ ebhé Moses amɔt achi nyaka are. Aghók ndu Yesu áreme ne bɔ nkwo Sádusi. Ne ághókó nɔkɔ ndu Yesu ákémé bebhep ebhap ne beyá keboŋ abhép yi be, “Ebhé Mandem ené échá bechak menkem chi ené?” ²⁹ Yesu akeme yi be, “Ebhé ené échá béchák menkem chi ené érèm be, ‘Bo Israel, ghók ká. Mandem Acha ane ábhónɔ bhesé mankem achí amɔt.’ ³⁰ ‘Ne ɔbhɔŋ bekɔŋ Mandem Acha ywe ne nti ene nenkem, ne efónó eye enkem, ne nkaysi ye nkem, ne betan ebhe menkem.’ ³¹ Ené éjwí bepaya échí mbɔ eyɔ ne érèm be, ‘Kón nti nkwa mbɔ enyu ókónɔ mmɔet eye.’ Ebhé ene écha ebhen bepaya epu.” ³² Ntɔŋ ebhé arem ntá Yesu be, “Ntɔŋ ɔrem sáyri! Echi tetep mbɔnyu órémé bé Mandem Acha achi amɔt, achák apú. ³³ Ne bekɔŋ Mandem Acha ywe ne nti ene nenkem, ne nkaysi ye nkem, ne betan ebhe menkem, ne bé nkɔŋ nti nkwa mbɔ enyu ókónɔ mmɔet eye ari acha. Besí Mandem, bebhep ebhé ebhen bepaya achá akabhé nya besɔŋ ankem ne akap achak ane bo báchyè ntá yi” ³⁴ Yesu aghɔ nɔkɔ be ntɔŋ ebhé Mandem ane akeme yi sayri ne keboŋ, arem ntá yi be, “Erɔp wɔ chí mandú bérɔ Mandem ambak ne wɔ mbɔnyu Mfɔ ábhák ne mmu ane achí anten eyi.” Bebho

mpok eyò, yě mmu keperere mò bebhèp yi yěnyin.

Mpemè Mandem afyé nyaka barièp be àtò

(Mt 22.41-46; Lk 20.41-44)

³⁵ Ené Yesu átòn bo Eyòh Mandem amem ekerákap abhèp bó be, “Ná batòn ebhé Mandem bárèm be Mpemè Mandem afyé nyaka barièp be àtò chi ebhárémò Mfò Debhít? ³⁶ Efónó Bedyere akà nyaka mbòh Mfò Debhít arem be Mandem Acha arem nyaka ntá Acha wa be, ‘Chòkó fá ebhé awónem eya ndü enókó kenókó, kpatè nkà bõmpap abhe mámbak mbò enòk ene ónyàna bekek aré.’ ³⁷ Séghò fá be mbòh Debhít àbhìni nyaka Mpemé be Acha. Ná Achàre áyibhiri ambak ebhárémò ywi?” Beyà bo babhòh manák béghok menyin ebhen Yesu átòn.

Yesu aghati bakoño bhi be mánsót mpok ne bõ bapu

(Mt 23.1-36; Lk 20.45-47)

³⁸ Ené Yesu átòn arem be, “Sòt ka mpok ne batòn ebhé Moses. Bákòn béghap, mánkó mansèp ne bewubhe wubhé nden amuet nefisie be bo mánkaka nòkò bhò ne kenókó. ³⁹ Bákòn nkwó bechòkò ndü bebhaká kenókó amem bekeré nenikímuet ne ndü bepa. ⁴⁰ Ne bó bhere ke mányie menyin mánkwésé ne yě chi beket ebhap ndü mangwò, mánkà nòkò berórí nenikímuet bapu besí bho. Chòn ntémsi yap anjá ancha!”

Akap ane kénkwésé ngòré (Lk 21.1-4)

⁴¹ Yesu achi nyaka kékkwót ekubhé nkáp amem ekerákap Mandem anjini nòkò ndu bo báfyè bakáp amem. Aghò ndü beyà bõ nkáp bátwò, yèntiki mmu wap amfyè nòkò beyà nkáp amem. ⁴² Ètáré nókó, aghò ndu kénkwésé-ngòre ane eyi épú átwò, afyé bõbebhókó nkáp bapay abhen bapu yěnyin. ⁴³ Yesu abhìni bakoño bhi arem be, “Nchí ghati bhe be, akap kénkwésé-ne ácha ané yèntiki mmu. ⁴⁴ Ndü beyà bakáp kě yèntiki mmu wap áféré mandú achye mbò akap, ke nchébhe ngòré ne achyé yèntiki enyin ene yi àbhónó.”

13

Yesu arem bé chòn mánchòhiti ekerákap

(Mt 24.1-2; Lk 21.5-6)

¹ Nefú Yesu áfú amem ekerákap Mandem, nkoño ywi amòt arem ntá yi be, “Ntòn, yini. Báte ekerákap Mandem ene-o! Batáy ané básóré báté yó ári ácha!” ² Yesu akeme yi be, “Òghò berem beket ebhen? Mpok átwò ane ekerákap ene éròn amik enkem yěnyin keròp tée.”

Chòn bo mánchye nòkò bakoño Yesu beyà esòhòri

(Mt 24.3-14; Lk 21.7-19)

³ Ètáré nókó, ené Yesu achi chókó ebhé Njie Menok Olif ene éyini ekerákap Mandem, Píta ne Jems ne Jòn ne Andru bárók ntá yi ansem ansem. ⁴ Bábhèp yi be, “Èta, ghati bhese, chòn émfakari nò ntiki

mpok, ne ntiki erij ébhónó bèkù bo mándinì be mpok ane ótwò aròp kékwót.”⁵ Yesu abho béghati bhò be, “Sòt ka mpok bé yě mmu áké rwò bhe!⁶ Beyá bo bátwò chòj mánsòt nnyén ena mánten ambi, yéntiki mmu wap andem nòkò be, ‘Me ke nchí Mpepe ane Mandem afyé nyaka barièp be átó!’ Ne mándwò beyá bho be mánjibhiri bati yap.⁷ Ne mpok bāghókó nsónó-nenu báké chay. Menyũ menyin ebhò bébhòj befakari, ke eyò epu tøj be ngwenti mmik aghaka.⁸ Chòj betòk ménu ne betòk béchák, bafò etòk mánu ne batí bafò etòk ne chòj mmik anyikisi ndũ beyá bebhak, nsay ankwén etòk. Ke menyin ebhen menkem bechi chi mbò nebhònet enen bebe ntá ngoré ane ándòjisi.

⁹ “Ke sòt ka mpok! Chòj mánkem be mánychè ntá bòbati etòk bó mántan be. Chòj mángwapti bhe amem bekeré nenikimuet. Chòj mǎnte besí bògóbhanò ne bafò èti ya be mángátí bhò Mbok Ndíndí èti ya.¹⁰ Mbok Ndíndí abhòj bégháka betòkó mmik menkem ke ngwenti antwò.¹¹ Yéntiki mpok ane bákémé bhe ndu betan be, báké seme ambi ambi be, ‘Chòj séndem be yi?’ Mpok ánkway, dem ka yéntiki enyinj ené éfú be anyu mbonyune Efónó Bedyere ke ághàti chòj be enyinj ené bābhónó berem.¹² Chòj manó anchye nti manò ntá bòbati be mángwáy. Chòj mbòk bachi mánkù enyumòt ne bòbhap.

Chòj mbòk bò mǎnte nenu ne bachi ne manò bhap, mánkù be mángwáy bhò.¹³ Chòj menyũ bo menkem mámpap bhe èti bāchí bakojo bha. Ke mmu ane átè kákátí te ndũ ngwenti, Mandem àpeme yi.”

*Erem esòjori ene ebhòjò
bétwò Yerúsalem
(Mt 24.15-28; Lk 21.20-24)*

¹⁴ Yesu apet arem be, “Chòj mángò ‘Erem enyinj ene Mandem ápábhé’ téé ndũ nebhet ane ébhiki bhòj bebhak. Mpok yò, bo abhen bachi atú Judéya mámbúé mámbésé amfáy njie. [Yéntiki mmu ane ápáy ekátí-ne ámbúré antí, anjwimem.]¹⁵ Mpok yò, mbák éfákárí bé mmu ákù betik amfay eket eyi, áké sòjori mmuet besep kpik be andòk amfere menyinj anywòp ke ambue.¹⁶ Ne mmu ane achi ebhi ákà betik, áké rój kpik anywòp ndu bebwòp nde yi.¹⁷ Ne chòj émbép encha ntá baghoré ne meniè ne abhén bābhak ne bò amò mpok yò!¹⁸ Nìk nókó ká mmuet be barak ane áké fakari ne eso ndu ébè mmuet bébue mpok yò.¹⁹ Báké rò menikmuet, mbonyune esòjori ené bo bābhòj mpok yò chi enyũ esòjori ene bābhíkí re ghò wáwák tē mmik ábhó. Ne mpok yò ánánj ámfuét, enyũ esòjori yò epu pere bhák wáwák.²⁰ Ne mbò Acha abhíkí kpòt manywòp yò be ake ya, mbu yě nkwanwan amòt apu ròp nepém. Ke Mandem akpòt mpok esòjori yò mbinj èti bo abhen yi áyábhé be mambak

abhi. ²¹ Mpok yə, mbák mmu ángátí bhe be, ‘Ghó ká Mpeme ane Mandem átó fá’, yě chi be, ‘Ghó yi awu!’ Báké noko be echi tetep. ²² Báké noko bé échí tetep mbənyune chəŋ bō betábhá mantwə, yěntiki mmu wap andem nəkə be yi ke achi Mpeme Mandem afyé nyaka bariəp be átò. Chəŋ baremé kepinti nsé nkwo mántwə. Ne yěntiki mmu wap átwə, ankə nəkə menyiŋi maknkay ndu berwə bho. Ne mándwó yě chí bō abhen Mandem áyábhé be mámbák abhi, mbák bábhəŋ mbi beku nə. ²³ Sət ye ka mpok! Nnán ngati nə bhe menyiŋi ebhen ambi ambi.

Menyiŋ ebhen bébhəŋjə bəfákari mpok Kristo átwə
(Mt 24.29-31; Lk 21.25-28)

²⁴ “Mbák manywəp ane beyä esəŋəri yə ámay, mmok ánem témté, ntaŋ kepepe ghə, ²⁵ mambe ámfu amfay ánkwentí, ne betəŋ mfáy ményikisi. ²⁶ Ne chəŋ Mmü ane áfú ntá Mandem ambesi ande twó amem nebhan ne beyä betəŋ ne kenókó. ²⁷ Mpok yə, chəŋ ntó bəángel abha, mándək ndü mmik nkem, bebho ndü ebhókó mmik émət beghaka ndu echak, mánsət bo abhen Mandem áyábhé mánhem nebhuət amət.

Enyiŋ ene nekäy enəkə Fig nətəŋ bhese

(Mt 24.32-35; Lk 21.29-33)

²⁸ “Ghók ká enyiŋ ene enəkárem ene bábhəŋi bé, fig étəŋ bhese. Enán émbó

betem betó, báriŋi bé eso érəp chi kékwót. ²⁹ Echi enyumət ne netwó wa, Me Mmu mfú ntá Mandem. Mánán mángə ndü menyiŋ ebhen ne ngátí bhe bəfákari, diŋi ká be mpok netwə wa arəp kekwo. ³⁰ Nchí ghati bhe tetep be menyiŋ ebhen menkem bébhəŋ befakari, ke mkpáká bho abhen echəŋ ámfuət. ³¹ Chəŋ mfay amfuət, mmik amfúét, ke Eyəŋ eya épú fuət.

Yé mmu abhíkí riŋi nywəp ne mbəŋ mpok eyə
(Mt 24.36-44)

³² “Yě mmu abhíkí riŋi nywəp ne mbəŋ mpok ane menyiŋ ebhen bəfákari chəŋ. Bəángel Mandem bábhəŋi riŋi, yě me Mmu mfú ntá Mandem mbíkí riŋi. Eta Mandem aywinti ke áriŋi. ³³ Sət yeka mpok, mámbak pə mbənyune yě mmu abhíkí riŋi mbəŋ nywəp enə. ³⁴ Echi enyumət mbə mmü ane árəŋ nekə, ke áperé rə eket eyi, arə yěntiki enyiŋ amə bō betik abhi, achye yěntiki mmu wap ayi ntí betik. Aghati ye mbabheri nyúbha bé ámbák pə. ³⁵ Bák yé ka pə! Bábhəŋi riŋi mbəŋ mpok ane chi eket ápətnsem. Ke chí beku-a, ke ne nénti beti-a, ke manémnkək-a, ke chi neyinywəp-a, yě mmu abhíkí riŋi. ³⁶ Ebhíkí ri be yi ántwó témchok antemeri bhe ndü bábhəre keŋə. ³⁷ Mbə enyu ngátí né bhe, ke nchí ghati bo mankem fá amik: Bák ká pə.”

14

Böbati etək bāté eyu be mangwáy Yesu

(Mt 26.1-5; Lk 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹ Erəp manywəp apay ndu ményie Epä Nekiñi ndu bétik nefere Mandem áféré bo Israel ndü kesem amem etək Ijip, ne Epä Bret ane ábhíki bhəŋ yis. Bo bati bachiákap Mandem ne batəŋ ebhé Moses báre yaŋ mbi bekem Yesu bhésé bhésé mangway. ² Báre rem be, “Séké kem yi mpok epa mbənyune bo bákway béchye esəŋori.”

Ngərə amət atemti bawere eriəp anti Yesu

(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

³ Yesu abhak etək Bétani, amem eket Símun ane ánəŋ ámé nyaka ebhanákwa. Ené yi ányie nenyíé aré, ngərə amət atwə ne esáyri ékpémé bawerérip amen áyá nkáp.

* Móngərə wu asiép emi ékpémé bawet eyə, apikiri mə anti Yesu. ⁴ Ekə mbək bo abhen bachi are chəkə bábénti tontó, mándeme nəkə ne bati be, “Móngərə ne áchəŋti bawerérip amen ndaká yí? ⁵ Bákway mbə bėti mə anchye nkáp ané áyá échá nkáp ane nkəbetik ányie ndü mmie, mánsət nkáp wu mánychye ntá bachébhé bho.” Böbhə bábho beji móngərə wu. ⁶ Ke Yesu arem be, “Dó ká yi. Ndaká yí bəsəŋori yi? Akə me erítí enyiyi. ⁷ Bachébhé bho báchí ne bhe mpoknkem.

Yəntiki mpok ane mmu ákónj, ánkwák bhə. Ke mpú bhak chəŋ ne bhe mpoknkem. ⁸ Akə enyiyi ené yi ábhónj mbi bekə ntá ya. Awátí me ne bawerérip ke mpok bébhéme me ankwáy. ⁹ Diñi ká tetep be yəntiki ebhak ené bəghəti Mbok Ndíndí ndü mmik nkem, chəŋ bo mándem éti enyiyi ené móngərə ane áká.” Ne ndü bo bərəm éti enyiyi ené yi áká, chəŋ mántik nəkə yi.

Júdas aka beti Yesu

(Mt 26.14-16; Lk 22.3-6)

¹⁰ Júdas Iskariət achi nyaka mmü amət ndü nkwo baghək Yesu bati byo ne apay. Afuét arək ntá böbati bachiákap ndu beti Yesu ntá yap. ¹¹ Aghátí nókó bhó nkaysi yi, bábhəŋ maŋák. Báfyé bariəp béchye yi nkáp. Júdas abho beyaŋ ye mbi ndu beti Yesu ntá yap.

Yesu anyié nenyié Epä Nekiñi ne baghəkó bhi

(Mt 26.17-25; Lk 22.7-14, 21-23; Jn 13.21-30)

¹² Ndü nywəbhé mbi enen Epä Bret ane kebhəŋ yis, nə chi nywəp enen beway mónkwəmen ndu bekə nenyíé Epä Nekiñi, baghək Yesu bábhep yi be, “Jyaŋ séndók sénkə nenyíé Epä Nekiñi ntá ye fá?” ¹³ Ató baghəkó bhi bati apay ne eyəŋ be, “Dók ká afə ndü etək egho. Aré, chəŋ mángó mmu ane ápókó ejə manyiəp. Koŋó ká yi. ¹⁴ Chwe ká ndü eket ené yi áchwe

* 14:3 Bəghóko ékpémé yə ne ntay enen bábhiñi bé “Alabásta” ne bəghóko bawerérip amə ne bakan mónək ane bábhiñi be “Nad”.

mǎngati mbəŋóket be, ‘Étayesé ato bhesé sémbep wə be, ekeré mankwə ené yi ábhónó ményie Epǎ Nekinjī ne baghəkó bhi aré échi fá?’¹⁵ Chəŋ antón yə be móket ane áchíkí amfay, ndü ekerémfáy. Yěntiki enyij ene séyən échí amem. Tonjí ká yěntiki enyij aré ntá yese.”¹⁶ Baghək Yesu bhə bati apay bārək etək egħo eyə. Bǎghə yěntiki enyij mbənyu Yesu ághati bhə, bákə nenyíé Epǎ Nekinjī bábħare.

¹⁷ Egháká nókó beku, Yesu atwó ne baghəkó bhi bati byo ne apay báchəkə ményie nenyíé epǎ eyə. ¹⁸ Ené mányie nenyíé, Yesu arem be, “Dinjí ká tetep be mmu yweka amət äti chəŋ me. Yí wu achi fá ne me ányie nenyíé enen.” ¹⁹ Ndak ane áká bati ábé baghəkó bhi amem, bábħo bebħep Yesu amət amət be, “Puyě me, pú nə?” ²⁰ Akeme bhə be, “Chi mmu amət ndü nkwó yweka bati byo ne apay. Yí nkwo äsəbħe awə amem nkúbhé ekpərə nenyie ene émət ne me. ²¹ Chəŋ Me Mmu mfú ntá Mandem ngú mbə enyu Ekáti Mandem érəm. Ke chəŋ émbep éncha ntá mmu ane áti me. Éri nyaka bé báké bhe yi wáwák.”

Yesu anyie nenyíé ngwenti eni ne baghəkó bhi

(Mt 26.26-30; Lk 22.14-20; 1 Kōr 11.23-25)

²² Ené Yesu ne baghəkó bhi mányie nenyíé, asət ekpəkó bret akém awó. Achye bakak ntá Mandem abho bébókóti anchye nəkə bhó ne beyəŋ

ebhen be, “Sət ka nyíé. Né chi mməét eya.”²³ Asət yə nkóbhémém, áchyé nókó bakak ntá Mandem, abho bechye ntá yap. Básót. Nti anyü anchye nti. ²⁴ Yesu arem yə be, “Né chi manəŋ ma. Akə nku ane Mandem ányü ne bəbħi ántéé. ²⁵ Nchí ghati bhe be mpú pəre nyu məmən, kpáte ewak ene mənyü mməm bakə amem Kefə Mandem.”²⁶ Ndü ngwenti, Yesu ne baghəkó bhi bákway nekway báchyé Mandem bakak. Báfú yə bákó amfay Njie Menək Olif.

Yesu arem be chəŋ Pita andem be abhíkí rinji yi

(Mt 26.31-35; Lk 22.31-34; Jn 13.36-38)

²⁷ Bǎgháká nókó ndü Njie Menək Olif, Yesu aghati bhə be, “Chəŋ bə mankem mámfere ntí ne me mbənyune Ekáti Mandem érəm be, ‘Mandem ädep chəŋ mbabħeri bǎghónəmən angwép amik, nkwo bǎghónəmən ántaka ebħi. ²⁸ Ke Mandem ánán ánká mpétnsem ndü nepém, chəŋ njambi atú Gálili, mántemeri me aré.’” ²⁹ Pita akeme be, “Yě bö mankem mámbúé wə, me, mpú bəé!”³⁰ Yesu aghati Pita be, “Nchí ghati wə be, nkək apéré kok ndəŋ epay nkúbhé beti ebhen, chəŋ óndem ndəŋ érat be əbhíkí rinji me.”³¹ Yě nə, Pita arem ne nti eni nenkem be, “Yě chí newú, chəŋ ngu ne wə. Mpú bəe wə.” Baghək Yesu báchák mankem bārəm enyumət.

Yesu are níkmuet amem mánki ane bábhijí be Getsémani
(Mt 26.36-46; Lk 22.39-46)

³² Yesu arək ye nebhuet ane bábhijí be Getsémani ne baghəkó bhi. Aré, aghati bhə be, “Chəkó ká fa, mēten mmuet ambi ndu menikmuet.” ³³ Asot Píta ne Jems ne Jōn arək ne bhó. Arəp nsónso ne basémé anti. ³⁴ Arem ntá yap bati arət be, “Basémé ajwí me anti mbə be áway me way. Chəkó ká fá, mǎmbak pē ne me.” ³⁵ Arə bhó atén mmuet ambi mandú. Akwen ne besí amik, abho menikmuet, béghə mbák ákway béferə esəŋəri ené échi yi ambi. ³⁶ Ndu nenikímuet eni arem be, “Eta, Etaya! Enyiŋ ené écha wə épú. Kə nkóp esəŋəri ene ámfuét me ansem nti. Ke éké bhák mbə enyŷ mēyán, émbák chi mbə enyŷ óyàn.” ³⁷ Afate ye, apetnsem ntá baghəkó bhi abhen bati arət. Aghə bhə ndu bábhəre kenó. Aŋeme bhó abhep Píta be, “Símun, bábhəre chi kenó? Bǎpú kwáy béchəkə pē yé chí ndū neŋəkó nywəp némót-ε?” ³⁸ Aghati ye bhə be, “Bák ká pē, mǎnik nəkə mmuet, bé nemə néké dep be amik. Bábhəŋ nti, ke mmuet apu bhe.” ³⁹ Apet arə bhó arək anikmuet ntá Mandem enyumət mbə ndəŋ ane mbi. ⁴⁰ Apetnsem, aghó bhə bati arət ndu bápət bákwéné kenó. Bǎpú kwáy nyaka béchókə pē ndū kenó kéjwí bhə amík. Bó kerinjí enyiŋ ene bákway beghati yi. ⁴¹ Yesu arə bhə arək. Apéré nókó nsem ndəŋ

ane ajwi erat, arem ntá yap be, “Bábhuet bebhəre kenó? Bábhuet béywēmūere? Ekway nə! Mpok akway ane bákem Me Mmu mfú ntá Mandem mánchye ntá bəbəbá. ⁴² Faté ká, mmu ane áti me anán achi kékwoť. Séndók séntéméri yi.”

Bákem Yesu
(Mt 26.47-56; Lk 22.47-53; Jn 18.3-12)

⁴³ Ené Yesu abhuet berem nə ne baghəkó bhi, ngók aywi amət ndū abhen bati byo ne apay ane aka nnyén be Júdas, achwəp ne beyá bho. Bə bhə bábhák ne bəakparenja ne nkík amə. Bəbati bachiákap, ne batəŋ ebhé Moses, ne bəbati etək ké bátó nyaka bhə. ⁴⁴ Júdas anán achyé nyaka bhə eriŋ ene ékwák bə mándinjí Yesu. Akə nó, ndū ághátí bhó be, “Mmū ane mēbhene chəŋ chí yi. Kém ká yi mǎndək ne yi be áké bue.” ⁴⁵ Achúóbhé nókó ebhak ené Yesu achi, arək akaka yi be, “Ntəŋ!” Abhene yi. ⁴⁶ Bə bhə barək *bákem Yesu bábáyti. ⁴⁷ Ke mmu amət ane áchi kékwoť, agwəp akparenja ywi akpót atú nsem Mūngo bachiákap Mandem chwát aghep amik. ⁴⁸ Yesu abhép bə abhen bátwə bekem yi be, “Bátwə bekem me ne bəakparenja ne nkík mbə be nchí ngébhé ntantaŋ? ⁴⁹ Nchí nyaka ne bhe amem ekerákap Mandem nénjí nenji ntəŋ nəkə, be kekém me. Ke echi enyu ene be enyiŋ ené básinjí amem Ekáti Mandem émfú tetep.” ⁵⁰ Afə ké baghəkó bhi báró yi bábue.

⁵¹ Esakámu amot abhak aré ane áchi ne nden amuet nénép. Are konjo Yesu. Báyan nyaka bekem yi, ⁵² ke abue ebhówó, nden ayi arəp bó amó.

Básot Yesu ntá batanjá manyé

(Mt 26.57-68; Lk 22.54-55, 63-71; Jn 18.13-14, 19-24)

⁵³ Básot Yesu bárók ntá mungo bachiákap Mandem. Bōbati bachiákap Mandem ne bo batí etok ne batəj ebhé Moses báchem aré. ⁵⁴ Pita ákonjo nyaka bhó ansem nekó nesie, kpáte amem senta mungo bachiákap Mandem. Aré, arək achəkó ne babhabheri angəkó ngó angwaka nəkó ngó. ⁵⁵ Bōbati bachiákap Mandem ne bō echémé batanjá manyé bachak mankem béré yan bo abhen bákway bebhat Yesu barak amuet enyu ené bó bábhəj mbi beway yi, ke báke bhəj yě mbi. ⁵⁶ Beyá bho bápú barak bábáy yi antí, ke menyin ebhen bó béréme kebhak enyumot mbonyune báchi nyaka beyəj beyəj. ⁵⁷ Báchák báfáte ye básé nsé amuet Yesu be, ⁵⁸ “Séghok ndü yi árəm be, ‘Chəj mmokoti ekerákap Mandem ene báté ne amó, ne beku manywəp arət, nte échák ené puyě bo ke báté.’” ⁵⁹ Yě nō, bó nkwó kebhak eyəj émot. ⁶⁰ Mungo bachiákap Mandem afaté besí bo echeme eyo abhép Yesu be, “Ǿbhíkí bhəj yěnyin bekeme ndü menyin ebhen bō bhən bərəm be əkə?” ⁶¹ Yě nō, Yesu achəkó kpák, akere m yěnyin. Mungo bachiákap Mandem

apet abhép yi be, “Wó ke óchí Mpepe Mandem afyé nyaka bariəp be ätò, wó ke óchí Mmó Mandem Mmu sébhəj bēbiti?” ⁶² Yesu akeme be, “Chi me, ne chəj mǎngó Mmu ane áfú ntá Mandem chəkó ndü enək kenókó ebhe awónem Mandem betəj menkem. Chəj mǎngó ndü Mmu ane áfú amfay átwó amem nebháj.” ⁶³ Yesu akeme nəkó nō, mungo bachiákap wu akém nden ené échi yimbəj amuet adak. Arəm be “Sépét séyən batisié mántwó mándém enyin ene yi ákú ndaká yí? ⁶⁴ Bǎghok menyin ebhen yi árémé ndu bétəj bé äyenti mmuet ne Mandem. Bákaysi be yi? Báká eyəj émot be mǎngwáy yi.” ⁶⁵ Mbək eyap bábho bépáti Yesu batié amuet. Básot nden bágwot yi amík. Báre depti yi mándem nəkó be, “Ghatí bhese! Agha ádébhé nó wó?” Babhabheri básot yi. Ndu bārəj, mándepti nəkó yi.

Pita arəm be abhíkí rinji Yesu

(Mt 26.69-75; Lk 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-27)

⁶⁶ Ené Pita ábhuet amem senta mungo bachiákap Mandem, ngərə betok aywi amot arək ebhak ene Pita achi. ⁶⁷ Aghó nókó yi ndü áwák ngó, ayinji yi dñi arəm be, “Wó nkwó óchí mbá ne Yesu mmu Násáret-ne.” ⁶⁸ Pita atanja, arəm be, “Mbíkí rinji enyin ene órəm. Mbíkí rinji ntí ne nnet aré.” Arəm nəkó nō, afa arək ate ndü nyübha ene senta, [nkúbhé mpok eyo

nném nkək akók]. ⁶⁹ Ngərɛ bɛtok wu aghó yi aré, apɛt abho bɛrɛm ntá bo abhɛn báchi arɛ téé bɛ, “Mmũnɛ achi mmũ ywi nkwo.” ⁷⁰ Píta apɛt ataŋa. Ebhíkí tat, bo abhɛn báté aré nɛ Píta bárem ntá yi bɛ, “Sayri sayri, ɔchí mmũ ywi amɔt mbɔnyunɛ wɔ nkwo ɔchí mmu Gálili!” ⁷¹ Ndɔŋ ayɔ, Píta arɛm bɛ, “Mandɛm ántɛmsí mɛ mbák mɛsɛ chi nsé! Mbíkí rɪŋi mbɔŋ mmú anɛ bārɛm nɔ ɛti yi!” ⁷² Nkúbhɛ mpok ayɔ, nném nkək akók ndɔŋ ané ajwí ɛpay. Píta atik ndũ Yesu ághátí yi bɛ, “Nkək apɛrɛ kók ndɔŋ ɛpay, chɔŋ ɔndɛm ndɔŋ ɛrat bɛ ɔbhíkí rɪŋi mɛ.” Agbɔkɔ kɛbhɔ, arɛ di.

15

Bárók ntá Páilet nɛ Yesu
(Mt 27.1-2, 11-14; Lk 23.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Bɛtí bɛtí, bɔbati bachiákap Mandɛm nɛ bɔbati ɛtok nɛ batɔŋ ɛbhé Moses bátɛ ɛyu nɛ nkwo ɛchɛmé bɔbati ɛtok báchák mankɛm. Báfyé yi ngɛm amó, básɔt barək ntá Páilet, mmu Rom anɛ achi nyaka góbhanɔ atú Judéya mpok yɔ. ² Páilet abhép yi bɛ, “Wɔ kɛ ɔchí né Mfɔ bo Israel?” Yesu akɛmɛ yi bɛ, “ɛchí mbɔ ɛnyu ɔrémé.” ³ Bɔbati bachiákap Mandɛm bábhat Yesu beyä barak amɛt bɛsí Páilet. ⁴ Páilet apɛt abhép yi bɛ, “ɔbhíkí bhɔŋ yɛnyɪŋ békémɛ? Ghok bebépti mɛnyɪŋ ɛbhén bārɛm bé ɔkɔ!” ⁵ Kɛ yɛnyɪŋ Yesu kɛrɛm. Páilet abhak maknkay tontó.

Páilet akpát manyé Yesu
(Mt 27.15-26; Lk 23.13-25; Jn 18.39-19.16)

⁶ Góbhanɔ abhɔŋ nyaka ɛpiŋ bɛ yɛntiki mmíé, ndũ mpok ɛpá Nekiŋi, áfɛrɛ mũkɛnɔŋ amɔt anɛ bo báyan yi ámféré. ⁷ Mpok ɛyɔ bo bábhák ɛkɛrɛkɛnɔŋ. Báfyɛ bhɔ kɛnɔŋ ndu bápú noko bɔbati ɛtok nɛ ndu bágúébhé ɛbyɔk amɛm ɛtok kpát báway bho. Mmũ wap amɔt aka nnyén bé Barábas. ⁸ ɛká bho bárək ntá Páilet bé ámfɛrɛ mũkɛnɔŋ nkúbhɛ mbɔnyu yi ákɔ yɛntiki mmíé mpok ɛpá Nekiŋi. ⁹ Páilet abhép bó bɛ, “Báyan mfére Mfɔ bo Israel amɔ bɛ yi andɔkɔ?” ¹⁰ Páilet arɪŋi nyaka sayri bɛ bɔbati bachiákap bákem Yesu bátwɔ ntá yi nɛ yi chi ɛti mpabhamík. ¹¹ Yɛ nɔ, bɔbati bachiákap Mandɛm báku ngɛmtáy bɔbhɔ mándɛm Páilet ámfɛrɛ chi Barábas ɛkɛrɛkɛnɔŋ. ¹² Páilet abhép bó bɛ, “Báyan yɛ bɛ nkɔ yi nɛ mmu anɛ bábhɪŋi bé Mfɔ bo Israel?” ¹³ Bábhɔ bɛbik bɛ, “Dɛm mángó yi ndũ ɛkotákátí.” ¹⁴ Kɛ Páilet abhép bó bɛ, “Ntiki ɛbépti ndak yi ákú?” Kɛ ngɛmtáy bɔbhɔ bápɛt báre bik nɛ bɛtaŋ bɛ, “Dɛm mángó yi ndũ ɛkotákátí!” ¹⁵ Ndu Páilet áyan nyaka bɛkɔ mbɔ ɛnyũ beyä bɔbhɔ báyan, afɛrɛ Barábas ɛkɛrɛkɛnɔŋ. Achyɛ ɛyɔŋ bádén Yesu nɛ ɛkpá. Achyɛ yi ntá yap bé mángó ndũ ɛkotákátí.

Batɛmɛ nɛnu bárɛyɔkɔ Yesu
(Mt 27.27-31; Jn 19.2-3)

16 Batemé nenu básot yi bárək amem áchá góbhanə. Bábhiñi batemé nenu báchák mankem nebhuet amot. 17 Báfyé yi nkú chu amuet ane ágháká yi te bekak. Básot böbatábhénək abhén báchi nsense mání ntá báfyé yi anti be chi ayí nta kefə. 18 Bábho beway Yesu mándem nəkə be, “Acha mfə bo Israel, kenókó kéchí eke etá!” 19 Báre depti yi anti ne menək. Mámptati nəkə yí batié amuet ne mántep nəkə mánén besí bhi mbó be báchyè nə yi chi kenókó. 20 Bápóbhé nókó béyókə yi, báfére nkú chu yi amuet, básot eyi yimbəñ bákéme yi amuet. Básot ye yi bárək bego ndü ekotákátí.

Bágó Yesu ndü ekotákátí

(Mt 27.32-44; Lk 23.26-43; Jn 19.17-27)

21 Ené bárəñ, bátemeri mmü etək Sírene amot ane aka nnyén bé Símun ndu áfú ebhi árəñ etək. Mányiere yi ámpókó ekotákátí Yesu. Símun achi nyaka chi Aleksánda ne Rúfos. 22 Básot Yesu bárək ebhak ené bábhiñi bé Gólgóta, nó chi “Nebhuet Ğnkónti.” 23 Báchyé yi mmëm amen báchóbhé ne babhé amen bábhiñi be myrrh. Ke Yesu kényu mó. * 24 Bágó yi ndü ekotákátí. Básot nden eyi bekóre. Báguep ebháná bérini ane yéntiki mmu wap ábhəñó básot. 25 Bágó yi ndü ekotákátí mpok nywəp néghaka nkárenka nénénamot. 26 Amfäy ntí Yesu, ndü ekotákátí, ebhək

enək ebhak babhát. Básin aré enyini ené ékə ke báway yi. Básin be, “Mfə bo Israel.” 27-28 Bágó nkwo ngébhé ntantañ amot ndü eyi ekotákátí ebhe awónem Yesu. Bákú enyumot ne achák ebhe awəghə yi. 29 Bo abhen báfuere fuét, bágháká nyaka are mánté, mánka ne bati, mánsəkoti nəkə yi be, “Aha! Wə mmu ókway memokoti ekerákap Mandem, ne ónte yó ndü manywəp arat! 30 Pemé mmuet, ne fá ndü ekotákátí sep amik!” 31 Böbati bachiäkap Mandem ne batəñ ebhé Mandem ne böbati etək béré way nkwo yi, mándeme nəkə ne bati be, “Apəme nyaka bo báchák, ke apú kway bepeme mmuet yil! 32 Də ká séngó ndü Mpeme Mandem afyé nyaka bariəp be ätə, Mfə bo Israel, áfa ndü ekotákátí ansep amik. Mbák ánsép amik, chəñ sənoko bé Mandem ke áto yi.” Baghép abhen bati apay báre səkoti Yesu nkwo.

Yesu agú ndü ekotákátí

(Mt 27.45-56; Lk 23.44-49; Jn 19.28-30)

33 Egháká nókó nkárenká byo ne epay ne ngósi, ejuri ékwén etək enkem. Ebhák kpáte nkárenká érat ne ngósi. 34 Egháká nókó mbə nkárenká eyə érat, Yesu abik arem be, “Eli, Eli, lama sabátani?” Nó chi, “Mandem wa, Mandem wa, ndaká yí ófére ntí ne me?” 35 Mbək bo abhen báté kékwót báyiñi, bághók nókó

* 15:23 Babhé mə achi nyaka ndu bekə yi áké ghok bebe tontó.

ndü Yesu ábíki enyu εγῶ, báre rem ne bati be, “Ghók ka, ábhijí Eláija!”³⁶ Mmü wap amot ajiēt arök asot ekuchá agwót antí mónok asebhē yó amem echyé mmém. Asá amfay, ateme Yesu anyu bé ánsók. Arēm be, “Dš séngó mbák Eláija átwò beferē yi ndü ekotákátí ne.”³⁷ Yesu ábíki nókó, asebhē.³⁸ Nkúbhé mpok yó, ekát ene echi amem ekerákap Mandem égháre bebhók bepay befu amfay beghaka amik.³⁹ Münti nkwo batemé nenu besa betay ane áte áyiñi Yesu aghó enyu yi ágú. Ekü arēm be, “Tetep, müne achi mbü chi Mmó Mandem!”

⁴⁰ Baghoré fú báté nekó nesie mánjijí nókó. Mbók eyap báchi nyaka María ane etók Magdala, ne Salóme ne María nnó Jems ane mónkwen ne Jóses.⁴¹ Baghoré bhó bákòño nyaka Yesu mánchye nókó yi nekwak bebhó mpok ane yi áchi atú Gálili. Beyá baghoré báchak abhen bákónó nyaka Yesu Yerúsalem bábhak aré nkwó.

Bábhéme Yesu

(Mt 27.57-61; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁴² Eghaka beku ndü Nywop Ntonṭí, ené bátññti mmuet béchwe ndü nywabhé neywemmet,⁴³ Joséf mmü Arimátia amot, afa ne netañánti arök ntá Páilet be ánychyé yi betañ ámfere Yesu amfay ekotákátí. Joséf achi nyaka mmü echem egho ene bóbati etók ane abhòño kenókó besí bho, ne áñoñ

nyaka mpok ane Mandem átwò ambak Mfó ntá bo abhen bachi abhi.⁴⁴ Páilet ághókó nókó enyijí ene Joséf árémé, abhak maknkay bérñi bé Yesu agu. Abhijí müntí batemé nenu ane aghó ndu Yesu ágú, abhép yi mbák anáñ agu tetep.⁴⁵ Müntí batemé nenu wu aka bé anáñ agu. Páilet aghati ye Joséf bé ákway bérñi beferē erene Yesu.⁴⁶ Joséf arök aku ésienden. Afere yi asebhē amik. Anép ne ésienden eyó, arök afyé yi amem nnem enén bátémé ndü setárébhé. Afú abijiri ye erémé ntay akuti nyünem.⁴⁷ María ane etók Magdala ne María nnó Jóses bághó nebhet ane bábhare Yesu.

16

Yesu apetnsem ndü nepém
(Mt 28.1-8; Lk 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹ Nywabhé neywemmet nefuere nókó, baghoré bati arat báku bawerérip ndu berñi bewati Yesu amuet. Bábhak María ane etók Mágdala ne María nnó Jems ne Salome.² Bėti bėti ndü nywabhé mbi amem Sónde, báfú báre rññ ndü nnem. Báchwop aré mpok mmok ánáñ áfúú³ Ené bó bárññ, báre rem ne bati be, “Agha ábijiri chññ ntay amfere anyu nnem ntá yese?”⁴ Bárēm nyaka nó mbonyune ntay enó néchik nyaka tontó. Bápére chwop aré, bághó bé bábijiri nó nérp chi nepak.⁵ Baghoré bhó báchwe amem nnem,

bághə əsakámu chəkə ebhe awónem eyap ne nkú pépép aməet. Bəcháy békém bó tontó. ⁶ Esakámu eyə éghati bhó be, “Báké cháy! Ndíní bé báyəñ Yesu ane Násáret ane bágó ndü ekotákátí. Apú fá. Mandem akə yi apetnsem ndü nepém nkúbhé mbə enyü yi árémé nyaka be ebhəñ befakari. Twó ká ghə nebhuət ane bábharé yi. ⁷ Dók ye ka ghati bakoño bhi, sayri sayri Píta, bé achi be ambi ārəñ atú Gálili. Chəñ mǎngə yi aré, nkúbhé mbənyu yi ághátí nyaka bhe.” ⁸ Bagharé bhə báfú ndü nnem báre rəñ ntiét ntiét mǎngwəre nəkə ne bábhak maknkay tontó. Bəcháy bekə bó kerem yənyin ntá mmu.

Yesu abhesi ntá María ane Magdala

(Mt 28.9-10; Jn 20.11-18)

⁹ Yesu áfú nəkə ndü newú beti bhəti ndü nywəbhé mbi ndü sónde, ayambi atəñ mməet ntá María ane etək Magdala. Yi ke achi nyaka ngərə ane Yesu ábókó befónó bebúbəbə tándramət bérə yi. ¹⁰ María arək aghati ndak ane ntá bo abhen bákə nəkə nyaka ne Yesu. Atemeri bó ndü básəme mándi nəkə. ¹¹ Ke bǎghoko nəkə be Yesu apetnsem ndü nepém ne bé María aghə yi, bákə noko bé echi tetep.

Yesu abhesi ntá bakoño bhi bati apay

(Lk 24.13-35)

¹² Etat nəkə, Yesu abhesi enyu echak besí bakoño bhi bati apay abhen báfú etək

egho bákə mándəkə nəkə ndu mótək ebhi. ¹³ Etat nəkə, báriñi enyu mmu yi áchi. Bápətnsem etək eggho bǎghátí bakoño bhi báchák, ke yə mmu wap ke noko be echi tetep.

Yesu abhesi ntá bakoño bhi bati byó ne amət

(Mt 28.16-20; Lk 24.36-49; Jn 20.19-23; Bk 1.6-8)

¹⁴ Ansem mpok, ené bakoño bhi bati byo ne amət mányie nenyíé, Yesu afú bhə besí. Are bé ne bhə ne ntí be bǎgwət bati yap ne bábhíkí noko be yi apetnsem ndü nepém mbə enyü bo abhen báyambi baghə yi bǎghátí bhó. ¹⁵ Aghati yə bhə be, “Dók ká ndü betəkó mmik menkem ghati nəkə ká Mbok Ndíndí ntá bö mankem. ¹⁶ Yə agha ane ánókó Mbok Ndíndí ne bǎjwítí yi, Mandem əpeme yi ndü bebú be ámbák mmü ywi mpoknkem. Ke mmu ane abhiki ka menoko, Mandem əchye yi ntemsi ndü bebú bhi bebhuət ne yi. ¹⁷ Chəñ bo abhen mánókó mámbəñ betəñ békə menyini maknkay. Chəñ mámbok befónó bebúbəbə ndü nnyén ena, chəñ mándem beyəñətək ebhen bábhiki riñi ndü nnyén ena. ¹⁸ Mbák mǎnkém nnyó ne awə, apú kə bhe yənyin, ne mbák mányú enyin ené éwəy mmu, épú kə bhe yənyin. Chəñ mányaña bömame amó anti mántəñ.”

Yesu apetnsem ntá Mandem

(Lk 24.50-53; Bk 1.9-11)

19 Yesu Acha ánáná nəkó
 bérem kεpí ne baghəkó bhi,
 Mandem asot yi apεtnsem am-
 fay, achəkó ndũ ενəkó kenókó
 ndu εbhe awónem Mandem.
 20 Bakonjo Yesu báróbhé nəkó,
 báre kə mángati nəkó Mbok
 Ndíndí mbänkem. Yesu Acha
 abhak ne bhə, achye bhə
 betəη beku menyinjí maknkay
 ndu betəη be Mbok Ndíndí ane
 bə bágghàti bho achi tetεp.

Mbok Ndíndí mbò enyü Lúkas ásinjí

1 Eta Tiófilos: Oríjì be beyä mámbò besinj menyinj ebhen befakari ndü nkwo ywese. 2 Básiñ ãti menyinj ebhen bo abhen bághó ne bágháti bhese. Batísyè bhò bághò nyaka barak ayò te nebhònet, ke bábhak bð betok ndu bégháti bhò Eyòñ Mandem. 3 Eta, mbò enyü membòñ nkwo nnán nkónó menyinj ebhen menkem sayri ndü eròri mpok, nkáysí bé eri be nsinj ngati wò enyinj émot émot enyu efakari. 4 Nchí sijn bekú òndinjì tetep ane ayinjì menyinj ebhen bágháti wò.

Angel Mandem arem be chòñ mámbé Jón Njwiti

5 Mpók ane Héròd achí mfò atú Judéya, nchiakap Mandem abhak ane áká nnyén bé Sakaríá. Akù nyaka betik Mandem ne nkwo bo abhen babhijì be Nkwó Abíja. Nnyén ngoré ywi nebhak be Elísabet. Yí nkwo afú ndü nneréket Aròñ, nneréket bachiákap Mandem. 6 Sakaríá ne ngoré ywi babhak chak besí Mandem. Bábhòñ kenókó ne Mandem, mámbare nàkò bebhé bhi menkem bekwéné tí. 7 Ke bó kebhòñ yè mmó mbonyune Elísabet achí nyaka nkongoré,

ne bó bati apay mánán nyaka bákòk.

8 Ewak émot, nkwo bachiákap ané Sakaríá bábhák ndü betik. Ekù Sakaríá are kù betik mbò nchiakap besí Mandem. 9 Békòño epinj ené bachiákap Mandem, báguèp nyaka ebhánjá ndu beyap mmu ane áròñ ndü móket ane achi te amem ekerákap Acha ndu besòñ enyinj ene échyè erítí * eriep amem ekerákap Mandem. Baguèp ebhánjá, ékwén amuet Sakaríá. 10 Mpok ákwáy nàkò, bo bachem nefi ekerákap Mandem. Báre nìkmuet ené Sakaríá achi amem ásòñ enyinj erítí eriep eyò. 11 Angel Mandem abhesi ntá yí, ate ebhe áwònem, ndü nebhuet efeme-akap atú ane básòñ enyinj erítí eriep eyò. 12 Mpok Sakaríá ághó yí achayti, becháy békém yí tontó. 13 Ke ángel wu arem ntá yí be, “Sakaríá, óké cháy! Mandem aghok nenikímuet ene. Ne chòñ ngoré ywe Elísabet ampòkò menie ambé wò mómbakanem, ne òbhòñ bédu yí nnyén bé Jón. 14 Ne chòñ ómbòñ beyä manák; ne beyä bo mámbòñ manák mpok bábhé yí. 15 Chòñ émbak nò mbonyune yí ábhák chòñ eremému besí Acha. Báperé bhé yí, chòñ Efónó Bedyere ambak ne yí tontó. Abhíkí bhòñ ményü mmém amen ákém mmu, ne yè chí mmém batanbatan.

* 1:9 Enyinj ene básòñ enchyè erítí eriep, ne ndü eyòñòndik bábhijì yò be, ‘Insens’.

16 Chōη anja beyă bo Israel, mámpetnsem ntá Mandem Acha wap. 17 Chōη Mówu anjambi ke Acha antwó, ne chōη yí ambōη betan ebhen Efónó mbō ndemekep̄inti Eláija, bé yi ank̄u bachibhō mánkōη bōbhap, ank̄u bo abhen bátanti ne Mandem mámbōη kebon, mámbak mbō bo abhen bachi chak besí Mandem. Chōη yí ank̄u bo mámbák ndũ nté ane bákway besyepti Acha.”

18 Ke Sakaríā abhép ángel be, “Chōη ndíñí bé ané ndak achí tetep ná. Me ne ngoré wa sékōk tontó.” 19 Angel akeme Sakaríā be, “Díñí bé me nchí Gábríel. Nchí téé besí Mandem, ne yímbōη ke átó me be ngati wō mbok ndíndí ne. 20 Ke obhíkí noko enyih ene ngati wō, ené ébhōñó befu tetep mbák mpok akway. Tēndu óbhíkí noko, chōη ónkwén kebhók okerep̄ere kwáy berem kep̄i ne bhō. Are mak ne amó ntá yap. Bághó be aghō kenó amík anti fúú amem ekerákap.”

21 Ndũ mpok yō bo abhen báchyē Mandem bakak nefi ekerákap bare noη Sakaríā mámakati nōkō enyih ene ek̄u yi áre tat amem ekerákap. 22 Afú nókó, akerep̄ere kwáy berem kep̄i ne bhō. Are mak ne amó ntá yap. Bághó be aghō kenó amík anti fúú amem ekerákap.

23 Mpok ane Sakaríā ábhak ndũ betik afúéré nókó, agure anywōp.

24 Ébhíkí tat, ngoré ywi Elísabet apōkō menie. Yí kefú nefi ndũ batan átáy

andem nōkō be, 25 “Néne, Eta Mandem atōη me ber̄indu. Aféré ntíanwōp ané mēbhōη nyaka besí bhō.”

Angel Mandem arem be chōη mámbé Yesu

26 Mpok menie Elísabet beghaka batan atandat, Mandem ató ángel Gábríel etak Násáret, atú Gálili. 27 Ató yi ntá ngosōη ane aka nnyén be Maríā. Abhíkí re rih̄i nyaka mbakanem. Mmu ane áká nnyén be Joséf ane afú ndũ nneréket Mfō Debhít ati nyaka bebhay Maríā. 28 Angel wu átwó nókó ntá yi arem be, “Mmá, nkáká! Mandem ayeť wō tontó!” Acha achí ne wō.

29 Maríā aghoko nōkō nō, ntí átáka yi amem, are bhep mm̄et eyi bé, “Ntiki enyũ bakak ne!” 30 Angel arem be, “Maríā, óké cháý. Mandem atōη wō ber̄indu. 31 Chōη ómpōkō menie, ómbe móbakanem, ne obhōη bebhiñi yí be Yesu.

32 “Chōη yi ambak eremému ne chōη nnyén eni nembak be Mmō Mandem Acha. Chōη Eta Mandem anchye yí enókó kefō ené Debhít mmu yi achi ebhárémō ywi. 33 Ne chōη ankém bo Israel mbō Mfō mpoknkem. Kefō eki kébhíkí bhōη ngwentí!” 34 Maríā abhép ángel wu be, “Chōη ané ndak ámbak ná, ené mbíkí rih̄i mbakanem?” 35 Angel akeme yi be, “Chōη Efónó Bedyere ántwó ntá ye, ne betan Mandem Acha ménk̄u ómpōkō menie. Eťi yō, mmó ane óbhe, ábhák nyáná ne mámbiñi yí

be, 'Mmɔ Mandem.' 36 Yinjí Elísabet, mánó ywe ndu nneréket. Yëndu yi are kók ne bábhìni yi bé nkongoré, achí ne menie ndü batan átándát néne, ne chɔn ambé mómbakanem. 37 Yěnyin epu cha Mandem."

38 María arem be, "Menchí chí mübetok Mandem, émfákárí ne me mbɔ enyu óréme." Angel arɔ ye yi arɔk.

María arɔk beghɔ Elísabet

39 Ebhíkí tat, María afa, arɔk áyák, ndü etɔk njie emót atú Júda. 40 Achwóbbhé nókó aré, arɔk achwe éket Sakaría, akaka Elísabet; 41 Mpok Elísabet aghoko bakak María, mmó ayon mmuet amem menie ebhi ne Efónó Bedyere abhak ne yi tontó. 42 Abik ne betan arem ntá María be, "Ochí ane Mandem áyééré ndü nkwo baghoré, ne áfók ámbák ne mmɔ ane óbhe chɔn! 43 Ndé kɔ yi be Mandem anchwe me ené enyü erem áfók, bé nnɔ Acha ántwó ntá ya? 44 Néchwe óchwé ókáká me, mmó ane achi me menie ayon mmuet ne manák. 45 Eri echa ntá yé mbonyune onókó bé chɔn Mandem ankɔ ntá ye mbɔ enyu yí áréme."

Nekwáy enen María akwáy ndu bebíti Mandem

46 María abho bébiti Acha be,

"Nti ena nékwáy ndu békáka Mandem Acha ne manák.

47 Efónó eya enàk eti Mandem Mpe me wa.

48 Atɔn me beyá berindu yëndu nchí chí mmɔbetok ywi ne mpú yěnyin!

Nebho néne, chɔn mkpáká bho enkem mámbini me be, 'Ngoré ane eyi eri echa!'

49 mbonyune Mandem betan menkem, akɔ beyá menyinjí maknkay ntá ya.

Ne yí achí nyáná.

50 Aghò ntínso ne bɔ abhen báchyè yi kenókó, ndü mkpáká bho enkem.

51 Akɔ betantí menyinj ne awó ywi, aták bo abhen báyon mmuet ne nkaysi ane achi amem batí yap.

52 Aféré beremé bafɔ ndü menókó kefɔ ebhap, ákosi bo abhen bápú yěnyinj.

53 Achyé berítí menyinj ntá bo abhen nsay ánú bhɔ, abók abhen bábhónó, bárɔk amɔ amɔ.

54 Mandem akwak bo Israel, bɔ betok bhi.

Abhíkí ghokantik bari ep ami ntá bachimbí bhese be chɔn angɔ bhɔ ntínso.

55 Abhíkí ghokantik beghɔ Abraham ntínso, ne bebharé bɔbhi mankem, mpoknkem!"

56 María achakɔ ne Elísabet ndü batan arát, ke apetnsem éket eyi.

Nebhè Jɔn Njwiti

57 Mpok ane Elísabet ábhónó bébhé ákwáy nɔkɔ, abhé mómbakanem. 58 Bakokosi bhi ne bɔneréket, bághók nókó enyü berinti ebhén

Mandem átónó yí, b́aré nják ne yi. ⁵⁹ Mm̀o ágháká nókó manyẁp ánen, bo b́arók b́esíep yí. B́aré yàñ b́edu yi nnyén be Sakaríá mb̀onyune chi nnyén Etayi. ⁶⁰ Ke máyi arem be, “Nnyén eni nebh̀on bebhak chi Jón.” ⁶¹ Yé ǹo, b́arém ntá yi be, “Yé mmu apú ndũ nneréket ayweka ane ábh̀ónó nnyén eno!” ⁶² B́abhó ye memak ne am̀o ndu bebhep chim̀o nnyén enen yi áyàñ manchye m̀o. ⁶³ Sakaríá amak ne am̀o bé mánchyé yi enyíñ ené yi ánsíñ aré. B́achye ǹok̀o yi enyíñ asíñ aré be, “Nnyén eni chí Jón.” B̀o mankem babhak maknkay tontó. ⁶⁴ T́émté wu Sakaríá apét abho berem k̀epi ankaka ǹok̀o Mandem. ⁶⁵ B́echáy b́ékém bakokosi bhap mankem. Ne mbok menyíñ ebh̀o ataka ndũ betók̀o njie menkem atú Judéya. ⁶⁶ Yé agha ane ághók̀o mbok menyíñ ebhen b́éfákárí abh̀uere bh̀o anti, ambebhe ǹok̀o mm̀uét eyi be, “Ntiki enyũ mmú yi abhak ch̀on?” Ebhak k̀pononon be betan Mandem Acha b́échí ne yi.

Nekwáy Sakaríá

⁶⁷ Efónó Bedyere abhak ne Sakaríá, chi Jón. Abho b́erem k̀epinti be,
⁶⁸ “Bakak ámbák ne Mandem Acha bo Israel, mb̀onyune atẁo ndu bekwak b̀obhi, ne ndu b́éfére bh̀o ndũ kesem.
⁶⁹ Achyé bhese etanjí Mpeme ane áfú ndũ nneréket ane mübetok ywi Mf̀o Debhit.

⁷⁰ Mandem ak̀u nyaka baremé k̀epinti bhi abhen bachi nyáná mandem enyu eỳo tentep,
⁷¹ be ch̀on ampeme bhese ndu amó b̀ompap abhese, ne amfere bhese am̀o bo abhen bapabhe bhese.
⁷² Arem nyaka be ch̀on angó bachi mbi bhese ntínso, ne ántik nku ane yi anyu ne b̀obhi.
⁷³ Ǹo chi enyíñ ene Mandem aghati nyaka Etayese Abraham, ayiki bé yí ák̀u ỳo;
⁷⁴ ǹo chi, b́éfére bhese am̀o b̀ompap abhese, ankwak bhese bé séntók̀o ǹok̀o chi yi, kebh̀on becháy,
⁷⁵ sémbák nyáná ne chak besí bhi ndũ nepém enese nenkem. ndũ manyẁp yesé fá amik ankem.
⁷⁶ Ne ẁo mówa, ch̀on mámbini ẁo be ndemek̀epinti ane Mandem Acha, mb̀onyuné ch̀on ónjambi ke Acha antẁo, be ontonji mbi ntá yi,
⁷⁷ ónk̀u b̀obhi mándini be ch̀on yi amfonori bebú bhap, ne ampeme bh̀o.
⁷⁸ Mandem ywese ák̀u ǹo mb̀onyune ágh̀o bhese ntínso tontó. Chí ntínso ke nék̀u yi áto ch̀on Mpeme ywesé, yí amfú amfay antẁo mb̀o nyienyíémok b́eti.
⁷⁹ Atẁo bechye bediéré ntá bo abhen bachi ndũ ejuri ne ndũ becháy newú, ne ndu beya bhese ndũ mbi ane átẁo bhese ne kpák.”

80 Mówú agó ataj ndü nkwamæt ne ndü Efóhó. Béchókó bhi bebhak amem baso, anoj nókó nywop enén yi átaj mmæt ntá bo Israel.

2

Nebhe Yesu (Mt 1.12-25)

1 Mpok eyó Jgóstos abhak mfó Rom, achye eyoj bé mánsot mpáy bho mankem abhen bachi ndü betók ebhen bechi anten yi. ² Nepáy-bho eno nébhak enén mbi mpok Kwirínios achi góbhanó etók Síria. ³ Yéntiki mmu arók eyi etók ndu besij nnyén. ⁴⁻⁵ Joséf nkwó afa Násáret atú Gálili arók Bétlehem, atú Judéya. Bétlehem abhak etók ene babhe Mfó Debhít. Joséf arók aré mbonyune achi nyaka ebhárémó Debhít. Arók ne María, ngoré ane yi ati bebhay be mánsín manyén. Abhak ne menie. ⁶ Ené bó bachi Bétlehem, mpok nebhe ayi akway. ⁷ Abhé mómbyi ywi, abhak mómbakanem. Anép yi ne nden, abhare amem ekwabhé nenyie nnya mbonyune bábhíki bhaj nyaka ebhak bechókó amem ekeré mankó.

Bóangel ne babhabheri bághójómén

⁸ Ndü betí bhó, nkwó babhabheri bághójómén bábhak nefi ne bághójómén eyap ndü atú etók wu. ⁹ Angel Mandem abhesi bó besí, bediéré Mandem beghó bhó amæt ne becháy bekem bó tontó. ¹⁰ Ke ángel wu arem ntá yap be, “Báké chay, mbonyune

ntwó bhe ne Mbok Ndíndí ane áchyé chaj bo mankem beyá manák. ¹¹ Bábhe Mpe me yweka echaj etók Debhít. Yi ke achi mmu ane Mandem afyé nyaka bariép be átó. Yi chi Acha. ¹² Eriñ ené étaj chaj be mmóre chi be bághó chaj ndü mánébhé yi ne nden, bábhare amem ekwabhé nenyie nnya.” ¹³ Témté wu, ngémtay bóangel Mandem babhesi bare kway mámbiti nókó Mandem be

¹⁴ “Kenókó kémbák ne Mandem amfay;

kpák ambak fá amik ne bo abhen berindu ebhi bechi ne bhó!”

¹⁵ Bóangel báró bhó, bapetnsem amfay. Babhabheri bághójómén babho berem ne bati be, “Séndók ká Bétlehem séngó enyij ene efakari, ené Mandem aku sendiji.” ¹⁶ Báfá, bárak ayak bághó Joséf ne María. Bághó mmóre nkwó bhuré amem ekabhé nenyie nnya. ¹⁷ Bághó nókó nó, barem éti menyij menkem ebhen ángel Mandem aghati bhó éti mówu. ¹⁸ Bó mankem abhen baghoko enyij ene bó bareme babhak maknkay. ¹⁹ Ke María abhare menyij ebho menkem anti, ankaysi nókó bhó. ²⁰ Babhabheri bághójómén bápētsem. Bäre kway mámbiti nókó Mandem mbonyuné menyij menkem ebhen bághó ne ebhen baghoko, bechi enyumot mbonyu ángel aghati bhó.

Bádu Yesu nnyén

21 Εgháká nókó manywəp ánen, básyep mó, bádu yi nnyén be, Yesu, nnyén enen ángel areme nyaka be babhəŋ bechye yi te mpok babhiki re pəkó menie ebhi.

Bárək betəŋ Yesu ntá Mandem

22 Mpok ákwáy ane Joséf ne María barəŋ bekə mbənyu ebhé Moses érəm be mánkə ndu bebhak pépép besí Mandem mpok ngərə abhé, bápókə Yesu bárək Yerúsalem ndu betəŋ yi ntá Mandem Acha, 23 mbənyu básin nyaka ndü Ebhé Mandem be, “Yəntiki mǎmbi ane achi mbakanem, bábhəŋ bechye yi ntá Mandem. 24 Bábhəŋ nkwo bechye akap ébu wu ane achi ‘Bǒbebhónó bepay, mbák epu nǒ, bebhep bepay, bekoŋo ebhé Mandem.’” *

25 Mpok eyǒ, mmu abhak Yerúsalem ane aka nnyén be Símiǒn. Abhak chak anchye nǒkə Mandem kenókó. Anəŋ nyaka mpok ane Mandem átwǒ ankwene bati bo Israel. Ne Efónó Bedyere abhak ne yi. 26 Efónó Bedyere anán akə nyaka yi arinǐ bé apú gu keghó Mpeme Mandem afyé nyaka bariep be áto. 27 Efónó Bedyere akə Símiǒn arək ndü ekerákap Mandem. Nnǒ ne chi Yesu báchwe aré ne yi ndu betəŋ yi ntá Mandem bekoŋo ebhé Moses. 28 Símiǒn aghǒ nǒkə mǎré asot yi akém amǒ abiti Mandem bé:

29 “Acha, əkə bariep amə afü tetep,

do yé me, mmǎbetok ywe ndók petii,

30 mbənyune nnán ngo ne amík mmu ane óto be ampeme bhese.

31 Mpeme ane ótəŋti be bǒ mankem mángo.

32 Achí erəŋə betəŋ bo abhen bápú bo Israel mbi berinǐ wǒ, ne be kenókó kəntwǒ ntá bǒbhe, bo Israel.”

33 Chi ne nnǒ babhak maknkay beghok menyin ebhen Símiǒn areme éti Yesu.

34 Símiǒn ayét bhǒ, arem ntá máyi María be,

“Mandem ayap mǒne be ankə beyǎ bo Israel mankwen ne be ánjon abhenefu,

ne be ámbák erinǐ ené bo bǎrəm be bápú yan.

35 “Ne chəŋ ene énkə be nkaysi ane achi bo ánti ambo befú kponorəŋ,

ne wǒ ómbəŋ beyǎ basémé éti mǒne mbǒ mmu ane eekak éyéme yi anti.”

36 Mpok eyǒ, ngərə ane áká nnyén be Ana abhak Yerúsalem. Abhak ndemekəpinti Mandem. Abhak mmǒ Fanuel, ebhárémǒ ane nneréket Asha. Akək nyaka tontó ne anán achi nyaka ekerénebhay ndü mamié tándrámət ke nném aywi águ. 37 Arəp kənkwésé, te mpok ane yi aghaka mamié besa menwi nsem anwi. Yí kerǒ berəŋ ndü ekerákap Mandem ndu bechye yi kenókó, ne are níkmæet ambak nǒkə ndü netarénsay, beti ne ngósí. 38 Nkúbhé mpok

* 2:24 Lk 2.22-24; Lévítkos 12; Nǒmba 18.15-16.

eyo Joséf ne María bárək ne mmó. Aghó nókó mǎré, achye bakak ntá Mandem andeme nəkó beyǎ menyiyi eti mmó, ntá bo abhen mánòñ nyaka be Mandem amfere bǔ Yerusalem ndü esəñori.

³⁹ Joséf ne María manañ nəkó beku menyiyi menkem bekoño ebhé Mandem, bápɛnsem ne mmó etək eyap Násaret atú Gálili. ⁴⁰ Yesu arək ambi bégó ne bébhəñ betañ. Abhón beyǎ neriñindak ne áfók Mandem abhak ne yi.

Yesu arəp ansem amem ekerákap Mandem

⁴¹ Yǝntiki mmíé, chi ne nno Yesu bárəñ nyaka Yerúsalem ndü *Epǎ Nekiñi. ⁴² Mpok yi aghaka mamié byo ne apay, bárók ndü epǎ eyo mbə enyu esí. ⁴³ Epǎ émáy nókó, bare pɛnsem etək eyap ke Yesu arəp Yerúsalem, chi ne nno kerinji. ⁴⁴ Bákə ndü nywəp nenkem mánkaysi nəkó be yi achi ndü nkwó wap. Bághó nókó be apú ne bhə, babho beyañ yi nenti mamɛere bhap ne bǔneréket awap. ⁴⁵ Báyan nókó yi keghə, bápɛnsem Yerúsalem ndu beyañ yí aré. ⁴⁶ Egháká nəkó manywəp arát, bághó yi amem ekerákap Mandem chəkə ne batəñ ebhé, ndu ághòk menyiyi ebhen bə bárəm, ne ambəbhe nəkó bó bebhep. ⁴⁷ Bo mankem abhen bághòk menyiyi ebhen yi árəm bábhák maknkay eti menyiyi ebhen yi arinji ne enyü ene yi ákème bhə menyiyi ebhen bábhəp yi. ⁴⁸ Mpok ane chi ne

nno bághó yi, ebhak bhə chi enyiyi maknkay. Nno abhép yi be, “Mówa, mbə əbhiki kə etaye ne me enyune!”

⁴⁹ Mmə ne etaye sékə, séyan wə ne beyǎ becháy anti. Yesu akeme bhə be, “Báyan mbə me ndaká yí? Bǎbhíkí rinji be mbəñ bebhak amem eket Etaya?” ⁵⁰ Ke nno ne chi kejiwimem ndü enyiyi ené yi areme ntá yap.

⁵¹ Apet ye nsem Násaret ne bhə, abhak ne bhə sayri aketañntí. Máyi abhəre menyiyi ebhen menkem anti.

⁵² Arək ambi bégó ndü nkwəmɛet ne ndü neriñindak. Mandem abhəñ manák ne yi andək nəkó chí ambi. Ebhak enyumət ne bo.

3

Jǝn Njwiti arem eti Yesu (Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Jn 1.19-28)

¹⁻² Mpok Jǝn mmə Sakaríia achi amem baso, Mandem achye yi menyiyi ebhen yi ábhónó beghati bho. Mpok Tibériəs achi mfə ngo ane etək Rom ndü mamié neku, Póntiəs Páilet abhak góbhano atú Judéya, Hérəd abhak mǔnti atú Gálili, mómáyi Fílip abhak mǔnti atú Itúria ne Trakonítis, ne Lisánias abhak mǔnti atú Abilene. Káyfas ne Anas babhak bǔbati bachiákap Mandem. Mandem aghati Jǝn mmə Sakaríia enyiyi mpok yi achi amem baso, ³ Jǝn arək ye ndü betək menkem ebhen bechi atú Nnyén Jódan, angati nəkó bho Eyəñ

Mandem be bo mántiknsem ndũ bebú ebhap mánjwítí bhó be Mandem amfonjori bebú ebhap. ⁴ Ebhak mbó enyũ Aisáya ndemekerĩnti Mandem asinjĩ nyaka amem ekátĩ yi be:

“Mmũ achi amem baso ábik ne eyõñ amfay andeme nõkõ be, ‘Tonjĩ ká mbi ane Acha áfũet aré.

Kú ka mbĩ ywi ambak chak.

⁵ Chók ká yěntiki éyémé, mánkũ yěntiki njie ngo ne yěntiki mójnie andõp mmik nebhũet.

Nyabhé ká babhi ane achi njótĩ njótĩ,

mãndansi ané achi gbokotĩ gbókótĩ,

⁶ ne chõñ bõ mankem mángõ ndu Mandem ápeme bho.’”

⁷ Jõn arem ntá beyã bo abhen bárõñ ntá yi bé yi anjwiti bhó be, “Bě befé! Agha áyébhé be batú be mánjanj mbi ndu bebũe ntemsi Mandem ane átwò?

⁸ Bábhõñ bekũ menyinj ebhen bétõñ be bătiknsem ndũ bebú ebheka tetep. Báké chõkõ mãndem bé báchĩ bebhárebhõ Abraham. Dijnĩ ká bé Mandem ákwáy besõt batay áne ankũ yó ámbak bebhárebhõ Abraham. ⁹ Yě chí nene, seti séchĩ bhúré, ne bákway bekpõt yěntiki enõk ene epu nyu berítĩ kepem te ndũ bakanj, mángũep angó.”

¹⁰ Bõ bhõ bághókó nókó nó bábhep Jõn be, “Yi sébhõñj ye bekũ?” ¹¹ Akeme bhõ be, “Mmu ane ábhõñj nkú epay ányhý amõt ntá ane abhiki

bhõñ, ne mmu ane ábhõñj nenyíé ánkóré ne ane abhiki bhõñ.”

¹² Babhebhé nkabhenti nkwo bárók be yi anjwiti bhõ. Bábhep yi be, “Ntõñ, yi sébhõñj bekũ?” ¹³ Jõn akeme bõ be, “Báké sõt nkábhentĩ éntcha ané bábhõñj besõt.”

¹⁴ Mbõk batemé nenu nkwo bábhep yi be, “Yi sébhõñj bekũ?” Akeme bhõ be, “Báké sõt nkáp ntá mmu ne betañ, báké bhat mmu ndak amũet; dõ ká akap ané báchyè bhe ndũ betik ebhen bákũ ánkway bhe.”

¹⁵ Bo bábhaka nyaka nti ndũ menyinj ebhen Jõn árèm ne ebhen yi ákũ. Ekũ bábho bebhep mmũet mbák Jõn ke achi Mpeme Mandem afyé nyaka bariep be átdõ. ¹⁶ Jõn akeme bhó be, “Mějwiti bhe ne manyiep. Ke mmu ane acha me átwò. Mbíkĩ kwáy mmu ane nchĩ kanari nkwo bhénya bekak ebhi. Anánj ántwó, chõñ anjwiti bhe ne Efõñj Bedyere ne ngó. ¹⁷ Atwò ne nchán myákátĩ awõ ndu béchák nkway be amfáp ene eri ne bekpáfu. Anánj ánkũ nõ, ansõt mbwõt anten ndu nkpané, anyõ mmik, ansõt bekpáfu amfyé amem ngó ane apu neme.”

¹⁸ Jõn arem beyã menyinj bechak ndu befye bhõ nti ndu anũ bekũ mánóko Mbok Ndíndĩ ane yi aghati bhõ. ¹⁹ Jõn aji Mfõ Hérõd be akwen ebhé Mandem ndu ásóré Heródias ngõré mómáyĩ ábhay. Aji yí eti barak abúabu achak ankem ane yi ákũ. ²⁰ Ne

mémáka ndü ebhõ menkem, Hérød arem báfé Jõn amem ekerékenõh.

Jõn ajwiti Yesu

(Mt 3.13-17; Mk 1.9-11)

²¹ Bápéere fe Jõn, anánh ajwiti nyaka bho. Ajwiti Yesu nkwo. Ne mpok Yesu ánikmuet, nebu nénéne. ²² Efõhó Mandem asat mkpá ebhõhó aser yi amuet. Eyõh efú amfay erem be, “Wõ õchí Mõwa. Nkõh wõ tontó. Ɔchye me beyã manjak”

Bachimbì Yesu Kristo

(Mt 1.1-17)

²³ Mpok Yesu ábhó betik ebhi, achi nyaka mbõ mamié esã nsem byó, bo mándem nõkõ be Yesu chí mmõ Joséf mmõ Héli, ²⁴ Héli mmõ Mátat, Mátat mmõ Lévi, Lévi mmõ Mélki, Mélki mmõ Jánai, Jánai mmõ Joséf, ²⁵ Joséf mmõ Matátias, Matátias mmõ Emõs, Emõs mmõ Náhum, Náhum mmõ Esli, Esli mmõ Nágai, ²⁶ Nágai mmõ Máat, Máat mmõ Matátias, Matátias mmõ Sémen, Sémen mmõ Jósek, Jósek mmõ Jóda, ²⁷ Jóda mmõ Joánan, Joánan mmõ Résa, Résa mmõ Serúbabel, Serúbabel mmõ Siltiel, Siltiel mmõ Neri, ²⁸ Neri mmõ Mélki, Mélki mmõ Adi, Adi mmõ Kósam, Kósam mmõ Elmádam, Elmádam mmõ Er, ²⁹ Er mmõ Jóshua, Jóshua mmõ Eliésa, Eliésa mmõ Jórim, Jórim mmõ Mátat, Mátat mmõ Lévi, ³⁰ Lévi mmõ Símiõn, Símiõn mmõ Júda, Júda mmõ Joséf, Joséf mmõ Jónam, Jónam mmõ Eliákim, ³¹ Eliákim mmõ Meléa, Meléa mmõ Ména, Ména

mmõ Matáta, Matáta mmõ Nátan, Nátan mmõ Debhít, ³² Debhít mmõ Jése, Jése mmõ Obed, Obed mmõ Bóas, Bóas mmõ Sálmon, Sálmon mmõ Náshõn, ³³ Náshõn mmõ Amínadap, Amínadap mmõ Rám, Rám mmõ Hérõn, Hérõn mmõ Péres, Péres mmõ Júda, ³⁴ Júda mmõ Jekóp, Jekóp mmõ Aisek, Aisek mmõ Abraham, Abraham mmõ Téra, Téra mmõ Náho, ³⁵ Náho mmõ Sérug, Sérug mmõ Réu, Réu mmõ Pélek, Pélek mmõ Eba, Eba mmõ Shéla, ³⁶ Shéla mmõ Kaínan, Kaínan mmõ Afásad, Afásad mmõ Shém, Shém mmõ Nóa, Nóa mmõ Lámek, ³⁷ Lámek mmõ Metúsela, Metúsela mmõ Enõk, Enõk mmõ Járet, Járet mmõ Mahálálel, Mahálálel mmõ Kánan, ³⁸ Kánan mmõ Enõs, Enõs mmõ Sét, Sét mmõ Adam, Adam mmõ Mandem.

4

Satan amõ Yesu

(Mt 4.1-11; Mk 1.12, 13)

¹ Yesu ápéere fú ndü nnyén Jódan, ajwi ne Efõhó Bedyere. Yí akõ Yesu arõk amem baso, ² abhak aré ndü manywõp besa bepays Satan amõ nõkõ yi. Yí kenye yenyõh ndü manywõp eyõ ankem. Ndü ngwenti manywõp eyõ nsay akém yi. ³ Satan arõk arem ntá yi be, “Mbák õchí Mmõ Mandem, chyë eyõh be ntáy enen nénjibhírí néndõp ekpókõ bred.” ⁴ Yesu akeme yi be, “Echí amem Ekáti Mandem be, ‘Puyë nenyíé nõnó ke nékèm nepémé mu.’”

5 Satan asot yi akó ndü nebhuet ane achi te amfay aton yi betoko mmik menkem ne keso eken keshi are ndu mombini mpok. 6 Arem ye nta yi be, "Bachye betan ne keso mmik nkem nta ya, ne nchi kway bechye ko nta ye agha ane nkono. Chon nchye wo bobhen menkem ne keso ekap. 7 Mbak ontep manen amik, onchye me kenoko, mo Mandem ywe, chon menyin ebhen menkem menndop ebhe." 8 Yesu akeme be, "Ekati Mandem erem be, 'Mmu abhon bechye kenoko chi nta Mandem Acha, antok chi yi aywinti.' "

9 Satan asot yi barok Yerusalem, bako ndü nebhuet ane achi te amfay ndü ekerakap Mandem. Are, arem nta Yesu be, "Mbak onchi Mmo Mandem, dok, 10 tendu echi amem Ekati Mandem be, 'Chon Mandem anchye eyon boangel bhi mantwo manchye wo nekwak.'

11 Ekati Mandem epet erem be, 'Chon mankrup wo ne amoyap, be okete em ekak ndü ntay.' "

12 Yesu akeme yi be, "Ekati erem be, 'Okete mo Mandem Acha ywe.' " 13 Satan amoko Yesu ndü beya babhi kekem yi, aru kpik yi.

Yesu abho betik ebhi atu Galili
(Mt 4.12-17; Mk 1.14, 15)

14 Yesu apet ye nsem atu Galili ndü betana Efono Bedyere. Mbok yi ataka atu Galili wu ankem. 15 Are ton bo Eyon Mandem amem bekeré

nenikimuet bo Israel, ne bo bare chye yi kenoko.

Babyak Yesu amem etok Nasaret

(Mt 13.53-58; Mk 6.1-6)

16 Yesu afa, aruk Nasaret, etok ene mane yi are. Mo enyu epin eyi echi nyaka, aruk amem ekeré nenikimueti ndü nywobhe nywemuet bo Israel. Ebhiki tat, afate bepay Eyon Mandem. 17 Bachye yi ekati ene ndemekerinti Aisaya. Anene yo, ndü nebhuet ane basini be:

18 "Efono Mandem Acha achi ne me mbonyune, ayap me be ngati Mbok Ndingi nta bachebhebo. Ato me, be ntwo ngati bo abhen bachi ndü yentiki enyu kesem, be chon mamferu bo are. Ne be chon amik anene manemamik, ne be chon manchye ngangan nta bo abhen bati bakwanwan manyiere bo amik.

19 Ato me be mbé nta bho be mpok ane yi aton bo berindu bhi akway."

20 Yesu anana noko bepay ekati yo, akuti yo, akeme nta munti aruk achoko amik. Bo mankem abhen bachi amem ekeré nenikimueti batep yi amik amuet. 21 Abho ye beghati bo be, "Echon, enyin ene basini men arem efakari mo enyu baghoko." 22 Bo abhen bachi are, barem beriti menyin eti yi, ne babhak maknkay eti beriti keri eken

kéfú yi anyu. Ke bábhò bebhèp bε, “Pú mmǎ Joséf nε?” ²³ Yesu arεm ntá yap bε, “Chǎn mǎntεm mε nekay εnen εti ya bε, ‘Ngan, bú mmǎet εye. Menyinj ebhen seghoko bε ǔkǎ awu εtǔk Kapǎnaum, kǎ bhó fá amεm εtǔk εye nkwo.’”

²⁴ Yesu arεm bε, “Nchí ghati bhe bε, bápú ka ndεmekεpǐnti amεm εtǔk yi. ²⁵ Ke nchí ghati bhe bε, mánkwésé bayǎ nyaka amεm εtǔk Israel ndǔ mpok ndεmekεpǐnti Eláija. Mpok yǔ manyiεp kekwen ndǔ mamié arat ne ebhók, ne εremé nsay ékwén ndǔ εtǔk Israel εnkεm. ²⁶ Ke Mandεm ábhíkí tó nyaka Eláija ntá yé kénkwésé amǔt, ebhíkífǔet chi anε achi εtǔk Sárefat, atú Sídon, εtǔk bo bachak. ²⁷ Ne ndǔ mpok ndεmekεpǐnti anε áká nnyén bε Eláisha, beyǎ bǔ ebhanǎkwa bachi nyaka amεm εtǔk Israel. Ke yé amǔt Eláisha ábhíkí bu, ebhíkífǔet chi mmǔ εtǔk εchak, Náman, mmu Síria.” ²⁸ Bo mankεm abhen bachi amεm ekεré nenikímǔeti, bághókó nókó nó, bati ábé bhǔ amεm tontó. ²⁹ Báfáte bákém yi, bafu εtǔk ne yi. Ndǔ εtǔk yap εchi amfǎy njie, básót yi barǔk ndǔ nkókónjie bé mámpurí yi ankwεn aré. ³⁰ Ke ayibhiri mmǔét, anǔne, afǔét nenti nap arǔk εbhakayi.

Mmu anε εfónó ebúbǔ échyè yi εsǎǎri

(Mk 1.21-28)

³¹ Yesu apεt asεp arǔk Kapǎnaum, εtǔk εgho, atú Gálili. Aré, are tǔn bo amεm

ekεré nenikímǔeti bo Israel ndǔ nywǔbhé neywémǔet εnap. ³² Bábhák maknkay tontó εti εnyu εne yí átǔn mbǔnyune átǔn nyaka mbǔ mmǔ anε árεm émay. ³³ Mmu amǔt abhak aré anε εfónó ebúbǔ εsǔǎri. Are bik ne εyǔn εtanatan andεmε nǔkǔ bé, ³⁴ “É! Yesu, Mmu Násáret, ǔbhǔn yí bεkǎ ne bhεse! ǔtwǔ fá bεway bhεse? Ndǎnjí mmu wǔ óchí. ǔchí Mmu Nyǎǎ anε Mandεm átó!” ³⁵ Yesu asáy εfónó yǔ bε, “Kusí! Fú yi amǔet!” εfónó yǔ égǔεp mmǔ wu amik besí bhap. Ke éfú yi amǔet kekǔ yi yǔnyinj. ³⁶ Bǔ mankεm bábhák maknkay, ne babho bebhèp bati bε, “Éyǔn εné mmǔ-ne échí né ná e? Asay bεfónó bebúbεbǔ ne bεtan bé mémfu bo amǔét, ne mémfú.” ³⁷ Ne nsonǔ Yesu ako ataka atú εtǔk wu ankεm.

Yesu abú beyǎ bǔmame

(Mt 8.14-17; Mk 1.29-34)

³⁸ Yesu afa ekεré nenikímǔeti yǔ, arǔk, ndǔ eket Símun. Nnǔ ngǔré Símun abhǔn mbúép atanatan. Baghǔk Yesu manik yi mmǔet bε ambu yi. ³⁹ Arǔk, ate neku bεkǔk ebhen yi achi arε bhǔré. Achye εyǔn bε mbúép wu ándó yí. Amay. Afaté akǎ nenyié abho mεne bhǔ.

⁴⁰ Mpok anε mmok ánεm, bǔ mankεm abhen bábhǔnjó bǔmame mεnyu ne mεnyu básót bhǔ bárók ntá Yesu. Abho mεnyǎǎa amǔ amǔet yǔntiki mmu wap, kpat abú bhǔ mankεm. ⁴¹ Beyǎ bhap babhǔn nyaka bεfónó bebúbεbǔ. Bεfónó bebúbεbǔ

bhō bēfū beyā bhō amæet mēmbiki nōkō bē, “Wō ōchī Mmō Mandem!” Ke Yesu are sáy bhō, keka mēndem yēnyīn, mbōnyune bēriņi nyaka be yi achi Mpepe ane Mandem átó.

Yesu are tōŋ bo amem bekeré nenikimæet bo Israel (Mk 1.35-39)

42 Néyí nōkō, Yesu afa etak, arak ndū nebhæet ane bo bápú aré. Bō babho beyaņ yi. Bághó nókó yí, babho menikmæet bē áké rō etak eyap. 43 Ke yi aghati bhó bē, “Mbōŋ béghāti Mbok Ndíndí be Mandem achi Mfō amem betak bechak nkwo, mbōnyune Mandem átó me fá amik chi eti yō.” 44 Arō ye, are kō andakō nōkō ndū betak ebhen bechi atú Judéya angati nōkō bhō Mbok Ndíndí amem bekeré nenikimæet bo Israel

5

Yesu abhiņi bakoŋo bhi abhen mbi batí anwi (Mt 4.18-22; Mk 1.16-20)

1 Ewak émōt, Yesu abhak téé angōkō Ēntiņnyen Genésaret.

* Bo béré nu bebhak kekwoť ne yi be mangok Eyōŋ Mandem. 2 Aghó bachwi apay angōkōnyén. Bawānsi abhen bábhōŋó bachwi yō, báfū amem mánychaka nōkō basi yap. 3 Yesu arak achwe amem áchwí amōt. Abhak ane Símun. Aghati yi be ánók áchwí anten anyén mandú. Yesu achōkō ye amem áchwí wu, antōŋ nōkō bo abhen bachi angōkōnyén Eyōŋ Mandem. 4 Anáná nókó

betōŋ bo arem ntá Símun be, “Tén áchwí ndū eentem māngæep basi yeka anyén be mánkem nsi.” 5 Símun akeme yi be, “Eta, séden mmæet beti menkem ke yēnyīn sébhíkí kem. Ke ndu bekoŋo eyōŋ eye, chōŋ ngæep bási ndū eentem.”

6 Yí ne mamæere bhi bārak bagæep beyā nkáp anyén, bákém beyā nsi. Eyā kpát beyā nkáp yap abho berakati.

7 Bámák batí bawānsi abhen bachi ndū áchwí achak ne awō be mántwō mánkwak bhō. Bārók bachem ne bhō, bafere nsi báfyé amem bachwi apay kpát ábhó bebēt.

8 Símun ane mpíkírí nnyén eni nechí be Píta, ághó nókó enyīņí maknkay yō, arak atep mánén besí Yesu, arem be, “Acha, kétwō kekwoť ne me, mbōnyune nchí mmū bebú.” 9 Arém nō, mbōnyune yi ne batí bhi bachi nyaka maknkay tontó beghō beyā nsi ene bakeme. 10 Jems ne Jōŋ, batí bawáy nsi, bábhák nkwo maknkay. Báchí nyaka bō Sebēdi. Yesu arem ntá Símun be, “Kécháy. Bebhō echōŋ ōrōbhe ya chí bo be mantwō ntá ya.” 11 Bō Píta bátémé nókó bachwi yap angōkōnyén, bārō yēntiki enyīņ bakoŋo Yesu.

Yesu abú mmu ebhanákwa (Mt 8.1-4; Mk 1.40-45)

12 Mpok Yesu achi etakófu, mmu ebhanákwa amōt arak akwén yí bekak abho menikmæet ntá yi bē, “Acha, mbák ōkōŋ, ōkway beke me ntaņ.” 13 Yesu anyabhe awō

* 5:1 Ēntiņnyen Genésaret: Chi Ēntiņnyen Gálili.

atok yi arem be, “Nkɔŋ beku wɔ ɔntán, neme ene némáy.” Témte wu, ebhanákwa yi emay. ¹⁴ Yesu asemti yi be, “Ké ghati yě mmu enyiyi ene éfákárí, ke dók ntá nchiakap Mandem be yi angɔ be ebhanákwa ye emay. Anán ámbýó wɔ, ɔndak, ɔnchye ye akap ntá Mandem békɔŋo ebhé Moses. Chɔŋ eyɔ émbak enyiyi ene étɔŋ bo be ebhanákwa ye émay.” ¹⁵ Ke yě nɔ, mbok Yesu ataka mbánkem. Ngémtay bo bárók ntá yi ndu beghók Eyɔŋ Mandem ne bé yi ambu mame yap. ¹⁶ Ke aya mmɛet arɔk ndü nebhúéréfu amem baso anikmɛet.

Yesu abú mbénti
(Mt 9.1-8; Mk 2.1-12)

¹⁷ Nywɔp nemɔt, Yesu áɔŋ nyaka bho Eyɔŋ Mandem, Mandem Acha achye yi betan, are bú bómame. Bónkwɔ Fárisi ne batɔŋ ebhé Mandem babhak aré. Báfú ndü bǒbetɔk mankem atú Gálili, ne bachak báfú atú Judéya, ne abhenefu báfú Yerúsalem. ¹⁸ Bǒfú bátwɔ ne mbénti amɔt ane bápókó ndü bekpaka. Bára yan mbi bechwe anywɔp be mambure yi besí Yesu. ¹⁹ Ke bó kebhɔŋ mbi ane báfɛet manchwe amem éti beyá bó. Bákó amfáy eket, manene mbok aré, basebhe yi bhure ndü bekpaka bhi, nénti bhó, besí Yesu. ²⁰ Yesu ághó nókó enyü neka enén bábhɔŋɔ ne yi, aghati mbénti wu be, “Nkwáne, mfónórí bebú bhe.” ²¹ Batɔŋ-ebhé Mandem ne bónkwɔ Fárisi bábho bebhep mmɛét be,

“Agha né? Enyiyi ene yi árèm chi nsɔk ntá Mandem! Mandem aywinti ke ákway befonori bebú mmu!” ²² Yesu ariyi nkaysi yap. Abhép bó be, “Ndaká yí bákàysi menyü menyiyi ebhɔ? ²³ Enyiyi ene échí wikirik chí ené? Berem be, ‘Mfónórí bebú bhe’, ke chi berem be, ‘Faté kɔ’?” ²⁴ Ke chɔŋ nkɔ mándiyi be, Me Mmu mfú ntá Mandem mbɔŋ betan fá amik befonori bebú bho.” Arem ntá mbénti wu be, “Nchí ghati wɔ, faté, pókó bekpaka bhe gure!” ²⁵ Témte wu, afate kperɛp besí bhap, arɔk enyiyi ene yi ábhàre nyaka aré, abho begure, ambiti nɔkɔ Mandem. ²⁶ Beyá becháy bekem bo mankem! Bábhák maknkay, babho bebiti Mandem, mándeme nɔkɔ be, “Sɛghɔ baraká maknkay echɔŋ!”

Yesu abhiyi Lévi
(Mt 9.9-13; Mk 2.13-17)

²⁷ Awu áfúéré nókó, Yesu afa nebhúéré wu arɔk aghó mbebhé nkabhénti ane áká nnyén be Lévi chɔkɔ amem ekerébetik yi. Yesu aghati yi be, “Twó, bhák nkoŋo wa.” ²⁸ Lévi afate, arɔ yéntiki enyiyi, abho bekoŋo Yesu.

²⁹ Ebhíkí tat, Lévi anak erem epa eket yi ntá Yesu. Beyá babhebhé nkabhénti ne bakú bebú bachak nkɔwɔ babhak aré ne Yesu. ³⁰ Bónkwɔ Fárisi ne batɔŋ ebhé Mandem, bára nywinti, ne bábhép bakoŋo Yesu be, “Ndaká yí mányie mányu nɔkɔ ne babhebhé nkabhénti ne bakú bebú bachak?” ³¹ Yesu akeme bhó be, “Bo abhen bapu me, bápú

yaŋ ngaŋ. Bõ mame ke báyaŋ ngaŋ. ³² Mbíkí twõ bebhiŋi bo abhen bakaysi be bachi chak besí Mandem be mántíknsēm ndũ bebú bhap, ntwõ bébhiŋi chi bo babúbabú.”

Babhép Yesu ěti netaŕénsay ndũ menikmæt ntá Mandem (Mt 9.14-17; Mk 2.18-22)

³³ Bo bárēm ntá Yesu be, “Bakonó Jõn Njwiti bátat nõkõ nsay ndu menikmæt. Bakonó nkwo Fárisi bákà enyumõt. Ke abhe mányie, mányu ne bapu tat nsay?” ³⁴ Yesu akeme bhõ be, “Bákaysi be mankõ abhen bachi ndũ epã nebhay bakway bebhak ndũ netaŕénsay? Nsé! Tëndu mbáyingoré abhæt ne bhõ, bápú kway betat nsay. ³⁵ Ke mpok átwõ ane báferē chõŋ mbáyingoré ntá yap. Ne chõŋ mántare nõkõ nsay ndũ mpok yõ.” ³⁶ Yesu atém bõ nekay enén nkwo be, “Yě mmu apú kway bedak ebhókõnden ndũ nkú ane nkõ anchók mbok ndũ esí nku. Mbák mmu ánkú nõ, áchõŋti nkú nkõ, mbõnyune ebhókõnden ené éfú ndũ nkú nkõ épú kõ ne esí nden. ³⁷ Ne ntá bo abhen báfyē mmém ndũ bebhá nkwo bhēnya, bápú fye mmém bakõ amem ebhá nkwo bhēnya ené esí. Mbák mánkú nõ, ebha ésen, enchõŋõ, ne mmém andæk amik. † ³⁸ Bábhõŋ befye mmém bakõ chi amem ebhá mmém ené ekõ. ³⁹ Ne bápú nyu esí mmém mánjaŋ amen bakõ

mbõnyune bákaysi be esí mmém arí achá amen bakõ.”

6

Enyih ene babhébhé Yesu ěti nywõbhé neywēmæt bo Israel (Mt 12.1-8; Mk 2.23-28)

¹ Yesu ne baghókõ bhi bárē kõ mámfæt nõkõ amem nkĩ nchwifú ndũ nywõbhé neywēmæt bo Israel. Baghókõ bhi bábho bekuep enyũ nchwi yõ, mámfikiri mányie nõkõ. ² Mbók bõnkwo Fárisi bábhep be, “Ndaká yí bákũ enyih ene ebhé yese épú yaŋ mankũ ndũ nywõbhé neywēmæt?” ³ Ke Yesu akeme bhõ be, “Bábhíkí re pay amem Ekáti Mandem enyih ene Mfõ Debhit ákú nyaka ne bõ abhen báchí ne yí mpok nsay ákémé bhó? ⁴ Achwe amem eket Mandem, apókõ nenyíé enen báchyé mbõ akap ntá Mandem akõre ne bõbhi mányíé. Ebhé érēm be ndiere bachiákap Mandem ke bákway menyie nenyíé enõ.” ⁵ Yesu arem ye ntá yap be, “Me Mmu mfú ntá Mandem kě mbõŋõ berem enyũ mmu ábhõŋõ bekũ ne ebhé ene éyĩŋi nywõbhé neywēmæt.”

Yesu abú mmu ane awó águ yi ndũ nywõbhé neywēmæt (Mt 12.9-14; Mk 3.1-6)

⁶ Ndũ nywõbhé neywēmæt néchák, Yesu achwe amem ekeré nenikimæti bo Israel antõŋ nõkõ bo Mbok Ndíndí. Mmũ amõt abhak aré ane

† 5:37 Bo Israel básõt nyaka nkwo p ághõŋõmen mángoko bebha ebhen báfyē mmém are.

awónem aywi águ. ⁷ Mbək batəŋ ebhé Mandem ne bōnkwə Fárisi abhen bachi aré, bábháka nti be chəŋ mámbəŋ mbi ndu berem be yi akə ebépti ndak. Bátép ye yi amík amuet ndu beghə mbák chəŋ Yesu ambú mmũ wu ndũ nywəbhé neywəmmet. ⁸ Yesu ariŋi nkaysi yap. Arem ntá mmũ wu be, “Faté, twó fá ambi.” Mmũ wu afate arək ate aré. ⁹ Yesu arem ye ntá bōbhə be, “Ebhé yesé érem bé sēnkə yi ndũ nywəbhé neywəmmet? Chí békə beri ke bekə bebú? Chí bépéme mmu ke chí béchəŋti nepém eni?” ¹⁰ Yesu ayibhiri mmuét ayiŋi bó mankem, arem ntá yi be, “Nyabhé awó ywe.” Akə nə, awó ywi apət ataŋ, ábhák mbə enyu esí. ¹¹ Ke bati ábé bōnkwə Fárisi ne batəŋ ebhé tontó. Bábhó besokori enyiŋ ené bákway bekə Yesu.

Yesu ayap bōnto bati byo ne apay

(Mt 10.1-4; Mk 3.13-19)

¹² Ndũ manywəbhé yə, Yesu akó amfáŋ njiéfú ndu menikmuet. Anikmuet ntá Mandem beti menkem. ¹³ Néyí nókó, abhiŋi bakoŋo bhi be mántwó ntá yi. Bátwó nókó, ayap bhó bati byo ne apay, áchyé bhó nnyén be bōnto. ¹⁴ Manyén yap áchí nyaka be: Símun ane Yesu áchyé nnyén nechak be Píta, ne mǎmáyi Andru, ne Jems ne Jōn, ne Fílip ne Batolómio, ¹⁵ ne Mátió, ne Tómás, ne Jems mmǎ Alfeyəs, ne Símun mfyé-betaŋ ndũ baraká etək, ¹⁶ ne Júdas mmǎ

Jems, ne Júdas Iskariot ane áti nyaka Yesu.

Yesu átəŋ ne ábù bho
(Mt 4.23-25)

¹⁷ Yesu asep antən njie ndũ mmik nebhuet ne bhó. Ngémtay bakoŋo bhi bábháka aré ne ngémtay bo bachak abhen báfú Yerúsalem ne abhen báfú atú Judéya ankem. Bo báfú ndũ betək bépáy ebhen bechi kekwtə ne manyu ebhen bábhiŋi be Táya ne Sídon. ¹⁸ Bátwó beghók menyin ebhen yi átəŋ ne be yi ámbu bhə. Ne bo abhen befónó bebúbebu bésəŋəri bhə, batəŋ. ¹⁹ Bō bhə mankem bare nu betək Yesu, mbənyune betaŋ befú nyaka yi amuet mémbu nəkə yé ághá ane átək yi.

Maŋák ne basémé
(Mt 5.1-12)

²⁰ Yesu ayəŋ amík ayiŋi bakoŋo bhi arem be, “Eri echa ntá yeka bachébhébhə; mbənyune Mandem achi Mfə yweka.

²¹ Eri echa ntá yeka bō nsay ánu néne, mbənyune chəŋ yi an-chye bhe menyin ebhen bábhóŋó ekwak bebhəŋ.

Eri echa ntá yeka bō bādi kebho néne, mbənyune chəŋ mǎngway ámen!

²² “Eri echa ntá yeka mpok bo bápəp bhe, ne mánsəkəti nəkə bhe ne mándem bebépti menyin éti yeka, ne mándem nəkə be bāchí bebépti bho éti ya, Me Mmu mfú ntá Mandem! ²³ Bōŋ ká maŋák

yěntiki mpok ane éfákárí nó ne bhe, mbənyune Mandem abháré erem ákap ntá yeka awu amfay. Nchí ghati bhe mbənyune enyu eyə ke bachĩmbi bhap bächyè nyaka baremé kepĩnti Mandem esəjəri.

24 Ke chəj émbep ntá yeka bafənkáp encha mbənyune,

mānanə bābhəj ebheka berítí menyij,

ne mānyíé nepém, ndak ámay.

25 Chəj émbep ntá yeka bə mānyíe mānjwi néne, mbənyune chəj nsay anu bhe!

Chəj émbep ntá yeka bo bāwəy ámén néne,

mbənyune chəj māndəp ndū basémé ne nedí kebho!

26 Chəj émbep ntá yeka, be bho bo bārəm erírí ěti yeka,

mbənyune enyu yə ké bachĩmbi bhap bārəm nyaka ěti baremé kepĩnti nsé.”

Bakojo Yesu bābhəj bekəj bəmpap abhap

(Mt 5.38-48, 7.12a)

27 Yesu arək ambi betəj.

Arəm be, “Ke nchí ghati bhe bho bāghòk me be, kəj ká bo abhen bápábhé bhe, māntəj bə berí.

28 Ník nəkə ká mməet be Mandem ankwak bo abhen bārəm ebúbə ěti yeka. 29 Mbák mmu adep wə atá ndū ebhe awónem, təj yi ebhe échák nkwo.

Ne mbák mmu ásət ndé ye, dš yi ansət yě chí nkú ye nkwo. 30 Mbák mmu aníj wə enyij ene óbhəj, chyě yi. Ne mbák mmu asət enyij eye,

kəghati yi be ákémé yə ntá ye. 31 Ne yěntiki mmu ywəka ánkú ye ne bati mbə enyū yi ákway beyəj be bo mánkə ntá yi.

32 “Mbák bākəj chi bo abhen bakəj be, bakak amen bābhəj bəchyə bhe ábhák be yi? Yě chí bə bebú bākəj bo abhen bakəjə bho! 33 Ne mbák bākə berí chi ntá bo abhen bākə bhe berí bakak amen bābhəj bəchyə bhe ábhák be yi? Yě chí bakə bebú bākə nə! 34 Ne mbák bápwo menyij chí ntá bo abhen bābhaka nti be bakeme ntá yeka, bakak amen bābhəj bəchyə bhe achi be yi? Yě chí bə bebú bápwo nkwo menyij ntá bati bakə bebú, ndu bákeme yěntiki enyij ene bápwo ntá yap! 35 Ke bābhəj bebhak kekúrí! Kəj ka bəmpap abheka, ne mánkə bho berí. Pwə ka bhó, kebhaka nti be chəj mánkeme bhe yěntiki enyij. Mbák bākə enyu yə, chəj akap aywəká ánja ancha, ne mām bak bo Mandem Acha. Atəj berínti ntá bə bebú abhen bápú kaka yi ne abhen mánjəm menjəm. 36 Ghó ká bati ntínso, nkúbhé mbə enyū Mandem ághə bhe ntínso.”

Yesu atəj bé bo bābhíkí bhəj betəj bati

(Mt 7.1-5)

37 Yesu yi be, “Báké təj bati keka mántəj be. Báké rəm be mánchyé bati ntémsi, ne mbák bápú rəm nə, bápú rəm be manchyə bhe ntémsi. Fonjóri nókə ka bati ne chəj

mámfoŋori nəkə bhe. ³⁸ Chié ntá nti, ne chəŋ Mandem anchye wə nkwó. Yi aperé chye, äyenti sayri, angoko kpát énjwi entakati nəkə amik. Enyü ené óyènti ònchye nti, nkúbhé enyuyó ke báyènti manchye wə.”

³⁹ Yesu atém bə nekay nkwə be, “Nnemámík apu kway beyá nti nnémámík mbi. Mbák ándók beka nə, bə batí apay bápú kwen amem nepi? ⁴⁰ Mmókáti apu kway berinjí enyij encha ntóŋ aywi. Ke mpok ane bátóŋ yi kpát ánaŋa neghók eni, ábhák mbə ntóŋ aywi. ⁴¹ Ndaká yí óyinjí móěnyinjí ane achi anyese nti, ené ópú fyè nti ndü nkəkónək ane achi wə anyese? ⁴² Ná óghàti nti be, ‘Manó, dš mféré móěnyinjí ane achi wə anyésé,’ ené wəmbəŋ ópú ghó nkəkónək ane achi amem ene nyésé? Wə mmü betábhá! Feré kpík nkəkónək ane achi wəmbəŋ anyese, ke óngə ye mban sayri ndu béfere móěnyinjí ane achi amem nyésé manóywe.”

Yèntiki enək ébhəŋ eyi enyü kepem
(Mt 7.16-20, 12.33-35)

⁴³ Yesu apet arem be, “Erítí enək épú nyu bebéptí kepem. Ne ebéptí enək épú nyu berítí kepem. ⁴⁴ Bárinjé erítí enək chí ndü kepem eki. Bápú rəŋ ndu támfán mánkók nepi. ⁴⁵ Nkúbhé mbə enyü nkáp ájwi amem mókeré nkáp, nó kě nkaysi ndíndí ájwí anti mmü ndíndí, ne

berí bóbhó ke befù aré. Ke mbák mmü abhəŋ ebéptí nti, barak abúabə ke áfù yi anyu, mbənyune enyij ené éjwí mmu anti, yó ke éfù yi anyu.”

Menyü baté beket bati apay
(Mt 7.24-27)

⁴⁶ Yesu arem be, “Ndaká yí bəbhinjí me be, ‘Acha, Acha’, ené bápú ka enyij ene mëghàti bhe? ⁴⁷ Chəŋ ntóŋ be enyü mmü ane átwó ntá ya, aghók enyij ene ndémé, anka mbə enyü yi ághókó achi. ⁴⁸ Achí mbə mmü ane áyambi átémé nebhúéréket kpát néchwé néghaka ndü setárebhé ke áte eket. Ne mpok nnyén negbókó kpát néghaka ndü eket, ébhíkí moko énkwen mbənyune até yə sayri. ⁴⁹ Ke mmu ane ághok menyij ebhen mērəm yi ke ka mbə enyü ndémé, achí mbə mmu ane até eket, yi ke yambi beghoko nebhúéréket sayri. Mpok nnyén negboko néghaka ndü eket, témté wu, ébáy mməet amik juu, échəŋə enkem!”

7

Yesu abú mməbetok münti nkwə batémé nenu Rom
(Mt 8.5-13)

¹ Yesu anánjá nókó betəŋ bo menyij ebhen menkem, afa apetnsem etək Kapənaum. ² Münti nkwə batémé nenu bš Rom amət achi nyaka aré. Mübetok aywi ane yi aré kəŋ áre me. Arəp chi kekwtə bégu. ³ Münti wu ághókó nókó ndü bo bərəm éti Yesu, ató bəbati bš Israel be mánikməet nta yi be ándók

ámbug mübetok aywi. ⁴ Bárók ntá Yesu mánikmæet nta yi ne neseptímæet mándeme nõkõ be, “Eta, dók kwák müntine. Achi mmu ane ákwáy bébhõj nekwa. ⁵ Akõj bõ bhesse ne yimbõj ke áte ekeré nenikímæeti eyese.” ⁶ Yesu are rõj ne bhõ. Mpok bághaka kekwaot ne eket, münti wu ató mamæere bhi bé mángátí Yesu be, “Acha, kësõjõri mmæet bétwõ ndü eket eya. Mbíkí kway mmu ane õtwõ eket eyi. ⁷ Yẽ chi membõj mbíkí kaysi be nkway bétwõ ntá ye. Chiẽ chí eyõj, chõj mübetok wa antañ. ⁸ Nchí rem nõ mbõnyune me nkwo mbõj bo abhen, mbák mángátí me nkæ enyij, mbõj beghok bhõ. Ne mbõj nkwo batemé nenu antene ya abhen mbák ngátí bhõ enyij, bábhõj beghok mé. Yẽntiki mmu wap ane ndémé be, ‘Dók’, ãrõj, ne yẽ agha ane ndémé be, ‘Twõ’, átwõ. Ne mbák ngátí mõbetok awa be, ‘Kæ enyij ene’, abhõj bekæ yõ.” ⁹ Yesu ághókõ nõkõ nõ, abhak maknkay tontó. Ayibhiri mmæet arem ntá beyã bo abhen bákõjõ yi be, “Dijí ká tetep be, mbíkí re ghõ mmü Israel amõt ane ábhõjõ neka ne me mbõ kenkõ-ne.” ¹⁰ Mamæere abhen münti wu ató bápõtnsem eket eyi, bághõ be mübetok ywi anãj atañ.

Yesu akæ mmõ kénkweése apõtnsem ndü nepém

¹¹ Ansem mpok, Yesu ne baghókõ bhi báfá báre rõj etõk Naín. Ngẽmtay bo báre rõj ne bhõ. ¹² Ndu bágháká

antítõk, bághõ ndü bo bápókõ ngü báfü etõk berõj bebheme. Ngü wu abhak njanamõ ntá máyi ane achí nyaka kénkweése. Tõntõ bo etõk eyõ bäre kojõ nkókõngu. ¹³ Acha aghõ nõkõ ngõre wu, ntinso nekém yi tontó, arem ntá yi be, “Kẽpere di.” ¹⁴ Arõk, atõk nkók ane bápõkõ ngü aré. Bo abhen bápókõ ngü báte. Yesu aghati ngü wu be, “Esakámu! Nchí ghati wõ, faté.” ¹⁵ Tẽmté wu, afaté achõkõ chókõ, abho berem kepi. Yesu asõt yi achye ntá máyi. ¹⁶ Becháy bekém bo mankem abhen báchí aré. Bábhõ bebiti Mandem mándemé nõkõ be, “Etañtí ndemekepinti Mandem afú fá ndü nkwo ywese! Mandem atwõ bepémé bõbhi!” ¹⁷ Mbok õti yi akõ aghabheri mmik bo Judeya nkem kpát aghaka ndü betõk bechák ebhen bechi kekwaot.

Jõn ató mbõk bakõjõ bhi be mámbép Yesu mmü yi achi (Mt 11.2-19)

¹⁸ Mpok ane bakõjõ Jõn Njwiti nkwo bághókõ menyij ebhen befákari bághátí yi bõ menkem. ¹⁹ Abhijõ batí apay, ató ntá Acha be mámbép yi be, “Wõ ke õchí Mpeme ane Jõn áremé be átwõ, ke chi be sébhõj menõj mmu achak?” ²⁰ Bárók ntá Yesu bárem be, “Jõn Njwiti ató bhesé be sémbep wõ be, ‘Wõ ke õchí Mpeme ane Jõn áremé be átwõ, ke chi be sébhõj menõj mmu achak?’” ²¹ Bãtwõ ne ntõ enõ ntá Yesu mpok yi ábù beyã bho abhen bábhõjõ nyaka mame menyü ne

menyu. Abòk nyaka nkwo befónó bebábèbè méndò nòkò bho, ankè nòkò manémámik mángò mbán. ²² Akeme baghòkò Jón be, “Pet ka nsem ghati Jón menyin ebhen bǎghó ne ebhen bǎghókò bo bǎrèm: Bǎghók ne bǎghó be manémámik bǎghò mban néne, ne bakem báfáté bákò. Bò ebhanákwa bátán ne babhók bǎghòk mban. Bawú bápètnsem ndũ nepém ne bǎghàti bachébhébhò Mbok Ndíndí. ²³ Ne éri echa ntá mmũ ane ápú kwén ndũ bebú èti menyin ebhen mèkà.”

²⁴ Bapòkò ntó Jón bhò bápéré nókò nsem, Yesu abho berem ntá beyǎ bo abhen bǎrónó nebhet ane yi achi èti Jón be, “Mpok bǎròny nyaka awu amem baso, bǎròk beghò ntiki enyũ mmũ? Bǎròk beghò mmu ane achi mbò ènsómanyep ene babhúép áfòk énkwen ene ebhe, ámfok énkwen ebhe échák kè? ²⁵ Bǎròny nyaka amem baso beghò yi? Mmu ane afyé berítí nden amuet kè? Bò abhen báfyè menyũ nden ebhò bǎchòkò chi amem bekírí-bafò! ²⁶ Ghatí ká me. Bǎròny nyaka amem baso beghò ntiki enyũ mmu? Ndemekèpinti? Èchi tetep. Ke diñí ká be mmu ane bǎghó achá ndemekèpinti. ²⁷ Jón ke achi muntó ane basin nyaka amem Ekáti Mandem èti yi be,

Mandem arem be, ‘Yiní, chòny ntó mpòkòntó wa wò ambi,

be ángókò mbi ywe ke óntwò.’

²⁸ Nchí ghati bhe be Jón Njwiti achá yèntiki mmu achak ndũ abhen bǎgú ne abhen bachi nepém. Yè nó, yè chí mmu ane apu yènyin ndũ mpǎy bho abhen Mandem achi ne bhò mbò Mfò wap, acha yi.” ²⁹ Bo bǎghókò nókò enyu yò, bò mankem ne babhebhé nkábhénti barem ye be, nkaysi Mandem achi tetep. Barem enyu yò, mbonyune manan baka nyaka nkwo bé Jón anjwiti bhò. ³⁰ Ke bònkwo Fárisi ne batòny ebhé Mandem bǎbhíkí ka nyaka be Jón anjwiti bhò. Enyu eyò, bábyak nkaysi ane Mandem abhòny ne bhò.

³¹ Yesu aròk ambi berem be, “Chòny njenti mkpáká bho abhen echòny ne yi? Bachi mbò yi? ³² Báchí mbò bò abhen bǎchókò nefi esié. Ke mbòk mámbiní nòkò abhenefu be, ‘Sékwáy bakwáy nebhay be mǎmben nebhen, ke bǎbhíkí bhèn. Sékwáy bakwáy newú, kebho bé kedí!’

³³ Jón Njwiti atwò nyaka antare nòkò nsay ndu menikmet, ne mmém yi kenyu. Bè bǎre rem be, ‘Èfónó ebúbè echi ne yi!’ ³⁴ Mpok Me Mmu mfú ntá Mandem ntwó, nde nyie, nnyú nòkò. Bèka bǎre rem be, ‘Ghó ká yi awu, nyiè menyinínyíé ne nyúmè. Mamuere bhi chi babhebhé nkábhénti ne bakú bebú bachak!’ ³⁵ Ke diñí ká be menyin ebhen mmu ane ákòny mbi Mandem ákà ke bétòny be neriníndak enén néfú ntá Mandem nechí tetep.”

Mbok ngoré bebú ne Símun mmũ nkwo Fárisi

³⁶ Efákári be mũnkwo Fárisi amot abhĩjĩ Yesu be ányíe nenyíe eket yi. Yesu aka, arok, achok are nyie nenyíe ne yi. ³⁷ Ngoré nekò amot ane achi nyaka etok eyo, ághók be Yesu ányie nenyíe amem eket ené mũnkwo Fárisi wu. Asot ékpémé bawerériep arok aré ne yo. ³⁸ Ate kékwoót ne Yesu andi nokò kebho. Babhese mi are chitĩ bekak Yesu. Atep ntĩ amik antese nokò bekak Yesu ne emenénti yi, angwati nokò ne bawerériep. ³⁹ Mũnkwo Fárisi wu agho nókó nó, are kaysi amem ntĩ eni be, “Mbò mmũ-ne achi ndemekepĩnti Mandem tetep, mbu arĩjĩ enyũ mmu ane ngoré ane átòk yi achi. Chí ngoré nekò.” ⁴⁰ Ke Yesu abhĩjĩ mũnkwo Fárisi wu be, “Símun, mbõh ndak béghati wo.” Símun akeme be, “Ntõh, dók ambi.” ⁴¹ Yesu abho yě bétém nekay enen be, “Mmũ amot apwo nyaka nkáp ntá bõ bati apay. Amot akém yi bebhá nkáp byo. Anefú ebhá nkáp émot. ⁴² Mmũ wu abhép nkáp ane bákem yi, ke yě mmu wap ke kway bekeme ané yi ákèm. Afõ ké yi afohori bhó mankem, aferé ntĩ ndũ nkáp wu. Ghatĩ yé me, ndũ bati yap apay, ntiki mmu ákway bekõh mpwankáp wu ancha anefu?” ⁴³ Símun akeme be, nkáysi be, “Chi ane barem ami áyá.” Yesu arem be, “Orem tetep.” ⁴⁴ Ke Yesu ayibhiri mmuet ayĩjĩ ane ngoré wu, arem ntá Símun be, “Yĩjĩ móngoré-ne. Te

nchwé eket eye, obhíkĩ chye me manyiep nsó bekak, ke yi asó bekak ebha ne babhese mi, atese ne emenénti yi. ⁴⁵ Obhíkĩ syepti me ne kenókó mbò enyũ óbhõjõ bekũ, ke yi abháét menyoti bekak ebha. ⁴⁶ Obhíkĩ wati me ntĩ ne bawet ke yĩ áwati me bekak ne bawerériep. ⁴⁷ Nchi ghati yé wo bé móngoré-ne atõh beyá ekõh betõh be Mandem afõhõrĩ beyá bebú ebhen yi ákũ. Ke mmu ane ákáyisi be bebú bhi ebhen Mandem ákway befõhõrĩ bébhíkĩ ya, átõh chi mandú ekõh.” ⁴⁸ Yesu arem ye ntá móngoré wu be, “Mfõhõrĩ bebú ebhe.” ⁴⁹ Ke bõ ebhen mányie nenyíe ne Yesu bábhõ menywinti mándeme nokò be, “Agha né, ane árèm te be yi áfõhõri bebú?” ⁵⁰ Yesu apet arem ntá móngoré wu be, “Dók sayri, neka eně ne me nékũ otan.”

8

Baghoré abhen bákoño Yesu (Mt 13.1-8; Mk 4.1-9)

¹ Ebhíkĩ tat, Yesu are kò amem betok begho ne ndũ bõbetok angati nokò Mbok Ndĩndĩ eti enyu ené Mandem ábhak ne bho mbò Mfõ wap. Baghokó bhi bati byo ne apay bábhák ne yi. ² Mpáy baghoré bákò nyaka nkwo ne bhõ. Bábhák baghoré abhen Yesu ábũ mame yap ne mbok bábhák abhen Yesu ábókó befõhõ bebúbebu ebhen bésõhõri nyaka bhõ. Ngoré amot abhak aré ane áká nnyén be María mmõ

etək Mágdala. Yesu anán abok nyaka befónó bebábēbē tándrámat ebhen bésəñəri yí.
³ Anefú abhak Joana, ngərə Kusa, mmũ ane achi nkémfō ntá Mfō Hérōd. Anefú abhak Susana. Ne beyä baghərə bachak. Bō básot nyaka nkáp awap mánkwak nəkō be Yesu ne baghəkó bhi mámbón menyinj ebhen bechebhe bhō.

*Yesu atém nekäy ntyëmbwot
 (Mt 13.1-9; Mk 4.1-9)*

⁴ Bo barək ambi befú ndũ betək ne betək mántwō nəkō ntá Yesu. Ngémtay bho báchémé nebhuət amat. Yesu atém bhō nekay enen bé:
⁵ “Ewak émot, nkwananki amat arəñ nyaka betak enyũ nchwifú amem nki ywi. Ené yi átək árəñ, mbək akwenti ndũ mómbi ane áchí amem nki. Bo báyati. Kenen kétwó kébwópti nchwi yō nkem.
⁶ Achák akwenti ndũ mmik setárébhé ne mpok ácháká, anijti, awəsi, mbənyune nebhuérémik wu apu kem manyiep.
⁷ Mbuət anefu akwenti ndũ mmik ane tákō nsense ágō aré. Achak are gó, ke tákō nsense agó áchók yō.
⁸ Ke nchwi ácháak akwenti ndũ mmik ndíndí, agó achye beyä nchwi. Ayá acha ane bápí ndəñ besa betay.” Ndũ ngwenti, Yesu arem be, “Mmũ ane áyənə beghok, ántá batú angok sayri.”

*Nti Yesu arəm kepi ndũ bakay
 (Mt 13.10-17; Mk 4.10-12)*

⁹ Baghək Yesu bábhép yi ntí nekay enen. ¹⁰ Akeme bhō bé “Mandem achyé mbi be

mändíñi menyinj ebhén bechi bhésé bhésé éti enyũ yi ákəm bōbhi mbō Mfō wap. Ke mbák chi bo bachak, nchí rem kepi ne bhō chi ndũ bakay be yəndu báyiñi báké ghō, ne yəndu bāghòk báké jwimem.”

Yesu aghati baghəkó bhi nti nekäy ntyëmbwot

(Mt 13.18-23; Mk 4.13-20)

¹¹ Yesu arək ambi árém be nekäy enen nétəñ be, “Mbuət chi Eyəñ Mandem.
¹² Mbuət ane ákwénti ndũ mómbi chi bo abhen bāghókó Eyəñ Mandem. Ke Satan antwó amferé yó ndũ bati yap be báké noko Mandem yi ampeme bhō.
¹³ Mbuət ane ákwénti ndũ mmik setárébhé até ndũ bo abhen bāghòk Eyəñ Mandem, mánoko témté ne beyä mañák. Ke bō kebhón bakanj amik. Mánoko chi ndu mómbijí mpok. Nemō netwō nəkō, mánkwen ansem.
¹⁴ Ne mbwət ane ákwénti ndũ mmik tákō nsense, até ndũ mmu ane ághòk Eyəñ Mandem, ke bakáysí éti menyinj mmik, ne bakáp, ne nepém ményie, akū bó kesene ndũ Eyəñ Mandem.
¹⁵ Mbō enyu efakari ne mbwót ane ákwénti ndũ mmik ndíndí, nō ke echi ne bo abhen bāghòk Eyəñ Mandem mánkém ne nti némót mankū nəkō mbō enyu éyən, mándək nəkō ámbi beku enyu eyō ne ekébhénti.”

*Nekäy erónj ené badúré
 (Mk 4.21-25)*

¹⁶ “Yé mmu apú dure erónj ansət enyinj ankuti, mbák épú nō ante anten bekək. Ate

yɔ chí nebhæet ane babhɔɔ beɛte yɔ be mban angóó ntá yɛntiki mmu ane achwe anywóp. ¹⁷ Diɛ́jí ká be, chɔɔ yɛntiki enyɛɛ ene echi bhésé bhésé, émfú kponɔɔɔ, ne ene bábhésé émfú kponɔɔɔ. ¹⁸ Sɔt ka mpok beghok Eyɔɔ Mandem sayri enyu ene bájwimem mbɔnyune mmú ane ábhóɔ́ enyɛɛ, chɔɔ mánaka yi échák, ke mmú ane ábhíki bhɔɔ yɛnyɛɛ, yɛ chí mandú ane yi ákáyí bɛ abhɔɔ, chɔɔ mánsɔt yɔ ntá yi.”

Nnɔ Yesu ne bɔmayi

(Mt 12.46-50; Mk 3.31-35)

¹⁹ Nnɔ Yesu ne bɔmayi bárɔk beghɔ yi. Ke bó ke kwáy berɔɔ kekwoɔt ne yi mbɔnyune bo bayá nyaka bacha. ²⁰ Múfu aghati yi be, “Máye ne bɔmaye báchí nefi téé báyaɔ beghɔ wɔ.” ²¹ Yesu akeme be, “Máya ne bɔmaya chi bo abhen bágħòk Eyɔɔ Mandem ne mánkɔ mbɔ enyu yɔ érem.”

Yesu akɔ mbúép atanataɔ akwen

(Mt 8.23-27; Mk 4.35-41)

²² Nywɔɔp nemɔt Yesu arem ntá bagħókó bhi be, “Sémpé séndók ebhɛ manyu éne awu.” Báchwɛ amem áchwí ne yi bábhó menok mandókó nókó. ²³ Ndu mánòk bárɔɔ, Yesu akwén kenó. Mbúép atanataɔ abho menu. Nnyén nébho bedɛp áchwí, manyiɛp anchwe nókó amem. Éɔɔp chí mandú be mámbet anyén. ²⁴ Bagħókó bhi barɔk mánémé yi barem be, “Eta! Eta! Sétwɔ gu anyén!” Yesu aɔeme

asáy mbúép ne mpérényen. Mbúép ágú, ne nnyén nékwén tii. ²⁵ Abhéɔp bhɔ be, “Neka eneka ne me néchí fá?” Becháy bekem bó ne bábhak maknkay, bábho bebhep bati be, “Ntiki enyú mmu ne? Asay yɛ chí mbúép ne mpérényen, ne yɔ énkɔ mbɔ enyú yi areme!”

Yesu akɔ befóɔ́ bebabebu bérɔ mmu ane bó bésɔɔɔri

(Mt 8.28-34; Mk 5.1-20)

²⁶ Yesu ne bagħókó bhi mánók ye, bápe nnyén, báchwɔɔp etɔk Gerása. Gerása abhak ebhényen ene éyɛɛ́ Gálili. ²⁷ Néfú Yesu áfú amem áchwí, múfu afú etɔk Gerása eyɔ akwese yi. Befóɔ́ bebabebu bésɔɔɔri nyaka yi. Ndú ɛɔɔri mpok, mmú wu ákò nyaka chí ebhowɔ, yi ke chókó anywóp. Achókó nyaka ndú nebháéré manem. ²⁸ Aghó nókó Yesu, abik, arɔk akwén yi bekak, arem ne, eyɔɔ etanataɔ be, “Yesu Mmɔ Mandem Acha! Ɔbhɔɔ ntiki ndak ne me? Níkmaet óké chye me ɛsɔɔɔri!” ²⁹ Arem enyu eyɔ mbɔnyune Yesu asay nyaka efóɔ́ ebabu ene éśɔɔɔri yi be éndó yi. Beyá mpok, efóɔ́ yɔ éfate nyaka yi amæet, ne yɛ bákem yi báfyɛ ngem amɔ ne bekak, mámbabheri nókó yi, ákiti ngem eyɔ, efóɔ́ eyɔ énkɔ yi ambáé anchwe amem baso. ³⁰ Yesu ásáy nókó efóɔ́ ebabu yɔ, abhep mmu wu be, “Nnyén ene be yi?” Akeme be, “Nnyén ena chí ngémtáy”; mbɔnyune befóɔ́ bebabebu beyá nyaka yi amæet tontó.

31 Βεφόνό βεβúβεβú bhò βερέ ník Yesu mmæet bé áké tó bhò amem nepi enen nebhiki bhòη ngwenti. 32 Ερεμέ nkwó bakók ányíe nyaka ambi njie ane achi kekwoτ. Βεφόνό bhò ménikmæet ntá Yesu bé ándó bó mándók mánychwe amæet bakók bhò. Yesu achye bhò mbi. 33 Βεφόνό βεβúβεβú bhò βéfü amæet mmu wu βεράκ βεχwe amæet nkwó bakók. Bakók mankem bárókóri básεp ndü nkokonjie dúgúdúgúdúgú báguře anyén.

34 Bo abhen bábhàbheri bakók, bághó nókó enyíη ene efakari, bárók etók εgho ne mban ηene εchi kekwoτ ntiét ntiét bágháti bhò. 35 Bo bárók ye beghò enyíη ene efakari. Bágháká nókó ntá Yesu, bághó mmu ane βεφόνό βεβúβεβú βéfü yi amæet. Abhak sayri ndü nkaysi yi. Βεcháy βέkem bó mankem tontó. 36 Bò abhen bághó enyíη ενέ éfákári, béré ghati abhen batwò enyíη ene éfákári ke βεφόνό βεβúβεβú βέρó mmu ane bó βésòηri nyaka, yi atan. 37 Βεcháy βέkem bó atú Gerása wu mankem. Bágháti Yesu bé amfu etók eyap ándók. Arók achwe amem áchwí ndu βεράη. 38 Mmü ane βεφόνό βεβúβεβú βéfü yi amæet are ník Yesu mmæet βε ándó yi ankoηo yi. Ke ndu Yesu aghati yi ampεtnsem, arem ntá yi βe, 39 “Pεtnsem anywóp ghati bo enyíηi maknkay ene Mandem áká ntá ye.” Arók ye ndü etók eyò enkem angati nókò bo enyíη ene Yesu akú ntá yi.

Yesu akú mmò Jáyròs apεtnsem ndü nepém (Mt 9.18-26; Mk 5.21-43)

40 Yesu apεt nókò nsem εbhé manyu εchak, bó abhen mánòη yi, basyepti yi. 41 Müfu ane áká nnyén βe Jáyròs arók ntá Yesu. Achí nyaka münti ekeré nenikímæeti bo Israel ndü nebhæet ane yi achí are. Akwén Yesu βekak anikmæet βe Yesu andók eket eyi. 42 Móywi aróp nyaka kekwoτ begu. Ne ndiere mówu ke yi ábhónó nyaka. Abhak móngòsòη ane achí mamié byo ne apay.

Ndu Yesu áròη aré beyá bo bákáp yi βebhe βepay. 43 Ngóre amòt abhak aré, ane áfère manòη ndü mamié byo ne apay. Anáη achónηti nyaka nkáp ané yí ábhónó ankem ke yé mmu kekway bebu yi. 44 Afú Yesu anssem, atóti amem beyá bhó kpát arók atók nkokoη nkú yi. Témté wu, manòη mò asiép. 45 Yesu abhép βe, “Agha átókó mé?” Bò mankem batanη. Píta arem ye βe, “Étá, beyá bo bákáp wò ne mányíere wò!” 46 Yé nò, Yesu arem βe, “Mmu atók me. Ndíηi nò mbonyune ngók ndü βetanη βéfü me amæet.” 47 Móngóre wu ághó nókó bé Yesu aríηi enyíη ene efakari, arók angwere nókò gbagbágbak, ákwén βekak Yesu arem βesi bo mankem ntí ane yi átókó Yesu ne enyü yi átáη témté. 48 Yesu arem ntá yi βe, “Mmá, nekα ene ne me nékúotan. Mandem achi ne wò, dók sayri.”

49 *Ενέ Yesu ábhæét bérem kēpi ne ngoré wu, münto achwōp ane áfú eket ene Jáyrōs münti arem ntá yí be, “Móywe agu. Žképere sōhōri Ntōj.”* 50 *Κε Yesu aghoko nōkō nō arem ntá Jáirōs be, “Žké cháy. Dókó rōj ambi menóko, chōj mōywe antanj.”* 51 *Yesu aghaka nōkō eket Jáirōs, yi keka yě mmu ánychwe anywōp ne yi, ébhíki fæet Pita, ne Jōn, ne Jems ne chimō ne máyi.* 52 *Bō mankem abhen bachi aré bare di mōwu mámbýaka nōkō amō anti. Ke Yesu arem be, “Bót ká kebho. Mōne abhíki gú. Abhère chí kenó!”* 53 *Bó mankem béré way Yesu way ndu báriñi bé mōré agū tetep.* 54 *Κε Yesu arōk kékwoť ne mōwu, akém awō ywi, abhijñi yi be, “Mōwa, faté.”* 55 *Εφόñó yi épétnsem, afate témté. Yesu achye eyōj be manchye yi nenyíé anyíe.* 56 *Etayi ne máyi bábhák maknkay tontó. Ke Yesu asemti bhō be báké ghati yě mmu enyijñ ene éfákári.*

9

Yesu ató bōnto bhi ndū betik

(Mt 10.5-15; Mk 6.7-13)

1 *Nywōp némót, Yesu abhijñi baghōkó bhi bati byo ne apay, achye bhō betanj ndu bébók menyū befōñó bebábēbē menkem ne ndu bébu mame.* 2 *Κε átó bhō neñi bé mándók mángáti bho enyu Mandem abhak ne bo mbō Mfō wap ne be mámbú bō mame.* 3 *Apet arem ntá yap be, “Báké pōkó yēnyijñ ndū nekō enō, yě ntem,*

yě ebha, yě bret, yě nkáp, ne yě chí nden échák. 4 *Υéntiki etōk ené basyepti bhe aré, bák ká amem eket émōt kpáte mándō etōk eyō.* 5 *Ne yéntiki ebhak ené bāchuóbbhé ke bo ke syepti bhe, dō ká etōk eyō ne bāperé fá aré, kwet ka mfok ane áchí be bekak. Chōj eyō émbak mbō ntísie ndū enyijñ ené bó báká.”* 6 *Báfá báre kō betōk ne betōk mángati nōkō bho Mbok Ndíndí ne mámbu nōkō bōmame yéntiki ebhak.*

*Ntí átaka Hērōd amem
(Mt 14.1-12; Mk 6.14-29)*

7 *Hērōd, gōbhanō Gálili, aghók yéntiki enyijñ ene éfakari. Ntí átaka yi amem mbōnyune mbōk bo bārēm nyaka be, “Yesu chí Jōn Njwiti ke ápérénssem ndū nepém.”* 8 *Báchák be, “Eláija ke ábhésí.” Ne abhénéfú be, “Ndemekēpinti amōt ane te nyaka ke ápérénssem ndū nepém.”* 9 *Hērōd arem ne mmæet yi be, “Nchyé nyaka eyōj ne bákpót ntí Jōn. Ke mmū ane mēghōk ne menyijñi maknkay ebhen žti yi chí agha?” Are yánj mbi beghō Yesu.*

Yesu adík ngemntay bho

(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Jn 6.1-14)

10 *Bōnto Yesu bápéré nókó nsem, bāgháti Yesu menyijñ ebhen bó báká. Asōt ye bhō ansem, bārók etōk ene bábhijñi be Betsáida.* 11 *Yě nō, beyā bo bāghók, bábho bekoñō yi. Asōt bhō sayri, abho beghati bhō enyu Mandem abhak ne bho mbō Mfō wap*

ámbu nõkõ abhen báyan yi ambu bhõ. ¹² Mmok ábhó nõkõ méném, baghókõ bhi bárók ntá yi barem be, “Ghati bõbhen be mándók ndũ betõk ebhen bechi fá kekwõt ne ndũ baki mánján nenýíe ne bebhak bebhuere. Etõk épú fá!” ¹³ Ke Yesu aghati bõ be, “Bẽ babhõn, chyẽ ká bhõ nenýíe mányíe.” Bákéme yi be, “Sébhõn chi bõbekpókõ bret batay ne nsi epay. Enyih echak epu. Jyán séndók sénku nenýíe ntá ngémtáy bõbhen mankem ke?” ¹⁴ Mpäy babhakanem abhen bachi are abhak mbõ nká etay. Yesu aghati baghókõ bhi be, “Kõ ka bo máncókõ amik ndũ bakwó, yẽntiki nkwõ ámbõn bõbati besa bepay nsem byo.” ¹⁵ Baghókõ bhi bákõ mbõ enyũ yi áréme, bõ mankem báchókõ amik. ¹⁶ Asõt bekpókõ bret bhõ betáy ne nsi epay. Ayõn amik mfay. Achye bakak ntá Mandem, abho bebókõti bret wu anchye nõkõ ntá baghókõ bhi be máncóré ne nsi ntá beyã bõbhõ. ¹⁷ Yẽntiki mmu wap anyíe kpát ajwi. Baghók Yesu mányókõti nenýíe enen nerõbhe. Néjwí bekay byo ne bepay.

Píta arem be Yesu chi Mpeme Mandem dtõ

(Mt 16.13-19; Mk 8.27-29)

¹⁸ Nywõp nemõt, éfákari be Yesu ánikmuet aywinti ne baghókõ bhi babhak kekwõt ne yi. Anáná nõkõ menikmuet abhép bhõ be, “Bo bárèm bé nchí agha?” ¹⁹ Bõ bákéme yi be, “Mbõk bárèm be õchí Jõn Njwiti.

Bachak be Eláija, ne abhenefu be õchí ndemekerpinti amõt ane tẽ nyaka ke õpetnsem ndũ nepém.” ²⁰ Are m nta yap be, “Ke bẽ babhõn bárèm be menchí agha?” Símun Píta akeme yi be, “Wõ ke õchí Mpeme Mandem afyé nyaka bariep be ätõ.”

Yesu arem be chõn manchye yi beyã esõnõri ne mangway yi
(Mt 16.21; Mk 8.31)

²¹ Yesu asemti bhõ bé báké ghati yẽ mmu be yi achi Mpeme. ²² Ne arem be, “Me Mmu mfú ntá Mandem mbõn beghõ beyã esõnõri. Bõ-batí etõk, ne bõbati bachiãkap Mandem, ne batõn ebhé Mandem bábyak chõn me ne mángwáy me, ke éghaka nõkõ manywõp arat, mpetnsem ndũ nepém.”

Enyih ene mmu ábhõnõ békõ ke ambak nkoõo Yesu

(Mt 16.24-28; Mk 8.34-9.1)

²³ Yesu aghati ye bho mankem be, “Mbák mmú áyàn bebhak nkoõo wa, abhõn béghókõntik mmuet yi, ampókõ ekotákátí yi yẽntiki nywõp, ankoõo me, ²⁴ mbõnyune mmũ ane áyàn bepepe mmuet yi áném nepém eni. Ke yẽ agha ane áká menem nepém eni eti ya, ábhõn chõn nõ. ²⁵ Ntiki nsáy mmu ábhõn mbák abhõn mmik nkem ke aném nepém eni? Yẽnyih épú. ²⁶ Mbák mmu abhõn ntíanwõp eti ya ne eti eyõn eya, chõn Me Mmu mfú ntá Mandem mbõn ntíanwõp bésõt yi mbõ mmũ wa mpok ane mètwõ ne keném

eka eken kechi keném Eta ne eken bǎángel abhi. ²⁷ Nchí ghati bhe be, mbǎk bho báchi fá abhen bápú gu kpáte mángǎ ndü Mandem abhak ne bhǎ mbǎ Mfǎ wap.”

*Besi Yesu býibhiri
(Mt 17.1-8; Mk 9.2-8)*

²⁸ Yesu ánánǎ nǎkǎ berem menyin ebhen, berǎn mbǎ manywǎp ánen, asǎt Píta, ne Jǎn, ne Jems akǎ amfǎy njie ne bhǎ ndu menikmet. ²⁹ Ndu ánikmet, besí bhi bébhǎ býibhiri. Nden éyi nkwa éyibhiri énkǎt nǎkǎ nwanwanwan. ³⁰ Témchok bǎ bati apay bábhesi bare rem kepǎ ne Yesu. Babhak Moses ne Eláija. ³¹ Báre ghǎ ne bediéré Mandem ne mándem nǎkǎ kepǎ ne Yesu éti nerǎn ane yi ábhǎnǎ berǎn Yerúsalem angu are. ³² Píta ne mamere bhi bati apay bákwen kenǎ, ke mánémé nǎkǎ bǎghǎ bediéré Yesu ne bǎ bati apay abhen bachi nyaka téé ne yi. ³³ Mpok bǎ bǎrǎ Yesu, Píta arem ntá yi be, “Eta, éri tontǎ be sechi fá! Dǎ sénté betem berat, Emǎt ntá ye, echak ntá Moses, ne enéfú ntá Eláija.” Píta kerinǎ mbǎn enyin ene yi areme. ³⁴ Ené Píta árém enyu yǎ, nebhan nésep nekuti bhǎ. Becháy békém baghǎk Yesu bhǎ ndü nebhan nékùti bhǎ. ³⁵ Eyǎn éfú ndü nebhan éndeme nǎkǎ be, “Né chí Mǎwa ane njábhé. Ghók kǎ yi!” ³⁶ Eyǎn eyǎ éréme nǎkǎ enyu yǎ, baghǎk Yesu baghǎ be yi arǎp chí aywinti. Báchók manyu ke ghati yǎ mmu ndü manywǎp

yǎ menyinǎ maknkay ebhen bǎ baghǎ.

*Yesu abú mmǎ ane efǎnǎ
ebǎbǎ échyé yi ntimen*

(Mt 17.14-18; Mk 9.14-27)

³⁷ Neyí nǎkǎ mpok Yesu ne bǎ Píta básébhé njie, beyǎ bho bǎrǎk batemeri Yesu. ³⁸ Mmǎ amǎt ndü nkwa bo bhǎ abho bebik andeme nǎkǎ be, “Ntǎn, nnikmet, bú mǎwa. Achí mbakanem ne ndiere yi ke mbǎnǎ! ³⁹ Efǎnǎ ebǎbǎ esǎnǎri yi. Eka áchǎkǎ ambo bebik, énguer yi amik, énkǎ yi ande wet éfén émfu nǎkǎ yi anyu. Ne étan ke éndǎ yi. Edèn yi, émfye yi meni ammet. ⁴⁰ Nnikmet ntá baghǎkǎ bhe bé mámbók yǎ ke bábhíkí kway beka nǎ.” ⁴¹ Yesu arem be, “Bé mkpáká bho ane abhiki bhǎn neka ne me, bé bhǎ býibhiri tetep ndü enyin echak, chǎn mpet ntat ne bhe ná? Chǎn nképnǎ ne bhe ngaka fá?” Ke arem ntá chimǎ be, “Tǎwǎ ne mǎywe fá.” ⁴² Mpok mǎwu árǎn ntá Yesu, efǎnǎ yǎ epet éguer yi amik, eka yi are wet. Ke Yesu ásáy efǎnǎ ebǎbǎ yǎ, be éndǎ mǎwu. Yesu abú yi, akeme ntá etayi. ⁴³ Bo mankem bábhák maknkay beghǎ betan Mandem.

*Yesu apet aghati bakonǎ
bhi bé chǎn mángwáy yi*

(Mt 17.22, 23; Mk 9.30-32)

Bo barǎk ambi bebhak maknkay éti yéntiki enyin ene Yesu áké. Yesu arem ntá baghǎkǎ bhi be, ⁴⁴ “Nené kǎ batú sayri mángok enyin ene nchí ghati bhe. Chǎn mánti Mmu ane áfú ntá Mandem,

mámfyε yi amə bə mmik.”
 45 Kε bó kejwimεm ndü enyiyi ene yi árémé. Mandεm abhεse ntí beyəy bhə ntá yap be báké riñi ndak anε áchí amεm. Ne báre cháy bebhep Yesu mbəy enyiyi ene yi árémé.

Nkoŋo Yesu anε acha bachak

(Mt 18.1-5; Mk 9.33-37)

46 Baghəkó bhi bábhó bekεm epúítí ne bati ndu beriyi mmu wap anε áchá bachak. 47 Yesu ariyi enyiyi ene bə bakaysi. Ekε asət mandú mmó, ate nepakámuet eni. 48 Arεm ye ntá yap be, “Yě agha anε ásyεpti mandú mmó mbə anε ne mañák ndü nyén ene, ásyεpti mé; ne yě agha anε ásyεpti me ne mañák ásyεpti mmu anε átó me. Diñí ká be mmu ywεká anε ásεpti mmuet ntá abhεnefu, ke áchí mūngo sayri sayri ntá yεka mankεm.”

Mmu anε áká ne bhe achi ne bhe

(Mk 9.38-41)

49 Jən arεm ntá Yesu be, “Eta, séghə mmu anε apu ndü nkwo ywεε ndu ábək befóŋó bebábεbε ndü nnyén εna, ségháti yi be, áképepe kε nə mbənyune apú ndü nkwo ywεε.” 50 Yesu akεme be, “Báké káñ mmu mbə awú, mbənyune yěagha anε ápú mūmpap ywεka achí mmü ywεka.”

Bə Samária kesyεpti Yesu

51 Mpok ágháká nókó kékwot anε Mandεm asət Yesu amfay, Yesu akε nti eni beyəy Yerúsalem ne abho beyəy. 52 Ndu árəy, ató bapəkó ntó ambi. Bárək bachwe amεm mótok amət atú Samária ndu betonɽi mban ntá yi. 53 Kε bə etək yə ke ka yi anchwe arε mbənyune baghə nyaka be yi ati beyəy chi Yerúsalem.

* 54 Baghək abhi Jems ne Jən, bághó nókó nó, bárem ntá Yesu be, “Acha, žyàn sémbíní ngó ámfú amfay antwə ansəy bəbhen-ε?” 55 Kε Yesu ayibhiri mmuet aghati bhə be enyiyi ene báreme épú chak. 56 Yí ne baghəkó bhi báfuét bárək ndu mótok achak.

Enyü nepém nkoŋo Yesu nébhóŋó bebhak

(Mt 8.19-22)

57 Ndu bárəy, mmüfú arεm ntá Yesu be, “Chəy mbak nkoŋo ywe yéntiki εbhak ene žrəy.” 58 Yesu akεme yi be, “Besəp bebhep babhok, kenεn kébhóy manyay, ke Me Mmu mfú ntá Mandεm mbíkí bhəy εbhak besəy ntí.” 59 Arεm ntá mmu achak be, “Koŋó mé.” Kε mmu wu arεm be, “Acha, dš kpík ndók mbémé Etaya.” 60 Yesu aghati yi be, “Dš bawú mámbémé ngú wap. Ke wə, dók ghati bo Mbok Ndíndí žti enyu Mandεm abhak ne bho mbə Mfə wap.” 61 Mmü achak arεm be, “Acha, chəy nkoŋo wə, ke dš kpík ndók anywóp

* 9:53 Bə Samária bápú eyəy émət ne bo Judéya. Yerúsalem achi atú Judéya. Žti yə ke bo etək Samária babhiki ka be Yesu amfuet etək eyap ke andək Yerúsalem.

ndyép bõbha.”⁶² Yesu arem ntá yi be, “Yě agha ane ákémé eno ákwàṅ mban ne anjinjì nòkò nsem, abhíkí kway bebhak mübetok ane Mandem achi Mfò ywi.”

10

Yesu ató bakonjo bhi besa bérát nsem byo ne apay

1 Awu áfúéréé nókó, Acha ayap bakonjo bhi bachak besa berat nsem byo ne apay ató ambi bati apay apay be mándók ndü yěntiki etók ne nebhuet ane yí mbõṅ áyàṅ nyaka berõṅ. *

2 Apéere to bhõ, aghati bhõ be, “Mbuot béfere ebhi aya, ke bakü betik bábhíkí ya. Ník yeka mmuet ntá Mandem mmu achi mbõṅónki be ántó bakü betik, mámféré mbwot ebhi.

3 Dók ka! Nchí to be ntá bõ mmik mbõ bághõṅmèn nenti nkwo. 4 Báké pókó yě móbha nkáp, yě ebhá nekò, ne yě nkwobhánya echak. Ne báké kaka yě mmu ambi.

5 Yěntiki eket ené bächwé aré, mǎnjambi mándem be, ‘Kpák ane Mandem áchyè ámbák fá amem eket ene.’

6 Mbák mmu achi amem eket eyo ane ákõṅó kpák, chõṅ Mandem anku kpák ambak ne yí. Ke mbák yě mmu apú, áfók wu ápetnsem ntá yeka.

7 Chwé ká mǎmbak chi are. Báké kò beket ne beket. Nyíé ká, mǎnyú yěntiki enyinjì ene bachye bhe. Echi chak be nkubetik ambõṅ akap ndü betik ebhi. 8 Yěntiki etók ene bächwe aré ne básiepti

be ne maṅák, nyíé ká yěntiki nenyéé enen bachye bhe. 9 Bú ká bõmame abhen etók eyo, mǎngati bo abhen bachi are be, ‘Mpok ane Mandem abhak ne bho mbõ Mfò wap arõp chi kekwo.’ 10 Ke yěntiki mpok ane bächwe etók ke bo abhen bachi are kesyepti bhe ne maṅák, fú ka dák ndü nkõṅmbi ene etók yo, mándem be, 11 ‘Yě chí mfok etók eyeka ane ábátí ndü bekak ebhese sékwèt séfere mbõ ntisie ndü enyinjì ene bákú. Ke diñjì ka be, mpok ane Mandem abhak ne bo mbõ Mfò wap arõp chi kekwo.’” 12 Yesu arók ambi arem be, “Nchí ghati bhe be, ewak ene Mandem átàn bõ mmik, chõṅ angó ntínso ne bõ etók Sódóm encha bõ etók eyo.”

Chõṅ émbep nta bõ abhen babhíkí tik nsem ndü bebú (Mt 11.20-24)

13 “Bě bo Korasín, chõṅ émbép ntá yeka encha! Bě bo Betsáida, chõṅ émbép ntá yeka nkwo encha! Mbõ chi amem betók Táya ne Sídõn kě nkú menyinjì maknkay ebhen-ne nkú ntá yeka, mbú báfyé nden pyo, mánto batwõp anti tesáy, betõṅ be bátiknsem ndü bebú bhap! 14 Ke ewak ene Mandem átàn bõ mmik, chõṅ angó ntínso ne bõ-Taya ne Sídõn encha bhe. 15 Ne bě bho Kapënaum, bákaysi be bákway beyõṅ mmuet, mǎnkó kpát mǎntók nebu? Nsé! Chõṅ Mandem amese bhe amem etókó bawú!”

* 10:1 Mbók besí bekáti be; besa berat nsem byo.

16 Yesu apɛt arem ntá bakoŋo bhi bhə abhen yi ato be, “Yě agha ane ághók bé ághók chi me. Ane ábyak be ábyak chi me. Mmu ne ábyak me, ábyak chi mmu ane átó me.”

Enyiŋ ené échyè bakoŋo Yesu manák

17 Abhen bati besa berat nsem byo ne apay bápetnsem ne manák, béré ghati Yesu be, “Acha, ndü nnyén ena, ye chi befónó bebúbebu bésèpti mmuet ntá yese.” 18 Yesu akeme bhə be, “Ngǒ ndu Satan áfú amfay akwene amik mbə miámian. 19 Ghó ka! Nchyé bhe betan be bákway beyat nnyó ne ngá-neghay amik. Nchyé be betan amfay betan Satan, mǔmpap, ne yěnyiŋ epu chye be esəŋori. 20 Yě nə báké nák chi be, befónó bebúbebu bésèpti mmuet ntá yeka. Nák ka chi be Mandem asiŋ manyén yeka amem ekáti ene amfay.”

Enyiŋ ene échyé Yesu manák (Mt 11.25-27, 13.16, 17)

21 Mpok yə, Yesu anikmuet be, “Eta, wə mmu óbhónó mfay ne mmik! Nchí chye wə bakak ndü óró menyiŋ ebhen mémbak bhésé bhésé ntá bariŋindak ne ntá bo abhen báriŋi beyá menyiŋ. 22 Yesu apɛt arem be, “Etaya achyé me menyiŋ menkem. Yě mmu abhíkí riŋi mmu ane

Mmə áchí ébhíkí fuet chí Etayi. Ne yě mmu abhíkí riŋi mmu Eta áchí ébhíkí fuet chí Móywi ne bǒ abhen yi áyábhé ndu beku bə mándiŋi Etayi.”

23 Ayibhiri ye mmuet arem ntá baghəkó bhi ansem ansem be, “Eri ntá yeka echa bé bǎghə menyiŋ ebhen ne bǎghə! 24 Nchí ghati bhe be, beyá baremé kepinti ne bafə babhǒŋ nyaka ekwak begħə menyiŋ ebhen bǎghə, ke bə keghə bhə. Bábhǒŋ ekwak begħok menyiŋ ebhen bǎghək, ke bábhíkí ghok bhə.”

Nekáy ndǎndu mmü Samária

25 Efákari be ntəŋ ebhe Moses arək memə Yesu. Abhép yi be, “Ntəŋ, chəŋ nkə yi ke mbǒŋ nepém enen nébhíkí bhəŋ ngwenti?” 26 Yesu arem ntá yi be, “Ekáti Mandem érem be yi? 27 Apay aré be yi?” 27 Akeme be, érem be, “Kəŋ Mandem Acha ywe ne nti ene nenkem, ne efónó ye enkem, ne betan ebhe menkem, ne nkaysi ye nkem, ne kəŋ nkokosi ye mbə enyu ókónó mmuet eye.” 28 Yesu arem ntá yi be, “Chi enyu yə. Kə nó, ne chəŋ ómbǒŋ nepém.”

29 Ke ndü yi áyən betanə mmuet, arem be, “Ke mbǒŋ nkokosi wa chi agha?” 30 Yesu akeme yi ne nekay enen be, “Mmüfu afü nyaka etək Yerúsalem əsəp Jeriko. Ndu árəŋ, akwén amə baghép batanatan. Báfere yěntiki enyiŋ yí amuet, bádén yí, bárók, barə yi mpok árəbhe

kekwot begu. ³¹ Efákari be nchiakap Mandem amot asèp ndü nkúbhé mbi wu. Agháká nókó are, aghó yi, apé ebhëmbi, arək ebhak eyi. ³² Efákári enyumot ne nkú betik amem ekerakap Mandem amot ane nneréket *Lévi. Mpok yi aghaka are, aghó yi, ke afuét nkwo chi ebhe echak, arək. ³³ Ke mmu Samária fú asèp nyaka nkwo ndü mbi wu. Agháká nókó nebhuet ane mmu wu achi, aghó yi, ne abhón ntínso ne yí. ³⁴ Arək ntá yi, achiti babhe ndü befuèt bhi, agwót. Apəkoye yi anyan̄a amfäy mpw̄o batu yi, arək ne yí ndü eket ené manko bachye nkáp ke mabure aré. Akwak yí. † ³⁵ Neyí nókó afeere nkáp achye ntá mmu ane ayin̄i eket eyo arem be 'Yin̄i mé yi. Nnán̄ mpetnsem chon̄ nkeme yéntiki enyinh̄ echak ene óchon̄ti yi amuèt.' ³⁶ Yesu arem nəkō nō, abhép ntōn̄ ebhé Mandem be, "Okáysí be ndü nkwo wu bati arat, agha átón̄ó bé achi nkokosi ntá ane akwene amō bāghép?" ³⁷ Akeme be, "Chí ane ághó yi ntínso." Yesu aghati ye yi be, "Dók yé k̄a mbō yí."

Yesu arək begho María ne Matá

³⁸ Ené Yesu ne baghəkó bhi bákō bārōn̄ bāchwōp ndu mótakófú. Ngoré amot ane áká nnyén be Matá abhak are. Asyepti Yesu amō ápay amem eket eyi. ³⁹ Abhón̄ manō ane áká nnyén be María. María

arək asibhiri ndü bekek Acha angoko nəkō Eyōn̄ Mandem ene yi átōn̄; ⁴⁰ Matá ank̄a nəkō chi betik ebhen nywōp ndu mene Yesu. Aghó nókó bé betik beyā ntá yi aywintí, arək ntá Yesu arem be, "Acha, obhíkí ghō ndü mómaya áró betik menkem me awó? Ghatí yi antwō ankwak me!" ⁴¹ Ke Acha akeme yi chi be, "Matá, Matá! Ōfyé ntí ne ódèn mmuēt eti beyā menyinh̄. ⁴² Din̄i bé enyinh̄ émōt ke eri echa. Yó kē María áyábhé, ne yé mmu apú kway besot yo ntá yi."

11

Bo bārém be betan̄ Yesu béfú chi ntá Belsebul

(Mt 6.9-13, 7.7-11)

¹ Ewak émōt, Yesu are nikmuēt nebhuéféfu. Anán̄á nókó, nkon̄o ywi amot arem ntá yi be, "Acha, tón̄ bhese enyu mánikmuēt mbō enyū Jōn̄ átōn̄ nyaka baghək abhi." ² Yesu aghati baghəkó bhi be, "Yéntiki mpok ane mánikmuēt, dem ka bé:

'Eta, k̄a bo mánchyé nnyén ene kenókó.

K̄a bo mándó wō ombak Mfō wap.

³ Chié bhese yéntiki nywōp, ení nenyíé.

⁴ Fon̄orí bebá bhese, mbō enyu séfōn̄ori yéntiki mmu ane áká bhese bebá.

Ne kēka sēnchwe ndü nemo enen nek̄a sēnkwen̄ ndü bebá.' ⁵

⁵ Yesu arem ye ntá yap be, "Sénsót be mmu yweka amot arōn̄ ntá mmuere ywi mpok

nywəp négháká néntíbhēti, adēp nekok arem be, ‘Nkwāne, nnikmuet pwə me bekpkəkó brēt bérát. ⁶ Mmuerē wa amət ane achi ambi ndū nekə atwə me anywóp néne, ne mbíkí bhəŋ nenyíé bechye yí anyie!’ ⁷ Mmuerē ywe wu ankeme be, ‘Képerē səŋəri me. Nnāŋ mfe mbinywəp ne nnāŋ mbure ne bəbha. Mpú kway befate be nchyé wə yənyiyi.’ ⁸ Dini ká be, yě ndū yi ápú kway befate be anchye yi nenyíé, ətí yi achi mmuerē ywi, abhəŋ befáte anchye yi yəntiki eniyi ené yi áyan mbonyune atónóri bédép nekok kebhəŋ ntíanwóp. ⁹ Nchí ghati ye bhe bé: Ník ka mmuet ətí eniyi ene óyāŋ, chəŋ Mandem anchye wə. Yāŋ, chəŋ ŋngə. Dep nekok, chəŋ mánene ntá ye. ¹⁰ Kə nə, mbonyune yəntiki mmu ane ánikmuet ətí eniyi ene yi áyāŋ, Mandem áchye yə ntá yi. Yəntiki mmu ane áyāŋ eniyi, ághə yə. Yəntiki mmu ane ádébhé nekok, mánene ntá yi. ¹¹ Bě bachíbhə, mmū ywēka ane mbák móywi abhep yi tansi, ansət chi nnyó anchye yi, chi agha? ¹² Yě chí nechí-nkək kě mmó abhep wə, ətchye yi ngá-neghay? ¹³ Mbák be bə bebú, bəbhəŋ ntí bechye berítí menyiyi ntá bəbheka, bákáysí be Eta mmu achi amfay, áŋək bechye Efónó Bedyere ntá bo abhen mánikmuet be yi anchye bhə Efónó Bedyere kə?”

¹⁴ Mpokófu, Yesu ábók efónó ebúbə ene éká mmu akwene kebhek. Efú nókó mbók wu abho berem kēpi. Bo abhen bachi are babhak maknkay. ¹⁵ Kə mbək yap bərə rem chi be, “Belsebul mfə befónó bebúbəbə kə áchyé yi betəŋ bebok befónó bebúbəbə.” ¹⁶ Bo bərə yan mbi memə yi. Bábhép yi anku eniyi maknkay ené ébhak mbə eriyi ené étəŋ be betəŋ ebhi befú chi ntá Mandem. ¹⁷ Kə ndu Yesu áriŋi nkaysi yap, aghati bhó be, “Yəntiki etək ene akore achi are bo mánú nəkə ne bati, ébhəŋ chi meneme. Ne nneréket ané ákóré áchí are ne bo mánú nəkə ne bati, ákwéné kwen. ¹⁸ Ne mbák Satan anka befónó bebúbəbə bhi menu ne bati, ná yi ákway bebhak enyū mfə ane yi achi ndū erəri mpok? Nchí bhep be mbonyune bərəm be ndū betəŋ Satan kě məbək befónó bebúbəbə. ¹⁹ Ne mbák ndū betəŋ Satan kě məbək befónó bebúbəbə, bakoŋo bheka bábək bhə ndū betəŋ agha? Chəŋ bakoŋo bheka mántəŋ be! ²⁰ Kə mbák, sayri sayri məbək befónó bebúbəbə chi ndū betəŋ Mandem, nə chi Mandem anāŋ achi nenti eneka mbə Mfə. ²¹ Mpok mmū ntantəŋ ábhabheri eket eyi ne menyiyi nenu bhi, yě mmu apu kway beghep menyiyi ebhi. ²² Kə mbák mmu ane átəŋ acha yi atwə ánu ne yí, andén yi, ansət menyiyi nenu ebhi ebhen yi asiki ntí are, ampəkə menyiyi ebhi

*Yesu atəŋ achá Satan
(Mt 12.22-30; Mk 3.20-27)*

andək ankəre ne bo bachak.
²³ Mmu ane apu ne me, achi
 chi mumpap wa. Ne mmu ane
 apú kwak me ndu mēnyókóti
 bho, átəkatak.”

Εφόό εβύβυ έκway
βερετνεμ ντά mmu
(Mt 12.43-45)

²⁴ Bérónj ambi Yesu arem
 be, “Mbák mámbók εφόό
 εβύβυ ένδό mmu, έρωp chí
 bóηβοηβóη amem baso, ένjanj
 nəkə ebhak ene yə échwe.
 Mbák ébhíki ghó ebhak
 bechəkə, ²⁵ έρέm be, ‘Chəj
 mpetnsem ebhak ene mfú.’
 Ne ένánj έmpétnsem, engə be
 mányə esi eket eyi, bághókó
 sayri, ²⁶ εφόό εβύβυ eyə έρənj
 ye, ένσət beφόό bebúbəbυ
 béchák tándramət ebhen
 bébébhé becha yə. Bə menkem
 mēndək mēnchwe mmu wu
 aməet mémbak ne yi, nté yi
 ambep ancha ane mbi.”

Manák amen tetep

²⁷ Yesu árémé nókó nə,
 ngərə amət amem ngémtáy
 bo abhen bachi are arem ntá
 Yesu ne eyənj amfay be, “Eri
 echa ntá ngərə ane ábhé wə,
 achye wə ami!” ²⁸ Yesu akeme
 be, “Bo abhen eyap eri echa chi
 abhen bághək Eyənj Mandem
 ne mánkə nəkə mbə enyü
 éyən!”

Bárém be Yesu ántónj erinjí
maknkay
(Mt 12.38-42)

²⁹ Ené bo báchák báchəm
 aré mándək nəkə chí ambi,
 Yesu abho berem ntá yap be,
 “Mkpáká bho ane echəj ábep
 acha! Bábhèp be mántónj

bhó erinjí maknkay. Ke yě
 emót mpu tənj bhə, ébhíki fəet
 ene Jóna. ³⁰ Nkúbhé mbə
 enyü Jóna achi nyaka erinj
 ntá bo Ninive, enyu yə ké
 Me Mmu mfú ntá Mandem
 nchí bhak chənj erinj ntá
 mkpáká bho abhen echəj.
³¹ Ewak Mandem átənj bə
 mmik, mfə ngərə ane áchí
 nyaka etək Shéba áfate andem
 be be bo mkpáká mmik ane
 echəj bákə bebú mbənyune
 yi afu nyaka nekə nesie arək
 beghok menyinj ebhen Mfə
 Sólomon átənj bho ne beyá
 nerinjindak. Ne nchí ghati
 bhe be mmu achi fá néntí
 eneka ane acha Sólomon,
 Yě nó, bápú ka beghok yi.

* ³² Ndü nywəbhé manyé,
 chənj bə Ninive mángati be
 bho mkpáká mmik ane echəj
 bé bekwéné bechi ne bhe
 mbənyune mpok bə bághókó
 enyinj ene Jóna aghati bhə,
 bátíknsem ndü bebú bhap.
 Nchí ghati bhe be mmu achi
 fá néne ane áchá Jóna, yě nə,
 bápú ghok yi!

Yesu atónj be amík áchi mbə
erónj ene ékə mmu ángó mbanj
(Mt 5.15; 6.22, 23)

³³ “Yě mmu apú dure erónj
 ansət enyinj ankuti. Bádure
 erónj, mánte chí ebhak ene
 babhənjə bete yə be mbanj
 ángó ntá yéntiki mmu ane
 achwe anywóp. ³⁴ Amík
 ayeka achi berónj ebhen békə
 mángə mbanj. Mpok amík
 ayeka achi aríarí, mməet
 eyeka enkem éjwi ne bediéré.

* 11:31 Nə chí: etək ene echí ebhe Saut.

Ke mbák amík ayeka ápu ariari, mmuet eyeka enkem éjwi ne ejuri. ³⁵ Sot ye ka mpok be bediéré ebhen bákaysi be bechi be anti béké bhak ejuri. ³⁶ Mbák ye batí yeka ankem ajwi ne bediéré, ne yé mandú ejuri apu are, chon nepém eneka nenkem nembak pépép, mbó mmu ane ábhónó erónó ne éghò, enton nókò yi mbi.”

Yesu aji bõnkwo Fàrisi ne baton ebhé Mandem

(Mt 23.1-36; Mk 12.38-40)

³⁷ Yesu anánjá nókó berem kepí eken, múnkwò Fàrisi amot abhíji yi ndú nenyíé eket eyi. Yesu arók achwe anywóp, achókò amík menyie nenyíé. ³⁸ Múnkwò Fàrisi wu abhak maknkay béghò be Yesu abhiki so amò mbò enyú epin eyap étón ke anyie nenyíé. † ³⁹ Acha aghati múnkwò Fàrisi wu be, “Bé bõnkwo Fàrisi, básòt mpok bétyét nsemé nchán ke menémé ne bebú bejwi be anti. ⁴⁰ Bé bechijí bho! Mandem ane aghókó enyij, pú yi ke aghoko mmem ne nsem eyi nkwo? ⁴¹ Ke enyij ene bábhõnò beku chi besot menyij ebhen bechi amem bekpure ebheka mánchye ntá bachébhébhò ne chon bepín ebheka menkem mémbak nkwo pépép.

⁴² “Bé bõnkwo Fàrisi, chon embep ntá yeka encha, mbonyune bapú kú enyij ene echi chak ntá bho ne bábhiki kón Mandem. Básòt ndu berí amot ndú baru byo mánchye

ntá Mandem, mánkú enyumot ne mbwot achak. Bábhõn bekon Mandem ne mambak sayri ne bho ke bábhiki bhon beghókantik bebhé béchák. ⁴³ Bé bõnkwo Fàrisi, chon embep ntá yeka encha! Bákón bechókò ndú menok kenókó amem bekeré nenikimuet bo Israel, ne bákón be bo mankaka nókò bhe ne kenókó nefisie. ⁴⁴ Chon émbép ntá yeka encha! Báchí mbò manem ane mmu ákò amfay kerinj be chi manem.”

⁴⁵ Nton ebhé Mandem amot arem ntá Yesu be, “Nton, mpok órem menyij ebhen, óchye bhese nkwo ntíanwóp!” ⁴⁶ Yesu akeme be, “Bé baton ebhé Mandem, chon embep ntá yeka nkwo encha! Nti achi be mányìèè bo mámpókó menwóptí batu ané be babhõn bápú kwak bo mámbaré bebhé bho yé mandú. ⁴⁷ Chon émbép ntá yeka encha! Bachímbi bheka báway nyaka baremé kepinti. Bâte manem ayap néne, mǎngwati mbi aré beku yo ándí amík. ⁴⁸ Beku enyu eyo, étón be bachi enyumot mbò bachímbi bheka abhen báway nyaka baremé kepinti Mandem ndú bâte beríti manem ntá yap. ⁴⁹ Etiyo, ke Mandem, ndú nerinjindak eni, árémé be ‘Chon ntó baremé kepinti ne bõnto bha ntá bo Israel; ne chon mǎngwáy mbók eyap, ne mánchye abhénéfú beyá esonjari.’

† 11:38 Bo Israel babhõn nyaka enyu ené básò amò ke mányie nenyíé. Bákaysi nyaka be epin eyo ékú bó mámbák chak besí Mandem.

⁵⁰ Chəŋ Mandəm antemsi ye mkpáká bho abhen echəŋ ěti manəŋ baremé kepinti mankem abhen bə bawáy te nebhómik, ⁵¹ bebho ne Abel kpát beghaka amuet Sakaría mu bawáy nenti éfémé akap ne ekerákap Mandəm. Nchí ghati bhe be chəŋ Mandəm antemsi mkpáká bho abhen echəŋ ěti bawú yə ankem! ⁵² Bě batəŋ ebhé Mandəm, chəŋ émbep ntá yeka encha! Bábhese efiní ene mánène mbinywəp ane mmu áfuèt aré ke ambónə nejwimem ndü barak Mandəm. Bábhiki chwe aré, ne bächyət mbi ntá abhen báyan nyaka bechwe are!”

⁵³ Nerə ane Yesu árə nebhuet wu, batəŋ ebhé Mandəm ne bönkwə Fárisi babho bechiti yi ne bebhép, mányənti nəkə yi beka yi ankwen anyu. ⁵⁴ Ne mánəbheri nəkə yí ndu beka yi ákwén ndü eyəŋonyu.

12

Yesu ayep bəbhi batú be báké bhak bə betábhá
(Mt 10.26, 27)

¹ Ene Yesu árém nə, bo báre twə, kpát báya báchá, mánjati nəkə bati. Yesu ayambi arem ntá baghəkó bhi be, “Sət ka mpok ne yís bönkwə Fárisi. Báchí chí bə betábhá. ² Yěntiki enyiyə ene bakuti, chəŋ mánene. Ne ené echí bhésé bhésé chəŋ mánkə bo mandiyi yə. ³ Ndu echí nə, yěntiki enyiyə ene bārémé ansem ansem, chəŋ bo mangok yə kponorəŋ. Ne menyiyə ebhen bəghati bārü

bho ansem ansem chəŋ bo mánte amfay beket mámbik be bo mángók.

Mmu abhəŋ bécháy chí Mandəm
(Mt 10.28-31, 12.32, 10.19-20)

⁴ “Mamure bha, nchí ghati bhe be, báké chay bə mmik. Bákway beway chí mmuet nkwa ke bápu kway beku enyiyə echak ene ebebhe echa eyə. ⁵ Ghók ká mmu ane bábhónó béchay. Cháy ka mmu ane ákway beway mmuet yeka, ne ankwáy memese be amem nepingo! ⁶ Pú mmu akway beku bəkenen batay ne nkáp ane apu yěnyiyə? Yě nə, Mandəm apú ghəkəntik yě amət. ⁷ Ke ná ne be? Mandəm ariní yě chí mpáy bekaká emene ebhen béchí yěntiki mmu yweka anti. Báké chay ye yěnyiyə ené bo bakway beka bhe. Besí Mandəm, yěntiki mmu yweka abhəŋ menwəp tontó achá ngémtáy kenen.

Bo abhen bachi bə-Yesu
(Mt 10.32, 33; 12.32; 10.19, 20)

⁸ “Nchí ghati ye be be, yěntiki mmu ane árém kponorəŋ besí bə mmik be yi achi mmu wa, chəŋ Me Mmu mfú ntá Mandəm ndem besí bəángel Mandəm ndü nywəp manyé be mmu wu achi awa. ⁹ Ke mmu ane atəŋa kponorəŋ besí bho be apu mmu wa, chəŋ menkwə ntəŋa besí bəángel Mandəm be yi apu mmu wa. ¹⁰ Ne chəŋ Mandəm amfonori yěntiki mmu ane árém ebəbhi ěti Mmu

ανε άφύ ντά Mandem, ke apú foriori mmu ανε άρέμ ebábú ěti Efónó Bedyere. ¹¹ Mpok básóre bhe ambi ndu betan be amem bekeré nenikímuet ebhap ne besí bōbati etok ne bōgōbhanō, bāké seme enyū bākway betanja mmuet ne ěti enyij berem. ¹² Mpok eyo chōj Efónó Bedyere ántōj be enyij ene bābhōjō berem.”

Nekāy echijti mfō nkáp

¹³ Ené Yesu áchyè baghōkō bhi manie enyu eyo, mmu amot amem ngémtáy bho arem ntá Yesu be, “Ntōj, ghatí mómaya ánkóré newú etayese ányché ebha menyij!” ¹⁴ Yesu akeme yi be, “Nkwáne, agha ábhúré mé ntajá manyé ne nkóre menyijí newú ntá yeka?” ¹⁵ Ke arōk ambi arem ntá bo mankem be, “Sot ka mpok! Kém ká mmuet be bāké fyε ngojo ndu bebhōj beyá menyij. Puyě chi beyá menyij ke békēm nepém nkwa.” ¹⁶ Yesu átém bó nekay be, “Nki múnkáp amot áchyè nyaka yi beyá mbwot. ¹⁷ Ekú abho békáysi andeme nōkō be, ‘Chōj nkú yi? Mbíkí pere bhōj nebhuet bébhure mbwot?’ ¹⁸ Ke árem ne mmuet yi be, ‘Chōj mmokoti bētak ebha, ngoko ebhen béchíkítí, mfyé mbwot aya ne menyij ebha aré.’ ¹⁹ Ndem ye ne mmuét eya be, ‘Ōnáj obhōj beyá menyij ebhen besot beyá mamié. Képerε sōjori mmuet. Nyié, nyú, ónkú manák.’ ²⁰ Ke Mandem aghati yi be, ‘Wō echijtimu! Nkúbhé beti ebhen, nepém ene némay. Ke

menyij ebhen óbhúré bérōp chōj chi ebhen bo bachak!’ ²¹ Nó ke éfakari ne mmu ανε ábhúré menyij ntá yimbōj, ke yi kekú menyij ebhen bébhōjō menwōp besí Mandem.”

Nkojo Yesu abhōj besiki nti ne Mandem
(Mt 6.25-34)

²² Yesu aghati ye baghōkō bhi be, “Nó kě nchí ghati bhe be, mmu áké bhōj basémé ěti nepém eni be chōj nyié yi, chōj mfyé yi? ²³ Nepém nkwa nébhíkí cha nenyié? Nepém nkwa nébhíkí cha ndené? ²⁴ Yijí ká kenēn. Képu kwanj nenyié ne képu ferε mbwot ebhi. Kébhíkí bhōj beket ne yě chi bētak ebhen bébhure nenyié aré. Mandem ke áchyè kō nenyié, ne besí Mandem, bācha kenēn tontó! ²⁵ Ne ntiki mmu yweka basémé ákway beku nepém eni nénsap, ye chi mandú nijinijí nénchá enyu nebhōjō bebhak? ²⁶ Mbák ye bapú kway beku mandú enyij mbō eyo, ndaká yi bābhōj basémé ěti menyij bechak? ²⁷ Yijí ká bōchuchu abhen bāgō. Bápú kú betik, ne bapu ghoko ndēn. Ke nchí ghati bhe be, yě chí Mfō Sólomon mmu ábhōjō nyaka beyá keném, abhíkí bhōj nyaka ndēn ene eri mbō yě chuchu amot. ²⁸ Mandem kě ághókó tákō ne berí ebhi, tákō ανε ákway bebhak echōj, mbúré angwəsi, mámfyé ango. Bākáysi bé be kě Mandem apu kwáy békway mámbōj ndēn béfyé amuet ke? Neka eneká ne Mandem

ne gúpsi necha! ²⁹ Báké sǝŋori ye batǝ yeka bebhep ǝti enyij mǝnyie ne ǝti enyij mǝnyu. ³⁰ Bǝ mmik bákǝŋo mǝnyij ebhen ke diŋi ka be ǝtayeka arinjǝ be bǝbhǝŋ bebhǝŋ bǝ. ³¹ Fíe ká ntǝ chi be Mandem ámbák Mfǝ yweka, ne chǝŋ yǝ anchye be mǝnyij ebhen menkem nkwo.

Enyij Yesu átǝŋǝ ǝti kefǝ mmik
(Mt 6.19-21)

³² “Bǝbha, báké chay, yǝndu bǝchi nkwo bǝghǝŋǝmǝn ane abhiki ya. Mandem abhǝŋ maŋák bechye be akǝre ndǝ kefǝ eki. ³³ Tǝ ká mǝnyij ebhen bǝbhǝŋǝ mǝnchye nkáp ntǝ bachǝbhǝbho. Bǝŋ ká bǝbebha-ŋkap abhen bápú chǝŋǝ be nkáp anem. Buré ká kefǝ mǝnyij ekeka amfay. Aré, kǝ kǝbhak mpoknkem. Yǝ ngǝp apu kway beghep enyij are, ne kengǝk apú chwe árchǝŋti yǝnyij. ³⁴ Ebhak ené nkáp ywe áchǝ, aré kǝ ntǝ ene nkwo nébhak.

Bák ká pǝ mpoknkem

³⁵ “Toŋti ká mmǝet mándure berǝŋǝ bhaka. ³⁶ Bák ká mbǝ bǝ-betok abhen mánoŋ be chi-betik awap amfu ndǝ epǝ nebhay ene yi árǝŋǝ are ampetnsem be mǝnéne mbǝnywǝp ntǝ yi témté, mpok yi átwǝ ádébhé nekok. ³⁷ Chǝŋ endǝ encha ntǝ bo abhen bǝbhak pǝ mpok ǝtayap átwǝ! Tetep nchǝ ghati bhe be mpok yi atwǝ, ághati bhǝ manchǝkǝ amik, anchǝŋ nden eyi, ansǝt nenyíe anchye bhǝ manyíe. ³⁸ Yǝ antwǝ chí

ne nǝntǝ bhiti, yǝ chí mpok nkǝk ékǝk, ke antemeri bhǝ pǝ, éri encha ntǝ bǝ betok bhǝ! ³⁹ Diŋi ká be mbǝ mbǝŋǝket árinjǝ nenǝkǝ nywǝp enen ngǝp átwǝ, mbǝ apú rǝ mándak eket eyi. ⁴⁰ Bǝ nkwo bǝbhǝŋ betonjǝ mmǝet Mmu ane áfú ntǝ Mandem átwǝ chǝŋ chi ndǝ mpok ane bǝbhǝkǝ kaysi be yi átwǝ.”

Mmǝ betok ane achi tetep
(Mt 24.45-51)

⁴¹ Píta abhǝp Yesu be, “Acha, ǝtǝm nekay enen chí ntǝ yese ke chí ntǝ bo mankem?” ⁴² Acha akeme yi be, “Mmǝ betok ane achi tetep ne ndǝŋindak chí ane? Chí ane chi-betik ywi áchye yi betan be aninjǝ nǝkǝ batǝ bakǝ betik abhen bachi amem efo yi, anchye nǝkǝ bhǝ awap ákǝre nenyíe ndǝ mpok. ⁴³ Chǝŋ endǝ encha ntǝ mübetok wu ane chi-betik ywi átwǝ antemeri yi ndu ákǝ enyij ene baghati yi ankǝ! ⁴⁴ Nchǝ ghati bhe be, mbák nkǝbetik wu ákǝ nǝ chi-betik ywi áchye yi betan amfay mǝnyij ebhǝ menkem. ⁴⁵ Ke mbák mübetok arem be, chi-betik awa átat bétwǝ, ambo beden bǝ-betok bachak, abhen baghǝré ne abhen babhakanem, ne ambo mǝnyie, anyu nǝkǝ, kpát mmem ánkem yi, ⁴⁶ chi-betik ywi átwǝ ndǝ nywǝp enen mübetok abhiki kaysi be yi átwǝ ne ndǝ nenǝkǝ nywǝp enen mübetok wu abhiki rinjǝ. Antemsi yi, amfye yi nebhet ane bo abhen bǝbhǝkǝ noko Mandem bachi. ⁴⁷ Ne

mũbetok ane áriní enyij ene chi-betik áyan yi anka, ke yi ke toŋti mmuet anka mbə enyu éyan, bátəmsi chəŋ yi sayri. 48 Ke ane ábhíki riní enyij ene chi-betik áyan yi anka, mbák aka enyij ene éyan mantəmsi yi, báchyə yi chi mandú ntəmsi. Bábhəp tontó ntá mmu ane báchyé yi tontó. Ne báfyə amík tontó ntá mmu ane báfyé beyä menyij amó yi.”

Yesu arem be yi atwə ne ákóré
(Mt 10.34-36)

49 Yesu apət arem be, “Ntwə beguəp chi ngó fá amík. Mbə ánanə akem, mbə nkəŋ tontó! 50 Chəŋ mámfyé me ndü esəŋəri mbə mmũ ane báfyé yi anyén ndü mpok ane bájwiti yi. Nti népú pəp me amem te esəŋəri ene éntwə emfuet! 51 Bákáysi bé ntwə fá amík chi beka bo mámbák ndu kpák ne bati ké? Ae, ntwə chí ne akərə. 52 Bəbhó néne, yəntiki eket ene bo bachi are bati atay, chəŋ ákóré ámbak nenti nap. Bati arət keka abhen bati apay. Bati apay keka abhen bati arət. 53 Akóré ábhak chəŋ enyuné chi ápap móywi ane mbakanem, mmó ane mbakanem ampap etayi, nnə ampap móywi ane ngərə, móywi ane ngərə ampap nnə. Nnənəm ampap ngərə móywi, ngərə ampap nnənəm éywi.”

Mmu abhəŋ berij mpok
(Mt 16.2, 3)

54 Yesu arem ye ntá ngəmtay bho abhen bachi are be, “Mánánə mǎngó nebu

ndü négiri ndü ebhə nebu ene mmok anem are, bərem be ‘Manyiəp átwə kwen’; ne émbak enyu yə. 55 Ne mánánə mǎngó nebhán ndu nebhə bekwen, bərem be, ‘Enem étwə’; ne émbak enyu yə. 56 Bə bö betabha! Bəriní béyinj nebu mändem mbák manyiəp ákwen chəŋ, ne mbák apu kwen. Ndaká yí bəbhíki riní menyij ebhen Mandem ákə ndü mpokó-ne?

Petnsem ndü ekəŋ ne mũmpap ywe
(Mt 5.25, 26)

57 “Ndak yí bə babhəŋ bapú kway berinj enyij ene echi chak be mmu anka? 58 Mbák əbhəŋ ndak ne mmu ne yi ákú manyé ne wə, ška yi? Əbhəŋ béghə be ndaka wu ámay ansem ene bəbhíki rəŋ ndu acha manyé. Mbák ónká yi ansət wə ambə ndü manyé, ntanə manyé áchyə wə ntá bo mbij nkú ne bə mámfə wə. 59 Nchí ghati wə be, əpú fu wawak kpáte ənchyə ákwó ywe ankem, yənyij kerəp.”

13

Tík ká nsem ndü bebú

1 Nkúbhə mpok yə, mbək bho abhen bachi aré, bátəme Yesu əti bo Galili abhen Páilet aka baway mpok báchyə akap ntá Mandem. 2 Yesu akeme bhə be, “Bákáysi be bo Galili bhə bákú nyaka bebú bacha bö etək Gálili bachak ké? 3 Nó bhə! Də ngati be be, mbák bəbhiki tiknsem ndü bebú ebheka, chəŋ be mankem mǎngu mbə

bhə. ⁴ Ná ne bə batí neku-ne-arat abhen ekerémfáy ene echi nepak éntínyen Sílom ékwéné éwáy? Bákáysí bé efákárí nyaka ne bhə enyu yə chí ndu bákú bebú bacha bo bachak abhen bachi etək Yerúsalem yə ké? ⁵ Nó bhə! Nchí ghati be be, mbák bəbhíkí tíknsem ndü bebú ebheka, chəj bə mankem mángu mbə bhə.”

Yesu atém nekáy enək ene epu nyu kepem

⁶ Yesu atém ye bhə nekay enen be, “Mmu amət apí nyaka enək ene bəbhíjə bé *fíg amem nki ywi. Egháká nókó ményu kepem, are kə ambyo nəkə mbák ényu kepem, ke ake ghó yěnyij. ⁷ Aghati mmu ane ákə betik amem nki wu be ‘Yinjí, ndü mamié arát nchí twə beyəj kepem ndü enək ene, ke mpu ghə yěnyij. Kpót yó gúép amik! Ekə kpík yi fá téé, échet nəkə mmik ndéndem?’ ⁸ Nkə betik wu akeme yi be, ‘Eta, dš émpét embak ndü mmíé enen nkwo. Chəj ntém nnet ywi ngabheri, mfyé ntəbhé-píə. ⁹ Ne mbák ényu kepem mmíé mbúré éndi, ke mbák ébhíkí nyu kepem, škwáy bəghati me mkpət yə ngəep amik.’”

Yesu abú ngərə ane abhénti ndü nywəbhé neywəməet

¹⁰ Éwak neywəməet bo Israel, Yesu are təj bo amem ekeré nenikíməetí eyap. ¹¹ Ngərə amət abhak aré ane efójo ébúbə ékú yi ápéné ndü

mamié neku-ne-arat, yí keperə kway bekə chak. ¹² Yesu ághó nókó yi, abhíjə yí arem be, “Mmá, neme ene némay.” ¹³ Atək yi ne amə. Témte wu, anyabhe mməet téé, abho bebíti Mandem.

¹⁴ Münti ekeré nenikíməetí ághó nókó bé Yesu akə móngərə wu atəj ndü nywəbhé neywəməet enap, abé ntí, abho berem ne eyəj etəjətəj ntá bo abhen bachi are be, “Sébhəj manywəp átándat ndü békə betik. Mmu ámbəj neme, ántwó chí amem manywəp ayə be mámbú yi. Eképerə bhak chí ndü nywəbhé neywəməet.”

¹⁵ Yesu Acha akeme ye yi be, “Bə bš betabha! Ntiki mmü yweka ápú kanari ye chí mpəj yi, yě chí mpəjə batu yi ándók anchye yó manyiep ndü nywəbhé neywəməet? ¹⁶ Ná ne ngərə ne, mmó Abraham * ane Satan ágwərə ndü mamié neku ne arat. Echí ebéptí enyij beferə yi ndü esəjəri ndü nywəbhé neywəməet ké?” ¹⁷ Nerem Yesu arémé nə, ntíanwəp akem bšmpap abhi mankem. Ke beyə bo bəbhəj manjək be yi ákə menyinjí maknkay bhə menkem.

Yesu atém nekáy sepep mənək ane bəbhíjə be móstat (Mt 13.31; Mk 4.30-32)

¹⁸ Ébhíkí tat, Yesu arem ye be, “Kéfə Mandem kéchí mbə yi? Chəj njenti kə ne yí? ¹⁹ Kéfə Mandem fá amik kéchí mbə mósepep ane énək ene

* **13:16** Ndu nkaysi bo Israel, mbák mmu áchi ebhárémə Abraham, nó achi mmu ane Mandem ápəme.

bábhijí be móstat, ane bápí amem nki, séchák, ségó, séróp enók ene kenen kétwó kénite manyay ndü batáp ayi.”

*Yesu atém nekäy yís
(Mt 13.33)*

²⁰ Yesu apet arem be, “Chəŋ mpet njenti Kefó Mandem ne yi? ²¹ Kechi mbə yís ane ngərə ásré achem ne nchán fláwa érat. Mandu yís wu akə fláwa nkem amwət, kpát ajwi amem enyij ené yi achi aré.”

*Mbi mábhéri ke achi mbi
nepém
(Mt 7.13, 14, 21-23)*

²² Ené Yesu árəŋ Yerúsalem, are te ndü betək begho ne bəbetək antəŋ nəkə bho Eyəŋ Mandem. ²³ Mmü amət abhep yi be, “Acha, chəŋ Mandem ampeme chi báru bho?” Yesu arem ntá yap be, ²⁴ “Nu ka béfəét ndü nyübhá ane áchí mábhéri. Nchí ghati bhe be beyä bho báyaŋ chəŋ befəet manchwe ke bápú bhəŋ mbi. ²⁵ Mbəŋóket ánán chəŋ amfate antiəp mbinywəp, bəte nəfi mändəp nəkə nekək ne mánik nəkə mməet be, ‘Acha, nené bhese mbinywəp.’ Ke mbəŋóket ankeme chí be, ‘Mbíkí riŋi bhe ne yě chí ebhak ene báfú.’ ²⁶ Mámbo ye berem be, ‘Pú séchəkə nyaka nebhet amət sényíé, ne senyu ne wə? Ne otəŋ Eyəŋ Mandem amem betək ebhese?’ ²⁷ Ke ákeme bhe chí be, ‘Mbíkí riŋi bhe ne yě chí ebhak ene báfú. Fə ká me besí, bə bakü bebú mankem!’ ²⁸ Aré, chəŋ mändi kebho ne mambak ndü nenyie amén mpok bəghə Abraham

ne Aisek ne Jekóp ne baremé kepinti mankem chəkə ndü nebheté kəfó Mandem, ené batiébhé be nəfi. ²⁹ Chəŋ bo mámfu mbi ne nsem, ebhé awónem ne awóghə, mánchəkə mányie epä ndü nebheté kəfó Mandem. ³⁰ Diŋi ká be, chəŋ mbək bho abhen báchí ansem néne mändəp bəmbi, ne abhen báchí bəmbi mändəp ansem.”

*Yesu adi kebho éti bo
Yerúsalem
(Mt 23.37-39)*

³¹ Ndü nkúbhé mpok eyə, mbək bənkəwə Fárisi bərək bəgháti Yesu be, “Fə fá dək ebhak échák. Mfə Hérəd äyaŋ béway wə!” ³² Yesu akeme bho be, “Dók ká ghati Hérəd esəp eyə be, ‘Chəŋ ndək ambi bébok befónó bebəbeba ne mbú bho echəŋ ne mbúré, ne égháká nəkə manywəp arət, nnaŋa betik ebha. ³³ Yəndu échí nó, mbəŋ berəŋ Yerúsalem. Nchí kə echəŋ ne mbúré ne éghaka nəkə ndü nywəp enen nejwi arət ńgaka aré. Amem Yerúsalem ke báway nəkə baremé kepinti Mandem.’ ³⁴ Yesu akók arem be, Eé Yerúsalem, bə Yerusalem! Bə bo bəway baremé kepinti Mandem, mántemti nəkə ne batay ndu béway bo Mandem átó be mángátí bhe Eyəŋ eyi. Ndü beyä mpok, njəŋ besət be mfyé aməet bé mambak ne me mbə bənkək abhen nnə nkək ákúti nebhet amət ne bebhap ebhi, ke bápú ka be nkə nə! ³⁵ Ne néne, chəŋ Mandem amfere ntí ndü eket eyeka, éndəp enyu eyə. Nchí

ghati bhe be, bápú pere ghó chəŋ mé, kpáte mpok ane bārəm chəŋ be ‘Sémbítí mmu ane átwò ndü nnyén Mandem Acha.’”

14

Yesu abú mmu ndü nywəbhé neywəməet bo Israel

¹ Ndü nywəbhé neywəməet bo Israel nemət, Yesu arək ményíe nenyíe amem eket ene mñnti amət ane achi mñnkwo Fárisi. Bo Fárisi bhə bátep yi amík aməet beghə ndü yi ákù. ² Műfú abhak besí Yesu ane ábhóŋó nemě afemntay. ³ Yesu abhép batəŋ ebhé Mandem ne bənkwo Fárisi abhen bachi are be, “Ébhé eyese éká be mámbú mmu ndü nywəbhé neywəməet ke?” ⁴ Ke báke rem yənyiy. Yesu asət mmu wu abú yí. Arə ye yí arək. ⁵ Abhép yé bhə be, “Ntiki mmű yweka ane móywi ne yě mpəŋ yi ákwen amem mbokó manyiep ndü nywəbhé neywəməet ke yi keya yě yi, yě yə témté ámféré?” ⁶ Bó kekway békeme Yesu yənyiy.

Mandem ábhəŋ manák ne mmu ane ásəpti mməet amík

⁷ Ené Yesu áyini, aghó ndü bə abhen mánáká ndü epa báre yap bebhaká kenókó. Achye bhə manie be, ⁸ “Mpok mánáká wə ndü epə nebhay, óké tini yap enəkó kenókó ónchəkə aré mbənyune ékwáy be fakari be mának mmű ane acha wə. ⁹ Ne mmu ane ánáká bhe antwó andem be, ‘Faté chye epok ene ntá mmű-ne.’ Mbák émfákári enyu

yə, ófaté ne beyə ntíanwóp bérəŋ bechəkə ndü nebħəet ane ábhíkí bhəŋ yě mandú kenókó. ¹⁰ Mpok mánáká wə ndü epa, yap chi enək ene ébhíkí bhəŋ yě kenókó, be mmu ane ánáká epa ántwó, ankwáy berem ntá ye be, ‘Nkwəne, twó chəkə ndü enəkó kenókó.’ Bə epa bachak mángə be mmu ane ánáká epa áchye wə kenókó. ¹¹ Yě agha ane áyəŋ mməet, Mandem ásəpti yi amík. Ne mmu ane ásəpti mməet amík, Mandem ákosi yi amfay.”

¹² Yesu arem ye ntá mmu ane ábhini yí ndü epa nkwo be, “Mpok óbhini bho ndü nenyíe, óké bhini chi mamere be, ne bəneréket ywe, ne bə nkáp abhen bachi kekwot ne wə. Mbák ómbini chi menyü bo bhə, bó nkwo bákway bebhini wə bé ónyíe nenyíe ne bhə ne eyə émbak akap ane óbhəŋ. ¹³ Mbák ónək epa, bini bachebhəbho, ne babák, ne bakem, ne manemamík. ¹⁴ Ne eyə éndi encha mbənyune menyü bəbhə bápú kway be keme eniyi ene óké ntá yap. Ke Mandem ákap wə mpok yi ákù bo abhen bachi chak besí bhi mámpetnsem ndü nepém.”

Yesu atém nekəy epə egho (Mt 22.1-10)

¹⁵ Yesu ánáná nókó bérəm menyiy ebhen, mmu amət ane áchí ndü nenyíe ne yi, arem ntá yi be, “Chəŋ éndi ntá yě agha ane ányie epə ene ébhak ndü nebħəet Kefə

Mandem awu amfay!”¹⁶ Ne Yesu aghati yi be, “Mmũfu anak nyaka erem epa, abhiñi beyã bho. ¹⁷ Mpok ane epa ébhónó bebho ákwáy nókó, ató mǎbetok ywi be andok angati bo abhen yi anaka be, ‘Twó ká, mánan batonñi yěntiki enyñi.’ ¹⁸ Arək aghati bhó, ke yěntiki mmu wap arəbhe ghati yi chí be ndak akem yi. Ane mbi arem be ‘Nku nkí ne mbəñ bérəñ beyñi wu. Nikmæt, ghatí etaye be áké benti.’ ¹⁹ Achák arem be, ‘Nku mpəñ byó ene ékwəñ baki. Nchí yan ndók ngó betik ebhen yə ékwáy beku. Nikmæt. Ghatí Etaye bé áké benti.’ ²⁰ Anefú arem be, ‘Néne ke mbáy ngoré. Mpú kwáy ye bétwó.’ ²¹ Mmǎ betok wu arək aghati etayi menyñ ebhen bəbhə bərəme. Mbəñóket abénti. Aghati mǎbetok yi wu be, ‘Fú, dók áyák ndü yěntiki mbay ane áchí etok ne yěntiki nebhuét ane bo báchí are sət bachébhébo twó ndü epa ne bhə. Twó ne babák ne bakem ne manémámik.’ ²² Mmǎ betok arək atwó, arem ntá yi be, ‘Eta, nku enyñ ené órémé ke eket ébhíkí re jwi.’ ²³ Etayi arem be, néne ‘Fú, dók, etok ndü babhí agho ne ndü babhí bebhi. Fíé betan bé bo mántwó bé eket epa éñjwi.’ ²⁴ Diní ká be, yě mmu amət ndü bo abhen njambi ke bó ketwó, apú kwáy béghókóti enyñ ndü epa eya-ne.’”

Menyñ ebhen nkoño Yesu abhónó ménem

(Mt 10.37, 38)

²⁵ Ngémtay bho bərə ké ne Yesu. Ayibhiri mmæt arem ntá yap be, ²⁶ “Mbák mmu áyən bébhak ne me apú kwáy bebhak nkoño wa mbák abhíkí kəñ me áchá etayi ne máyi, ne ngoré ywi, ne bəbhi, ne, bəmayi abhen babhakanem ne abhen baghoré ne ankəñ me ancha ye chí mmæré yi. ²⁷ Yě agha ane ábhíkí ka berəkə eyi eko ankoño me apú kway bebhak nkoño wa.

²⁸ “Mbák mmu ywəka áyən bete eket egbo, pú áyambi anchəkə amik ankay, angə mbák nkáp ane yi ábhónó akway ane yi áte eket ananə? ²⁹ Mbák abhíkí kə nə, ákwáy beghoko nebhuéréket ke yí kete eket ánáná, ne bo abhen bágghó yə mámbə bəwáy yi be, ³⁰ ‘Ane abho bete eket ke echa yi menanə.’

³¹ “Ne sénsət be mfə amət abhñ batemé nenu nka byo (10, 000). Aperé rəñ menu ne mfə ane ábhónó batemé nenu nka esa, (20, 000) áku yi? Pú áyambi anchəkə, ankaysi sayri, mbák ákway menu ne mfə wu? ³² Ne mbák ángó bé betan ebhi bébhíkí kway, áto bo ntá mfə wu mpok batemé nenu bhi babhuət nekə nesie be mánsókórí enyu ené bápú nu ne batí.” ³³ Yesu arem ye be, “Echí enyumət ne be mankem. Mbák mmu abhíkí bhəñ nti berə yěntiki enyñ ene yi ábhónó, apú kway bebhak nkoño wa.”

Ngəñ ane ábhíkí bhəñ

manyiṅti

(Mt 5.13; Mk 9.50)

³⁴ Yesu arem be, “Ngánj áchí erítí enyinj. Ke mbák ngánj ábhíkí pere bhōj manyiṅti mi, ná bákway bekū wu ampēt ambak erítí ngánj? ³⁵ Enyū ngánj wu apú pere rí ndū yēnyinj. Apú ri amik ne apu ri yē ndu befye ndu ntó-takō ane báyanj ámpóó ánychye ntóbhé-píó. Báto wu to. Mmū ane áyanj beghok ántá batu angok sayri.”

15

Aghónómén ane aneme

(Mt 18.12-14)

¹ Mpokófu, babhebhé nkábhénti ne bakū bebú bachak béré kap Yesu ndu beghok menyinj ebhen yí átōj. ² Bónkwō Fárisi ne batōj ebhé Mandem bábho ménywínti be, “Mónkwāne ásyēpti bō bebú, ne ányie te nenyíé ne bhō.”

³ Ekū Yesu atém bó nekay enen be: ⁴ “Sénsót be mmū ywēka amōt abhōj bágghónómén besa betay. Mbák amōt anem ebhi, ákū yí? Pú áró ané besa menwi nsem nekū ne anwi, andak beyanj awu amōt kpát ambōj wu? ⁵ Ne mbák aghō wu, ápōkō anyanja manki ne manjāk, ⁶ ne mpok ane yi ágháká anywóp, ábhinj mamūere bhi ne bakokosi bhi, angati bhō be, ‘Nák ká ne me mbōnyuné, mbōj ághónómén wa ane ánémé nyaka.’” ⁷ Yesu arem ye be, “Nchí ghati bhe be nkúbhé enyu yō ké manjāk

ábhák amfay ntá Mandem ne bōángel ēti mmū bebú amōt ane átikínsem ndū bebú bhi encha bō besa menwi nsem neku ne anwi abhen bákáysi be bachi chak besí Mandem ne ntí apú ane bó bátik nsem ndū bebú bhap.”

Ebhókó nkáp ene énéme

⁸ Yesu apēt arem be, “Sénsót be ngōré amōt abhōj bebhókó nkáp byó. Mbák ebhók émōt énem, ákū yí? Pú ádure eróhó, ansōt ketinjí anyō eket enkem, ambyo sayri mbānkem kpate angó yó? ⁹ Ne mpok ághó yō ábhinj mamūere ne bakokosi bhi, angati bhō be ‘Nák ká ne me mbōnyune ngō ebhókó nkáp ene eneme.’” ¹⁰ Yesu arem ye be nchí ghati bhe be bōángel Mandem bábhōj manjāk ēti mmū bebú amōt ane átikínsem ndū bebú ebhi.”

Nekāy chi ne bōbhi bati apay

¹¹ Ndu berōj ambi Yesu arem be, “Mmūfú abhōj nyaka bō babhakanem bati apay. ¹² Éwak émót, ane mónkwēn arem ntá etayi be, ‘Éta, chye awa ákóré menyinj bé.’ Étayap akōre menyinj ebhi ntá yap bati apay. ¹³ Ansem mpāy manywóp, ane mónkwēn anyokoti menyinj ebhi apōkō arōk etōk échák nekō nesie. Aré achōnti menyinj ebhi menkem ndu ményie epō nepem. ¹⁴ Achōntí nókó yēntiki enyinj, erémé nsay ékwēn etōk eyō enkem, arōp amō apay. ¹⁵ Ekū arōk, abhat mmūet ne mmū etōk eyō amōt. Ató yi be ándók, áne nókó

bakók bhi amem nki ywi.
 16 Are yáŋ menyie nenyié bakók, ke yě mmu kechye yi enyih menyie. 17 Ke ásóré nókó nkaysi ne mmæet yi arem be, 'Ghó ká me-á, bakú betik etaya báchí awu mányíe nenyíe mmæet ngokngok, mándo nókó mbok, nsay átwò way me fá! 18 Chòŋ mfá mpetnsem ntá Etaya ngati yi be, "Eta, nku Mandem bebú, ne nku wò bebú. 19 Mbíkí pere kway mmu ane bábhijí be móywe. Sot me chí mbò nkubetik ywě amot." 20 Afate abho bepetnsem ntá etayi. Ke ené yi abhæet nekò nesie, chi aghó yi ndu átwò. Ntínso nékém yi, afate, ajet arøk akém yi abhene. 21 Mmò arem ntá yi be, "Eta, nku Mandem bebú, ne nku wò bebú, ne mbíkí pere kwáy mmu ane bábhijí be móywe." 22 Ke chi aghati bðbetok bhi be, "Twó ká ayak ne éwet ene erí échá mǎnsòbheri yi ne yò, mǎmfyé yi senòŋ ndù senòŋáwò, ne nkwbhánya bekak. 23 Dók ye ká mǎnkem mósene mpòŋ mǎngwáy mǎnkem nenyíe be sényíe senku maŋák, 24 mbonyune mówa-ne agü nyaka, ke nëne apet achi nepém. Anem nyaka ke mpet ngò yí." Afð kě epa ébhó.

25 "Mpòk yò, móywi ane nsénsí abhak ebhi. Agháká nókó kekwtòt ne eket ndù yi afu ebhi apetnsem anywòp, aghók ndù nkenkwet ne nebhen néchí anywòp. 26 Abhijí mmðbetok amot abhép yí be 'Ntiki ndak áchí fá echòŋ?' 27 Mmð betok wu aghati yí

be 'Mómáye apetnsem, ke etaye áway mósene mpòŋ mbonyune apetnsem dok.' 28 Mòmbi wu abénti, anisi bechwe anywòp. Chi afú arøk are anik yí mmæet be anchwe anywòp. 29 Ke akeme etayi chi be, 'Yijí, beyǎ mamié ane ankem, nchí fá ne wò, nku nókó betik ntá ye mbò nsem. Yě orem be yi, nku kú, nke tan ntí. Yě nò, òbhíkí re chye me yě chi mómen bé nku mǎŋák ne mamæere bha. 30 Ke mpok móywe-ne mmu áròŋó ányíe menyih ebhe ne baghòré-nekò áperénsem, ówáy yi esenémmpòŋ!' 31 Chi abhijí ye yí arem be, 'Mówa, óchí fá ne me mpòk nkem, ne yéntiki menyih eya, chí eye. 32 Echí mbu erítí menyih be senkem epa éne, sénkú maŋák, mbonyune mómáye ne agü nyaka ke néne achi nepém. Anem nyaka ke sépet seghò yí.' "

16

Yesu atém nekay betòŋ enyú mmu ákwáy béku ne nkáp

1 Yesu apet arem ntá bakoŋo bhi be, "Mùnkáp amot achi nyaka. Abhòŋ mübetik ane ákem menyih ebhi menkem. Bo bághátí yi be, mmð betik ywí wu áchòŋti nkáp ywi.

2 Abhijí mübetik wu arem be 'Ntiki ndak né ngoko éti ye? Dók twó mé ne bekátí ebhen ósíŋí yéntiki menyih eya aré. Òbhíkí pere kwáy békem menyih ebha.'

3 "Mmð betik wu arem ne mmæet yí be, 'Chòŋ nku yí? Mmæet ápú mé béku betik

betan̄ betan̄, ne ntí ánwòp me menin̄i menin̄i. ⁴ Ebhíkí tat, arem be, néne ndíní enyinj ene nchí k̄a bé bo mánsíéptí me amem beket ebhap mpok báferε me ndü betik.’ ⁵ Abhin̄i bõ barem abhen chi-betik ywi amot amot. Abhép ane mbi be, ‘Yi ókè̄m chi-betik wa?’ ⁶ Akeme yi be ‘Babhan̄á bawet besa betay.’ Mmũ betik wu aghati yi be, ‘Ghó ekati barem eye, sot, wupsi, sin̄ babhan̄ besa bep̄ay nsem byo ndü ené ekò ne.’ ⁷ Abhép ye anefú be, ‘Ókém ná?’ Akeme be, ‘Bebhã nchwí besa betay.’ Mmũ betik wu achye yí ekati barem arem be, ‘Sot, wupsi sin̄ bebhã nchwí besa menwi ndü ene ekò.’ ⁸ Chi-betik ywi ághó nókó bé arwõ yi enyuyõ, akaka yí bé yi abhõj kénwán̄ bekáysi ndak. Echi tetep be bõ mmiki ne bákù menyinj ebhap ne kenwan̄ bácha enyũ bo Mandem bákù ebhap.”

⁹ Yesu arem be, “Kefõ bakáp ne menyinjí mmik kékway bétwõ ne bebépti menyinj ke nchí ghati bhe be, mánsót kò mánk̄a bo mámbák mam̄ere bheka bé mpok kémáy, Mandem ánsot bhe ndü bechókó bhi ebhen bébhíkí bhõj ngwenti. ¹⁰ Mmũ ane ábhùre bariεp ndü báru menyinj, ábhùre bariεp mi ndü beyã menyinj. Ne mmu ane apú bh̄ere bariεp ndü báru menyinj, apú bh̄ere bariεp ndü beyã menyinj nk̄wõ. ¹¹ Mbák bábhíkí tõj be bábhùre bariεp ndü baraká nkáp ne menyinjí

mmik, agha ákway besiki ntí ne be amfyε kefõ bakáp eken kebhiki bhõj ngwenti amõ yeka? ¹² Mbák bápú bh̄ere bariεp ndü menyinj ebhen báfyé amõ yeka, yé mmu apú kway bechye bhe menyinj ebhen bechi amfay? ¹³ Yé m̄obetok apu kwáy betok bachi batí apay ndõj amot. Mbák ámbõj bachi bapay, ákõj amot ancha anefú, mbák épú nó, áchye kenókó ntá amot, ambyak anefu. Mmu apu kwáy betok Mandem antok n̄kõ menyinj mmik.”

Mbõk menyinj ebhen Yesu áréme

¹⁴ Yesu áré̄m nókó menyinj ebhen, nk̄wõ Fárisi bo bákõjõ nkáp tontó báre way yi. ¹⁵ Yesu aghati bõ be, “Bé báchí bo abhen bátõj mm̄et be báchí chak besí bho. Ke Mandem arinj̄i bati yeka. Enyinj ené bo báyin̄i bé ebhõj menwõp chí enyinj ene Mandem ápap.”

¹⁶ Yesu ap̄et arem be, “Jõn Njwiti ap̄ere twõ, bo bátõj nyaka chi menyinj ebhen bechi amem basinj̄ Moses ne amen baremé kep̄inti. Basinj̄ m̄o ké bo bákõjõ nyaka. Jõn átwõ nókó, bábho beghati bho Mbok Ndíndí eti Kefõ Mandem, ne yéntiki mmu are nu bechwe aré ne betan̄. ¹⁷ Ke echi wikirik be mfay ámfúét, mmik amf̄et, echa be mandú enyinj ndü basinj̄ amen Moses ne amen baremé kep̄inti áném. ¹⁸ Echi ye be, yéntiki mmu ane aró ngoré ywi ndü nebhay, akwën berwõp. Ne

mmũ ane ábháy ngoré ane nném aró ndũ nebhay, akwën nkwo berwop.”

Nekáy mũnkáp ne Lásárɔs

¹⁹ Yesu atém nekay enén be, “Mũnkáp amot achi nyaka ane afyé nden beyä nkáp, anyie nõkɔ epa yëntiki nywop.

²⁰ Nchëbhému amot achi nyaka. Aka nyén be Lásárɔs. Báre bhære yi ndũ nyũbha mũnkáp wu mpoknkem. Mmuet yi ajwi ne befuet.

²¹ Abhón ekwak menyie yë chi bechokoti ebhen békwènti amik mpok mũnkáp anyie nenyie. Enyiy echak abhak be mmú mũnkáp éré rɔɔh éniɔi nõkɔ befuet ebhi.

²² Ansem mpok, nchëbhémú wu agú, bɔángel Mandem basot yi barok amfay, bákũ yi achokɔ kekwoɔt ne Abraham. Mũnkáp agú nkwo, bábhème yi. ²³ Arɔk etokɔ bawú, abhak ndũ beyä esɔɔri aré. Ayón nõkɔ amik amfay, aghó Abraham nekɔ nesie ne Lásárɔs abhak yí nepaká mmuet. ²⁴ Mũnkáp wu akók ye arem be, ‘Eta, Abraham, ghɔ me ntínso. Tó Lásárɔs ántáp senɔɔh awɔ ndũ manyiep antwɔ ankwene me nti mandú. Nchí ndũ beyä esɔɔri amem ngó-ne.’

²⁵ Ke Abraham akeme yi chi be, ‘Mówa, ké ghokantik be mpok ochí awu amik, obhón nyaka berítí menyiy ené Lásárɔs ábhónó chí bebéptí menyiy. Ke néne yí achí sayri fá ené wɔ ochí ndũ nenyié ámén. ²⁶ Dɔɔhí nkwo be, eremé nepi nékɔre bhese enyune,

yë mmu apu kway befu fá ampe antwɔ ntá yeka; ne yë mmu apú kway berɔ ebhé yeká, ampé ántwɔ fá ntá yese.’ ²⁷ Mũnkáp wu arem be, ‘Eta Abraham, níkmuet tó ye Lásárɔs ndũ nneréket etaya. ²⁸ Mbón bómaya batí atay. Ghatí yi ándók ánsenti bhɔ be báké twɔ nkwo ndũ nebhuet nenyié ámén ane.’

²⁹ Ke Abraham akeme yi chí be ‘Bómaye babhɔɔh basiy Moses ne amen baremé kepinti. Mángók menyiy ebhen basiyí mɔ ághati bhɔ.’ ³⁰ Arem ntá Abraham be, ‘Ae Eta Abraham, eyɔ ébhíkí kway. Mbák mmu amot ane ánánjá ágú ámpétnsem angati bhɔ, chɔɔh mántiknsem ndũ bebú bhap.’ ³¹ Abraham aghati ye yi be, ‘Mbák bómaye babhiki ka beghok menyiy ebhen bechi amem basiy Moses ne amen baremé kepinti, nõ bápú kway beghok ye chi mmu ane ánánjá ágú ke ápetnsem ntá yap.’”

17

Sot ka mpok be mmu áké kũ nti ankwen ndũ bebú
(Mt 18.6, 7, 21, 22; Mk 9.42)

¹ Yesu abho béghati bakoɔh bhi be, “Mamɔ ane átèn bo ndũ bebú apú nõk bétwɔ. Ke chɔɔh émbep éntcha ntá mmú ane ákè mamɔ ántwɔ ntá bho! ² Echí sáyri ntá mmu wu be mánsot ntay negho mánsot emi eyi, mámeɛe yí amem manyu echa yi bebhak nepém ankũ mmũ amot ane ánókó Mandem ankwen ndũ bebú. ³ Sot ka mpok! Mbák mómaye

ánkɛ wɔ bebú, ghati yi bé ándó epin eyɔ. Mbák atiknsem ndú bebú bhi, fojorí yi. ⁴ Ne mbák akɛ wɔ bebú ndɔn tándramɔt ndú ewak ne yéntiki ndɔn antwɔ, anik wɔ mmɛt be, ‘Eta fojorí mé,’ ɔbhɔn bэфójorí yi.”

Neka nébhɔn betan

⁵ Bɔnto Yesu barem ntá yi be, “Acha, kwak bé neka enese néntán nendɔk ambi.” ⁶ Acha akeme bhɔ be, “Mbɔ bábhɔn neka ne Mandem enén néchí yě chi níjíníjí mbɔ mósepem ane enɔk éne bábhɔn be *móstat, mbɔ bákway béghati enɔk ene be, ‘Fá fá ne bakan dók tě awu amem manyu’, ne yó éngok be.”

Betik ebhen mübetok Yesu

⁷ Yesu arɔk ambi betɔn. Arɛm be, “Sénsót be mmú yweka amɔt abhɔn mübetik ane áchí ebhi ákè betik, yě chí ndu bebhábhəri bágħɔnɔmén, yě chí ndu békwan mban. Mbák afú ebhi apetnsem anywɔp, wɔ chi-betik ywi ɔghati yi be, ‘Twɔ chɔkó amik nyie nenyié?’ ⁸ Pú ɔghati yi chí be, ‘Dók wupsí nden, kɛ nenyié twɔ ne nɔ. Nnán nnyié nnánjá, ɔnsɔt ene ɔnyie?’ ⁹ Mbák akɛ mbɔ enyu ɔghátí yi ɔpú kwáy bekaka yi be, ‘Ɔkɛ a’ mbɔnyune akɛ chí betik ebhen yi ábhɔnɔ bekɛ. ¹⁰ Embák ye enyumɔt ne bhe. Mánán mánkɛ betik menkem ebhen báchyé bhe, bábhɔn berem chí be, ‘Séchí chí bɔ betok, yě ndak áchák ápú. Séká chí enyij ene sébhɔnɔ békɛ.’”

Yesu abú bɔ ebhanákwa bati byo

¹¹ Ndu Yesu ákò berɔn Yerúsalem, are fúét ndú ndyerɛbhi Samária ne Gálili. ¹² Nɛchwe áchwè amem mótok amɔt, bɔ ebhanákwa bati byo bágħó yi ndu átwɔ, báte, kerɔn kékwót ne yí. ¹³ Bábhɔ bebik mándeme nɔkɔ bé, “Yesu, Eta, ghó bhese ntínso.” ¹⁴ Yesu ághó nókó bhɔ, aghati bhɔ be, “Dók ká ntá bachiákap Mandem be mánychák bhe.” Ené bárɔn, ebhanákwa yap émay. ¹⁵ Mmu wap amɔt ághó nókó bé atan, abho bepetnsem ntá Yesu ambiti nɔkɔ Mandem ne eyɔn amfay. ¹⁶ Agháká nókó besí Yesu, akwén yi bekak ankaka nɔkɔ yi. Éfákárí be mmú wu achí chí mmu Samária. ¹⁷ Yesu arɛm ye be, “Pú bɔ bati byo ke mbúú? Abhénéfú bati nénénamɔt báchí fá? ¹⁸ Ndiere kenkɔ ne aywíntí ke ápérénsɛm bebiti Mandem-é?” ¹⁹ Yesu aghati ye mmu wu be, “Faté, dók ebhak eye. Neka enén ɔbhɔnɔ ne me nékɛ ɔtan.”

Netwɔ Kefɔ Mandem

(Mt 24.23-28, 37-41)

²⁰ Nywɔp némɔt, mbɔk bɔnkwo Fárisi bábhɛp Yesu be, “Ntíkí mpok Mandem ábhák ne bo fá amik mbɔ Mfɔ wap?” Akeme bhɔ be, “Yě erin épú ene étɔn be Mandem abho békem bo mbɔ Mfɔ wap. ²¹ Ne yě mmú apú kwáy berem yě be, ‘Ghó ká Mandem fa ne bho mbɔ Mfɔ wap!’ Diní ká be

* 17:21 Ekway bebhak nkwo be: Kefɔ Mandem kénán kéchi amem batí ayeka.

Mandem anán achi Mfɔ ndũ nkwo ywɛka.” *

²² Yesu arem ye ntá bakoŋo bhi be, “Mpok átwò ane bábhòŋ chòŋ ekwak bebhak ne Me Mmu mfú ntá Mandem yě chi ndũ nywɔp nemɔt ke be kebhoŋ mbi. ²³ Mpók yò, chòŋ bo mámbak abhen bághàti bhe be, ‘Ghó ká yi awu!’ Báchák mandem be, ‘Ghó ká yi fá!’ Mbák mángók nò, báké ròŋ, báké bho békoŋo bhò. ²⁴ Mbò enyũ miámian ákòt angòò, befu ebhókò nebu émòt beghaka échák, nó kě ébhòŋó bebhak mpok Me Mmu mfú ntá Mandem nchí twò. ²⁵ Ke yí abhòŋ beyambi angó beyá esòŋori ne mkpáká bho abhen echòŋ mámbyak yí, ke antwó. ²⁶ Mbò enyu éfákári nyaka mpok Nóa, nó kě éfákari chòŋ ke Mmu ane áfú ntá Mandem ambesi. ²⁷ Bo mányìè nyaka mányù nòkò, abhen bábhàŷ baghòré mámbay nòkò, ne abhén bátòk bhò mántoko nòkò kpate nywɔp enen Nóa áchwé amem áchwí, ne manyiep átwó akuti mmik awáy bõ mankem. ²⁸ Chòŋ émbak nkwo mbò enyũ echí nyaka mpok Lɔt. Bo mányìè nyaka ne mányu nòkò. Bákù nyaka menyin ne abhen bėti mánti nòkò menyin ebhap. Mbok bákwan nyaka nenyié, abhénéfú mánte nòkò beket. ²⁹ Ke ndũ nkúbhé nywɔp enén Lɔt afa etòk Sòdom, Mandem akɛ ngó áfú amfay ne ekem mbò batay ane ádu, anye mbò manyiep, ásòŋ bò mankem. ³⁰ Nó ke ébhàk chòŋ ne bo mpok Mmu ane áfú ntá

Mandem ábhèsi.

³¹ “Ewak eyò, ébhák enyumòt ne mmu ane achi amfáy eket. Aké ròŋ kpík anywóp be ampòkò menyin ke ambæ. Enyumòt ne mmu ane achi ebhi. Aké rem bé àpetnsem anywóp ansòt yènyin. ³² Báké ghòkòntik enyin ene éfákári nyaka ne ngòré Lɔt. ³³ Mmũ ane áyàn bepeme mmæet, chòŋ aném nepém eni. Ke yě agha ane áká ménem nepém eni èti ya, chòŋ ambóŋ nó. ³⁴ Nchí ghati bhe be, ndũ mpok yò ane mëpetnsem, bõ bati apay bákway bebhære ndũ bekók mémòt, mánsòt amòt mandòk ne yí, mándò anefu. ³⁵ Baghòré bati ápay bákway bebhak ndũ ntay nemòt mánkòk nòkò nchwi, mánsòt amòt mándòk ne yí, mándò anefú.” ³⁶ [Bõ bati apay bákway bebhak ebhi, mánsòt amòt, mándò anefú.] ³⁷ Bakoŋo Yesu bábhép yi be, “Acha, menyin ebhén befákari chòŋ fá?” Yesu arem be, “Nebhæet ane egú-nnya echi, aré kě kenen eken kényìè begú nnya kécheme.”

18

Nekáy kénkwésé ne ntaŋá manyé

¹ Yesu atém nekay enénéfú ntá bakoŋo bhi ndu betòŋ bhò be, bábhòŋ menikmæet ntá Mandem mpoknkem, keferè ntí are. ² Arem be, “Ntaŋá-manyé amòt achi nyaka etòkòfú, Mandem yi ke chye kenókò, nti nkwa yi kebhoŋ mpok ne yi. ³ Kénkwésé amòt abhak nkwo etòk eyò. Are

rón ntá ntajá manyé wu anik nəkō yí mm̄æt be, ‘Eta, táj manyé ya sayri fere me amó mūmpap awa.’⁴ Ndū nebħōnet, ntajá manyé wu kefyé ntí. Ke ansem mpok, achəkō díí arem ne mm̄æt yi be, ‘Yēndu mpú chye Mandem kenókó, ne mbíkí bhōj mpok ne nti nkwa,⁵ ke ndu móngoré-ne árōj chi ambi bechye me esōjari, chōj ntáj manyé yi sayri nchyé yi. Mbák épú nó, apú sebhe me ante amik.’”

⁶ Yesu Acha arem ye be, “Bāghok nō enyij ene ntajá manyé ane apú chak árémé?⁷ Mbák mmu mbō yi ákwáy nyaka békwa k móngoré wu, Mandem ke apu kway bekwa bo abhen yi áyábhé mbák bádí kebho ntá yi bëti ne ngósí? Ákway béchōjti mpok ke ankwak bhō?⁸ Nchí ghati bhe be, chōj Mandem amkpót manyé áyák anchye böbhi. Ke mpok Mmu ane áfú ntá Mandem ápérénssem, chōj angó bo abhen bábhōjō neka ne Mandem fá amikí?”

Yesu atém nekāy mūnkwa Fárisi ne mbēbhé nkabhénti

⁹ Yesu atém nekay enénéfú ntá bo abhen bakaysi nyaka be bachi chak besí Mandem, mámbýaka nəkō bo bachak.¹⁰ Yi be, “Bo bati apay bārōj nyaka menikm̄æt amem ekerákap Mandem. Amət abhak mūnkwa Fárisi, anefú abhak mbēbhé nkabhénti.¹¹ Mūnkwa Fárisi ate eyí ebhak anik mm̄æt be, ‘Mandem, nkáká wó be mpú mbō bo báchák abhen bachi baghép, bakă bebá, ne

bakwené berwōp. Nkáká wō be mpú mbō yě chí mbēbhé nkabhénti ane áté nó awu.¹² Nchí bhak ndū netarénsay ndōj épáy ndu sōnde amət. Ne ndū menyij ebha menkem nchí chye ndu amət amfay baru byo mbō akap ntá ye.’¹³ Ke mbēbhé nkabhénti ate nekō nesie. Ntí, yi ke yōj amfay, ne adep awó anti arem be, ‘Eta Mandem, nchí mmū bebá. Ghó me ntínso!’¹⁴ Nchí ghati bhe be Mandem ásót nyaka be mbēbhé nkabhénti wu achí chak besí bhi. Ekebhák nō ne mūnkwa Fárisi mbōnyuné Mandem ásèpti yēntiki mmu ane áyōj mm̄æt, ke ákōsi yě agha ane ásèpti mm̄æt amik.”

Yesu ayét māmbo

(Mt 19.13-15; Mk 10.13-16)

¹⁵ Bofú básót böbhap bárók ntá Yesu ne bhō be yi anyaja bō amō anti anjet bhō. Baghókó bhi bāghó nókó nō, bábho besáyti bhō be báké ka nō.¹⁶ Ke Yesu abhij böbhō ne böbhap. Ne ntá baghókó bhi arem be, “Dō ká māmbo mántwō ntá ya, báké chyet bō mbi mbōnyune bō abhen bachi mbō bhó kē Mandem abhak Mfō wap.”¹⁷ Diní ká be, mbák mmu abhíkí rō Mandem ankem yi mbō mónkwen apú kway bebhak ndū mpáy bo abhen Mandem achi Mfō wap wáwák.

Mūnkáp

(Mt 19.16-30; Mk 10.17-31)

¹⁸ Ewak émət, mūnti bo Israel abhép Yesu be, “Ntōj, wō mmū ndíndí, chōj nka yi ke mbōj nepém enén nebhi

bhəŋ ngwenti?”¹⁹ Yesu akeme yí be, “Ndaká yí óbhiní mé be mmü ndíndí? Mmü ndíndí apú. Mandem aywinti ke achi Mmü ndíndí.”²⁰ Ūríní bebhé Mandem. Bérəm be, “Ūké kwen berwəp. Ūké wáy mmu. Ūké ghep. Ūké te ntísie ákwaré. Chié máye ne etaye kenóko.”²¹ Mmü wu árem bé “Nnán nchí bhəere bebhé ebhen menkem.”²² Yesu ághókó nókó nó, árem ntá yí be, “Erəp enyíŋ émot ené óbhíkí re ka. Dók tí menyíŋ ebhe menkem, chyé nkáp ntá bachébhébo. Mbák ónkú nə, chəŋ ómbón kefó menyíŋ amfay. Ūntwó ye ŋkonjo me. Ne chəŋ ómbón kefó menyíŋ awü amfay.”²³ Aghókó nókó nó, arəp, arəbhe rónérón mbənyune abhəŋ nyaka beyá menyíŋ.²⁴ Yesu ayíŋi yí, árem be, “Ebəmæt tontó be münkáp anka Mandem ambak Mfə ywi.”²⁵ Echí wikirik be mpəŋo baso ámfæt ndü mbok mbíabhan écha münkáp béka Mandem ambak Mfə ywi.”²⁶ Bo abhen baghoko beyəŋ ebhə bábhép Yesu be, “Agha ákwáy ye bebhəŋ nepém enen nébhíkí bhəŋ ngwenti?”²⁷ Yesu akeme bhə be, “Enyíŋ ené écha nkwanwan, épú cha Mandem.”²⁸ Píta asá eyəŋ árem be, “Yíní, séró menyíŋ menkem sékəŋo wə.”²⁹ Yesu aghati bhə be, nchí ghati bhe be, “Mmü ane áró yé eket, yé ngərə, yé bəmayi, yé etayi ne máyi, ne yé bəbhi éti Kefə Mandem,³⁰ Mandem áchye

chəŋ yí menyíŋ ebhen beyá becha ebhen yí aneme fá amik. Ne chəŋ ambón nepém enen nébhíkí bhəŋ ngwenti ndü mmik nkə.”

Yesu árem ndəŋ ené éjwí érat bé chəŋ mángwáy yí

(Mt 20.17-19; Mk 10.32-34)

³¹ Etat nókó, Yesu asət baghókó bhi bati byo ne apay nepak. Abho bégháti bhə be, “Ghók ká! Sérəŋ nə chí Yerúsalem, ne aré, chəŋ yəntiki enyíŋ ene baremé kepinti Mandem básíní éti Mmu ane áfú ntá Mandem émfakari.”³² Chəŋ mánkém yí mámfye amó bəbati abhen bápú bo Israel, mánjókó yí, ne mánsəkəti yí, ne mámpati yí batié amæt.³³ Chəŋ mándén yí ne ekpa, ne mángwáy yí. Ke égháká nókó manywəp arat, ampətnsem ndü nepém.”³⁴ Ke baghək Yesu kejwimem yé chi ndü enyíŋ émot ndü ebhen yí árémé. Bébhak bhésé bhésé ntá yap ne bó kekém enyíŋ ene yí áreme.

Yesu abú nnémámik etək Jeríko

(Mt 20.29-34; Mk 10.46-52)

³⁵ Mpok Yesu aghaka kekəwət ne Jeríko, nnémámík amət abhak nepak mbi chókó, aníŋi nəkə meníní.³⁶ Aghókó nókó ndü beyá bó báfuèt, abhép enyíŋ ene éfakari.³⁷ Bágháti yí be, “Yesu ane Násáret ke áfuèt.”³⁸ Abho ye bébik be, “Yesu! Mmó Mfə Debhit! Ghó mé ntínso!”³⁹ Bo abhen bərəŋ ambi béré sayti yí be ánhókó kpák; ke akpik are bik ne eyəŋ etanetan be,

“Mmǎ Mfǎ Debhít! Ghó mé ntínsol!”⁴⁰ Yesu áte, achye eyǎǎ be mántwǎ ne yi. Bátwǎ nǎkǎ kékǎwǎt ne yi, Yesu abhép yi be,⁴¹ “Ǵyǎǎ mǎnkǎ wǎ yi?” Akeme Yesu be, “Acha, nchí yan mpét ngǎ mbanǎ.”⁴² Yesu arem ye ntá yi be, “Ghó mbanǎ. Neka enén ǎbhǎǎ ne me nékǎ ǎtanǎ.”⁴³ Témte wu, abho beghǎ mbanǎ! Ne abho bekonǎ Yesu, ambiti nǎkǎ Mandem. Bo mankem bághǎ nǎkǎ nǎ, babhǎ bebiti nkǎwǎ Mandem.

19

Yesu ne Sakio

¹ Yesu achwe etǎk Jeríko are kǎ befuǎet. ² Mmu amǎt abhak aré ane aka nnyén be Sakio. Abhak münti babhebhé nkábhénti. Abhǎǎ beyǎ nkáp. ³ Aríní nǎkǎ bé Yesu áfuǎet, abho beyan mbi be ángǎ enyǎ mmu Yesu achi, ke éti kembinǎ eki ne beyǎ bo, yi kekǎwǎy beghǎ yi. ⁴ Ajét arǎk ambi, akó amfǎy enǎk ene bábhini be Síkámǎ ndǎ mbi ane Yesu ákǎ are ndu áyǎǎ beghǎ yi. ⁵ Yesu ágháká nǎkǎ are, ayonǎ amík amfay aghati Sakio be, “Sakio, sep twǎ áyák. Mbǎǎ bébhak eket eye echǎǎ.” ⁶ Sakio asep amík áyák, anak Yesu eket yi ne beyǎ manǎk. ⁷ Bo bághǎ nǎkǎ ndǎ Yesu árǎǎ ndǎ eket Sakio, bǎré nywinti mándeme nǎkǎ be, “Yesu árǎǎ bebhák kenkǎ amem eket nkǎ bebhǎ.” ⁸ Ené Yesu ne Sakio báchí anywǎp, Sakio afate arem ntá Yesu be, “Acha, ghók, chǎǎ nkǎǎ menyinǎ ebha ndǎ baru apay, nchyé ndu amǎt ntá bachébhé

bho. Ne mbák nsǎt enyinǎ mmu ndǎ mangwǎ, chǎǎ nkeme yǎ ndǎǎ enwi.” ⁹ Yesu arem ntá yi be, “Echǎǎ, Mandem apémé wǎ ne efo eye enkem mbǎnyune wǎ nkǎwǎ ǎchí ebhárémǎ Abraham ane Mandem ábhǎǎ bépémé. ¹⁰ Ne Me Mmu mfú ntá Mandem ntwǎ béyǎǎ ne bépémé chi bo abhen manémé ebhi.”

Yesu atém nekǎy mmu ane arǎ bakǎ betik abhi ne nkáp (Mt 25.14-30)

¹¹ Ené bo bághǎk menyinǎ ebhen Yesu árém, arǎk ambi betem nekay netchak. Ntí abhak be, anǎǎ agháká nyaka kekǎwǎt ne Yerúsalem, ne bo bákǎysi nyaka be Kefǎ Mandem kǎtwǎ fá amík mandú mpok. ¹² Yesu aghati ye bhǎ be, “Nném mmu amǎt arǎ nyaka etǎk yi arǎk etǎk échák nekǎ nesie bé mánkǎ yí mfǎ ntá bǎbhi ke ampǎtnsem. ¹³ Apéere rǎǎ, abhinǎ bakǎ betik abhi bati byo. Achye yǎntiki mmu wap ebhǎ nkáp, arem be ‘Kǎ nǎkǎ kǎ esie ne nkáp wu kpátǎ mpok neperénsem ená.’ ¹⁴ Arǎ ye are rǎǎ. Ke bǎ etǎk yi bǎpap nyaka yi. Bátǎ ye bo be mándǎk mángátí mfǎ ngo be ‘Acha, sébhíkí yan mmǎne ambák mfǎ ywese.’ ¹⁵ Yǎ nǎ, nerǎǎ yi arǎǎ bákǎ yí mfǎ. Apéere nǎkǎ nsem etǎk yi, abhinǎ bǎ betik abhen yi achye nyaka nkáp be mántwǎ yi angǎ nsay ane bábhǎǎ. ¹⁶ Ane mbi arǎk aghatí yí be, ‘Acha, mbǎǎ nsáy bebhǎ nkáp byo amfay ebha émǎt ene óchyé me.’ ¹⁷ Mfǎ wu arem ntá yi be, ‘Ǵkǎ sayri, ǎchí

erítí nkubetik! Tëndu ótónó ndü mandú enyih be ðbhàre bariép, mëchyè wò betan bekem betòk byo.’ 18 Ané ájwí bati apay atwó arem be, ‘Acha, mbòñ nsay bebhá nkáp betay amfay ebha émat ene óchyé me.’ 19 Mfò arem ntá nkubetik wu be, ‘Mëchyè wò betan békém betòk begho betay.’ 20 Nkú betik achák atwó arem be, ‘Acha, ghó ebhá nkáp eye. Nnep nyaka wu ndü ebhókónden mbeşe. Mbíkí kú enyih ne wu. 21 Mbòñ nyaka bechây mbonyune òchí mmu mbeápak. Enyih épú eye, ðsòresòt. Ne ðghèm enyih ené óbhíkí pi.’ 22 Mfò wu aghati yi be ‘Wò nkubetik mbámbe, eyòñnyu ye éway wò! Jriñí bé nchí mmu mbeápak. Jriñí bé nchí sòt ené épú eya, ne nchí ghem ené mbíkí pi, pú nó? 23 Ke ndak yi óbhíkí fyé nkáp awa amem ekerénkap? Mbò òkú nò, mbú ndu ntwó né, mbíkí sòt wú ne nsáy?’ 24 Aghátí ye bo abhen báchí are téé be, ‘Sòt ka ebhá nkáp eyí yò mánchye ntá mmu ane ábhónó bebha byo.’ 25 Bárém ntá yi be, ‘Acha, pú yi abhòñ bebhá byo?’ 26 Mfò wu akeme be, ‘Nchí ghati bhe be, mmu ane ábhónó, báchye yi échák. Ke ane ábhíkí bhòñ, básòt ntá yi yé chí mandú ane yi ábhónó. 27 Ne mbák chí bõmpap abha bhen, abhen bábhíkí yan nyaka be mbák mfò wap, twó ká ne bhó fá, mǎngwáy bhó besí bha.’ ”

Yesu achwe Yerusalem mbò

*mmu ane anu ansòt awónem
(Mt 21.1-11; Mk 11.1-11; Jn 12.12-19)*

28 Yesu átém nókó bhó nekay enen, aròk ambi békò beròñ Yerusalem, yi abhak ambi, bo abhen báchí ne yi mankoño nòkò ansem. 29 Agháká nókó kékwoót bõbetòk Betfáge ne Bétani, ndü Njie Menòk *Olif, ató baghòkó bhi bati apay ambi. 30 Aghati bhò be, “Dók ká ndü mótoók ane achi afò ambi. Nèchwe ane báchwe are chòñ mǎngò mó mpòñò batu sesét, ane yé mmu abhíkí re kò ne yó. Kanarí ká twó me ne yó. 31 Mbák mmú ámbép be ntí ane bákàñari yó, ghati ka yí be, ‘Acha ke áyàn yò.’ ”

32 Bõ abhen yi átó, bárók, bághó yèntiki enyih mbò enyü yi aghati bhò. 33 Ené bákàñari mómpòñò batu wu, bõ abhen babhòñò yò, bábhép bhò be, “Ndaká yí bákàñari mómpòñò batu wu?” 34 Bákéme be, “Acha áyàn yò.” 35 Bárók ye ne yò ntá Yesu. Básòt nden ené mfäymæet eyap basòbheri mómpòñò batu wu, bákwoók yi achòkò amfay. 36 Ne ndü yi ákò áròñ, bo béré sòt ndené mfäymæet eyap mǎngay nòkò ambi be mómpòñò batu wu ankò amfay.

37 Agháká nókó kékwoót ne nebhet ane mbi árò Njie Menòk Olif ásèp Yerusalem, ngémtáy bakoño bhi bábhó menják, mámbiti nòkò Mandem ne eyòñ amfay èti menyihí maknkay menkem ebhen bó bághó. 38 Mándeme nòkò be, “Mandem ánjèt mmu ane átwò ndü nnyén

Acha! Mandem Mfay ke áchyè kpák. Sénchíe yí kenókó!”³⁹ Mbok bõnkwo Fárisi abhen báchí ndü ngémtáy bo bhò, bárém ntá Yesu be, “Ntòh, sáy bakojo bhe mánychòkò kpák.”⁴⁰ Yesu akeme bhò be, “Nchí ghati bhe be yè mbú mánychòkò chí kpák, batay ábik ambiti Mandem.”

Yesu adi òti Yerúsalem

⁴¹ Yesu ágháká kékwoót ne Yerúsalem, aghó etòk, adi kebho ndü ntínso nékem yi ne Yerúsalem,⁴² andeme nòkò be, “Mbò be báriñí yè chí echòh, menyìh ebhen békù bo mámbòh kpák, mbú éri-e! Ke néne, bechi bhese bhese nta yeka ne bàpú ghò bhò.”⁴³ Mpok átwò ane bõmpap abheka bátwò mánkap be, mántep nkók ankap etòk yeka, mánychet bhe bebhe menkem.⁴⁴ Ne mánychwe mánaña bhe ne bõbheka mankem, mámokoti etòk enkem enyuné yè ntay népú ròp amfáy ntí. Chòh émfakari nò, mbònyuné bábyak Mandem mpok yi átwò bépéme bhe.”

Yesu achwe ekerákap Mandem abók bakòsie
(Mt 21.12-17; Mk 11.15-19; Jn 2.13-22)

⁴⁵ Yesu aròk achwe amem ekerákap Mandem abho bebok bõ abhen bákò esié amem,⁴⁶ ambe nòkò ne bhò be, “Èkátì Mandem èrèm bé Mandem arem be, “Èket eya ébhòh bebhak chí ekeré nenikímuet’, ke báyìbhírì yó èròp chí eket ené baghép bábhèse are!”

⁴⁷ Yesu are ròh ye antòh nòkò bo amem ekerákap Mandem, yèntiki nywòp. Bõbati bachiákap Mandem, ne batòh ebhé Moses, ne bõbati etòk bachak báre yán mbi beway yi.⁴⁸ Ke bó kebhòh mbi mbònyuné bo mankem bábhòh nyaka ekwak béghok menyìh menkem ebhen Yesu árèm.

20

Bábhép Yesu ebhak ene betan ebhi bífú

(Mt 21.23-27; Mk 11.27-33)

¹ Ewak émòt, ené Yesu átòh bo amem ekerákap Mandem angati nòkò bhò Mbok Ndíndí, bõbati bachiákap Mandem ne batòh ebhé Mandem ne bõbati etòk bárók ntá yi,² barem be, “Ghatí bhese, ntiki betan óbhòhó beka menyìh ebhen né ókù? Agha áchyé wò betan ebhò?”³ Yesu akeme bhò be, “Me nkwo mbòh enyìh bebhep be. Ghatí ká me.”⁴ Betan ebhen Jòn ábhòhó nyaka ndu bejwiti bho, bífú chí ntá Mandem ke ntá nkwa?”⁵ Báre kem epáfí ne bati be, “Chòh séndem be yi? Mbák séndem be betan ebhen Jòn bífú nyaka ntá Mandem, ábhép bhese be, ‘Ke ndaká yi bábhíkí noko eyòh eyi?’⁶ Ne mbák séndem be, ‘Béfú nyaka ntá nkwa’, bõ mankem bátèmti bhese ne batay mangway, mbònyune bó mankem mánòko sayri be Jòn achi nyaka ndemekerpinti Mandem.”⁷ Èkú bakeme Yesu be, “Sébhíkí riñi.”⁸ Ne Yesu aghati bhò be, “Menkwò mpú

ghati ye be mmu ane áchyé mé betan bekə menyin ebhen né mēkə.”

Yesu atém nekäy bakä betik ne mbəñónki

(Mt 21.33-46; Mk 12.1-12)

9 Yesu abho ye bétəm bə nekay netchak be, “Mmüfü achi nyaka. Ati nki api menək vain are. Afyé bo are, be mánkə betik mankəre nsáy ne yi. Arə ye arək nekə enen yi átət, etək echak. 10 Mpok bekək kepem énak ákwáy nókó, mbəñónki ató bakä betik abhi bachak be mándók mánsót aywi ákóré mbwət. Ke bō betik bhə kechye. Bákém yi baden, bábók, apetnsem amó amə. 11 Mbəñónki ató mübetok achak. Bákém awu nkwó bádén, báchyé yi ntiánwóp, bábók apetnsem amó apay. 12 Ató mməbetok ane ajwi bati arat. Bádén, báfyé befuet amuet, bábók, afú arək. 13 Ekə mbəñónki wu arem ne mmuet eyi be, ‘Chəñ nkə ná? Chəñ ntó mbəñ mmənti wa. Yě yí, bábhəñ béchyé yi kenókó.’ 14 Ke bakä betik bágħó nókó yi, bábħó berem ne bati be, ‘Yiní mbəñ móywi né, ne yí kē ábhónó ményié newú etayi. Twó ká senkem yi séngwáy bé etayi ánán ángú, menyin ebhi méndəp chi ebhesé.’ 15 Móywi wu áchwé nókó amem nki, bákém yi baya báfú amem nki ne yi, barək baway.” Yesu átém nókó nekay enen, abhép bó be, “Bákaysi be chəñ mbəñónki wu ankə yi ntá bōbhə? 16 Chəñ antwó

angway bhə, anchye nki wu ntá bo bachak.” Bágħókó nókó nə, babho berem be, “Mandem ake ka!” 17 Yesu ayiní bhə dñí, abhep be, “Ntí basiní amen achi be yi? Basiní amen árəm be:

‘Nkúbhé ntay enen batəket bágwəbhé bé nébhíki ri, nó ke néróbhé ntay enen nékémé eket netchá batay áchák ankem.’

18 Yěntiki mmu ane akwene ndü ntay enen, ásipti ndü mbin, ne mmu ane ntay enen nékwéné yi amuet, néchəkoti yi.”

Bábhép Yesu éti nkabhénti ndu bayəñ yi ankwén anyu

(Mt 22.15-22; Mk 12.13-17)

19 Yesu atem nəkə nekay enen, batəñ ebhé Mandem ne bōbati bachiakap Mandem bəriní be atem nekay enə chi éti yap. Bäre yan bekem yi, ke báchəy bo abhen bachi are. 20 Bárók ye ambi beyan mbi bekem yi. Bátó baghokotí kepí ntá yi be mánkət ngepti be bachi bō tetep. Ke bārəñ nyaka chi be mámbébhé nókó yi menyin kpát ankwén anyu, ankwén ndü ntá yap be mansət yi manto ntá Góbhano Rom mmü betan menkem bechi yi amə. 21 Baghokotí kepí bhə bārónó nókó ntá Yesu, babhep yi be, “Ntəñ, sériní bé menyin ebhen órəm ne ótəñ bechi chak. Sériní bé opú yiní mmu ndü besí óncháy yi, ke ótəñ tetep éti menyin ebhen Mandem ayəñ bo mánkə. 22 Ghatí bhese, ebhé yese eka be sénchíe

nkábhénti ntá Mfɔ Rom ke ébhíkí ka?" ²³ Yesu arinjɔ bapu map, arem ntá yap be, ²⁴ "Tón ká me ebhókó nkap." Bátón nókó yi abhép bhɔ be, "Ntí ághá né aré? Ne nnyén chí enen ághá?" Bákéme yi be, "Chí ntí Sisa, Mfɔ Rom. Ne nnyén, chí eni." ²⁵ Yesu arem be, "Chié yé ka nta Mfɔ Rom yéntiki enyinj ene echi eyi, mánchye ntá Mandem yéntiki enyinj ene echi ene Mandem." ²⁶ Bághókó nókó enyinj ene Yesu areme, bápóp! Bó kebhəŋ yənyinj ndū enyinj ene yi árémé, ene ékɛ yi ankwen anyu be bɔ mánkém yi besí bho. Bárəp kpákpákpak.

Enyinj babhébhé Yesu ɛti neperensem ndū nepém
(Mt 22.23-33; Mk 12.18-27)

²⁷ Mbək bɔnkwo Sádusi bárók ntá Yesu babhep yi ɛti neperensem ndū nepém. Bɔnkwo Sádusi bábhíkí noko nyaka be bawú bápèt chəŋ nsem ndū nepém. Babhep yi be, ²⁸ "Ntəŋ, Moses asinj ndū ebhé eyese be, mbák mmu ángú ándó ngərə ke bó kebhəŋ yə mmó, mómayi abhəŋ besot ngərə wu bé ámbé bɔ ne yi ndū nnyén manɔ ane ágú. ²⁹ Bó chí amət bati tándrámət báchí nyaka. Ane mbi abháy ngərə, agú kebhəŋ yə mmó. ³⁰ Ane ákəŋo asot kénkwésé wu ndū nebhay agú kebhəŋ mmó. ³¹ Ane ájwí bati arat nkwo asot yí ke agú kebhəŋ mmó ne yi. Éfákəri enyumət ne bɔ mankém bati tándrámət. ³² Ndū ngwenti, ngərə wu nkwo agú. ³³ Ndu

echi nɔ, mpok Mandem ákəŋ bawú mámpétnsem ndū nepém, ngərə wu ábhák ane agha? Ndu bó mankém, bati tándrámət, yéntiki mmu wap abhay nyaka yi."

³⁴ Yesu akeme bhɔ be, "Fá amik, baghərə ne babhakanem bábháy bati, ³⁵ ke bo abhen chəŋ bápétnsem ndū nepém, mánchwe ndū mmik nkɔ, bápú pere bháy nebhay ³⁶ mbənyune bápú pere kway begu. Bábhak mbɔ bəáŋgel Mandem, bábhak bɔ Mandem abhen yi akə bápétnsem ndū nepém. ³⁷ Yə chí Moses atəŋ nyaka kpoŋorəŋ ndū mbok enək ené ngó ádu are be bawú bápət chəŋ nsem ndū nepém. Ndū basiŋí mi ɛti mbok eyɔ, Moses ábhinj Mandem mmu achi Acha be, 'Mandem Abraham, Mandem Aisek, Mandem Jekóp!' ³⁸ Eyɔ étəŋ be Mandem achí Mandem bo abhen bachi nepém. Apú Mandem bawú. Ntá Mandem, bəbhɔ mankém bachi nepém."

³⁹ Mbək batəŋ ebhé Mandem báká ne yi, barem be, "Ntəŋ, ərəm sayri!" ⁴⁰ Yə mmu kepere mɔ bébhep yi yənyinj.

Mpeme Mandem afyé nyaka bariɛp bé átò
(Mt 22.41-46; Mk 12.35-37a)

⁴¹ Yesu abhép bo abhen bághòk yi be, "Ná bákway berem be Mpeme Mandem afyé nyaka bariɛp be átò achi ebhárémɔ Mfɔ Debhit?

42 Mbõñ Debhít asĩñ amem Ekáti Bakway be:

‘Mandem Acha arem nyaka ntá Acha wa be, chokó fá ebhè awónem eya ndũ enokó-kenókó,

43 kpatε nkα bõmpap abhe mándɔp mbɔ enok ene chɔñ ónyàña bekak are.’

44 Debhít ábhĩñi nyaka Mpeme ere be Acha. Ná Achã áyibhiri ambak ebhárémɔ ywi?”

Yesu aghati bakonjo bhi be mánsót mpok ne batɔñ ebhé
(Mt 23.1-36; Mk 12.38-40)

45 Besí bo mankem abhen bághók yěntiki enyĩñ, Yesu arem ntá baghókó bhi be, 46 “Sɔt ka mpok ne batɔñ ebhé Mandem. Bákɔñ beghap mánkó mansεp ne bewubhe wubhé nden amuet nefisie be bo mánkáká nókó bhɔ ne kenókó. Bákɔñ nkwó béchokó ndũ bebhaká kenókó amem bekeré nenikímuet ne ndũ bepa. 47 Ne mányìè menyĩñ mánkwésé ndũ mangwɔ, mánkα nókɔ beróri nenikímuet besí bhó mbɔ be bachĩ beritĩ bhɔ. Chɔñ ntémsĩ yap anjá ancha.”

21

Akap ane kénkwésé ngoré
(Mk 12.41-44)

1 Ené Yesu achi amem ekerákap Mandem, ayĩñi aghó ndũ bõ bakáp báfyè akap amem ekubhé nkáp. 2 Aghó nkɔw kénkwésé amɔt ane eyi épú ndu afyé bõbebhókó nkap bapay. 3 Yesu arem be, “Nchĩ ghati bhe be, akap kénkwésé-ne ácha ane yěntiki mmu.

4 Ndũ beyã bakap ké yěntiki mmu wap áféré mandú achye mbɔ akap, ke nchébhé ngoré ne, achyé yěntiki enyĩñ ene yi ábhónó.”

Yesu arem bé chɔñ mánychɔti ekerákap
(Mt 24.1-2; Mk 13.1-2)

5 Mbok baghókó bhi béré rem ěti berĩ ekerákap Mandem, mánkak nókɔ beritĩ batay ané básóré báté yó ne ěti menyĩñ ebhen bo báchyé be mánsóbhéerĩ eket ére. Ke Yesu arem ntá yap be, 6 “Menyĩñ ebhen bághò ne menkem, mpok átwò ane eket ene érdɔñ amik enkem yěnyĩñ kerɔp téé.”

Chɔñ mánychye bakonjo Yesu beyã esɔñori
(Mt 24.3-14; Mk 13.3-13)

7 Bábhép yi be, “Ntɔñ, ntiki mpok chɔñ menyĩñ ebhen béfakari, ne ntiki erĩñ ébhónó beku bo mandĩñi be mpok ane ótwò arɔp kékwót?” 8 Yesu akeme bhó be, “Sɔt ka mpok be báké rwɔ bhe mǎnjĩbhĩrĩ bati yeka. Beyã bo bátwò chɔñ mánsɔt nnyén ena mánten ambi, yěntiki mmu wap andem nókɔ be, ‘Me ke nchi Mpeme ane Mandem afyé nyaka bariεp be átó!’ Ne be, ‘Mpok akway ane Mandem ápeme mmik!’ Mbák mǎngók nó báké konjo bhó. 9 Ne mpok bághókó nsónó-nenu ne ebyok, báké chay. Menyũ menyĩñ ebhɔ bebhɔñ befakari, ke eyɔ épú tɔñ be ngwenti mmik arɔp kekɔt.”

10 Yesu arok ambi bérem be, “Chɔñ betok ménu ne

betok béchák, bafō etok mánu ne batī bafō etok. ¹¹ Chōj betanťi nenyikisi mmik ne nsay ne beghorī mame mémbak mbāj ne mbanj. Ne chōj menyij ebhen méntwō ne beyā becháy, ne berinjī maknkay mémfu amfáy. ¹² Ke menyij ebhen menkem béperé fákari, chōj mánkem be, mánychye esōjori, mánsot be mandok amem bekeré nenikimuet ebhap mántanj be are, mamfyé bhe amem bekerékenōj. Ne chōj mámfye be amó bafō ne bōgóbhanō be mántanj be ěti ya. ¹³ Chōj eyō énychye bhe mbi beghati bō Mbok Ndíndí ěti ya. ¹⁴ Kē yeka batī yeka be bápú seme ěti enyij ene bābhōjō berem ndu betanja mmuet, ¹⁵ mbōnyune chōj membōj nchyé bhe enyij ene bābhōjō berem, nchyé nerinjīndak be mánychók manyū bōmpap abheka. ¹⁶ Chōj yě chí bachi ne manō bheka, ne bōmayeka, ne bō nneréket, ne mamūere bheka mámfye be amó bōmpap abheka. Ne chōj mángwáy mbok yeka. ¹⁷ Chōj bo mankem mámpap be ěti bāchí bakojo bha. ¹⁸ Chōj menyij ebhen ménkway befakari ne bhe ke yě ekāk emenēnti mmu ywēka epu nem. ¹⁹ Mbák mánté kákátí, chōj mámpeme mmuet eyeka.

Yesu arem be Yerúsalem abhōj bekwen

(Mt 24.15-22; Mk 13.14-20)

²⁰ “Mpok bāghó bakwó batemé nenu ndu bákábhé

Yerúsalem, dijí yé ka be mpok bechōjti Yerúsalem akway. ²¹ Mpok yō, bō abhen bachi atú Judéya mámbúé, mámbésé amfay njie. Abhen bāchi amem etok Yerúsalem mámbúé mándók. Ne abhen bachi nefi báké chwe etok, ²² mbōnyune manywōp ayō chi ane ntemsi, békū be, menyij menkem ebhen bechi amem Ekāti Mandem mémfú tetep. ²³ Ne chōj émbép encha ntá baghōré ne menie ne abhen bāchí ne bō amō mpok ayō! Chōj beyā besōjori méntwō fá amik ne Mandem ankū bō Yerúsalem mángō bebēnti bhi. ²⁴ Chōj mángwáy beyā bhap ne bōakparenja, ne mánkemti bachak mbō basémé nenú ndū betok ne betok. Chōj bo abhen bābhíkí rījī Mandem mánjati Yerúsalem kpate mpok ayap amfuet.

Menyij ebhen bebhōjō befakari ke Yesu antwō

(Mt 24.29-31; Mk 13.24-27)

²⁵ “Mpok yō, chōj berinjī maknkay mémbak amfay ndū mmok, ne ndū ntanj ne ndū mambe. Ne fá amik, chōj betok mémbōj basémé ne becháy ěti beremti ebhén befū ndū mpérényen ene bōmanyu. ²⁶ Chōj bo mámbōj becháy kpáte mbok mámfē ndu bārijī bebéptí menyij ebhen bébhó befakari fá amik. Chōj betanj mfáy ményikisi. ²⁷ Ne chōj Mmū ane áfú ntá Mandem ambesi, ande twó amem nebhán, ne beyā betanj ne kenókó. ²⁸ Mpok menyij ebhen bébhó befakari, tē

ká sené ne nkaysi be mpok ane Mandem áferε bhe ndü esəŋəri arəp chi kekwoť.”

Nekāy enəkə Fig nētəŋ bhεε
(Mt 24.32-35; Mk 13.28-31)

²⁹ Yesu atém bə nekay enén be, “Yinjí ká enək *fig ne menək béchák. ³⁰ Netém ane bó bébho bétém betó, bárijí be eso érəp chi kékwoť. ³¹ Echí enyumót ne netwó wa, Me Mmu mfú ntá Mandem. Mánánj mángə ndü menyinj ebhén-ne ngátí bhe békari, dijí ká be mpok ane Kefə Mandem kétwə arəp kekwoť. ³² Nchí ghati bhe tetep be menyinj ebhen menkem bébhəŋ befakari, ke mkpáká bho abhen echəŋ amfuét. ³³ Chəŋ mfay amfuét, mmik amfuét, ke eyəŋ eya épú fuét wáwák.

Bák ká pə mpoknkem

³⁴ “Sət ka mpok bé báké fyε ntí ndü ményie nenyíé tontó, báké fyε ntí ndu mmém ne báké bhəŋ basémé eti menyinj ebhen nepemé mmik enen. Menyinj ebhen békway bekə be nywəbhé netwó ena némbák tēmchok ntá yeka ndü bábhíki tonji mmuét, ne némbayti bhe mbə ntá. ³⁵ Chəŋ menyinj ebhen békari ndü nywəp enə ménjijí yəntiki mmu fá amik. ³⁶ Bák ye ka pə mpoknkem, mánik nəkə mmuét be mámbəŋ betəŋ bébhe menyinj ebhen bebəŋə befakari, mánite besí Mmu ane áfú ntá Mandem.”

³⁷ Yəntiki nywəp Yesu are tónj bo amem ekérakap

Mandem. Eghaka nəkə békə, ankó andək ambəre amfay njie menək Olif. ³⁸ Ne néyí nókó, bo mámpu mandək ntá yi amem ekérakap Mandem ndu beghok menyinj ebhen yi átəŋ.

22

Böbati etək báté eyu be mángwáy Yesu

(Mt 26.1-5; Mk 14.1-2, 10-11; Jn 11.45-54)

¹ Mpok ane bo Israel mányíé epá Brət ane kebəŋ yís arəp kekwoť. Bábhijí epá yə be, *Nekijí. ² Bö bati bachiákap Mandem ne batəŋ ebhé Mandem béré yan mbi beway Yesu bhésé bhésé mbənyune báchəy nyaka enyinj ene bo bakway bekə.

Júdas aka beti Yesu

(Mt 26.14-16; Mk 14.10-11)

³ Satan akó anti Júdas ane mpíkírí nnyén eni nēchi be Iskariot. Júdas achi nyaka mmu amət ndü nkwo baghək Yesu bati byo ne apay. ⁴ Arək anyié beti ne böbati bachiákap Mandem ne böbati batemé nenu abhen bábhəbheri ekérakap Mandem, enyu yi ákway beti Yesu ntá yap. ⁵ Bábhəŋ manák tontó, ne báká bechye yi nkáp. ⁶ Júdas aka ne bhó. Abho beyəŋ mbi ndu bėti Yesu ntá yap ndü mpok ane ngémtay bho bapu ghə.

Yesu aghati baghəkó bhi be mántəŋti nenyíé Epá Nekijí

(Mt 26.17-25; Mk 14.12-21; Jn 13.21-30)

7 Nywəp Brət ane ábhíkí bhəŋ yís nəkway. Ndu nywəp enə kě baway nyaka mónkwəmén ane Epə Nekinjí, 8 Yesu ató ye Píta ne Jón ne eyəŋ be, “Dók ká toŋtí menyinj bé sényíé Epə Nekinjí.” 9 Bábhep yi be, “Jyāŋ séntóŋtí yó fá?” 10 Yesu akeme bhə be, “Yinjí ká, nchwe ane bächwé etək, chəŋ māngó mmu ane ápókó ejə manyiep. Koŋó ká yi kpáte eket ené yi áchwe, 11 māngati mbəŋóket be, ‘Ntəŋ áto bhese be sémbep wə be, mókeré mankə ane mbəŋó ményie Epə Nekinjí ne baghək abha achí fá?’ 12 Chəŋ antəŋ be móket ane achi amfay ne achik ane bābhəŋó besəbheri. Toŋtí ká yəntiki enyinj aré.” 13 Bárók, baghə yəntiki enyinj mbə enyū yi aghati bhə. Bátəŋti Epə Nekinjí aré.

Yesu anyie nenyie ngwenti eni ne baghəkó bhi

(Mt 26.26-30; Mk 14.22-26; 1 Kər 11.23-25)

14 Mpok ákwáy nókó, Yesu achəkə ndu éfémé nenyie ne bənto. 15 Aghati bhə be, “Nnāŋ njāŋ menyie Epə Nekinjí ené ne bhe tontó ke nchwe ndū esəŋəri. 16 Nchí ghati bhe be, mpú pere nyíé chəŋ Epə Nekinjí kpáte mpok Mandem ákə bo mándinjí ntí epə ene, nó chi mpok yi ábhák Mfə bə mankem.” 17 Yesu asət ye nkóp ne mmém amem. Achyé nókó bakak ntá Mandem, achye ntá bənto andeme nəkə be, “Sət ka nyú, ntí anyū anchye ntí. 18 Nchí ghati bhe be, bəbhó echəŋ, mpú

pere nyú mmémən kpáte mpok ane Mandem abhak Mfə bo mankem.” 19 Asət ye ekpəkó bred. Achye bakak ntá Mandem. Are bəkəti anchye nəkə ntá baghəkó bhi, andem nəkə be, “Brətne até ndū mməet eya ane nchí chye mbə akap ətí yeka. Mändəp, mānkə nəkə enyune ndu bétik me.” 20 Mánājá nókó ményie nenyíé, asət nkóp ne mmém amem, achye bakak ntá Mandem nkúbhé mbə enyū yí ákə ne nenyíé. Arem be, “Né chí Nku Nkə ane Mandem ányú ne bə mmik ətí newú ena ndu betəŋ be chəŋ ankə *Nku Nkə ane yi ányú ne bo ante. 21 Ke mmu ane átí me achí fá chəkə ányie nenyíé ne me. 22 Nchí rem nə mbənyune chəŋ Me Mmu mfú ntá Mandem ngu mbə enyū yi árémé. Ke chəŋ émbép encha ntá mmu wu nə átí me ntá bəmpap abha!” 23 Bənto bābhó bebhep bati be, “Ntiki mmū ywese ákway bekə ane enyū ndak ntá yi e?”

Yesu apət atəŋ bakoŋo bhi neseptiməet

24 Baghəkə Yesu babho bekem epúttí ne bati ndu bérinjí mmu wap ane áchá abhenefu. 25 Yesu arem ntá yap be, “Bafə abhen betəkó mmik babhəŋ betəŋ amfay bəbhəp ne yəntiki mmu ane ábhəŋó betəŋ amfay bho, áyāŋ mámbinjí yi be, ‘Nkwaka-bho.’ 26 Ke éké bhák nə ne bhe. Múngo yweka abhəŋ bebhak mbə mónkwən ndū nkwo yweka, mūnti ambak mbə mūbetok. 27 Agha

áchá nti? Mmũ ane báfuèt yi nenyíé ke ane áfuèt nenyíé? Pú ane áchokó mámfuèt yi nenyíé? Ke nchí ne bhe mbò mübetok.

²⁸ “Bě kě bǎté ne me ndũ besõjõri bha menkem. ²⁹ Ne nkúbhé mbò enyu Etaya áchyé me betan menyie kefõ, enyu yõ kě nchí kũ chõj be be nkwo manyíé kefõ. ³⁰ Chõj mãnyie ne mãnyú ne me nebhuet amõt ndũ epǎ kefõ eya, ne mãnchokó nkwo ndũ menokó kefõ ndu bekem maneréket Israel byo ne apay.”

Yesu arem be chõj Pita andem be abhíkí rinji yi

(Mt 26.31-35; Mk 14.27-30; Jn 13.36-38)

³¹ Etaré nókó, Yesu arem ntá Pita be, “Símun, Símun, ghók! Báchyé Satan betan bé ámó bhe, amfap abhén bári ne abhen babebhe mbò mmũ ãnyikisi kasará ndu besõt ane yi ághàn gari. ³² Ke nnikmuet eti ye bé óké rõ bébhõj neka ne me. Ne ónánj õmpétnsem ntá ya, óké rõ befye bõmaye nti.”

³³ Pita akeme yi be, “Acha, yě báfyè wõ chi ekerékenõj, ye báway wõ wáy, mëgú chi ne wõ.” ³⁴ Yesu aghati yí be, “Pita, diñi bé nkõk aperé kók betí ebhen, chõj óndem ndõj érat be õbhíkí rinji me.”

Enyũ bakojo Yesu bábhõjõ bétõjtí batí-yap

³⁵ Yesu abhép baghokó bhi be, “Mpok ntó bhe pósá ti, ebha ti, nkwobhánya bekak ti, bãchep nyaka yẽnyin ke?” Bákéme yi be, “Wáwák.” ³⁶ Aghati ye bhõ be, “Ke néne,

mmũ ane ábhõjõ nkáp ankem wu amuet. Mmũ ane ábhõjõ ebhã nekõ ánsõt yõ. Ane ábhíkí bhõj akparenja, ántí ndé yi anku akparenja. ³⁷ Nchí ghati bhe be enyinj ene básinjí ndũ Ekáti Mandem eti ya, ebhõj befufu tetep. Nõ chi ené érèm be, ‘Básõt yi mbõ nkũ bebú amõt.’ Menyinj ebhen básinjí eti ya bébhõj befufu tetep.” ³⁸ Baghokó bhi barem be, “Acha, ghó bõakparenja bapay fá.” Aghati bhõ be, “Dõ ká nõ.”

Yesu are nikmue amfay Njie Menok Olif

(Mt 26.36-46; Mk 14.32-42)

³⁹ Yesu afa ye arõk amfay Njie Menok Olif mbõ enyu esí. Baghokó bhi barõk ne yi. ⁴⁰ Aré, aghati bhõ be, “Nik nókó ká mmuet be mbák nemõ nétwõ báké kwen.” ⁴¹ Arémé nókó nõ, arõ bhõ, atén mmuet ambí mandú, mbõ ndũ nebhuet ane ótém ntay nengaka. Atep mánén amik, abho menikmuet be, ⁴² “Etaya, mbák õkõj, feré nkõp esõjõri ne bé ámfóri me. Ke óké kũ enyinj ene mëyán, kũ chi ené wõmbõj õyàn.” ⁴³ [Ené yi ánikmuet nõ, ángel Mandem abhesi yi besí, afyé yi nti. ⁴⁴ Ne ndũ beyã baseme, are nikmuet ne nti eni nenkem. Nsõjtí ane áfú yi amuet are chiti amik mbõ bakõj manõj.] ⁴⁵ Anánjã nókó menikmuet, afate, apétnsem ndũ nebhuet ane yí arõ baghokó bhi. Aghõ bhõ ndu bábhure kenõ ndu mánánj bápõbhé eti beyã basémé. ⁴⁶ Yesu abhép bhõ

be, “Ndaká yí bábhàre kenó? Faté ká, mǎnikmæet be nemo néntwó, báké kwen.”

Bákém Yesu

(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Jn 18.1-11)

⁴⁷ Ené Yesu abhæét berem nõ ne baghókó bhi, eká bho échwóp. Júdas, mmu amot ndü nkwo baghók Yesu batí byó ne apay, abhak bə ambi. Arək kekwoť ne Yesu ndu bébhéne yi. ⁴⁸ Ke Yesu abherp yi be, “Júdas, ðbhène Me Mmu mfú ntá Mandem ndu beti me ntá bõmpap abha?” ⁴⁹ Baghókó bhi bághó nókó enyiyi ene étwó fakari, bábhép yi be, “Acha, sénsót bəakparenja bhese senu ne böbhèn-ε?” ⁵⁰ Mmü wap amot agwop akparenja ywi. Akpót atú nsëm mungo bachiäkap Mandem chwát agwép amik. ⁵¹ Ke Yesu aghati bhə be, “Dǎ ká nõ!” Atək ye atú mmu wu, abu yi. ⁵² Yesu abhép ye böbati bachiäkap Mandem ne böbati batemé nenu abhen bábhàbheri ekerákap Mandem ne böbati etək abhen bátwó bekem yi be, “Bátwó bekem me ne bəakparenja ne nkík mbə be nchí chí ngébhè ntantañ? ⁵³ Mpok nchí ne bhe amem ekerákap Mandem nénji nenji, bábhíki kem me. Ke mpok yeka ne Satan, mfə ejuri, akway néne.”

Píta arem be abhíki riñi Yesu

(Mt 26.57-58, 69-75; Mk 14.53-54, 66-72; Jn 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Böbhə bákém yé Yesu, bábhó berəñ ndü eket ene

mungo bachiäkap Mandem. Píta are koñə bhə ansem nekə nesie. ⁵⁵ Bábháyti ngó nenti senta. Bo báchókə nepaká ngó mángwaka nõkə ngo. Píta achəkə aré ne bhə. ⁵⁶ Ngərə betok amot ane achi are, aghó Píta nkwo aré chəkə ndü ngo ághò yi amæet. Ayíñi yi díi, arem be, “Mónkwáne nkwo achi mbə ne Yesu.” ⁵⁷ Píta atañə, arem be, “Mma, mbíki riñi yi.” ⁵⁸ Ebhíki tat, mmü achak aghó Píta arem be, “Wə nkwo óchí mmü ywi amot.” Píta akeme yi be, “Cháá, mpú ne bhə” ⁵⁹ Efuéré nõkə mbə neñókó nywop nemot, mmü achak arem be, “Tetep, mmü-ne nkwo achi mbə ne Yesu. Yi nkwo chí mmu Gálili.” ⁶⁰ Píta aghati yi be, “Nkwáne, mbíki riñi enyiyi ene wə órèm!” Témté wu, ené yi ábhæét berem enyiyi ene yi árèm, nkək akók. ⁶¹ Acha ayibhiri mmæét ayiñi Píta. Amík ayap átéméri. Píta atik enyiyi ene Yesu ághátí yi be, “Nkək aperé kók beti ebhen, chəñ óndem ndəñ erat be əbhíki riñi me.” ⁶² Afú nefi, adi kebho, ne beyä basémé anti.

Bábhó beyəkə Yesu ne mándene nõkə yi

(Mt 26.67-68; Mk 14.65)

⁶³ Batemé nenu abhen bábhàbheri Yesu bábhə beyəkə yi ne mándene nõkə yi ne ékpá. ⁶⁴ Bágwót yi amík nkwo, mámbəbhə nõkə yi be, “Wə mmu óchí ndemekepinti, ghatí bhese! Agha ádébhé nó wə?” ⁶⁵ Bárém beyä menyiyi

bechak, mánso nəkɔ yi ne nsək.

Básɔt Yesu barək ndü echeme batanjá manyé

(Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Jn 18.19-24)

⁶⁶ Néyí nókó, bōbati etək, bō bati bachiákap Mandem ne batɔŋ ebhé Mandem bákém echeme eghō yap. Básɔt Yesu barək aré ne yi. ⁶⁷ Bábhép yi be, “Ghatí bhese, ɔchí Mpepe Mandem afyé nyaka bariɛp be ätò?” Akeme bhō be, “Mbák ngátí bhe bápú noko; ⁶⁸ ne mbák mbép bé enyiŋ, bápú keme me. ⁶⁹ Ke bébhó echɔŋ, chɔŋ Mandem Betanj Menkem amfyé Me Mmu mfú amfay nchəkɔ ndü nebhuet beyä kenókó, ebhé awónem eyi.” ⁷⁰ Bó mankem babhep yi be, “Nó ɔchí Mmǎ Mandem-ɛ?” Yesu akeme bhō be, “Echi mbɔ enyü bärémé.” ⁷¹ Bó bárém be, “Sépét séyàŋ batísíé mántwó mándém enyiŋ ene yi ákú ndaká yí? Besé babhɔŋ séghok ne batú enyiŋ ene éfú yi anyu.”

23

Bárók ntá Páilet ne Yesu

(Mt 27.1-2, 11-14; Mk 15.1-5, Jn 18.28-38a)

¹ Nkwó batanjá manyé bárém nókó nó, bō mankem báfáte, básɔt Yesu béré rɔŋ ntá Páilet ne yi. ² Bábhó bebhat yi barak amuet mándeme nəkɔ be, “Seghǎ, mmü-ne ndu ákà be bō bhese báké bhūere bebhé etək. Akàŋ nkwɔ bé bo báké chye nkábhénti ntá Sísa, Mfɔ Rom. Ne árèm be yí achi Mpepe

Mandem afyé nyaka bariɛp be ätò, nó chi be achí Mfɔ.” ³ Páilet abhép ye Yesu be, “Wɔ ke ɔchí né Mfɔ bo Israel?” Akeme be, “Echí mbɔ enyu órémé.” ⁴ Páilet arem ye ntá bōbati bachiákap Mandem ne ngémtoy bo abhen bachi are be, “Mbíkí ghɔ yě bekwéné ne mmü-ne.” ⁵ Ke bárók ambi bekeme be, “Akò atú Judéya ankem antɔŋ nəkɔ bho ndu ményíkísi batí yap amem be mángúép esɔŋɔri etək. Akɔ nó, bebho atú Gálili kpát bégháka fá Yerúsalem.”

Páilet ató Yesu ntá Mfɔ Hérɔd

⁶ Páilet ághókó nókó menyiŋ ebhen, abhép bhɔ mbák Yesu achi mmu atú Gálili. ⁷ Aríŋí nókó bé Yesu afü atú etək ene Hérɔd achi mfɔ aré, achye eyɔŋ be mandək ne yi ntá Hérɔd. Mbɔŋ Hérɔd achi nyaka Yerúsalem mpok yɔ. ⁸ Hérɔd ághó nókó Yesu, ábhón maŋák tontó, mbɔnyune anán ághòk nyaka ɛti yi ne abhón ekwak tentep beghɔ yi ne amík. Abháka nyaka nti be chɔŋ Yesu anku enyiŋí maknkay yí angó. ⁹ Eká Hérɔd abhép Yesu beyä bebhep ke ye émot Yesu ábhíkí keme. ¹⁰ Ené Hérɔd áron ambi bebhep yi bebhep, bōbati bachiákap Mandem ne batɔŋ ebhé Mandem báte kekwoɔ, mámbat nəkɔ yi barak amuet ne beyä éyu. ¹¹ Hérɔd ne batemé nenu bhi béré byak yi, mámfye nəkɔ yí etánok. Mámése yi nkú kefo amuet. Arem bé mánsót yí mámpetnsem ntá Páilet ne yi.

¹² Kemmæere Hérød ne Páilet kébho ndü nkúbhé nywɔp enɔ. Ndü mpok ane áfæéré ansem bachi nyaka chi ndü mpap.

Páilet akpót manyé be mángwáy Yesu

(Mt 27.15-26; Mk 15.6-15; Jn 18.38b-19.16a)

¹³ Bápéré nókó nsem ntá Páilet ne Yesu, Páilet ató bábhíjì bōbati bachiákap Mandem ne bōbati etók ne bō etók. ¹⁴ Arem ntá yap be, “Bätwò fá ntá ya ne mmũ-ne be ákà bo báké bhæere bebhé etók. Mběp yi menyij̄ besí bheka, ne mbíkí ghó yě bekwéné ebhě yi. ¹⁵ Mfɔ Hérød nkwó abhíkí ghó yě bekwéné ebhě yi mbɔnyune atɔ yi apetnsem ntá ya. Nchí ghati bhe be yěnyij̄ yi abhíkí kɛ ené étɔ̄n be mangway yi. ¹⁶ Chɔ̄n nchyé eyɔ̄n be mándén yi, mámfere yi amɔ.” ¹⁷ [Epij̄í bo Israel échí nyaka be, yěntiki mpok ane bó mányìè Epá Nekiñi, Páilet abhɔ̄n bэфere mmu amɔt ane bō Yerusalem báyan̄ yi amfere ekerékenɔ̄n.]

¹⁸ Bó mankem bábík mándeme nɔkɔ be, “Dó mángwáy yi. Feré bhese chi Barábas!” ¹⁹ Barábas chi mmu ane báfyé nyaka ekerékenɔ̄n ndü barak apay, “Aguebhé nyaka ebyɔk etók, ne awáy mmu.” ²⁰ Páilet apet arem kepí ntá yap ne nkaysi bэфere Yesu amɔ. ²¹ Ke bárók ambi bebik be, “Dem mángó yi ndü ekotákátí! Mángó yi ndü ekotákátí!” ²² Ndü ndɔ̄n ane ájwí éráť Páilet arem be, “Ntiki ebéptí ndak

yi áká? Mbíkí ghó yě ebéptí enyij̄ ene yi áká ene étɔ̄n be mángwáy yi. Chɔ̄n nchyé eyɔ̄n mándén yi ne ékpá, mámfere yi amɔ.” ²³ Ke bárók ambi bekpeme, mambiki nɔkɔ be Páilet andɔ mango yi ndü ekotákátí. Bári map anyiere Páilet, awupsi nti. ²⁴ Aká ye be mánká ne Yesu mbɔ enyu bakɔ̄nɔ. ²⁵ Afere Barábas mmu ágúebhé ebyɔk etók ne awáy mmu, ekerékenɔ̄n, mbɔ enyu bɔ báyan̄. Achye Yesu ntá bo Israel be mánkɛ ne yi mbɔ enyu bákónó.

Bágó Yesu ndü ekotákátí

(Mt 27.32-44; Mk 15.21-32; Jn 19.17-27)

²⁶ Batemé nenu básť Yesu báre rɔ̄n ne yi. Ndu bárɔ̄n, bátémeri mmũ etók Sírene amɔt ane áká nnyén be Símun. Afü nyaka ebhi ápetnsem anywɔp, Yerúsalem. Bákém yi bábáyti ne eko Yesu, bákɛ yi apɔkɔ yó ankōnɔ nɔkɔ Yesu. ²⁷ Ngémtáy bhó báre kōnɔ Yesu ansem. Mbɔk yap bábhák baghɔ̄ré abhen básème nyaka, mándi nɔkɔ yi. ²⁸ Ke Yesu ayibhiri mmæť arem ntá baghɔ̄ré bhɔ be, “Baghɔ̄re Yerúsalem, báké di me! Dí ká chí mmæť eyeka ne bōbheka. ²⁹ Nchí ghati bhe be mpok átwò ane bo bárèm chɔ̄n be, ‘Eri ntá yentiki nkongoré ne yěntiki ngoré ane ábhíkí re bhé!’ ³⁰ Ndü mpok yɔ, chɔ̄n bo mándem ntá nji egho be, ‘Kwén ká bay bhesé’; ne ntá bññje be, ‘Kutí ká bhesé.’ ³¹ Bo bárèm chɔ̄n

nó, mbonyune, mbák bákway békú menyin ebhen ntá ya, Mme mmu nchi enok ebik, chon embak ná ne ené egú?”

32 Ené bārōn nō, basot bakū bebú bati apay nkwo abhen batemé nenu bārōn nyaka beway ne Yesu. 33 Bágáká nókó ndū njie ane bábhini be *Enkónti, bágó Yesu ndū ekotákátí. Bágó nkwo bakū bebú bhō bati apay, yēntiki mmu wap ndū eyi ekotákátí, amot ebhē awónem Yesu, achák ebhē awóghō. 34 Aré, amfāy ekotákátí, Yesu anikmuet ntá Mandem be, “Eta, fonorí bhó, mbonyune bábhíki rinji enyini ene bákú.” Batemé nenu báguer ebháná ndu bérini enyu bábhónó békóre nden Yesu. 35 Bo bábhák aré tee mámkpókó nókó enyini ené éfakari. Ke bōbati béré way yí way mándeme nókó be, “Apeme nyaka bo bachak! Ampémé mmuet eyi mbák achi Mpepe Mandem afyé nyaka bariēp be átò, Mmu Mandem Ayabhe!” 36 Batemé nenu nkwo béré way Yesu, mándókó nókó bechye yi mmēm amen ábáká. 37 Ne mándeme nókó be, “Mbák tetep ochí Mfo bo Israel, pemé mmuet eye!” 38 Amfay ntí Yesu, ebhókenok ebhak babhát ndū eko ene básini are be: “Né chi Mfo bo Israel.”

39 Nku-bebú amot ane áchi nkwo kpankpán ndū eyí ekotákátí are way Yesu andeme nókó be, “Pú wō ke ochí Mpepe Mandem afyé

nyaka bariēp be átò? Pemé mmuet eye, ómpeme bhesé nkwo bhó!” 40 Ke mmū bebú achák wu are sayti yi be, “Yēndu ógù ndū ekotákátí mbō Yesu, opú cháy Mandem-é? 41 Wō ne me ségù ěti bepō barak ayese, ke mmū-ne abhíki kú yē ebépti enyini?” 42 Arēm ye be, “Yesu, ghó me ntínso, mpok óbhak Mfo.” 43 Yesu aghati yí be, “Nchí ghati wō be, echon, chon ómbak ne me ndū nebhuet manák ane bábhini be Páradis.” *

*Yesu agú ndū ekotákátí
(Mt 27.45-56; Mk 15.33-41;
Jn 19.28-30)*

44 Egháká nókó nkárénká byo ne epay ne ngósí, mmok áném, ejuri ékwen ekuti etok enkem kpáte nkárénká érat beku, 45 mbonyune mmok ábhíki pere ghō. Ne ekát ene echi amem ekerákap Mandem égháre ndū bebhok bepay gbee. 46 Yesu abik arēm be, “Etaya, ndó nepém ena amó ye!” Arēm nókó nó, asebhē. 47 Münti batemé nenu ághó nókó menyini menkem ebhen befakari, abiti Mandem, andeme nókó be, “Tetep, mmū-ne achí mbū chak besí Mandem!” 48 Ngémtay bo abhen báchémé nyaka are ndu beghō, bágó yēntiki enyini ene efakari. Bágúre ne basémé, mámbiyaka nókó amó anti. 49 Bō mankem abhen báníni Yesu, ne baghoré abhen bábhó bekonjo yi te Gálili, báté

* 23:43 Nō chí: *Páradis.

nekə nesie mángə nəkə yěntiki enyij.

Bábhéme Yesu

(Mt 27.59-61; Mk 15.42-47; Jn 19.38-42)

50-51 Mmũ amət achí nyaka Yerúsalem mpok yə. Aka nnyén be Joséf. Achi nyaka mmũ Arimátia, etək bo Israel. Abhak ndĩndu ne mmũ chak ne ənəŋ nyaka mpok ane Mandem abhak Mfə bhə. Abhak mmũ amət ndũ echeme egho ene bə bati etək. Ke ábhíkí ka nyaka ne bhə ndũ nkaysi yap ne nekə wap. 52 Yí arək ntá Páilet bé ányché yi betan amfere Yesu amfay ekotákátí. Páilet áchyé nókó yi betan, 53 arək ye asebhə Yesu amik, anép yi ne esyěnden, arək afyé amem nnem enén bátémé ndũ setarébhé, ke kere bheme yě mmu aré. 54 Echí nyaka chi nywəp enen bo bátəŋti menyij ebhen Nywəbhé neywəməet, ne érəp chi mandú begháká ndũ mpok ane Nywəbhé neywəməet nébho. † 55 Baghəre abhen báfú ne Yesu te Gálili, bákəŋə, baghə nnem, ne enyú bábhéré mməet yi amem. 56 Bápét ye nsem ndũ nebhəet ane báchəkə amem Yerúsalem. Bátəŋti bawet erítí eriep amen bawati aməet ngu.

Nywəbhé neywəməet enap négháká nókó, báywəməet mbə enyú ebhé Moses érəm.

24

Yesu apetnsem ndũ nepém

(Mt 28.1-10; Mk 16.1-8; Jn

20.1-10)

1 Ne neyĩnwyəp ndũ Nywəbhé neywəməet, baghərə bhə básót bawerérip amen bə bəghókó bárók ndũ nnem Yesu ne neyĩnwyəp. 2 Bəghó be ntay enen anyú nnem nérəp chi nepaká nnem. 3 Báchwé amem nnem, ke bákə ghə mməet yi. 4 Echá bhə enyu bákə. Témte wu, babhakanem bati apay ne nden aməet ené ékət ŋwanwəŋwan báté kekwət ne bhə. 5 Becháy békém baghərə bhə tontó. Bátép bati amik. Bə-bhə bábhép bhə be, “Ndaká yí báyan mmu ane achi nepém ndũ nkwo bawú? 6 Apú fá. Mandem akə yi apetnsem ndũ nepém nkúbhé mbə enyú yi arémé nyaka be ebhəŋ befakari. Twó ká ghə nebhəet ane bábhéré yi. Tík ka ndũ yi ágháti bhe mpok ábhəet atú Gálili ne bhe. 7 Yi arem nyaka be, chəŋ mámfye Mmu ane áfú ntá Mandem amó bə bebú, mángó yi ndũ ekotákátí, ne éghaka nəkə manywəp arət, ampətnsem ndũ nepém.” 8 Baghərə bhə batic ye beyəŋ Yesu. 9 Bápéré nókó nsem, bəgháti menyij ebhen befakari ntá bənto Yesu bati byo ne amət ne bakoŋə bhi abhénéfú mankem. 10 Baghərə abhen bəgháti nyaka bənto Yesu mbok yə chi María ane áfú

† 23:54 Yesu agú ndũ nywəbhə-betik békəre mməet manywəp apay. Nywəp neywəməet bo Israel nébho nyaka chí beku, mpok mmok áneme, ndũ nywəbhə-betik békəre manywəp apay.

etək Mágdala, ne Joana, ne María nno Jems, ne baghoré báchák abhen báchi nyaka ne bhə. ¹¹ Ke bǝnto básót enyij ene baghoré bhə bǎrémé mbə eráká ndak, bó kenókó wáwák. ¹² Yě nó, Píta afate, ajet arək ndü nnem. Akúrí nókó, aguer amík, ayiji amem nnem. Aghó bebhókó nden ebhen mánébhé nyaka mmuet Yesu ne bhə bhúré. Apetnsem anywǝp, amakati nəkə enyij éné éfákárí.

Yesu atemeri bakoŋo bhi bati apay ndü mbi Emayus (Mk 16.12-13)

¹³ Nkúbhé ewak eyə, bakoŋo Yesu bati apay báfá Yerúsalem bare rəŋ ndu mótək ane bábhiŋi be Emayus, nekǝ enen nechi mbə bəkilóməta nénénamət ne ébhók. ¹⁴ Mándeme nəkə éti menyij menkem ebhen béfákárí. ¹⁵ Ené bǎrəm mánkem nəkə epúítí ne bati, mbəŋ Yesu arək kekwtə ne bhə ankə nəkə ne bhə. ¹⁶ Ke ébhák mbə bé bǎgwət amík ayap. Bó kerijə bé chí Yesu. ¹⁷ Abhép bhó be, “Ntiki ndak bǎkǝ mándeme nəkə enyune?” Báté nsónso. ¹⁸ Mmu wap amət ane áká nnyén be Klópas abhép ye yi be, “Ndiere wə ke óchí kenkǝ ane átwó Yerúsalem ane ábhíkí riŋi menyij ebhen befakari aré ndü manywəbhé-ne?” ¹⁹ Abhép be, “Ntiki menyij?” Bákéme yi be, “Menyij ebhen béfákárí ne Yesu ane Násáret. Achi nyaka ndemekepinti Mandem, ne atəŋ besí bho ne besí Mandem be betəŋ

Mandem bechi ne yi ndü menyij ebhen yi árəm ne ebhen yi ákə. ²⁰ Ke bǝbati bachiákap Mandem ne bǝ bati etək abhesə bákém yi bachye mangway, ne bǎgó yi ndü ekotákáti. ²¹ Sébhaka nyaka nti be yí ke ábhónó béfere bo Israel ndü esəŋəri. Échí néne manywəp arət ené ndak ané áfákárí. ²² Enyij échák échí bé mbək baghoré ndü nkwtə ywese bákə bati átaka bhesə amem. Bǎrók ndü nnem bėti bheti, ²³ ke bákə ghə Yesu. Bǎpetnsem barem be bǎghǝ bo mbə bəángel Mandem ndü kenó amík antifú abhen bǎghátí bhə be Yesu achi nepém. ²⁴ Mbək bo abhen báchí nyaka ndü nkwtə ywese bǎrók ndü nnem bǎghó bé yěntiki enyij echi nkúbhé mbə enyü baghoré bhə bǎrémé, ke bó keghó mbəŋ Yesu.” ²⁵ Afǝ ke Yesu árémé ntá yap be, “Báchijti bǎcha! Ne batí yeka ápú wakari ménóko menyij menkem ebhen baremé kepinti bǎreme! ²⁶ Pú Mpeme Mandem afyé nyaka bariəp be áto, abhəŋ nyaka beghə besəŋəri ebhen menkem ke anchwe ndü kefə eki?” ²⁷ Yesu abho ye menene ntá yap be manjwimem ndü menyij ebhen básijí éti yi amem Ekáti Mandem, bébho ndü Basiŋi Moses berəŋ beghaka ndü amen baremé kepinti Mandem mankem.

²⁸ Bǎgháká kekwtə etək ene bǎrəŋ, Yesu akə mbə be árdə bhə berəŋ ambi. ²⁹ Ke bǎjwé yi, barem be, “Bǎré ne bhesə.

Nywɔp nérɔŋ ne mban anan ägiri.” Arɔk ye bebɔere ne bhɔ. ³⁰ Mpok nenyié ákwáy nókó, asɔt ekpókó bret. Achyé bakak ntá Mandem. Abho ye bébókóti anchye nɔkɔ ntá yap. ³¹ Amík ánéne bhɔ, báriŋi ye be chi yi. Ke anemsi bhó besí. ³² Babho berem ne bati be, “Nyakányet manák achi mbɔ bhese anti mpok yi árèm kepi ne bhese ambi, anene nɔkɔ basin ntá yese!” ³³ Báfáte témté bápɛnsem Yerúsalem. Bághó bõnto Yesu bati byo ne amɔt ne bakoŋo bhi abhénéfú abhen báchí ne bhó ndü nebhuet amɔt. ³⁴ Néchwe báchwé, bágháti bhɔ be, “Acha apɛnsem ndü nepém tetep! Atõŋ mmuet ntá Símun!” ³⁵ Bõbhɔ bati apay bágháti enyih ene efakari ambi, ne enyu bó báriŋí yi mpok yi abókoti bret achye bhɔ manyié.

*Yesu abhesi ntá bakoŋo bhi
(Mt 28.16-20; Mk 16.14-18;
Jn 20.19-23; Bk 1.6-8)*

³⁶ Ené bárèm nɔ eti yi, mbɔŋ Yesu abhesi besí bhap! Arəm be, “Kpák ámbák ne bhe.” ³⁷ Bácháyti, ne becháy békém bhɔ. Bákáysi be bághò nɔ chi efóŋó ngu. ³⁸ Ke abhép bhó be, “Bácháy yi? Yi māmákati amem bati yeka?” ³⁹ Ghó ká amɔ ya ne bekak ebha, mändinhi be chi me tetep. Mó ká mmuet ya mǎngɔ be chi me. Efóŋó épú bhɔŋ mmuet ne begher mbɔ enyü bághó be mbɔŋ.” ⁴⁰ Arəm nɔkɔ nɔ, atõŋ bó amɔ yi ne bekak. ⁴¹ Bábhɔŋ manák tontó ne

babhak maknkay be yi achi nepém. Ekɔ bó kenókó be echi tetep. Yesu abhép bó be, “Bábhɔŋ yënyih manyie fá?” ⁴² Báchyé yi mbiŋí nsi ane bágwó. ⁴³ Asɔt anyié besí bhap.

⁴⁴ Aghati ye bhó be, “Menyih ebhen bághò-né, chí nkúbhé barak ane mëgháti nyaka bhe mpok mbuet ne bhe. Mëgháti nyaka be be, menyih menkem ebhen béchi amem basiní Moses ne amen abhen bechi ndü basiní baremé kepinti ne ebhen béchí amem Ekáti Bakway eti ya, bébhɔŋ befu tetep.” ⁴⁵ Anene ye nkaysi yap be mánjwimem ndü menyih ebhen básiní amem Ekáti Mandem. ⁴⁶ Aghati bhɔ be, “Básin be, Mpepe Mandem afyé nyaka bariɛp be ätò abhɔŋ béghɔ esɔŋori, angú, ne beghaka manywɔp árá, ampɛnsem ndü nepém. ⁴⁷ Ne be bábhɔŋ beghati bõ betɔk menkem ndü nnyén eni bebho Yerúsalem be Mandem äfòŋori bo abhen bátíknsen ndü bebú bhap. ⁴⁸ Báchí batísíé ndü menyih ebhen menkem ne bábhɔŋ bégháti bo bachak bɔ menkem. ⁴⁹ Ghó ka, chɔŋ nto be akap ane Etaya afyé bariɛp be ätò ntá yeka. Ke bábhɔŋ ménɔŋ fá amem etɔk kpáte betan mémfu amfay mémbak ne bhe.”

*Yesu apɛnsem ntá
Mandem
(Mk 16.19-20; Bk 1.9-11)*

⁵⁰ Yesu asɔt ye baghókó bhi, afú etɔk ne bhɔ. Bárókó bachwɔp etɔk Bétani. Aré,

ayon amo amfay, are yet
bhə. ⁵¹ Ενέ yi áyèt bhə,
arə bhó, Mandem asət yi
ámpétnsem amfay. ⁵² Ne ndü
yi ákò baghəkó bhi béré chye
yi kenókó. Bápét ye nsem
Yerúsalem ne beyă mañák.
⁵³ Bäre rón ekérákap mámbiti
nəkə Mandem.

Mbok Ndíndí mbonyu Jõn ásíjǎ

Ǝyõŋ Ǝyibhiri erõp nkwa

¹ Bápére ghoko mmik, mmu ane achi Ǝyõŋ anánj achi nyaka. Abhak ne Mandem, ne abhak Mandem. ² Abhak ne Mandem te ndü nebhõnet. ³ Mandem afuæt ntá yi ke ághoko menyij menkem. Mandem abhíkí ghoko yënyij ene yi apu ne yi. ⁴ Nepém néfù chí ntá yi mmu bábhij be Ǝyõŋ. Ne nepém enen nébhak erónjó ené ékà bo mángó tetep. ⁵ Erónjó yõ éghò ndü nebhuet ane ejuri echi, ne ejuri épú kway meneme yõ. *

⁶ Mandem atõ nyaka mmu amõt ane aka nnyén be Jõn. ⁷ Atwó bégháti bho ãti erónjó eyõ be yëntiki mmu ane ághókó enyij ene yi árèm, anoko yõ. ⁸ Jõn apu nyaka erónjó yõ. Atwó chí bégháti bho enyij ene yi arinjí ãti erónjó yõ.

⁹ Erónjó ene tetep, ené ékà yëntiki mmu angõ mbanj étwó ntá bõ mmik.

¹⁰ Ǝyõŋ ébhak fá amik, ne báfuæt ntá yi ke bághoko mmik. Yë nõ, mpok yi átwó fá amik, bõ mmik kerinjí enyu mmu yi achi. ¹¹ Atwó ntá bõbhi, ke bõbhi bábhíkí sõt yi ne mañák. ¹² Ke bo mankem abhen básóré yí ne

mañák, básíkí nti ne yi, áchye bhõ betanj bé mándõp chí bõ Mandem. ¹³ Mbõnj Mandem ke ákà bõ mambak bõbhi. Bábhíkí fu nyaka ye chi amuet nkwa, ne yë chí ndü nkaysi nkwanwan.

¹⁴ Ǝyõŋ, Ǝyibhiri nkwa, atwó achõkõ ne bhese. Séghõ menwõp ebhi ebhen bejwi ne berĩndu ne tetep. Ǝyõŋ chi Njanamõ ane áfú ntá Eta. ¹⁵ Jõn ágháti nyaka bho ãti yi ambik, andeme nõkõ be, “Né chí mmü ane mérèm nyaka ãti yi be, ‘Mmü ane átwó me ansem achá me. Bápére bhe me, yí achi.’” ¹⁶ Ǝti beyã berĩndu ebhi, achyé bhese áfók ndõnj ne ndõnj. ¹⁷ Mandem afuæt nyaka ntá Moses achye bho bebhé. Ke afuæt chí ntá Yesu Kristo ke átonj bhese berĩndu bhi ne tetep. ¹⁸ Yë mmu abhíkí re ghõ Mandem. Njanamõ ywi mmu achi nebhuet amõt ne yi ke ákà bo mandinjí mmu yi achi.

*Enyij ene Jõn Njwiti ágháti
bho ãti Yesu
(Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Lk 3.1-18)*

¹⁹ Ǝwak émõt, bõbati bo Israel abhen Yerúsalem bátõ bachiákap Mandem ne bõneréket Lévi ntá Jõn be mámbép yi angati bhõ enyü mmu yi achi. Ne chí enyij ene éfú Jõn anyu mbõ ntísie. ²⁰ Yi ke bhese bhõ yënyij ne yi ke rõ bekeme bhõ. Arem be, “Puyë me ke nchí Mpeme Mandem afyé nyaka bariep be áto.” ²¹ Bõ bhõ bápét bábhép yi be, “Wõ õhí yé

* 1:5 Ejuri épú kway meneme yõ: Nõ chí be Satan apú kway betanj ancha Yesu.

agha? Eláija ke?” Jšn yi be, “Mpu Eláija.” Bápét babherp yi be, “Ochi ndemekerinti ane Moses arémé nyaka be átwò?” Akeme be, “Ae.” ²² Ndon eyo bábherp yi be, “Wombon orem be ochi agha? Ghati bhese mmu wo ochi bé sempétnsem ne eyon ntá bo abhen bátó bhese. Wombon ochi agha?” ²³ Jšn aghati bho mbonyũ ndemekerinti Asaya areme nyaka be, “Nchi mmũ ane achi amem baso ábik ne eyon amfay andeme nokó be, ‘Nyabhé ká mbi Acha ambak chak.’”

²⁴ Bónkwó Fárisi ke bátó nyaka bõbhõ ntá Jšn. ²⁵ Bábherp yi be, “Obhé opu Mpereme Mandem afyé nyaka barierp be áto, obhé opu Eláija, ne opu ndemekerinti, ke ndaká yí ójwiti bho?” ²⁶ Jšn akeme bhó be, “Mějwiti bho ne manyierp, ke mmu áchi fá téé nenti eneka ane bábhíkí riñi. ²⁷ Yi átwò me ansem. Mbíkí kway mmu ane nchi kanjari nkwobhénya bekak ebhi.” ²⁸ Menyih ebhen békákári chi etok Bétani, ebhé Nyén Jódan, ne ndũ nebhuet ane Jšn ájwiti nyaka bho.

Yesu, Mónkwómén Mandem

²⁹ Nti nywop, Jšn agho Yesu ndu átwò ntá yi, arem be, “Yihí Mónkwómén Mandem ane ápokó bebú bo mankem fá amik! ³⁰ Yi ke mërèm nyaka éti yi be, ‘Mmũ átwò me ansem ane acha me mbonyune báperε bhe me, yi achi.’ ³¹ Yé membon mbíkí riñi nyaka be

chi yí, ke ntí ane ntwó njwiti nokó bho ne manyierp chí ndu bekú bo Israel mandihí mmu yi achi.” ³² Jšn abho beghati bho enyih ene yi ághó ne amík éti Yesu. Yi be, “Ngó ndũ Éfónó Mandem áfú amfay asot mkpá ebhónó are sep kpát ate yi amuet. ³³ Kpáte mpok eyo, nke riñi bé chí yí. Ke Mandem mmu áto me njwiti bho ne manyierp, anán aghati nyaka me be, ‘Mmu ane óghó Éfónó Mandem asebhε aróp ne yi, yí wu ke achi mmu ane ájwiti bho ne Éfónó Bedyere.’ ³⁴ Me Jšn ngó ne amík ndũ menyih ebhen békákári, ne nchi rem mbó ntisie be tetep mmũ-ne chi Mmó Mandem.”

Bakonjo Yesu ahben mbi

³⁵ Néyí nókó, Jšn apet abhak téé ne bakonjo bhi bati apay. ³⁶ Aghó ndũ Yesu áfuet, arem be, “Ghó Mónkwómén Mandem!” ³⁷ Bakonjó Jšn bati apay bághók nókó enyih ene yi arémé, báros yi bábho bekonjo Yesu. ³⁸ Yesu ayibhiri mmuet agho bho ndu bákõño yi. Abhérp bho be, “Báyàn yi?” Bákeme yi be, “Rábay, óchokó fá?” [Rábay chi Nton] ³⁹ Aghati bho be, “Twó ká ghó.” Bárók ne Yesu baghó nebhuet ane yi áchokó. Mpok yo nywop nébhák mbó nkárénká enwi ené ngósi. Bábhák ne yi kpáté beti begu.

⁴⁰ Mmu amot ndũ bõbhõ bati apay abhen bághoko nyaka enyih ene Jšn arémé éti Yesu, ne abho bekonjo yi aka nnyén be Andru. Abhak manó Símun Píta. ⁴¹ Arók

témté, agho mómayi Símun, aghati yi be, “Ségho mmu ane bábhijí be, ‘Mesáya’”, no chi, Mpepe Mandem afyé nyaka bariɛp be átò. ⁴² Andru asot Símun arək ntá Yesu ne yi. Yesu ayijí yí, arem be, “Wò ɔchí Símun, mmò Jšn. Chon nnyén ena néchák némbak be Séfas” [no chí Setárébhé]. †

Yesu abhijí Filip ne Natániel bé mámbák bakoŋo bhi

⁴³ Nti nywɔp, Yesu aku nti bérɔŋ atú Gálili. Arək aghó mmu ane áká nnyén be Filip. Aghati yi be, “Twó bhák nkoŋo wa.” ⁴⁴ Filip abhak mmù Betsáida, nkúbhé etək ene Andru ne Píta báfú aré. ⁴⁵ Filip arək atemeri Natániel aghati yi be, “Ségho mmu ane Moses ásiní nyaka ɛti yi amem Ekáti Bebhé Mandem, nkúbhé yi mmù baremé kepinti nkwo básiní ɛti yi. No chí, Yesu mmu Násáret, mmò Joséf.” ⁴⁶ Natániel ághókó nókó enyijí ene Filip áréme abhép yi be, “Ntiki erítí enyijí ékway befu Násáret?” Filip aghati yi be, “Wombon twó ghó.” ⁴⁷ Yesu ághó nókó ndü Natániel átwò ntá yi, arem ɛti yi be, “Né, chí mbõŋ mmù Israel témé témé. Bapu apú ne yi wáwák.” ⁴⁸ Natániel abhép Yesu be, “Oká ná ke ðriní me?” Yesu akeme yi be, “Filip áperé bhijí wò ndü mpok ane ɔchí anerenok fig, nnán ngò wò.” ⁴⁹ Natániel arem be, “Nton, ɔchí Mmò Mandem tetep! Ɔchí Mfò bo Israel!”

⁵⁰ Yesu ákémé yí be, “Ɔti ndémé bé ngò wò anerenok fig ke ɔnókó bé nchí Mmò Mandem? Chon ɔngó menyijí ebhen becha ebhen.” ⁵¹ Yesu aghati yi be, “Tetɛtep, chon mǎngò ndü nebu nénéne gbee, bóángel Mandem mánkó amfay mánsebhe nəkò amik betemeri Me Mmu mfú ntá Mandem.”

2

Yesu aku manyiɛp ayibhiri mmem ndü epá nebhay

¹ Ɔfuéré nókó manywɔp apay, epá nebhay ébhák amem etək Kána, atú Gálili. Nno Yesu abhak aré. ² Mának nyaka Yesu nkwo ne bakoŋo bhi ndü epá nebhay eyo. ³ Mmém ámány nókó, nno Yesu arək aghati yi be, “Mmém epá amay.” ⁴ Yesu akeme yi be, “Mmá, ndaká yí ɔsonori me ɛti mmém? Mpok aya abhíkí re kway.” ⁵ Máyi aghati bo abhen bákòre mmem be, “Ka ka yéntiki enyijí ene yí ághàti bhe.” ⁶ Bejõ manyiɛp betandat bechi nyaka are téé. Yéntiki ejo ɛsòt nyaka mbò líta manyiɛp besá byo. Békòŋo epijí ené bo Israel, básòt nyaka manyiɛp ndü bejo ebhò ndu béso bepókó mmuet. ⁷ Yesu aghati bakú betik be, “Fíé ká manyiɛp amem bejo ebhò kpát ménjwi.” Báfyé manyiɛp amem bejo, béjwí te anyu. ⁸ Aghati bhò be, “Sot ka mbək mánchyé ntá münti epá nebhay”. Bákú nó. ⁹ münti epá nebhay ághókótí nókó,

† 1:42 Séfas ndü eyonó Grik chí “Setárébhé” ndu Kényanj.

aghó bé manyiep mō arəp chi mmém. Yi kerinji ebhak mó áfú, yěndu bakǎ betik abhen bákò mō bárinjí nyaka be manyiep ke ayibhiri ndũ mmém. Münti epǎ nebhay abhinji mbǎyngǎré,¹⁰ arem be, “Ndũ epa, báyambi mantwō chi ne erítí mmém. Ne bo mǎnánj mǎnyú ánychwé bhō amǎet, ke mántwō ne yěntiki enyũ mmém báchák. Ke ǎró erítí mmém ansem, ne néne ke ótwō ne mó.”¹¹ Yesu akǎ nyaka enyinjí maknkay ene amem etók Kána, atú Gálili. Ébhák erinj ene mbi ene yi akú ndu betəj enyũ betəj ebhen yi ábhónó. Ékú, bakoŋo bhi mánóko be yi achi Mmō Mandem.

¹² Epǎ nebhay éfúéré nókó, Yesu asep arək Kapěnaum ne máyi ne bǎmayi ne bakoŋo bhi. Bábhak aré ndũ mpay manywəp.

*Yesu achwe ekerákap Mandem abók bakǎsie
(Mt 21.12-13; Mk 11.15-17;
Lk 19.45-46)*

¹³ Epǎ Nekinjí ene bo Israel éróbhé nókó kékwót, Yesu akó, arək Yerúsalem ndu menyie epǎ eyō. ¹⁴ Aré, arək achwe amem ékirí ene ekerákap Mandem. Aghó bo abhen bátí mpəj ne bǎghónómén ne bebhónó. Bo básət nyaka menyinj ebhō ndu bechye akap. Aghó bawupsí bakap nkwō aré. ¹⁵ Asət nnik aghoko ékpá, abho bébok bho ne yō, be mámfú amem ekerákap Mandem. Akǎ enyumət ne bǎghónómén, ne mpəj ené échí aré. Atakati béfémé

bo abhen bákò esié bakáp bewupsi, ne atakati bakáp ayap. ¹⁶ Aghati batí bebhónó be, “Féré ká menyinj ebhen fá! Báké sət eket Etaya mǎnjibhiri ndũ ekerésie!” ¹⁷ Ndak awu ákú bakoŋo bhi bátik be Ékátí Mandem érəm be, “Chəj ekəj ené mbónó ne eket eye éngway me.” ¹⁸ Békóno enyinj ene Yesu ákú, bo Israel bábhép yi be, “Ntiki enyinjí maknkay ókway beku mbō erinj ndu betəj bhese be óbhəj betəj beku menyinj ebhen?” ¹⁹ Yesu akeme bhō be, “Mbák mǎnchónjí ekerákap ene, chəj mpet nte yó ndũ manywəp arət.” ²⁰ Bo Israel bǎrém be, “Cháá, báté eket ene ndũ mamié besa bəpay nsem atandat, óbhé ókway bete yō ndũ manywəp arare?” ²¹ Ke ekerákap ené Yesu árémé ébhak chi mmǎet yi. ²² Mpok Mandem akǎ yi ámpetnsem ndũ nepém, ké bakoŋo bhi bátik be yi arem nyaka beyəj ebhen. Ékú bō mánóko menyinj ebhen bechi amem Ékátí Mandem ne ebhen Yesu árémé.

Yesu arinjí enyũ nkwǎ achi

²³ Ené Yesu áchí Yerúsalem ndũ mpok Epǎ Nekinjí, beyǎ bo básikinti ne yi éti menyinjí maknkay ebhen bǎghó yi ákú. ²⁴ Ke Yesu keguép mmǎet ntá yap, mbənyune, arinjí nyaka enyũ nkwǎnjwan achi. ²⁵ Yě mmu keghati yi nkaysi bóbhō mbənyune yimbəj arinjí nyaka ndũ ntí nkwǎ nechi amem.

3

Yesu ne Nikodémōs

1 Mūnti bo Israel amot achi nyaka. Aka nnyén be Nikodémōs. Abhak mūnkwo Fárisi. ² Ewak émōt arōk ntá Yesu ne beti arem be, “Ntōj, sérinjí bé Mandem kě átó wō be óntwō óntōj bo mbonyune yě mmu apú kway bekū menyinjí maknkay ebhen ókū mbák Mandem apu ne yi.” ³ Yesu aghati yi be, “Tetēter, Mandem apú kway bebhak ntá mmu mbō Mfō ywi, kpáte mámbé yi ndōj achak.” * ⁴ Nikodémōs abhép yi be, “Ná bákway bebhe mmu ane ánánj áchíkí? Akway bépétnsem amem meniē máyi be mámbé yi ndōj achak kě?” ⁵ Yesu akeme yi be, “Tetēter, Mandem apú kwáy bebhak ntá mmu mbō Mfō ywi kpáte mámbé yi ne manyier* ne Efónjō Mandem. ⁶ Nebhě enen nkwa chi nebhě nkwo mmet, ke nebhě Efónjō chí enen nefú ntá Efónjō Mandem. ⁷ Ōké bhák maknkay ndu ngátí wō be, ‘Bábhōj bebhe wō ndōj achak.’ ⁸ Mbúép áfòk, ándok ebhak ene wu ábhónjō bérōj. Ōghok ndu wu áfuet ke opú rinj ebhak wu áfú ne ebhak ene wú árōj. Echí enyumot ne yěntiki mmu ane bábhé yi ndu betaj Efónjō Bedyere.” ⁹ Nikodémōs abhép yi be, “Eyo ekway befákari ná?” ¹⁰ Yesu akeme yi be, “Ōchí ntōj ntá bo Israel ane bo bárinj sayri, yě nō obhíkí rinj

menyinj ebhén-e? ¹¹ Tetēter, sérēm menyinj ebhen sérinjí, ne séghāti bho chi menyinj ebhen séghó ne amík, yě nō bápú noko menyinj ebhen séghāti bhe. ¹² Mbák ngátí bhe menyinj eti barak ané áfákari fá amík be kenókó, ná bákway menoko mbák ngátí bhe menyinj eti barak ane áfákari awu amfay? ¹³ Yě mmu amot ábhíkí re ko amfay ebhak ene Mandem achi, ébhíkí fuet Mmu ane áfú ntá Mandem, yi mmu áfú amfay atwō amík. ¹⁴ Nkúbhé mbō enyū Moses ásóré nyaka nnyósenōj abhat ndū enok, ayōj amfay, amem baso, enyu eyō kě bábhónjō beyōj Mmu ane áfú ntá Mandem nkwo amfay. ¹⁵ Bábhōj bekpan yi amfay enok be yě agha ane anoko yi, ámbónj nepém enen nebhiki bhōj ngwenti.

¹⁶ “Mandem akōj nyaka bō mmik tontó, kpát achye Njaná Mōywi be yě agha ane ánókó yi, áké gu áném, ke ámbónj nepém enen nebhiki bhōj ngwenti. ¹⁷ Mandem abhíkí to Mōywi fá amík be ántwō ántāj bō mmik andem be babhōj bekwéné. Atō yí chi bé ámfuet ntá yi, ampeme bō mmik. ¹⁸ Bápú temsi mmu ane ánókó yi, ke mmu ane ábhíkí ka menoko, bekwéné bechi ne yi mbonyune ábhíkí ka menoko Njanā-Mō Mandem. ¹⁹ Ntí ane Mandem átāj bo abhen

* 3:3 Bebhe mmu ndōj achak: Chi nepém nekō enen Mandem áchye mmu mpok yi átknsem ndū bebá, aka be Yesu achi Mpeme ne Acha ntá yi.

bábhíkí noko Móywi chi bé erónó étwə fá amík ke bo bákəŋ ejuri bácha erónó, mbənyune barak abúabu ke bo bákù. ²⁰ Yěntíkí mmu ane ákù barak abúabu ápap erónó. Apú rəŋ ebhak ene erónó echi ndü apú yaŋ bo mangə menyiŋ yi ákù. ²¹ Ke mmu ane ákù menyiŋ ebhen bechi tetep átwə ndü erónó ne maŋák, be bo mangə be Mandem ke ákwak yi anku menyiŋ ebhə.”

Enyiŋ ene Jñn árémé eti Yesu

²² Yesu ánáná nókó bérém enyiŋ ené yi ághàti Nikədéməs, arək bebhak bechak atú Judéya ne baghəkó bhi. Abhak aré ne bhə anjwiti nəkə bho. ²³ Mpok eyə, Jñn abhak Aénən, kekəwət ne Sálím, anjwiti nəkə bho. Abhak aré mbənyune manyiep aya nyaka ebhak eyə. Bo bərə rəŋ ntá yi, anjwiti nəkə bho. ²⁴ Bábhíkí re kem nyaka Jñn mamfyə ekerékenəŋ.

²⁵ Ebhíkí tat, epáíti ékwén nenti bakoŋo Jñn ne mmu Israel achak eti enyü nesə enen nékù mmu ambak pépép besí Mandem. ²⁶ Ekú bakoŋo Jñn bərək ntá yi barem be, “Ntəŋ, mmu ane achi nyaka ne wə ebhé Nyén Jódan ené awu óngati nəkə bo menyiŋ eti yi, ájwiti bho ne yěntíkí mmu árəŋ ntá yi.” ²⁷ Jñn akeme bhə be, “Yě mmu apu kway bebhəŋ enyiŋ kpáte Mandem anchyə yi yə. ²⁸ Bě babhəŋ

báchí batísie ndü ndémé bé puyé me ké nchí Mpepe Mandem afyé nyaka bariep be átò. Nchí chí mpəkəntó ane Mandem átó be njambi ke yi antwə. ²⁹ Mbäy-ngərə ke ábhónó ngərə. Mmüere mbäyngərə ane áchí téé ánəŋ béghok eyəŋ ene mbäyngərə, † ághok eyəŋ eyi, ambónə beyá maŋák. Enyu yə ke échi ne me. Maŋák ama ajwí pəot néne. ³⁰ Nsónó yí abhəŋ békó nókó kó, aya ansep nəkə.

³¹ “Mmu ane áfú amfay, achá yěntíkí mmu achak. Mmü mmík afu fá amík, ne árem chi barak ané mmík. Mmu ane áfú amfay achá bə mmík mankem. ³² Yí ághati bo menyiŋ ebhen yi aghə ne amík, aghók ne batú. Yě nə, yě mmu apú noko enyiŋ ene yi árəm mbə enyiŋ. ³³ Ke mmu ane ághókó enyiŋ ené yi areme anoko, átəŋ be yi anókó enyiŋ ene Mandem árémé be échí tetep. ³⁴ Echi nə mbənyune yí mmu Mandem átó, árəm chi Eyəŋ Mandem mbənyune Mandem achyé yi Efónó Bedyere njenti ti. ³⁵ Eta Mandem akəŋ Móywi ne afyé menyiŋ menkem yi awə. Mandem achyé yi Efónó eyi njenti ti. ³⁶ Yěntíkí mmu ane ánókó Mmu ane áfú ntá Mandem, ábhəŋ nepém enen nebhíkí bhəŋ ngwenti. Mmu ane ábhíkí noko Mmu ane áfú ntá Mandem apú bhəŋ nepém. Ke bebənti Mandem bétinjə ne yi.”

† 3:29 Ndu kémbáep, Yesu achi mbäyngərə mbənyune atwə nyaka fá amík chi eti yese, ne mbák sémbat mmüet ne yi, yěnyiŋ epu kway befap bese ne yi.

4

Yesu ne ngoré Samária

1 Yesu arinji be bōnkwo Fárisi bághók be beyá bo bárɔbhe koŋo chi yi ne yí anjwiti nɔkɔ bhɔ, ne bé bakoŋo bhi báyá máncha nɔkɔ abhen Jšn. 2 Sayri sayri, puyě Yesu ke ájwiti nyaka bho, chí bakoŋo bhi. 3 Yesu árinji nɔkɔ nɔ, afa atú Judéya apet atú Gálili. 4 Abhōŋ nyaka béfúét atú Samária ndu berɔŋ Gálili. 5 Ekɔ, akɔ aghaka etɔk Samária ene bábhinji bé Sika, kékwoť ne nebhuérémik ane Jekóp áchye tentep ntá móywi Joséf. 6 Mbokó manyiep ane Jekóp ábhák are. Yesu ágháká nɔkɔ aré, ndũ yi ánánj ápóbbhé, achɔkɔ nepaká mbokó manyiep wu. Nywɔp nébhák mbɔ nkárénká byo ne epay.

7 Ngoré Samária amot atwó ndu beya manyiep aré. Yesu aghati yi be, “Mma, chye me manyiep nnyú.” 8 Mpok eyɔ, bakoŋo Yesu bárɔŋ nyaka etɔk ndu békú nenyié. 9 Ngoré Samária wu akeme Yesu be, “Wɔ, ɔchí mmu Ju, atú Judéya, me mbák ngoré atú Samária, ekɔ ná ke ɔrem be nchyé wɔ manyiep ónyú. Bō Judeya bábhíkí bhɔŋ yěnyin bekɔ ne bhese bo Samaria!” 10 Yesu akeme yi be, “Mbɔ arinji akap ane Mandem áchyé bho, ne mmu ane áréme nó be, ‘Chie me manyiep’, mbu ɔrem me nchyé wɔ manyiep amen áchyé nepém.” 11 Ngoré wu arem be, “Eta, ɔbhíkí bhɔŋ enyin ndu beyá manyiep ne

yo, ne mbokó manyiep áchwe, ɔbhɔŋ manyiep amen áchyé nepém fá? 12 Ɔchá etayese Jekóp mmu átémé nyaka mbokó manyiep ane arɔ ntá yese? Ná ɔkway bechye mmu manyiep amen áchá amen yimbɔŋ ányu nyaka, ne bōbhi mányú, mpɔŋ eyi ényú?” 13 Yesu akeme yi be, “Yě agha ane ányú manyiep amen, apú rɔ bébhɔŋ ekwaká manyiep. 14 Ke mmu ane ányú manyiep amen měchyé, apú pere bhɔŋ ekwaká manyiep wáwák. Manyiep amen měchyé yi, ábhák ntá yi mbɔ ntí mónyem ané manyiep ányáy are, anchye nɔkɔ yi nepém enen nebhiki bhɔŋ ngwenti.” 15 Ngoré wu arem ntá yi be, “Eta, chye me manyiebhé mɔ, bé manyiep áké pere kwak me, ne be nképerɔ twɔ fá ndu beya manyiep.”

16 Yesu aghati yi be, “Dók bhinji nném aywe, twó ne yí.” 17 Ngoré wu akeme yi be, “Mbíkí bhɔŋ nném.” Yesu arem be, “Ɔrem tetep bé ɔbhíkí bhɔŋ nném. 18 Ɔnánj ɔbhōŋ maném batay, ne mmũ ane ɔchí ne yi néne, abhiki bhay wɔ. Ɔrem tetep!” 19 Ngoré wu arem ntá yi be, “Eta, ngɔ néne be ɔchí ndemekerinti Mandem. 20 Botayese bátwɔ nyaka fá ndũ njie ne mánchye nɔkɔ Mandem kenókó, ke be bō Judeya bārēm be Yerúsalem ke áchi ebhak ene bo bábhónj bechye Mandem kenókó are.” 21 Yesu arem be, “Mmá, nokó enyin ene

mëghàti wə. Mpok ätwò ane bo bápú pεε bhəj bechye Eta Mandem kenókó yě chi fá ndü njie ne, yě chi Yerúsalem. 22 Bě bo Samaria, bächyè kenókó ntá enyij ene bābhíkí riñi. Bεε bo Judeya sérinjí mmu ane séchyè kenókó mbənyune Mandem äfuet chí ntá bo Judeya bépéme bho. 23 Mpok ätwò, ne mpok eyə anánj aghaka ane bə abhen bächyè Eta Mandem kenókó, bákə nə enyu ené échí tetep be Efónó Mandem ätəj bho mbi. Menyü bo bhə kě Mandem áyən mánchyé yi kenókó. 24 Mandem achi Efónó, ne bə abhen bächyè yi kenókó, bābhəj bechye yi kenókó ne nti nemət ndü betəj Efónó Bedyere.” 25 Móngərə wu arem be, “Ndíní bé Mpeme Mandem afyé nyaka bariεp be ätə, yi mmu bābhij be Kristo ätwò. Anánj äntwó, chəj angati bhεε barak ankem.” 26 Yesu aghati yi be, “Mε, mmu nchí rem né kepí ne wə, ke nchí Mpeme.”

27 Nkúbhé mpok yə, bakojo Yesu báfú εbhak ené bārónó beku nenyíé bápεtnsem. Bābhák maknkay beghə be Yesu ärəm kepí ne ngərə, ke yě mmü wap kebhep ngərə wu be, “Jyən yi?” Ne yě amət kebhep Yesu be, “Ndaká yí órəm kepí ne yi?” 28 Ngərə wu arə etě manyiep eyi, arək etək téé, abho bégháti bho be, 29 “Twó ká ghə mmü ane ághátí me yěntiki enyij ené nká ndü nepém ena. Chí Mpeme Mandem afyé nyaka

bariεp be ätə ke?” 30 Ekú etək enkem émoko, bābhó bérəj ntá Yesu.

31 Mpok ane ngərə wu árə árónó etək, bakojo Yesu báré nik yí mmuet bé “Ntəj, nnyíé mbə nenyíé.” 32 Ke yí aghati bhə be, “Mbəj nenyíé ményie enén bābhíkí riñi.” 33 Ekú, bābho bebhep bati be, “Mmüfú atwə yi ne nenyíé ké?” 34 Yesu aghati bhə be, “Nenyíé ena chí beku enyij ene mmu ane átó me áyən nká, ne menánjá betik εbhi. 35 Pú bārəm be, ‘Mbák éngáká batəj anwi, chəj māmferε mbwət εbhi?’ Ke nchí ghati bhe be mánjoj amík mánjinj nki, mǎngó ndü mbwət anánj ágháká bэфεre εbhi. 36 Mmu ane áfεre mbwət εbhi, ábhəj akap ndü betik εbhi. Ne ányokoti mbwət ane áchí chí bo abhen bābhəj nepém enen nebhiki bhəj ngwenti, be mmu ane ápi mbwət ne ane áfεre yə εbhi, bó mankem māmbonj manák. 37 Echí tetep mbə enyu bārəm be, ‘Mmu bépi äpi, ane beghem angem.’ 38 Ntə be be mändək māmferε mbwət ane bābhiki pi. Bo bachak bápí, be bāghəm mbwət ane bə bapi.”

39 Beyä bo Samaria abhen báfú etək mánoko Yesu eti nerem ane ngərə wu areme be, “Aghátí me yěntiki enyij ene nká ndü nepém ena.” 40 Mpok bátémérí Yesu, máník yi mmuet be ámbák ne bhə, ne abhak ne bhó ndü manywəp apay. 41 Ne beyä bo báchák mánoko eti menyij εbhen

Yesu aghati bhō. ⁴² Ekā bārém ntá ngōré wu be, “Épét epu bé ěti menyin̄ ebhen órémé ke sénókó. Besé babhōn séghok ne batú beyōn ebhen bífú yi anyu, ne sérin̄i be né chí Mpepe bö mmik tetep.”

Yesu abú mmō mūngo

⁴³ Manywōp apay ane Yesu achi ne bo Samária áfáéré nókó, afa berōn atú Gálili. ⁴⁴ Yimbōn arem nyaka be, “Bápú chye ndemekēp̄inti kenókó amem etok eyi.” ⁴⁵ Mpok Yesu áchwóbhé Gálili, bö Galili básot yi ne manák ndu bágghó yěntiki enyin̄ ene yi áká Yerúsalem mpok bārónó are ndū Ep̄a Nēkin̄i. Bó nkwo bārōn nyaka ndū ep̄a yō.

⁴⁶ Yesu apet arok etok Kána, atú Gálili, ndū nebhet ane yi ákú nyaka manyiep̄ áyibhírí mmém. Mūnti amot abhak Kapēnaum ane mōywi áme. ⁴⁷ Aghókó nókó bé Yesu afū atú Judéya átwō Gálili, arok are nik yi mmhet be ándók Kapēnaum ámbú mōywi. Mōwu arōp nyaka chi kékwtó bēgu. ⁴⁸ Yesu aghati mūngo wu be, “Bápú ka menoko me mbák bābhíkí ghó berin̄í maknkay.” ⁴⁹ Mūngo wu arem be, “Éta, twó séndók be mōwa áké sebhe.” ⁵⁰ Yesu akeme yi be, “Petnsem anywōp, mōywe apú gú.” Mūngo wu anoko enyin̄ ene Yesu árémé, afa, are gure. ⁵¹ Ené yi ásèp arōn, bö betok bhi bátéméri yi ambi, baghati yi be, “Mōywe achí nepém.” ⁵² Abhép bhó be,

“Ntiki mpok yi ábhó béchōkō sayri?” Bákéme yi be, “Éyu ndu nkárénká amot ne ngósí.” ⁵³ Chi mōwu atik bé ndū nkúbhé neñkó nywōp enō ké Yesu ághati yi be, “Mōywe apú gú.” Ekā mūngo wu ne *éfo eyi enkem mánoko Yesu. ⁵⁴ Enyin̄ ene ébhák erin̄ ené éjwí bepay ndū menyin̄í maknkay ebhen Yesu áká mpok yi áfú atú Judéya arōn atú Gálili.

5

Yesu akā mmū ane átáré amik ndū neme atan̄

¹ Étáré nókó, mpok ep̄a bo Israel écháak akwáy. Yesu akó, arok Yerúsalem.

² ěntin̄nyén ebhak Yerúsalem, kékwtó ne nyū-ebhá ane bābhin̄i be nyūbha bāghōnōmén. Bābhin̄i ěntin̄nyen eyō ndū eyōn ené bo Israel be Betsáta. Bétēm betay bebhak kekwtó ne ěntin̄ eyō. ³ Beyā bömame bābhák aré; manémámik, ne babhénti, ne abhen bachi bhuré. Baré non̄ be nnyén némbōn. ⁴ Mpok ne mpok, ángel Mandem ásèp nyaka amik ambon̄ ěntin̄nyen eyō. Ne mmū neme ane áyámbi ásébhé amem, yěntiki enyū neme enen yi abhōnō némay. ⁵ Mmū amot abhak aré ane ánán̄ áchí nyaka amik ndū neme mamié esá nsem neku ne arat. ⁶ Yesu ágháká nókó ndu betem ebhō, aghó mmu wu bhuré. Arin̄i bé yi anán̄ atat aré ndū erórí mpok. Abhép yi be, “Óyán̄ bé óntán̄?” ⁷ Mmū neme wu akeme Yesu be, “Éta, mmu apú ane ápōkō

με nsep anyén ayak mpok nnyén nébòh. Mperé nu béchwóp aré, mmu achák anánj áyámbi.”⁸ Yesu aghati yí be, “Faté, pòkò ḡsák eyé kò.”

⁹ Témte wu, mmu wu atan. Asot bekpaka bhi abho bekò. Nywòp enò nébhak chí nywòbhé neywémuet bo Israel. ¹⁰ Ekù, bo Israel bárem ntá mmu ane bábu yi be, “Echòj chi nywòbhé neywémuet ne ebhé ébhíki ka be ómpókò ḡsák eyé.” ¹¹ Akeme bhò be, “Mmu ane ábu me ke ághátí me be, ‘Pét ḡsák eyé, faté kò.’” ¹² Bábhép yi be, “Mmüré ághátí wò ompet ḡsák eyé onkò chí agha?” ¹³ Ke yi ke riñi mmu wu. Yesu ábu nyaka yi anòne aròk mbonyune beyá bo báchí nyaka aré. ¹⁴ Ebhíki tat, Yesu atemeri yi amem ekerákap Mandem, aghati yi be, “Yiñi, onánj otanj! Dò bebú be esòjorì ené échá eyò éké temeri wò.” ¹⁵ Mmü wu arò, aròk, aghati bòbati bo Israel be Yesu ke ábu yi. ¹⁶ Eti yò ké bo Israel bábhó béchye Yesu nenyok, be yi akù mmu atan ndü nywòbhé neywémuet. ¹⁷ Ke Yesu aghati bhó be, “Etaya ákù betik mpoknkem, ne menkwó mbòj bekù betik.” ¹⁸ Eti enyij ene Yesu árémé, bo Israel bápét báre yan mbi beway yi. Ntí abhak be, puyé chi ndiere be akwen ebhé nywòbhé neywémuet, ke ndak ané akpik ábébhé áchá ábhák be, yí ábhìñi Mandem be etayi, ne be békù nò chi beyenti mmuet ne Mandem.

Mandem achyé Mòywi

betan

¹⁹ Yesu aghati bhò be, “Tetèter, Mme Mmò Mandem mpú kwáy bekù yènyij ndü betan ebha. Mékù chí menyij ebhen ngó Etaya ákù. Yèntiki enyij ené Etaya ákù, yó ke Me Mòywi nchí kù nkwó. ²⁰ Echí enyu eyò mbonyune Eta akòj Mme Mòywi, ne átòj me yèntiki enyij ene yímbòj ákù. Ne chòj antòj me menyijí maknkay ebhen becha ebhen, be manyu ánhók bhe. ²¹ Nkúbhé mbò enyü Eta ájème bawú anchye bhò nepém, nó ké Mme Mòywi nchí chye nepém ntá yé agha ane méyàn bechye nepém. ²² Yé mmu, Eta apu tanj manyé yi. Achyé betan menkem ntá ya, Mme Mòywi, be ntán yèntiki mmu. ²³ Akù nò be bo mankem mánchye Mme Mòywi kenókò nkúbhé mbò enyü báchyè yi kenókò. Mmü ane apu chye Mme Mòywi kenókò, apú chye kenókò ntá Etaya mmu ato me. ²⁴ Tetèter, mmü ane ághókò enyij ene mèrèm, anoko mmu ane átò me, ábhòj nepém enen nebhiki bhòj ngwenti. Mandem apú rem be bekwéné bechi ne yi. Afü ndü newú, achwe ndü nepém.

²⁵ “Tetèter, mpok átwò, ne anánj akway, ane bawú bághòk eyòj eya, Mme Mmò Mandem, ne abhen bághókò mámbòj nepém. ²⁶ Nkúbhé mbò enyü Eta áchyè nepém, nò ké yi áchyé Mme Mòywi nkwo betan béchye bo nepém. ²⁷ Ne achyé me betan ndu bétanj

bo, mbɔnyune me ke mfú ntá Mandem. ²⁸ Bǎké bhak maknkay beghok menyin ebhen. Mpok átwò ane bawú mankem bǎghok eyɔɔ eya amem manem ayap. ²⁹ Ne mǎnánj mǎngók eyɔɔ eya, báfú ndũ manem ayap. Abhen bákú nyaka beri ndũ mmik ne, mǎnjeme, manchwe ndũ nepém enen nebhiki bhɔɔ ngwenti, ne abhen bákú nyaka bebá, mǎnjeme mámbóɔɔ ntemsi.”

Batisie Yesu

³⁰ Yesu arɔk ambi berem be, “Mpú kwáy bekɔ yɔnyin ndũ betan ebha. Ené mǎkú nchí kɔ chi ndũ betan Mandem mmu áto me. Mǎtɔɔ bo mbɔ enyũ yi aghati me ntan bo. Ne mǎtɔɔ bo chí enyu ené echí chak, mbɔnyune mpú kɔ menyin ebhen membɔɔ nchí yan bekɔ. Nchí kɔ chi menyin ebhen mmu ane áto me áyan nkɔ. ³¹ Mbák ndem ɛti mmáét eya, mbɔɔ bo abhen bakway bérinj be enyin ene mǎrém ébhíkí bhɔɔ menwɔp. ³² Mmũ ane áto me ntísie achi nyánj, ne ndinj bé enyin ené yi árém ɛti ya ebhɔɔ menwɔp. ³³ Bǎtò nyaka bo ntá Jōn be mámbep yi ángati bhe ɛti ya, ne aghati bhe enyin ené echí tetep. ³⁴ Puyɛ chí be nkwaɔɔwan ke ábhóɔ bété me ntísie, nchí ghati bhe enyin ene Jōn árémé ɛti ya be Mandem ámpémé bhe. ³⁵ Jōn achi nyaka mbɔ eróɔ ene édu éngɔ nɔkɔ nwaan, ndu mómbinj mpok, bǎka eyɔɔ eyi ne bǎbhóɔ manák ndu mómbinj mpok. ³⁶ Ke

menyin béchí ebhen bérém ɛti ya enyu ené échá enyin ene Jōn árém. Nkúbhé menyin ebhen mǎkú, bété me ntísie be ɛta ke áto me. ³⁷ Ne ɛta, yimbɔɔ, mmu áto me áto me ntísie. Bǎbhíkí re ghok eyɔɔ eyi, bǎbhíkí re ghó enyũ yi achi. ³⁸ Ne Eyɔɔ eyi épú amem bati yeka mbɔnyune bǎbhíkí noko mmu ane yi áto. ³⁹ Bǎfyé betan bepay Eyɔɔ Mandem mbɔnyune bǎkǎysí be ɛtɔɔ be mbi nepém enen nebhiki bhɔɔ ngwenti ne yó érém chí ɛti ya. ⁴⁰ Yɛ nɔ, bǎpú ka bétwò ntá ya be mámbóɔɔ nepém. ⁴¹ Mpú yan nɔ chí kenókó ntá nkwa. ⁴² Nchí rem menyin ebhen mbɔnyune ndinj bhe. Ndjí bé ekɔɔ Mandem épú amem bati yeka. ⁴³ Ntwɔ ndũ nnyén ɛtaya, ne bǎbhíkí sot me mbɔ mmu. Mbɔ mmu achák ke átwò nó árém ɛti ndu mmáet yi ne ndũ betan ebhi mbɔ bǎsót yi mbɔ mmu yweka. ⁴⁴ Ná bǎkway menoko ené báyan chí bakak amen bǎchyé bati, kɛfyé ntí ndũ bakak amem Mandem áchyé. ⁴⁵ Bǎké kaysi bé chɔɔ ngati ɛta enyũ bho bǎchi. Moses ke ághati chɔɔ yi, Moses mmu bǎbhaka ntí ne yi. ⁴⁶ Mbɔ mǎnókó enyin ene Moses ásinj tetep, mbú mǎnókó enyin ene mǎghati bhe. Moses ásinj nyaka chí ɛti ya. ⁴⁷ Mbák bǎbhíkí noko basin ami, ná bǎkway ménoko enyin ene mǎrém?”

Yesu adík ngemntay bho

(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Lk 9.10-17)

1 Etaré nókó, Yesu apé, arək ebhē Manyu Gálili. Nkúbhé Manyu wu ke bábhin̄i be Manyu Tibérias. 2 Ngémtay bo béré koŋo yi mbənyunε bágħǵ nyaka menyinjí maknkay ebhen yi ákú ntá bōmame. 3 Yesu akó ambi njie, achəkó aré ne bakoŋo bhi. 4 Epǎ bo Israel ené bábhin̄i be Epǎ Nekinjí éróp kekwət. 5 Ayibhiri mmuet, ayinjí, aghó ndū ngémtay bho bátwò ntá yi. Abhép Filip be, “Chəŋ sémbəŋ brət béku fá anε ákway bōbhen?” 6 Yesu arem nə ndu memə Filip mbənyunε yimbəŋ árinjí nyaka enyinjí ene yi ábhónǵ beku. 7 Filip akeme Yesu be, “Nkáp nkubetik ndū manywəp besǎ byo ápú kway béku brət anε yěntiki mmu wap akway bebəŋ mandú.” 8 Nkoŋo ywi amət anε achí manə Símun Píta anε aka nnyén bé Andru arem ntá yi be, 9 “Mmǵ amət achi fá, anε ábhónǵ bekpəkó brət betay ne nsi epay, ke eyə chi yi ntá beyǎ bōbhen?” 10 Yesu aghati bhə be, “Kə ka bo máńchókó amik.” Tákə ayá nebhuet ére. Ekə bo báchókó amik. Babhakanem bábhák mbə nká etay. 11 Yesu asət ye bekpəkó brət bhə. Achyé nókó bakak ntá Mandem, akəre ntá bo abhen báchókó amik. Akə enyumót ne nsi. Yěntiki mmu anyié kpát ajwí. 12 Yěntiki mmu anyié nókó ení enén nékwáy yi, Yesu aghati

bakoŋo bhi be, “Nyokotí ká mbwópti anε áróbhé be yěnyinjí eke chəŋti ndéndem.” 13 Mányókóti ye mbwəpti anε bo mányíé, báró. Ajwi bekay byo ne bepəy. 14 Bo abhen báchí aré, bágħó nókó erinjí maknkay eyə, bárém be, “Tetep, né chi ndemekerpinti Mandem anε ábhónǵ nyaka bétwə fá amik.”

15 Yesu aghó be bo báyan̄ bekem yi ne betəŋ be máńkə yi Mfə, afa, akó njie, abhak aré aywinti.

Yesu are kə amfənyen

(Mt 14.22-33; Mk 6.45-52)

16 Bėku bégháká nókó, bakoŋo Yesu basep, barək angəkó manyu, 17 báchwe amem áchwí bərə pé nnyén berəŋ Kapənaum. Beti ménəŋ bėgə nyaka ené Yesu ábhíkí re temeri bhə. 18 Mbúép atanatan̄ abho menu. Ekə betantí mpérényen eya anyén. 19 Bakoŋo bhi máńók mbə bəkilometa batay ne batandət. Bágħó nókó ndū yi ákə anyén átəwə kekəwət ne bhə, bécháy békém bhə tontó. 20 Ke Yesu aghati bhə be, “Báké chay. Chi me!” 21 Báká ye be yi anchwe amem áchwí. Nəchwe yi áchwé, áchwí arək ateme angəkənyén, ndū nəchyényen enen bó bārəŋ aré.

Bo bərə yəŋ Yesu

22 Néyí nókó, bo abhen báróbhé ebhényen ene Yesu ne bakoŋo bhi báfú aré, bătik be ndiere áchwí amət ke achí nyaka are, ne be Yesu abhíkí chwe amem áchwí wu andək

ne baghokó bhi. Bó báró nyaka yi bárók. ²³ Efákári be bachwi achak ane áfú Tibérias átwó kekwoť ndü nebhuet ane bə mányíe nyaka bret mpok Acha ánan achyé bakak ntá Mandem. ²⁴ Bó bhə bágghó nókó ye be Yesu ne bakoŋo bhi, bápét bapu aré, bə babhəŋ báchwé amem bachwi yə, barək Kapěnaum ndu béyan Yesu.

Yesu chi nenyíe enén néchyè nepém

²⁵ Bággháká nókó ebhə manyu ene Yesu árónó ne bakoŋo bhi, bágghó yi are, babhəp yi be, “Ntəŋ, əpě ətwə wen ntiki mpok?” ²⁶ Yesu akeme bhə be, “Tetětəp, bápú yan me ətí bágghó berinjí maknkay, ke ətí bret ane mányíe bájwi. ²⁷ Báké fyé ntí ndü nenyíe enen néchəŋti. Fíe ká ntí chí ndü nenyíe enen nepu chəŋti, nenyíe enen néchyè nepém enen nebhiki bhəŋ ngwenti, enen Me Mmu mfú ntá Mandem nchí chye chəŋ be. Ɛti yə ke Ɛtaya achye eriŋ betəŋ be yi ke átó me.” ²⁸ Bó bábhhép ye Yesu be, “Betik Mandem ebhen sébhónó beku nókó chí yi?” ²⁹ Yesu akeme bhə be, “Enyiŋ ene Mandem áyan mánkə chí be mánókó mmu ane yi átó.” ³⁰ Ekə bárem ntá Yesu be, “Ntiki eriŋ ókwəy ye beku bé séngó, sénoko wə? Chəŋ ónkə yi ntá yese?” ³¹ Báchhí mbi bhesé mányíe nyaka mana mpok bákə amem baso. Enyu eyə ke básinjí amem Ekáti Mandem be, ‘Achye nyaka

bhə nenyíe enen néfú amfay!’” ³² Yesu aghati bhə be, “Tetětəp, puyě Moses ke áchyé nyaka bachhmbi bhəka nenyíe enen néfú amfay. Ɛtaya ke áchyè bhe nenyíe enen mbəŋ enén néfú amfay. ³³ Nenyie Mandem chi mmu ane áfú amfay atwə, ne áchye nepém ntá bə mmik.” ³⁴ Bárem ntá yi be, “Ɛta, chyě bhese nenyíe enə mpoknkem.”

³⁵ Yesu aghati bhə be, “Me ke nchí nenyíe enen néchyè nepém. Mmu ane átwó ntá ya apu pere ghok nsay ne mmu ane ásikí ntí ne me, apú bhəŋ ekwaká manyiep wáwák. ³⁶ Ke ngátí bhe be yěndu bágghó me bábhhíkí noko me. ³⁷ Yě nə, yěntiki mmu ane Ɛta áchyé me, átwə ntá ya. Ne yě mmu apú twə ntá ya məmbók yi, ³⁸ mbənyune mbíkí fú amfay ntwó fá amik beku enyiŋ ene məyán. Ntwə beku chí enyiŋ ene mmu ane átó me áyan mənkə. ³⁹ Ne enyiŋ ene mmu ane átó me áyan nkə chí be nkérə yě mmu amət ane yi áchyé me áném, ke bé nkə yěntiki mmu wap ámpetnsem ndü nepém ndü nywəp enen ngwenti. ⁴⁰ Enyiŋ ene Ɛta áyan chí bé yě agha ane ághó Móywi, asikí ntí ne yi, ámbón nepém enen nebhiki bhəŋ ngwenti. Ne chəŋ nkə yi ampətnsem ndü nepém ndü nywəp enen ngwenti.”

⁴¹ Bo Israel bábhhó ye ménywinti ətí Yesu, ndü yi árémé be, “Me ke nchí nenyíe enen néfú amfay.” ⁴² Bárem be, “Pú Yesu mmə Joséf

né? Pú séríní etayi ne máyi? Ékò ná ke yi arem be, ‘Mfu amfay ke nchí ntwò fá amik?’”
 43 Yesu akeme be, “Dǒ ká nenywíntí eneká nò. 44 Yě mmu apú kwáy bétwò ntá ya mbák Etaya mmu átó me abhíkí ya yi ntá ya. Ne mmu ane átwò ntá ya, chòj nkè yi ampètnsem ndù nepém ndù nywòp ngwenti. 45 Echí amem basíní baremé kepínti be, ‘Chòj Mandem ántón bó mankem.’ Yěntíkí mmu ane ághókó, ne aghók enyinj ene Etaya áréme, átwò ntá ya. 46 Mpú rem chi be mmu achi ane anan aghò Etaya. Mmu ane áfú ntá Mandem ke ánán ághó yi. 47 Tetètep, mmũ ane anoko ábhòj nepém enen nebhiki bhòj ngwenti. 48 Me ke nchí nenyíé enén néchyè nepém. 49 Bachĩmbi bheka mányíe nyaka mana amem baso, yě nò, bò mankem bágu. 50 Ke né chi nenyíé enen néfú amfay, bé mmũ ane ányíé nó áké gu. 51 Me ke nchí nenyíé enen néchyè nepém enen néfú amfay. Mmu ane ányíé nenyíé enen, ábhák nepém mpoknkem. Nenyíé enén mēchyè chòj bé bǒ mmik mámbòj nepém, chi nyamwuet eya.”

52 Enyinj ene Yesu áréme ékú bo Israel bábhò bekem epúití ne bati, mándeme nòkò be, “Ná mmũ-ne ákway bechyè bhese nyamwuet ayi be senyie?”
 53 Yesu aghati bhò be, “Tetètep, mbák bábhíkí nyíé nyamwuet Mmu ane áfú ntá Mandem, mányú manon ami, bápú

bhòj nepém. 54 Mmũ ane ányíé nyamwuet ya ne anyú manon ma, ábhòj nepém enen nebhiki bhòj ngwenti, ne chòj nkè yi ampètnsem ndù nepém ndù nywòp enen ngwenti. 55 Nyamwuet eya ke áchí mbòj nenyíé menyie, ne manon ama ke áchí mbòj mmém amen menyu. 56 Mmu ane ányíe nyamwuet ya ne anyú manon ma, áchí babhát ne me, ne me nkwò nchí babhat ne yi. 57 Eta mmu achi nepém ke átó me, ne eti yi ke nchí nepém. Nkúbhé enyu eyò ke echi be, mmũ ane ányíe me ábhák nepém eti ya. 58 Né chi nenyíé enén néfú amfay nétwò fá amik. Népú mbò enén bachĩmbi bheka mányíé nyaka, bágu. Mmũ ane ányíé nenyíé enen ábhòj nepém enen nebhiki bhòj ngwenti.” 59 Yesu arem barak ane mpok yi áchí amem ekeré nenikimueti ene etòk Kapènaum átòn bo.

Beyá bakojo Yesu báchen yi, báro

60 Bakojo Yesu bághókó nókó kepi eken yi árem, beyá bhap béré rem be, “Ané ndak atan acha, agha ákway beka wu?” 61 Yesu áriní bé baghókó bhi mánywinti eti ndak ane. Abhép bò be, “Bati ábé bhe eti ndak ane ndémé? 62 Mbák mángó ye Me Mmu mfú ntá Mandem ndu nchí petnsem amfay ndù nebhuet ane mfú, bārem bé yi? 63 Efónó Mandem ke áchyè nepém. Mmuet nkwa apu kè yěnyinj. Beyòj ebhén ngátí bhe bétwò

ne Efónó Mandem ne béchye nepém. ⁶⁴ Yě nɔ, mbək yeka bábhíkí noko.” Yesu aríní bo abhen bábhíkí noko yi te ndũ nebhðnet, ne aríní mmu ane ábhónó beti yi. ⁶⁵ Yesu arem ye be, “Èti yɔ ke ngátí bhé be mmu apú kway bétwɔ ntá ya mbák Èta abhíkí chyε yi mbi.”

⁶⁶ Nebho mpok yɔ, beyä bakoŋo bhi báya mmæet ansem, bó kepepe koŋo yi. ⁶⁷ Èká Yesu abhép baghókó bhi bati byo ne apay be, “Ná ne bhe, bārɔŋ nkwo?” ⁶⁸ Símun Píta akeme yi be, “Èta, ntá agha? Wɔ ke óbhónó beyɔŋ ebhen béchye nepém enen nebhíkí bhɔŋ ngwenti. ⁶⁹ Sénoko ne séríní be wɔ ke óchí Mmu Nyánjá ane Mandem átó.” ⁷⁰ Yesu akeme bhó be, “Pú njap be bati byo ne apay? Yě nɔ, mmũ yweka amɔt abhɔŋ efónó ebábu.” ⁷¹ Yesu ārəm nyaka nɔ èti Júda, mmð Símun Iskariɔt, mbɔnyune Júda, mmu amɔt ndũ nkwo baghókó bhi bati byo ne apay, abhɔŋ nyaka nkaysi beti yi.

7

Yesu ne bɔmayi

¹ Barak ane áfúéré nókó, Yesu are kɔ mbãŋ ne mban, atú Gálili. Yi keyán bekɔ atú Judéya mbɔnyune bo Judeya báyan nyaka mbi béway yi. ² Mpok yɔ, epã bo Israel ene bábhiní be Èpa Bétem * érop kekwoɔ. ³ Èku bɔmayi bárém

ntá yi be, “Fä fá, dók atú Judéya be bakoŋo bhe mángó menyiní maknkay ebhen ókà. ⁴ Yě mmu apú kɔ menyiní maknkay bhésé bhésé mbák äyan bo mándíní yi. Tëndu ókà menyiní maknkay, kɔ nókó bhɔ kponɔroŋ be mmik nkem ángó.” ⁵ Ke yě chi bɔmayi kenoko yí. ⁶ Yesu arem ntá yap be, “Mpok aya abhíkí re kway, ke ntá yeka yéntiki mpok akway. ⁷ Bð mmik bápú kwáy bepap be. Bápap me mbɔnyune nchí rem be menyin ebhen bó bákà beber. ⁸ Bé babhɔŋ mándók ndũ epa. Mpú rɔŋ. Mpok aya abhíkí re kwáy.” ⁹ Yesu árém nɔ, arɔp atú Gálili.

Yesu yi be menyin ebhen yi atɔŋ béfú chi amfay

¹⁰ Èné bɔmayi mánán báró, bárónó Yerúsalem ndũ epa eyɔ, Yesu arək aré nkwo. Ke arək chi bhésé bhésé, kerón kponɔroŋ. ¹¹ Bðbati bo Judeya béré yan yi aré mándeme nɔkɔ be, “Yí achi fá?” ¹² Bo béré rem beyä menyin èti yi. Mbək mándeme nɔkɔ be, “Yí achi erítí mmu.” Báchák be, “Nsé, árwo bho be máném ebhi!” ¹³ Yě nɔ, yě mmu amɔt kerem enyin kpónórón èti yi, mbɔnyune bácháy nyaka bðbati bhap.

¹⁴ Ègháká nókó nenti epa, Yesu arək amem ekerákap Mandem abho betɔŋ bo Èyɔŋ Mandem. ¹⁵ Bðbati bo Judeya bábhák maknkay

* 7:2 Èpa Bétem: Chi epã ene bo Israel mányíe ndũ bétik mpok ane báchòkɔ nyaka chi ndu bétem, mpok báfú Ijip bákð berɔŋ Kanán.

ndũ menyij ebhen yi átõn mándeme nõkõ be, “Ná mmũ-ne áré riñi enyij enyu ene, ené yi ábhíkí ghõk ekáti?”
 16 Yesu akeme bhõ be, “Menyij ebhen mětõn bėbhíkí fu ntá ya. Bėfú chi ntá mmu ane átõ me. 17 Yě agha ane ábhõjõ nti bekũ enyij ene Mandem áyàn, áriñi be menyij ebhen mětõn bėfú chi ntá Mandem ne be puyě membõj ke ntí betõj bhõ. 18 Mmu ane árẽm menyij ndũ betanj ebhi, áyan kenókó eki yimbõj. Mmu ane áyàn bo mánchyé kenókó chi ntá mmu ane átõ yi, achí mmũ tetep, bapu apú ne yi. 19 Moses achyé nyaka bhe bebhé, pú nõ? Yě nõ, yě mmu yweka apú bhuré bhõ. Ndaká yí báyanj beway me?” 20 Beyã bo abhen báchí are bákéme yi be, “Efõjõ ebábũ ésdõri wõ! Agha áyàn beway wõ?” 21 Yesu akeme bhõ be, “Nkũ erijí maknkay émot manyu áchok bhe. 22 Moses aghátí nyaka bhe be mãnsyėbhé nõkó bõbheka. Yě nõ, ebhé yõ ebhiki fu nyaka ntá Moses. Efü chí ntá bachĩmbi abheka. Ne bãsiẽp mmu ndũ nywõbhé neywẽmũet. 23 Bě bãsiẽp bo ndũ nywõp neywẽmũet be bãke kwen ebhé Moses. Bãbenti ne me mbõnyuné nkũ mmũ neme átãj ndũ nywõbhé neywẽmũet? 24 Báké kpót manyé mmu bekojõ menyij ebhen bãghõ yi ákã. Bãbhõj bekpõt manyé sayri bekojõ tetep Mandem.”

Bo bare bhép mbák Yesu ke áchi Mpeme

25 Mbõk bo Yerusalem béré rem ye be, “Pú mmũ ré báyanj beway ne? 26 Achí fá árẽm kepi kponjõrõj, ne bãbhíkí rem yěnyij ntá yi. Ekway bebhak be bõbati báriñi be yí chí Mpeme Mandem afyé nyaka bariẽp be átõ? 27 Ke sériñi ebhak ene mmũ-ne áfú. Mpok Mpeme Mandem afyé nyaka bariẽp be átõ átwõ, yě mmu apú riñi nebhuet ane yi áfú.” 28 Eká, ndu Yesu átõj bho amem ekerákãp Mandem, arem ne eyõj etanjatãj be, “Báriñi me, ne báriñi ebhak ene mfú? Mbíkí twõ ndũ betanj ebha. Mmũ ane átõ me achí mmũ tetep. Bãbhíkí riñi yi. 29 Ndĩjĩ yi, mbõnyune mfú chí ntá yi, ne yi ke átõ me.”

30 Enyij Yesu árémé ékũ béré yan bekem yi, ke yě mmu abhíkí tãk yi awõ amũet, mbõnyune mpok ayi abhíkí re kway nyaka. 31 Beyã bo mánõko yi, mándeme nõkõ be, “Mbák Mpeme Mandem afyé nyaka bariẽp be átõ ántwõ, chõj ankũ menyijí maknkay ebhen bėchá ebhen mmũ-ne ákũ?”

Bátõ bo be mánkém Yesu

32 Bõnkwõ Fárisi bághókó nõkó ndũ bõ eka yõ bárẽm beyã menyij eti Yesu, báchem ne bõbati bachiãkap, bátõ babhabherí abhen ekerákãp be mankem yi. 33 Yesu arem ye ntá yap be, “Mbõj bėpet bebhak ne bhe ndũ mómbinj mpok ke ndók ntá mmu ane átõ me. 34 Chõj mãnjan me, ke bãpú ghõ me. Nebhuet ane mérõj bãpú kwáy bėtwõ

aré.”³⁵ Bo Israel bábhó berem ne bati be, “Ati bérón fá, ené sépú kway chon begħo yi? Ati beron chi etókó mankó ené bō bhese bátáká bárónó aré ke? Ayān beron bétōn bo abhen bápú bo Israel aré ke?”³⁶ Yi be ‘Chon sēnjān yi, ke sepu ghō, ne bé nebhæet ane yi árōn, sépú kway beron are. Nó be yi?’ ”

Manyier amen áchyè nepém

³⁷ Egháká nókó nywōbhé ngwenti epa, nó chi, nywōp negho enen epā eyō, Yesu afate arem ne eyon etanatan be, “Mmū ane manyier ákwak yi, ántwó ntá ya. †³⁸ Echí nkúbhé mbō enyu básinjí amem Ekáti Mandem be, ‘Mmū ane anókó me, manyier amen áchyè nepém áfu yi anti ansep nókó mbō nyén.’ ”³⁹ Yesu árēm nyaka nō ěti Efónó Bedyere ené bábhónó bechye ntá bo abhen mánóko yi. Bábhíkí re chye nyaka Efónó Bedyere ntá bo abhen mánóko mbōnyune Mandem ábhíkí re sōt nyaka Yesu amfay, ányché yi kenókó.

Bétáká békwén néntí beyā bho ěti Yesu

⁴⁰ Bo bághókó nókó beyon ebhén Yesu árémé, mbōk bo bábhō berem be, “Né, chí ndemekēpīnti Mandem ane ábhónó nyaka bétwō.”⁴¹ Báchák be, “Chi Mpeme Mandem afyé nyaka bariēp be ātō.” Ke abhénéfú bárem be, “Yi abhōn befū chi atú Gálili ke?”⁴² Pú básinj amem ekáti be,

Mpeme Mandem afyé nyaka bariēp be ātō chi ebhárémō Mfō Debhít ne abhōn befū chi Bétlehem, etók nebhē Mfō Debhít?”⁴³ Eká ákóré ne betaka bekwēn nenti nap ěti Yesu.⁴⁴ Mbōk ayap báyan nyaka bekem yi ke yě mmu ketók yi awō amæet.

Bōbati bo Israel kēka ne Yesu

⁴⁵ Babhabheri abhen ekerákap Mandem bápēt ye nsem ntá bōbati bachiákap ne bōnkwō Fárisi. Bōbati bábhép bhó be, “Ndaká yí bábhíkí twō ne yi?”⁴⁶ Babhabheri ekerákap bákéme bhō be, “Yě mmu abhíkí re rem menyū menyinj ebhen mmū wu árēm!”⁴⁷ Bōnkwō Fárisi bákéme bhō be, “Arwō be nkwō bāgúré ebhi?”⁴⁸ Bāghō yě mūnti etók amōt anókó yi? Bāghō yě mūnkwō Fárisi anókó yi?”⁴⁹ Ndiere ndéndemebho abhen, bábhíkí rinji bebhé Moses ke mánóko yi. Ntá Mandem, bō mankem báber!”⁵⁰ Nikōdémōs, mmū wap amōt ane ánān árónó nyaka ntá Yesu abhep bhō be,⁵¹ “Ebhé eyese éká be mánchyé mmu ntemsi ené bábhíkí re tan yi, mándinjí sayri sayri enyinj ené yi áku?”⁵² Bákéme yi be, “Wō nkwō ochí mmū Gálili? Yinjí Ekáti Mandem, chon óngó bé yě ndemekēpīnti amōt apú kway befū atú Gálili.”

† 7:37 Mpok epā yo, bo Israel bátik nókó nyaka ndu Mandem áchyé bhō manyier amen áfú chi ndū setárébhé, mpok bákó amem baso.

53 Yěntiki mmu áró ye, agure eket eyi. †

8

Ngoré ane bákémé ndü akwèn berwɔp

1 Yesu arɔk amfay Njie Menɔk Olif. 2 Néyí nókó, apetnsem ekerákap Mandem bëti bëti. Bõ mankem bárók ntá yi. Achakɔ amik, abho betɔŋ bhɔ Eyɔŋ Mandem. 3 Batɔŋ-ebhé Mandem ne bõnkwo Fárisi báyá ngoré ane bákémé ndü akwèn berwɔp, bátwɔ ne yi, bátep besí bõ mankem. 4 Bárém ntá Yesu be, “Ntɔŋ, bákém ngoré ndu akwèn berwɔp. 5 Ekáti bebhé Moses éghàti bhese be bábhɔŋ bétém̄ti enyü ngoré ne ne batay mángwáy. Ɔrem bé yí?” 6 Bárém nɔ ndu memɔ yi be mámbón mbi bebhat ndak yi amæt. Yesu atep ntí amik, ansinji nɔkɔ enyih amik ne senɔŋ awɔ. 7 Ndu bárɔŋ ambi berem be yi ányché bhɔ eyɔŋ, anyabhe mmæt téé, aghati bhɔ be, “Mmũ yweka ane ábhíkí re kɔ bebú ánjambi ámbwóp ntay antem yi.” 8 Apet atep ntí amik ánsinji nókó enyih amik ne senɔŋ awɔ. 9 Bõ bhɔ bághókó nókó enyih ene Yesu árémé, bábhó berɔ amɔt amɔt, bebho ne baseansi. Yesu arɔp aywínti ne ngoré wu aré téé, besí bhi. 10 Yesu ayɔŋ amik arem ntá yi be, “Mma, bó báchí fá? Yě

mmu abhíkí rem be mángwáy wɔ?” 11 Akeme Yesu be, “Eta, yě amɔt.” Yesu arem be, “Mé nkwó mbíkí rem be mángwáy wɔ. Dók, ke óké pere kɔ bebú”.

Yesu chi Erónó mmik

12 Yesu apet abho béghàti bho menyih. Arem be, “Nchí erónó ene échyè nepém. Mmu ane ábháré mmæt ne me, ábhɔŋ bediéré ebhen békà bo mámbón nepém, ne apú kɔ amem ejuri.” * 13 Bõnkwo Fárisi bárem ye ntá yi be, “Wɔ mbɔŋ órèm ɛti mmæt ye. Enyih ené órèm puyě ndak.” 14 Yesu akeme bhɔ be, “Yě émbak be nchí rem chí ɛti mmæt eya, enyih ené méré̄m chí mbɔŋ ndak, mbɔnyune ndínjé ebhak ené mfú ne ebhak ené méré̄n. Ke bábhíkí rinji ebhak ené mfú ne ebhak ane méré̄n. 15 Báyinji bho chí ne amik ke mǎmkpɔt manyé yap. Membɔŋ mpú kpót manyé mmu. 16 Yě émbak chí bé métɔŋ bhó, enyu ené métɔŋ échí erínjé mbɔnyune puyě me awántí ke nchí tan bo. Me ne mmu ane átó me ke sérèm enyü mmu áchí. 17 Básin ndü ekáti bebhé eyeka be, batísie bati apay mándem enyih émɔt, nó chí enyih ene bó bárémé échí tetep. 18 Membɔŋ nchí te ntísie bé enyih ene méré̄m chí mbɔŋ ndak, ne Etaya mmu átó me àtè me ntísie nkwó be enyih ene méré̄m echí tetep.” 19 Bábhép

† 7:53 Ndu eyɔŋ Grik, ndón 53 ne ané (Jn 8.1) achem ndu amɔt. Ɛti yɔ ke TEV (Today's English Version) afyé barón eyɔ apay ndu (Jn 8.1).

* 8:12 Yesu àyàn nyaka bo mándinji be yí achi erónó ene ékà bo mándinji tetep ane Mandem àyàn bo mandinji.

ye yi be, “Etaye achí fá?” Yesu akeme bhò be, “Bábhíkí ríñjì me, ne yě Etaya, bábhíkí ríñjì. Mbò bārinjì me, mbù bārinjì Etaya nkwo.”²⁰ Mpok Yesu átòh bho amem ekerákap Mandem ke yi áréme beyòh ebhen. Achí nyaka kékwoót ne bekubhe akap. Yě mmu ketòk yí mbonyune mpok yi abhíkí re kway nyaka.

Enyìh Yesu áréme èti ebhak ene yi áfú

²¹ Yesu apet aghati bhò be, “Nchí rò bhe, béròh. Nnán ndók, chòh mánjan me. Ke bàgu chòh ndù bebú ebheka. Bápú kwáy bétwo ebhak ene méréh.”²² Bo Israel bábhó ye berem be, “Yí be ‘Nebhuet ane méréh, bápú kwáy bétwo are,’ áyan beyaw mmuet ke?”²³ Yesu aghati bhò be, “Báchí bõ mmik. Mfu chi amfay. Báchí bõ mmik ne, mpú mmù mmik ne.”²⁴ Èti yo ke ngáti be bé chòh mǎngú ndù bebú ebheka. Chòh mǎngú ndù bebú ebheka mbák bábhíkí noko bé nchí mmu ane nchí.”²⁵ Bábhép yi be, “Wò òchí agha?” Yesu ákeme bhò be, “Nchí mmu ane ngáti bhe te nebhònet be nchi.”²⁶ Mbòh beyá bebéptí menyìh ebhen mǎkwáy berem èti yeka ne nsòt betan be. Ke mpú kù nò, mbonyune mmu ane átó me ábhæere barièp ami, ne ndiere menyìh ebhen yi ághàti me ke nchí ghati bõ mmik.”²⁷ Ène Yesu árèm nò, bó kejwimem bé yi árèm chí èti Èta.”²⁸ Èkú Yesu aghati ye bhò be, “Mánán mánjon

Me Mmu mfú ntá Mandem amfay, chòh mǎndin; bé nchí mmu ane nchí, ne bé mpú kù yěnyìh ndù betan ebha. Nchí rem chí enyìh ene Èta ághàti me ndém.”²⁹ Ne yi mmú átó me, achi ne me. Abhíkí rò me mbak awanti mbonyune mékù chí menyìh ebhen yi ákòh.”³⁰ Beyá bó abhen bághókó beyòh ebhen, mánòko yi.

Yesu ne Abraham

³¹ Yesu arem ye ntá bo Israel abhen mánòko yi be, “Báchí bakojo bha tetep mbák mǎndók ambi bekojo beyòh ebha,”³² ne chòh mǎndin; tetep ane Mandem, ne tetep wu amfere be ndù kesem.”³³ Bákéme yi be, “Séchí bebharébhò Abraham, ne yě mpok apú ane séchí basem ntá mmu. Ndaká yí órèm be chòh sémfú ndù kesem?”

³⁴ Yesu akeme bhò be, “Tetètep, yěntiki mmu ane ákù bebú, achí nsemé-bebù.”³⁵ Nsem apú bhak ndù nneréket mpoknkem. Mmò nneréket ke ábhák are mpoknkem.”³⁶ Mbák ye mbòh mmó amfere be ndù kesem, chòh mǎmbak ngangan tetep.”³⁷ Ndin; bé báchí bebharébhò Abraham. Yě nó, báyan mbi beyaw me mbonyune eyòh eya épú chwe amem bati yeka.”³⁸ Nchí ghati bhe chí menyìh ebhen ngó ntá Etaya, ke bákù chí menyìh ebhen etayeka ághàti bhe.”³⁹ Bághàti Yesu be, “Etayese chí Abraham.” Yesu arem be, “Mbò báchí bõ Abraham tetep, mbú bákù menyìh mbò Abraham ákù

nyaka. ⁴⁰ Ke bǎyàŋ mbi be way me, me mmu ngátí bhe tetep ane ngókó ntá Mandem. Abraham apú kǎ nyaka nǎ. ⁴¹ Bǎkǎ menyiy mbo etayeka.” Bǎghátí yí be, “Mandem ke achi etayese, sépú bǎ-ehǎŋ.” ⁴² Yesu aghati bhǎ be, “Mbo Mandem achi etayeka, mbǎ bǎkǎŋ me, mbǎnyune mfú chí ntá Mandem. Mbíkí twǎ chí ndǔ mmǎet ya, yí ke átó me. ⁴³ Ndaká yí bǎpú jwimem ndǔ menyiy ebhen mǎrǎm? Chi mbǎnyune bǎbhíkí bhǎŋ nti beghok beyǎŋ ebha. ⁴⁴ Bǎ bǎchi bǎ etayeka Satan, ne bǎkǎŋ bekǎ chí menyiy ebhen etayeka áyàŋ mǎnkǎ. Achi ngwayti bhǎ te nebhǎnet. Abhíkí kǎŋ tetep Mandem mbǎnyune tetep apu ne yí. Mpok yí ásè nsé, ákǎ chí enyiy ene ékó ndǎŋ ámǎt ne epiy eyi, mbǎnyune achi nsense, ne nsé enkem éfú chí ntá yí. ⁴⁵ Ke tǎndu mǎghátí bhe chí tetep Mandem, bǎpú noko enyiy ene mǎrǎm. ⁴⁶ Ntiki mmǔ ákwǎy betǎŋ be nkǎ bebú? Mǎrǎm chí tetep, ndaká yí bǎpú noko me? ⁴⁷ Mmu ane Mandem áchí etayi, ákǎŋ beghok eyǎŋ eyi. Ntí ane bǎbhíkí kǎŋ beghok Eyǎŋ Mandem áchí be bǎpú bǎbhi.”

Yesu achá Abraham

⁴⁸ Bǎbati bo Israel bákéme yí be, “Sébhíkí kǎ nefwǎp berem be ǎchí mmu Samária ne bé efǎŋǎ ebúbǎ ésdǎŋǎri wǎ?” ⁴⁹ Yesu akeme be, “Mbíkí bhǎŋ efǎŋǎ ebúbǎ. Mǎchye

Etaya kenókó, ke bǎchǎŋti nnyén ena. ⁵⁰ Mbíkí bhǎere nti bé bo mǎnchyé me kenókó. Ke mmǔ achí ane áyàŋ bé bo mǎnchyé me kenókó, ne yí ke ákway berem enyǔ menyiy bǎbhǎŋǎ bǎbhak. ⁵¹ Tetǎter, mmu ane ábhǎere eyǎŋ eya, apú gú wǎwák.” ⁵² Bo Israel bhǎ bárem be, “Békǎŋo beyǎŋ ebhe, séghǎ néne be ǎbhǎŋ efǎŋǎ ebúbǎ. Abraham agǔ nyaka, baremé kepǎnti Mandem mankem bágú nkǎŋ, ke wǎ, ǎrǎm be, ‘Mbák mmu ámburé beyǎŋ ebha apú gú wǎwák.’” ⁵³ Wǎ, ǎchá etayese Abraham mmu ágú nyaka? Baremé kepǎnti Mandem nkǎŋ bágú nyaka! ǎsǎt mmǎet ye mbo agha?” ⁵⁴ Yesu akeme bhǎ be, “Mbák mǎchye mmǎét eya kenókó, nó kenókó eka kǎpú yǎnyiy. Etaya ke áchye me kenókó, ne nkúbhé yí ke bǎrǎm be achi Mandem ayweka. ⁵⁵ Ke yǎndu bǎrǎm be yí achi Mandem ayweka, bǎbhíkí riŋi yí, me ke ndíŋi yí. Mbo ndem bé mbíkí riŋi yí, mbǎ nchí se chí nse mbo bǎka. Ndíŋi yí ne nchí bhǎere eyǎŋ eyi. ⁵⁶ Chimbi yweka Abraham, ǎndǎŋ nyaka ne manák béghǎ nywǎp netwǎ ena. Aghǎ nó, nti néri yí amem.” ⁵⁷ Bǎbati bo Israel bhǎ bárem ye ntá yí be, “ǎbhíkí re ghaka yǎ mamíé besa bepáy nsem byo, ǎbhé ǎnǎŋ ǎghǎ Abraham-ǎ?” ⁵⁸ Yesu aghati bhǎ be, “Tetǎter, Abraham

ápéere bhák, Me Nchí.” †
 59 Ekú bábhò bebwopti batay
 betemti yi ne yó mángwáy,
 ke Yesu abhesé, te áfú amem
 ekerákap Mandem.

9

*Yesu akú nnémámik aghó
 mbanj*

1 Ené Yesu áfuet áron, aghó
 mmú ane achi nnémámik te
 ndú nebhe eni. 2 Bakoŋo bhi
 bábhép yi be, “Ntɔŋ, bebú
 agha beku amík mmú ne
 ánémé? Ebhi yimbɔŋ, ke ebhen
 chi ne nno?”

3 Yesu akeme bhò be, “Puyě
 chi bé mmú-ne akú bebú, ne
 puyě chí be etayi ne máyi baku
 bebú. Amík aneme yi chi be
 eyɔ énkwak bo mángɔ enyũ
 enyinjí maknkay ene Mandem
 aywinti ákway beku. 4 Sébhɔŋ
 beku betik ebhen mmu ane átó
 me ndú mpok ane beti bébhíkí
 re twɔ. Beti bétwɔ, ne ménánj
 méntwɔ, yě mmu apú pere
 kway beku betik. 5 Mpoknkem
 ane nchí fá amík, nchí erónjɔ
 ntá bɔ mmik.”

6 Arémé nókó nɔ, apá batié
 amík, anywɔbheri ntɔp ne
 senɔŋ awɔ ndú nebhet ane
 yi apá batié, asɔt ntɔp wu
 achəri yi amík 7 aghati yi be,
 “Dók ndú éntinjnyén Sílom, sɔ
 besí aré.” Sílom chi “Bátó”.
 Mmu wu arák, aso besí are
 ne mpok ápètnsem are ghó
 mbanj. 8 Bakokosi bhi ne bɔ
 mankem abhen bárinjí nyaka
 yi mbò nninjí meninjí, bábhò
 berem be, “Pú mmú nyaka
 áchòkɔ aninjí nòkɔ meninjí
 ne?” 9 Mbək bhò béré rem

be, “Chí yi.” Báchák be, “Ae,
 ke achí mbò yi,” ke yimbɔŋ
 arem be, “Chí me.” 10 Bábhép
 yi be, “Éfákári ná ke ɔbho
 beghò mbanj?” 11 Akeme bhò
 be, “Mmu ane áká nnyén be
 Yesu ke ányóbhéri ntɔp, asɔt,
 achəri me amík, arem be ndók
 ndú éntinjnyén Sílom nsó besí
 are. Ndək aré nso besí, mbo
 beghò mbanj.” 12 Bábhép yi be,
 “Mmũ-ré achí fá?” Akeme bhò
 be, “Mbíkí rinji.”

*Báre bhep enyu éfákári ke
 nnémámik abho beghò mbanj*

13 Básɔt nnémámik ane
 Yesu áká yi ághò mbanj bárók
 ntá bɔnkwɔ Fárisi. 14 Ndú
 nywɔbhé neywemmet bo Israel
 ke Yesu ányóbhéri nyaka ntɔp
 awati yi amík, amík anene
 yi. 15 Bɔnkwɔ Fárisi bápet
 bábhép yi enyu éfákári ke yi
 ághò mbanj. Aghati bhò be,
 “Awátí ntɔp me amík, nsó
 nókó besí, mbo beghò mbanj.”
 16 Mbək bɔnkwɔ Fárisi bhò
 bárem be, “Mmũ ane akú
 enyinjí ene abhíkí fú chi ntá
 Mandem mbɔnyune apú noko
 nywɔbhé neywemmet enese.”
 Ke bachak béré rem be,
 “Ná mmu bebú ákway beku
 menyũ menyinjí maknkay
 ebhen?” Akɔre akwen nenti
 enap. 17 Bɔnkwɔ Fárisi bápet
 bábhép nnémámik ane Yesu
 áká yi ághò mbanj be, “Wɔ
 bé mmu wu ke áká óghò
 mbanj, ɔkáysí be yi achi
 agha?” Akeme bhò be, “Chí
 ndemekerpinti Mandem.”

18 Bɔbati bo Israel kenókó
 be amík ananj aneme nyaka
 yi ke apet abho beghò mbanj,

kpate mpok bábhíjǐ máyi ne etayi, ¹⁹ bábhép bhə be, “Mmǎ yweka ne, bárèm bé amík aneme yi tǎndu nebhe eni? Éfakari ná ke yi ághò mbanj néne?” ²⁰ Nnə ne chi bákeme be, “Séríjǐ bé ne chi mmó ywese, ne bé amík aneme yi tǎndu nebhe eni. ²¹ Ke sébhíkí rǐjǐ enyu éfakári ke yi ághò mbanj néne. Ne sébhíkí rǐjǐ mmǔ ane anene yi amík. Bép ká yi. Apú chí mandú mmó. Chəj yimbəj angati bhe.” ²² Chi ne nnə bákéme enyu eyə mbənyune báchəy nyaka bəbati bo Israel ne ntí be báká nyaka eyəj émot be mbák mmu ándem be Yesu chi Mpeme Mandem afyé nyaka bariep be áto, bábòk yi ndü ekeré nenikímuetí eyap. ²³ Ekə ye chi ne nnə bárem chí be, “Apú mandú mmó. Bép ká yimbəj angati bhe.”

²⁴ Ndəj ené éjwí epay, bábhíjǐ nnémámik ane Yesu ákə yi ághò mbanj, baghati yi be, “Dem tetep aywe besí Mandem. Séríjǐ be mmǔ ane órèm nə be anéné wə amík chí mmǔ bebá.” ²⁵ Akeme bhə be, “Ke chí mmǔ bebá ke puyě mmǔ bebá-a, mbíkí rǐjǐ. Ené ndíjǐ chí be nchí nyaka nnémámik, ke néne nchí ghə mbanj.” ²⁶ Bábhép yi be, “Akú yi ntá ye? Ná yi ákú ke əghə mbanj?” ²⁷ Akeme bhə be, “Nnáj ngáti bhe, ke bábhíkí noko, ndaká yí bəpet bábhép me? Bě nkwo báyanj bebhak bakojo bhi?” ²⁸ Bábhó besəkoti yi mándeme

nəkə be, “Wə ke óchí nkojo ywi, beše séchí chí bakojo Moses. ²⁹ Séríjǐ bé Mandem arem nyaka kepǐ ne Moses, ke mmǔ-ne, sébhíkí rǐjǐ ebhak ene yi áfú.” ³⁰ Akeme bhə be, “Échí me nepəp tontó be bábhíkí rǐjǐ ebhak ene yi áfú, yǎndu yi anéné me amík! ³¹ Séríjǐ be Mandem apu ghok bə bebá. Aghok chí mmu ane áchyè yi kenókó, ankə nəkə menyij ebhen yi Mandem áyanj. ³² Tě mmik ábhó, sébhíkí re ghók be mmu akə amík anéné mmu ane bábhé yi amík néménémé. ³³ Mbə mmǔ ne abhíkí fú chí ntá Mandem, mbə abhíkí kway békə ene enyij.” ³⁴ Bákéme yi be, “Kwáé, wə mmu bábhé ndü bebá, óyanj betəj bhese?” Bapuri yí bátén nefi be ámfú eket nenikímuet eyap.

Bo abhen bábhíkí noko, bachi manémámik

³⁵ Yesu aghók bé bábók mmu ane yi ákú amík anéné baten nefi. Abho beyanj yi. Aghó nəkə yi, abhép yi be, “Ónókó Mmu ane áfú ntá Mandem?” ³⁶ Yi akeme Yesu be, “Eta, mmu wu chí agha? Ghatí me, be nnókó yi.” ³⁷ Yesu aghati yi be, “Ónáj əghə yi, ne yí ke árèm kepǐ ne wə néne.” ³⁸ Mmǔ wu arem be, “Acha, nnókó.” Akwén Yesu bekak, abho béchye yi kenókó. ³⁹ Yesu arem be, “Ntwə fá amík be mámkpót manyé bhə. Ntwə bé bo abhen bachi amík néménémé mangə mbanj, ne

bé amík ánémé abhen bághò mbanj.”⁴⁰ Mbək bōnkwo Fárisi abhen bachi nyaka kekwoť bághókó nókó enyij ene yi árémé, bábhép yi be, “Jrèm nò chi be beše nkwo sýchí amík néménémé ké?”⁴¹ Yesu akeme bhə be, “Mbə bächí amík néménémé mbú bebú bépú ne bhe. Ké tēndu bārēm be bāghò mbanj, bebú ebheka berop ne bhe.”

10

Yesu atém nekay ěti mbabheri bághónómén ane tetep

¹ Yesu arem be, “Tetētep, mmű ane ápú fűét ndű nnyűbha ánychwe ndű nkwo bághónómén, ké áko chí ebhak échák anchwe amem, chí ngép. Mbák épú nə, chí ngébhé ntantañ.² Ké ane áfűét ndű nyűbhá, chí mbabheri bághónómén.³ Mbabheri nnyűbha, ənène nyűbhá ntá yi. Bághónómen áriñi eyəñ eyi. Abhiñi yó ndű manyén ayap, ansət yó amfu ne yə.⁴ Ne ánánj ántén yó ankem nefi, árónj ambi, yó ánkoño nəkə ansem, mbənyune áriñi eyəñ eyi.⁵ Apú koño kenkš mmu. Abűé yi bűe, mbənyune ábhíki riñi eyəñ eyi.”⁶ Yesu atém bo Israel nekay enen, ké bó kejwimem ndű ntí nekay.

Yesu ké áchi Eríti Mbabheri bághónómén

⁷ Ekű, Yesu apet aghati bhə be, “Tetētep, me ké nchí nyűbhá bághónómén.⁸ Bő mankem abhen bayambi bátwó ké mětűò, chí baghép

ne baghép batanñ batanñ. Baghəñəmen ábhíki ghók bhə.⁹ Me ké nchí mbínywəp. Mmu ane áfűét ntá ya ké anchwe, enyij épú tək yi. Achwè, amfű mbə enyű yi ákónj, ambónj yěntiki enyij ene yi áyàn.¹⁰ Ngép átwò chí béghep aghép, bėwáy, ne béchónji. Ntwə bé bo mámbónj nepém ne bé mámbónj nə nénjwí pəot ne áfók ankem.

¹¹ “Me ké nchí eríti mbabheri bághónómén. Eríti mbabheri bághónómén áchye nepém eni ěti bághónómén ayi.¹² Mmű ane básóré ndű betik be ámbábhéri nókó bághónómén ené yi ápú mbabheri bághónómén ne yə apu ayi, ághə nkwo ndu átwò andə bághónómén ambűé, nkwo ankém mbək, ne antak achak.¹³ Abűé mbənyune achí chí műbetik, ne ápú fyé ntí ne bághónómén.¹⁴ Mme ké nchí eríti Mbabheri bághónómén. Nđiñi bághónómén aya, ne bághónómén aya áriñi me,¹⁵ nkúbhé mbə enyű Etaya áriñi me, me ndiñi Etaya. Ne nchí chye nepém ene ěti bághónómén.¹⁶ Mbəñ bághónómén áchák ané ápú ndű nkwo bághónómén ane. Mbəñ bésət yó nkwo, ntwó ne yə, bé ánychém mműet ne anéfű. Chəñ ánkoño eyəñ eya. Enkű yó ankem ámbak ndű nkwo ámət ané ábhónj mbabheri bághónómén amət.¹⁷ Etaya akəñ me mbənyune nchí chye nepém ena be mpət mbəñ nə.¹⁸ Yě mmu apú

ane ásòt nepém ena ntá ya. Membõñ ke nchí chye nepém ena. Mbõñ betañ béchye nõ, ne mbõñ betañ bépét bebhoñ nõ. Ene, chí enyiyi ené Etaya ághátí me nkũ.”

¹⁹ Beyõñ ebhen békũ ákõre ápet ákwén nenti bo Israel. ²⁰ Beyã bhap béré rem be, “Efónó ebúbũ ésõñõri yi! Abhokori! Ndaká yí bäté, bãghòk enyiyi yi árem?” ²¹ Ke báchák béré rem chi be, “Puyë menyiyi ebhen mmu ane efónó ebúbũ ésõñõri yi akwáy berem ne. Efónó ebúbũ ékwáy békũ nnémámík ángó mban-á?”

Bo Israel bábyak Yesu

²² Mpok aghaka ane bo Israel mányie epa ene bátik ndu máníkímuet báfyé ekerákap ene Yerúsalem awõ Mandem. ²³ Mban are kwén, Yesu arók ekerákap Mandem, are kõ ndu móket mambarenkók ane bábhijí bé móket mambarenkók Sólomon. ²⁴ Bo Israel bárók, bákáp yi, bábhó bebhep yi be, “Chõñ óndõ sénonõ entat ná ke óngati bhese mbák wõ ke óchí Mpeme Mandem afyé nyaka bariép be ätò. Mbák wõ ke óchí Mpeme, ghatí bhese kponõronõ.” ²⁵ Yesu akeme bhõ be, “Nnán ngátí bhe, ke bábhíkí noko. Betik ebhen mëkũ ndũ nnyén Etaya bétõñ be enyũ mmu nchí. ²⁶ Yë nõ, bãpú noko mbõnyune bãpú ndũ nkwó bãghõñõmén aya. ²⁷ Bãghõñõmén aya ághòk eyõñ eya. Ndíní yó, ne yõ ákõño me. ²⁸ Ne nchí chye yó nepém enen nebhiiki bhõñ ngwenti.

Apú gú áném. Mmu apú ane ákwáy béferé yó amóya. ²⁹ Etaya mmu áchyé me yõ, achá bo mankem. Ne mmu apú kwáy beferé yõ ndu amõ yi. ³⁰ Me ne Etaya séchí mmu amõt.”

³¹ Yesu áremé nõkó nõ, bo Israel bápét bábho bebwõpti batay ndu betemti yi ne yó mángwáy. ³² Yesu arem be, “Ntõñ be beyã berítí menyiyi ebhen nká ndũ nnyén Etaya. Ndu menyiyi ebhen menkem, ené éká bãyanõ beway me ne batay chí ené?” ³³ Bo Israel bákéme yi be, “Sépu yanõ béwáy wõ ne batay ãti erítí enyiyi ene óká, ke ãti órèm be óchí Mandem yëndu óchí nkwanõwanõ.” ³⁴ Yesu akeme bó be, “Pú básinõ amem ekátí bebhe eyeka be Mandem arem be, ‘Me ndem bé bächí bõmandem?’ ³⁵ Séríní bé enyiyi Ekátí Mandem érèm épú kway bewupsi enyu. Mbák Mandem abhijí nyaka bo abhen bãghòk eyõñ eyi be bõmandem, ³⁶ ná bãkway berem be mërèm be nchí Mandem ndũ ndémé be nchí Mmõ Mandem, mmu yi áyábhé átó fá amik? ³⁷ Mbák mpú kũ chi betik Etaya, báké noko me. ³⁸ Ke mbák mëkũ chí betik Etaya, yëndu bábhíkí noko me, nokó ká enyiyi ené betik ebhén mëkũ béghátí bhe. Chõñ eyõ énkwak mändijí, ne mánjwimem bé Etaya achi babhat ne me, ne me nchí babhat ne Etaya.” ³⁹ Bápét babho beyanõ mbi ndu bekem yi, afori bó amõ arók ebhakayi.

40 Apetnsem ebhë manyu Jódan, ndü nebhæet ane Jšn ájwiti nyaka bho, abhak aré. 41 Beyä bo bárók ntá yi mándeme nəkə be, “Jšn ábhíki kə yënyijí maknkay émət, ke yëntiki enyij ene yi árémé ěti mmü ane échí tetep.” 42 Beyä bo mánóko Yesu ebhak eyə.

11

Newú Lásárəs

1 Mmü amət achi nyaka etək Bétani, ane áká nnyén be Lásárəs. Akwén neme. Bétani abhak etək ene María ne mómayi Matá bächəko. 2 María wu, ke áwáti nyaka bekak Yesu Acha ne bawerérier, are tесе ne emenéntí yi. Yi ke mómayi Lásárəs akwene nyaka neme. 3 Eká bōmayi bátó eyə ntá Yesu Acha be, “Acha, mmæere ywe ane ókónó äme.” 4 Yesu ághókó nókó ntó enen arem be, “Neme enén népú nemé newú, néchí chí békə bo mángó betan Mandem. Nétwə chí be némbák enyij ené ekə bo mángó be Mmə Mandem abhəj betan.”

5 Yesu akəj nyaka Matá ne bōmayi María ne Lásárəs tontó. 6 Yě nə, mpok yi ághókó bé Lásárəs äme, achəkə ebhak ene yi achi ndü manywəp apay. 7 Manywəp yə apay áfúéré nókó, arem ntá bakojo bhi be, “Sémpétntsem atú Judéya.” 8 Bakojo bhi bárem be, “Ntəj, ébhíki re tat ene bō batí Israel báyañ bétenti wə ne batay mángwáy, əbhé őpetntsem aré?” 9 Yesu akeme bhə be, “Pú manəkó nywəp

áchi byo ne apay bébho beti bégháka beku? Mmu ane ákə ne ngósí, apú chijti nekwen mbənyune ághə erónó mmik. 10 Ke mmu ane ákə ne beti áchijti ankwen mbənyune mban apu ghə.” 11 Yesu átémé nókó nekay enen, aghati ye bhə be, “Mmæere yweše Lásárəs akwen kenó, ke nchí rəj ménéme yi ndü kenó.” 12 Bakojo bhi bárem be, “Acha, mbák əbhəre kenó, chəj aneme, ambak sayri.” 13 Kenó ekən Yesu árémé nyaka be Lásárəs əbhəre kebhak chi newú ke bákáysi be Yesu arem chi be Lásárəs əbhəre kenó mbəj. 14 Eká, ye Yesu aghati bhə kponorəj be, “Lásárəs agu, 15 ne ěti yeka, mbəj manák be mpú aré mbənyune efakari chi be be mánókó. Séndók séngó yi.” 16 Təmás ane bəbhijí be Efák, arem ntá bati bakojo Yesu abhénéfú be, “Séndók ká nkwo be Yě chí newú, séngú ne yi.”

Yesu ke akə bawú mámpétntsem ndü nepem

17 Yesu ágháká nókó Bétani, aré, aghó bé mánəj bəbhéme Lásárəs kpát efæet manywəp anwi. 18 Béfu Bétani bégháka Yerúsalem achi nyaka mbə nekə bəkilometa babay ne ebhək, 19 ne beyä bo Israel bárók béwáka ne Matá ne María ndü newú mómayap. 20 Matá ághókó nókó bé Yesu átwə, afú, arək atemeri yi ené María árəbhé anywóp. 21 Matá ághó nókó Yesu, arem be, “Acha, mbə əchí fá, mbə mómaya abhiki gu! 22 Ke ndijí be yě chí néne, yëntiki

enyij ene óbhébhé Mandem áchyε.”²³ Yesu aghati Matá be, “Chōj mómaye ampεtnsem ndũ nepém.”²⁴ Matá arem be, “Nđinjí bé chōj ampεtnsem ndũ nepém εwak ene bawú mankem bápεtnsem ndũ nepém, ndũ ngwenti mmik.”²⁵ Yesu arem be, “Me ke nchí kε bawú mampεtnsem ndũ nepém, mámbak nepém. Mmu anε ánókó me, yě angú gú, chōj ampεt ambak nepém.”²⁶ Ne yě agha anε áchí nepém, anoko me, apú gú wáwák. Matá, onókó beyōj ebhen?”²⁷ Matá akeme be, “Acha, nnókó. Nnókó bé ochí Mpeme Mandem afyé nyaka bariεp be átò, Mmō Mandem anε ábhónó nyaka bétwō fá amik.”

Yesu are di kebho

²⁸ Matá árémé nókó nó, arōk abhijí mómayi María, aghati yí ndũ eyu be, “Ntōj atwō, ne áyāj beghō wó.”²⁹ María ághókó nókó nó, afate, áyák arōk ntá Yesu.³⁰ Yesu abhíkí re ghaka nyaka etōk, abhak chí ndũ nebhuεt anε Matá atεmeri yi.³¹ Bo Israel abhen báchí anywōp ne María báwaka ne yi, bāghó nókó ndũ yi afate áyák áfú nefi, bákónjo yi ne nkaysi be ārōj ndũ nnem beđi kebho are.³² María arōk nebhuεt anε Yesu achi. Neghó yí ághó Yesu, akwén yi bekak abho berem be, “Acha, mbō ochí fá, mbá mómaya abhíkí gú!”³³ Yesu ághó nókó ndũ María áđi ne bo Israel abhen bátwō béwáka ne yi báđi nkwō, étók yi te anti, ntínso nékém yi.

³⁴ Abhép bhó be, “Bábhémé yi fá?” Bákeme yi be, “Acha, twó ghó.”³⁵ Yesu adi.³⁶ Eká bo Israel bhō bábhō berem ne bati be, “Akōj nyaka Lásárōs achá! Ghō ndu áré di.”³⁷ Ke mbōk eyap béré rem chi be, “Yi mmu áká nnémámik ághō mbanj, apú kwáy nyaka bekε be Lásárōs áké gú?”

Yesu akε Lásárōs apεtnsem ndũ nepém

³⁸ Epét etōk Yesu tontó, afa, arōk ndũ nnem. Nnem enō nébhak chí mbok anε achi ndũ setárebhé. Mánanj básōt nyaka ntay negho bákúti nyūnem.³⁹ Yesu aghati ye bo abhen bachi are be, “Biñiri ká ntay enō feré.” Ke Matá, manō ngú arem be, “Acha, eriep éya chōj encha. Ekε manywōp anwi echōj ené bábhémé yi!”⁴⁰ Yesu aghati Matá be, “Matá, pú ngátí wó be mbák onókó, chōj óngó betanj Mandem?”⁴¹ Bábijiri ye ntay enō báfere anyū nnem. Yesu ayōj amík ayijí mfay arem be, “Eta, nkáká wō bé oghok me.⁴² Nđinjí bé óghok me mpoknkem, ke ndem enyij ene chí eti bo abhen bachi fá téé bé mánkwáy menoko be wō ke étó me fá amik.”⁴³ Yesu árémé nókó nó, abik be, “Lásárōs, fú twó!”⁴⁴ Lásárōs mmu anε ánāj ágú nyaka, afú ndũ nnem, ne nden ene mánébhé yí amō ne bekak ne besí ke bábhéme yi. Yesu aghati bō be, “Kañarí ká nden eyō yi amuεt, be yi ándók.”

Bōbati etək bāté eyu be mángwáy Yesu

(Mt 14.22-33; Mk 6.45-52)

45 Beyǎ bo Israel abhen bakoŋo María bǎghó enyij ene Yesu áká, mánóko yi. 46 Ke mbək yap báfá bǎrók ntá bōnkwǎ Fárisi bǎghati bhó enyij ene Yesu akǎ. 47 Bōbati bachiǎkap Mandem ne bōnkwǎ Fárisi bǎbhij bo ndü echemé bōbati Israel. Bǎchémé nókó nebhuet amət bárem be, “Chəŋ sénkǎ ná? Mmü-ne ätəŋ beyǎ berinj maknkay. 48 Mbák séndó yi andək ambi bekǎ menyij ebhen, chəŋ yěntiki mmu anoko yi. Ne mbák émfákári enyu yǎ, bō Rom bǎtwó máncəŋti ekerákap Mandem eyese ne etək eyese.” * 49 Ke mmü wap amət ane áká nnyén be Káyfas ane achí nyaka mǎngo bachiǎkap Mandem ndü mmíe enǎ, arem ntá yap be, “Bǎbhíkí rinj yěnyij! 50 Bǎbhiki rinj be eri ntá yeka be mmu amət ángú žti bo mankem echa be etək enkem enem?” 51 Káyfas abhíkí rem nyaka nǎ chi mbǎ enyij ene éfú ndü nkaysi yi. Mandem ke áká nyaka be yi andem nǎ mbǎ mǎngo bachiǎkap ndü mmíe enǎ. Arem bé chəŋ Yesu ángú žti bo Israel mankem. 52 Yesu abhiki bhǎŋ nyaka bégu chí ndiere žti bo Israel. Abhǎŋ nyaka bégu žti bō Mandem abhen bǎtáka mmik nkem be mambak ndü

nkwǎ amət. 53 Bébhó ewak eyǎ, bōbati bo Israel bǎré yǎŋ mbi béwáy Yesu.

54 Yesu kepere kǎ ye kponorəŋ atú etək bo Israel. Afa aré, arək atú etək ene echi kekəwət ne baso, amem etək ene bǎbhij be Efraim, abhak are ne bakoŋo bhi.

55 Mpok menyie Epǎ Nekinj bo Israel arəp kekəwət. Beyǎ bho bǎfa ndü bōbetək bhap bako, barək Yerúsalem ené mpok epǎ eyǎ ábhíkí re ghaka, ndu bekǎ be mámbák pépép besí Mandem mbǎ enyu bo Israel bákǎ nǎko nyaka. 56 Bō bhó báyan nyaka Yesu, ne ndu bǎchémé amem ekerákap Mandem bǎré bhép bati be, “Bǎkǎysí bé yí? Bǎkǎysí bé apu twǎ ndü epǎ?” 57 Bōbati bachiǎkap ne bōnkwǎ Fárisi bǎchyé nyaka eyəŋ be yě agha ane árinj ebhak ene Yesu achi, ángátí bhó be mánkém yi.

12

Nğǎré amət awati Yesu ne bawerérip

(Mt 26.6-13; Mk 14.3-9)

1 Epǎ Nekinj éróbhé nókó manywəp atandat, Yesu afa arək Bétani. Bétani abhak etək Lásárǎs ane Yesu akǎ yi apetnsem ndü nepém. 2 Aré, bákǎ yi nenyíe béku. Matá ke áfuèt nyaka nenyíe. Lásárǎs abhak mmu amət ndü bo abhen bachəkǎ mányie nenyíe ne Yesu. 3 María asət esáyíri ékpémé bawerérip amen áyá nkáp apikiri bekek Yesu,

* **11:48** Bōbati etək Israel bǎkǎysi nyaka be mbák mándó bo mandək ambi bekoŋo Yesu bo bǎkway besət yi mbǎ mmu ane átwó bǎfére etək Israel anten bō Rom ne eyǎ énkǎ bō Rom mántwǎ manguep nenu amem etək eyap.

antese nõkõ ne emenénťi yi. Eket enkem éjwi ne erítí eriebhé bawere mõ. ⁴ Júdas Iskariõt, nkoŋo Yesu amõt ane ábhónó nyaka beti yi arem be, ⁵ “Bákway mbu beti bawerérier amen anchye nkáp ané nkubetik ányie ndũ mmíé. Ndaká yí bábhíkí tí mó mánsõt nkáp mánychye ntá bachébhébo?” ⁶ Júdas abhiki rem nyaka enyu eyõ chi be ághõ báchébé bho ntínso. Arem nõ chi ndu ábhónó nyaka nti ngép. Ne ndũ nkwo bakoŋo Yesu, yi ke áchí nyaka mbure nkáp, ne ášõt nyaka aywi aré ansem ansem anyie nõkõ. ⁷ Yesu arem be, “Dõ yí! Eri yi ambure bawet amen be ámbák ndũ nywõp enen bábheme me. ⁸ Bachébhébo bachi ne bhe mpoknkem, ke mpú bhak ne bhe mpoknkem.”

Bõbati etõk báté eyu be mangway Lásárõs

⁹ Beyã bo Israel bághókõ nõkõ bé Yesu achi Bétani, bárók are, puyë ndiere ndu béghõ Yesu ke ndu beghõ Lásárõs nkwo mmũ yi akũ apetnsem ndũ nepém. ¹⁰ Ekũ bõbati bachiãkap Mandem báté eyu be mángwáy Lásárõs nkwo. ¹¹ Báyan nyaka be mángwáy Lásárõs nkwo mbõnyune enyih ene efakari ne yi ekũ nyaka batĩ bo Israel bábhè bhõ, mánoko nõkõ Yesu.

Yesu achwe Yerúsalem mbõ Acha

(Mt 21.1-11; Mk 11.1-11; Lk 19.28-40)

¹² Néyí nõkõ, beyã bo abhen bátwõ ndũ Epã Nekihĩ bághók bé Yesu átwõ Yerúsalem. ¹³ Ekũ bo babho békpõti béwõamãŋ mandõkõ nõkõ betemeri yi, mámbik mandeme nõkõ be, “Sémbítí Mandem mfay! Mandem ánjét mmu ane átwõ ndũ nnyén Acha! Sémbítí Mfõ bo Israel!” ¹⁴ Yesu asõt mómpõŋõ batu, achõkõ yõ ansem nkúbhé mbõ enyu básihĩ amem Ekáti Mandem be, ¹⁵ “Bõ etõk Síõn, * báké cháy. Ghó ká, Mfõ yweka átwõ, chókõ, amfay mómpõŋõ batu.” ¹⁶ Mpok ane barak ayõ áfákári, baghõk Yesu kejwimem be menyih ebhen básihĩ eti yi ke befũ nõ tetep. Ke mpok Yesu aperensem ndũ nepém ne Mandem asõt yi amfay achye yi kenókõ, bátik ye be básihĩ nyaka menyih ebhõ eti yi. Bátik nkwo enyũ menyih ebhõ befákári ntá yi. ¹⁷ Bo abhen bachi ne Yesu mpok yi ákũ Lásárõs afu ndũ nnem báre ghati bo enyih ene éfákári mbõ batisie Yesu. ¹⁸ Ntĩ ane beyã bo bárõŋ nyaka beghõ Yesu chí be, bághok bé yi akũ erihĩ maknkay eyõ. ¹⁹ Bõnkwo Fárisi bághõ nõkõ ndũ beyã bo bárõŋ ntá Yesu bábhõ ye berem ne bati be, “Séwáy chí mmuet. Yihĩ, mmik nkem

* **12:15** Yerúsalem achi ndũ njie Síõn. Éfákári nyaka be nnyén Yerúsalem néchák chí “Síõn”. “Bõ Síõn” chí “Bõ Yerúsalem”.

arəbhε koŋo chi yi.”

*Mbək bō Grik nkwo bārε
yanj bεghə Yesu*

²⁰ Mbək bō Grik nkwo bāchí nyaka ndū nkwo bho abhen bārónj Yerusalem bechye bakak ntá Mandem ndū mpok Epā Nekinj. ²¹ Bō Grik bhō bārók ntá Filip anε áfú nyaka Betsáida, atú Gálili barem be, “Eta, séyàn bεghə Yesu.” ²² Filip afa, arək aghati Andru. Bó bati apay bārók baghati Yesu. ²³ Yesu akeme bhō be, “Mpok akway anε Mandem ákə bo mányché Mmu anε áfú ntá yi kenókó. ²⁴ Tetēter, mbák bábhíkí pī nyésé nchwi amik némpó, nébhak chi nyésé nchwi nemət. Ke mbák mámpí nyésé nchwi amik némpó, nénchak, néchye beyā nchwi nkə. ²⁵ Mmū anε ákónj nepém eni, ānem nó, ke mmu anε ápú re fyε ntí ndū nepém eni enen fá amik apu ném nó, ábhəŋ nó kpát anchwe ndū nepém enen nebhiki bhəŋ ngwenti. ²⁶ Mmu anε áká betok me, abhəŋ békónj me. Ne nebhet anε mēbhák, aré kē nkəbetik awa ábhák nkwo. Mbák mmu ántók me, Etya ákə yi ambəŋ kenókó.”

*Yesu arem bé chəŋ
mángwáy yi*

²⁷ Yesu arem be, “Néne, nti ena népú amem kpák. Chəŋ ndem be yi? Chəŋ ndem chí be ‘Eta, feré me ndū esəŋəri ene étwó né kε?’ Wáwák! Mbōŋ éti esəŋəri ené ke ntwó fá amik! ²⁸ Eta, kə bo mányché nnyén ena kenókó.” Yesu

árémé nókó nó, eyəŋ éfú amfay erem be, “Nnán nkə nnyén ena némbón kenókó ne chəŋ mpet nkə nə.” ²⁹ Beyā bo abhen bachi aré téé bāghókó nókó eyəŋ eyə, bare rem be, “Nefan ke ásáy!” Bāchák be, “Angel Mandem árəm kεpī ne yi.” ³⁰ Yesu aghati bhō be, “Eyəŋ ene étwó éti yeka. Ebhiki twó éti ya. ³¹ Mpok akway anε Mandem átəŋ mmik ne, mpok ákway anε báfērε mfó mmik ne ndū kefó eki. ³² Ne mánánj mamkpánj me amfay ndū ekotákátí, chəŋ nja bō mankem be mándó mmik mantwó ntá ya.” ³³ Yesu arem beyəŋ ebhen ndu betəŋ enyū newú enen yi ábhónj bégú. ³⁴ Beyā bo abhen bāchí are bārém be, “Ékátí Mandem éghati bhese be, ‘Mpemε Mandem afyé nyaka bariεr be átò apú gú. Ndaká yí órəm be chəŋ mánsət mmu anε áfú ntá Mandem mango ndū ekotákátí? Mmu anε áfú ntá Mandem chí agha?’” ³⁵ Yesu aghati bhō be, “Erónj ébhéét ne bhe ndu mómbinjī mpok. Dək ye ka ambi beko ndū mpok anε erónj ébhéét ne bhe, be ejuri eke twó emfəkəri bhe. Mmū anε ákə amem ejuri, apú rinjī ebhak ene yi árəŋ. ³⁶ Sikí ká nti ne mmū anε áchye bediéré néne, ndū yi abhéét ne bhe, bé māmábək bō bedyerε.”

Bo Israel keka ne Yesu

Yesu árémé nókó nó, arək abhese ebhak ené bo bápú kwáy bεghə yi. ³⁷ Yəndu yi ákú beyā menyinjī maknkay

besí ebhap, bábhíkí noko yí.
³⁸ Ebhak enyu eyo bé enyiy ené ndemekerinti Aisáya árémé tentep bé chōy émfakari, émfú tetep. Nō chí be, “Éta Mandem, agha ánókó enyiy ene ségháti bhō? Agha ághó betan ebhe?”
³⁹ Bōbhen bábhíkí kwáy nyaka ménóko, nkúbhé mbō enyu Aisáya apet árémé nyaka be
⁴⁰ “Mandem akū bó mánbák amík néménémé, agwót bati ayap, báchí mbō bo abhen bákúti amík be báké ghó mban, ne bé batu yap áké ghók yēnyiy, ne be báké jwimem, mantwō ntá ya, mbú bhō.”

⁴¹ Aisáya arem nyaka nō mbōnyune aghō nyaka kenókó Yesu, ne are rem éti yí.
⁴² Ke yēndu beyā bo mánóko nyaka Yesu, bábhíkí rem kponorōy be mánóko, ndu bácháy bōnkwō Fárisi, be báké bók bhō ndū ekéré nenikímæet.
⁴³ Bákōy kenókó eken bō mmik báchyè bhō, echa kenókó eken Mandem áchyε.

⁴⁴ Yesu arem ne eyōy amfay be, “Mmū ane ánókó me, abhíkí noko chí me, anókó mmu ane ato me nkwo. ⁴⁵ Ne mmū ane ághó me, ághō mmu ane áto me nkwo. ⁴⁶ Ntwō fá amík mbō erónjó bé yé agha ane ánókó me, áké rōp amem ejuri. ⁴⁷ Mmu ane ághókó eyōy eya ke yi kekū mbō enyū yí ághókó, mpú tán yí. Mbíkí twō fá amík bétán bo, ntwō chí bepeme bho. ⁴⁸ Enyiy échí ene étan mmu ane ábyak me, yi kenókó eyōy eya. Chōy

menyiy ebhen ndémé mentan yi ndū nywōp enen bátan bo. ⁴⁹ Ebhōy bebhak enyu eyo mbōnyune menyiy ebhén ndémé, mbíkí rem chí ndū betan ebha. Étaya mmu áto me ke ágháti me enyiy ene mbōnjó bérem. ⁵⁰ Ne ndínjé bé eyōy eyi ene yí áchyé mbō ebhé étwō ne nepém enen nebhíkí bhōy ngwenti. Enyiy ene mērem ye chí ené Éta ágháti me ndem.”

13

Yesu are so bekak bakoŋo bhi

¹ Epā Nekinjé épére ghaka, Yesu arinjé be mpok akway ane yi áro mmik, ampetnsem ntá etayi. Ndū yi ákōy nyaka bōbhi fá amík, néne atōy bé akōy bō acha. ² Mpok Yesu áchókó, ányie nenyíé, bēku ne baghókó bhi. Satan anán achwe nyaka antí Júdas, mmō Símun Iskariot, ndu bekū yi antí Yesu. ³ Yesu arinjé be etayi achyε yi betan amfay menyiy menkem, ne bé yí afú chí ntá Mandem ne āpetnsem ntá Mandem. ⁴ Mpok báchókó menyie nenyíé enō, Yesu afaté, afere éwet eyi amæet, asōt táwáy atém ebho. ⁵ Asōt ye manyiep afyé ndū enyiy, abho beso bekak bakoŋo bhi, antese nōkō ne táwáy ane yi átémé ebho. ⁶ Achwóbhé nókó ntá Símun Píta, Píta arem be, “Acha, ðyàn beso bekak ebha?” ⁷ Yesu akeme yi be, “Néne, obhíkí rinjé ntí ane mēkū enyiy ene mēkū, ke ansem pok chōy ónjwimem.” ⁸ Píta arem be, “Obhíkí bhōy beso me

bekak wáwák.” Yesu akeme yi be, “Mbák mbíkí so bekak ebhe, nò memay ne wò sémay.”
 9 Píta arem ntá Yesu be, “Acha, óké so chi ndiere bekak ebha, sò amó ya ne ntí wa nkwo!”
 10 Yesu aghati yi be, “Mmũ ane ánánj ásó mmuet, abhíkí pere bhøj beso mmuet, ebhiki fuet bekak ebhi, mbonyune mmuet nkem achi pépép. Ne báchi pépép, ke puyě yěntiki mmu yweka.”
 11 Yesu anánj arínj nyaka mmu ane ábhónjó beti yi. Èti yò ke yi áréme be, “Puyě be mankem ke báchi pépép.”

12 Anánj ná nókó bésó bekak ebhap, akeme nkú amuet, apetnsem, arək, achəkə amik. Abhép bhə be, “Bájwímem ndũ enyinj ene nká ntá yeka?”
 13 Bábhñj me be, ‘Ntøj’ ne ‘Acha’ ne échí tetep. Nchí Ntøj ne Acha ntá yeka. 14 Mbák me, Acha ne Ntøj ayweka nsó bekak ebheka, be nkwo bábhøj beso bekak bati!
 15 Ntøj be chi erinj be be nkwo mánkú nókó mbə enyũ nkə.
 16 Tetětép, mübetok apú cha chi-betok aywi, ne münto apú cha mmũ ane átó yi. 17 Néne, bärinj menyinj ebhen. Chøj endi ntá yeka encha mbák bákə bhə. 18 Mpú rem chi èti yeka mankem, ndínj bo abhen njábhé. Enyinj ene Èkátí Mandem éghàti bhese ébhøj béfú kponjorøj mbə enyu basinj be, ‘Ane ányíe nenyíe ne me áti chøj me.’
 19 Nchí ghati bhe menyinj ebhen néne ndu bébhíkí re fakari, bé ménánj mémfákárí, mánókó be, ‘Nchí mmu nchí’ mpoknkem.”

20 Tetětép, “Mmũ ane ásòt yě agha ane ntó sayri, ásòt me. Ne mmũ ane ásóré mé sayri, ásòt mmũ ane átó me.”

Yesu arem be chøj nkojə ywi amət anti yi
 (Mt 26.20-25; Mk 14.17-21; Lk 22.21-23)

21 Yesu áréme nókó menyinj ebhen, nti néré səjəri yi amem, arem kponjorøj be, “Tetětép, mmu yweka amət áti chøj me.”
 22 Bakojə bhi bábhó beyinj bati, kerinj mmu ane Yesu árəm nò èti yi.
 23 Nkojə ane Yesu ákónj tontó abhak chókó kekwot ne yi.
 24 Símun Píta amak yi ne awə arem be, “Ghatí bhésé mmu ane órəm nò èti yi.”
 25 Nkojə wu akokosi mmuet ne Yesu abhép yi be, “Acha, chí agha?”
 26 Yesu akeme yi be, “Chi mmu ane mětəp chøj bret ane amem nchán nnok nchyé yí.” Yesu asət ye ekpəkó bret atap ndũ nnok, achye Júdas, mmə Símun Iskariot.
 27 Nesət Júdas ásóré bret wu, Satan akó yi anti. Yesu aghati yi be, “Óké chøjti mpok bekə enyinj ene óyàn bekə.”
 28 Bakojə Yesu báchák kerinj nti ane Yesu áréme nò ntá Júdas.
 29 Těndu Júdas ke ákem nyaka ebhá nkáp, mbək eyap béré kaysi be Yesu ághàti yi chi be ándók, ánkú menyinj ebhen bə básət menyie Epə Nekinj. Báchák bákáysi be Yesu ato yi ándók ánchyé nkáp ntá bachébhébhə.
 30 Júdas ásóré nókó ekpəkó bret eyə, afú nefi témenté. Ne beti bégá.

Ebhé ekə

31 Júdas áfú nókó, Yesu arem be, “Néne, chəŋ bo mángó ndu báchye Mmu ane áfú ntá Mandem kenoko, ne befuet ntá yi mángó ndu bachye Mandem kenókó. 32 Mbák Mmu ane áfú ntá Mandem ákà mánchye Mandem kenókó, mbəŋ Mandem ákà bo mánchye Mmu ane áfú ntá yi kenókó, ne chəŋ ankə nɔ témté. 33 Bəbha, mpú pere tat ne bhe. Chəŋ mánján me, ke enyiŋ ene ngátí nyaka bəbati bo Israel, nchí ghati bhe néne be, ‘Ebhak ené mērəŋ, bápú kwáy bétwə aré’. 34 Nchí chye be ebhé ekə. Kəŋ ka bati mbənyu nkóŋ be. Enyu eyə kə bəbhóŋó bekəŋ bati. 35 Mbák mánkóŋ bati, chəŋ énkə bə mankem mándiŋi be bəchí bakoŋo bha.”

*Yesu yi chəŋ Pita antaŋa yi
(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31;
Lk 22.31-34)*

36 Símun Pita abhep Yesu be, “Acha, őrəŋ fá?” Yesu akeme yi be, “Ebhak ené mērəŋ, əpú kway bétwə aré néne, ke chəŋ ónkoŋo me aré ansempok.” 37 Pita arem be, “Acha, ndáká yí mpú kwáy békóŋo wə néne? Yé chí newú, nká bégu éti ye.” 38 Yesu arem ntá yi be, “Ōbhé yé chí newú oká bégu éti ya? Tetəter, nkək aperé kok nkúbhé beti ebhen, chəŋ óndem ndəŋ érat be əbhiki riŋi me.”

14

Yesu ke áchi mbi ane mmu ákəŋo ke angə Eta

1 Yesu aghati baghəkó bhi be, “Báké rə bati ánsóŋóri be amem. Sikí ká nti ne Mandem, mánsiki nti ne menkwə. 2 Ekət Eta ya ebhəŋ beyə bəbəkət. Mbə épú nə, mbə mbíki ghati bhe be nchí rəŋ aré bétəŋti ebhak ntá ye ka. 3 Ne nnán, ndók, ngókó ebhak mbərə, ntá ye ka chəŋ mpetnsem, nsot be, bé nebhuet ane nchí, bə nkwo mambák are. 4 Bəriŋi mbi ane árəŋ ndú nebhuet ane mērəŋ.” 5 Təmás arem ntá Yesu be, “Acha, sébhíki riŋi nebhuet ane őrəŋ, ná sékwáy beriŋi mbi?” 6 Yesu aghati yi be, “Me ke nchí mbi, me ke nchí tetep, me ke nchí nepém. Yé mmu apu kway bétwə ntá Eta ené ábhíki fuet ntá ya. 7 Mbə bəriŋi mé tetep, mbú bəriŋi Eta ya nkwo. Nebho néne, bəriŋi yí ne mánán bəghó yí.”

8 Filip arem be, “Acha, tón bhésé mbəŋ etaye. Enyiŋ échák ene séyən épú.” 9 Yesu akeme yi be, “Fílip, mpok ane nkem nchí ne bhe, yé nə, əbhíki riŋi me? Mmu ángó me nó aghə Eta ya nkwo. Ná őrəm ye be, ‘Tón bhésé etaye?’ 10 Ōbhíki noko be nchí babhát ne Eta ya ne Eta ya achi babhat ne me? Menyiŋ ebhen méghati bhe, mpú kə nə chi ndú mməét eya. Eta ya mmu achí babhat ne me ákə betik ebhi. 11 Nokó ka enyiŋ ene ngátí bhe bé nchí babhat ne Eta ya ne Eta ya achi babhat ne me. Mbák bápú kway menoko menyiŋ ebhen mērəm, nokó ká éti menyiŋ ebhen məkə.”

12 Tetětēp, “Mmu ane asiki nti ne me, ákway békū menyīñ ebhen mēkà. Akwáy békū yě chí menyīñ ebhen béchá ebhen, mbənyune mēřəñ ntá Etaya. 13 Yěntiki enyīñ ene bābhébhé ndū nnyén ena, chəñ nkū yó bé bo mángó menyīñ ebhen mmó ákū ne mánychye Eta kenókó ěti Móywi. 14 Yěntiki enyīñ ene bābhébhé ndū nnyén ena, chəñ nkū yə nta yeka.”

Bariēp beto Efónó Bedyere

15 Yesu apēt aghati baghəkó bhi be, “Mbák bākəñ me, buré ká eyəñ ebha. 16 Mbák bākəñ nə, chəñ nnik Etaya mməēt, ne yi anchye bhe Nkwak achak, yi ambák ne bhe mpoknkem. 17 Yí chí Efónó ene ékà bo mándīñí barak ane tetēp. Bə mmik bápú kway besət yi ne mañák mbənyune bápú kway beghə yi, ne bapu kway berīñí yí. Ke chəñ mándīñí yi mbənyune ábhák chəñ ne bhe, ne amem bati yeka.”

18 Yesu arək ambi berem be, “Nnán ndók, mpú rə māmábák mbə bšberá. Chəñ mpetnsem ntá yeka. 19 Mandú mpok, bə mmik bápú pere ghó me ke bāghó chəñ me. Ne tēndu mpet nchi bhak chəñ nepém, chəñ bē nkwo māmpet māmباك nepém. 20 Ndū nywəp enə, chəñ mándīñí bé nchí babhat ne Etaya, ne bāchi babhat ne me, ne nchí babhat ne bhe. 21 Mmu ane ághòk enyīñ mēřəm ánkū mbə enyu yí ághókó, yí ke áchí mmu ane ákónó me. Ne Etaya akəñ mmu ane akəñ me.

Menkwó nchí kəñ be yi ántwó ntá yi, nkū yí ándīñí me.”

22 Júdas, [ane áchí kekúrí ne Júdas Iskariot] abhép Yesu be, “Acha, ndaká yí ótwò chəñ chi ntá yese bakoño bhe békū séndīñí wə, kebhá k bé ókū nə chi ntá bə mmik bachak?”

23 Yesu akeme yi be, “Mmu ane ákónó me, ábhəre eyəñ eya. Etaya ákəñ yi. Ne me, ne Etaya séntwə senchəkə ne yi. 24 Mmū ane abhíkí kəñ me, apú bhəre eyəñ eya. Menyīñ ebhén bāghoko me ntónó, bēbhíkí fu ntá ya. Béfu chi ntá Etaya mmu áto me.

25 “Ngátí bhe menyīñ ebhen ené mbəēt ne bhe. 26 Ke Eta áto chəñ Nkwak ndū nnyén ena. Yí wu chi Efónó Bedyere. Anán ántwó, chəñ antəñ be yěntiki enyīñ, ankwak be mántik menyīñ menkem ebhen ngátí bhe. 27 Nchí rə kpák ámbák ne bhe. Nchí chye bhe kpák ane áfù ntá ya. Puyě enyū mmik áchyè bho kpák ké mēchye. Bāke rə bati ánsónórí bhe amem, ne bāke rə becháy mémbak amem bati yeka. 28 Bāghok ndu ngátí bhe be, ‘Mēřəñ, ke chəñ mpetnsem ntá yeká.’ Mbə bākəñ me mbə bābhəñ mañák bé mēřəñ ntá Etaya, mbənyune Etaya acha me. 29 Ngátí nó bhe menyīñ ebhen néne ené bēbhíkí re fakari, ne ntí be ménán mémfákárí, mánókó. 30 Mpú pere ghati bhe beyá menyīñ mbənyune mfə mmik átwò. Abhíkí bhəñ betəñ amfay ya. 31 Ke nchí kə chí mbə enyū Etaya ághátí me,

bé bõ mmik mándǎjǎ́ b́ nkǎj
yi. Faté ká séndók.”

15

*Yesu yi be mmu ábhare
mmuæt ne yi ke anyu kepem*

1 Yesu arem be, “Me ke nchí mbõj nnerénok, ne Etaya achi nkwanjanki. * 2 Yěntiki ntábhénok awa ané ápú nyu kepem, Etaya ákpat anguær. Ne ntábhénok ane ányu kepem, ákpatí batap rǎrǎt amfere bé wú ányú kepem ancha enyu esí. 3 Beyõj ebhén ngátí bhe békũ báchí pépép. 4 Bat ye ka mmuæt ne me mpoknkem, bé menkwó mbát mmuæt ne bhe. Mbák ntabhénok ápú babhát ndũ enok, ápú nyu kepem. Enyu yõ ke echi ne bhe. Mbák mmũ abhíkí bhat mmuæt ne me, apú kwáy ményú kepem. 5 Me ke nchí nnerénok. Báchí batáp. Mmu ane achí babhat ne me mpoknkem, menkwó mbak babhát ne yi, yí wu ke ányu beyǎ kepem. Mbák mpú ne bhe, bǎpú kway bekũ yěnyij. 6 Mbák mmu apú babhát ne me, ábhák mbõ ntábhénok ané bákpat báféré, ágú. Mányókóti menyũ batap ayõ mámesẽ ango, ánsõjõ. 7 Mbák mándok ambi bebhat mmuæt ne me, ne beyõj ebha mémbak amem bati yeka, nchí chye bhe yěntiki enyij ene babhebhe me. 8 Ndũ mányú beyǎ kepem, bǎtõj be báchí bakojo bha, ne eyõ ékũ bo mánychye Etaya kenókó. 9 Mbõ enyu Etaya ákõj me, nó ke nkõjõ bhe.

Bat ka mmuæt ne me bé ekõj eya émbák amem bati yeka mpoknkem. 10 Mbák mándok ambi bebhuere eyõj eya, mpú rǎ bekõj be nkúbhé mbõ enyũ nchí bhuerẽ Eyõj Etaya ne yi akõj me mpoknkem. 11 Ngátí bhe menyij ebhen be manják ama ámbák ne bhe, ne be manják ameka anjwi pǎt.

12 “Enyij ene nchí ghati bhe chi be mankõj bati mbõnyu nkõj be. 13 Ekõj echak épú ené échá ene ékũ mmu ánychyé nepém eni ẽti mamuere bhi. 14 Bǎbhak mamuere bha mbák bǎkũ menyij ebhen ngátí bhe. 15 Mpú pere bhij be bé bõbetok, mbõnyune mmõbetok apu rijĩ nkaysi chi-betik ndũ enyij ene yi ákũ. Mbijĩ bhe bé mamuere bha mbõnyune ngátí bé menyij ebhén ngókó ntá Etaya menkem. 16 Bǎbhíkí yap me, me ke njábhé bhe ntó bé mándók mányú kepem, ne bé kepem ekeka kémbák mpoknkem. Kũ ka nó be Etaya ánychyé bhe yěntiki enyij ene bǎbhebhe yi ndũ nnyén ena. 17 Ene ke nchí ghati bhe be mánkõj bati.”

Mpap ane bõ mmik

18 Yesu arak ambi berem be, “Mbák bõ mmik bápap bhe, dijĩ ká be báyambi bápap me. 19 Mbõ báchí bõ mmik, mbú mmik akõj be ne ntí bé báchí bo bhi. Ke ndũ njábhé bhe mféré nénti bõ mmik, ẽti yõ ké bápábhé be. 20 Báké ghokõntik enyij ene ngátí

* 15:1 Bekõjo enyij ene Yesu árémé, nkwanjanki chi mmu ane ághoko enok be ényú kepem sayri.

nyaka bhe be ‘Mmũ betok apú cha chi-betok aywi.’ Mbák bõ mmik báchyé me esəŋəri, chəŋ mánchye be nkwó esəŋəri. Mbə bábhré enyih ené ngátí bhə, mbú chəŋ mámbure enyih ené be nkwə bəghāti bhə. ²¹ Báchyè chəŋ be besəŋəri ebhen menkem eti bəkoŋo me, mbənyune bábhríkí riŋi mmu ane átó me fá amik. ²² Mbə mbíkí twó ngátí bhə menyih, mbə bákway betaŋa mmuet be bábhríkí kə bebú. Ke néne, bápú kway betaŋa be babhiki kə bebú. ²³ Mmu ane ápábhé me, apap Etaya nkwó. ²⁴ Mbə mbíkí kə menyihí maknkay besí bhap ebhén yě mmu áchák ábhíkí re kə, mbú bákway betaŋa mmuet be bábhríkí kə bebú. Ke bəghə menyih ebhén nkú, yě nə bápáp me, ne bápáp Etaya. ²⁵ Echi enyu eyə bé enyih ene Ekátí Mandem éghāti bhese emfu tetep, nə chi beyəŋ ebhen be ‘Bápap me ntí tí.’ ²⁶ Ke Nkwak ane mětò chəŋ ntá yeka, áfù chi ntá Etaya. Chəŋ yi angati bhe menyih eti ya mbə ntisiə awa. Yi chí Efónó mmu ákə bo mandihí menyih ebhen bechi tetep. ²⁷ Bě nkwó bächí batisié bha mbənyune bachí ne me tēndu nebhōnet.”

16

¹ Yesu arək ambi berem be, “Ngátí bhe menyih ebhen bé báké kwən ansem. ² Chəŋ mámbok bhé ndũ bekeré nenikimuet ebhap. Mpok átwə ane yě agha ane áway

bhe, akaysi bé ákə chí enyih ene Mandem áyən. ³ Báchyè chəŋ be besəŋəri ebhen, mbənyune bábhríkí riŋi Etaya ne bábhríkí riŋi me. ⁴ Ke ngátí bhe menyih ebhen bé mpok anəŋ ánkway ane bə bəfákari, mántik be nnán ngátí bhe.

Betik ebhen Efónó Bedyere

“Mbíkí ghati bhe menyih ebhen mpok báhó bekoŋo me mbənyune nchí nyaka ne bhe. ⁵ Ke néne nchí petnsem ntá mmu ane átó me, Yě nə, yě mmu yweka abhíkí bhep me be, ‘Ŭrəŋ fá?’ ⁶ Bati ayeka ájwí néne ne basémé mbənyune ngátí bhe menyih ebhen. ⁷ Yě ndu echi nə, nchí ghati bhe enyih ene echi tetep. Eri ntá yeka bé ndók mbənyune mbák mbíkí rəŋ, Nkwak apú twó ntá yeka. Ke mbák ndók, chəŋ ntó yi ntá yeka. ⁸ Ne ánán ántwó, chəŋ ankə bõ mmik mango be bächí bõ bebú, mángə be me nchí chak besí Mandem, ne mango be bekwéné bechi ne bhə ndũ netəŋ ane bə bátəŋ me. ⁹ Akə bə mango be bachi bõ bebú mbənyune bábhríkí noko me. ¹⁰ Akə bə mango be nchí chak besí Mandem mbənyune mērəŋ ntá Etaya ne bápú pere ghó chəŋ me. ¹¹ Akə mángó be chəŋ mántán bõ bebú ewak émət, tēndu Mandem átán mfə mmik, afere yi ndũ kefə eki.

¹² “Mbəŋ beyă menyih beghati bhe, ke mbák ngátí bhe bə menkem néne, bápú kway bəjwimem. ¹³ Efónó

Bedyere ke ákà chəŋ bo mándiŋi tetep nkem ane áyíŋi Mandem. Anaŋ ántwò chəŋ ankə mándiŋi tetep nkem, mbənyune ápú rem chi enyiŋ ene éfú yi anti. Ené yi aghoko ke árəm, ne chəŋ angati bhe menyiŋ ebhen bétwò ambi. 14 Chəŋ anchye me kenóko mbənyune ásat chəŋ menyiŋ ebhen béfú ntá ya, angati bhe. 15 Yěntiki enyiŋ Etaya chi eya nkwò. Nó ke ngátí bhe bé yěntiki enyiŋ ene Éfónó Bedyere ághàti chəŋ bhe, ásat chi ntá ya.”

Chəŋ basémé ameka anjibhiri andəp chí maŋák

16 Yesu arək ambi beghati baghəkó bhi be, “Mandu mpok, bápú pere ghə me. Ke mandú mpok, chəŋ mámpet mángə me.” 17 Mbək baghəkó bhi bərə rem ne bati be, “Ené yí árəm nə chí yí. Yí bhe mandú mpok, sépú pere ghó yí, ne mandú mpok chəŋ sémpet séngó yi. Apet arem be chi mbənyune yí áron ntá etayi. Nó bé yí?” 18 Bápət bərə rem ne bati be, “Yí bé ‘Mandu mpok’, mandú mpok, nə bé yí?” Sébhíkí jwimem ndü enyiŋ ene yi áréme. 19 Yesu ariŋi be baghəkó bhi báyan bebhəp yi enyiŋ éti ndak ane. Arem ye be, “Ngátí bhe be mandú mpok, bápú pere ghó me, ke mandú mpok chəŋ mámpet mángó me. Yó ke ésonəri né bhe?” 20 Tetétep, chəŋ mándi babhese ansep nəkə amík ne mámbəŋ basémé, ke bə mmik mámbəŋ maŋák.

Chəŋ mámbəŋ basémé ke basémé ameka anjibhiri andəp chí maŋák. 21 Mpok ngərə ne menie ándəŋsi, ábhəŋ basémé anti mbənyune mpok nebhe akway. Ke ánán ámbé, maŋák ábhák ne yi be mónkə átwó fá amik. Enkə angəkəntik bebé nebhe. 22 Nó, ke échi ne be nkwó. Néne basémé ajwí be anti, ke chəŋ mpət ngó bhe, ne mpok yə chəŋ mámbəŋ beyá maŋák, ne yě mmú apu kway beferə mó amem bati ayeka. 23 Ndü nywəp enə, bápú pere bhép me yěnyiŋ. Tetétep, mbák mámbəp Etaya yěntiki enyiŋ ndü nnyén ena, áchye bhe. 24 Kpátě echəŋ, bábhiki re bhép Etaya yěnyiŋ ndü nnyén ena. Bép ká, ne chəŋ anchye be be maŋák ameka anjwi pəot.”

Yesu atan achá mmik

25 Yesu arək ambi berem be, “Mpok ane nkem, ngátí bhe barak ane chí ndü bakay. Ke mpok átwò ane mpú pere ghati be menyiŋ ndü bakay. Mpok yə ánkway, ndəbhe ghati bhe menyiŋ éti Etaya chí kponoron. 26 Mpok yə, chəŋ mámbəp Etaya menyiŋ ndü nnyén ena. Mbíkí rem be chəŋ níkməet ntá yi be ánychyé bhe enyiŋ. 27 Mbəŋ Eta akəŋ be mbənyune bəkəŋ me, ne mánoókó be mfu chí ntá yi. 28 Mfú chí ntá Eta ke nchí twə fá amik. Néne, nchí rə mmik, nchí pətnsem ntá Eta.”

29 Baghək abhi barem ye ntá yi be, “Mhm! Néne órəm menyiŋ kponoron ne séjwimem. Opú pere rem

kepi ndũ bakay!”³⁰ Néne, sériñí be, ɔriñí yěntiki enyih. Ɔriñí yě chi menyih ebhen bo bábhóǵó anti bebhɛp wɔ. Ɛne ékɛ sɛnókó bé ɔfu chí ntá Mandɛm.³¹ Yesu akɛmɛ bhɔ be, “Mánókó néne?”³² Mpok átwò, tetɛp anáñ atwɔ, anɛ bătaka chɔñ yěntiki mmu andɔk eyi ebhak mändɔ me awánti. Ke sayri sayri, mpú me awánti mbɔnyune, Ɛta achi ne me.³³ Ngátí bhe menyih ebhen be mǎmbát mmɛt ne me mǎmbóñ kpák amɛm bati ayɛka. Chɔñ mǎmbɔñ besɔñɔri fá amik, ke bóñ ká netañántí, nnáñ mfókórí mmik.”

17

Yesu are nɪkmɛt ɛti bakonɔ bhi

¹ Yesu ánánjá nókó berem menyih ebhen, ayon amik ayihí mfay, arɛm be, “Ɛta, mpok akway. Chié Móywe keném be ɛti ya bo mángó keném ɛke.”² Wɔ ke óchyé mé betañ amfay bɔ mankɛm bé nkɛ mankɛm abhen óché me mambɔñ nepém enen nebhiiki bhɔñ ngwenti.³ Ne nepém enen nebhiiki bhɔñ ngwenti, chí béríñí wɔ, wɔ mmu óchí Mandɛm tetɛp ne achák apu ne berihí Yesu Kristo mmu ótó.⁴ Nkɛ bo mángó keném ɛke ndu nnánjá betik ebhen óchyé me.⁵ Ɛta, néne sɔt me mbak ne wɔ, ónchye me keném besí ebhe, nkúbhé keném ɛken mbóñó nyaka ne wɔ ke ɔghoko mmik.

⁶ “Nkɛ bo mándíñó wɔ, bo abhen óyábhé fá amik óchyé me. Báchí bɔ bhe, ne wɔ ke óchyé me bhɔ. Bábhárɛ eyɔñ eyɛ.”⁷ Néne báriñi be yěntiki enyih ene mbóñó, éfú chí ntá ye.⁸ Ngátí bhɔ menyih ebhen óchyé me be ngati bhɔ. Báká ne me, ne báriñi ye tetɛp be mfú chí ntá ye. Mánoko nkɛwɔ be wɔ ke ótó me.⁹ Nchí nɪkmɛt ɛti yap. Mpú nɪkmɛt ɛti mmik nkɛm. Nchí nɪkmɛt chí ɛti bo abhen óchyé me mbɔnyune bó báchí bɔ bhe.¹⁰ Bɔbha mankɛm chí abhe, ne abhe chí abha. Ne bó ké nepém enap nékù bo mángó kenókó ɛka.¹¹ Néne, mpɛt mpú fá amik, ke bó bábhɛt arɛ. Nchí twɔ ntá ye. Ɛta! Wɔmbɔñ mmú óchí Nyánjá, kém bɔ ne betañ ebhe, betañ ebhén óchyé me be mambak mbɔ mmu amɔt, nkúbhé mbɔ enyũ wɔ ne me sechi mmu amɔt.¹² Mpok nchí ne bhɔ, nkém bɔ sayri ne betañ ebhen béchí ndũ nnyén ena, nnyén enen óchyé me. Nkɛm bó, ne yě mmu wap amɔt abhiki nem ebhi, ébhíki fɛt chí anɛ ábhóñó nyaka ménɛm, bé enyih ene básíñí émfú tetɛp.¹³ Néne, nchí twɔ ntá ye, ne nchí rɛm menyih ebhen ndũ mpok mbɛt fá amik, bé manjáka ama ámbák ne bhɔ.¹⁴ Ngátí bhɔ menyih ebhen óchyé me ngati bhɔ. Ɛti yɔ, mmik apap bhɔ mbɔnyune bápú bɔ mmik anɛ, nkúbhé mbɔ enyũ mpú mmũ mmik.¹⁵ Mpú nɪkmɛt bé ómféré bhɔ fá amik, ke chí bé ónkém bó be mbúmbɛ áké kɛ bhɔ yěnyih.

16 Bápú bð mmik nkúbhé mbə enyũ mpú mmũ mmik.
 17 Sət tetep kə bó mámbák nyáná. Eyoŋ eye echi tetep.
 18 Nkúbhé mbə enyũ ótó me fá amik, nó kě nchí to bhə amik. 19 Ne ɛti yap, nchyé mmæet ntá ye bebhak nyáná bé bó nkwo mankway bebhak nyáná tetep.

20 “Mpú nikmæet chi ɛti bakoŋo abhen bóbhə, ke ɛti bo abhen bághək menyiŋ ebhen bə bátəŋ, mánsikinti ne me nkwo. 21 Nchí nikmæet bé bó mankem mámbák mbə mmu amət. Eɥaya, mɛnikmæet be nkúbhé mbə enyũ óbháre mmæet ne me ne mbát mmæet ne wə, bó nkwo mámbát mmæet ne bhese bé mmik ánkway ménoko be wə ke ótó me tetep. 22 Nchyé bhó nkúbhé betaŋ ebhen óchyé me, bé bó mámbák mmu amət, nkúbhé mbə enyũ wə ne me sechi. 23 Chəŋ mbak ne bhə nkúbhé mbə enyũ óchí ne me, be sayri sayri, mándəp chi mmu amət, bé mmik ankway berinji be wə ke ótó me, ne bé əkəŋ bə mbənyu ókəŋ me. 24 Eta, mɛyán be bə nkwo, bð óchyé me mámbák ne me ndũ nebhæet ane menchí, bé mángó kenóko eken óchyé me mbənyune əkəŋ me te mpok óbhíkí re ghoko mmik. 25 Eta, wə mmu óchí chak, bð mmik bábhíkí rinji wə, ke ndinji wə, ne nkwo wa ane bərinji bé wə ke ótó me. 26 Nkə bə mándinji wə, ne chəŋ ndək ambi bekə nə, be bə mankəŋ bati nkúbhé mbənyu ókəŋ me, ne be mémbák amem bati

ayap.”

18

Bákém Yesu
 (Mt 26.47-56; Mk 14.43-50;
 Lk 22.47-53)

1 Yesu ánánjá nókə menikmæet enyu eyə, afa ne baghəkó bhi, bákini mónyən ane bábhini be Kídrən. Mónki áchí nyaka are ane yí achwe amem ne baghəkó bhi. 2 Júdas mmu átí yí arinji nkwo ebhak eyə mbənyune Yesu ne baghəkó bhi bátəmeri nəkə nyaka are. 3 Júdas asət eká batemé nenu ne mbək babhabheri abhen ekerákap abhen bəbati bachiákap ne bənkwo Fárisi bátó. Bə mankem barək are ne berónó ne menyiŋi nenu amə. 4 Yesu arinji yəntiki enyiŋ ené ébhónó bəfákari ne yí. Afú ndũ nkwo baghəkó bhi, atén mmæet ambi arem be, “Agha báyán?” 5 Bákéme yi be, “Yesu mmu Násáret.” Yesu arem be, “Ghó mé ne.” Júdas mmu átí yi abhak aré téé ne bhə. 6 Mpok Yesu aghati bhə be, “Ghó mé ne”, bərók ne nsem ne nsem bákwənti amik. 7 Yesu apət abhép bhə be, “Aghá báyán?” Bərəm be, “Yesu mmu Násáret.” 8 Yesu akeme bhə be, “Ngátí bhe be chi me. Mbák ye me ke báyán, də ká bakoŋo bha abhen mandək.” 9 Arem nə, bé enyiŋ ene yi áremé nyaka be, “Ndu bo abhen óchyé me mbíkí nem ye amət,” emfu tetep. 10 Símun Píta mmu achi ne akparenja amæet, agwəp akparenja wu ndũ kénkwóp, kpót atú

nsem Mũngo bachiãkap Mandem chwát agwep amik. Nnyén nsem ere nébhak be Málkəs. ¹¹ Yesu aghati Píta be, “Kémé akparenja ywe amem kénkwóp. Nké nyu nkóp esəŋəri ane Eta áchyé be me nyu ke?”

Básót Yesu bárók ntá Anas

¹² Mũnti batemé nenu asət eká batemé nenu eyi, bárók, bákém Yesu bágwót. Babhabheri ekerákap Mandem bábhak ne bhə. ¹³ Báyámbi bárók ntá Anas, chi ngərə Káyfas. Káyfas abhak mũngo bachiãkap Mandem ndu mmie enə. ¹⁴ Yi ke áchyé nyaka maníé ntá bo Israel be, “Eri be mmu amət ángú ěti bo mankem.”

Píta arem be abhíkí riŋi Yesu

(Mt 26.69-70; Mk 14.66-68; Lk 22.55-57)

¹⁵ Símun Píta ne nkoŋo Yesu achák béré koŋo Yesu. Ndũ nkoŋo Yesu achák wu achí mmũ ane mũngo bachiãkap áriŋi sayri, yí akoŋo Yesu kpát arək achwe amem senta mũngo bachiãkap. ¹⁶ Píta ate nefi ndũ nyü-ebhá. Eká nkoŋo achák wu, ane mũngo bachiãkap áriŋi apetnsem nefi, arem kepi ne ngəsəŋ ane áchí anyübhá. Asət ye Píta áchwé amem ne yi. ¹⁷ Ngəsəŋ wu nə ábhàbheri nyü-ebhá abhép Píta be, “Pú wə nkwo əchí nkoŋo mmũ-ne?” Píta akeme be, “Mpú ne yi.” ¹⁸ Mbúép áchí nyaka mpok yə. Eká bakə betik abhen mũngo bachiãkap ne

babhabheri ekerákap báfyé ngo ndu nntó bakiri, báté bágghàbheri mángwák nəkə ngó wu. Píta nkwo arək ate ne bhə angwaka nəkə ngo.

Mũngo bachiãkap Mandem are bhép Yesu menyiŋ
(Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Lk 22.66-71)

¹⁹ Mũngo bachiãkap abhép Yesu ěti bakoŋo bhí ne ěti menyiŋ ebhen yi átəŋ bhə. ²⁰ Yesu akeme yi be, “Ndem menyiŋ kponoŋoŋ ntá bo mankem. Ntəŋ bo amem bekeré nenikímwet ne amem ekerákap mpoknkem ndũ mbaŋ ene bo Israel báchəm are. Mbíkí rem yənyiŋ bhésé bhésé.” ²¹ Ndak yí óbhép me menyiŋ? Bép bo abhen bágghókó menyiŋ ebhen ndémé. Bép bó mángátí wə. Báriŋi menyiŋ ebhen ndémé. ²² Yesu árémé nókó nə, mbabheri ekerákap amət ane áchí aré téé, adep Yesu ne awó arem be, “Kwáé, enyu eyə ke órəm kepi ntá mũngo bachiãkap Mandem-ε?” ²³ Yesu akeme yi be, “Mbák ndem enyiŋ ené épú chak, ghatí me yə. Ke mbák ndem enyiŋ ene echi chak, ədep me ndáká yí?” ²⁴ Afə ke Anas átó Yesu ne ngem amə ntá Káyfas, mũngo bachiãkap.

Píta apət rem be yi abhiki riŋi Yesu

(Mt 26.71-75; Mk 14.69-72; Lk 22.58-62)

²⁵ Símun Píta abhəét nyaka téé, angwaka nəkə ngo. Mbək bo abhen bachi are bábhép

yi be, “Pú wə nkwó ɔchi nkoŋo ywi?” Píta atañ, arem be, “Cháá, mpú ne yi” ²⁶ Mmɔ betok amot ane mūngo bachiakap abhak aré. Atú mómayi ké Píta ákpóré nyaka. Yí wu abhép Píta be, “Pú ngɔ nyaka wə amem mónki ne yi?” ²⁷ Píta apet atañ. Témte wu, nném nkək akók kəkórókɔ.

Bárók ntá Páilet ne Yesu
(Mt 27.1-2, 11-14; Mk 15.1-5; Lk 23.1-5)

²⁸ Básót ye Yesu eket Káyfas beti beti bárək ndü senta góbbhanə ne yi. Góbbhanə abhak mmü Rom. Babhəŋɔ bo Israel kechwe ndu áchá góbbhanə. Ebhé yap érəm nyaka bé mbák mmu Israel áchwé eket mmu ane apú mmu Israel, apú bhák pépép besí Mandem. Ndu báyaŋ nyaka menyie Epǎ Nekinji, bó keyaŋ bébhak ne bakwap besí Mandem. ²⁹ Ekú Páilet afú amem senta ywi arək atemeri bhə nefi, abhép bhə be, “Ntiki enyiŋ mmü-ne akú?” ³⁰ Bákéme yi be, “Mbə mmü ne apú nkə bebú, mbú sébhíki twə fá ntá ye ne yi.” ³¹ Páilet aghati bhə be, “Sot ka yi be bé babhəŋ mántán manyé yi békóŋo ebhé eyeka.” Bákéme Páilet be, “Ebhé ébhíki chyé bhese betañ bétán manyé mmu, kpát sénchyé eyəŋ be mangway yi.” ³² Efákári enyu eyə be enyiŋ ene Yesu árémé nyaka ndu betəŋ enyü newú yi ábhónɔ bégu emfu tetep.

³³ Páilet apet achwe amem áchá ywi. Abhiŋi Yesu abhep yi be, “Wə ke óchí Mfə bo

Israel?” ³⁴ Yesu akeme yi be, “Ndak ané óbhébhé me, áfu chi wəmbəŋ anti ke bo báchák ké bág háti wə wu éti ya?” ³⁵ Páilet akeme be, “Ókaysí be nchí mmu Israel? Bə etək eye ne bəbati bachiakap Mandem ke bákém wə batwə ntá ya ne wə. Mbəŋ enyiŋ ene ókú chi yi?” ³⁶ Yesu akeme yi be, “Kefə eka kébhíki fu fá amik. Mbə kefə eka kéfu chi fá amik, mbə bəbha mánú be báké kem me manchye ntá bo Israel. Ke, kefə eka kébhíki fu ndü mmiki ne.” ³⁷ Páilet abhep yi be, “Nə ɔchí mfə?” Yesu akeme yi be, “Orem be menchí mfə. Éti eyə ke bábhé me, ne éti yə ke ntwə fá amik beghati bho tetep Mandem. Yéntiki mmü ane ákəŋo tetep Mandem, áta batú béghok enyiŋ ene mērəm.” ³⁸ Páilet abhép Yesu be, “Tetep chí yí?”

Páilet akpót manyé be mangway Yesu
(Mt 27.15-26; Mk 15.6-15)

Páilet árém nókó nə, arə Yesu apet afú nefi ntá bo Israel aghati bhə be, “Mbíki ghə ebépti enyiŋ ene yi akə. ³⁹ Ke epin eyeka étəŋ bé yéntiki mmíé, mpok Epǎ Nekinji, mbəŋ berə mükənəŋ amot ane báyaŋ mandə yi andək. Báyaŋ mámféré Mfə bo Israel amə, yí ándókó?” ⁴⁰ Bápét babik be, “Puyé mmü-ne, feré chí Barábas. Barábas achí nyaka ngébhé ntantaŋ.”

19

1 Páilet achye ye eyəŋ be mánsót Yesu manden ne ékpá. 2 Batémé nenu básót

bōbatábhénək abhen báchí nsense, mání ntá bábáy yi anti, barem be chi nta kefō. Básót nkú chu bafyé yi amuet, bárem be chí ayi nkú kefō. ³ Bábhó berəŋ ntá yi máŋəko nəko yi be, “Acha mfō bo Israel, kenókó kéchí eke eta!” Ndu bārəm nə, manchye nəko yi nsáp besí. ⁴ Páilet apət arə áchá ywi afú nefi ntá bo Israel arem be, “Ghok ka, nchí ntwó nefi ne yi ntá yeka be mándiŋi bé mbíkí ghə ebépti enyiŋ ene yi ákú ené éyàŋ be mángwáy yi.” ⁵ Yesu afú ye, arək ne ntá kefō nsense yə antí, ne nkú chú yə amuet. Páilet arem ntá yap be, “Yíŋi mmü yweka nə!” ⁶ Bōbati bachiákap ne babhaherí ekerákap bágħó nókó yí, bábho bebik mándeme nəko be, “Dem mángó yi ndü ekotákátí! Mángó yi ndü ekotákátí!” Páilet arem ntá yap be, “Bē babhəŋ mánsət yi mángó ndü ekotákátí, mbíkí ghə ebépti enyiŋ ene yi ákú ene éyàŋ mángwáy yi.” ⁷ Bo Israel, bákéme yi be, “Sébhəŋ ebhé, ne bekoŋo ebhé yə, abhəŋ bégu mbənyune ákú mmuet yi Mmə Mandem.” ⁸ Páilet ághókó nókó beyəŋ ebhen, becháy bépét bekem yi becha. ⁹ Apət achwe amem áchá abhep Yesu be, “Étək ene ófú are chi ené?” Ke Yesu abhíkí keme ye eyəŋ. ¹⁰ Páilet arem ye ntá yi be, “Ōpú keme me yé eyəŋ? Ōbhíkí riŋi be mbəŋ betəŋ berem be mándó wə mándə, ne mbák ndém be mángó wó ndü ekotákátí, bágò?” ¹¹ Yesu akeme yi be,

“Mandem ke áchyé wə betəŋ. Mbə épú nó, mbə əbhəŋ betəŋ amfay ya fá? Nə ke echi be bebú mmu ane ákémé mé áchyé ntá ye, béchá ebhe.”

¹² Páilet ághókó nəko nə, abho beyəŋ mbi beferə Yesu amə. Ke bo Israel bārók chí ambí bebik be, “Mbák óndó mmü-ne ándók, nó əpú mméere Mfō Rom! Mmu ane ārəm be áchí Mfō, chí mmü ane ánü ne Mfō Rom be ambak ndü mmuet eyi!” ¹³ Páilet ághókó nókó beyəŋ ebhen, asət Yesu afú ne yi, achəkə ndü enək ntaŋá manyé, nebhuet ane bábhiŋi ndu eyəŋ bo Israel bé Gabáta. Nó chí, nebhuet batáy batay.

¹⁴ Egháká nókó nkárénká byo ne epay ndü nywəp enen bátəŋti mmuet menyie Epə Nekiŋi, Páilet arem ntá bo Israel be, “Yíŋi ka Mfō yweka ne!” ¹⁵ Bábhó bebik mándeme nəko be, “Dš mángwáy yi! Dš mángwáy! Dem mángó yi ndü ekotákátí!” Páilet arem be, “Ngó Mfō yweka ndü ekotákátí?” Bōbati bachiákap bákéme be, “Mfō amət ke sébhəŋó, ne chí Sísa.” ¹⁶ Páilet ásót ye Yesu achye ntá yap be mándək mángó yi ndü ekotákátí.

*Bágó Yesu ndü ekotákátí
(Mt 27.32-44; Mk 15.21-32;
Lk 23.26-43)*

¹⁷ Básót ekotákátí ené bábhəŋó bego Yesu are báchyé yimbəŋ ámpókó. Apəkə kpát bārók bágħáká ndü ebhak ené bábhiŋi bé Golgóta, nó chí “Nebhuet Enkónti.” ¹⁸ Aré, bágó Yesu ndü ekotákátí.

Bágó bo báchák nkwo bati apay, yěntiki mmu wap ndü eyi ekotákátí, amot ebhe awónem Yesu, achák ebhe awoghó. ¹⁹ Páílet nkwo arem básìñ enyìñ ndü ebhókónok bábhát ndü ekotákátí, amfay ntí Yesu. Básìñ amó ábhák be, “Yesu mmu Násáret, Mfó bo Israel.” ²⁰ Básìñ amó achí nyaka ndü beyon etok berat, ndü eyon bo Israel, ne ndü eyonjo Latin, ne ndü eyonjo Grik. Ne nebhuet ane bágó Yesu ndü ekotákátí abhak kékwót ne etok eghe. Ekú, beyá bo Israel bápáy basìñí mō. ²¹ Bōbati bachiákap bárók ntá Páílet barem be, “Oké sìn be, ‘Mfó bo Israel.’ Sìn chí be, ‘Mmũ-ne arem nyaka be achí Mfó bo Israel.’” ²² Páílet akeme be, “Enyìñ ene nsìñí nnán nsìñ.”

²³ Batemé nenu bágó nókó Yesu ndü ekotákátí, básót nden eyi bákóre ndü baru anwi, yěntiki mmu wap asot ndu amot. Ke érop nkú amot. Nkú yo abhak ntenden nemot enen báyéme yěntiki neku eni befú amfay bégháka amik, kekpoti yó yě ebhak. ²⁴ Eku béré rem ne bati be, “Séké dakati nkú ane. Sénguép chí ebháná, séngó mmu ane ábhónó besot yo.” Efákárí enyune be enyìñ ene Ekáti Mandem éréme émfú tetep. Nó chí, basìñ amen árèm be, “Básót nden aya bákóre. Bágúép ebháná bérìñi mmu ane ábhónó besot nkú aya.”

²⁵ Batemé nenu báku nō. Nnō Yesu abhak téé kékwót

ne ekotákátí, ne manó máyi, María, ngoré Klopas, ne María mmō etok Mágdala. ²⁶ Yesu ághó nókó máyi ne nkonjo ane yi ákónjó téé kékwót, arem ntá máyi be, “Mmá, ghó móywe nō!” ²⁷ Arem ye ntá nkonjo wu be, “Ghó máye nō!” Ne bebho ewak eyo nkonjo wu asot nno Yesu arak eket eyi ne yí.

Yesu agú ndü ekotákátí
(Mt 27.32-44; Mk 15.21-32;
Lk 23.44)

²⁸ Menyìñ ebhen menkem befúéré nókó, Yesu arinji be betik ebhi memay. Ndu beku be enyìñ ene echí amem Ekáti Mandem émfú tetep, arem be, “Manyìep ákwak me.” ²⁹ Ejō mmém amen ánen echí nyaka are téé. Básót ekuchá fofok bágwót antí ntábhénok ene bábhìñi be haysop, bátáp ndü mmem mō básá yi anyu. ³⁰ Yesu asók mmém mō, arem be, “Betik ebha mémay.” Akáép emi, arō nepém eni nendak.

Báyém Yesu ambedápak ne nekōñ

³¹ Nywop ntónjí bo Israel nékwáy. Beku ye bé erene ngú éké rop amfay ekotákátí ndü nywobhé neywémuet bo Israel, bárók babhep Páílet be ányché betan mánsíéptí bekek ebhap, mámféré bhō ndü bekotakati. Nywop neywémuet eno nébhak nywop negho. ³² Ekú batemé nenu bárak, básíéptí bekek mmũ mbi, básíéptí bekek anefú. ³³ Ke bágúaká nókó amuet Yesu, bágó bé anán agu, bó kesyepiti bekek ebhi.

34 Ke ntemé nenu amot asot nekōn ayem Yesu ambeápak. Témte wu, manon ne manyiep abho befú. 35 Mmũ ane ághó nyaka ndu éfákárí kě ágháti bhese ne enyih ene yi árem echí tetep. Arinjí be árem chi tetep be be nkwo mänsíkinti ne Yesu. 36 Éfákárí enyu eyo bé enyih ené echí amem Ekáti Mandem émfú tetep. Nó chí, enyih ene básinjí nyaka be, “Yě eghep eyi émot bápú syep.” 37 Ne Ekáti Mandem epet érèm ndũ nebhet áchák be, “Chōn bo mámkpøk yi ane báyéme.”

Bábhéme Yesu
(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47;
Lk 23.50-56)

38 Etaré nókó, mmũ amot átwó. Aká nnyén be Joséf. Abhak mmũ etok Arimátia. Achí nyaka mmu ane ákōnō Yesu. Acháy nyaka bo Israel ndu yi achi nkonō Yesu. Afuét arøk ntá Páilet bhésé bhésé, anikmuet be Páilet ando yi ámféré mmuet Yesu ndũ ekotákátí. Páilet achye yi betan bekũ nō. Joséf arøk ye, aferé mmuet Yesu ndũ ekotákátí. 39 Nikodémōs mmu áróñō nyaka begho Yesu ne betí ewak émot, abhak nkwo ne Joséf. Yí, Nikodémōs arøk ne babhé amen bábyøk amuet ngu bé áké chōnō. Babhé méré abhak nchóptí myrrh ne álos. Akway nyaka bebhak mbō kilo besa bepay nsem byo ndũ menwōp ebhi. 40 Joséf ne Nikodémōs báfere Yesu ndũ ekotákátí, básót bésyénden ne babhé amō aré, mánép yi bekonō epin bo

Israel. 41 Mónki áchi nyaka ndũ nebhet ane bágó Yesu ndũ ekotákátí. Nnem nekō nébhák are enen bábhíki re bheme yě ngu amot amem. 42 Těndu nywōp enō néchi nyaka chí nywōp enen bo Israel bákà nton̄ti béchwe ndũ nywōp neywēmuet enap, ne mbonyune nnem enō nébhíki sap nyaka nekō, Joséf ne Nikodémōs bárók bábhéme Yesu are.

20

Yesu apetnsem ndũ nepém
(Mt 28.1-8; Mk 16.1-8; Lk 24.1-12)

1 Nywōp neywēmuet bo Israel néfuéré nókó, María mmō etok Mágdala afa ne neyinywōp arøk ndũ nnem Yesu. Aghó bé mánánj bábhíjírí ntay enen nechí anyũ nnem báfere. 2 María afa ye arøk ntiét ntiét ntá Símun Píta ne nkonō Yesu áchák ane Yesu ákōñó nyaka, arem be, “Báféré Yesu Acha ndũ nnem ne sébhíki rin̄i nebhet ane bárōñ bábháré yi.” 3 Píta afú ye ne nkonō anefú wu, báfá, béré rōñ ndũ nnem. 4 Báre rōñ ntiéntiet, ke nkonō anefú wu ajet acha Píta. Ayambi aghaka ndũ nnem. 5 Akuri amik. Asá nókó amík awu amem, aghó bebhók ésienden are ke ake chwe amem. 6 Símun Píta mmu ákōnō yi ansem áchwóbhé nókó ndũ nnem, afuét, arøk amem, aghó bebhók ésienden ebhō are bháré. 7 Aghó nden ane mánébhé nyaka ntí Yesu ne yō nkwo. Ne nden eyo ebhak aywi nebhet kekúrí

ne nep. ⁸ Ke nkojo anefú wu ane ayambi áchwóbhé ndü nnem achwe amem nkwo, aghó ne amík, anoko. ⁹ Kpáte mpok yo, bó bábhiki re jwi nyaka mmem ndü enyinj ene Ekáti Mandem éréme bé Yesu abhəj bepetnsem ndü nepém. ¹⁰ Bakojo Yesu bhə bəpetnsem ndü beket ebhap.

Yesu abhesi ntá María ane etək Magdala

(Mt 28.9-10; Mk 16.9-11)

¹¹ Ke María ate nepaka nnem andi nəkə kebho, ne ené yí ábhuet bedi, akuri amík, agwép amík awu amem nnem. ¹² Aghó bəángel Mandem bati apay chókó ne nden pépép amuet ndü nebhuet ane bábhúré nyaka Yesu. Amət abhak ndü nebhuet ntí ywi achi nyaka. Achák ndü nebhuet bekak. ¹³ Bárém ntá María be, “Mmá, ždi yi?” María akeme bhə be, “Chi žti báféré Acha bəroj ne yi, ne mbíki riŋi ebhak ene bábhúré yi.” ¹⁴ Arémé nókó nó, ayibhiri mmuet aghó Yesu téé, ke yi kerinj be chi yi. ¹⁵ Yesu arem ntá yi be, “Mma, ždi yi? Žyàŋ agha?” Ndü María ákaysí bé chí mmu ane áyinj nki, arem ntá yi be, “Eta, mbák óféré yi, ghatí mé ebhak ene óbhúré yi bé ndók nsət yí.” ¹⁶ Yesu arem be, “María!” María ayibhiri mmuet arem ndü eyəj bo Israel be, “Rabóni!” [Nə chí “Ntəj”]. ¹⁷ Yesu arem ntá yi be, “Kékem me, mbənyune mbíki re roj amfay ntá Etaya. Ke dók ntá bəmaya ghatí bhə bé məpetnsem ntá Etaya,

ne etayeka. Ntá Mandem awa, ne Mandem ayweka.” ¹⁸ María mmə etək Mágdala arək aghati bakojo Yesu be, “Ngə Yesu Acha.” Ne aghati bhə menyinj ebhen Yesu aghati yi.

Yesu abhesi ntá bakojo bhi (Mt 28.16-20; Mk 16.14-18; Lk 24.36-49)

¹⁹ Egháká nókó beku ndü nkúbhé nywəbhé neywəmmet enə, bakojo Yesu bábhak amem eket émət ne babhinywəp femfé ndu bəchay bəbati bo Israel. Yesu arək ate bó besí, arem be, “Kpák ámbák ne bhe.” ²⁰ Arém nókó nə, atəj bə amə yi ne mbeápak eyi. Bakojo abhi bájwí ne maŋák ndu bəghó Yesu Acha. ²¹ Yesu apət arem be, “Kpák ámbák ne bhe! Nkúbhé mbə enyū Etaya átó me, ke nchí tó be.” ²² Yesu arémé nókó nó, afép bhə žyú, arem be, “Dž ka Efojó Bedyere ámbák ne bhe.” ²³ Mbák məmfóŋóri mmu bebú ebhi, Mandem nkwo áfoŋori yi. Mbák bábhiki foŋori bebú mmu, bérəp yi anti.”

Təmás arem be mbák yi akhíki ghə Yesu amík apú noko

²⁴ Nkojo Yesu amət ndü abhen bati byo ne apay, ane áká nnyén be Təmás, nə chí efák, apú nyaka ne bati, mpok Yesu átwó. ²⁵ Təmás átéméri nókó bhə, béré ghati yi be, “Séghə Yesu Acha.” Ke yi akeme bhə be, “Kpáte ngó ne amík bebhé-mpi yí amə, ntək

bhó ne senəŋ awə, mbát awó ndü tambe ywi mpú noko.”

²⁶ Εφερέ νόκό manywəp ánen, bakoŋo Yesu bápét babhak anywəp ndü nebhuet amət. Tómás abhak ne bhə. Babhinywəp ábhák femfé, Yé nə, Yesu atwó, ate nenti enap, arem be, “Kpák ámbák ne bhe.” ²⁷ Arem ye ntá Tómás be, “Tók berin ebhen bechi ndu amó ya ne kenəŋámə eke ghə. Sá awó fá ndü tambe wa. Képerε makati. Bák mmu ane ándoko!” ²⁸ Tómás akeme yí be, “Acha ne Mandem awa!” ²⁹ Yesu arem ntá yi be, “Ōnókó mbonyune óghó me ne amík? Eri echa ntá bo abhen mánoko yéndu bábhíkí ghó ne amík.”

Nti ane Jñn ásiní ekáti-ne

³⁰ Yesu akə nyaka beyä menyiní maknkay béchák besí bakoŋo bhi, ebhén bábhíkí sin amem ekáti ene. ³¹ Básin menyin ebhen béchí amem ekáti ene be menkwak be mánókó be Yesu ke achi Mpeme Mandem afyé nyaka bariεp be ätə, Mmə Mandem. Ne bé ndü mánókó yí, māmboŋ nepém ndü nnyén eni.

21

Yesu abhesi ntá bakoŋo bhi

¹ Etaré nóκό, Yesu apet atəŋ mmuet ntá bakoŋo bhi. Ndəŋ yə, ebhák chi nepaka Manyu Tibérias. * Séngó enyü yi atəŋ nyaka mmuet ntá yap. ² Símun Píta ne Tómás ane bábhiní be efák,

ne Natániel ane áfú Kána atú Gálili, ne bə Sebēdi bati apay, ne bakoŋo Yesu báchák bati apay bachi nyaka ndü nebhuet amət. ³ Símun Píta arem be, “Mérəŋ anyén ne ási.” Bakoŋo Yesu báchák bárém be, “Sérəŋ ne wə.” Bó bárók básót áchwí, béré gháp anyén amem áchwí wu beti menkem ndu bekem nsi, ke yényin bóke kém.

⁴ Ndu mban akəŋari, Yesu ate nepakányén. Yé nə, bakoŋo bhi kerin be chi yi. ⁵ Yesu arem ntá yap be, “Bəbha, bákem nsi?” Bákéme yi be, “Ae.” ⁶ Aghati bhə be, “Gəép ká asi ebhe awónem áchwí, chəŋ mánkém nsi.” Bágəép asi ebhe awónem. Beyä nsi ekwen, kpát échá bhə beyä beyä nkáp ebhi. ⁷ Nkoŋo ane Yesu ákəŋó nyaka arem ntá Píta be, “Chi Acha!” Píta ághókó nóκό be chi Yesu Acha, asət nden ayi afyé amuet, adók, akwen amem manyu. Aféré nyaka yə amuet ndu bekw betik. ⁸ Ke bakoŋo abhen bárəbhé amem áchwí béré nok bekoŋo yi angəkənyén, mánja nəkə beyä nkáp ane ajwi nə ne nsi. Nebhuet ane báfú bérəŋ angəkənyén ke sap. Abhak mbə bayat besa betay.

⁹ Bákó nóκό ebhi baghə ngo ane bábháytí ne bakiri. Nsi ebhak are. Bret nkwo abhak are. ¹⁰ Yesu arem be, “Twó ká, ne mbək nsi eyə nó bákémé.” ¹¹ Píta arək ndu áchwí, aya beyä nkáp, akó ebhi ne wu. Ajwí ne nsi egho

* 21:1 Nkúbhé Manyu Gálili ke bábhiní nyaka bé Manyu Tibérias.

εbhak βεσα τάνδράμωτ nsem byo νε έράτ. Ke yěndu nsi εγo έyά νό, ási kedakati. ¹² Yesu arem ntά yap βε, “Twó nyiέ kά nenyiέ.” Ke yě nkoño amōt kemō bebhep yi βε, “Ochí agha?” Báriní βε chí Yesu Acha. ¹³ Yesu asōt brét achyε bhō. Akυ enyumōt νε nsi. ¹⁴ Ndōñ ayō abhak anε ajwi erat ενέ Yesu átōñό mmuet ntά bakoño bhi, bebho ndũ mpok anε yi ápérēnsem ndũ nepém.

Yesu aya Pita amuet

¹⁵ Mányiε nókó nenyiέ, Yesu arem ntά Símun Pita βε, “Símun, mmō Jñn, oκōñ me ochά menyin ebhen-ε?” Símun akeme βε, “Eε, Acha, oñiní bé nkōñ wō.” Yesu arem βε, “Ne bōbághōmén ayá.” ¹⁶ Béjwí ndōñ epay, Yesu arem βε, “Símun, mmō Jñn, oκōñ me?” Símun akeme βε, “Eε, Acha, oñiní bé nkōñ wō.” Yesu arem βε, “Babheri nōkō bāghōmén aya.” ¹⁷ Béjwí ndōñ έράτ, Yesu arem βε, “Símun, mmō Jñn, oκōñ me?” Pita abé nti mbōnyunε Yesu ábhep yi enyin ερε έmōt ndōñ έράτ. Ekυ, aghati Yesu βε, “Acha, oñiní yěntiki enyin, oñiní bé nkōñ wō.” Yesu arem βε, “Ne bāghōmén aya. ¹⁸ Tetēter, mpok óchí esakámu, ore gwót mmuet, óndōk yěntiki ebhak ενέ ókōñό. Ke mpok ókókó, chōñ ónjoñ ámó amfay, mmu achák amfyε wó nden amuet, ansōt wō andōk ebhak ενε óbhíki kōñ βεrōñ.” ¹⁹ Yesu arem nó βetōñ enyũ newú ενεν Pita ábhōñό bégu ndu bechye

Mandem kenókó. Yesu arem ye ntά Pita βε, “Koñό mé.”

Yesu νε nkoño ywi achak

²⁰ Pita ayibhiri mmuet aghō nkoño anε Yesu ákōñό ndu ákōño bhó ansem. Nkoño wu ke ághókó nyaka amuet Yesu mpok mányiέ nenyiέ, νε yí wu ke ábhébhé nyaka Yesu βε, “Acha, agha áti chōñ wō?” ²¹ Pita ághó nókó yi, abhep Yesu βε, “Acha, ná νε anε?” ²² Yesu arem βε, “Mbák mēyan bé yi wu ambak nepém te mpetnsem, εγo έyini wó ná? Koñό mé!” ²³ Enyin ενε Yesu árémé, étáká nenti bōnkwo βε nkoño Yesu wu abhíki bhōñ bégu. Ke, sayri sayri, Yesu abhíki ghati nyaka Pita βε Jñn apu gú. Arem chi βε, “Mbák mēyán βε yi áké gú té mpetnsem, εγo έyini wó ná?”

²⁴ Nkoño Yesu wu ke ághāti bhese menyin ebhen, νε yi ke ásiní bhō amik. Ne sériní bé enyin ενε yí árēm echi tetep.

Ngwénti kepi

²⁵ Yesu akυ nyaka beyá menyin bechak. Mbō básin bó menkem amik έmōt έmōt, nkáysí bé mbυ mmik nkem ajwí νε bekáti, kpáte mbōk andōp.

Ἐκάτι Βετικ Βῶντο

Bariεp βέτο Ἐφόγῳ Βεδυερε

¹ Ἐτα Τιόφιλος, ndũ ekáti eya ene mbi, nsin̄ ἔτι menyin̄ menkem ebhén Yesu ákú ne ebhen yi atōn̄o bebho mpok yi ábhó betik ebhi fá amik, ² kpát bégháka nywōp enen Mandem ákú yi akó amfay. Apéere ko amfay, Ἐφόγῳ Βεδυερε ak̄a yi angati bo abhen yi ayabhe be mámbák bōnto bhi menyin̄ ebhen bō babhōn̄o bek̄a. ³ Mpok yi aperensem ndũ nepém, atōn̄ mm̄aet ntá yap ndũ beyá ndōn̄ ndũ manywōp besa bep̄ay. Bághó yi kpon̄oron̄ enyu ené bápú kway memakati be, sayri sayri, apetnsem ndũ nepém. Apet nyaka nsem ndũ nepém antōn̄ nōkō Eyōn̄ Mandem bek̄a bo mándin̄i enyũ Mandem ábhák ne bho mbō Mfō wap. ⁴ Mpok yí ábh̄aét ne baghókó bhi aghati bhō be, “Báké fá Yerúsalem. Chókó ká non̄ akap ané Ἐta afyé bariεp bétó mbō enyũ ngátí bhe. ⁵ Jōn̄ ájw̄iti nyaka bo ne manyiεp, ke ndũ mp̄ay manywōp, chōn̄ Mandem anjwiti bhe ne Ἐφόγῳ Βεδυερε.” ⁶ Mpok Yesu achi ne bōnto bábh̄ep̄ yi be, “Acha, chōn̄ ónsot kefō Israel ónkeme ntá yese bo Israel ke?” ⁷ Yesu akeme bhō be, “Bábh̄íkí bhōn̄ berin̄i mpok ane Ἐta afyé be menyin̄ ebhen memfakari. Ἐta mmu afyé mpok ndũ betan̄

ebhi ke árinī. ⁸ Chōn̄ Mandem anchye bhe betan̄ mpok Ἐφόγῳ Βεδυερε atwó ntá yeka, mámbak ye batisie bha amem Yerúsalem, ne atú Judéya ankem, ne atú Samária, ne ndũ mmik nkem.”

Mandem ak̄a Yesu akó amfay

(Mk 16.19-20; Lk 24.50-53)

⁹ Yesu árémé nókó nō, Mandem asot yi apetnsem amfay. Báte mánjin̄i nōkō yi ndu árōn̄. Nebhān̄ nékúti yi, bō kepepe ghó yi. ¹⁰ Báre yin̄i gbókó ndũ yi árōn̄ amfay. Bápepe ghō, bo bati apay ne nkú pép̄ep̄ am̄aet báté kek̄wot ne bhō. ¹¹ Barem be, “Bē bo Galili, ndáká yi bachi afō téé mánjin̄i nōkō awu amfay? Chōn̄ Yesu mmu árō be arōn̄o amfay, amp̄etnsem nkúbhé mbō enyũ bághó yi árōn̄ amfay.”

Matias asat epok Júdas (Mt 27.3-10)

¹² Bōnto Yesu barō ye Njie Menok Olif báp̄etnsem Yerúsalem, nekō enén nechi mbō kilóm̄eta amot. ¹³ Báchwóbh̄é nókó aré, bákó amfay ndu móket amot amem ekerémfáy ane bō báchōkō nyaka are. Bōnto bhō babhak Pita, ne Jōn̄, ne Jems, ne Andru, ne Fílip, ne Tōmás, ne Batolómio, ne Mátiō, ne Jems mmó Alfeyos, ne Símun ane achi nyaka ndũ nk̄wō bo abhen mánū ἔti etok eyap, ne Júdas mmó Jems. ¹⁴ Bō mankem babhak eyōn̄ ém̄ot. Báchyé mm̄aet ndũ nenikim̄aet neb̄h̄aet amot chechem ne mbōk bakōn̄o

Yesu abhen baghōré, ne Maríá nno Yesu, ne bōmáyi abhen babhakanem.

¹⁵ Ewak émót ndü manywōp eyō, bakoŋo Yesu bákém echemē. Bábhák batí besa betandat. Are, Píta afate arem be, ¹⁶ “Bōma, menyiy ebhen básinjí amem Ekáti Mandem žti Júdas mmu ákwáká bo mankem Yesu bebhōŋ nyaka befu tetep. Nō chí menyiy ebhen Efónó Bedyere ákú nyaka Mfō Debhít ándinjí ne arem be bebhōŋ befakari. ¹⁷ Yí Júdas achí nyaka ndü nkwo ywesé ndu Yesu áyábhé yi be ankū betik ne bhese.

¹⁸ “Júdas atí nókó Yesu, asōt nkáp manōŋ ané báchyé yi aku ekpókó mmik. Ne ndü ekpókó mmik eyō, yimbōŋ akwén kébheri menie bésén, mántep árōri amik, agú. ¹⁹ Bō mankem abhen báchí amem etak Yerúsalem bágħók ndak ane áfákári. Ekú bábħó bébhinjí nebháérémik wu ndü eyōŋtōk eyap be Akeldáma, nó chí mmikí manōŋ.

²⁰ “Echi mbō enyū Mfō Debhít asinjí amem Ekáti Bakway bé:

‘Eket eyi éndōp ewō,
yě mmu kéchōkō amem.’
Ne Debhít apet asinj be,
‘Mmu ácháak ánsót épókó betik eyi.’

²¹⁻²² “Eri ye bé mmu ácháak ánehém ne bhese be séngátí nókó bo mbō batisie be Yesu apetnsem ndü nepém. Mmu wu abhōŋ bébhak chi mmu ane achi nyaka ndü nkwo

ywese mpok Yesu Acha achi ne bhese, bébho mpok Jōn ájwítí yí beghaka nywōp enen yi arōŋo amfay.”

²³ Nkaysi yap akwén amhet bo bati apay: Joséf ne Matías. Joséf abhōŋ manyén ácháak ápáy. Nō chí Jústos ne Básabas. ²⁴ Mánik ye mmhet bé, “Acha, ōrínjí nkaysi yěntiki mmu. Ndü bōbhen batí apay, ntiki mmu óyábhé ²⁵ bé ambak münto ndu betik ebhen ndu besōt epók Júdas mmú árōŋó ebhak ené ékwáy ne yi? ²⁶ Bágħép ye ebhaŋa žti bōbhen batí apay. Eká Matías. Básót ye Matías báchem ne nkwo bōnto Yesu bachak batí byō ne amōt.”

2

Netwō Efónó Bedyere

¹ Nywōp epā bo Israel ene bábħinjí bé *Péntekōs eghaka nōkō, bakoŋo Yesu mankem bábħák nebhhet amōt. *

² Ewat éfú amfáy témchók mbō ené mbáép atañatan éjwí amem eket ené bō bachi are. ³ Bágħó menyiy mbō baringo. Atáka, enyu ené yěntiki mmu wap abhōŋ nemōt enen nete yi anti. ⁴ Témté wu Efónó Bedyere abhak ne yěntiki mmu wap tontó. Akú bábħó bérémm beyōŋtōk ebhen bō babhiki ghak.

⁵ Mpok yō, bō abhen báfyē betan bebħare bebħé bo Israel babhak Yerúsalem. Báfú ndü beyā betōk. ⁶ Bágħókó nókó ewat eyō, bárōk ntiet ntiet bégho enyiy ene éfākari.

* **2:1** “Péntekōs chí manywōp besa bepay nsem byo.” Nō chí, bébhó ndü nywōp epā Nekiŋi.

Bábhak maknkay beghók ndũ bakoŋo Yesu bárèm beyoŋótak nyáná nyáná enyu ené yěntiki mmu wap ághòk ndu eyi eyoŋótak enyiŋ ené bárèm. ⁷ Bábhák maknkay tontó, bábhò berem be, “Pú bõbhen mankem chí bo Galili?” ⁸ Ná échí bé yěntiki mmu ywese ághòk enyiŋ ené bó bárèm ndũ eyi eyoŋótak? ⁹ Séfũ betak nyáná nyáná: Mbok báfu Pátia, báchák Mídia, abhénéfú Elam; mbok báfú Mesopotemia, báchák atú Judéya, abhénéfú atú Kapadóshiya; mbok báfú atú Póntos, báchák atú Esia. ¹⁰ Mbok báfú atú Fríjia, báchák atú Pamfília. Mbok báfú Ijip, báchák báfú ndũ batáp etak Líbia ane achi kekwoŋt ne Sírene. Ndú abhen báfú Rom, mbok chí bo Israel, báchák bõ abhen bákòŋo Mandem mbõ bo Israel, ¹¹ báchák báfú Kret, abhénéfú Arébia. Yě nã, yěntiki mmũ ywese ághòk ndu bó bárèm menyiniŋi maknkay ebhen Mandem ákú ndu eyi eyoŋótak.” ¹² Bó mankem bábhák maknkay, batí átáká bhó, bábhó bebhep batí be, “Ané ndak-aa?” ¹³ Ké bachak béré way bakoŋo Yesu mándem nãkõ be, “Mmém akem bõbhen!” Netwõ Efóŋó Bedyere

Enyiŋ Píta aghati batí bo Israel

¹⁴ Píta afate ye ne bõnto báchák batí byó ne amot, abho berem ne eyoŋ etanatan ntá beyã bõbhõ be, “Bõ Judéya ne be mankem abhen

báchi Yerúsalem, tá ká batú mángók enyiŋ ene mērèm.

¹⁵ Bõbhen bábhíki kwén chi mmém mbõ enyũ bákãysi. Nywõp nēchi ndiere nkárénká nénenamot bëti. ¹⁶ Nē

chí enyiŋ ene ndemekerĩnti Jóel areme nyaka be chõŋ emfakari. Joel arem nyaka be,

¹⁷ Mandem arem be ‘Ndũ manywõbhé ngwenti, chõŋ nkũ Efóŋó ya antwõ ntá yěntiki mmu.

Bõbheka mángati barak ané me mfyé bó anti.

Besak ebheka mángó kenó amík antifu, ne baseansi bheka mángõ kenó.

¹⁸ Ndu manywõp eyõ, chõŋ nkũ Efóŋó ya éntwõ ntá bakũ betik abha, abhén baghõré, ne abhen babhakanem, nkũ bó mángati barak ané mfyé bó anti.

¹⁹ Ne chõŋ nkũ menyiniŋi maknkay mémfakari amfay, ne ntõŋ beriniŋi maknkay fá amík.

Chõŋ manõŋ ambak, ngó ambak, móngo ambak.

²⁰ Chõŋ mmok anjibhiri ándõp ejuri, ntõŋ anjibhiri andõp manõŋ,

ke nywõp negho enén Acha átwõ nengaka.

²¹ Ne chõŋ embak be yě agha ane ábhĩŋi Acha ánkwák yi,

Acha ápeme yi.’”

²² Píta arak ambi béréme be, “Bo Israel, ghók ká beyõŋ ebhén: ‘Yesu mmu Násáret chí mmu ane Mandem

áyábhé nyaka. Atón kponororj bé ayap yí ndü áchyé yi betan. Aká ye menyinjí maknkay. Atón berinj. Bé babhōj bāriņi nō sayri mbōnyune aká nyaka menyinj ebhen besí ebheka.

²³ Mandem anāj arinjí nyaka enyinj ene ébhōjō befakari ne Yesu bekojō nkaysi yi. Báfyé yé yi amō yeká be mánchye yi ntá bo bebá be mángó ndü ekotákátí, mángway. ²⁴ Ke

Mandem aká yí ampētñsem ndü nepém, aferé yí ndü bebé newú mbōnyune newú nepu kway nyaka bebhōj betan amfāy yi.’” ²⁵ Mfō Debhít asinj nyaka éti yi be,

“Nchí ghō nyaka Acha mpoknkem besí bha, abhak ebhe awónem eya, be yēnyinj eke nyíkisi me.

²⁶ Ntí ena néjwi ye ne mañák, ne nchí rem kepí ne mañák.

Ne mbákánti chí ne Mandem, ²⁷ Mbōnyune wō Mandem opú chen chōj me óndó amem etakó bawú,

opú rō chōj Mmu ane áchyé nepém eni ntá ye ámpó amem nñem.

²⁸ Oká me ndinjí mbi nepém. Ndü óchí ne me mpoknkem, chōj ónká membōj beyá mañák.”

²⁹ Píta arak ambi berem be, “Bōma, nchí kway beghati bhe kponororj éti Mfō Debhít, chí mbi ywese. Agu nyaka, bábhéme yi, ne nñem eni nebhuet fá ne bhese kplate echōj. ³⁰ Achí nyaka ndemekepinti. Arinj bariep amen Mandem áchyé yi, kpát anyú nku be chōj

Mandem anká ebhárémō ywi anyie enakó kefō eyi.

³¹ Debhít ayambi aghó enyinj ene Mandem abhōj beká ndü mpok ane átwō ambi ke yō emfakari. Aghó be, chōj Mandem anká Mpepe Mandem afyé nyaka bariep be áto ampētñsem ndü nepém. Éti yō, Debhít arem nyaka be, ‘Mandem abhíkí chen Mpepe yí áyábhé ándó amem etakó bawú ne abhíkí chen mmuet yi ámpó amem nñem.’ ³² Mandem aká Yesu apētñsem ndü nepém ne besé mankem séghó yi ne sechi batísie be achi nepém.

³³ Mandem achye yí beyá kenókó ndu aká yi achakó ebhe awónem eyi ndü enakó kefō. Eta abhuere bariep ami ndu achye yí Efōjō Bedyere. Ne chí Efōjō Bedyere mmu Yesu achye bhese ke aká menyinj ebhén befakari ne mbō enyū bāghō ne bāghök.

³⁴ Debhít abhíkí rō nyaka etakó bawú ándók amfay. Ke yimbōj arem be,

‘Eta Mandem arem nyaka ntá Acha wa bé:

“Chakó fá ebhe awónem eya ndu enakó kefō,

³⁵ kpáte nká bōmpap abhe mámbak mbō enak ene óchakó ónyaŋa bekak aré.”’

³⁶ “Bo Israel mankem bábhōj bériņi ye sayri be, Yesu mmu be bāgo ndü ekotákátí ke Mandem aká yi áchi Acha ne Mpepe yí áyábhé.”

³⁷ Bāghókó nókó enyinj ené Píta areme, ékwén bó te anti. Babher Píta ne bōnto bachak

be, “Bõma, chõη sãnku ye ná?”³⁸ Píta akeme bhõ be, “Yẽntiki mmũ yeka abhõη bẽtiknsem ndũ bebũ bhi ne mánjwiti yi ndũ nnyẽn Yesu Kristo be Mandem amfonjori bebũ bhi. Mmũ ane ákũ nõ Mandem áchye yi Efónjõ Bedyere mbõ akap.³⁹ Bariep amen ayĩñĩ be ne bõbheka, ne bõ mankem abhen bachi nekõ nesie. Ayĩñĩ nkwo yẽntiki mmu ane Mandem Acha yese ábhĩñĩ be antwõ ntá yi.”

⁴⁰ Píta arõk ambi bérem baya menyĩñ bẽcháak ansemti nõkõ bhõ bé “Feré ká mmuet ndũ ntemsi ane ábhõñjõ bẽtwõ ntá bõ bebũ abhen fá ammik.”⁴¹ Ekũ bo abhen mánõkõ enyĩñ ene Píta areme bárõk bájwiti bhõ. Ne bo abhen bacheme ne bakojo Yesu nywõp enõ babhak mbõ nká érát.⁴² Bachye mmuet ndu bẽghõk menyĩñ ebhen bõnto Yesu bátõñ. Bõ mankem abhen manõkõ babhak ndu nson amõt ndũ yẽntiki enyĩñ, ndũ Nenyie Acha ne ndu nenikimuet.

Nepem bakojo Yesu

⁴³ Bõnto Yesu bábhõ beku beyã menyĩñĩ maknkay ne berĩñĩ maknkay. Bẽcháy bẽkém bo mankem abhen bágghõ menyĩñ ebhõ.⁴⁴ Ne bo abhen mánõkõ mankem babhák eyõñ émõt, mánkõre nõkõ menyĩñ ebhap ndũ nson amõt.⁴⁵ Mpok ne mpok, abhen bábhõñjõ menyĩñ bátĩ nyaka mánkõre nõkõ nkáp ne abhen eyap épú enyu ené yẽntiki mmu wap abhõñ enyĩñ.⁴⁶ Ne yẽntiki

nywõp báchẽm nyaka amem ekerákap Mandem amem Yerúsalem ndu ménikmuet. Báchẽm nyaka nkwo amem beket ebhap ndũ Nenyie Acha ne ndũ menyie nenyie ne beyã manák ne nti nemõt,⁴⁷ mámbiti nõkõ Mandem. Bõ mankem bágghõ ndũ bakojo Yesu bákũ ne báre bhõñ manák ne bhõ. Ne yẽntiki ewak Acha ankũ nõkõ bo abhen yi ápémé mánchẽm ne bakojo bhi.

3

Píta abũ mbẽnti

¹ Ewak émõt, Píta ne Jõn bare rõñ ekerákap Mandem ndu nkárénká érát ne ngõsí mpok nenikimuet.² Bággháká nõkõ ndũ nyũbha ane bábhĩñĩ be Erítĩ Nyũbha, bágghõ mmu ane áchĩ mbẽnti te nebhe eni aré chókõ. Yẽntiki ewak bo bápõkõ nyaka yi mámbure ndu nyũbha wu bé ánĩñĩ nõkõ nkáp ntá bo abhen báfwet berõñ amem ekerákap Mandem menikmuet.³ Mbẽnti wu aghõ nõkõ Píta ne Jõn ndũ báyan befwet mandõk ekerákap, abho ménĩñĩ bhõ nkáp.⁴ Píta ne Jõn báyĩñĩ yi diíí. Píta arem ye be, “Yĩñĩ bhese!”⁵ Atep bo amík amuet ne nkaysi bé chõñ manchye yi enyĩñ.

⁶ Ke Píta arem be, “Mbíkĩ bhõñ nkáp, ke enyĩñ ene mbõñjõ chõñ nchye wõ. Ndũ nnyẽn Yesu Kristo mmu Násáret, faté kã!”⁷ Akém yi ndũ awõnem ayõñ. Témté wu, betañ Mandem bẽchwe

ndu bekak ne memĩ bekak ebhi. ⁸ Adók ate kperɛp, abho bekɔ. Are kɔ andokoti nɔkɔ, ne ambiti nɔkɔ Mandem, kpát arɔk achwe amem ekerákap ne bhɔ. ⁹ Bo mankem abhen bachi are bǎghó yi ndu ákò ambiti nɔkɔ Mandem. ¹⁰ Bǎrĩji be yi ke áchòkò nókó nyaka ndũ Erití Nyũbha ane ekerákap Mandem aniji nɔkɔ nkáp. Eku bǎbhák maknkay, ne manyu arɔp bhɔ fúfú beghɔ enyiŋ ene efakari.

Píta aghati mbok Yesu amem ekerákap Mandem

¹¹ Mmu wu abhat mmuɛt ne Píta ne Jón kpát bǎrɔk baghaka amem nebhuɛt ekerákap Mandem ane bǎbhĩji be Achá Sólomon. Bo mankem bare rɔŋ are ntíét ntíet beghɔ enyiŋ ene éfakari. Babhak maknkay tontó. ¹² Píta aghɔ nɔkɔ ndũ bǔbhɔ bákàp bhɔ, arem ntá yap be, “Bǔma, bo Israel, ndaká yi bǎchí maknkay, mǎmkpɔkɔ nɔkɔ bhese enyu eyɔ? Bǎkaysi be chi ndũ betan ebhesé ké yí ákò néne ké? Ne puyě chi be séchày Mandem tontó. ¹³ Mandem bachĩmbi bhese, Mandem Abraham ne Aisek ne Jekóp ke achye mübetok ywi Yesu kenókó. Achyé yi kenókó yěndu be bǎrèm nyaka be bǎbhiki bhɔŋ yěnyiŋ beku ne yi mpok Páilet áyàn beferɛ yi amɔ. Bǎsót yi bǎchyé ntá bǔbati Rom be mángwáy. ¹⁴ Yesu achí nyaka nyáná ne chak besí Mandem, Yé nɔ be keka be Páilet ándó yi andɔk. Bǎrém be Páilet ándó chí ngwayti

bho andɔk. ¹⁵ Bǎkú bǎwáy yi mmu áchyé nepém. Ke Mandem akɔ yí apɛtnsem ndũ nepém. Besé séghó ne amík enyiŋ ene efakari. ¹⁶ Yesu ke ákú mbéntí ne áfáté. Enyiŋ ene bǎghó ne ené bǎrĩjí be efakari, menkem béchí enyu yɔ mbɔnyune sésíkí nti ne yi. Chí ndu sésíkí nti ne yí ke éku mbéntí ne áfáté kperɛp mbɔ enyu bē mankem bǎghó.

¹⁷ “Bǔma, néne ndĩjí ká bé be ne bǔ batí bhɛka bǎchí nyaka chí amem ejuri beyiŋ enyiŋ ene bǎkú ntá Yesu. ¹⁸ Ke enyiŋ ene Mandem ákú baremé kepĩnti bhi bǎghátí bo tesáy be, Mpeme Mandem afyé nyaka bariɛp be áto, abhɔŋ beghɔ esɔŋɔri, Mandem akɔ yɔ efu tetɛp.” Tík yé ka nsem ndũ bebú ebheka, mámpɛtnsem ntá Mandem, be yi amfonɔri bebú ebheka. ¹⁹ Mbák mǎnku enyu yɔ, Acha áku mǎmbɔŋ mpok neywěmuɛt ndũ befónjó ebheka, ²⁰ antó be Mpeme yi afyé nyaka bariɛp be áto be ambak Mpeme yeka. ²¹ Yí wu chi Yesu mmu ábhónjó bebhak amfay ne Mandem kpáte mpok ane yi áku menyiŋ menkem ménjibhírí méndɔp bekɔ. Baremé kepĩnti Mandem mánán bǎrém tentɛp be chɔŋ émbak enyu yɔ. ²² Moses arem nyaka be, “Chɔŋ Mandem Acha antó be ndemeképĩnti ywi mbɔ enyu yi ato me. Ne chɔŋ yi ambak mmu yweka amɔt ne bǎbhɔŋ beku yěntiki enyiŋ ene yi ághátí bhe mǎnku. ²³ Ne chɔŋ

embak be yě agha ane apu ghok ndemekepinti wu, báfap yi ne bõ Mandem, mangway. ²⁴ Samuel ne baremé kepinti abhen báfú yi ansem, mankem bárem nyaka nkwo éti menyinjí maknkay ebhen béfakari manywop ané echaj. ²⁵ Menyinj ebhen baremé kepinti báremé menkem béyinjí bhe. Ne nku ane Mandem ányú nyaka ne bachĩmbi bheka, ányu ne be nkwo, mbonyune arem nyaka ntá Abraham be, 'Chaj mfaét ntá bebhárébhõ bhe ríjet manérékére mmik ankem.' ²⁶ Éti yõ ke echí be Mandem ayap nyaka mübetok ywi, ayambi átó yi chí ntá yeka bé ánjét be ndũ ákũ be mandó nepém bebú eneka."

4

Píta ne Jõn besí echemé bo batí etõk

¹ Ené Píta ne Jõn bághàti bo menyinj enyu yõ, mbõk bachiákap Mandem ne münti babhabheri ekerákap ne mbõk bõnkwo Sádusi bátwõ ntá yap. ² Bati ábé bhõ mbonyune Píta ne Jõn bátõj mángati nõkõ bo bé Yesu apetnsem ndũ nepém betaj be chaj bawú mámpetsem ndũ nepém. ³ Bákém Píta ne Jõn bárók báfe, ne tẽndu beku menaj bégháká nyaka, barõ bhõ are te ntinywop. ⁴ Yě nõ, beyã bo abhen bághókõ enyinj ene Píta ne Jõn bághátí bhõ, mánókõ. Mpãy bakojo Yesu mankem akó aghaka mbõ nká etay.

⁵ Néyí nõkõ, bakemé etõk ne bõ batí bo Israel, ne batõj ebhé Mandem bákém echeme amem etõk Yerúsalem. ⁶ Anas mũngo bachiákap Mandem, ne Káyfas, ne Jõn, ne Aleksánda, ne bõneréket mũngo bachiákap báchem ne bhõ. ⁷ Básót Píta ne Jõn bákũ bó báte besí bhap, bábhèp ye bhõ be, "Ndu nnyén agha bákũ menyinj ebhen? Agha áchyé bhe betaj bekũ bhõ?" ⁸ Ndũ betaj Efõjõ Bedyere, Píta akeme bhõ be, "Bé bakemé etõk ne bõ batí etõk, ⁹ mbák bábhèp bhese echaj éti berĩ ebhen séká ntá mbéntí-ne, ne enyũ éfakári ke yi átaj, ¹⁰ Bé mankem ne bo Israel mankem dijí ká be chí Yesu Kristo mmu Násáret ke ákũ mmũ-ne atajã. Yí mmu bágõ ndũ ekotákátí, kě Mandem akũ yí apetnsem ndũ nepém, ndũ betaj ebhi kě bághõ mmũ-ne áté be besí kperep. ¹¹ Nkúbhé Yesu kě Ekátí Mandem érèm éti yi bé: 'Ntay enén bẽ batẽ beket bãbyáká, nõ ke nérõbhé ekwap ené ékémé eket.' ¹² Ndiere yí ke ákway bepeme bhese. Mmu achak apú fá amik ane Mandem achye be ampeme bhese." ¹³ Bo echemé bõ batí etõk bághõ netanjánti Píta ne Jõn ndũ bárem kepi kebhoj becháy ne ndũ bághõ nkwo bé bõPíta báchí chí ndẽndemé bhõ, ne be bõ bábhíkí ghõk ekátí, bábhák maknkay. Ke bághõ be bõPíta mánaj bákõ nyaka ne Yesu. ¹⁴ Ne ndu bághõ mbéntí ane bákú yi

ataŋa nepak Píta ne Jŏn, manyu áchók bhə. ¹⁵ Eká bátén kpík bó nefi. Bábho besokori mámbəbhe nəkə bati be, ¹⁶ “Chəŋ sənku yi ne bəbhén? Bə mankem fá etək Yerúsalem baghə eremé enyinjí maknkay ené bó bákú ne sépú kway betaŋa. ¹⁷ Ke ndu beku be mbok ane áképerere taka etək, sébhəŋ beya bəbhen batú be báképerere rem yənyinj nta mmu ndü nnyén Yesu.”

¹⁸ Bábhinji ye bhə bápətnsem amem achá. Básémti bhó be bəképerere rem ne bəképerere tŋŋ yənyinj ndü nnyén Yesu. ¹⁹ Ke Píta ne Jŏn bákéme bhə be, “Bə babhəŋ bəp ká mməet eyeka ndak ane. Enyinj ene échí chak besí Mandem chi ené? Bəghok bhe ke chi bəghok Mandem? ²⁰ Sépú kwáy berə berem éti menyinj ebhen séghó ne amík ne séghók ne batú.” ²¹ Nkwə echeme bəbati etək bapet básémti nókó bhə, báfere bhə amə. Bó kebəŋ mbi betemsi bəPíta mbənyune bə mankem bákaka nyaka Mandem ndü enyinj ene efakari. ²² Ne mamié mbéntí wu acha nyaka besa bəpay.

Bakoŋo Yesu mánikməet be Mandem anchye bhə netaŋánti

²³ Báféré nəkə Píta ne Jŏn amə, bápətnsem nta bati bənkwo Yesu, baghati bhə enyinj ene bəbati ekerakap Mandem ne bəbati etək bárémé nta yap. ²⁴ Bakoŋo Yesu bəghókó nókó nə, bó mankem babho menikməet nta Mandem mándeme nəkə be; “Eta, wə əchí Acha, wə

ke óghókó mfay ne mmik, ne manyén ne menyinj menkem ebhen béchí are. ²⁵ Wə ke ókú nyaka be mübetok ywe Mfə Debhít, chi-mbi ywesé, ándem ndü betaŋ Efónó Bedyere be:

‘Ndaká yí bo abhen bápú bo Israel bábenti ne wə Mandem?’

Ndaká yí bəbhen bátə beyu ebhen bebhiiki bhəŋ nti ne nnet?

²⁶ Bafə mmik bátəŋtí mməet ménu nenu,

bəbati etək bəchem nebhet amət,

bátə eyu menu ne Mandem Acha ne Mpereme yí afyé nyaka bariəp be átə.’

²⁷ “Hérəd ne Póntios Páilet bəchem ne bo Israel ne mbək bo abhen bápú bo Israel fá amem Yerúsalem, bátə eyu antí Yesu mmü betok ywe ane achi nyáná. ²⁸ Bəchem beku yəntiki enyinj ene ónəŋ óbhéré nyaka be chəŋ émfakari. ²⁹ Acha, ghó ye ndü bápə bhese. Ku be bhesé bə betok abhe, séngátí nókó bho Eyəŋ eye ne netaŋánti nenkem. ³⁰ Chié bhese betaŋ bebú bəmame, ne betəŋ berinjí maknkay ne beku menyinjí maknkay ndü nnyén mübetok ywe Yesu, mmu achi nyáná.”

³¹ Mánáná nókó menikməet, nebhet ane bə bachi are anyikisi. Efónó Bedyere abhak ne bhə tontó aku bəbhó bəghati Eyəŋ Mandem kebəŋ becháy.

Bakoŋo Yesu bəbhak ndü nsoŋ amət ndü menyinj menkem

³² Nkwə bo abhen mánókó Yesu bəbhəŋ nti nēmət ne

nkaysi amət. Yě mmu wap akε rεm be menyih ebhi béchí chí ndiere ntá yi aywíntí. Enyih yěntiki mmu ebhak enyih eyap mankem. ³³ Bōnto Yesu bǎré ghati bo ne betaŋ ebhap menkem be Yesu Acha apεtnsem ndũ nepém, ne berĩndu Mandem bebhak ne bō mankem tontó. ³⁴ Yě mmu wap abhiki chεp nyaka enyih mbonyune abhen bábhōjō baki ne yě chí beket, bǎtí nyaka menyih ebhō mántwō ne nkáp ³⁵ mámbure besí bōnto, ne bō mánkore nkáp wu bekoŋo nté anε yěntiki mmu wap.

³⁶ Enyu yō kě mmũ anε áká nnyén be Joséf akũ nyaka. Abhak mmu nneréket Lévi ne mmu etok Sáypros. Bōnto Yesu bádú yí nnyén bé Banábas, nó chí, “Mmũ anε afyé bo nti.” ³⁷ Abhōŋ nyaka nki, atí wú, atwó ne nkáp, abhure besí bōnto Yesu.

5

Ananias ne Safira

¹ Kε ewak emət, mmũ anε aka nnyén be Ananias ne ngōré aywi Safira bǎtí nebhuérémik. ² Ananias abhesε mbək nkáp ansem. Ngōré aywi arĩŋi be yi akũ nō. Asət ané áróbhé arək abhure besí bōnto Yesu. ³ Kε Píta abhep yi be, “Ananias, ndaká yí óró Satan ánkó wó antí be ónsé nsé ntá Efóŋó Bedyere ne ɔrɔ mbək nkáp anε ótí mmik ansem? ⁴ Mpok óbhíkí re tí yó, mmik achi nyaka chí aye. Ne mpok ótí yó nkáp abhak chí aywe. Ndaká yí akaysi

bekũ ene enyũ enyih? Ɔsensé chí ntá Mandem, puyě ntá nkwǎ!” ⁵ Nεghók Ananias ághókó beyōŋ ebhen, akwén amik agú. Beyǎ becháy békem yěntiki mmu anε ághoko ndak anε.

⁶ Besak bǎchwε, mánép yi ne nden, bǎpókɔ, barək babhemε.

⁷ Efueré nókó mbō maŋək nywɔp arat, ngōré Ananias achwe anywóp, yi kerĩŋi enyih ene efakari. ⁸ Píta abhép yi be, “Ghatí me tetep, nkáp ankem ané wō ne nném aywe bǎtí mmik ne?” Akemε be, “Eε, yihĩ wu ankem nō.”

⁹ Píta arem be, “Ná wō ne nném aywe bǎká eyōŋ émət memō Efóŋó Mandem Acha enyũ eyo? Ghok! Bo abhen bábhémé nném aywe, bǎchi afō ambĩnywɔp, ne chōŋ mampəkɔ wō nkwo.” ¹⁰ Témté wu, Safira akwén bekek Píta agú. Besak bǎchwé nókó bǎghó be agu, bǎpəkɔ bafu barək babhemε kekwoŋ ne nném. ¹¹ Beyǎ becháy bekem bōnkwo Yesu mankem ne yěntiki mmu achak anε aghoko enyih ene efakari.

Bōnto Yesu bǎkũ beyǎ menyihĩ maknkay

¹² Bōnto Yesu báre kũ beyǎ menyihĩ maknkay bechak besí bo ndũ betaŋ Mandem. Báre chem nebhuet amət amem nebhuet ekerákap anε bábhĩŋi nyaka be Acha Sólomon. ¹³ Yě mmu achak kechem ne bhō ětí becháy, kε bo báre chyè bhō kenókó. ¹⁴ Ne beyǎ bo, baghōré ne babhakanem, bǎré noko,

manchem nəkō mmæet ne nkwó Yesu. ¹⁵ Eti menyinjí maknkay ebhen bōnto bákà, bo bǎré pəkó bōmame mámbure nəkō nepaká mbi, mbək ndu bekók, bachak ndu bēsak, bé Píta aperé fæet ndikandi ywi ánkwen mbək ayap amæet. ¹⁶ Beyǎ bo bare fu ndũ bōbetək abhen bachí kekwat ne Yerúsalem, mándəkō nəkō ne bōmame, ne abhén befónó bebábebu bésòñari bhō. Bō mankem batan.

Bōbati etək bare chye bōnto Yesu beyǎ esòñari

¹⁷ Ke mūngo bachiákap ne bō mankem abhen bachi ne yi, nō chi bōnkwō Sádusi, bábhónj beyǎ mpap amík. ¹⁸ Bákém bōnto báfyé ekerékenonj. ¹⁹ Ke ángel Mandem atwó ne beti, anene babhínywop ekerékenonj, asət bó báfú, arəm be ²⁰ “Dók ká amem ekerákap Mandem, mánte, mángati bo yěntiki enyinj eti nepém nekō enen.” ²¹ Néyí nókó, bǎrók bachwe amem ekerákap Mandem bábhó betonj bo mbō enyũ ángel aghati bhō.

Mūngo bachiákap ne nkwó ywi bábhinj bōbati etək Israel mankem, bákém echeme, bachye eyonj be mandók mamfere bōnto ekerékenonj mantwō ne bhō. ²² Babhabheri abhen ekerákap bǎchwóp are, kegħō bhō. Bǎpetnsem ne eyonj be, ²³ “Sérōj, seghō babhínywop femfé, ne babhabheri nefi téé, ke sénéne nókó babhínywop, sebhiki ghó yě

mmu amem.” ²⁴ Mūnti babhabheri ekerákap Mandem ne bō bati bachiákap baghoko nəkō nō, bati átaka bhō amem, bare bhep mmæet eyap enyinj ene efakari ne bōnto Yesu. ²⁵ Ebhiki tat, mmu amot achwe aghati bhō be, “Ghók ká, bo abhen bǎfé ekerékenonj éyu, báchí awu amem ekerákap téé bátōnj bo.” ²⁶ Mūnti babhabheri ekerákap ne bōbhi bǎrək basət bōnto, ke bǎke tək bó awō amæet ndũ báchây be bo báké temti bó ne batay mangway.

²⁷ Bǎpéré nókó ne bhō, baku bō baté besí echeme bōbati etək. Mūngo bachiákap abhép bó be ²⁸ “Séyep be batu be báké pere rem yěnyinj ndũ nnyén mmũ-ne? Yě nō, bǎtāk mbok Yesu amem Yerúsalem nkem ne bǎyānj bekū embak be besé ke séká bǎwáy yi.”

²⁹ Píta ne bōnto Yesu mankem bakeme be, “Sébhōnj beghok chi Mandem, puyé nkwanjwanj. ³⁰ Mandem bachiłmbi bhesé akū Yesu mmu bǎwáy ndu bago yi ndu ekotákátí ampentsem ndu nepém. ³¹ Mandem akósí yí amfay, afyé ndũ nebhuet kenókó be ambak Mūnti ne Mpeme, bé ánchyé bo Israel mbi betiknsem ndũ bebú bhap Mandem amfonjori bhō. ³² Séghàti bo menyinj ebhén séghó ne amík mbō batísie, ne Efónó Bedyere mmu Mandem achyé ntá bo abhen bǎghòk yi achi ntísie nkwo.”

³³ Bō echeme bōbati etək bǎghókó nókó nō, bati ábe bhō tontó. Bábho beyanj

mbi ndu béway bönto Yesu. ³⁴ Ke münkwə Fárisi amət, ane áká nnyén be Gamáliel, abhak aré. Abhak mmu echemé bö batí amət nkwo ne ntəŋ ebhé Mandem. Bö mankem báchyè nyaka yi kenókó. Afate achye eyəŋ be mánten kpik bönto Yesu nefi. ³⁵ Arem ye ntá böbati etək be, “Bo Israel, sət ka mpok ndü enyiŋ ené bákáysi bekə ne böbhen. ³⁶ Diŋí ká be Tiódas árəm nyaka be yi achi nném mmu. Bö mbə batí besă esa (400) babhak bákəŋə bhi. Báwáy nókó yi, bakoŋə bhi bhə bátáka, nsóŋó eyi amay. ³⁷ Etaré nókó, Júdas mmu Gálili nkwo afú mpok básət mpáy bho. Aya mbək bho béré koŋə yí. Yi nkwo agú, ne beyă bo abhen bákəŋə nyaka yi bátáka. ³⁸ Béyiŋi ye ndak ane, nchí ghati beka be mándó böbhen, báké kə bhó yənyiŋ. Mbák nkaysi-ne, ne menyiŋ ebhen bö batí bekə befu chí ntá nkwa, chəŋ mánkwən. ³⁹ Ke mbák befu chi ntá Mandem, bápú kway bechyet bhə mbi. Bákway mbəŋ beghə be mánù chí ne Mandem!”

⁴⁰ Bábhiŋí nókó ye bönto Yesu, baden bə, básémti bhə be báképerə rem yənyiŋ ndu nnyén Yesu, barə bə mándók. ⁴¹ Bönto báfú bárə echeme böbati etək bárók ne manák mbənyune Mandem aghə be bə bakway bo abhen bábhəŋ keyóré éti nnyén Yesu. ⁴² Bə kerə betəŋ ne bégháti bo Mbok Ndíndí be Yesu chi Mperə Mandem afyé nyaka bariəp be

ətò. Báre kə nə yəntiki nywəp amem ekerákəp Mandem ne amem beket ebhap.

6

Báyap böbati tándramət be mánkwək bönto Yesu

¹ Mpok yə, bakoŋə Yesu báre yá mándəkə nəkə chi ambi. Bétáná békwen. Bo Israel abhen bárəm eyəŋ Grik nkwo béré nywinti be abhen bárəm chi ndiere eyəŋ bo Israel bákəre menyiŋ yəntiki ewak kefyé ntí ndu bechye mánkwésé bhap. ² Ekə bönto Yesu batí byó ne apay bábhiŋi nkwo bakoŋə Yesu bárem be, “Epu chak be sendə beghati bhə Eyəŋ Mandem, séndəbhe taŋ chi baraká nenyé. ³ Böma, yap ye ka böbati tándramət. Bábhəŋ bebhak bo abhen bo bárəm erírí éti yap, mámbak bo abhen Efóŋó Bedyere achi ne bhə sayri, ne mámbak bariŋíndak. Yap ka bhó. Sékway bechye bhə betik ebhen. ⁴ Mbák echí nó, chəŋ sémbóŋ mpok bechye mməet ndü nenikíməet, ne ndu béghati bhə Mbok Ndíndí ne ndu bétəŋ Eyəŋ Mandem.” ⁵ Bönkwo mankem bábhəŋ manák éti enyiŋ ene bönto bareme. Báyap Stífin mmu amət ane abhəŋə nekə ne Yesu tontó ne Efóŋó Bedyere achi nyaka ne yi mpoknkem. Báyap Fílip nkwo, ne Prokórəs, ne Nikanó, ne Tímən, ne Paménas, ne Níkolás, kenkə ane afú nyaka Antiək. Anán áchyè nyaka Mandem kenókó mbə enyü

bo Israel bákù ke ánoke Yesu. ⁶ Básot bhò besí bǒnto Yesu. Bǒnto mánikmæet mányáña bó amò anti.

⁷ Eyoñ Mandem ére go endak nǎkò chi ambi, ne mpáy bakoño Yesu ayá tontó amem etak Yerúsalem. Beyä bachiákap Mandem nkwó báre noko Mbok Ndíndí.

Bákém Stifin

⁸ Stifin chí mmu ane Mandem átõñ beyä berindu, achye yí beyä betañ. Stifin akù berem menyinjí maknkay ne átõñ berij besí bo. ⁹ Mbók bo báfate bábhó bekem epúítí ne yi. Bábhak bǒ ekeré nenikimæetí ene bo abhen báféré ndü kesem. Enyu eyò ke bábhinj nyaka yo. Bábhak bo Israel abhen bafu Siren ne mmu Aleksánda. Bóbhò ne bo Israel bachak abhen bafu atú Silísha ne Esia bare kem epúítí ne Stifin. ¹⁰ Ke bò kekway bekeme enyinj ene yi árémé ne nerinjindak enen Efónó Bedyere achye yi. ¹¹ Bákú bo mámpu be bághok ndü yi árèm ebábù ãti Moses ne ãti Mandem. ¹² Enyu yò ké mányikisí batí bǒ batí etak amem, ne batí batõñ ebhé Mandem, ne batí bǒ mankem. Bákém ye Stifin barak besí echeme bǒ batí etak ne yi. ¹³ Bátwó ne batisye ákwaré abhen bárémé be, “Mmũ-ne apú rò berem ebábù mpoknkem ãti ekerákap Mandem ywesé ne ne ãti ebhé Moses. ¹⁴ Séghok ndü yi árèm be chõñ Yesu Mmũ Násáret wu amokoti ekerákap Mandem ene, ne angupsí bepiñ etak ebhen

Moses áró ntá yese.” ¹⁵ Bǒ mankem abhen báchí amem ekeré manyé chókò, batep Stifin amík amæet, bághó bé besí bhi béyibhiri berõbhe ghõ chi mbò ebhén ángel Mandem.

7

Keçi eken Stifin árémé besí batañá manyé

¹ Mũngo bachiákap Mandem abhép Stifin be “Echi tetep be òkù barak ane bárèm nò be òkù?” ² Stifin akeme be, “Bómá ne bõta, ghók ka me! Mandem betañ menkem abhesi nyaka ntá chi-mbi aywesé Abraham mpok yi achi atú Mesopotemia ke árõñ etak Haran, ³ arem ntá yi be, ‘Fä etak eye, dǒ nneréket aywe dók atú ane métõñ chõñ wò.’ ⁴ Abraham afa ye atú bo Cháldia wu, arak achókò etak Háran. Etayi ágú nókó, Mandem akù yi afa aré atwó ndü mmik ane báchí aré echõñ. ⁵ Abraham abhak fá, yě nò, Mandem kechye yí yě chí mónebhúéré mmik. Afyé chí bariep béchye mmik ntá yi ne ntá bebhárébhò bhi yěndu yi abhiki bhõñ nyaka mmó. ⁶ Mandem arak ambi béghati yi be: ‘Chõñ bebhárébhò bhe mámbak mankò amem etak bǒ bachak. Bǒ bhò mambure bhò ndu kesem, mánychye nǎkò bhò beyä esõñori ndu mamié besä esa. ⁷ Ke chõñ nchyé ntémsí ntá bǒ etak ené bò bátòk. Ne ansem mpok, chõñ mámfá mántwò, mánychyè nǎkò me kenókó fá.’ ⁸ Mandem anyú

ye nku ne Abraham. Eriní nku yə ebhak nesiép ane básiep bəbhabhanem. Abraham abhé nókó ye Aisek, asiép yi mpok yi ágháká manywəp ánen. Aisek ábhé Jekóp, Jekóp abhak chi ntá bə bati byo ne apay abhen báchi nyaka bachĩmbi maneréket bo Israel.

⁹ “Bachĩmbi bhə bábhón mpabhamík ne mómáyap Joséf. Bati yi mbə nsem ntá bakósiə, Bó bárók etək Ijip ne yi. Ke Mandem abhak ne yi, ¹⁰ afeɾe yí ndü besəñori ebhi menkem, atón yi berĩndu, ne achyé yi nerinĩndak besí Mfə Ijip. Mfə Ijip achye yi betan amfáy etək Ijip enkem, ne eket eyi enkem. ¹¹ Ansem mpok, nsay akwén etək Ijip enkem ne etək Kánan. Ekə esəñori eya echa. Bachĩmbi bhese kekway bebhəñ nenyie. ¹² Jekóp ághókó nókó ye be nenyié nechi Ijip, ató bachi bhese aré. Ebhak ndəñ ane mbi ane bó bárónə Ijip. ¹³ Nerón ane bó bárəñə aré ndəñ ené ejwi épáy, Joséf akə bəmayi bariñi yí, ne Mfə Ijip arinji nneréket Joséf. ¹⁴ Joséf ató ye bábhinji étayi Jekóp ne bəneréket ywi mankem, bati besa bérát nsem neku. ¹⁵ Jekóp arək etək Ijip ne nneréket ywi ankem. Abhak aré te mpok ane yi ágú ne bəbhi bo bachi bachĩmbi bhese. ¹⁶ Bápókó yi bápətsem Shékem, bábhəme ndü nsem enen Abraham ákú nyaka ntá bə Hamə amem etək Shékem ne nkáp sílbhá.

¹⁷ “Mpok ane Mandem abhəñə bekə bariəp amem

yi afyé nyaka ne Abraham aghaka nəkə kekwat, mpəy bo Israel abhen bachi Ijip bepet baya tontó. ¹⁸ Ebhak enyu yə kpate mmu achak abhak Mfə Ijip ane abhiki rinji nyaka Joséf. ¹⁹ Mfə wú achye bə bhese beyə esəñori, akə bətayese mándó bəbhəp nefi mángú.

²⁰ “Mpok yə ke bábhe Moses. Ari tontó ne Mandem akəñ yi. Máne yí eket etayi ndü batan arát. ²¹ Báró nókó yi nefi, mmó Mfə Ijip ane ngərə, asot yi mbə móywi, ane yi. ²² Bátón yí nerinji kepí bo Ijip nenkem, ágó abhak erítí ndeme kepí ne nném mmu ndu menyin ebhen yi ákə.

²³ “Agháká nókó mamié besa bəpáy, nkaysi atwó yi anti be ándók ángó bəmayi, bo Israel. ²⁴ Aghó nókó ndü mmu Ijip ádèn mmu Israel amət, arək bekwak yi. Akeme kémbé, kpát awáy mmu Ijip wu. ²⁵ Moses akaysi be bəbhi bariñi bé Mandem ke átó yi ámféré bhó ndü esəñori, ke bó kerinji enyu eyə. ²⁶ Néyí nókó, arək atemeri ndu bəbhi, bo Israel bati apay mánü. Achwe bekə bə mambak eyəñ émət, arem be, ‘Ghók ká, báchi bə mmu amət, ndaká yí mánü ne bati?’ ²⁷ Ke ane áyán nti mpay, apuri Moses, abhép yí be, ‘Agha ákə wə mfə ne ntanjá manyé yesé?’ ²⁸ Jyàn bəway me mbə enyu ówáy mmu Ijip éyú?’ ²⁹ Moses ághókó nókó nə, abhé arək achəkə etək Mídia. Aré ke yi ábháy ngərə abhón bə bəbhanem bati

apay.

30 “Ἐφερέ νόκó mamié besa bepáy, ángel Mandem abhesi ntá yi amem baso, kekwoť Njie Sináy. Angel wu abhak amem ngó ane ádu ndũ mónok amot ane ágò ebhi. 31 Enyij ene Moses ághó eká yi abhak maknkay. Ne nerōj yi árōj kekwoť beyij, aghók Eyōj Mandem Acha ndu érēm be, 32 ‘Mme ke nchí Mandem bachĩmbi bheka, Mandem Abraham, Mandem Aisek, ne Mandem Jekóp.’ Nékónó nékém Moses, aferē amík are. 33 Mandem Acha arem ye ntá yi be, ‘Feré nkwoťbhánya eye bekak, mbonyune nebhuérēmik ane été nō are achi nyáná. 34 Ngō besōjori ebhen bōbha bābhōj amem etok Ijip ne ngók nedĩ kebho enap, ne nsep ntwō beferē bhó ndũ esōjori eyō. Twó yé, chōj ntó wō Ijip.’

35 “Stifin arōk ambi berēm be, nkúbhé Moses ane bābhíkí ka nyaka beghok yi, ne babhep yi be, ‘Agha áká wō mfō ne ntañá manyé ntá yese?’ Mandem afuēt ntá ángel ane abhesi ntá yi ndu mónok beghati yi be ándók ámbák mũnti wap ne mmu ane áferē bhō ndu esōjori. 36 Moses aká menyijí maknkay, ne atōj berij ebhen bétōjó betāj Mandem amem etok Ijip. Aferē bo Israel aré, aká báfuēt ndũ Manyu Chu, ne amem baso ndũ mamié besa bepáy. 37 Nkúbhé Moses- ne árémé nyaka ntá bo Israel be, ‘Chōj Mandem anchye bhe ndemekepĩnti achak ane

áfũ ndu nkwoť yeka mbō enyũ achye me ntá yeka.’ 38 Yí Moses ke achi nyaka nénti bachĩmbi bhesé ne ángel Mandem amem baso. Mpok yō, ángel Mandem árém kepĩ ntá yi ndu Njie Sináy, aká yi arij, menyij ebhen Mandem áyāj yí anká sendij, nō chí Eyōj Mandem ené échí tetep mpoknem.

39 “Ke bachĩmbi bhesē keka beghok yi. Bápúri yi batēn nepak, ke bápétnsem Ijip amem batĩ-yap. 40 Eká barem ntá Arōn be, ‘Ghokó bōmandem ntá yese, be mandokó nōkó bhesē ambi, Mbák chi Moses mmu áféré bhesē etok Ijip, sebhiki rij, enyij ene efakari ne yi.’ 41 Bāghóko enyij ene echi mbō mómpōj, bare chye yō akabhé nya, ne mányíé epa eti enyij ene baghoko ne amō. 42 Ke Mandem atiknsem ntá yap akpik arō bō mánchyē nōkó kenókó ntá mmok, ne ntañ ne mambē mfay mbō bōmandem abhap, mbō enyu echi amem bekāti baremé kepĩnti be, ‘Bo Israel! Mpok ane bākō amem baso ndũ mamié besa bepáy, ntá yá ké báwāy nyaka nnya mánchyē nōkó akap ke?’ 43 Bāpōkó nyaka étēm ené mandem nsé ane áká nyén be Mólók. Ne nembe enen mandem nsé Ráfan. Ne menyij ebhen bāghókó ndu bechye bhō kenókó. Eti yō, chōj mferé be ntó etok échák befuēt Bábilon.’

44 “Stífin arək ambi bérem be Bachĩmbi bhesé babhõñ nyaka étəm amem baso ené étõñ bé Mandem achi ne bhõ. Moses aghókó nyaka yõ ébhák mbõ enyũ Mandem aghati yi, ne nkúbhé mbõ enyũ Mandem átõñ yi amfay Njie Sináy be ebhõñ bebhak.

45 Ansem mpok, bachĩmbi bhesé bárõ yó ntá bõbhap. Bápókó yó mpok bákõ ne Jóshua. Mandem abók bo abhen báchí are besí bõtayese, basot mmik. Etem eyõ ébhák aré te mpok ane Debhít achi mfõ.

46 Mandem atõñ Debhít berĩndu. Anikmuet ntá Mandem Jekóp be andõ yi anté eket ntá yi.

47 Sólonon ke áté eket eyõ ntá Mandem. 48 Yẽ nõ, Mandem Acha apu chõkõ ndũ beket ebhén bo bate ne amõ. Echí mbõ enyũ ndemekepĩnti árémé be Mandem arem be,

49 “Mfay chí enókó kefõ eya, ne mmik chi erwõ ene mésiki be kak are. Ntiki enyũ eket ókway bete ntá ya?

nebhuet ane mēkwáy beywemuet achi ne fá?

50 Pú amó ya ke ághókó menyin ebhen menkem-
ε?”

51 “Bérõñ ndũ ngwénti, Stífin arem be, ‘Bé bo netanánti, bé bo bãpu noko Mandem ne bãpú ghok eyõñ eyi. Bächet Efónó Bedyere mbi mbõ bachĩmbi bheka. 52 Ntiki ndemekepĩnti bachĩmbi bheka bábhíkí chye esõñori? Ne bawáy nyaka baremé kepĩnti Mandem

abhen bárémé mbi mbi be, Mmõ betok ane achi chak besí Mandem átwõ. Yí wu ke bati ne bawáy. 53 Bẽ ké Moses ásóré ebhé Mandem ntá bõángel achye ntá yeka, yẽ nõ, bábhíkí bhæere yó.’”

Bawáy Stífin ne batay

54 Bo echeme bõ batí etõk bághekó nõkõ menyin ebhen Stífin árème, batí ábé bõ tontó, amik apèti anti. 55 Ke Efónó Bedyere achi nyaka ne Stífin tontó. Ayõñ amik ayinĩ mfay, aghó bediéré Mandem, ne Yesu téé ndũ nebhuet kenókó Mandem, 56 Stífin arem be, “Ghók ka! Ngõ ndũ mánéné mbinywõp etókó mfay, Mmu ane áfú ntá Mandem abhak téé ndũ nebhuet kenókó ebhe awõnem Mandem.” 57 Ke bábhó bebik eri, báchók batú ne amõ, bádú bárók bákém yi. 58 Báyá yi báfú etõk ne yí, bátèmti yi ne betay bawáy. Batisie betábhá báfere nkú mfãmuet eyap, barõ ntá esakámu amot be ambabheri nõkõ. Esakámu wu aka nnyen be Sõl. 59 Mpok bátèmti Stífin ne batay, anikmuet be, “Yesu Acha, sot Efónó eya!” 60 Akwén atep mánén amik, arem ne eyõñ etanatan be, “Acha, fonori bhõ bebú ebhap ebhen.” Arémé nókó nõ, asebhẽ.

8

1 Sõl abhak aré téé, aka bé eri mángwáy Stífin.

Sõl are chye bõnkwõ beyã nenyok

Bébhó ewak eyõ, báré chye nkwõ Yesu abhen báchí Yerúsalem beyã nenyok. Ekũ

bó mankem bábué bataka atú etək Judéya ne átú Samária ankem. Erəp chi bōnto Yesu bóbhó amem etək Yerúsalem. ² Baway nəkə Stífin, mbək bo abhen báchyè Mandem kenókó bápókó yi bárók bábhéme, ne bádi yi tontó. ³ Mbák chi Sól, are yáj mbi ménéme bōnkwə Yesu. Ekə abho béchwé eket ne eket anja nəkə abhen mánókó, baghərə ne babhakanem, amfyə nəkə ekerékenəŋ.

Beyä bō-Samaria mánoko mpok Filip aghati bə Mbok Ndíndí

⁴ Bakonjo Yesu abhen bábué bátáka mbankem báre kə mángati nəkə Mbok Ndíndí éti Yesu. ⁵ Ane bábhinji be Filip arək etək égho atú Samária angati nəkə mbok éti Mpeme Mandem afyé nyaka bariəp be átò. ⁶ Akə menyinjí maknkay aré. Bo baghə nəkə nə, beyä bhap báre tá batú sayri ndu beghok menyinj ebhen yí arəm. ⁷ Befónó bebúbəbə ebhén bésəŋəri bo bére rə bhə mémbiki nəkə ne eyəŋ etanatan. Beyä bo abhen bachi bhərə ne bakem bátan nkwo. ⁸ Ekə beyä manjak abhak ne bō etək egho Samária eyə.

⁹ Mmüfú ane áká nnyén bé Símun achí nyaka etək eyə nkwo. Abhak münjə. Anan akə nyaka menyinj ebhə ndu erəri mpok, andeme nəkə bé yí achí etanjí mmu. Bō Samária babhak maknkay béghə menyinj ebhen yi akə. ¹⁰ Bə mankem, maném bo ne ndéndémé bho bare tá

batú beghok menyinj ebhen yi ághàti bhə, mándeme nəkə be, “Mmü-ne chi mmu Mandem ane bábhinji be Etanjí mu.” ¹¹ Barak mandem nsé ane yi akə ndu erəri mpok, akə bo báre ta batú beghók menyinj ebhen yi arəm. ¹² Filip átwó nókó ne Mbok Ndíndí éti enyu Mandem abhak ne bōbhi mbə Mfə wap ne éti Yesu Kristo, baghərə ne babhakanem bábho ménóko mándəkə nəkə be mánjwiti bhə. ¹³ Yé Símun nkwo anoko bájwiti yí. Bájwiti nókó yí, abhat mmuet ne Filip, ankonjo nəkə yi yəntiki ebhak. Nyu arəp yi fuu éti bereme menyinjí maknkay ebhén Filip akə, ne éti berinj ebhén Mandem afuet ntá Filip antəŋ nəkə.

¹⁴ Bōnto abhen Yerúsalem bághoko nəkə be bō-Samaria mánoko Eyəŋ Mandem, bátó Píta ne Jón aré. ¹⁵ BəPíta bachwəp nəkə Samária, bare nikmuet bé Efónó Bedyere ántwə ntá bo abhen mánóko Yesu. ¹⁶ Efónó Bedyere abhiki re twə nyaka ntá yé mmu wap. Yé nə, manan bajwiti nyaka bhə ndü nnyén Yesu Acha. ¹⁷ Píta ne Jón mányánja amó anti bōbhen manikmuet, Efónó Bedyere atwó abhak ne bhə.

¹⁸ Símun ághó nókó bé Efónó Bedyere atwə achi ne bhə ndü bōnto mányánjá bə amə anti, aferə nkáp béchye bōnto, ¹⁹ arem be, “Kə ká menkwó mbōŋ betan bé yé agha ane nyánjá yi amó anti Efónó Bedyere ántwó ntá yi.” ²⁰ Kə Píta akeme yi be, “Eghori

έμπόκό wó ne nkáp aywe! Okáysi bé ókwáy béku akap Mandem ne nkáp na? ²¹ Diní bé obhíkí bhón ye enyiy ndu betik ebhesé mbonyune nti ene népú chak besí Mandem. ²² Ndu echi nò, tík nsem ndũ nkaysi bebá ane achi wó anti ónikmuet ntá Mandem Acha. Ngufú chón amfonori nkaysi ane achi wó anti. ²³ Ngó bé obhón epó mpabhamík ne ókwén nsem anten bebá.” ²⁴ Simun aghoko nòkò nò, akeme Pita ne Jón be, “Bota, ník ka Mandem mmuet éti ya bé yenyiy émot ene bārémé éké fakari ne me.”

²⁵ Mánáná nókó béghati bo mbok Yesu ne menyiy ebhen yi akw ntá yap, báro bare petnsem Yerúsalem. Bäre téé ndũ bóbetok Samária mangati nòkò bo Mbok Ndíndí éti Yesu.

Mmu Etópia anoko Yesu

²⁶ Ke ángel Acha atwó arem ntá Filip be, “Faté sep ndũ esí mbi ane afú Yerúsalem áròn Gása”. ²⁷⁻²⁸ Filip afate abho béròn. Efákari bé mmũ Etópia amot ane afú Yerúsalem ndũ menikmuet ápetnsem etok eyi amem ékárík ene mpónóndík éyà. Abhak mungo Etópia ane baghaka ne yi ke akeme nyaka efiní ekeré nkáp mbó mmu ane baghaka yi apu kway nyaka bechem ne bo abhen mfó ngoré * Mfó Etópia wu aka nnyén be Kándas. Ené yí áchi amem ékarík eyi áròn, are pay ekáti ndemekepinti

Aisáya. ²⁹ Efónó Bedyere aghati Filip be, “Dók awu kó nókó kékwót ne ékarík eyó.” ³⁰ Filip ajet arók kekwt ne yó, aghók ndũ mmu wu ápáy ekáti ndemekepinti Aisáya. Abhép yí be, “Obhón nò nejwimem ndũ enyiy ené ópáy?” ³¹ Mungo Etópia wu akeme be, “Mékway bejwimem ná ené yé mmu ábhíkí néne angati me?” Abhiji ye Filip ánkó ánychókó ne yí amem ékárík. ³²⁻³³ Enyiy ene yi ápáy ndũ Ekáti Mandem ebhak bé: “Achí nyaka mbó ághónómén ane bakeme bāròn beway, mbó mónkwómén ane báfère emene eyi, yé bebik yó kebik. Ake néne eyon. Báyóre yi, batan yi, bákpot nyé eni, bachye yi esonori ndéndem. Agha ákway beton be, Yiní mówa né, ené bákporé nepém eni ambi ambi fá amik?” ³⁴ Mungo wu abhép Filip be, “Etá, ghati mé, ndemekepinti asin enyiy ene yi árèm nó éti agha? Arem nò chí éti mmu áchá k ke éti mmuet eyi?” ³⁵ Filip abho ndũ nebhuet ekáti Aisáya wu agháti mungo Etópia Mbok Ndíndí Yesu. ³⁶ Bäre kó mándokò nòkò. Bágháká nókó ndũ nebhuet ane manyiep achi, arem ntá Filip be, “Yiní manyiep. Ntí achí ane bábhíkí bhón béjwiti me?” ³⁷ [Filip akeme yí be, “Mbák ósíki nti ene nenkem ne Yesu, mékway béjwiti wó.” Mmũ wu akeme yí bé “Nnókó be Yesu

* **8:27-28** Mfó ngoré ákém nyaka baraká kefó ntá móywi mmu bo básóre nyaka mbó mónyómok.

Kristo chí Mm̄ Mandem.”] ³⁸ Mũngo wu achye ye eyəñ bé mánkũ ékárík énté. Été nókó, bó ne Filip básep báchwe anyén, Filip ajwiti yí. ³⁹ Báfú nókó anyén, Éfónó Bedyere aferé Filip aré, mũngo Etópia wu keperé ghó yi. Yé nò, arək ambi ne nekò eni ne manák. ⁴⁰ Filip ápéere yinj arəp chí etək Asótus. Abho béghati Mbok Ndíndí are. Arək ambi békũ nò ndu bəbetək mankem abhen báchi ambi kpáte mpok yi aghaka Seséria.

9

Səl ayibhiri abho bekoño Yesu

(Bk 22.6-16, 26.12-18)

¹ Mpok eyə nkem, Səl arək ambi bəpa be yi abhəñ beway bakoño Yesu. Arək ntá mũngo bachiákap Mandem, ² aghati yi be anchye yi bekáti ebhén béchye yi betəñ berəñ Damáskos ndu bekeré nenikímuet bo Israel bé mbák ángó bakoño Mbi Yesu aré, ankway békém̄ti bhó, baghərə ne babhakanem, angwót, andək Yerúsalem ne bhó. ³ Səl afa ye are rón. Agháká nókó kékwót ne Damáskos, bedíéré befú amfay témchok besep bekáp yi. ⁴ Səl akwén amík, aghók eyəñ ené ébhèp yi be, “Səl, Səl, ndaká yí óchye me nenyok?” ⁵ Səl akeme be, “Acha, chí wə agha?” Eyəñ eyə ékém̄e yí be, “Mme Yesu ke ókòño gbəkógbəkò ònchye nəkò nenyok. ⁶ Ke faté, dók amem etək egho. Chəñ mángati wó aré enyinj ene óbhónó békũ.” ⁷ Bə abhen

bákò nyaka ne Səl, bághók eyəñ eyə, ke bə keghə yé mmú. Báte manyu chochok. ⁸ Səl afate amík, anene amík, ke yi kekway beghə mban. Bákém̄ yi ndu awə, baya barək etək Damáskos. ⁹ Abhak aré ndú manywəp arát, yi kekway beghə mban. Mpok yə nkem yi kenye nenyíé, yényinj yi ke nyu.

¹⁰ Nkoño Yesu amət achi nyaka Damáskos ane áká nnyén bé Ananías. Aghó kenó amík antífú ndu Yesu Acha abhinj yí be, “Ananías.” Aka arem be, “Acha, ghó mé ne.” ¹¹ Acha aghati yi be, “Faté dók ndu nkəngə-etək ané bábhinj bé Tée. Ònəñ ónchwəp ndú eket Júdas bəp mmu Tásos ane áká nnyén bé Səl. Achí aré ñnikmuet. ¹² Ne ndú kenó amík antí fúú, aghó mmu ane bábhinj bé Ananías, ndu áchwé anywəp. Anyəña amə anti ywi bé ámpet ankway beghə mban.” ¹³ Ananías akeme be, “Acha, beyə bo bághátí me mbok Səl wu ne bebéptí menyinj ebhen yi ákú ntá bəbhə awu Yerúsalem. ¹⁴ Bəbatí bachiákap Mandem báchyé yí betəñ, ne atwə fá chi békém̄ti bəbhə.” ¹⁵ Ke Yesu Acha aghati yi be, “Dók mbənyune njap yí ámbák məbetik awa, bé ándək ángati bo abhen bápú bo Israel, ne bafə bhap, ne bo Israel éti eya. ¹⁶ Chəñ membəñ ntəñ yí esəñori enkem ené yí ábhónó beghə éti ya.” ¹⁷ Ananías aró ye arək áchwé amem eket ené Səl áchi are. Anyəña yí amə antí arem be, “Səl, manó,

mbəŋ Yesu Acha mmu abhésí ntá ye ankəŋəmbi mpok ótwò fá, ke átó mé nká ómpet óngó mban ne bé Efónó Bedyere ambak ne wə.”¹⁸ Témte wu ebhak ntá Səl mbə be menyin mbə befabhé nsi befu yí amík bekwenti. Apet abho beghə mban. Afate ye arək bájwíti yi.¹⁹ Anyíé nenyíé betəŋ ebhi bépətnsem.

Səl abho bégháti mbok Yesu etək Damáskəs

Səl abhak Damáskəs ne bakoŋo Yesu ndu mpəy manywəp.²⁰ Abho ye bérón ndü bekeré nenikimuet bo Israel témte angati nəkə bo ɛti Yesu bé, “Yesu áchi Mmə Mandem.”²¹ Bə mankem abhen bághókó yi, bábhák maknkay, mámbəbhe nəkə bati be, “Pú nkúbhé mmü-ne ke ákə nyaka angəbhe nəkə nenu ne bo abhen bábhini nnyén Yesu awu Yerúsalem ne? Atwə fá chí bé ánkəmtí bo Yesu angwət, ansət ampətnsem ne bhə Yerúsalem. Atwə fá ndu bekemti bhə be ansət ampətnsem ne bhó ntá bə bati bachiákap Mandem.”²² Yə nə, Səl are tón Mbok Ndíndí ɛti Yesu andək nəkə chí ambi. Are fúét ndu beyə babhi betəŋ kponorəŋ bé Yesu ke áchi Mpepe Mandem afyé nyaka bariəp be átò enyuné bo Israel abhen báchi Damáskəs bábhiki kwáy bekem kefe ne yí.²³ Efúere nəkə beyə manywəp, bəbati bo Israel báté eyu beway Səl.²⁴ Səl arinji nkaysi yap. Báre noŋ yi beti ne ngósi ndu manyübhá ane Damáskəs be mpok yi áyən

befaet, mankem yí mangway.²⁵ Ke beti mémət, bakoŋó Səl basət yi báfyé amem ekay bákə yi áfúét ndü mbok ané áchi ndü nkok ane ákábhé etək, básəbhe yi amik ansem ebhá. Abhé.

Səl apətnsem Yerúsalem

²⁶ Səl apətnsem Yerúsalem are mə béchem mmuet ne bakoŋo Yesu aré, ke bó kenoko be yi achi nkoŋo Yesu. Báre chay mámbəe nəkə yí.²⁷ Ke mmu amət ane aka nnyén be Banábas asət yí arək ntá bənto Yesu. Aghati bhə enyü Səl aghə Yesu Acha ambi mpok yi árəŋ Damáskəs ne enyü Yesu árémé kepi ne yi. Aghati nkwo bó enyü Səl átón Eyəŋ Mandem kponorəŋ ndu nnyén Yesu awu Damáskəs kebhoŋ becháy.²⁸ Bəbho ye mpok yə, achem mmuet ne bakoŋo Yesu Acha ndu yəntiki enyini ene bə bákə.

²⁹ Are təŋ Eyəŋ Mandem ndu nnyén Yesu kebhoŋ becháy. Mpók ne mpok ándem nəkə ɛti Yesu ntá bo Israel abhen bərəm eyəŋə Grik, ankem nəkə epúiti ne bhó. Ekə bare yán chí béwáy yí.³⁰ Bati Bə nkwo báriŋi nókó nó, básət yi barək Seseria, bátó yí ándók Tásəs.³¹ Efákari ye be bənkwo Yesu abhen bachi atú Judéya, ne abhen atú Gálili, ne abhen atú Samária nkem kepere bhəŋ esəŋəri. Bakoŋo Yesu bábhəre nepém enap enyu ené nétəŋ bé bə báchyè Mandem kenókó. Efónó Bedyere are chye bhə nepəptinti, anchye nəkə bhə

betaŋ. Ekə beyǎ bo báchák báre noko Yesu mánhem nəkə ne bhə.

Píta arək etək Lida ne Jopa

³² Ɖfákari be Píta ákò nyaka mbǎŋ ne mbaŋ ndu bébyo bo Mandem. Ɖwak émot, arək bebyo abhen bachi etək ene bábhijí be Lída. ³³ Akwese mbéntí amət aré. Báre pòkò yi yéntiki ebhak ene yi árəŋ. Abhak enyu yə ndu mamié ánèn. Aka nnyén be Aénias. ³⁴ Píta arem ntá yi be, “Aénias, Yesu Kristo ákə wə óntán néne. Faté pét Ɖsák eye.” Témte wu, atém afate. ³⁵ Bə etək Lída ne Shárən babhak aré. Bə mankem bǎghó nókó ndu Aénias ákò, mánókó Yesu Acha.

³⁶ Ngoré amət achi nyaka etək Jopa ane aka nnyén bé Tabíta, * [Nó chí Dókas ndu eyəŋ Gri] abhak nkoŋo Yesu. Akə nyaka berí, ankwak nəkə bachébhəbho mpoknkem. ³⁷ Mpok yə, akwén neme agú. Báso yi bábhəre amem mókerémfay ndu ekeré mfay. ³⁸ Jopa kesap nekə ne Lída. Bakonjo Yesu abhen Jopa bǎghók be Píta achi Lída. Bátó bo batí apay, ntá yi. Bárək manik yi mmuet be, “Ɖta, twə ghə bhesé ayak, kéchəŋti mpok.” ³⁹ Píta afa ye are rəŋ ne bhə. Agháká nókó aré, basət yi bako ndu mókerémfay. Beyǎ mánkwésé bábhak are. Bə mankem bakap Píta. Báre di, mántəŋ nəkə nden ene Tabita áyéme ntá yap mpok yi achi nepém. ⁴⁰ Píta aghati bó mankem

mámfu nefi. Atep mánén amik anikmuet ntá Mandem. Ayibhiri mmuet ntá ngu arem be, “Tabíta, faté!” Tabíta anene amík. Aghó nókó Píta afate achəkə chókó. ⁴¹ Píta asá áwó akem yi akwak yi afate. Abhijí ye bo Mandem ne mánkwésé, asət Dókas atəŋ bó be mangə bé yi achí nepém. ⁴² Mbok Dókas ataka etək Jopa enkem. Beyǎ bo mánókó, básiki nti ne Yesu Acha. ⁴³ Píta arək ambí bechəkə Jopa ndú beyǎ manywəp ne ngoko nkwbhénya ene bǎgharé amuet nnya ene baway. Nnyén eni nébhak be Símun.

10

Konélios abhijí Píta eket eyi

¹ Mmufú achí nyaka etək Seséria, ane aka nnyén bé Konélios. Abhak müntí éká batémé nenu Rom besa bétáy. Báré bhijí eka eyə bé Eka Itália. ² Konélios abhak mmu ane ákónjə baraká Mandem ne áchyè nyaka Mandem kenókó ne efo eyi enkem. Abhak mmu ane anikmuet ntá Mandem mpoknkem, anchye nekə beyǎ nekwa ntá bo Israel abhen bachi bachébhəbho. ³ Ɖwak émot, mbə nkarenka erat ne ngósí, aghó kenó amík anti fúú. Aghó sayri ndu ángel Mandem amət átwó ábhijí yi be, “Konélios!” ⁴ Ayon amík are yinjí ángel wu ne becháy, abhep yi be, “Ɖta chí yi?” Angel Mandem akeme be, “Mandem aghok nenikimuet ene, aghó nekwa enén óchyé

* 9:36 Ne Dókas chí “Nso” ndu Kényan.

ntá bachébhébhō ne abhōj mañák ne wō. ⁵ Tó ye bo Jopa be mandók mámbíjǐ mmu ane ákà nnyén bé Símun ane nnyén eni nechak nechi be Píta. ⁶ Achòkō ne Símun ngoko nkwōbhénya. Eket Símun wu echi angòkō manyu.” ⁷ Angel Mandem árōjō nòkō, Kónélios nkwō bakǔ betik abhi batí apay ne ntemé nenu amot ane achi nyaka ne yi mpoknkem ankwaka nòkō yi. Ntemé nenu wu abhak mmu ane áchày Mandem. ⁸ Bátwō nókó, aghati bhó enyij ene ángel Mandem árémé. Ató ye bó etòk Jopa.

⁹ Bárō bare rōj, bágáká kékwoť ne etòk mbō nkárénká byo ne epay. Nkúbhé mpok yō, Píta akó amfay eket ndu menikmuet. Mfay eket abhak ransi. * ¹⁰ Nsay akém yi, are yáj enyij ményié mpok ane nenyié nebhuet angó, aghó kenó amík antífú. ¹¹ Aghó bé nebu nénéne. Enyijífú éfú are ere sep amik. Ebhak mbō ntēnden negho enén bákémé ndū batí yi anwi básèbhē amik. ¹² Menyū nnya menkem bébhak ndu enyij eyō. Nnya ené bekak menwi ebhak aré ne ené ésù menie amík ne kenēn. ¹³ Aghók eyōj ndu érēm be, “Píta, faté, wáy nyíe.” ¹⁴ Ke Píta akeme be, “Cháá! Acha mbíkí re nyié enyij ene epu pépép besí Mandem wáwák.” ¹⁵ Eyōj epet etwō ntá yí ndōj ane ájwí

epay be, “Enyij ene Mandem akū be embak pépép besí bhi, yě mmu akē rem be épú pépép.” ¹⁶ Efákárí nókó enyu yō ndōj érát, enyij eyō épétnsem amfay. ¹⁷ Ené Píta abhuét beyōj berijǐ ntí kenó amík antífú ekō, bō abhen Kónélios átó, bare bhep ebhak ene Símun áchí. Bárók kpát báchwōp ndū nyūbha eket ene yi achi are. ¹⁸ Básá eyōj babhep mbák mmu ane ákà nnyén bé Símun Píta achi aré. ¹⁹ Ne ené Píta abhuét bekáysi kenó ekō, Efónó Bedyere arem ntá yí be, “Yijǐ, bō batí arát báyanj wō. ²⁰ Faté, sep, dók áyák ne bhō ne óké chōnti mpok. Me ke ntó bō.” ²¹ Píta asep aròk ntá bōbhō, arem be, “Me ke nchí mmu ane báyanj. Bātō ndaká yí?” ²² Bákéme yi be, “Kónélios, mūnti batémé nenu besa bétay, ke ato bhesé ntá ye. Achí chak besí Mandem ne áchày Mandem. Bo Israel mankem báchyè yi kenókó tontó. Angel Mandem ághátí yi antó mámbijǐ wō, óntwō eket eyi, be angok enyij ene óbhónó béghátí yi.” ²³ Píta asot bó aròk anywóp ne bhō.

Néyí nókó, Píta afa are rōj ne bó. Mbòk bō nkwō Yesu abhen Jopa bárók ne yi. ²⁴ Bákō bábhuere ambi, ke néyí nókó báchwōp Seséria. Kónélios anáj arijǐ nyaka bé Píta átwò. Ató bábhinj bō nneréket ne mamuere bhi. Bó mankem bachòkō mánonj

* **10:9** Mfay eket achi nyaka ransi enyu ene mmu ákwày béko, andòk, ambak are yi aywínti ndu béywehmuet ne ndu menikmuet.

nəkə bəPíta. ²⁵ Nəchwe Píta áchwe anywəp, Kónélios akwén yi bekak, abho béchye yí kenókó. ²⁶ Kε Píta akem yí ndu awə, be yí amfate, arem be, “Mε nkwó nchí chí nkwa mbə wə.” ²⁷ Nε ndu bārēm kεpi nε Píta, Píta achwe anywəp, aghó beyä bo. ²⁸ Arem ntá yap be, “Bě babhəj bārījī ndu ebhé eyese érēm be mmu Israel abhiki bhəj befyε mmuet nε bo abhen bápú bo Israel nε abhiki bhəj yě chi berəj beghə bhə. Kε Mandem atəj mε kponorəj be, nké yījī yě mmu mbə be abhiki kway besí bha. ²⁹ Ngó nókó ye bo abhen ótó, mfá nde twó nkekém epúítí nε mmu. Ghatí ye mε ntí anε óbhījī mē!” ³⁰ Kónélios akeme yi be, “Ekə manywəp anwi echəj ené nchí amem eket eya nchí nīkmuet. Nkúbhé mpok mbə anε, mbə nkarenka érát nε ngósí, mmu abhesi mε besí nε nkú anε are ghə, ³¹ árem be, ‘Kónélios, Mandem aghok nenikímuet enε, nε aghə nekwaκ enén óchyè bachébhé bhə. ³² Tó ye mmu Jopa be andək ambījī mmu anε ákə nnyén be Símun Píta. Achí kenkə amem eket Símun ngoko nkwa bhénya nε eket eyi échí angəkə manyu!’ ³³ Ntó ye bo témté bé mámbījī wə, nε éri ndu ótwó. Besé mankem séchí fá besí Mandem ndu beghok yéntiki enyījī ené Acha ághátí wə óngátí bhesé.”

Menyījī ebhen Píta aghati Kónélios nε nkwa ywi

³⁴ Píta abho ye berem be, “Ngə sayri bé Mandem apú təj kérījámík. ³⁵ Kε ndu yéntiki etək, ye agha anε áchəy Mandem ankə nəkə menyījī ebhén béchi chak besí bhī, Mandem əsət yi ambak mmū ywi. ³⁶ Nkáy sí be bārījī ntó enen yi ató nyaka ntá ye se bo Israel be chəj ankə bo mambak sayri nε yi éti enyījī enε Yesu Kristo akə. Yi Yesu achí Acha amfäy bo mankem. ³⁷ Bārījī eremé ndak ané áfáká rí atú Judéya ankem, bébho atú Gálili, mpok Jōn ánánj ánánj nyaka beghati bo be mántíknsēm ndū bebú bhap yi anjwiti bhə. ³⁸ Bārījī éti Yesu mmu Násáret, nε enyu Mandem achyé nyaka yi Éfónó Bedyere nε betəj. Akə mbānkem ankə nəkə berī nε ambu nəkə bə mankem abhen Satan áchyè bhə esəjəri mbənyune Mandem achi nε yí. ³⁹ Nε séghə nε amík menyījī menkem ebhen yi ákə Yerúsalem nε mbanj echak amem etək bo Israel. Bágó yí ndu ekotákátí, agú. ⁴⁰ Kε égháká nókó manywəp árát, Mandem akə yi apetnsem ndu nepém, atəj mmuet kponorəj ntá bo. ⁴¹ Kε abhiki təj mmuet chí ntá bo mankem. Atəj mmuet ntá batísíé abhen Mandem ánánj áyábhé, nó chí bhesé bo sényíé nε sényú nε yi mpok yi ápérənsēm ndu nepém. ⁴² Nε yi aghátí bhesé bé sékéro beghati Mbok Ndíndí yə ntá bo, nε bé sénkə bo mándījī bé yí kə Mandem ayabhe be ambak mmu nε ábhónó bétánj bo abhen

bachì nɛpém nɛ abhɛn báǵú.
 43 Baramé kɛpinti mankɛm
 bárɛm nyaka ɛti yi bɛ, yɛ agha
 anɛ asiki nti nɛ Yesu, Mandɛm
 áfonɔri bebú ebhi ɛti yi Yesu.”

*Ɛfónó Bedyɛɛ atwó ntá bo
 abhɛn bápú bo Israel*

44 Ɛné Píta abhúɛt béréɛm
 mɛnyin ebhɔ, Ɛfónó Bedyɛɛ
 atwó abhak nɛ bo mankɛm
 abhɛn báǵhòk Ɛyɔn Mandɛm.
 45 Bó nkwó Yesu abhɛn
 bachì bo Israel, nó chí
 abhɛn báfú Jopa nɛ Píta,
 bábhak maknkay tontó
 mbɔnyunɛ báǵhó bɛ Mandɛm
 achyé Ɛfónó Bedyɛɛ ntá
 bo abhɛn bápú bo Israel
 nkwó. 46 Bábhak maknkay
 mbɔnyunɛ báǵhók ndu bobhó
 bárɛm bɛyɔnótak béchák
 béchák ebhén bó bábhiki
 ghók, mándɛmɛ nɔkɔ bɛ,
 “Mandɛm atan nɛ ari achá!”
 Ɛkɛ Píta arɛm bé, 47 “Mandɛm
 achyé bóbhɛn Ɛfónó Bedyɛɛ
 nkúbhé mbɔnyu yí áchyé
 nyaka bhɛsɛ bo Israel. Agha
 ákwáy yɛ békánj bé báké jwiti
 bhó?” 48 Achyɛ yɛ ɛyɔn bé
 mánjwiti bhó ndu nnyén Yesu
 Kristo. Bájwítí bhɔ. Báɛm
 bɛ Píta anchákɔ nɛ bhɔ ndu
 mpáy manywɔp.

11

*Píta arɛm bɛ bo abhɛn bápú
 bo Israel mánoko nkwo*

1 Bónto nɛ bakoŋo Yesu
 báchák atú Judéya ankɛm,
 báǵhók bɛ mbɔk bo abhɛn
 bápú bo Israel mánóko Ɛyɔn
 Mandɛm nkwo. 2 Mbɔk
 bo bachì nyaka ndu nkwó
 bakoŋo Yesu abhɛn báte bɛ
 bábhɔŋ bésiɛp yɛntiki mmu

mbɔ bó bo Israel, kɛ ankwáy
 bébhak mmu Mandɛm. Píta
 ápéré nókó nɛm Yerúsalem,
 bóbhɔ báré ji yí mándɛmɛ
 nɔkɔ bɛ, 3 “Yí ɛkɛ órónj óchwé
 amɛm ɛkɛt bo ɛtɔk échák
 abhɛn bábhiki syɛp bhɔ kpáte
 ɔnyíɛ nɛnyíɛ nɛ bhó?” 4 Píta
 abhɔ yɛ béghati bhó sayri
 yɛntiki ɛnyin ɛné éfákári tɛ
 ndú nɛbhòntɛ bɛ, 5 “Ɛwak émɔt
 ndu nchí nikmɛt awu ɛtɔk
 Jopa, ngó kɛnó amík antífú.
 Ngó ndu ɛnyin éfú amfay ɛsɛp.
 Ɛbhak mbɔ nténdɛn nɛgho
 ɛnɛn bákémé bati yi anwi
 básɛbhɛ amik. Ɛgháká nókó
 kekwoót nɛ mɛ éte. 6 Njinjɛ
 sayri bɛghɔ ɛnyin ɛnɛ ɛchi
 arɛ. Ngó nnya mɛnyu nɛ
 mɛnyu. Nnya ɛnɛ anywɔp nɛ
 nnya ɛbebe nɛ nnya ɛné ɛsù
 mɛniɛ amik nɛ kɛnɛn. 7 Ngók
 ɛyɔn ndu éghàti mɛ bɛ ‘Píta,
 faté, wáy nyiɛ!’ 8 Kɛ nkɛmɛ
 bɛ ‘Acha wáwák! Mbíkí rɛ
 nyiɛ ɛnyin ɛné épú pépép bɛsí
 ɛbhɛ.’ 9 Kɛ ɛyɔn ɛpɛt ɛrɛm
 ndɔŋ anɛ ájwi ɛpay bɛ, ‘Ɛnyin
 ɛnɛ Mandɛm akɛ bɛ ɛmbak
 pépép, yɛ mmu áké rɛm bɛ ɛpu
 pépép.’ 10 Ɛfákári ɛnyu ɛyɔ
 ndɔŋ ɛrát, ɛnyin ɛyɔ épétnɛm
 amfay. 11 Nkúbhé mpok
 yɔ, bo batí arat bachwɔp
 ambinywɔp ɛkɛt ɛné nchí
 aré. Báfú Seséria nɛ ntó bé
 mánsɔt mɛ. 12 Ɛfónó Bedyɛɛ
 aghati mɛ bɛ, ‘Faté sɛp dók nɛ
 bhɔ. Ɔké fyɛ nti bé bápú bo
 Israel.’ Bómayɛsɛ abhɛn batí
 átándát abhɛn Jopa bákóŋo
 mɛ sérɔk Seséria, nɛ bɛsɛ
 mankɛm séchwɛ ɛkɛré mmu
 wu Kónéliɔs. 13 Aghati bhɛsɛ
 ndu yí áǵhó ángɛl Mandɛm

eket eyi ne ángel wu ághátí yí be ántó bo Jopa mámbiñi me Símun Píta be ¹⁴ ndók ngátí yí mbok ane ákè yí andíñi enyu Mandem akway bepepe yí ne efo eyi enkem. ¹⁵ Nebho mbó béghátí bhó menyin, Efónó Bedyere atwó ntá yap nkúbhé mbó enyu éfákári nyaka ne bhese ndü nebhõnet. ¹⁶ Ntik ye enyin ene Yesu Acha árémé nyaka be, 'Jõn ãjwiti bo ne manyiep, ke chõj mánjwiti bhe ne Efónó Bedyere.' ¹⁷ Be bábhõj, ghó yeka! Mandem achyé bõbhõ nkúbhé akap ané yí achyé nyaka bhese mpok sénókó Yesu Kristo Acha. Nchí yé nyaka agha bechet Mandem mbi?" ¹⁸ Bághókó nókó menyin ebhen Píta árémé menkem, manyu áchók bhó. Báre chye Mandem kenókó mandem nókó be, "Nó Mandem achye mbi ntá bo abhen bápú bo Israel nkwo be mankway betiknsem ndü bebú ebhap, mambõj nepém!"

Nkwó Yesu abhen Antiok

¹⁹ Beyã bakojo Yesu báfú nyaka Yerúsalem eti esõjõri ene ebho mpok báwáy Stifin bataka mbanj ne mbanj. Mbok bárak kpaté atú Fonishia, báchák te Sáypros ne abhenefu te Antiok. Bárõj nókó nã, mangati nókó mbok Yesu ntá bo Israel bõbhõ. ²⁰ Ke mbok abhen bachi bo Sáypros ne abhen bachi bo Sírene bárak Antiok bábhó béghátí Mbok Ndíndí Yesu ntá bo abhen bápú bo Israel nkwo. ²¹ Acha abhak ne bhó, akwak beyã mánoko bábhõ bekojo

mbi ywi. ²² Mbok akó aghaka ntá bõnkwo Yesu abhen Yerúsalem. Bátó Banábas etak Antiok. ²³ Agháká nókó áré, aghó ndu Mandem átõjõ bõbhõ beñdu ebhi, abhõj beyã manák, abho béfyé bhó nti be mámbak tetep ne Yesu, mánte kpirí mpoknkem ne nti nenkem. ²⁴ Banábas achí nyaka erítí mmu ane asiki nti ne Yesu sayri. Efónó Bedyere abhak ne yí tontó. Akwak beyã bo mánoko mbok Yesu, báchem mmuet ne bakojo bhi. ²⁵ Banábas arak ye Tásos béyanj Sõl. ²⁶ Aghó nókó yí, asot yí apetnsem Antiok ne yí. Sõl ne yí bábhak are ndü mmíe nenkem ne nkwo Yesu, mántõj nókó beyã bo Mbok Ndíndí. Chi Antiok ke bábhó nyaka bebhiñi bakojo Yesu be, "Nkwó Kristo."

²⁷ Mpok yõ, mbok baremé kepinti báfú Yerúsalem barak Antiok. ²⁸ Mmu wap amot áká nnyén bé Agábos. Ndu betanj Efónó Bedyere afate arem be chõj ereme nsay énkwen ndü betak menkem ebhen béchí anten Mfõ Rom. [Nsay yõ akwén mpok Klaodias áchí Mfõ Rom]. ²⁹ Bakojo Yesu abhen Antiok baghoko nókó enyin ene Agábos árémé, báká eyõj émõt be mánchwõp nkáp manto ndu bekwak batí bakojo Yesu abhen báchi atú Judéya. Yëntiki mmu wap abhõj nyaka béchye mbó enyu amõ yí atõjõ. ³⁰ Bákú enyu eyõ, bátó Banábas ne Sõl Yerúsalem be mándak mánchye nkáp wu ntá bõbati bõnkwo Yesu.

12

Hérød árək ambi béchye beyǎ nenyok ntá bakoŋo Yesu

¹ Ndu mpok yǎ, Mfǎ Hérød abho béchye nenyok ntá mbək bǒnkwǎ. ² Achye eyǎŋ bákém Jems manǎ Jǒn báwáy ne akparenja.

³ Aghó nókó bé enyiy ene yí ákú échyè bo Israel manák, arək ambi ne bebú bhi, achye eyǎŋ be mánkém Píta nkwó. Eyǎ éfákárí ndü mpok Epǎ bret ane kebhoŋ yís.

⁴ Bákém nókó Píta, arem báfyé yi ekerékenǎŋ. Bakwó batemé nenu ábhak anwi ndu bebhabheri yi mkpák ne mkpák. Yǎntiki nkwó wap ábhǎŋ batemé nenu manwi. Hérød abhǎŋ nkaysi be Epǎ Nekiyi émfúét, mámfere yi mántánŋ kponoroŋ besí bho. ⁵ Ke ené batemé nenu bábhābheri Píta ekerékenǎŋ, bakoŋo Yesu bǎré nikmuet ntá Mandem ne bati yap ankem ěti yi.

Angel Mandem akw Píta afú ekerékenǎŋ

⁶ Nkúbhé beti ebhén Hérød árǎbhé nóŋ chi be nywǎp nǎnjí mámféré Píta ekerékenǎŋ mántánŋ yi besí bho, Píta abhak bhǎre nénti batemé nenu bati apay, femfé ne ngem. Ngem amǎt abhat yi ne ntemé nenu amǎt ndü ebhēmuet émǎt, achák abhat yi ne ntemé nenu anefú ndü ebhēmuet échák. Batemé nenu báchák bábhak anyǔbhá mámbabheri nókó ekerékenǎŋ. ⁷ Angel Mandem abhesi témchók, bediere békwén amem ekerékenǎŋ.

Angel akém Píta ndü nenki anyikisi, áŋémé yí arem be, “Faté áyák!” Témte wu ngem ené échí amó Píta éyóko ékwén amik. ⁸ Angel ághátí ye Píta be, “Fíé nkú ne nkwbánya eye.” Píta akw nǎ. Apet aghatí yi be, “Bhat ndé ye amuet, koŋó me.” ⁹ Píta abho békoŋo yi. Nefú ane báfú ekerékenǎŋ, yí keriyi be enyiy ene ángel ákú ntá yi chí ndaká tetep. Are kaysi bé ághò nǎ chi kenó amík antífú. ¹⁰ Báfuét nebhuet ane babhabheri abhen mbi ne nebhuet ane abhen bákǎŋo báchwǎp ndu nyǔbha ané mmu áfuét anchwe etək. Nnyǔbha wu ánéne ndu mmuet eyi. Báfú bǎrók nefi, bákó baghaka ndú nkǎngǎ etək amǎt. Píta ápéré yiyi ángel ánánŋ áró yi arǎŋ. ¹¹ Píta ariyi ye bé tetep yí afuu ekerékenǎŋ, arem be, “Néne, ndíní tetep bé Mandem ato ángel aywi ántwó ámféré mé amǎ Hérød ne ndü yǎntiki enyiy ené bo Israel bati béku me.”

¹² Aríní nókó enyiy ené éfákárí ntá yi, afuét arək ekeré Maria, nǎŋ Jǒn Mák. Beyǎ bo báchemti nyaka are mánik nókó mmuet. ¹³ Píta abho bédep nekok enen mbi. Ngǎsǎŋ ane aka nnyén be Róda áchí nyaka mmǎ betok anywǎp. Arək beriyi mmu ane ádep nekok. ¹⁴ Aghók bé chí eyǎŋ Píta. Ne beyǎ manák, arǎ mbinyǎp kenene apetnsem aghati bǎ mankem bé, “Píta achí ambinywǎp téél!” ¹⁵ Bárem be, “Ǫbhokori!” Ke arək chi ambi béghátí bho

bé, “Chí Píta tetep.” Afō ke bareme be, “Chi ángel aywi.”
 16 Mpok yō nkem, Píta are dep nekok. Mánéné nókó mbinywōp, bāghó be chi Píta tetep. 17 Asá awó be mánchókó kpák. Báchokó kpák kpák. Abho ye bégháti bhō enyū Mandem afeere yi ekerékenō. Anáná nókó, aghati bhó be mángátí Jems ne bōnkwó bachak enyiyi ené éfákári. Arō ye bhó, arak ebhak echák.
 18 Néyí nókó, ebyok ékwén ekerékenō. Batemé nenu abhen bábhābheri Píta, béré makati mámbēbhe nókó enyiyi ene éfákári ne yi. 19 Mfō Hérōd ághókó nókó bé bábhiki ghó Píta, achye eyōh bé mánján yi. Báyan yi ke báke ghō yi. Hérōd abhiji batemé nenu bhō, ábhēbhé nókó bhō menyiyi, achye eyōh bé mángwáy bhó. Hérōd afa atú Judéya ané yí áchí are arak atú Seséria áchák achókó aré.

Enyū Hérōd águ

20 Hérōd ābenti tontó ne bō-Taya ne abhen Sídon. Ekū betok ebhō bépay beyap nkwo bho. Bátó bhó mándók mángó Hérōd. Báýambi bāghó chí Blastos, nkémfō ane Hérōd. Aka bekwak bhō mánsókóri ne Mfō Hérōd be esōjōri émay néntí betok Taya ne Sídon ne eyi. Báyan nyaka bebhak eyōh émot ne Mfō Hérōd mbonyune nenyíe enap néfū nyaka chi atú etok ene achi anten yi. 21 Nywōp Mfō Hérōd afyé ndu berem kepi ne bhō nekway nókó, afyé nden kefō yi, achókó ndu enókó

kefō arem kepi besi bōbhō. 22 Bōbhó bare bik be, “Chi eyōh mandem. Puyē chi eyōh ene nkwanwan!” 23 Témté wu, ángel Mandem aguép yi neme amēet mbonyune aró bo mánchye yi kenókó eken babhōhō bechye chi ntá Mandem. Kényonō kényíe yi, agú.

24 Ke, Eyōh Mandem ére go éndokó nókó chi ambi. 25 Banábas ne Sōl, mánáná nókó beku enyiyi ené épókó bhó Yerúsalem, bāpetnsem Antiok. Bāsót Jōn Mák, arak ne bhō.

13

*Efōhó Bedyere ayap
 Banábas ne Sōl ató*

1 Baremé kepinti ne batōh Eyōh Mandem báchi nyaka ndū Nkwō Yesu abhen Antiok. Bábhak Banábas, ne Símiōn ane bábhiji bé Egírímō, ne Lusios ane áfú Sírene, ne Manáen ane áchí nyaka mmēere kembó ane Mfō Hérōd Antipas, ne Sōl. 2 Éwak émot, ene báchí ndū netarénsay ne nenikímēet mánchye nókó Mandem kenókó, Efōhó Bedyere arem be, “Dō ká Banábas ne Sōl, mámbák nyáná ndu betik ebhen mbiyi bō manku.” 3 Bāghókó nókó nō, bárók ambi ne netarénsay ne nenikímēet. Mányána ye amō anti Banábas ne Sōl manikmēet, barō ye bō mandok.

*Banábas ne Sōl bárak
 Sáyprās*

4 Banábas ne Sōl bárak mbō enyu Efōhó Bedyere ató

bhə. Bárók Selusia básət achwínyén ane árəŋ ndü etək néntinyen ene babhiŋi be Sáypɾəs. ⁵ Báchwəbhé nəkə are ndu mótək ane bábhiŋi bé Salamis, bárə áchwí nekunyén bákó etək mángati nəkə Eyəŋ Mandəm aməm bekeré nenikíməet bo Israel. Jón Mák abhak ne bhó, ankwak nəkə bhə. ⁶ Bárók ambi enyuyə ndü betək ne betək kpát bákiŋi etək nentinyen Sáypɾəs eyə enkem báchwəp Pafəs. Bátəməri mmu Israel aré ane achi múnjə ke əpù bapu bé achí ndemekəpinti Mandəm. Aka nnyen bé Ba-Jesus. ⁷ Achí nyaka mpoknkem ne góbhanə etək eyə ane aka nnyén be Sejs Paólos. Sejs Paólos abhak ndiŋindak. Abhiŋi Banábas ne Səl mbənyune áyən nyaka nkəwə beghok Eyəŋ Mandəm. ⁸ [Nnyén Ba-Jesus nechak nechi nyaka bé Elímas nə chi múnjə ndu eyəŋ Grik.] Elímas múnjə abho békem epúiti ne bhə ndu yi áyən békə góbhanə áké koŋə mbi Yesu. ⁹ Betəŋ Efóŋ Bedyere bebhak ne Səl ane nnyén eni néchák néchi nyaka bé Pəl. Pəl atep yi amík aməet, ¹⁰ arem be, “Wə mmə Satan! Wə mmu əpábhé yéntiki enyiŋ ene echí chak besí Mandəm. Wə mmu bapu ájwí wə menie. Ɔpú rə beka mbi Mandəm ane achí chak ambak ŋtíŋtí?” ¹¹ Diŋi be awə Mandəm ákwen wə aməet néne. Ne chəŋ amík áneme wə, óképere kwáy beghə mban ndü mbiŋi mpok. Témté wu, nebhán

nekúti yi amík ejuri ékwén yi besí arəbhe nemeri néməri ambəbhe nəkə mbák mmu achí ane ákway bekem yi awə ánjá yi mbi. ¹² Góbhanə ághə nókó enyiŋ ene éfákári, anoko Mbok Ndíndí ɛti Yesu. Ebhak yi maknkay béghok menyiŋ ebhen bátəŋ ɛti Yesu Acha.

Pəl ne Banábas bárək Antiək atú Pisídia

¹³ Pəl ne bo abhen bákə ne yi bachwe etək Pafəs, bákó anyén anyén barək báhákə Péga atú Pamfilia. Jón Mák arə bhó are apetnsem Yerúsalem. ¹⁴ Bárə Péga bárək ambi kpát báchwəp Antiək atú Pisídia. Egháká nókó nywəbhé neywəməet bo Israel, bárək bachwe ekeré nenikíməeti báchəkə amík. ¹⁵ Bápáy nəkə Ekáti Mandəm mbə enyu Moses asíŋi ne ene éfú ndü basiŋi baremé kepinti, bə batí ekeré nenikíməeti eyə bátó mmu be ángátí bəPəl be, “Bəma, mbák bəbhəŋ enyiŋ ené ekway befyə bhese nti, ghatí ká bhese.” ¹⁶ Pəl afate ye asá ne awə be bo manchəkə kpák. Abho ye berem be,

“Bo Israel ne bo betək béchák abhen báchəy Mandəm, ghók ká! ¹⁷ Mandəm bo Israel ayap nyaka bachímbi bhése akə nneréket bə bhese áchik mpok báchí mankə aməm etək Ijip. Mandəm aferé bhó ndu kesem aré ne betəŋ ebhi ebhen beyá becha. ¹⁸ Ndü mamié besa bepay, abhak ne bhó aməm baso, abhón ekébhénti ne bhə. ¹⁹ Mpok babhəŋə béchwe etək Kánən akə mánəŋa

maneréket bo tándramot ane achi are, achye bo Israel mmik Kánän. ²⁰ Ndü mamié ankem ané bo báchókó etok Ijip ne ané báchí amem baso ke báchwe Kánän ábhák mbó mamié besa bebay nsem byo (450). Achye ye bhó bataná manyé ne bo babhak kpráte ndü mpok Samuel ane achi nyaka ndemekerpinti Mandem. ²¹ Egháká nókó mpok bábhébhé ye Samuel be áchye bhó mfó, Mandem ayap Sól, mmó Kish. Kish afú ndü nneréket Benjamin. Sól abhak mfó wap ndü mamié besa bépay. Kish afú nyaka ndu nneréket Benjamin. ²² Mandem áféré nókó yi ndü enókó kefó, ayap Debhít be ambak mfó wap. Mandem arem éti Debhít be, 'Debhít mmó Jése, chí mmu ane mbónó manák ne yi, mmu ane apú nók beku yéntiki enyih ene ndémé yi anka.' ²³ Mandem aká ebhárémó Debhít ambák Mpeme bo Israel békóno bariép ami ntá bachímbi bhap. Mpeme wu chí Yesu. ²⁴ Jón anán ayambi aghátí nyaka bo Israel mankem be mántiknsem ndü bebú bhap mámpetnsem ntá Mandem be yi anjwiti bhó, ke Yesu antwó. ²⁵ Eróbhé nókó kékwót be Jón ánaña betik ebhi, abhép bo be, 'Bákáysi bé me ke nchí Mpeme ane ábhónó bétwó ke? Chao! Puyé me! Ghók ka, yí átwó me ansem, ne mbíkí kway mbón mmu ane áhoti, beferé nkwobhána bekak ebhi.' "

²⁶ Pól apet arem ntá yap be, "Bóma, bebhárébhó

Abraham, ne beká bo betok béchák abhen báchày Mandem, chi ntá yese ke Mandem átó ye ntó enén néghati bhese enyu ené yi akway bepeme bhese! ²⁷ Bó Yerusalem ne bóbati bhap bábhíkí sot nyaka Yesu mbó Mpeme ane Mandem átó. Eku bátán yi, bakpót manyé yi be babhón beway yi. Ne ndu bákú nò, enyih ene baremé kerpinti baramé nyaka éti yi éfú tetep. Ne yo ke bo bápáy nyaka yéntiki nywóbhé neywémæet enap. ²⁸ Yéndu bábhíkí ghó ntí ane bábhónó bérem be mangway yi, bárem be Páilet andó mangway Yesu. ²⁹ Ne mánáná nókó béku yéntiki enyih mbó enyu Ekátí Mandem éréme éti yi, báfere yi amfáy ekotákátí barok babhare amem nnem enén bág'hókó ndu setarébhé. ³⁰ Yé nò, Mandem aká yi apetnsem ndu nepém. ³¹ Ne ndu beyá manywop are bhesi besí bo abhen bákó nyaka ne yi bebho Gálili kpaté Yerúsalem. Bóbhó ke báchí batísíé bhi ntá bo Israel. ³² Banábas ne me sétwó fá béghati beka Mbok Ndíndí be bariép amem Mandem afyé nyaka ne bachímbi bhesé, ³³ aká mó afú tetep ntá yesé bebháré bhó bhap, ndu ákú Yesu aperensem ndü nepém. Mandem aká bariép emó afú tetep mbó enyu echí amem Ekátí Bakway, bebhók bepáy be Mandem arem be:

'Wó ochí Mówa,

ne echón nchí rem kponoron be Nchí Etaye.'

³⁴ Ne béyini nekú ane Mandem akú Yesu ámpetnsem ndú nepém enyu ene yi ápú pere gú, Mandem arem nyaka bé: 'Chon nchyé bhe áfók mbó enyu mfyé nyaka bariép ne Debhít ne njet yi ne ébhon bebhak enyu eyo.' ³⁵ Ne ndu bérón ambi, échí nebhuet achák amem Ekáti Bakway be Debhít arem ntá Mandem be, 'Opú rō chon Mmu ane áchyé nepém eni ntá ye ámpó amem nnem.' ³⁶ Mandem abhíkí rem nyaka menyin ebhen chi éti Mfō Debhít mbonyune Debhít ánáná nókó betik Mandem áchyé yi ánká fá amik ndu ayi mpok, agú akonon bachimbi bhi. Apō ndú nnem. ³⁷ Mandem arem nyaka chi éti mmu achák, ane yi áká ápérénssem ndú nepém ane mmuet ayi abhiki pō. ³⁸ Bōma diní ye ká bé chí éti Yesu ke Mandem áfōnori bebú mbó enyu séghati bhe. ³⁹ Diní ká be yē agha ane ánókó Yesu, Mandem ášōt be yi achi chak besí bhi. Ebhé Moses épú kwáy békú nō ntá mmu. ⁴⁰ Sōt yeka mpok bé enyin ené baremé kepinti básiní éké fakari ne bhe. Nó chi enyin ené básiní be, ⁴¹ 'Bé bho bábyak enyin ene Mandem árēm, yini ka mban sayri, mambák maknkay, ne māngu, ne ntí bé mēkù enyin ndu manywop ayeka, ene ye mángátí bhe, bápú noko wawak!'"

⁴² Ene Pól ne Banábas báfú ndú ekeré nenikimuetí bo Israel, bo báre nik bó mmuet bé mámpétnsem mandak ambi beghati bhō

menyin ebhen ndu nywabhé neywēmuet enén nētōwō ambi. ⁴³ Bo báfú nókó ekeré nenikimuetí, beyā bo Israel ne bo abhen bápú bo Israel ke báchhāy Mandem, béré konon Pól ne Banábas. BōPól básémti bhó bé mánté kpirí, mándakō nōkō chi ambi beghakō mmuet ndu berindu Mandem.

⁴⁴ Egháká nōkō nywabhé neywēmuet enen nékōnon, etok enkem étwó béghok Eyon Mandem. ⁴⁵ Ke bo Israel bāghō nókó ndú ngémtay bo báchēm aré enyu eyo, bábhōn beyā mpabhamík ne bōPól. Bábhō besōkōti Pól mánkeme nōkō epátí ndu yēntiki enyin ene yi árēm. ⁴⁶ Eyō éká Pól ne Banábas bábhō bérem kebhōn becháy be, "Bé bo Israel ke sébhōnó béyāmbi béghati Mbok Ndíndí ane áfú ntá Mandem. Ke tēndu bábyak yó, ne báyini mmuet ayeka bé bábhíkí kwáy bo abhen bábhōn nepém enen nebhiki bhōn ngwēnti, sérō ye be ne sérōn ntá bo abhen bápú bo Israel ne yo. ⁴⁷ Enyu eyo ke Mandem Acha ághátí bhese senkú, mpok árémé be, 'Nkú wō ómbák erōnó ntá bo abhen bápú bo Israel, bé ndú betan Mandem, ónkwak mmik nkem ambon nepém.'"

⁴⁸ Bo abhen bápú bo Israel bāghókó nókó nō, bábhōn beyā manák, bábhō béchye bakak ntá Mandem éti eyon eyi. Ne abhen Mandem áyábhé bé mámbōn nepém enén nebhiki bhōn ngwēnti, mánoko Mbok Ndíndí éti

Yesu. ⁴⁹ Εγὼν Mandem étáka atú eták wu ankem. ⁵⁰ Κε bo Israel abhen báchí aré mányíkisi bati bōbatí eták εγὼ ne maném baghōré abhen mánókó Mandem. Báku bo báchye Pól ne Banábas nenyok kpát bábók bhō báfá atú eták eyap. ⁵¹ Pól ne Banábas bákwté mfok eták εγὼ ane áchí bhó bekak betōη bé chōη Mandem antāη bōbhō ndu enyīη ené bó bákú. Báfa bārē rōη Ikóniōm. ⁵² Bakoη Yesu abhen eták Antiōk, bájwi ne mañák ne Εφόηό Bedyere abhak ne bhó sayri.

14

Pól ne Banábas bāghāti Εγὼν Mandem amem eták Ikóniōm

¹ Pól ne Banábas bāchwóbhé nókó Ikóniōm, bārōk bāchwē ekeré neníkímuetí bo Israel baghati Mbok Ndíndí Yesu are. Εφόηό Bedyere abhak ne bhō. Εκύ beyǎ bo mánóko. Bo abhen mánóko bābhák bo Israel ne bo beták bechak. ² Κε bo Israel abhen bābhiki noko mbok Yesu bābhō berem bepō menyīη ebhen ményíkisi bati bo abhen bápú bo Israel. Bāróbhe bé chí nti ne bhō. ³ Pól ne Banábas babhak Ikóniōm ndu erōri mpok mángati nōkō bo mbok Acha kponoroη kebhoη becháy. Mandem are tōη bo Ikóniōm kponoroη bé mbok ane bó Pól bāghāti bhō eti berīndu ebhi achí tetep, akū nō ndu áchyé bhó betāη békū menyīηí maknkay. ⁴ Etók ékóre bebhe bepāy, mbōk bābhak ansem bo Israel, bo bāchák bābhak ne bōnto

Yesu. ⁵ Mbōk bo Israel ne abhen bápú bo Israel bāchém ne bō bati bhap báká εγὼν émōt be mánychē bōnto Yesu esōηōri ne be mantemti bhō ne batay mángwáy. ⁶ Bōnto bārīηi nókó nkaysi yap, bábue bārōk atú Likáonia, ndu beták Lístra ne Débe ne mbaη ene echi kekwtō are, ⁷ mángati nōkō Mbok Ndíndí eti Yesu.

Pól ne Banábas bābu mbēntí etók Lístra

⁸ Mmufú achí nyaka etók Lístra. Abhak mbēntí te nebhe eni. ⁹ Εwak émót, abhak chókó anta nōkō batú ndu enyīη ene Pól árēm. Pól ayīηi yí dīī, ághó bé yí wu anókó bé Mandem ákwáy bēbú yí. ¹⁰ Pól arem ne εγὼν etāηataη be, “Faté tē chak!” Afate kperep abho békō. ¹¹ Ngémtay bo abhen bachi are bāghó nókó enyīη Pól áká, bābhó bēbik ndu εγὼηótak eyap, εγὼη bō Likáonia mandeme nōkō be, “Bōmandem básōt mmuet bakwāηwāη bātww fá amik ntá yese!” ¹² Bārēm bé Banábas chí mándem ane áká nnyén bé Sús, ne be Pól chí mándem ane áká nnyén be Hemes mbōnyune yí ke achi nyaka ndeme kepi. ¹³ Ekerákāp mandem nsé Sús échí nyaka nefi befuet nkok etók. Nchiakāp mandem nsé Seus asōt maném mpōη ne bōchuchu abhen mání arōk antí etók mbōnyune yí ne ngémtáy bhō abhen báchi are báyāη nyaka bechye akap ntá Banábas ne Pól. ¹⁴ Κε Banábas ne Pól, bōnto Yesu, bāghókó nókó enyīη ené bōbhō báyāη bekū, bati achōηti bhō amem

kpát bádákáti nden éyap amæet. Bájet báchwe amem eká bo εγω ne bári mándeme nəkə be, ¹⁵ “Bəta, ndaká yi bákə enyune? Séchi nkwə chi bakwəŋwan mbə bhe! Sétwə fá bégháti bhe Mbok Ndíndí ěti Yesu bé mántik nsem ndü menyin ebhen bebhiki bhəŋ nsay mántwó ntá Mandem mmu áchye nepém. Yí ke ághókó mfay ne mmik ne manyén ne menyin menkem ebhen bechi aré. ¹⁶ Ndu mpok ane áfúéré ansem, aró nyaka bo betókó mmik mankem mánkə mbə enyü bákónjó. ¹⁷ Yě nə, abhiki rə nyaka betəŋ kponorəŋ bé yí áchi. Akə berítí menyin. Yí ke ákə manyierp ámfú amfay ne áchye mbwət ndü ayi mpok, anchye bhe nenyíé, anchye manák.” ¹⁸ Pəl ne mmæere ywi bárem menyin ebhen békə bo bhə mángó bé bó nkwó báchí chí bakwəŋwan. Yě nə, bábhíkí kwáy bechyet bə mbi bé béké chye bhó akap ané babhəŋə bechye chi ntá Mandem.

¹⁹ Ke ébhíkí tat, mbək bo Israel báfú Antiək ane atú Pisídia, báchák báfú Ikóniəm. Bákú beyä bo mánká ne bhə. Ekə bátémti Pəl ne batay, básu bárək bárə antí etək ne nkaysi bé anánj agu. ²⁰ Ke mpok ane bakoŋo Yesu bárónjó are bákəp yi, afate apetnsem etək Lístra ne bhó. Néyí nókó, Banábas ne yi bárə bárək Débe.

²¹ Pəl ne Banábas báre ghati bo Mbok Ndíndí ěti Yesu amem etək Débe. Beyä bo mánoko ne bábho békəŋo Yesu. Bə Pəl bápət ye nsem Lístra ne Ikóniəm ne Antiək ane Pisídia. ²² Béré fyé bakoŋo Yesu nti mbanj εγω enkem mánychye nəkə bhó maníé bé mándək ambi béte kpírí ndü nesikinti enap ne Yesu. BəPəl bəgháti bhó be bábhəŋ beyə esəŋəri ke mánychwe ndü nepém enén Mandem ábhák Mfə wap. ²³ Pəl ne Banábas báyap bə batí ndu yəntiki ekeré Mandem. Báfýé bhó amə Yesu Acha mmu bó básíkí nti ne yi ndu nenikimæet ne netarénsay.

²⁴ Báfæet ye atú Pisídia, bárək atú Pamfília. ²⁵ Aré, bəgháti mbok Yesu amem etək Pəga. Báfá Pəga basep bárək Atália. ²⁶ Básót achwínyén befu Atália bápətnsem Antiək. Amem etək Antiək kě bönto Yesu máníkímæet ěti Banábas ne Pəl be berindu Mandem mémbák ne bhə ndü betik ebhen bákú ke bápətnsem Antiək. ²⁷ Báchwóbhé nókó Antiək, babhijí Bə nkwó Yesu báchem nebhuet amət. Bəgháti bhó menyin menkem ebhen bə bákú ndu betəŋ Mandem, ne enyu Mandem ánéné mbi bé bo abhen bápú bo Israel mánsíkí nti ne Yesu. ²⁸ Babhak aré ne bakoŋo Yesu ndü mpäy batəŋ.

15

Pəl ne Banábas bápətnsem Antiək amem atú Siria

Bəbati nkwó Yesu bákem echeme εgho Yerúsalem

1 Bo báfú Judéya bátwó Antiok bábhó betəŋ bōnkwə Yesu mándeme nəkə be, “Mandem apú kway bépeme mmu mbák babhiki syep yí bekoŋo ebhé Moses.” 2 Pəl ne Banábas bákém etaŋtí epúití ne bhó ɛti ndaka wu kegħó ntí. Ekə baka eyoŋ ɛmɔt be Pəl ne Banábas ne mbək bakoŋo Yesu abhen Antiok mándók Yerúsalem, mángó bōnto ne bōbati nkwo Yesu ɛti ndaka wu. 3 Bafa bare rəŋ mbə enyū nkwo Yesu bátó bhó. Ené bārəŋ atú Fonishia ne atú Samária, báre téé ndū betək ebhen bechi ambi mángati nəkə bōnkwó bé bo abhen bápú bo Israel mánóko mbok Yesu nkwo. Eyo échyə bakoŋo Yesu beyä maŋák. 4 Bächwóbbhé nókó Yerúsalem, bōnkwə, ne bōnto Yesu ne bōbati etək básot Pəl ne Banábas ne bo bachak ne maŋák. Pəl ne Banábas bāghátí ye bhó menyih menkem ebhén Mandem ákwáká bə mankə. 5 Ke mbək bakoŋo Yesu abhen bachi bōnkwə Fárisi bāghókó nókó nə, báfáte babho bérem be, “Bábhəŋ besyep bə, mángati bhə be mámbəre bebhé Moses.” 6 Bōnto Yesu ne bōbati bapet bachəkə beyihí ndaka wu. 7 Bátát nəkə aré ndu bārəm ndaka wu, Píta afate aghati bhə be, “Bōma, bāriŋi be Mandem anáŋ ayap me nénti eneka te mpok ane áfúéré ansem bé ngati Mbok Ndíndí ɛti Yesu ntá bo abhen bápú bo Israel bé bó nkwo mangok, mánoko. 8 Ne Mandem mmu ariŋi bati bo mankem, atəŋ

kpəŋórəŋ bé bo abhen bápú bo Israel bákway ménóko nkwo. Akə nó ndu áchyé bhó ɛfóŋó Bedyere nkúbbhé mbə enyu yi achyē nyaka bhese. 9 Afonori bebá bhap ndu básíkí nti ne Yesu ne ake təŋ bé bese bo Israel séchí kekúrí ne bhə. 10 Ntí ane bāyāŋ ye memə Mandem, béghə mbák chəŋ yi ambé nti achí bé yí? Ndaká yí bächyè batu ane yé chi bachimbi bhese babhiki kway nyaka bepəkə ntá bo abhen bachi bakoŋo Yesu? Yé chi bese nkwo sébhiki kway bepəkə batū yə. 11 Ebhíkí ri bekə nə! Sénoko bé Mandem əpəme bhesé chí ɛti berindu ebhen Yesu Acha átəŋó bhesé ne nkúbbhé enyu yə ke əpəme bə nkwo.”

12 Píta árém nókó nə, echeme enkem ékwén kpák ndu béghok ndu Banábas ne Pəl bāghátí bhə ɛti menyihí maknkay ebhen Mandem áchyé bhó betəŋ, bákú nenti bo abhen bápú bo Israel. 13 Mánáŋá nókó bérem enyih ene bārəm, Jems afate abho bérem be, “Bōma, ghók ká enyih ene mərəm! 14 Símiəŋ anaŋ ághátí bhese enyū Mandem ábhó betəŋ bé akəŋ bo abhen bápú bo Israel nkwo, ne ayap mbək eyap be mámbák bōbhi. 15 Ne enyih ene yi árémé ékə ndəŋ amət ne menyih ebhén baremé kepinti bārémé mbə enyu básihí be 16 ‘Ansem mpok, chəŋ mpetnsem mpet ntee eket Debhit ené ékwéné. Chəŋ njoŋ eket ené ébáy mməet amik

nkə yə empət ente. ¹⁷ Chəŋ nkə nə be böbhə mankem mámbə beyəŋ mbi bétwə ntá ya, yě chi bo abhen bápú bo Israel, mankem abhen mbínjǐ be mámbák böbhə nkwə. ¹⁸ Nə ke Mandem Acha mmu akə bo mándinjǐ mēnyinj ebhen areme tesáy.’ ” * ¹⁹ Jems arək ambi béré m be, “Ndu nkaysi aya, séképere sənəri bö abhen bápú bo Israel abhen bətwə ntá Mandem. ²⁰ Sénsinj chí ekáti séngáti bhə be báké nyie nenyié ne nya ane áfú ndü akap ane báchyé ntá mandem nsé, ne be mándə epúsi, ne be báké nyie nya ené manon amap ábhíkí rəŋ amik, ne be báké nyie manon. ²¹ Sénsinj bó nə mbənyune bábho bəpay bebhé Moseş ebhén amem bekeré nenikiməet bo Israel tentep, ndu yěntiki nywəbhé neywəməet, ne bo yěntiki etək báriŋjǐ bhə.”

Básinj ekáti ntá bönkwó abhen bápú bo Israel

²² Bönto Yesu ne böbatǐ ne bönkwó Yesu mankem bəghó bé chí erítǐ nkaysi. Báká eyəŋ émət be mánjáp bo mánto Antiək ne Pəl ne Banábas. Báyáp ye Sáilas ne Júdas ane nnyén eni néchák néchǐ be Básabas. Bə batǐ apay bábhak böbatǐ nkwə Yesu. ²³ Ekáti ené báchyé bhó mándók ne yə éré rem be, “Besé bönto Yesu ne böbatǐ ne bönkwó Yesu mankem sékaka be bömáyeş abhen bápú bo Israel awu Antiək, ne abhen Síria ne abhen Silísha. ²⁴ Séghok be

mbək bo báfu fá ntá yesé batwə awu ne netəŋ enap béchyə bhe esənəri ne bafye bhe ebyək anti ené sébhíkí tó bhó. ²⁵ Eti yə ke séchókó, sekă eyəŋ émət bé sənəp bo sénto ntá yeka ne abhen ekəŋ abhesə, Pəl ne Banábas, ²⁶ bo abhen báká newú eti Acha ywese Yesu Kristo. ²⁷ Sétə ye Júdas ne Sáilas ntá yeka. Mənanə mǎngáká awu chəŋ mǎngati bhe besǐ ne besǐ nkúbhé mēnyinj ebhen sénsinjǐ amem ekáti. ²⁸ Echǐ bé sébhəŋ nkaysi amət ne Efónó Bedyere be séké chyə bhe batu áchák ane acha bebhé ebhen bábhónjǐ bebhuere. ²⁹ Nə chí be báké nyie nenyié enen nefü ndü akap ané bächíe ntá mandem nsé, ne báké nyie manon, ne yě chí nnya ane manon ami ábhíkí rəŋ amik. Ne be mándó epúsi. Mbák mándó mēnyinj ebhen, chəŋ émbak erírǐ ne bhe. Mǎnchəko sayri.”

³⁰ Böbhə bati anwi báfa Yerúsalem barək Antiək. BəPəl bábhinjǐ nkwó Yesu bächém nebhuet amət bachye bhə ekáti ene bapəkə. ³¹ Bápáy nəkə yə, maníé amen áchǐ amem éfyé bo Antiək ntǐ, bábhəŋ manák. ³² Júda ne Sáilas babhak baremé kepǐntǐ. Bəgháti bönkwə Yesu beyă mēnyinj ndu bəfyé bhó ntǐ ne bék wák bə mántan ndu nesikinti enap ne Yesu. ³³ Bächókó nókó aré ne bhó ndu mómbinjǐ mpok, bönkwó Yesu bátík bhó, ne manák

* 15:18 Yinjǐ ekáti Emos 9.11-12 ne Aisáya 45.21.

be mámpétnsem Yerúsalem ntá bo abhen bátó bhó. ³⁴ [Ke Sáilas akw nti bérɔp Antiok.] ³⁵ Pól ne Banábas bárɔp Antiok. Aré, báre tɔn, mángati nəkɔ bo eyɔn Acha ne beyä bo báchák nkwo.

Akóre akwén néntí Pól ne Banábas

³⁶ Ewak émot, Pól arem ntá Banábas be, “Sémpetnsem ndu yéntiki etək ene séghátí eyɔn Acha are séngó ndü bönkwó báchí.” ³⁷ Banábas are yán bé mánsót Jón Mák yí ándók ne bhó. ³⁸ Ke Pól keka bé échi sayri bésot yi mbonyune aró nyaka bhó etək Pamfilia ené bábhíkíre nanja betik ebhap. ³⁹ Eti yɔ, Pól ne Banábas bákém beyä epúítí kpát akɔre akwen nenti nap. Banábas asɔt Jón Mák báchwe achwinyén, bárək Sáyprɔs. ⁴⁰ Ke Pól ayap chi Sáilas. Bönkwó Yesu mánikmæet be berɔndu Acha mémbak ne bhó. ⁴¹ Pól asɔt Sáilas bárək Siria ne Silísha ené yi afyé nti nta bakwó Yesu abhen báchí are nti.

16

Tímoti arək ne Pól ne Sáilas

¹ Pól ne Sáilas barək baghaka Débe ne bafu nəkɔ are barək Lístra. Nkonjo Yesu amɔt abhak aré ane áká nnyén bé Tímoti. Máyi abhak mmu Israel ane ánkó Yesu, ke aywi chí abhak mmü Grik. ² Bönkwó abhen Lístra ne Ikóniom bárém nyaka eriri

éti Tímoti. ³ Eká Pól are yan besɔt Tímoti be andək ne bhó. Akw ye básyep yi mbonyune bo Israel bachi nyaka ndü betək ebhó ne bárɔnɔ be chi Tímoti achi chi mmü Grik. * ⁴ Arək ye ne Pól ne Sáilas. Ndu bárɔn, mángati nəkɔ bo ndu yéntiki etək ene bachwɔbhe are menyin ebhen bõnto ne bõbati etək abhen bachi Yerúsalem bárémé, ne mánsenti nəkɔ bhó be mámbure bebhé ebhó sayri. ⁵ Eyo ekw bakwó Yesu bárək ambi bésiki nti ne Yesu, ne mpáy yap anjá andəkɔ nəkɔ chi ambi.

Pól aghó kenó amik anti fúu be bábhɔnɔ yi ndü etək Masidónia

⁶ Pól ne Sáilas ne Tímoti baghat bafuæt atú Frijia ne atú Galéshia mbonyune Efónó Bedyere abhíkí ka be mángati bo Eyɔn Mandem atú Esia. ⁷ Bágháká nókó kékwoót ne ndiere ebhi Mísia ne Bitínia, béré yan berɔn atú Bitíni, ke Efónó Yesu keka bó mándók. ⁸ Eká baghat bafuæt atú Misia, bárók Troas. ⁹ Aré, Pól aghó kenó amik antifú ne beti ndü mmu Masidónia áte ánikmæet andem nəkɔ ntá yi be, “Tʷó fá Masidónia kwak bhese!” ¹⁰ Pól ághó nókó kenó ekɔ, séká bé Mandem abhɔnɔ bhese séndók séngátí Mbok Ndíndí ntá bõ atú Masidónia. Témte wu, Mme Lukas nchem

* **16:3** Bo Israel bachi nyaka Lístra ne Ikóniom. Ndu Pól áyàn be bo Israel mangok enyɔn ene yi ághátí bhó, akw básyep Tímoti. Bo Israel bárɔnɔ nyaka be babhiki syep Tímoti mbonyune etayi achi nyaka mmu Grik, ke máyi mmu Israel. † **16:10** Lukas mmu asɔnɔ ekátí ené achem mmæet ne boPól, are kɔ ne bhó.

ne bho sétónti mmæet bérón
aré. †

*Lidia anoko Mbok Ndíndí
éti Yesu etók Fílipi*

¹¹ Séchwe áchwí ane áròn
Troas. Sérək téé ségháká
Samótras, etók ené nnyén
nékábhé. Egháká nókó
ntinywəp, ségháká Neápolis.
¹² Séfú nəkó aré, sekó amik
ségháká Fílipi. Fílipi abhak
etók egħo atú Masidónia,
ne abhak anten Mfə Rom.
Sébhak Fílipi ndu mpáý
manywəp. ¹³ Egháká nókó
nywəbhé neywəmmæet bo
Israel, séfú amem etók sérək
angəkənyén ndü nebhæet ane
sékáysi bé bo báchəm are
ménikmæet. Séchókó amik
séndem nəkó kepí ne bagħoré
abhen báchémťi aré. ¹⁴ Ngəré
amət ane aká nnyén be Lídia
afú etók egħo ene babhĩji be
Tiatíra. Abhak nkəsíé ndü
nden ené échí mmæet chu
ne éyá nkáp. Achye nyaka
Mandem kenókó. Mandem
akü yí anene ntí ení aghók
sayri ne anoko enyĩj ene Pól
árəm. ¹⁵ Bájwiti yí ne *efo eyi.
Anik bhese mmæet arem be,
“Mbák básət me mbə mmü
ane ánókó Yesu tetep, twó ká
chókó eket eyá.” Anyiere bheseé
enyu eyə kpát serək.

*Báfyé Pól ne Sáilas kenəj
etók Fílipi*

¹⁶ Ewak émót, ené séròn ndü
nebhæet nenikímæet, sétémeri
mónḡosónj ane áchi nsem.
Efónó ebúebü ebhak ne yí
ékú are rém menyĩj ebhen
bébhənjə befakari. Eyə échyè

nyaka bo abhen bábhónj yí
beyá nkáp. ¹⁷ Aghó nókó bhese
ne Pól, abho bekonjo bhese
ambiki nəkó be, “Böbhen
chí bö betok Mandem mfay!
Bághāti bhe enyu Mandem
ápeme bho.” ¹⁸ Arək ambi
bekü nə ndü beyá manywəp
kpát ntí nébé Pól, ayibhiri
mmæet asáy efónó ebúebü ené
échí ngosónj wu amæet be,
“Ndü nnyén Yesu Kristo nchí
ghati wə be ómfú yí amæet.”
Témté wu efónó ebúebü yə éró
ngosónj wu.

¹⁹ Ndu éfákári nə, bo abhen
bábhónj yí bágħó be mbí wap
bebħəj nkáp áchənti. Bákém
Pól ne Sáilas, báya gbaka
gbaka gbaka bárək nefisie,
besí böbatí etók, amem ekeré
manyé. ²⁰ Bágħáká nókó aré
bárem be, “Böbhen chí bo
Israel ne báchyè esənjəri amem
etók eyesé. ²¹ Bátənj bhese
bepĩjítok ebhén ebhé eyesé
ébhíkí ka be sénkónj. Séchí
bo Rom ne sépú kwáy békónj
bepĩjítok ebhap.” ²² Beyá
bo abhen bachi are bachem
ne bö ngosónj wu bebhat
böPól barak amæet. Batañá
manyé báchyè eyəj, báyók
bó nden amæet ne bádén bó
ne bekpa. ²³ Bádén nókó bhó
sayri, bágwəp bhó ekerékenəj,
bághāti mmu ane ábhəbħeri
ekerékenəj bé ánsót mpok bé
báké bue. ²⁴ Mbabħeri wu
ághókó nókó nə, asət bhó,
arək afyé ndu móket ane
achi te amem. Báfyé bhó
beko bekak. † ²⁵ Ke égháká

† 16:24 Beko: Chi mbĩjĩ menək ene bo Rom bágwət nyaka bo bekak be báké bue mamfu ekerékenəj.

nókó mbó néntíbheti, Pál ne Sáilas babho menikmæet mánkway nókó bakwáy ndu bebiti Mandem, batí bðkenəŋ bachak mángoko nókó. ²⁶ Bápére ghó nenyikisi mmik nékwén, kpát mmik ane báté ekerékenəŋ aré anyikisi. Babhinywəp ánéne ndü mmæet yap témté, ngem ené báfé bðkenəŋ ne yə ékánjári enkem, ékwénti amik. ²⁷ Mbabheri ekerékenəŋ afate. Aghó nókó babhinywəp fúfú, akaysi bé bðkenəŋ mankem bábhæ. Agwəp akparenja ywi ndu beway mmæet. ²⁸ Ke Pál abik arem be, “Źké way mmæet. Besé mankem séchí fá!” ²⁹ Mbabheri wu arem bé mántwó yí ne erónó. Bátwó nókó ne yó, arək ekerékenəŋ ntiét ntiét akwén ndü bekak Pál ne Sáilas angwəre nókó ne becháy. ³⁰ Asot ye bó neŋi abhép bó bé, “Bótá, chəŋ nkə yi ke Mandem ampeme me?” ³¹ Bákéme yí be, “Nokó Yesu Acha ne chəŋ Mandem ampeme wə ne efo eye enkem.” ³² Bə Pál bágháti ye yí ne efo eyi Mbok Ndíndí ɛti Yesu Acha. ³³ Nkúbhé beti ebhə, asot bhó témté aso beŋæet ebhap. Pál ne Sáilas bájwiti yi ne efo eyi enkem. ³⁴ Asot ye bó eket eyi achye bhó nenyié. Yi ne efo eyi enkem bájwi ne maŋák be mánóko Mandem. ³⁵ Néyí nókó bð batí etək bátó bð mbíŋ nkú ntá mbabheri ekerékenəŋ ne eyəŋ be, “Dð bðbhə mándək!” ³⁶ Mbabheri ághókó nókó nə arək aghati bəPál be, “Bðbatí báto eyəŋ be ndə be mándək.

Bákwáy ye berəŋ. Mánkə sayri.” ³⁷ Ke Pál arem ntá bo mbíŋ nkú be, “Báway bhese ne mantem besí bho, mámeŋe bhesé ekerékenəŋ ené bábhiki taŋ bhese yəndu sechi bð Rom. Néne, báyaŋ sémfú séndók bhésé bhésé? Wáwák! Bó babhəŋ bðbatí bábhəŋ bétwə ndu mmæet eyap mámfere bhesé.” ³⁸ Bð mbíŋ nkú bápətnsem baghati bðbatí enyiŋ ene Pál areme ne bághókó nókó bé Pál ne Sáilas báchí bð Rom, becháy bekem bə. ³⁹ Babhəŋ bðbatí bárək ye mánikmæet ntá Pál ne Sáilas be mámfónórí bhó. Bápére ye bəPál ekerékenəŋ, mánikmæet ntá yap be mándó etək eyap. ⁴⁰ Pál ne Sáilas báfú ye ekerékenəŋ, bárək eket Lídia. Bátəmeri bðnkwə Yesu are báchíe bhə maníe ne báfye bó nti. Báfá ye etək eyə.

17

Enyiŋ ené éfákəri Tesalónika

¹ BəPál bárək báfæét betək Amfípolis ne Apolónia báchwəp etək Tesalónika, nebhet ane ekeré nenikímæetí bo Israel echi. ² Pál arək achwe amem ekeré nenikímæetí eyə. Yəntiki ebhak yí árónó, enyu eyə ke yí ákə nyaka. Ndü bəsonde barat are fyé mbok ne bhə ndu beku bə mámbəŋ nejwimem ndü menyiŋ ebhen bechi amem Ekáti Mandem, ³ ne anene nókó ne antəŋ nókó be Mpeme Mandem afyé nyaka bariəp be áto, abhəŋ nyaka beghə esəŋəri ne angú, ke ampətnsem ndü nepém. Pál

are ghati bhó be, “Yesu mmu nchí ghati bhe menyih éti yi ke áchí Mpeme Mandem afyé nyaka bariɛp be átò.” ⁴ Mbók eyap mánóko, báchém mmuet ne Pól. Beyá bõ Grik abhen mánikmuet ntá Mandem bo Israel ne beyá maném baghərə etək eyo mánóko nkwo, báchém mmuet ne bõPól mbò bakoŋo Yesu. ⁵ Ke mbók bo Israel bábhəŋ mpabhamík ne bõPól. Manyokoti bo abhen bághabhe ghap ne báku bo mángúép ebyək etək. Bárók bádákáti babhinywəp báchwe amem eket ene mmu ane áká nnyén be Jáson ndu beyaŋ Pól ne Sáilas be mánsət bhə mandək ndü nchemti bo abhen bachi neŋi. ⁶ Ke ndü bábhiki ghə bõPól, báyá Jáson ne bõnkwo Yesu báchák gbaka gbaka gbaka bárók ntá bõbatí etək ne bhə, mambiki nəkə be, “Bõ abhen bákò mbánkem mánchye nəkə esəŋəri bátwə fá nkwo ⁷ ne Jáson asət bó afyé anywəp. Bó mankem bákə menyih ebhen bétəŋ bé bápú bhüere bebhé mfə ngo ane Rom mándeme nəkə be Mfə achák áchí ane aka nnyén be Yesu.” ⁸ Bõbatí ne bõtək bágħók nókó nó, batí átáka bhə amem. ⁹ Báku Jáson ne bõnkwo bhə bágħókə nkáp ndu betəŋ be bápú pɛɛ chye esəŋəri. Báró ye bó mandək.

BõPól barək etək Béroa

¹⁰ Egháká nókó ne beti, bõnkwo bátih bákú Pól ne Sáilas bábhé barək etək Béroa. Aré, bárók báchwé ekeré nenikímuetí bo Israel. ¹¹ Bo Israel abhen Béroa bábhəŋ

nti beghok mbok Yesu ané Pól ne Sáilas bágħàti bhə écha abhen Tesalónika, mbənyune básiepti nyaka Eyəŋ Mandem ne beyá ekwak. Báre chak Ekáti Mandem beghə mbák menyih ebhen Pól átəŋ bechi tetep. ¹² Eku beyá-bhap mánóko Yesu Acha. *Maném baghərə Grik ne beyá babhakanem mánóko nkwo. ¹³ Ke bo Israel abhen Tesalónika bágħókó nókó be Pól ághati Eyəŋ Mandem etək Béroa nkwo, bárók aré mányíkisi batí bo, be mánchyé bõPól esəŋəri. ¹⁴ Témte wu, batí bõ nkwo Yesu bátik Pól be andək te angəkonyén, ke Sáilas ne Tímoti bárəp Béroa. ¹⁵ Bo abhen bárəŋə ne Pól, barək ne yi kpát bágħáka Atens. Pól aghati ye bhə mpok ane bápətnsem bé mángátí Sáilas ne Tímoti be mánjəŋ mbi mántemeri yi ayak amem etək Atens.

Enyih ené éfakári ne Pól etək Atens

¹⁶ Ené Pól ánəŋ Tímoti ne Sáilas etək Atens, nti néré səŋəri yi amem beghə bé etək éjwí ne bebhó njə ene bo básət mbə bəmandem. ¹⁷ Eku are rəŋ ekeré nenikímuetí bo Israel yəntiki nywəp ankem nəkə epáití ne bhə ne bõ Grik abhen mánóko nyaka Mandem nkwo. Arəŋ nyaka nkwo nefisie yəntiki nywəp anku nəkə enyumót ne bo abhen bátwə áré. ¹⁸ Bõfú bábhak abhen bátəŋ menyih ebhen békò ndəŋ ámót ne bakoŋo Epikurəs ne bə Stəik,

* Bó nkwó bákè m nyaka epúití ne yi. Pól ághàti nyaka bho menyìy èti Yesu andeme nòkò bé chòy bawú mámpetnsem ndù nepém. Èkú mbòk eyap béré way Pól mandeme nòkò bé, “Èchiñtí enyìy ene nkwo àrèm nó mbòy yí?” Báchák be, “Èchí mbò be yí ághàti bho chí èti bòmandem abhen sébhíki rìjì fá etòk ene.”¹⁹ Bàsot Pól baròk Ariyopagos, nebhuèt ane bòbatí báchè m nòkò nyaka, béré m ntá yí be, “Sékòy bérìjì èti menyìy bekò ebhén ótòy. ²⁰ Menyìy ebhén órèm bechi maknkay ntá yesé ne séyàn bérìjì mbòy enyìy ene órèm.” ²¹ Bäre rem enyu eyò mbònyune bo Atens ne mankò mankem abhen báchí aré bákòy nyaka béchókò beghok ne béfyè mbok èti barak akò.

²² Pól afate ye ate néntí bò echémé Areopagos yò abho bérem be, “Bò Atens, ngò bé báfyé ntí ndù baraká bòmandem tontó. ²³ Èné nchí kò etòk mfyé nòkò amík ndù menyìy ebhen báchyè kenókò mbò bòmandem, ndòk ngaka nebhuèt amòt ane efeme akap èchi, ngó ndu básìy aré be, ‘Ntá mandem ane bo bábhíki rìjì.’ Mandem ane nò bé báchyè kenókò yèndu bábhíki rìjì yí ke méghàti bhe menyìy èti yí. ²⁴ Mandem mmu ághókò mmik nkem ne yèntiki enyìy ene échí aré, yí ke áchí Acha ane ábhónó betan menkem amfay ne fá amík. Apú chòkò amem beket ebhén

bakwànywan bághókò. ²⁵ Ne nkwànywan apú kwáy békù yènyìy ánchyé yí mbònyune yí apu chép yènyìy. Yimbòy ke áchyè nepém ne èyú ne yèntiki enyìy échák ntá yèntiki mmu. ²⁶ Ayámbi ághókò nyaka mmù amòt ne amàet mmu wu kè manerékeré bho ankem fá amík áfú. Apéere ghoko yèntiki nneréket, ayámbi abhuere nebhuèt ane bòneréket wu bábhák ne mpok ane bó bábhónó bébhak aré. ²⁷ Mandem akù enyu yò bé bó mánjàn yí ne ndu báyan yí mbò mmù ane ámò ne amó beyan enyìy amem ejuri, mánkwáy berìjì yí. Ke sayri sayri, Mandem abhíki sap nekò ne yè mmu ywese amòt. ²⁸ Èchi nkúbhé mbò enyù mmù yweka amòt arémé nyaka be, ‘Nepém enesé néfù chí ntá yí, ne yí ke áchyé bhesé betan sékò, ne yí ke ákú be sembòy nepém.’ Èchí mbò enyù mbòk batémé bakay bhéka béré m be, ‘Besé nkwo séchí bò abhen Mandem.’ ²⁹ Tèndu séchí yé bò Mandem, séké kaysi bé Mandem achí mbò enyìy ené mmu ákwáy bésot gol ne yè chí silbha ne yè chí ntáy angoko ne kebon èki ne eka eyi nkwo. ³⁰ Mandem aféré ntí ndu menyìy ebhen bo bákú ndù mpok ane bo babhíkire rìjì nkaysi yí. Ke néne, ághàti bo mankem mbankem be yèntiki mmu antiknsem ndù bebú ebhi, ³¹ mbònyune abhéré nywòp enen yí átàn bò mankem enyu

* **17:18** Bo Epikuros chi bò abhen bakaysi nyaka be nném enyìy ndù nepém chí menyìy ebhen béchyè mmu manák.

ene echi chak. Anáñ ayap mmu ane átáñ manyé yə, ne atón erin bekə bə mmik mankem mándíñi mmu wu, ndu ákú yi áperénsem ndü nepém.”

³² Mpok bághoko ndu Pál árème eti neperénsem ndü nepém, mbək eyap bare yəkə yi, ke bachak barem be, “Sékəñ be ómpet ómfáét óngati bhese eti neperénsem ndü nepém.” ³³ Pál arə ye bó afú arək. ³⁴ Ke mbək bákóno yí. Bóbho mánóko. Dionisíəs, mmü echemé Ariyopagós, ne ngərə ane áká nnyén bé Damarís ne bo báchák babhak ndü nkwo bho abhen bakoño Pál.

18

Pál aghati Mbok Ndíndí amem etək Kərint

¹ Pál afa Atens arək etək Kərint. ² Atemeri mmu Israel amət aré ane aka nnyén be Akwíla, mmü atú Póntos. Ebhikire tat nyaka, ené Akwíla ne ngərə ywi Prisíla bárov etək Itali mbənyune Klaudíəs Mfə Rom, achye nyaka eyəñ bé bo Ju mankem mámfá Rom. Pál arək beghə bhə. ³ Babhəñ nyaka awó-betik ámót ne Pál, nó chí betik béghóko bétem ne nden. Pál achəkə ne bhə mángoko nəkə bétem. ⁴ Pál are rón ekere nenikímueti bo Israel ndü yəntiki nywəbhé neywəmuet enap ankem nəkə epuiti ne bhə ne anu nəkə be bo Israel ne abhen Grik mánóko menyinj ebhen yi ághati bhə eti Yesu.

⁵ Mpok Sáilas ne Tímoti báfú atú Masidónia báchwóbhé Atens, Pál arə betik beghoko bétem arəbhe kə chí betik beghati bo Mbok Ndíndí ndu mpok nkem ane yi ábhónó, anu nəkə bekə bo Israel mángó kponorəñ be Yesu ke achí Mpepe Mandem afyé nyaka bariəp be átò. ⁶ Ke bó kekə ne yi. Mánəkəti nəkə yi. Akwet nden éne echi yi amuet, arem be, “Ntū bebá bhəka arəp ne bhe. Aməya achi pépép. Nebho echəñ ntíknsen ntá yəka ne ndəbhe rón chí ntá bo abhen bápú bo Israel.” ⁷ Afa ye aré, arək achəkə eket mmu amət ane aka nnyén be Títíəs Jóstəs. Jóstəs abhak mmü ane áchyè Mandem kenókó. Ekere yi ébhák kekwət ne ekere nenikímueti bo Israel. ⁸ Mmü amət abhak aré ane aka nnyén be Kríspəs. Abhak münti ekere nenikímuet. Yi anoko Yesu Acha ne efo eyi enkem. Beyə bə Kərint bachak abhen bághok nyaka menyinj ebhen Pál árəm mánóko nkwo, ne bájwíti bhə.

⁹ Beti mémət, Yesu Acha aghati Pál ndü kenó amik anti fúú be, “Óké cháý. Dók ambi bégháti bo eti ya. Kéchəkə kpak. ¹⁰ Nchí ne wə ne yə mmu apú kway bekə wə enyinj. Beyə bo bachi etək ene abhen babhak chəñ bəbha.” ¹¹ Pál arək ye ambi béchókə etək eyə ndu mmíe ne batan átándát, antəñ nəkə Eyəñ Mandem.

¹² Bə Rom bákú nókó Galío góbhanə atú Gris, bo Israel

abhen bachi are bágwót nnet ne bákém Pól bárək ndu acha manyé ne yi. ¹³ Aré, bágháti Galío be, “Mmũne ánu beku bo mányché nókó Mandem kenókó enyu ené ebhé yesé épú yaj mmu ankũ.”

¹⁴ Ke mpok Pól áyàñ berem enyij bé ántáná mmæet, Galio arem ntá bo Israel be, “Bé bo Israel, mbə yí akũ chi ebépti enyij ne yé ndak abúabu, mbũ nkáá ne bhe. ¹⁵ Ke tẽndu ndak ane achi chi ẽti menyij ebhen bo bárèm ne manyén bo ne bebhé ebheka, be babhəñ mändĩñĩ enyũ bátəñ wu. Mpú kwáy betəñ ayə barak.” ¹⁶ Galío árém nókó nə, abók bhó be mámfú amem acha manyé. ¹⁷ Bafu nəkə, bakem Sosténes mmu ane achi nyaka mũnti ekeré nenikimæet eyə bádén nefi acha manyé. Yé nə, Galío aké fyé ntí aré.

Pól afú Kərint arək Antiək

¹⁸ Pól apət atat ne bənkwo Yesu abhen Kərint ndũ beyă manywəp. Arə ye bhə, asət achwinyén arək atú Síria ne Prisíla ne Akwíla. Báchwəbhé nókó etək Kenkreyə, Pól amu ntí betəñ be ábhúré bariəp amen yi afyé besí Mandem. ¹⁹ Báchwé achwi bárək Efesəs. Pól arə Prisíla ne Akwíla angəkonyén arək achwe amem ekeré nenikimæet, are kém epúiti ne bo Israel. ²⁰ Nkwó wap abhen mánóko bárem be Pól ántát ne bhə ke yi keka. ²¹ Pól arem chi be, “Mbák chí nkaysi Mandem chəñ mpetnsem fá ntá yeka.” Arəm nəkə nə, arə bhə achwe áchwí bare rəñ.

²² Agháká nókó Seséria akó etək, arək akaka nkwo Yesu abhen bachi aré, asep arək Antiək. ²³ Atát nókó aré mpəy manywəp, afa are kə betək ne betək atú Galéshia ne Frijia, amfyə nəkə bakoño Yesu mankem nti ndũ nesikinti enap.

Apólos atəñ Eyəñ Mandem etək Efesəs ne etək Kərint

²⁴ Mmu Israel amət ane áká nnyén be Apólos atwó Efesəs. Etək nebhe eyi ébhák Aleksándriya. Yi achí nyaka mmu ane aríñĩ berem kepĩ ne aríñĩ Eyəñ Mandem sayri. ²⁵ Mánəñ bátəñ nyaka yí mbi Yesu Acha ne ághàti nyaka bo menyij abhen bédũ yi anti beghati bo ẽti Yesu nkúbhé mbə enyu bə bechi. Ke aríñĩ chí nejwiti enen Jəñ atəñə bo. ²⁶ Amem etək Efesəs, Apólos abho bégháti bo menyij ẽti Yesu amem ekeré nenikimæet kebhəñ becháy. Prisíla ne Akwíla bághókó nókó Eyəñ Mandem ene yi ághàti bho ẽti Yesu, básót yí eket eyap, mánəñə batəñ yi menyij ebhen béyĩñĩ mbi Mandem nkúbhé mbə enyũ bechi. ²⁷ Apólos akũ nti bérəñ Akáiya. Bəbati bakoño Yesu abhen Efesəs báfyé yi nti ne básíñ ekáti ntá bakoño Yesu abhen Akáiya beku be mánsyepti yi sayri. Aghaka nəkə aré, akwak tontó bo abhen Mandem atəñ bə berĩndu ne mánóko. ²⁸ Aré, are kém epúiti ne bo Israel besí bo mankem. Adəbhe nəkə bə amik ndu epúiti eyə

ne are sot menyin ebhen bechi amem Ekati Mandem beton kponoron be Yesu ke achí Mreme ane Mandem afyé nyaka bariép be átò.

19

Pól aghati mbok Yesu etok Efesos

1 Ené Apólos achí Kórint, Pól are kò atú Esia. Akò kpát aghaka Efesos. Atemeri mpay bakoño Yesu aré. ² Abhép bhó be, “Efónó Bedyere atwò ntá yeka mpok mánókó Yesu?” Bákéme yi bé “Ae! Yé chí beghok be Efónó Bedyere achí sébhíki re ghok.” ³ Pól abhép bhó be, “Ntí ane bájwítí ye nyaka bhe achi be yi?” Bákéme yi be, “Chí éti menyin ebhen Jón ághàti bho ke bájwítí bhesé.” ⁴ Pól abho ye bekú bó mánjwímém. Arem be, “Jón ájwítí nyaka bo beton be baticnsem ndú bebú bhap angati nòkò bo Israel bé bábhon ménókò mmu ane átwò yi ansem, nò chi Yesu.” ⁵ Bó Efesos bhò bághókó nókó nò, báka bájwítí bhò mbò bo abhen mánókó Yesu Acha. ⁶ Pól anyanja ye bó amò anti. Efónó Bedyere abhak ne bhò, bábhò berem beyonótòk nyáná nyáná ebhén bó babhiki ghók, mándem nòkò menyin ebhén Mandem afyé bhó anti. ⁷ Bò mankem babhak mbò batí byo ne apay.

⁸ Pól abhak Efesos ndú batan arát andak nòkò ekeré nenikímuet beghati bhò Eyon Mandem kebhon becháy ankem nòkò epáítí ne bhò

ndu áyàn be bó mándíjí, mánoko, enyú Mandem áyàn bó mambak ne yi mbò Mfò wap. ⁹ Ke mbòk eyap báchók batú kenoko enyin ene Pól árèm. Béré rem chí bebéptí menyin éti mbi Acha besí bo mankem. Ndu báké nò Pól asot bo abhen mánókó aròk ne bhó, ankem nòkò epáítí ne bhò éti Eyon Mandem amem áchá Tirános yéntiki nywòp. ¹⁰ Aròk ambi békú enyuyò ndú mamié apay. Eku bo mankem abhen báchí atú Esia, bághók Mbok Ndíndí éti Yesu Acha, nò chi bo Israel ne abhen bápú bo Israel.

Bó Séva báre yán mbi bebhón betan amfáy befónó bebú

¹¹ Ndú Pól átòn Eyon Mandem, Mandem achye yí betan békú menyinjí maknkay ebhén bo bábhikire ghó. ¹² Ekú kpát bo babho besot bebhókó nden ebhen bétése besí ne nkú yi, mámbare nòkò amuet bómame, ne bó mántan nòkò, ne befónó bebúbebu mémfu nòkò bo amuet.

¹³ Mpáy bo Israel babhak are abhen bákò mánkú nòkò befónó bebúbebu mémfú méndó bo abhen bó besonori. Báre mò bébok befónó bebúbebu ndu nnyén Yesu Acha nkwó. Babho ye berem ntá befónó bebúbebu be, “Ndu nnyén Yesu mmu Pól ághàti bo éti yi, fú ka yi amuet.” ¹⁴ Bó Séva bati tándramot bare kú nò. Séva achi nyaka mungo bachiákap Mandem amot. ¹⁵ Ewak émót efónó ebúbú

eghati bhə be, “Ndíní Yesu, ndíni Pól, ke báchí ntiki bho?”
 16 Mmũ ane efónó ebábu esəŋəri yí akwén bó amuet arakati nden eyap ne aták bó mankem kpát bábúé báfú bebho bewə ne beŋuet amuet.
 17 Bo abhen báchí Efesos mankem, bo Israel ne abhen bápú bo Israel bágħókó nókó ndak ané áfakári, becháy békém bó bábħó bechye nnyén Yesu Acha kenókó.
 18 Beyä bo abhen mánókó babho befu kponorəŋ mánsu nəkə bebéptí menyiŋ ebhen bó bákú. 19 Beyä bö abhen bákú baraká mandem nsé, bátwó ne bekátí-njə ebhap menkem básəŋ bhə besí bo mankem. Ne mbə bāti nyaka bhə ti mbə bechye nkáp ane aghaka bebħək silbha nka besa bepay nsem byo (50.000). * 20 Ekə Eyəŋ Mandem ataka mbanj ne mbanj, endək nəkə chi ambi ne betaŋ.

Ewat ené bo bákú etək Efesos

21 Menyiŋ ebhen befákári nókó, Pól akə nti eni bé yí abhəŋ befúét atú Masidónia ne atú Akáiya ampətnsem Yerúsalem. Arem be, “Nnán ngáká aré, mbəŋ berəŋ Rom nkwo.” 22 Ató ye bakwak abhi batí apay, Tíməti ne Erástos, bé mándók ambi atú Masidónia. Yimbəŋ arəp ansem atú Esia ndu mómbiŋí mpok. 23 Mpok yə, esəŋəri ébhó etək Efesos éti Mbi Yesu Acha. 24 Ntenáten achí nyaka aré ane áká nnyén be Demétriyos. Asət nyaka

Silbha ankə nəkə böbekeéré mandem nsé ane bábħiŋi be Atémis. Awó-betik ebhi are chyè yí ne bo báchák abhen bákú bhə beyä nsay. † 25 Demétriyos abhiŋi bhə báchém nebħuet amət, arem be, “Bətá, bəriŋi bé keném ekesé kenkem kéfú chí ndũ awó-betik ane. 26 Bě babhəŋ bágħə ne bágħək enyiŋ ené Pól akə, puyé chí ndiere fá Efesos, ke atú Esia ankem. Akə beyä bo báka ne yi ndu yi arəm be, ‘Bəmandem abhen bo bágħókó ne amə bápú bo mandem wáwák!’ 27 Akway béchəŋti ye betik ebhesé ebhen mbák sébhíkí sət mpok. Akway bekə nkwo bé bo báképerə sət ekerákap mandem ngərə Atémis, mbə enyiŋ. Mbák émfakári nə, Atémis mmu áchí mandem ngo ywese apú perə bhak yənyiŋ. Ne yí ké yəntiki mmu atú Esia ne bö mmik mankem báchyè kenókó!”

28 Bə bágħók nókó enyiŋ ne Demétriyos areme, batí átaka bó amem, bábħo bébik mandeme nəkə be, “Atémis, mandem bö Efesos, chi mandem ngo!” 29 Ebyək ékwén etək Efesos enkem. Bo barək ayak bákém Gáyos ne Arístakos báyá, bárək amem acha etək ne bhó. Gáyos ne Arístakos babhak bö Masidónia abhen bákə ne Pól. 30 Pól are yánj berəŋ ndũ nchemti-bö bhə be ádem enyiŋ, ke bakonjo Yesu kechye yí mbi be ánkə nə. 31 Mbək

* 19:19 Ebħək émət ékway nyaka ndu bechye akap ane nkəbetik ndũ nywəp nemət.

† 19:24 Atémis achi nyaka mandem ngərə ntá bö Grik ane bö bakaysi be yi ke áchye nebhe.

bōbatí etək bábhák mamæere bhi. Bóbhə bātó nkwó eyəñ menik yi mmæet be ake sá ekak amem áchá. ³² Ebyək ékwen amem áchá mbənyune beyă bho bábhíki riñi nyaka mbəñ ndak ane achi amik. Ebhak ye be mbək bábik mándəkə nəkə eyap ebhe, báchák mántaŋ mandəkə nəkə eyap. ³³ Mbək eyap bágħó nókó ndü bo Israel bātó Aleksánda ambi, bákáysi bé yí ke átwó ne esəñori, éká Aleksánda asá áwó amfay ndu áyàñ béréñ enyiñ ndu bétáña mmæet. ³⁴ Ke bárini nókó bé achi mmu Israel, bápét bábho bewat mandeme nəkə be, “Atémis, mandem ane bō Efesós, chí mandem ngo!” Barək ambi bekə enyuyə ndü mañəkó nywəp ápáy. ³⁵ Nsiñí-bekati ane etək Efesós anu kpát akə mbañ akwen. Abho ye berem be, “Bo Efesós! Agha abhiki riñi be etək Efesós ke ébhəbheri ekerákap ene Atémis ne ntay mandem enen néfú amfay nékwéné fá amik ntá yese?” ³⁶ Tëndu yě mmu apú kwáy bétáña menyiñ ebhen, bábħəñ mbə béchókó chí kpák kechye esəñori. ³⁷ Bəsət bəbħen bätwə fá ne bhə ené bábhíki għep yěnyiy amem ekerákap eyese ne yě ebépti enyiñ bábhíki rem ěti Mandem aywese ³⁸ Sébhəñ bō bati ne manywəp ane bātañ manyé. Mbák Demétrios ne bō eka bábħəñ ndak ne mmu, mántwó aré ne wú be mántáñ. ³⁹ Ke mbák ndak

áchák áchí ané báyàñ berini, chəñ manyure wú amem áchá etək ndu nywəp enen manyé. ⁴⁰ Nchí rem enyuné ne ntí be, bākway bechye bhesé esəñori bé sétwó ne ebyək etək enyu ené, mbák mámbép bhesé, sepu bhəñ enyiñ ené sérəm.” ⁴¹ Arémé nókó nó, aghati bhə bé mángúré. Echem étáka.

20

Pəl arək atú Masidónia ne etək Gris

¹ Ebyək eyə émáy nókó Efesós, Pəl abhini bakoño Yesu. Arəm kepi ne bhó ndu béfyé bó nti. Arə ye bhó abho berəñ atú Masidónia. ² Ndü árəñ, are fyé bakoño Yesu nti amem betək Masidónia menkem, kpát achwəp etək Gris. ³ Abhak aré ndü bātañ arát. Ndu átəñti mmæet bésət áchwi andək Síria, aghók bé bo Israel bápə békem yi. Ayibhiri nti eni arəbhe sət chí mbi atú Masidónia békó amik ámpétnsem. ⁴ Bo abhen bákə ne yi babhak Sopáte mmə Píros mmu etək Béroa, ne bō Tesalónika bati apay, nə chi Arístakos ne Sekúndus, ne Gáyos mmu etək Débe, ne Tíməti, ne bo atú Esia bati apay, nə chi Tíkíkos ne Trofímós. ⁵ Etaré nókó, bó báró bhesé * bárók ambi menoñ bhesé etək Troas. ⁶ Sésət achwinyén etək Fílipi, séré koño bhə, mpok epă bo Israel ené bret ane kebħəñ yís éfuéré. Sékó anyén anyen ndü manywəp átáy sétəmeri

* 20:5 Bese: “Bese” ätəñ be bebho ndü ndəñ ane, Lukas mmu ásiñí ekáti ene achem ne boPəl.

bhə Troas, ne sébhák aré ndu manywəp tándramət.

Pəl akə mmu ane águ apetnsem ndü nepém

⁷ Ndü nywəp enén mbi ndü sónde, séchókə ne bōnkwó nebhuet amət ndü Nenyie Eta. Pəl abhōŋ nyaka béró beti. Eká arem kepí ne bhə kpráte nenti beti. ⁸ Beyă beróŋó bébhak ndü móket ane áchí amfay ane bhésé ne bhó séchémé aré. ⁹ Esakámú amət ane áká nnyén be Yútikəs abhak ndü echíkí ene nyéséket chókó. Móket ane séchí are abhak ndü nepək eket enen nejwi arat. Ndü Pəl árōŋ ambi bégháti bhə menyih ndü erəri mpok, Yútikəs abho memək kenó. Akwén nókó kenó, amok akwén amik nefi. Bápére sep be mámpókó yi agú. ¹⁰ Pəl asepe ye amik akuri akém yí ne amó ápáy abhene, arem be, “Báké cháý, achí nepém”. ¹¹ Pəl apet ye nsem amfay. Mányie nókó Nenyié Acha, arem kepí ne bhə ndü eróri mpok tē nywəp néyí. Arə ye bó arək. ¹² Básət esakámu wu bápētsem anywóp ne yí mbik ne beyă manjak anti.

Pəl akə befú Troas bérōŋ Milétos

¹³ Séyámbi ndu áchwí senok berəŋ Asəs. Yimbəŋ anaŋa ati nyaka békó amik. Séré rōŋ né nkaysí bé Pəl arəbhe temeri bhésé etək Asəs ne sénsət yí aré. ¹⁴ Átéméri nókó bhese Asəs, achwe nkwo ndu áchwí ane sechi amem ne besé mankem sérók Mitilene. ¹⁵ Néyí nókó, sérók séchwóp nechyényén Kios. Népét

néyí nókó, sénók séchwóp Sáməs, ne ndü ntinywəp ségháka Milétos. ¹⁶ Pəl anán ati nyaka be sémfuet kete Efesos, mbənyune abhiki yán nyaka be sēnchōŋti mpok atú Esia. Are wēne be mbák Mandem ánkwak, yi ánchwóp Yerúsalem ndü nywəp Epă Pentekəs.

Menyih ebhen Pəl aghati böbati nkwo Efesos ke arə bhə

¹⁷ Ségháká nókó Milétos, Pəl ató eyəŋ be böbatí nkwo Yesu abhen Efesos mántéméri yi are. ¹⁸ Bátéméri nókó yi, aghati bhə be, “Bē babhəŋ bəriŋi ndü nepém ena néchí mpōknkem ane menchí atú Esia bébhó nywəp enén mbi bégháka echəŋ. ¹⁹ Nchí kə nyaka betik Yesu Acha ne nesep̄tmuet nenkem, ne babhese amik eti mamə ane átwō ntá ya ndü bo Israel bápə befyə me ndü esəŋəri. ²⁰ Bəriŋi ndü ntwó ntōŋ Eyəŋ Mandem ntá beká bhə ne nkə nəkə beket ne beket nke bhese yěnyih ené ékwáy bekwak bhe. ²¹ Nde ya batú bo Israel ne abhen bápú bo Israel bé mántiknsem ndü bebú ebhap mánkōŋó Mandem ne bé mámbōŋ neka ne Acha ywese Yesu Kristo.

²² “Néne, mérōŋ Yerúsalem nkúbhé mbə enyū Efōŋó Bedyere ányiere me, yěndu mbíkí riŋi enyih ené éfákari chəŋ ne me aré. ²³ Ndíŋí chí be Efōŋó Bedyere ághàti me bé yěntiki nebhuet ane nchwóbhé chəŋ bo mámfyé me ekerékenəŋ ne mánychye me esəŋəri. ²⁴ Ke mpú sət

nepém ena mbə enyij. Nchí yán chí be njet tēndū ngwenti, nnáná betik abhen Yesu Acha áchyé mé nkə. Betik ebhə chí bégátí Mbok Ndíndí ěti berĩndu ebhen Mandem ábhónó ne bo.

25 “Nnánj nkə mbánj ne mbanj, ngátí bhe enyũ Mandem ábhák ne bo mbə Mfə wap, ne néne ndíjǐ bē yē mmu ywēka amət apú pere ghó me. 26 Nchí ghati ye bhe echəj bē mbák mmu ywēka amət arəp ansem aném ebhi amə aya apu arə. 27 Ngátí bhé yěntiki enyij ené éyijǐ nkaysi Mandem ne yē émót mbíkí bhesē. 28 Kém ká mmuet sayri, mánkem bōnkwə Mandem ankem nkwə sayri. Báké ghəkəntik be Mandem asət manəj Móywi akə bə mámbák bōbhi. Ne ěti yap ke Efónó Bedyere ákú mámbak bō batí bhap. 29 Ndíjǐ bē mpok ndó bhe, chəj nkwə énehwe nenti eneka, ne épú rə bhe. 30 Mpok átwə ne mpok yə ánánj ánkway, mbək bōnkwə báyibhiri tetep Mandem mándəbhe rem chí barak ane ápəkə bho angəre ebhi kpát mánja bakojo Yesu be mandəbhe kojo chí bhə. 31 Sət ye ka mpok ne báké ghəkəntik be nchí ghati nyaka bhe menyij ne babhese amík, njep nəkə be batú bēti ne ngósí ndū mamié arát. 32 Néne, nchí fyé bhé amə Mandem ne nchí rə bhe Eyəj eyi ene étəj be berĩndu ebhi. Eyəj eyi ékwáy bekə mǎngó mǎnséné, ne ekway bechye bhe áfók ané

Mandem ábháré ntá bō abhen yí ákú mámbák abhi. 33 Mpok nchí ne bhe, mbíkí fyé amík ndū nkáp ane mmu ne yē chí nden ene mmú. 34 Bē babhəj bārijǐ bē nkə betik ne amóya ndu bebhəj yěntiki enyij ené me ne bo abhen mēkú betik Mandem ne bhə séchəbhe. 35 Ndū menyij menkem, ntəj be be sébhəj bekə betik be sėnkway bə abhen mmuet apu bhə, ne séké ghəkəntik enyij ene Yesu Acha árémé be, ‘Eřǐ ntá mmu ane áchíe echa mmu ane ásəre sət.’”

36 Pəl ánánj nókó bérém enyij ene yí arém, bó mankem bátep mánén amik, babho menikmuet. 37 Mankem bábho bedi kebho mámbene nəkə yí ne mándiebhe nəkə yí nekə be, “Ńnkə sayri.” 38 Enyij ene ékpík ékú bə bádí kebho tontó chí ndū yí ághátí bhə be bápú pere ghə yí.

21

Pəl ārəj Yerúsalem

1 Besé ne Pəl séró bōbati nkwó Efesəs. Achwi ápókə bhesé sépé serək téé ségháká ndū etək ene nnyén nekabhe ene bábhijǐ be Kós. Néyí nəkə sérók séchwóp Ródes. Séfú nókó aré sérók ségháka Patara. 2 Aré séghó áchwi áchák ané árəj atú Foníshia. Séchwé séré rəj. 3 Ségháká nókó nebhuet ane séghə Sáypros, séró ye Sáypros ebhe awóghə, séfwét bérəj ndū mmik Síria. Sérók séchwóp Táya, nebhuet ane bábhijǐ nyaka béfere batu. 4 Séfú amem áchwí sékó sérók etək.

Séghó mpay bakoŋo Yesu are, séchóko ne bhó ndü manywop tándramot. Eforjó Bedyere akwá bə baghati Pəl be ákémə berəŋ Yerúsalem. ⁵ Ke ndü ngwenti mpok ane sechokə ne bhə, serə bhə berəŋ. Bó mankem, baghoré ne babhakanem ne bə bárók bétik bhesé kpát bágháka angokonyén. Besé mankem setep manén amik sénikmuet, sékaka bati. ⁶ Sérók ye séchwé amem áchwí, bə bápətnsem beket ebhap.

⁷ Séró ye Táya, áchwí ápókə bhesé kpát ségháka Tolemays. Sérə áchwí sékó etək sékaka bakoŋo Yesu abhen bachi are, ne sebhak ne bhó ndü nywop nemot. ⁸ Néyí nókó, serə, serək Seséria. Ngati Eyəŋ Mandem amot abhak aré ane aka nnyén be Fílip. Abhak mmu amot ndü nkwo bo bati tándramot abhen báyábhé nyaka Yerúsalem be mánkwak nəkə bönto. Sérók sechokə eket eyi. ⁹ Filip abhəŋ bəbaghəsóŋ bati ánwi. Bó kebháy manem. Mandem áchyé nyaka bhə akap berem menyin ebhén yí afyé bó anti. ¹⁰ Ené sənán séchí are ndu mpay manywop, ndemekəpinti Mandem amot ane aka nnyén be Agábəs afú atú Judéya atwə aré. ¹¹ Atwó ntá yese asot mgbat ane Pəl agwót amə ne bekak ebhi yimbəŋ arem be, Eforjó Bedyere arem be, “Enyuné ké bo Israel bágwət chəŋ mmu ane ábhəŋó mgbat ane awu Yerúsalem mámfye yi amə bo abhen bapu bo Israel.”

¹² Séghókó nókó ndak wu, besé bho sékə nyaka ne yi ne bönkwo abhen bachi Seséria səník Pəl mmuet bé ákəŋə Yerúsalem. ¹³ Ke Pəl akeme chi be, “Ndaká yí bádí enyune? Báyəm nti ena amem! Menká be mámfye me ekerékenəŋ, ne yě chí newú nká begu ɛti Yesu Acha.” ¹⁴ Ne ndu sébhíkí kwáy bekwá yi anjibhiri nti eni, serə, sérem be, “Embək mbə enyü mbəŋ Mandem Acha áyàŋ.”

¹⁵ Manywop ayə áfúéré nókó, sétəŋti menyin ebhesé, séfá sebho berəŋ Yerúsalem. ¹⁶ Mbək bakoŋo Yesu abhen Seséria barək ne bhesé básót bhesé eket Násəŋ mmü Sáypəs ane sébhəŋó nyaka béchókə eket eyi. Násəŋ áchi nyaka mmu amot ane áyámbi bebhak nkoŋo Yesu.

Pəl arək beghə Jems

¹⁷ Mpok séchwəbhé Yerúsalem bati bönkwo abhen bachi aré básót bhesé ne manák. ¹⁸ Néyí nəkə Pəl asot bhesé sérək beghə Jems. Bəbati bönkwo bachak abhen Yerúsalem mankem bábhək are. ¹⁹ Pəl akaka bhó aghati bhó yəntiki enyin ene Mandem ákə nenti bo abhen bapú bo Israel mpok yí akə betik Mandem nenti nap. ²⁰ Bágókó nókó menyin ebhen yi areme báchyé bakak ntá Mandem. Barem ye ntá Pəl be, “Manó, wəmbəŋ əghə ndü beyá nká bo Israel mánókó Yesu, ne bábhuet befye betəŋ ndu bebhəere bebhé Moses sayri. ²¹ Bo Israel abhen fá Yerúsalem

bárem bé ðkò óngati nòkò bo Israel mankem abhen báchi amem betòk bechak bé mámféré ntí ndü bebhé Moses ne be mándò bésyép bõbhap, ne be mándò békõño bepiñ ebhen bachĩmbi bhap. 22 Chõñ sénkũ ye ná? Bõ bábhõñ chõñ beghok be wò otwò! 23 Ɔbhõñ ye bekũ chi enyĩñ ene séghàti wò. Bõ bati anwi mányie mgbá ne Mandem. 24 Dók ye ne bhò amem ekerákap be mãnsó besí ne Mandem, betõñ be nku yap amay. Wõmbõñ chyě nkáp ane bõ bábhõñó bechye ke mãmu bati yap. Chõñ eyò énkũ yěntiki mmu andĩñi bé menyĩñ ebhen bárèm ãti ye bépú tetep, ne bé ðbhàre bebhé Moses. 25 Mbák chi bakoño Yesu abhen bápú bo Israel, sétò bõ bekáti ndu béghàti bhó bé báké nyie yěnyĩñ ene báchyé ntá mandem nsé mbò akap. Ne bé bábhíkí bhõñ ménýie manõñ ne nnya ane manõñ ami ábhíkí rõñ amik, ne bé báké fyè amò ndü barak epúsi.”

26 Néyí nókó, Põl asòt ye bõbhò batí anwi, bó mankem básó besí ne Mandem. Aròk ye amem ekerákap Mandem bekũ bõ batí mándĩñi kponõron nywõp enen nesõ-besí enap ne Mandem némay, ke mánychye akap ãti yěntiki mmu wap ndü nkwo bho bati anwi.

Bákém Põl amem ekerákap Mandem

* 21:27 Eghaka nyaka manywõp tándramõt ke mmu ane ányú nku ne Mandem amu ntí ndu básó besí ne Mandem.

27 Manywõp tándramõt ane Põl afyé árõp nókó kekwoť memay, mbòk bo Israel abhen bafu atú Esia bágghó Põl amem ekerákap Mandem. Mányíkisi batí bo be mánkém Põl, ne bákém yi, * 28 mámbik nòkò be, “Bo Israel, kwak ka bhesé! Ghó ká mmu ane ákò antõñ nòkò bebéptí menyĩñ ãti bo bhesé ne bebhé Moses ne ãti ekerákap Mandem ene. Akũ kpát néne asòt bõ abhen bápú bo Israel achwe fá amem ekerákap ene ne bhò. Anyõp Eket Mandem ne épet epu ekeré bedyeré!” 29 Bárèm nyaka enyuyò mbõnyune mãnán nyaka bágghõ Põl ne Trofimòs mmu Efesòs, amem etòk. Ekũ basòt be Põl achwe amem ekerákap ne yi.

30 Ebyòk ékwén ye etòk enkem ne bo babho bejet mándòkò nòkò ndü ekerákap. Bákém Põl baya gbaka gbaka gbaka báfú ne yi batiñ batiép babhĩnywõp ekerákap. 31 Ne ndu báyanñ beway Põl, eyõñ érók ntá mũngo batemé nenu Rom be, ebyòk ékwén amem etòk Yerúsalem enkem. 32 Témte wu, asòt batemé nenu ne mbòk bõbati bhap básép baròk are. Bo bágghó nókó yí ndü átwò ne batemé nenu, bábhót beden Põl. 33 Mũngo batemé nenu akém yi ne achye eyõñ bé mámfé yi ne ngem epay. Abhép bhò be, “Mmũ-ne chi agha? Akũ yi?” 34 Bõbhò bábhò bebhik mandem nòkò menyĩñ kekuri kekuri enyu ené mbòk bárèm eyap enyu,

báchák mándem nõkõ eyap. Ebyak eyõ ékã müngo batemé nenu kékem ntí ne nnet ndũ ndak ane áfákárí. Aghati bõbhi bé mansõt Põl mandak mamfyẽ amem ebhã batemé nenu. ³⁵ Agháká nõkõ ndu nkók ane béchwẽ anywõp, batemé nenu bápókõ yi ndũ bágghó bé beyã bo abhen bachi are babho bétwõ ne baraká betañ. ³⁶ Beyã bõbhõ báre kojo yi mándem nõkõ be, “Wáy ka yi!”

Põl átãña mmæt besí ekã bho

³⁷ Ndu éróbhé kékwót be batemé nenu manchwe amem ebha, Põl abhép müngo wu be, “Étá, chõj õnka bé ngátí wõ, ndak-a?” Müngo wu aghok nõkõ ndũ yi árẽm chi Grik, abhép yi be, “Orijí eyõjõ Grik-ẽ? ³⁸ Pú wõ óchí mmu Ijip? Pú wõ ke õkã bo bághébhé esõjõri etak ne õkã bawáy bho nka enwi bárók ne wõ amem baso?” ³⁹ Põl akeme yi be, “Puyẽ me. Nchí mmu Israel, mmõ etak Tásõs, etak egho ene ebhõjõ menwõp atú Silísha. Nnikmæt, chye me epok ndem kepi ntá bo abhen.” ⁴⁰ Müngo wu akã. Põl ate ye ndũ nkók ane bechwẽ anywõp asá awõ amfay be bo mánkwen kpák. Bákwen nõkõ kpák, abho ye berem kepi ne bhõ ndũ Híbru, eyõjõtak eyap.

22

¹ Põl arem be, “Botá ne bõmá, Tá kã batú mángok enyij ené mbõjõ berem ndu bétãña mmæt besí ebheka.”

² Bõ bágghók ndũ yi árẽm chí eyõj bo Israel. Mbõj akwen chák. Põl arak ye ambi berem be,

³ “Me, nchí mmu Israel. Nchí mmõ Tásõs atú Silísha, ke ngo chí fá Yerúsalem amõ ntõj ngo ywese, Gamáliel. Ngak ekátí chi anten eyi. Atõj me bekojo bebhe bachi bhesé mbõ enyũ ébhõjõ bébhak ne nchyé mmæt bekojo Mandem mbõ be mankem abhen bächí fá echõj. ⁴ Nchí chye nyaka nenyok ntá bo abhen bákõjo Mbi Yesu wu kpát mbak mángu nõkõ, ne níkémti nõkõ baghõré ne babhakanem mámfye nõkõ bhõ ekerékenõj. ⁵ Müngo bachiãkap ne bõ echemé bõ batí etak bákway béte me ntísie bé nchí kã nyaka enyu yõ. Ntá yap ke nchi nsõt nyaka bekátí ndu berõj ntá batí bo Israel abhen Damáskõs. Mbõj betañ békémti bakojo Yesu aré be mpétnsem Yerúsalem ne bhõ máncyé bó ntémsí.

Põl aghati enyũ éfákári ke yi ayibhiri abhak nkojo Yesu (Bk 9.1-19, 26.12-18)

⁶ “Ndũ nchí rõj, ngáká nõkõ kékwót etak Damáskõs, mbõ nkárénkã byõ ne epay ne ngósí, etañtí bediéré bífú amfay témchok békwen bekap me, mban aghõ tontó. ⁷ Ekã nkwen amik ngók eyõj ndũ érẽm ntá ya be, ‘Sõl! Sõl! Jchyè me nenyok ndaká yí?’

⁸ Nkeme be, ‘Acha chí wõ agha?’ Eyõj ékéme be, ‘Chí me Yesu Mmu Násáret ke óchyè nenyok.’ ⁹ Bõ abhen nõkõ ne

bhó bághó nkwo bediéré ebho ke báke ghók eyəṅṅ mmu ane árèm kepi ne me. ¹⁰ Ngók nókó enyìn ené eyəṅ eyə éghàti me, ndem be, 'Acha, òyàn me nkwa yi?' Acha arem ntá yá be, 'Faté dók Damáskos. Aré, chəṅ mángátí wə yěntiki enyìn ené Mandem áyábhe be əbhəṅ beka.' ¹¹ Etaṅtí bediéré ebho béká nkepere kwáy beghə mban. Bə nkó ne bhó bāróbhé kem me chí ndü awó kpáte ségháka Damáskos.

¹² "Mmu amot abhak Damáskos ane áká nnyén bé Ananías. Abhak mmu ane ákòṅṅ Mandem sayri, mmu ane ábhəre bebhé ebhesé bo Israel, ne mmu bo Israel mankem abhen báchí aré báchyè kenókó. ¹³ Ananías atwó ntá ya, ate me nékú mmuet arem be, 'Manó wa Sól, pet bo beghə mban.' Témte wu amík ánene me mpet mbo béghə mban. Ngó yé yi. ¹⁴ Arem ntá ya be, 'Mandem bachimbí bhesé ayap wə bé óndíní enyìn ene yi ati beka. Ayap wə be óngó ane babhiní be Mmu Chak. Ayap wə be óngók enyìn ene éfù yi anyu. ¹⁵ Ayap wə ne ntí bé chəṅ ómbak ntísie aywi ndu béghátí yěntiki mmu menyin ebhén óghó ne ebhen əghoko. ¹⁶ Úképere chəṅti ye mpok. Faté mánjwítí wə, óndə Mandem anso bebá bhe, əmbiní nəkə nnyén Acha.'

Pəl arəm ndü Yesu átó yi ntá abhen bápú bo Israel

¹⁷ "Mpet nókó nsem Yerúsalem, ewak émót ndü nchí níkmuet amem ekerákap,

ngó kenó amík antifú. ¹⁸ Ngó Yesu Acha téé ndü ághàti me be, 'Kwa ayak dš Yerúsalem. Bə abhen fá bápú noko chəṅ enyìn ene óghàti bhó éti ya.' ¹⁹ Nkeme yi be, 'Acha, bó babhəṅ báriṅi sayri be nchí rəṅ nyaka yěntiki ekeré nenikímuetí bo Israel nkwa nəkə be mánkémtí bo abhen mánóko wə, ne manden, mámfye nəkə mbək yap ekerékenəṅ. ²⁰ Ne mpok baway Stifin ntísie aywe, mbak aré nkwo téé, mbabheri nəkə nden bo abhen bátémtí yí ne batay baway. Nka bé mángwáy yi.' ²¹ Ke Acha aghati me be, 'Fə Yerúsalem dók mbə enyü ngátí wə. Dók mbənyune nchí tó wə nekə nesie ntá bo abhen bápú bo Israel.'

²² Ndü Pəl árəm menyin ebhen beyá bo abhen bachi aré bátá batú mángoko nəkə sayri. Ke netaka yí átáká bo Israel beyá bəbhə bábho bebik ne eyəṅ etaṅatan be, "Nanjá ká yí, apú mmú ábhák nepém."

²³ Ndü bábik, bábhó befok nden eyap nkwo ne báre toko mfok mántak nəkə amfay. ²⁴ Mmü ntí batemé nenu Rom ághó nókó nə achye eyəṅ be batemé nenu mansot Pəl manchwe ne yí amem ebhá eyap. Aghati bo manden yi ne ékpá beka yí ángátí bhó enyìn ene yí aká ke bo Israel béré bé nti ne yí kpát mámbiki nəkə enyuyə. ²⁵ Bágwót nókó yí ndu beden, Pəl abhép münti batemé nenu amot ane achi are tee be, "Ebhé échyé wə

betaŋ bé óndém mándén mmu Rom ene bábhiki re yiŋi mbõŋ manyé ayi mángó bé akæ enyiŋí?”

²⁶ Münti batemé nenu wu ághókó nókó nó afa aræk ntá müngo batemé nenu arem be, “Ïyàn bekæ nò yi? Mmü-ne abhõŋ betaŋ mbõ mmu Rom. Ïbhé mándén yí?” ²⁷ Müngo batemé nenu ághókó nókó nò, aræk abhëp Pål be, “Ghatí mé, ðchí mmu Rom tetëbhë?” Pål aka be, “Nchí mmu Rom.” ²⁸ Münti batemé nenu wu arem ntá Pål be, “Nchõŋtí beyä nkáp ke báchyé me betaŋ mbõ mmu Rom”, Pål akeme yí be, “Ke me Pål nchí mmu Rom te nebhë ena.” ²⁹ Ekú batemé nenu abhen bábhõŋ bebhëp yí menyin báfére yi amõ témté, bó keperë bhëp yi yënyin. Becháy békém müngo batemé nenu nkwo mpok yí áriŋí bé Pål mmu yí áká bákémé báfyé ngem amõ chí mmu Rom.

Pål ate besí echemé bõbati etøk

³⁰ Müngo batemé nenu are yán bériŋi mbõŋ enyiŋ ene bo Israel bárëm bé Pål akæ. Néyí nókó, arem ye be mámféré Pål ngem amõ. Achye eyõŋ bé bõbatí bachiákap ne bõbatí etøk mankem mánychókó mánjíŋí ndaká Pål. Báchókó nókó achye eyõŋ básot Pål bakæ yi ate besí bhap.

23

¹ Pål atep bó amík amæt arem be, “Bõma, mpoknkem ane nchí besí Mandem ne kpaté echõŋ nti ena nechí amem pépép.” ² Mpok yi

areme nò, Ananías müngo bachiákap Mandem, achye eyõŋ be bo abhen bachi kekwoŋ ne Pål mándëp nnyu yi. ³ Pål arem be, “Wõ ebhókórí nkok ane bawati ne mbi pépép be bo báké riŋi! Chõŋ Mandem andëp wõ. Ïchókó afõ básot ebhé óntaŋ me, ne ðrëm be mándëp me ené ebhé ebhiki chye wõ betaŋ ebhõ?” ⁴ Bo abhen báté kékwoŋ ne Pål bábhëp yi be, “Ïsokoti müngo bachiákap Mandem-ë?” ⁵ Pål akeme be, “Bõma, mbíki riŋi mbæ be chi müngo bachiákap. Ekáti Mandem érëm be, “Ïkérem ebábæ ðti münti bõbhë.”

⁶ Pål aghõ nõkõ be mbæk bõ bati bhõ bachi chí bõnkwo Sádusi ne be báchak babhak bõnkwo Fárisi, abik besí bõ echeme arem be, “Bõma, nchí münkwõ Fárisi ne mmõ bõnkwo Fárisi. Nté fá acha manyé chí ndu nnókó bé chõŋ Mandem ankæ bawú mámpetnsem ndu nepém.”

⁷ Arem nõkõ nò, epáití ékwén nénti bõnkwo Fárisi ne bõnkwo Sádusi ne echeme ékóre. ⁸ Éfakárí nyaka enyu yõ mbõnyune bõnkwo Sádusi bárëm be bawú bápú kway bepëtsem ndü nepém, ne be bõángel bápú, ne yënyin epu ene bábhõŋi be befoŋõ. Kë bõnkwo Fárisi mánoko be chõŋ bawú mámpetnsem ndü nepém, ne be bõángel bachi ne befóŋó nkwo bechi.

⁹ Èremé ebyøk ékwén, mbæk batõŋ ebhé Mandem abhen báchí bõnkwo Fárisi báfáte báre rem ne eyõŋ etaŋataŋ be, “Sébhíki ghó yë ebéptí enyiŋ

ene mmũ-ne áká. Ngufú efónó ke éghátí yí enyih ne ngufu ángel ke árémé kepí ne yí!”
 10 Bétáná béyá béchá, erɔp chi békem bati ne amɔ. Ekũ mũngo batemé nenu abhón becháy be bákway bedakati P̄l. Achye ye eyɔh be batemé nenu bhi mánsep mámfónó P̄l ntá bõbhɔ mándɔk amem ebhá batemé nenu ne yí.

11 Egháká nókó ne beti Yesu Acha atwó ate nepakámæt P̄l arem ntá yí be, “Ŋké chay! Nkúbhé mbɔ enyu órémé ěti eya fá Yerúsalem, ɔbhɔh békũ enyuyɔ amem etɔk Rom nkwó.”

Bõ Ju bate eyu beway P̄l

12 Néyi nókó, mbɔk bo Israel bákém echeme báte eyu beway P̄l. Mányú nku be bapu nyie nenyie ne yěnyih bápú nyu kpáte mangway yí. 13 Mpáy bo abhen mányú nku yɔ báchá besa bépay. 14 Barɔk ntá bõbatí bachiákap Mandem ne bõbati etɔk baghati bhɔ be, “Sényũ nku, séyíkí mmæt bé sépú nyié ne sépú nyú yěnyih te séngway P̄l. 15 Bě ne nkwo Echémé bõ batí etɔk tó ye ka eyɔh ntá mũngo batemé nenu bé ántó P̄l ntá yeka mbɔ be báyàn beghok eyɔhɔ manyé eyi sayri. Mbák émfákárí nó, chɔh séngway yí ambi.”

16 Mmũfu aghók ěti nekátinet enɔ. Abhak mmɔ manɔ P̄l. Afa arɔk amem ebhá batemé nenu aghati P̄l. 17 P̄l abhijí mũnti batemé nenu amɔt aghati yí be, “Sɔt esakámu ané dók ntá mũngo ne yí. Abhɔh enyih béghátí

yi.” 18 Mũnti wu asɔt yí arɔk ntá mũngo wap arem be, “P̄l mũkenɔh abhijí me arem bé nsɔt esakámu ané ntwó ntá ye ne yí mbɔnyune abhɔh enyih béghátí wɔ.” 19 Mũngo batemé nenu akém yí ndu awó aya bárɔk ansem, abhép yí ansem ansem be, “Ntiki ndak óyàn beghati me?” 20 Akeme yí be, “Bõbatí bo Israel báte eyu be mángátí wɔ ónsɔt P̄l ɔnsep ne yí ndu echémé batanjá manyé egho mbure mbɔ be báyàn chí béríh ndaka ywi sayri. 21 Ke kéká ne bhó. Bõ bhap bábhhésé ambi mánɔh be mankem yí mangway. Bácha batí besa bepáy. Ne mányũ nku bé yěnyih bápú nyie ne yěnyih bápú nyú kpáte mángwáy yí. Mánan batonji mmæt, barɔbhɛ non chí bé óntó P̄l antwɔ.” 22 Mũngo batemé nenu aya yí batú be, “Dók, ke kékũ yě mmu andíhí bé ɔghátí me ndak anɛ.”

Bátó P̄l Seséria ntá góbhanɔ Félíks

23 Mũngo batemé nenu abhijí ye bõ batí batemé nenu bhi bapay aghati bhɔ be, “Sɔt ka batemé nenu batí besa byo, bõ batí besa bérát nsem byo abhen bákò ne mpɔhɔndík, ne batemé bakɔh besa byó. Tonjí ká mmæt bésɔt P̄l ndu nkarenka nenenamɔt beti ebhen echɔh, mándók Seséria ne yí. 24 Chiě mpɔhɔndík ene P̄l ákò ne yó. Ne kũ P̄l áchwóp dok ntá góbhanɔ Félíks ené yěnyih ebhíkí fakari ne yí.” 25 Arém nókó nó, asíh ekátí ené érèm be,

26 “Με Klaudioς Lísias κε nchí sɪɲ ekáti ene ntá Eta yese góbbhanə Félíks. Eta, nchí to wə bakak. 27 Bo Israel bakem mmu wu báre yáɲ beway yi. Ngók nókó bé yi abhǝɲ betan etək Rom mbə mǝmík, nsət batemé nenu bha ndək mféré yi amó yap. 28 Nsət yí ndək ndu áchá manyé agho wap bérɪɲɪ ndak ane yí akə. 29 Aré, ngó bé abhíkɪ kə yɛnyɪɲ ené éyàɲ be mángwáy yí, ne yě chi ene ékə mámfye yi amem ekerékenəɲ. Báre rem chi barak ane ayínɪ bebhé bhap. 30 Ne mmüfu ághátɪ nókó me ansem ansem bé bo Israel báte eyu beway yi, témté wu ndem bé mbəɲ beto yi ntá ye. Ngátɪ bo abhen bábháré yí ndak amæt be mántwó ntá ye man-gati wə ndak ane yi áká.”

31 Batemé nenu bákə mbə enyu müngo wap ághátɪ bhó. Básót Pəl betɪ bhə bárək ne yi kpát bágháka Antipatris. 32 Néyí nókó, batemé nenu abhen bákó chi ne bekak bápɛtnsem amem ebhá. Báró abhen bákò amfay mpəɲóndík mándók Seséria ne Pəl. 33 Bágháká nókó Seséria, báchye ekáti ntá góbbhanə, bárə Pəl amə yi. 34 Apáy nókó ekáti yə, abhep Pəl be, “Ayě atú etək chi ane?” Pəl akeme yí be, “Silísha.” Aghókó nókó nə, 35 arem ntá Pəl be, “Bo abhen bábhǝɲ ndak ne wə mǎnánɲ mántwó, chəɲ ngók nnyé ene.” Achye ye eyəɲ bé mámfyé yi anywóp amem áchá ane góbbhanə, mámbaheri nəkə yi. Achá wu chi ane Hérəd áté nyaka.

24

Básót nnyé Pəl ntá Félíks

1 Éfuéré nókó manywəp átay, müngo bachiákap Mandem ane áká nnyén bé Ananías aseɲ arək Siséria ne mbək böbatí etək, ne ntaɲanyu amət ane áká nnyén bé Tetúlos. Báchwóbhé nókó besí góbbhanə Félíks, babho bebhat Pəl barak amæt. 2 Bábhínɪ Pəl, achwe anywóp. Tetúlos abho béréɲ eti yi ntá góbbhanə be,

“Eta! Eti ye kpák achi fá etək eyese ndü eróri mpok, ne eti nekə ywe ane ndíndí, egúpsí échí etək. 3 Enyu ené ókə menyɪɲ ebhen ne yéntiki ebhak ené ókə bhó, séka bhə ne sékaka wə. 4 Mbíkɪ yan béchǝɲti mpok aye tontó, nchí ník chi mmæt be ónsébhé ntɪ ené amík óngók mbinɪ ndak ané sébhǝɲó beghati wə. 5 Séghə bé mmü-ne chí nchye esəɲəri ane tǝɲ séngó ne nyəɲ-ndak ndü nkwo bo Israel mbanɲ enkem. Achí nkwo münti ndü eká bhə abhen bábhɪɲɪ be bo Násáret. 6 Akə kpát are yáɲ beguɛɛp əbyək amem ekerákap awu Yerúsalem, ke sékém nó yi. [Mbú sétan yi bekoɲə ebhé, 7 ke Lísias müngo batemé nenu atwó afəɲə yí amə yese ne betan, 8 yí bé bo abhen bábhǝɲ ndak ne yi mántwó ntá ye.] Mbák wəmbəɲ óndém kepɪ ne yi, chəɲ óndɪɲɪ be yéntiki enyɪɲ ene sérəm be yi áká échí tetep.” 9 Tetúlos árém nókó nó, bo Israel báchéɲ ne

yí báká be yěntiki enyij ene yi áréme bé Pól ákú echi tetep.

Pól atanja mmuet besi Féliks

¹⁰ Góbhanó atón ye ne awó be Pól andem kepi. Pól abho berem be,

“Ngó bé onán otan manyé amem etók ene ndü beyä mamie, ne mbõn manák bétanja mmuet besi bhe.

¹¹ Mbák ómbép, chon wombon óndinji be ebhíki cha manywop byo ne apay ené ndónó Yerúsalem ndu bechye Mandem kenókó.

¹² Ne bo Israel bábhiki ghó me ndü nchí kem epúti ne yě mmu amem ekerákap Mandem, bábhíki ghó me ndü nchí nyikisi batí-bho be mánchye esonori amem ekeré nenikímueti ne yě chí ndü nebhuet achak amem etók.

¹³ Ne bápú kwáy beton kponoron bé nkú menyij ebhén bábhát né me amuet.

¹⁴ Ke nká enyij émot besi bhe kponoron. Nchí konjo Mbi ané bo Israel bárém be abhõn bekwéné ndu nchí nikmuet nchyé nokó kenókó ntá Mandem bachimbi abhese. Ne nnókó yěntiki enyij ene bebhé Moses béyàn senkú ne yě chí ebhen bechi amem basinji baremé kepinti.

¹⁵ Mbákánti ne Mandem enyumót mbó bhó, bé ewak émot chon yí ankú bawú mankem abhen báchi chak besi bhi ne abhen bapu mámpetnsem ndü nepém.

¹⁶ Eti yo ke nchí kú yěntiki enyij bé nti ena némbák pépép ne Mandem, némbak pépép ne bo.

¹⁷ “Nnán ntat nyaka mpäy mamié kerõn Yerúsalem. Ndok ye aré ne nkáp béchyé nekwa ntá bachébhébo etók eya, ne béchyé akap ntá Mandem. ¹⁸ Ené nchí Yerúsalem ndu batí barak ayó apáy ké bághó me amem ekerákap. Bághó me ndü nchí nanja beku mbó enyu ebhé Moses érém bé mmu ankú beso besi ne Mandem. Eká bho épú nyaka are ne me, ne yě chi ebyok. ¹⁹ Ke mbok bo Israel abhen báfú atú Esia bábhak aré. Bó babhõn bétwó fá mántebhe me besi bhe mbák bághó be nkú ebépti enyij. ²⁰ Mbák épú nó, bep bo abhen bachi fá téé, be bó babhõn mandem bekwéné ebhen baghó ebhe eya mpok ntée amem echemé bõbati etók. ²¹ Bábhiki bhõn enyij ene bárém be nkú, ebhiki fuet chi enyij émot ene mbíki ndem mpok ntée nenti enap be, ‘Chon bawú mámpetnsem ndü nepém.’”

²² Féliks arinji nyaka sayri eti Mbi Yesu Acha. Ekú ághókó nókó enyij Pól areme, ábhuré manyé, arem ntá bo Israel bé Lísias mungo batemé nenu ántwó chon mkpót nnyé eneká enen. ²³ Achye ye eyon ntá münti batemé nenu bé ámfyé Pól anywóp, mambabheri nokó yi, ke ámbõn ngangan mandú. Ne be báké kan mamere bhi beron beghó yi ne bechye yi nekwa.

Féliks abhure nyé Pól ndü mamié apáy

24 Εφερέε νόκό mpäy manywəp, Féliks ne ngərə aywi Drusíla batwə. Drusíla abhak mmu Israel. Bato mmu be ambijí Pəl. Atwə nəkə, bātá batu bare ghok ndu yí arəm enyū mmu ákway bebhəy nekə ne Yesu Kristo. 25 Ndū Pəl ákəm epúítí andeme nəkə enyū mmu ákway bebhak chak besí Mandem ne enyū mmu ákway békém mmuet be áké kə bebú, ne ěti nywəp enen Mandem ábhónó betəy yěntiki mmu, becháy békém Féliks, arem be, “Dók kpík, nnan mbəy épók chəy mpet mbijí wə.” 26 Arəm νόκό nə, abhaka nti be ngufú chəy Pəl anchye yí besəy. Ekə are bhijí yí mpok ne mpok andem nəkə kepí ne yí. 27 Are kə enyu eyə ndū mamié ápáy kpátě Pósiós Féstos ásót épók eyi mbə góbhanə. Ndu Féliks ayanə bo Israel mámbəy manjá kə ne yí, arə Pəl ekerékenəy.

25

Pəl arem be mánten nyé eni ambi ntá Mfə Rom

1 Féstos arək Seséria bébhó betik mbə góbhanə atú Judéya. Εφερεε nəkə manywəp arət, afa akó Yerúsalem. 2 Aré, bəbati bachiákap ne maném bo Israel barək batemeri Féstos babho bebhat Pəl barak amuet. Ne manik Féstos mmuet be, 3 ankwak bə bekə manto Pəl Yerúsalem. Mānanə bati nyaka be bo mámbésé ambi mankəm yí mangway. 4 Féstos aghati bhə be, “Pəl achí ekerékenəy amem etək

Seséria ne mbəy nkaysi berəy aré mandú mpok. 5 Bəbati bhəka mánkónó me Seséria ne mbák yí abhəy bekwéné chəy mändem besí ebha aré.”

6 Féstos abhak ne bhó mbə manywəp ánən ne byó. Apet ye nsem Seséria. Néyi νόκό, achəkə ndū enókó manyé eyi, achye eyəy bé mánsót Pəl mántwə ne yí. 7 Bátwə νόκό ne yí bo Israel abhen báfú Yerúsalem bákáp yí báfyé néntí mándeme nəkə bé Pəl ákú beyá bebéptí menyin. Yě nə, bó kekway betəy kponorəy menyin ebhen bó bārəm bé yí aká. 8 Pəl abho bétánə mmuet andem nəkə be, “Bekwéné bépú ne me wáwák beyinjí ebhé bo Israel ne ebhé ekerákap ne yěchi ebhé Mfə Rom.” 9 Féstos áyənə nyaka bo Israel mankəy yí. Ekú abhep Pəl be, “Ōkəy békə Yerúsalem bé ntánə ndak ane are?” 10 Pəl akeme be, “Nchí fá amem acha manyé Mfə Rom, ne fá ke bábhónó bétánə nyé enen. Wəmbəy ərínjí be mbíkí kə bo Israel bebú. 11 Mbák nkwen ebhé ne nkə enyinjí ené éyənə be mángwáy me nká newú. Ke těndu barak ané bó bábhat me amuet apú tetep, yě mmú apú kwáy befye me amó yap. Nyé ena nébhəy bérónə ntá Mfə Rom.” 12 Féstos ághókó νόκό enyinjí Pəl árémé, abhinjí batanjá manyé abhi bārəm kepí. Aghati ye Pəl be, “Ōrem bé nyé ene néndók ntá Mfə Rom, ne chəy óndək ntá Mfə Rom.”

Pəl ate besí Agripa ne Benis

13 Εφῆρέ νόκό mpäy manywəp, Mfə Agripa ne mómayi ane ngoré Benis bárək Seséria ndu békaka Festos. 14 Bátát νόκό áré mpäy manywəp, Festos aghati Mfə Agripa ἔti nyé Pəl be, “Mmüfú achi fá ane Féliks arə ekerékenəη. 15 Ne mpok nchí Yerúsalem, bə bati bachiäkap ne bə bati etək béré bhat yí barak amuet ne béré yán be menchyé eyəη mángwáy yi. 16 Ke nkeme bhó be epiní bə Rom ébhíki ka be mángwáy mmu ené babhíkire tan yi. Mmu abhəη bété besí ne besí ne bo abhen báti yí anchye eyi eyəηó manyé. 17 Bátwó νόκό ye fá, mbíki chəηti mpok. Néyí, nchyé eyəη be mánsót mmü wu mantwə ndu acha manyé ne yi. 18 Mpok bo abhen bábháré yi barak amuet báfáté, bóke rem yě ndak abúaba mbə ane nkaysi be bə bakway berem be yi aka. 19 Béré kém chi epúti ne yí ἔti baraká Mandem ayap ne ἔti mmu ane ákə nnyén bé Yesu ane ánəη ágú, ke Pəl árəm bé achi nepém. 20 Ngó νόκό bé mbíki rinji enyü məkway bekə be mbəη nejwimem ndu barak ane, mbép Pəl mbák yi akəη berəη Yerúsalem be mántəη nnyé eni aré. 21 Ke Pəl keka. Ate chí bé mambabheri nəkə yi kpate Mfə Rom antəη nyé eni. Nchyé eyəη be mambabheri nəkə yi kpate mpok ane métə yi ntá Mfə Rom.” 22 Mfə Agripa arem ntá yi be, “Chəη membəη nkəη begnok ne batú

enyin ene yi árəm.” Festos akeme yi be, “Chəη óngok yi mbúré.”

23 Néyí νόκό ye, Mfə Agripa ne mómayi Benis bárək amem áchá-etək ne beyä kenóko, bächwé ne bəbati batemé nenu ne manem bə etək. Festos achye ye eyəη bé batemé nenu mánsót Pəl mántwó ne yí. 24 Bátwó νόκό ne yí, Festos arem be, “Mfə Agripa ne be mankem abhen báci fá ne bhesə, ghó mmüré. Bo Israel mankem abhen Yerúsalem ne abhen fá Seséria bátwə ntá ya mpoknkem, mámbik nəkə be, ‘Apú mmu ane bárə be ámbák nepém.’ 25 Ke mbíki ghó nyaka enyin ené yi ákə be mangway yi, ne tēndu yimbəη árémé be manyé ayi abhəη bérəη ntá Mfə Rom, nka ne yi. 26 Yě nə, mbíki bhəη esáyri enyin besin ntá Mfə Rom ἔti yi. Ἐtiyə ke ntwó ne yí besí ebheka, ne sayri sayri, besí ebhe, Mfə Agripa! Ntwə ne yi be sənjiní nyé eni enyu ené nchí kway bebəη enyin ene mésin. 27 Mbíki kaysi bé échí sayri bétə mükəηəη ntá Mfə Rom nkerem mbəη enyin ene yi ákə.”

26

Pəl átəηa mmuet besí Mfə Agripa

1 Festos ánəηá νόκό enyin ene yi árəm, Agripa arem be, “Pəl, mbák əbhəη enyin béréndu bétəηá mmuet, dem séngók.” Pəl abho ye bétəηa mmuet, antəη nəkə ne awó be,

2 “Mfɔ Agripa, nkáysí bé erí echa be nté besí ebhe echɔŋ ndu bétáŋa mmæet ndü barak ané bo Israel bábhàt me amæet. 3 Erí sayri be mbɔŋ mfɔ aríŋí bepiŋí bo Israel menkem ne menyü menyin ebhen bétwò bhɔ ne ákóré. Nchí nik ye wɔ mmæet bé ónképn̄ti óngók enyin ene mérèm.

4 “Bo Israel mankem báriŋí me te kěmbó eka. Ngo chí ne bɔbha ne amem etok Yerúsalem. 5 Bó báriŋí sayri ndü erí mpok bé nchí nyaka ndü nkwó bɔ Farisi abhen báfyè betan̄ tontó ndü baraká Mandem. Mbák ɔmbép bhɔ chɔŋ mángati bhe enyúmɔt mbák báyan̄ berem tetep ane báriŋí. 6 Nté fá echɔŋ bátan̄ me chí mbɔnyune mbákánti ndü bariép amen Mandem afyé nyaka ntá bachĩmbi abhesɛ. 7 Chí nkúbhé bariép amen manéréket yesé byo ne apay babhaka n̄ti aré bé chɔŋ amfú kponorɔŋ ndü mánikmæet mánychye nɔkɔ Mandem kenókó beti ne ngósí. Mfɔ, mbɔŋ esɔŋorí ne bo Israel echɔŋ chí ɛti mbákánti ndü bariép amɔ. 8 Ndaká yí ébemæet ntá yěchi mmü yweka amɔt menoko be Mandem ákway bekɔ bawú mampetnsem ndü nepém?

9 “Membɔŋ ngɔ nyaka be, échí epók eya bekɔ yěntiki enyin ndu menu ne bo abhen mánókó nnyén Yesu mmu Násáret. 10 Ne nká nɔ amem etok Yerúsalem. Bɔ-batí bachiákap báchyé me betan̄ bəfyé bo Mandem amem

ekerékenɔŋ. Ne mpok ane bárémé be mángwáy bhó, nka be mángwáy. 11 Mpok ne mpok, nchí rɔŋ nyaka ndü bekeré nenikímæet menkem nchyé nɔkɔ bhɔ ntémsi bekɔ bɔ mandem ebúbɔ ɛti Yesu. Mbɔŋ beyá beběnti ne bhó kpát ndak nɔkɔ betok bo báchák ndu béchyé bhɔ nenyok aré.

Pɔl aghati enyü éfákari keyi ábhák nkoŋo Yesu (Bk 9.1-19, 22.6-16)

12 “Ewak émót, nde rɔŋ Damáskɔs ne bekáti ebhén nsóré nta bɔ batí bachiákap bechye me betan̄ be ndók nkém̄ti bhɔ. 13 Mfɔ, ndu nchí rɔŋ, bégháka néntí ngósí, bediéré ebhen béchá ebhen nnyómok béfú amfay békwén bekap me ne bo abhen mékɔ ne bhɔ. 14 Besé mankem sékwénti amik. Tém̄té wu, ngók eyɔŋ ené érèm ndü eyɔŋótok Hibru be, ‘S̄l, S̄l, ndaká yí óchyè me nenyok? ɔkáysí bé ákwáy ménú ne me? Mbák ónsót ekak ɔndep setárebhé wɔ ke óghòk bebe.’ 15 Mbép bé, ‘Acha chí wó agha?’ Acha akeme me be, ‘Me Yesu ké óchyè nó nenyok. 16 Ke faté. Mbésí wɔ besí ndu beyap wɔ ómbák mübetok awa. Chɔŋ ómbak ntísie wa, óngati nɔkɔ bo menyin ebhen óghó fá ambi echɔŋ, ne ebhén métɔŋ chɔŋ wɔ ansem mpok. 17 Chɔŋ mbak ekuti eye mpoknkem, ne bɔbhe bápú kway bekɔ wɔ yěnyin, ne yě chí bo abhen bápú bo Israel. Nchí to wɔ ntá yap néne. 18 Métò wɔ ɔndak ónéne bó amík be mándó

ejuri mankoŋo be diéré, ne be mamfu ndu betaŋ Satan, mángo Mandem enyu ene Mandem áfoŋori bho bebú ebhap, anká mámbak ndu nkwo bo abhen yi áká bachi nyáŋá mbonyune babhoŋ neka ne me.’

Pól árèm eti betik ebhi

19 “Mfó Agripa, ndú Yesu áfú amfay atwó ntá ya ndu kenó amík antifú, mbōŋ ye nyaka békōŋo eyōŋ eyi. 20 Eká mbo bégháti Eyōŋ Mandem etak Damáskos, ne nkó ndak náko Yerúsalem, ne atú Judéya ankem, ke nde rōŋ ntá abhen bápú bo Israel nkwo, bé bó mántiknsem ndú bebú bhap mámpetnsem ntá Mandem ne mámba beka menyin ebhén bétōŋ bé bó bátiknsem ndú bebú bhap. 21 Eyó ke éká bo Israel bákém me amem ekerákap Mandem, ne béré yan béwáy me. 22 Kpátě echōŋ Mandem ke ákwák me, ne áká bé nté fá ndém ntá bō mankem, maném bho ne ndéndémé bho, nkúbhé enyin ene baremé kepinti béréme nyaka ne Moses árèm bé chōŋ émfakari. 23 Nō chi enyin béréme be Mpepe Mandem afyé nyaka baripe be áto abhoŋ beghō esōŋori angú, ne ambak mmū mbi bépétsem ndú nepém angati bo Israel ne abhen bápú bo Israel eti erōŋo ene échyè nepém.”

24 Ené Pól ábhuet bétāŋa mmuet enyu yó, Festos abik arem be, “Pól, ebhókóri ékem wo! Beyá ekáti béká ebhókóri

ékem wo!” 25 Ke Pól akeme be, “Eta, wo mmu kenókó eke keya kecha, mpú bhokori! Menyin ebhén méréŋ bechi tetep. 26 Mfó áríŋi menyin ebhen menkem, eti yó ké nchí ghati wó menyin ebhen nkebhōŋ becháy. Ndíŋi bé ndu menyin ebhen menkem ené ébhésé wó épú, mbonyune yēnyin ebhiki fakari bhésé bhésé. 27 Mfó Agripa, pú onókó enyin baremé kepinti básíŋi? Ndíŋi bé onókó!” 28 Mfó Agripa akeme be, “Pól, okáysi bé ndú mómbeŋi mpok ane ké ókwáy beka me mbak mūnkwo Kristo?”

29 Pól akeme yi be, “Yě chí ndú mandú mpok yě ndú eróri mpok, nenikimuet ena ntá Mandem chí be ékébhak chí ndiere wó, ke be yentiki mmu achák ane áchí fá echōŋ ághok me, ámbák mbo me ebhikifuet chi bebhak ne ngem amó mbo me.”

30 Afó ke Mfó Agripa, ne góbhanō Festos, ne Benis manō Mfó Agripa, ne bō mankem abhen báchí chókó ne bhó báfáté. 31 Báfú nókó, béré rem ne bati be, “Mmū-ne abhíki ka yēnyin ené éyan be mángwáy yí ne yě chí beye yi ekerékenōŋ.” 32 Ne Mfó Agripa arem ntá Festos be, “Mbo abhíki rem be mánten manyé yi ntá Mfó Rom, mbu séró yi arōŋ.”

27

Batemé nenu bárók Rom ne Pól

* 27:1 “Sensot”, “Sendak”: Beyōŋ ebhen bétōŋ be Lukas apet achi ne Pól.

¹ Barem be sensot * áchwí sendok Itali. Básot ye Pól ne mbok bōkenoj báchyé ntá Juliōs mūnti eká batemé nenu ene babhij̄i be eká batemé nenu Mfō Rom. ² Sérók séchwé áchwí ane áfú Adramatium. Abhōj̄ nyaka bétēme ndū yēntiki nechyēnyén atú Esia. Séfá séré rōj̄. Aristakōs mmu Masidōnia wu áfú Tesalōnika abhak ne bhesé. ³ Néyí nókó, sétēme ndū nechye Sídōn. Júliōs atōj̄ Pól berīnti. Arō Pól ánkó etok, ángó mamūere bhi be mánkwák yí ne menyij̄ ebhén bekway békwák yi. ⁴ Etare nōkō sēpét séchwé áchwí séré rōj̄. Mbúep ataj̄ataj̄ ábhó bēfú bhesé ambi. Eká, ségháká nókó kékwt̄ Sáypros, etok ené échí nénti nnyén, séróbhe nók sémfuet nōkō chí ebhē ené échí tii. ⁵ Sénók sēpé manyu ndū ebhe ene éyij̄i atú Silisha ne Pamfilia sétēme etok Míra ndū atú Lúcia. ⁶ Aré ndū nechye Míra, mūnti batemé nenu aghó áchwí ane áfú Aleksándriya, etok Ijip, árōj̄ Itali. Aferē bhesé ndū ayesé áchwí afyé amem awu. ⁷ Séré nók séndokō nōkō petii ndū mpāy manywōp. Sébhōj̄ beyā esōj̄ori ke séchwōp kékwt̄ ne Kinídōs. Mbúep ataj̄ataj̄ keka séndók ambi. Sémókōri séróbhē nók sémfūere nōkō chí ebhē Kret ené nnyén néchí tii, kékwt̄ ne njie Salmōne. ⁸ Babhúep áchyé bhesē beyā esōj̄ori, séré rōj̄ peti peti, sémfūere nōkō ebhē Kret eyō kpát séchwōp ndū nebhet ane bábhij̄i bé Erití

Nechyēnyén, kékwt̄ ne etok Lásea.

⁹ Sénañ séchōnti nyaka beyā mpok ne bekō ndu achwīnyén erōp chi ndak ané nepēm ne newú mbōnyune Epā Nefōj̄ori Bēbú enañ efuet nyaka ne mpok babhúep ataj̄ataj̄ akwáy. Eti yō, Pól achye bhō manie be, ¹⁰ “Bōta, ngō bé mbák séndók ambi ne nekō enen chōj̄ esōj̄ori émfú, beyā ménémé mémbak, puyé ndiere ne áchwí ne batu, ke ne bapēm ayese nkwo.”

¹¹ Ke mūnti batemé nenu afyé ntí ndū enyij̄ ene mūngo bakū betik amem áchwí ne mmū ane ábhōj̄ áchwí bárēm echa ené Pól árēm. ¹² Nechyē nyén enén bábhij̄i bé Erití Nechyēnyén néchí nyaka raj̄araja kebhak sayri bé sēnchókó aré sēnōj̄ mpok ane mbúep ataj̄ataj̄ ane anu mpok mbanj̄ ákwēn amáy. Eká beyā bo abhen bákū betik amem áchwí béré yāj̄ mbi bérōj̄ Foiniks. Foiniks abhak nechyēnyen Kret enen áchwí ate aré becháy ti, ye chí ndū mpok yō.

Mbúep ataj̄ataj̄ átémēri bhō anyén

¹³ Ebhíkí tat, mandú mbúep abho bēfók bēfú ebhe manyu ne bo bakaysi be chōj̄ menyij̄ mémbak sayri. Báya ye ndo báfēre anyén, babho menok berōj̄ ambi mámfūere nōkō nekū nnyén. ¹⁴ Ke ébhíkí tat, mbúep ataj̄ataj̄ ane átwō ne beyā mpérēnyen abho menu, bēfú atú etok ane mmok, áfú are. Bábhij̄i nyaka mbúep

wu be Mbúép Nót-Is bekoŋo atú ane wu áfù. †¹⁵ Ne mpok mbúép ádep áchwí, sékeperere kway ménok berəŋ tebhe tebhe ne mbúép. Sékpík séró be wu ámpókó áchwí.¹⁶ Sérók séré fuet chi ansem mókpókó mmik ane ate nnyén. Aka nnyén be Kaúda. Mmiki yo achét mbúép mandú. Eyo ékwák bhese, sénú seya áchwí ninjiniŋi ane achi anet áchwí be áké rakati ansem áchwí.¹⁷ Sésót manik ségwót áchwí wu amfay ane sechi amem ndəŋ ne ndəŋ enyu ené apú kwáy bédákáti áyák. Bakú-betik amem áchwí béré cháy be chəŋ áchwí ándək ampan ndú šsíép ene échí ndú ebhók manyu ene etək Sitis. Ekú báfere ndo mámése anyén, bé, ndú áchwí áyà wu, mbúép áképerere pəkó wu tontó. Bákú nókó nó, bárov mbúép aróbhe wu pəkó áchwí.¹⁸ Ndu mbúép atanataŋ ádep áchwí ywese, are janari mbə be áyan bebet. Néyí nókó, bábhó mémése batu anyen.¹⁹ Egháká nókó manywəp arát, bə betik babho béfere mbək menyiŋ áchwí mbə manik ne bechak mánto nəkó anyén.²⁰ Mbúép atanataŋ ándəkó nəkó chí ambi ndú beyá manywəp. Ne ngósí mmok ketyé, ne beti bó keghó mambe. Enyuyó enyuyó, kpáte séfere nti sérém bé ndak ywese ámay.²¹ Bo mánaŋ bátat nyaka kenyié nenyié, éká Pól afate ate nénti enap arem be, “Bəta, mbə bəghók eyəŋ eya mbú sébhíki

fá Kret sembəŋ nchəŋtí ne mbú ménémé ebhen bépú.²² Ke néne, nchí ghati bhe be, yəntiki mmü yweka ámbón netaŋántí! Chəŋ áchwí ánem ke yə mmu apu gu.²³ Ndiní nə mbənyune ndú nkubhe beti ebhen Mandem ane ábhónó mé, Mandem ane mēchye kenókó, ató ángel aywi átwó áté me nepak mmuet,²⁴ árém be, ‘Pól, kebhón becháy. Ōbhəŋ bété besí Mfə Rom. Ne éti berindu Mandem ne wə, ápémé yəntiki mmu ane ókó ne yi.’²⁵ Bətá, yəntiki mmu yweka ámbón yé netaŋánti. Mbəŋ neka ne Mandem, ne ndiní bé chəŋ émbak mbənyü yí árémé.²⁶ Ke mbúép ábhəŋ bépókó chəŋ bhese kpát áchwí ándək ántu mmuet ndú etəkofú ené nnyén nékábhé.”

²⁷ Egháka nókó nénti bəti, ndú nywəp enen nékú manywəp byó ne ánwi, ndú mbúép ápəkó bhese bekiŋi manyu Adriya beti bhə, bə abhen bákú betik amem áchwí bákáysi be nékú nnyén nénán néchí kékwót.²⁸ Ekú básót nnik ane básere ndo aré, mámése ndo anyén be mándiní enyü nnyén nechwe amik. Bághó be mmiki nyén arəp mbə meta besa bepəy. Bérəŋ ambi mandú, bápət bákú nə, bághó be mmiki nyén arəp bə meta esá nsem byo.²⁹ Béré cháy be chəŋ mbúép ámpəkó áchwí wu ándək ántem ndú setárebhé, nékú nnyén. Báfere ye baro ánwi ansem áchwí mámése anyén

† 27:14 Nə chí, mbúép ané bábhini ndú eyəŋəndik bé: North-easter.

bé andóp téé, béré nīkmæet bé nywəp nénjī nénkwésé bhə. ³⁰ Bakǎ-betik amem áchwí béré yán mbi bəpeme mmæet eyap. Básət áchwí nīnīnīnī ané báséré amfay básébhe anyén be manok manko abhi ke bákət ngepti mbə be bārəŋ beferε chi baro áchák ambi áchwí mánsebhe anyén. ³¹ Ke Pǎl ághó nókó nə, aghati mūnti batemé nenu ne bōbhi be, “Mbák bakǎ betik abhen áchwí mánfú, yě mmú yweka apú pém.” ³² Eká batemé nenu bákpróti manik ane ákəm áchwí bāró be nnyén néndəbhe wu pəkó wú.

³³ Ndū mban ábhó békəŋari, Pǎl anik bó mankem mmæet be mányie nenyíé. Arəm be, “Echəŋ chí manywəp byó ne anwī ené bābhiki tək awə anyu ndū bābhəŋə becháy anti. ³⁴ Nchí ghati ye bhe be manyíé nenyíé be nenchye bhe betəŋ. Yě ekak emenénti mmū yeka epu nem.” ³⁵ Pǎl árém nókó nó, asət bret anīkmæet achye bakak ntá Mandem besí bhap mankem, abók abho ményíé. ³⁶ Eyə éfyé yé bó nti, básət nenyíé mányíé. ³⁷ Besé mankem abhen séchí nyaka amem áchwí sébhák bo besa byó ne bérát nsem nekú ne amət. (276) ³⁸ Yěntiki mmu anyíé nenyíé ajwī, báfere ye batū amem nchwi ankem mamese anyén be áchwí amfæp.

Achwi ye se ádákatí anyén

³⁹ Mban ákəŋári nókó, bāghó ngəkənyén ke bakǎ

betik kerīŋi mmik eyə. Ke bāghó éfabhé nyén ne ésiép are, bákáysi be ngufú bákway bétéme aré mánfu mánkó ebhi. ⁴⁰ Bákpróti manik ané baro bāró yə ankem anyén. Bákəŋari manik ane bagwore menyū nsəm ne yə, básébhe nsəm anyén be mánók áchwí. Bátén nden ene ékəm mbúép amfay be ampəkə áchwí ankə, babho berəŋ angəkənyén. ⁴¹ Achwi arək achwe ndu ntó ésiép ene babhiki re ghaka angəkənyén. Ntí áchwí ápan are. Betəŋ ebhen mbúép békə mpérényen érákatí nnet áchwí. ⁴² Batemé nenu bābhóŋ nkaysi beway bōkenəŋ mankem be yě amət áké bhóŋ mbi beghək nnyén ámbwé. ⁴³ Ke mūnti batemé nenu áyán nyaka bépeme Pǎl. Eká ake chye batemé nenu mbi bəwáy bōkenəŋ. Achye eyəŋ chí be yě agha ane áriŋí beghək nnyén ánjámbi ángók ánkó ebhi. ⁴⁴ Yí bé bō abhen bābhíki riŋi beghək nnyén mánkəm bebhók enək ne bebhók áchwí ane ádákatí mánkwák mmæet mánkó ebhi. Enyu eyə ke éfákári ke bhesé mankem sékó ebhi nyórée.

28

Pǎl abhak amem etək Malta

¹ Sébúe nókó sékó ebhi, Báká ye sériŋi be ekpəkó mmik ené nnyén nékəbhe chi ene bābhīŋi be Málta. ² Bo abhen bachi are bátəŋ bhesε mankem sayri. Manyiep ábhó nókó menie, ne ndū

m̄baŋ ákwen, bábháyti ngo be séngwák. ³ P̄l anyokoti mónékókó kebhe. Ené yi afyé kō ango, besōŋó ngó bek̄a efé efú ndū kebhe ekō éném yi ndu awó éróp aré. ⁴ Bō etók eyō bāghó nókó ndū nnyó yō áchí yi awō jínjijín, bábhō berem ne bati be, “Teter, mmũ-ne chí ngwayti bho! Yēndu ábhé newú anyén, Mandem mmu ákeme kémbé abhíkí rō yi ambak nepém.” ⁵ Ke P̄l amyák awó, nnyó yō akwén ango, yēnyin̄ kek̄a yi. ⁶ Bāre noŋ mánkaysi nākō be chōŋ P̄l amwōt ne be mbák abhíkí mwōt abhōŋ bekwen amik angú. Mánōŋ ndū eróri mpok. Ke yēnyin̄ kek̄a yi. Báyíbhiri nkaysi yap, bábhō berem ne bati be, “P̄l chí enyū mandem efú.”

⁷ Mūngo amōt ane áchí ndū ekpók ebhi eyō aka nnyén be Pōbliōs. Abhōŋ baki kékwót ne ngókonyén. Asōt bhese sayri. Ane bhese ndū manywōp arat. ⁸ Efákári be chí Pōbliōs achí amik bhare ndū ámé. Abhōŋ mbúép ne móném kebi. P̄l arək aghō yi. Anyáná nókó amō yi amuet, anikmuet žti yi. Atan̄. ⁹ Eyō efákári nókó, bōmame báchák etók eyō enkem bátwō ntá P̄l mankem abú bō nkwō. ¹⁰ Báchyé bhese beyā akap. Ne mpok séfá bérōŋ bachye bhese yēntiki enyin̄ ene ekway bekwak bhese ndu nekō enō.

P̄l arō Malta bérōŋ Rom

¹¹ Sétaré nókó Malta ndu batan̄ arát, sēsót áchwí achak ané bábhinī be, Bōmandem Befak. Afū

nyaka Aleksándriya ke átat Malta ndu m̄baŋ akwen tontó. ¹² Séchwōbhé nókó ndū nechyēnyén enen etók Sírakōs, sétát are ndu manywōp arát. ¹³ Séfá Sírakōs, séghabheri sechwōp ndū nechyēnyén enen etók Rejiom. Néyí nókó, mbúép ane bábhinī be mbúép saut abho menu, ne ndū ntinywōp, séchwōp ndū nechyēnyén enen etók Putioli, atú Itali. Séfú ndu áchwí séchwe etók. ¹⁴ Aré, sétéméri mbók bōnkwō Yesu. Bārem bé senchākō ne bhō ndu manywōp tándrāmōt. Séchókó nókó ne bhō, sefā ye serək Rom. ¹⁵ Batí bōnkwō abhen Rom bāghókó nókó be sétwō, bábhō bétwō betemeri bhese. Mbók eyap bátéméri bhese ndū Esye Apius, bachak ndū ebhak ené bábhinī bé, “Bekeré Mankō Berat.” P̄l ághó nókó bhō, eyō éfyé yi nti ne akaka Mandem.

P̄l are ghati batí bo Israel

Mbok Ndindí žti Yesu

¹⁶ Séchwōbhé nókó Rom, bārō P̄l ánychókó ndu mmuet eyi, ntemé nenu amōt ámbábhéri nókó yí. ¹⁷ Efúéré nókó manywōp arát, P̄l abhinī bō batí bo Israel abhen bachi aré. Bátwō nókó arem ntá yap be, “Bōma, mbíkí k̄a yēnyin̄ ntá bo bhese ne mbíkí k̄a yēnyin̄ bébyak bepiŋí etók ebhén bachimbí barō ntá yese. Yē nō, bō bhese bákém me Yerúsalem báfyé amō bō Rom. ¹⁸ Mpok mánan̄ bábhēbhe me enyin̄ ene nk̄a, bāghó bé mbíkí k̄a yēnyin̄ ené éyāŋ be mángwáy me. Bati berō me.

19 Ke ndũ bo Israel bábhiki ka, nkebhəŋ enyih echak beku, ebhiki fuet chi berem bé mánten nyé ena ntá Mfə Rom, yəndu mbíkí bhəŋ mbəŋ manyé ne böbha.” 20 Etíyə ke mbíní bhe be mántwó ndém kepí ne bhe təndu nchí fá mbə múkenəŋ eti mmu ane bo Israel mankem babhaka nti bé átwó bépéme bhese. 21 Bəbatí bo Israel bhə bákéme yi be, “Sébhíki bhəŋ yé ekáti ene éfú Judéya eti ye ne yé mmu ywesé abhíki fu aré ántwó ne eyəŋ ntá yese be əku ebéptí enyih. 22 Ke sékəŋ beghok aye nkaysi mbənyune sérinji bé yəntiki ebhak bo mankem bārəm chi ebúba eti nkwo bho abhen wə əchí mmũ wap.”

23 Bó ne Pəl báfyé nywəp néchák enén bébhəŋó bétəmeri. Nywəp enə nékwáy nókó, beyə bhap barək eket ene Pəl áchəkə. Bébhó bėti kpát bégháka beku. Pəl are ghati bhó enyũ Mandəm ábhək ne bo mbə Mfə wap. Ne are tónj bó menyih eti Yesu mbə enyu béchí amem basínjí Moses ne amen baremé kepinti, anu nəkə beku bó mánókó menyih ebhen yí ágháti bhə. 24 Mbək baghə be enyih ene yi árəm echí tetep, ke báchák kenókó. 25 Bákwen ye beyəŋ beyəŋ. Bápére taka, Pəl aghati bhə ndak achak amət be, “Éfónó Bedyere arem nyaka tetep mpok yi akə ndemekəpinti Aisáya angati bachĩmbi bhəka be:

26 ‘Dók ntá böbhen ghati bhə be

chəŋ mǎngok ndəŋ ne ndəŋ, ke bǎpú jwimem wáwák.

Chəŋ mǎnjini ndəŋ ne ndəŋ ke bǎpú ghó,

27 mbənyune böbhen bágwət bati yap amem,

ne báchók batú, mánémámík bé báké ghə yənyih.

Ekə amík ayap ápú kway beghə mbanj,

batú yap ápú kway beghok mbanj

ne batí yap apu kway bejwimem

be mantwó ntá ya, me mbú bhə.’”

28 Pəl arem nəkə nə, apet arem be, “Dinjí ye ka bé bápókó Mbok Ndíndí ane árəm enyũ Mandəm ápəme bho bārəŋ ntá bo abhen bápú bo Israel nkwo ne yə. Ne chəŋ mǎntá batú mangok!” 29 [Pəl arem nəkə nə bo Israel bátáka ne bágúre mankem nəkə beyə epúiti ne bati.]

30 Ndu mamié ápay gbók, Pəl abhak ndu eket ené yi ásóré áchəkə are, yimbəŋ anchye nəkə nkábhé eket. Ansyepi nəkə yəntiki mmu ane arəŋ beghə yi. 31 Ne are ghati bo enyũ Mandəm ábhək ne mmu mbə Mfə ywi, antəŋ nəkə nkwo bo menyih kponorəŋ eti Yesu Kristo Acha, ne yé mmu kemə bechet yi mbi be ake kə nə.

Ekáti Pǎl ntá Nkwɔ Rom

*Pǎl átò bakak ntá bǔnkwɔ
abhɛn Rom*

¹ Mɛ Pǎl kɛ nchí sɪ̄ɲ ekáti ɛnɛ. Nchí mǎbetok Yesu Kristo. * Mandɛm abhɪ̄ɲí mɛ bɛ mbak mǔnto, abhɛrɛ mɛ nyánjá bɛ ngati bhó Mbok Ndíndí. ² Mbok Ndíndí nɛ kɛ Mandɛm afyé nyaka bariɛp bɛchɛ tɛ mpok Yesu ábhíkire two fá amik. Afuét ntá baremé kɛpɪ̄nti bhi bɛkɛ nɔ, nɛ bɔ básɪ̄ɲ ɛti bariɛp amɔ amɛm Ekáti Mandɛm. ³ Mbok Ndíndí nɛ achi ɛti Móywi. Yí achi nyaka ɛbhárémɔ Mfɔ Debhit ndü netwɔ anɛ yi átwɔ fá amik mbɔ nkɔwǎ. ⁴ Mandɛm atɔɲ nɛ betan bɛ Acha ywɛsɛ Yesu Kristo achi Mmɔ Mandɛm mmu ábhónó ɛfónó ɛnɛ ɛchi nyánjá mpok ákú Acha ápétnsɛm ndu nɛpém. ⁵ ɛti Yesu Kristo kɛ Mandɛm atɔɲ mɛ bɛrɪ̄ndu, akɛ mɛ mbák mǔnto. Akɛ nɔ bɛ nkú bǔ betɔk mɛnkɛm mámbɔɲ nɛka nɛ Yesu, mángoko nɔkɔ chi yi nɛ mánychɛ nɔkɔ nnyén ɛni kɛnókó. ⁶ Bǔ bǔ Rom nkɔwǎ báchi ndü mpáy bo abhɛn Mandɛm ábhɪ̄ɲí bɛ mǎmbak bǔ Yesu Kristo. ⁷ Nchí ghati bhe mankɛm, bɛ Mandɛm akɔɲ bɛ tontó nɛ abhɪ̄ɲí bɛ bɛ mǎmbak bǔbhi.

Mandɛm ɛtayɛsɛ nɛ Yesu Kristo Acha mántɔɲ bɛ bɛrɪ̄ndu, mánychɛ bɛ kpák.

*Pǎl ákaka Mandɛm ɛti
bǔnkwɔ abhɛn Rom*

⁸ ɛnyɪ̄ɲí mbi chi bɛ nchí kaka Mandɛm. Chi Yesu Kristo kɛ ákú bɛ embak nɔ mbɔnyunɛ mmik nkɛm aghok ɛti ɛnyũ nɛka ɛnɛn bábhónó nɛ Yesu. ⁹ Mandɛm mmu mǔkú betik ɛbhi nɛ ntí ɛna nɛnkɛm ndu nchí ghati bo Mbok Ndíndí ɛti Móywi achi ntísie wa bɛ yǔntiki mpok anɛ mǔnɪ̄kmɛt, mpú rɔ bɛfyɛ bhe ndü nɛnikɪ̄mɛt ɛnɛ. ¹⁰ Nchí nɪ̄kmɛt bɛ mbák chí nkaysi Mandɛm, yi ánkɔwak mɛ mbǔɲ mbi bétwɔ awu néne ndu bɛghɔ bhe. Nnán njambi nnu bétwɔ awu ndɔɲ ɛchak. ¹¹ Mbǔɲ bɛyǎ ɛkwak bɛghɔ bhe ndu bɛkɛ mámbɔɲ ákórɛ ndu áfók anɛ ɛfónó Bɛdyɛrɛ áchɛ chɔɲ bɛ bɛ mántán ndü mbi Mandɛm. ¹² ɛnyɪ̄ɲ ɛnɛ mɛrɛm nɔ chi bɛ, sémbón mbi bɛfyɛ bati ntí, nɔ chí bɛ, mánsɔt nɛka ɛnɛka nɛ Yesu mámfyɛ mɛ ntí, mɛ nkɔwǎ nsɔt nɛka ɛná nɛ Yesu mfyé bhe ntí. ¹³ Bǔma, nnán ntí bétwɔ awu bɛyǎ mpok, kɛ yǔntiki mpok ɛnyɪ̄ɲ ɛchɛt mɛ mbi. Nnán nte bétwɔ awu bɛ betik ɛbha mɛnyu kɛpɛm ndü nkɔwǎ ywɛka mbɔ ɛnyu békú ntá bo abhɛn bápú bo Israel amɛm betɔk bɛchak. ¹⁴ Mbǔɲ barem bɛkwɔ ntá bo abhɛn amík anɛnɛ bhɔ nɛ ntá bǔbhi, nɛ ntá barīɲi ɛkátí nɛ abhɛn babhiki rīɲi ɛkátí. ¹⁵ ɛti yɔ, mbɔɲ yɛ bɛyǎ ɛkwak ndu bɛghati bɛ nkɔwǎ bǔ báchi Rom Mbok Ndíndí.

Mbok Ndíndí abhɔɲ betan

* 1:1 “Kristo” fá chí ɛnyɪ̄ɲ ɛmɔt nɛ “Mɛpɛmɛ Mandɛm átó”.

16 Mbíkí bhəŋ ntíánwóp
 ɛ̀ti Mbok Ndíndí mbənyune
 yə achi betəŋ Mandem ndü
 bəpeme yəntiki mmu ane
 ánókó yə bebho ne bo Israel,
 ne beghaka ntá abhen bapu
 bo Israel nkwo. 17 Mbok
 Ndíndí ke ákà mándíŋí enyu
 Mandem ákà bo mambak
 chak besí bhi. Enyiŋ ene éyàŋ
 chi be bo mámbóŋ neka ne
 Yesu, mándək ambi bekə nə
 te ndü ngwenti. Echi mbə
 enyü Ekáti Mandem érəm be,
 “Mmu ane ábhóŋó neka ne
 Mandem, Mandem ákà yi
 ambak chak besí bhi ne chəŋ
 ambóŋ nepém.”

*Nkwəŋwaŋ nkem achi mmu
 bebú*

18 Mandem ákə bebənti
 bhi mémfú amfay ménsep
 amik ndü bebú ne bebéptí
 menyiŋ ebhen bo abhen
 bápú koŋo mbi ywi bákà.
 Bebéptí menyiŋ ebhə béchyət
 bo báchák mbi beríŋi tetep
 Mandem. 19 Menyiŋ ebhen
 mmu ákway beríŋi ɛ̀ti
 Mandem béchí kponoroŋ
 ntá bə abhen bákə bebéptí
 menyiŋ ebhə mbənyune
 Mandem atəŋ bó ntá yap
 be mandíŋi bhə. 20 Bebho
 ndü mpok ane Mandem
 aghoko mmik, menyiŋ ebhen
 yi aghoko bétəŋ kponoroŋ
 betəŋ ebhi ne enyü mmu yi
 achi mbə Mandem. Ndu echi
 be, bápú ghə yi ne amik ntí
 apu ane bə bərəm be bekwéné
 bepə ne bhə ndu bábhíkí riŋi
 Mandem.

21 Yəndu bə bəriŋí nyaka be
 Mandem achi, babhiki chye

yi kenókó mbə Mandem, ne
 yə chi bakak bábhiki chye
 yi. Ke bərəbhé kaysi chi
 bechəŋ menyiŋ ne bə kekway
 bejwimen ndü enyiŋ ene
 Mandem áyàŋ bə mandíŋi.
 22 Yəndu bərəm be babhəŋ
 keboŋ barəp chi bechiŋtí
 bhə. 23 Bərə béchye kenókó
 ntá Mandem mmu apu gu,
 bərəbhə chye kenókó chi ntá
 menyiŋ ebhen bə bəghókó
 ne amə. Menyiŋ ebhə bechi
 mbə nkwaŋwaŋ ne bechak
 bechi mbə kenen ne bəchák
 mbə nnya ené bekak menwi,
 ne ebhénéfú mbə nnya ene
 ésu menie amik. Bə menkem
 bégugu.

24 ɛ̀ti yə, Mandem aféré amə
 ne bhə be mámkpik mánkə
 bepə menyiŋ ebhen bati yap
 áŋwaka be mánkə, enyu ene
 básət mməet eyap bekə ne
 bati menyiŋ ebhen béchyè
 bhə ntíánwóp. 25 Mandem
 aféré amə ne bhə mbənyune
 barə menoko menyiŋ ebhen
 bechi tetep ɛ̀ti yi bərəbhə
 koŋo chi nsé. Ne menyiŋ
 ebhen Mandem ághókó ke
 bə bərəbhé chye kenókó,
 puyé mmu ane ághókó
 yəntiki enyiŋ. Yi ke bábhóŋó
 bechye bakak mpoknkem.
 Amen. 26 Ndu bákə enyu
 yə ke Mandem aféré amə ne
 bhə be máŋwáká nókó bekə
 menyiŋ ebhen béchyè bhə
 ntíánwóp. Baghərə bhap
 bərə babhakanem bərəbhə
 bhəre chi ne bati baghərə,
 enyiŋ ene ebhiki kway wawak.
 27 Enyumət ke echi nkwo ne
 babhakanem. Bərə baghərə
 bərəbhə ŋwaka bebhəre chi

ne batĩ babhakanem, enyij ene ebhiki kway. Bákù baraka ntíanwóp ne batĩ babhakanem. Bákù nò mámbòñ nòkò ntèmsi ane akway ne bhò.

²⁸ Těndu bòbhen bábhíkí yañ bekaysi ěti enyij ene bò bárĩñĩ be echi tetep ěti Mandem, Mandem aféré amò ne bhò. Aró bhó ndũ bepò nkaysi yap, ne ndũ menyij ebhen bebhiki kway be bò manku. ²⁹ Bati yap ájwĩ ne yěntiki enyũ ndak abúbu mbò beku bebú ne befye amík ndũ menyij bo bachak, ne epij beyañ beku bati bebú, ne mpabhamík, ne beway bho, ne betañ ebhen mmu ábhòñ ne bati ndu áyènti mmuet ne bhò, ne berwò bho, ne epij beku bati bebú, ne enáñtí. ³⁰ Ne berem ebúbu ěti bo ndũ bechóñtí manyén ayap, ne bepap Mandem, ne nesañ, ne neyoyómuet, ne mpányu, ne bekaysi babhi akò ane beku bebú, ne betañ ntí ne bótáyap ne bómáyap. ³¹ Ne bebhak echĩntĩmu, ne epij ene mmu apu bhæere barierp, ne bebhòñ ntí enen mmu abhiki bhòñ ekòñ ne bati, ne bebhòñ epij ene mmu apu ghò bati ntĩso. ³² Bòbhen bákù menyũ menyij ebhen bárĩñĩ be Mandem arem be bo abhen bákù menyũ menyij ebhò bábhòñ begu. Yě nò, bákù menyij ebhò ne báròñ te ambi beka ne bo bachak abhen bákù bhò be eri beku bhò.

2

Mandem átanj bo enyu ene echi chak

¹ Yě òchí agha, mpok ótàn bo ne ónkù nòkò nkúbhé menyij ebhen bò bákù, opú kway betañ mmuet besí Mandem. Bétañ mmu ke ónkù nòkò nkúbhé menyij ebhen yi ákù chi berem be wòmbòñ ókwèn manyé besí Mandem. ² Sérĩñĩ be Mandem achi chak ndũ netáñ ane yi átáñ bo abhen bákù menyũ menyij ebhò. ³ Yě òchí agha, mpok ótáñ bo abhen bákù menyũ menyij ebhò, ke wòmbòñ ónkù nòkò bhò, òkaysi be ókway bebue enyu ene Mandem apu chye wò ntèmsi ke? ⁴ Ke chi be òsòt beyá berĩnti ebhen Mandem átòñ bhese, ne neghó ane yi ághò menyij ebhen sékù mbò be apú ghò, ne ekébhéntí eyi mbò eráká ndak? Òbhíkí ghò be ntí ane Mandem átòñ bhese berĩnti chi bekwak bhese sentiknsem ndũ bebú ebhese? ⁵ Ke ěti ógwòt ntí ene amem òke ka bétiknsem ndũ bebú ebhe, ókù bebènti Mandem ne wò menja mendòk nòkò chi ambi. Ne chòñ mémfú kponoroñ ndũ nywòp enen Mandem átòñ bebènti ebhi, antáñ bo enyu ene echi chak. ⁶ Chòñ Mandem ankap yěntiki mmu bekoño menyij ebhen yi ákù. ⁷ Bo abhen bákèmm ekíkí ndũ beri ebhen bò bákù, báfyè betañ beku be Mandem anchye bhò keném ne kenóko ne nepém enen mmu apú gu. Mandem áchyè bhò nepém enen nebhiki bhòñ ngwenti. ⁸ Ke bo abhen babhiki bhòñ mpok ne bati

ndu báyiñi chi mmuet eyap, ne bápu koño tetep ndu nepém enap ke bákono chi bebá, chon Mandem anton bo bebenti ebhi, anchye bhon ntamsi. ⁹ Chon Mandem ankem yentiki mmu ane akú bebá ámbák ndú beyá ekwet ne angók beyá bebe. Akú non bebho ne bo Israel ne beghaka amuet bo abhen bapu bo Israel nkwo. ¹⁰ Ke bo abhen bákú berí bábhoñ keném ne kenókó ne kpák. Ebhak enyu eyo bebho ne bo Israel beghaka amuet bo abhen bápú bo Israel nkwo. ¹¹ Mandem apu ton kériñámik.

¹² Chon bo mankem abhen bákú bebá ené bábhíkí riñi ebhé Moses máném yendu bátan bhon kekonjo bebhé Mandem. Ne chon Mandem amkpót manyé bo mankem abhen bákú bebá mpok báriñi bebhé Moses bekonjo bebhé Moses. ¹³ Puyé bo abhen bágghok enyini ene ebhé éghati bhon ke bábhak chak besí Mandem, chi bo abhen bákú mbo enyú ebhé érem ke bábhak chak besí bhi. ¹⁴ Mpok ane bo abhen bápú bo Israel bákú menyini ebhen ebhé érem mbo enyú bati yap aghati bhon, yendu babhiki bhon bebhé ebhen béfuéré ntá Moses, bátan ndu menyini ebhen bo bákú, be báriñi enyini ene babhono beku ne ene babhiki bhon beku. ¹⁵ Bo bátan ndú menyini ebhen bákú be Mandem asini bebhé amem bati yap. Bati yap átè ntisie be eyo échí tetep, tendu mpokófu bati yap ághati bhon be babhon

bekwéné ne mpok achak be báchí chak. ¹⁶ Ndú nywop enen Mandem áfuet ntá Yesu Kristo betan bo mbo enyú Mbok Ndindí ane méghati bo árem, chon antan bo bekonjo nkaysi ane achi bhon anti ne menyini ebhen bo bákú bhésé bhésé.

Bo Israel bápu bhueré bebhé Moses

¹⁷ Mbák chi be, bábhiní mmuet eyeka be báchí bo Israel ne bágghokó mmuet ndú ebhé ene bábhoñ ne bápá be bachi bo Mandem. ¹⁸ Báriñi enyini ene echi chak beku mbonyune bágghok bebhé. ¹⁹ Báriñi sayri be báya bo abhen bachi mbo manémámik mbi ne be bachi mbo eronjo ntá bo abhen bachi amem ejuri. ²⁰ Ne báriñi sayri be mányure bechiñtí bhon ne be bátan bo abhen báchí mámbon ndú mbi Mandem mbonyune bákaysi be ebhé éku báriñi yentiki enyini ne étan be tetep nkem. ²¹ E, be bhon bátan bo bachak, ndaká yí bápú ton mmuet eyeka? Bágghati bo be báké ghép agher, ke bë babhon bápú ghép aghébhé? ²² Bë bo bäre be, “Mmu abhíkí bhon bekwen berwop,” Bë babhon bápú kwen berwobhe? Bë bo bare pap baraká bmandem nsé, bápú gher menyini ebhen bechi amem bekeré bmandem nsé? ²³ Bë bo bápá be báriñi ebhé Mandem, bápú chye non Mandem ntíanwóp ndú bápú bhueré ebhé eyi? ²⁴ Ekati Mandem érem be, “Bë bo

Israel bākù bo abhen bápú bo Israel bārèm ebúbu òti Mandem.”

²⁵ Nsyép ane básièp bo beton be bachí bo Mandem chi erítì enyìḡ mbák bābhàre bebhé, ke mbák bápú bhàere bebhé Mandem nsyép ane básièp bo achi chi ndéndem. ²⁶ Ndu echi nò, mbák mmu ane bābhíkí syep yi ákù menyìḡ mbò enyũ ebhé éyàn, Mandem apu sòt yi mbò mmu ane basyephe? ²⁷ Eyo ékù be bo abhen bābhíkí syep bhò ndũ nkwoḡmet ke bābhàere ebhé mándem chon be bekwéné bechi ne be bo Israel mbonyune bápú bhàere ebhé yèndu Mandem achye nyaka bhe bebhé ebhen básìḡ amik, apet achye bhe epìḡ besyep bho. ²⁸ Puyě besyep mmu ke ákù yi ambak mbõḡ mmu Israel témé témé, ne nsyép ane tetep puyě ane nkwoḡmet. ²⁹ Mmu ábhák mmu Israel tetep chí ndũ nti eni ne nsyép ane tetep ábhak chí anti. Chí betik Efónó Mandem, puyě ebhen nkwoḡmet. Mmu ane ábhónó enyũ nsyep eyò Mandem ke ábiti yi, puyě nkwoḡwanḡ.

3

¹ Bebhak mmu Israel ákù mmu áchá bo abhen bapu bo Israel ke? Ne nsyép ákwak mmu ndũ ntiki mbi? ² Menkem békwák ndũ beyá babhi. Enyìḡ mbi ene ekwak mmu ane achi mmu Israel chi be Mandem afyé eyon eyi amò ayap. ³ Ke mbòk yap bābhíkí kù enyìḡ ene báfye nyaka barièp ne Mandem be babhõḡ beku chi be Mandem

apu pere bhàere barièp ami ke? ⁴ Wáwák! Yèndu yèntiki mmu achi nsense, Mandem ákù chi enyìḡ ene yi árémé. Echi mbò enyũ Ekátì Mandem érèm òti yi be,

“Òton kpononon ndũ yèntiki enyìḡ

ene órèm be achí chak, ne mpok bákpoḡ manyé ye, bekwéné bepu bhak ne wo.”

⁵ Ke mbák bebú ebhen sékù békù bo mangò kpononon be Mandem achi chak, chon séngati bhò be Mandem apu chak ndu bébenti anchye bhese ntemsi? [Nchí rem nò chi ne nerìḡndak enen bakwoḡwanḡ.] ⁶ Epú enyu eyò wáwák! Mbò Mandem apu chak mbu ná yi ákway betan bo? ⁷ Ke mpok mmu árèm be, “Nsé ene mèsè ékwak bo mángò kpononon be Mandem achi mmu tetep, ne eyò éku mánchye yi kenókó. Mbák echi nò, ná Mandem akway betan me andem be nchí mmu bebú ndu nchí sense.” ⁸ Ndaká yí bápú rem be, “Séndak ambi beku bebú be Mandem anton bhese beri,” mbò enyũ mbòk bo báchõḡti manyén ayese be sérèm enyu yo. Chon mámbõḡ ntemsi ane akway ne bhò.

Yè mmu apu chak besì Mandem

⁹ Chon séndem ye be yi? Bé nté ayese bo Israel acha ane bo bachak ke? Wáwák! Nnán nton be bebú bebõḡ betan amfay bo mankem, yě chi bo Israel ne yě chi abhen bapu bo Israel. ¹⁰ Echi mbò enyũ Ekátì Mandem érèm be,

“Yě mmu apu chak besí
Mandem,

ye amət apu,

11 yě mmu apu yaŋ berinji
Mandem,

yě mmu apu yaŋ mbi
Mandem.

12 Mankem bátiknsem ntá
Mandem,

bə mankem barəp bə
bekwene,

yě amət apú kə beri,
wáwák! Yě amət apu.”

13 “Eyoŋónyu yap énəm
mbə eriep ene éfú ndü nnem
enen

enen mánéné, bárov fúú.

Básət bári yap berwə bho.”

“Beyəŋónyu bhap bəwəy
mmu way

mbə efé mpok éném mmu.”

14 “Eyak ne bebéptí beyəŋ
kə bífú bə anyu mpoknkem.”

15 “Bekak ebhap bəwákari
bepəkə bə

bə mandək mangway bo.

16 Yěntiki ebhak ene bə bárovóŋ,
bátwə chi ne meneme ne nedí
kebho.

17 Bábhíki rinji bekə bo
mámboŋ kpák

ne bati.”

18 “Bápu chye Mandem
kenókó wáwák!”

19 Sérinji be yěntiki enyinj ene
echi amem bekáti ebhé Moses
béyinji chi bo abhen Mandem
achye bhə ebhé eyə. Eyo
échòk manyu bo abhen báyan
betanja mməet be bapu bo
bebú. Yěntiki mmu abhəŋ bete
besí Mandem ndü manyé.

20 Ebhək enyu eyə mbənyune,
yě mmu apu kway bebhak
chak besí Mandem ne ntí be
ákə menyinj ebhen ebhé éyanj

yi ankə. Ebhé ékə mmu andinji
be yi achi mmu bebú.

*Enyü Mandem ákə bo
mámbak chak besí bhi*

21 Néne, Mandem ákə bo
mandinji kponorəŋ enyü mmu
ákway bebhak chak besí bhi.
Eyo ebhiki bhəŋ yěnyinj bekə
ne ebhé yěndu bebhé Moses
ne baremé kepinti menánj báté
ntísie enyü Mandem ákə bo
mámbak chak.

22 Mandem ákə bo
mámbak chak mpok
babhəŋə nekə ne Yesu Kristo.
Akə nə ne ye agha ane ábhəŋó
nekə ne Yesu Kristo. Mandem
apu təŋ kérinjamík.

23 Yěntiki
mmu ákə bebú ne abhíki pere
ghaka ndü nte ane Mandem
ághókó nyaka yi ambak.

24 Kə néne, Mandem átəŋ
bo berindu ebhi ndu ákə
mámbak chak besí bhi. Eyo
chi akap Mandem ne áfəet
chi ntá Yesu Kristo bekə nə
éti enyinj ene Yesu ákə ndu
befere bhese ndü kesémé bebú.

25 Mandem achyé nyaka Yesu
mbə akap, be éti manəŋ mi
amen arəŋó amík, Mandem
amfonori bebú bo abhen
mánóko Yesu. Mandem ákə
nə betəŋ be yi achi chak.

Éti ekébhéntí eyi, asó nyaka
bebú ebhen bo bákú. Aghə
nyaka bebú ebhen bo bákú
ndu mpok ane áfəéré ansem
mbə be apu ghə. 26 Kə néne,
átəŋ bo be yi achi chak ne ákə
yěntiki mmu ane abhəŋ nekə
ne Yesu ambak chak besí bhi.

27 Ndu echí yě nə, yi ékway
bekə sémpányu? Yěnyinj! Ne
ntí achi be yi? Chi be sékə
berítí menyinj kə? Wáwák!
Chi be sénoko. 28 Séghə ye be

Mandem äsot be mmu achi chak chi mbák abhōj neka ne Yesu. Eyo ebhiki bhōj yēnyij bekū ne menyij ebhen mmu ákū bekojo ebhé. ²⁹ Mandem achi Mandem chi ndiere ntá bo Israel? Apu Mandem bo abhen bápú bo Israel? Achi Mandem bo abhen bápú bo Israel nkwo. ³⁰ Mandem amot ke achi ne ákū bo abhen básiep bo ne abhen bapú syep bo mámbák chak chi mbák bábhōj neka ne Yesu. ³¹ Eyo ékà sēsot be ebhé epu yēnyij ke? Wáwák! Mbák sémbón neka ne Yesu, sékēm bebhé sayri.

4

Mandem ákū Abraham am-bak chak besí bhi

¹ Chōj sēndem ye be yi ěti Abraham mmu achí chi-mbi ywese? ² Mbō Abraham achi nyaka chak besí Mandem ěti berítí betik ebhen yi ákū, mbū ntí achi ane yi ápanyu. Ke ápu kway nyaka bekū nō besí Mandem. ³ Ekáti Mandem ěrēm be, “Mpok Abraham abhōj neka ne Mandem, Mandem asot be yi achi chak besí bhi.” ⁴ Nkáp ane báchyè mmu ndū betik ebhen yi ákū chi enyij ene yi ábhōj bebhōj ěti betik ebhō. Nkáp wu puyě akap. ⁵ Ke mmu ane ábhíki fyē ntí chi ndū betik ke abhōj neka ne Mandem mmu ákū bé bō bebú mambak chak, chōj ansot yi be achi chak ěti neka enen yi ábhōj ne ye. ⁶ Nkúbhé enyu yō ké Debhít areme nyaka be áfók achí ne mmū ane Mandem ásóré be achi chak, yēndu abhiki kú

yēnyij ene ekū be Mandem anchye yi áfók wu.

⁷ “Ěri echa ntá bo abhen Mandem

áfónórí epij eyap ene bápú bhūere bebhé,

antese bebú ebhap nkwo,

⁸ Ěri echa ntá mmu ane Acha ápú sot be abhōj bekwéné ěti bebú bhi.”

⁹ Afók wu achí ye chi ntá bo abhen básiep bhō, ke ntá bo abhen bapu syep bhō nkwo? Sérēm mbō enyū Ekáti Mandem ěrēm be, “Mandem asot nyaka be Abraham achi chak besí bhi mpok yi ábhōj neka ne ye.” ¹⁰ Mpok Mandem ásóré Abraham be achi chak, mánanj basyep nyaka ye ke?

Chi mpok bábhíki re syep yi, puyě mpok mananj basyephe yi.

¹¹ Nsyép ane básiebhé Abraham ke achi nyaka erij ene Mandem afyé yi amuet betōj be yi abhōj neka ne ye te mpok ane bábhíki re syep yi. Mandem ákū nyaka nō be Abraham ambak chi-mbi ntá bo mankem abhen máńóko Mandem mpok bábhíki re syep bhō, ne nta abhen neka enap ne Mandem nékú yi ásóré be bō bachi chak besí bhi. ¹² Abraham achi nkwo chi-mbi ntá bō abhen basyep bhō mbák bákōjo bayarékak yi ndu babhōj neka ne Mandem, nkúbhé mbō enyū yi áchi nyaka yě chi ndu mpok ane babhiki re syep yi.

Bariep Mandem achi nta bo abhen bábhōj neka ne ye

¹³ Mandem afyé nyaka bariep be chōj Abraham ne bebhárēbhō bhi mányie

mmik. Epú nyaka chi ěti Abraham abh̄are bebhé. Bef̄aet ndũ neka Abraham ke Mandem ásóré yi be achi chak. ¹⁴ Mb̄o bo abhen bábh̄are bebhé ke babh̄on nyaka menyie mmik mb̄a neka eneka ne Mandem nechi chi ndéndem, ne mb̄a bariep ami nkwo abhiki bh̄on ntí. ¹⁵ Ebhé étwò ne ntemsi Mandem ntá bo ndu bápú bh̄are yò, ke neb̄aet ane ebhé epú, mmu apu kway bekwen ebhé.

¹⁶ Ětiyò ke echi be bariep Mandem achi chi ntá bo abhen babh̄on neka ne yi, bet̄on be chi ěti ber̄indu ebhi ke yi ábh̄ónó nyaka beka menyin ebhen yi afyé bariep beka ntá yěntiki ebhárémó Abraham. Bariep ami apú chi ndiere ntá bo abhen bákòno bebhé, ke ntá bo bachak mankem nkwo abhen babh̄on neka ne Mandem mb̄o Abraham, t̄endu beše mankem sechi bebhárébh̄o bhi. ¹⁷ Echi mb̄o enyũ Ekáti Mandem ér̄em be, “Nka wò ómbák chi ntá bo beyá bet̄ok. Yi achi besí Mandem mmu yi ánókó, Mandem mmu ákũ bawú mámpétnsem ndũ nepém. Yí áchye eȳon be enyin ene epú embak, émbak.” ¹⁸ Abraham ar̄on nyaka ambi menoko bariep Mandem. Are non ambaka n̄okò nti yěndu ébe nyaka mm̄aet menoko be bariep Mandem abh̄on befu tetep. Ěti yò, achí chi ntá bo beyá bet̄ok bekon̄o menyin ebhen Mandem aghati yi be, “Ch̄on bebhárébh̄o bhe mánja máncha.” ¹⁹ Abraham anan̄ aghaka nyaka mb̄o

mamié besa betay (100) ne ar̄obhe s̄ot mm̄aet chi mb̄o ngú, ne ar̄in̄i be nḡoré ywi Sará achi nkonḡoré. Yě nò, ate kpirí ndũ neka eni ne Mandem, anon̄ n̄okò be Mandem ankũ mb̄o enyũ yi arémé. ²⁰ Ar̄in̄i nyaka be bariep Mandem abh̄on befu tetep. Yi kemakati ye enyin ene Mandem arémé, ke abh̄on neka ne Mandem and̄ok n̄okò chi ambi ne anchye n̄okò yi kenókó. ²¹ Ar̄in̄i nyaka be Mandem abh̄on betan̄ beka enyin ene yi afyé bariep beka. ²² Ne bef̄aet ndũ neka eni, “Mandem as̄ot be Abraham achi chak besí bhi.” ²³ Enyin ene básin̄i be Mandem as̄ot yi be achi chak besí bhi ebhiki yin̄i nyaka chi yi aywintí. ²⁴ Echi nyaka ěti yeše nkwo ndu s̄enókó Mandem mmu ákũ nyaka Yesu Acha ywese apetnsem ndũ nepém. ²⁵ Yi, Yesu, ke Mandem ar̄o be angu ěti bebá ebhese, akũ yi apetnsem ndũ nepém ndu beka beše sémbak chak besí Mandem.

5

Séchi sayri ne Mandem néne ěti Yesu

¹ T̄endu séchí ye chak besí Mandem néne ndu sébh̄ónó neka ne Yesu, séchí ndu kpák ne Mandem ěti enyin ene Acha ywese Yesu Kristo ákũ ntá yeše. ² Kristo akũ sébh̄on mbi bebhak enyu ene ber̄indu Mandem bebhak ne bhese bef̄aet ndu neka enen sébh̄ónó ne yi. Ne sebh̄on man̄ák mb̄onyune sebhaka nti ndũ

keném eken sébhəj chəj ne Mandem. ³ Ke mbəj enyij ene echa eyə chi be sebhəj manjak ndu besəjəri ebhese mbənyune serinj be esəjəri ekwak bhese sengək bete kpiri. ⁴ Ne bəte kpiri akwak bhese sémbónj epij ene étəj be séfuet nemə. Ne epij eyə ékə sembaka nti be chəj Mandem ankə mbənyu yi areme. ⁵ Ne mbak sébhəj nebhakanti, eyə épú twə bhese ne bekwéné. Sérinj be Mandem akəj bhese tontó, mbənyune akə be Efónó Bedyere mmu yi achye bhese ankə ekəj eyi enjwi bhese anti.

⁶ Mpok ane séchí nyaka kebəj betəj bekwak mmuet eyese, Kristo agü ndü nywəp enen Mandem ayabhe, be ákwak bhese bö bebú. ⁷ Etañ bé mmu ánká begu éti mmu ane achi chak, yéndu mmu akway beka newú éti erítí mmu. ⁸ Ke Mandem atəj kponorəj be yi akəj bhese ndu Kristo ágú éti yese mpok sebhuet nyaka bö bebú. ⁹ Téndu manəj Kristo áronj amik éti yese, Mandem ásət be séchí chak besí bhi néne. Echi mbəj tetep echa be Kristo apeme chəj bhese be bebenti Mandem béké bhak ne bhese. ¹⁰ Mpok sébhuet nyaka bömpap Mandem, yi akə sémpetnsem ntá yi, befuet ndü newú Móywi. Ná ne néne, ené sépətnsem ntá Mandem? Echi mbəj tetep echa be Móywi apu nók bepeme bhese, téndu yi achi nepém. ¹¹ Ke mbəj ene echa eyə chi be sébhəj manjak éti menyij ebhen Mandem afere

ntá Yesu Kristo Acha akə ntá yese. Yi Kristo ke akú sépérənsəm ntá Mandem.

Adam atwə ne newú, Kristo atwə ne nepém

¹² Bebú befuet ntá mmu amət ke bətwə fá amik, ne bebú ebhi bətwə ne newú. Nə ke echi be newú nepəkə bo mankem mbənyune yəntiki mmu akə bebú. ¹³ Bebú ménəj bechi nyaka fá amik ke Mandem akə ebhé befuet ntá Moses bətwə. Ke nebhuet ane ebhé epu bápú kwáy berem be mmu akwen ebhé. ¹⁴ Yé nə, bebú bébhəj betəj amfáy bo mankem bebho mpok Adam kpát beghaka mpok Moses, ne yé chi bo abhen bebú bhap bepu nyaka mbə ebhen Adam mmu ákwéné ebhé Mandem abhak mbə ane ábhónj nyaka bətwə. Ke apət abhak kekúrí ne mmu ane ábhónj bətwə. ¹⁵ Ke enyu ené Mandem átəj bhese berindu éti Kristo echi kekúrí ne enyu ene Adam akú bebú. Beyá bo bágu nyaka éti bebú mmu amət, ke berindu Mandem beyá mbəj becha. Enyu ene ke Mandem áchyè áfók ntá beyá bho ndéndem bekojə enyü mmu amət, Yesu Kristo, átəj berindu. ¹⁶ Ne akap ane Mandem áchyè bho ndéndem achi kekúrí tontó ne akap ane bebú mmu wu amət bətwə ne wu. Bekojə bebú bho memət Mandem atəj bo mankem ne bákwen manyé. Ke akap ané Mandem áchyè ndéndem bekojə bebú beyá bho akú bo mámbak chak besí bhi. ¹⁷ Téndu bebú mmu amət beka newú nébhəj betəj amfáy

bo mankem, echi mbõñ tetep echa, be bo mankem abhen Mandem átõñ bõ beyã berĩndu ne ächye bhõ akap ndéndem ndu bekũ bõ mambak chak besí bhi, mámbõñ betañ ndũ nepém enap ndu besõt awónem amfãý yěntiki enyĩñ ěti enyĩñ ene mmu amõt, Yesu Kristo ákú.

¹⁸ Nõ ke échí be, nkúbhé mbõ enyũ bo mankem babhõñ nyaka bekwéné ěti bebú mmu amõt, enyu eyõ nkwõ ke echi be mbõnyune mmu amõt ákú enyĩñ émõt eyõ ene echi chak, bo mankem babhiki bhõñ békwéné, ke babhõñ nepém enen nebhiki bhõñ ngwenti. ¹⁹ Ne nkúbhé mbõ enyũ netañánti mmũ amõt nékú bo mankem mámbák bõ bebú, mmu amõt ane ákú mbõ enyu Mandem aghati yi, akũ bo mankem mámbák chak.

²⁰ Mandem ákú nyaka ebhé entwõ be bo mángó sayri be bebú bhap beyã tontó. Ke mpok bo bákũ nyaka beyã bebú mandõk nõkõ chi ambi, Mandem átõñ berĩndu ebhi enyu ené éyá mbõñ échá, ²¹ be mbõ enyũ bebú bétõñ betañ ebhi amfay bho ndu bétwõ ne newú, berĩndu Mandem nkwõ bebhõñ betañ amfay bho ndu bekũ bõ mámbák chak besí bhi. Ne eyõ ékũ bõ mámbõñ nepém enen nebhiki bhõñ ngwenti ěti enyĩñ ene Acha ywese Yesu Kristo ákú.

6

Mmũ ane ábháré mmuæt ne Kristo arõp chi mbõ ngũ

¹ Chõñ séndem ye be yi? Séndók ambi bekũ bebú be berĩndu Mandem menja mencha ke? ² Wáwák! Bese bho serõbhe chi mbõ bawú ndũ nté yese ne bebú, séndók ambi bekũ bebú? ³ Bábhíkí riñi be bese mankem abhen bájwítí be Mandem achem bhese ne Yesu Kristo, bájwiti nyaka bhese chi be sembak mbõ be ségu nyaka ne yi mpok yi agu? ⁴ Echi ye mbõ be manañ babhemé nyaka bhese ne yi mpok bajwiti bhese, be nkúbhé mbõ enyu Mandem Etayese ákú nyaka Kristo apetnsem ndu nepém ndu betañ ebhi ebhen beyã becha, bese nkwõ sénkwáy bebhõñ nepém nekõ. ⁵ Těndu Mandem áchémé bhese ne Kristo ndu newú eni, chõñ sémbak ne yi mpok sépérenssem ndu nepém nkwõ mbõ yi. ⁶ Sérĩñi be echi néne mbõ be bágo nyaka nepém nesí enese ndu ekotákátí ne yi, be Mandem anchõñti mmuæt bebú ayese be seke pere bhak ndu kesemé bebú. ⁷ Echi nõ mbõnyune bebú berú pere bhõñ betañ amfay mmu ane ánán ágú. ⁸ Těndu ségú ne Kristo, sénoko be chõñ sémbak nkwõ ne yi. ⁹ Sérĩñi be těndu Mandem akũ Kristo apetnsem ndu nepém, yi apú pere gu wáwák. Newú nebhiki pere bhõñ betañ ndũ nepém eni. ¹⁰ Newú enen yi agu, agú bechõñti betañ newú. Agú ndõñ amõt ndak amay. Ke nepém enen yi ábhõñó nechi chi ndu bechye Mandem kenókó. ¹¹ Bě nkwõ bábhõñ besõt mmuæt eyeka

mbə be bəgu, ne be bəbhíki pəre bhəj yěnyij beka ne bebú, ne be bəchi nepém ndu bétok Mandem ndu yi áchéme bhe ne Yesu Kristo.

¹² Báké pəre rə ye bebú mémbónj betanj ndü mmuet eyeka ene égugu beka be mánkojo nəkə chi menyij ebhen yə ejwaka be mánku.

¹³ Yě mmu yweka áke chye ye epókómuet eyi mbə enyij ene básət beka bebépti menyij ne yə. Ke chyě ka mmuet ntá Mandem mbə bo abhen mánánj bágú ke yi ákú bəpetnsem ndü nepém. Ne chye ká bepókómuet ebheka ntá Mandem mbə menyijí betik ebhen básət beka chí menyij ebhen bechi chak besí Mandem. ¹⁴ Mbák mánku nə nkaysi beka bebú apu pəre bhəj chəj betanj amfäy yeka, těndu ebhé ebhiki pəre bhəj betanj ndu nepém eneka, ne ndiere berindu Mandem ke bəbhónj betanj ndu nepém eneka.

Bə Kristo bəbhəj bebhak chak besí Mandem

¹⁵ Chəj séndem ye be yi? Séndók ambi beka bebú mbənyune ebhé ebhíki bhəj betanj ndü nepém enesé, ne berindu Mandem ke béróhé bhəj betanj ndü nepém enese ke? Wáwák! ¹⁶ Bəbhíki rinj be mbák mánchyé mmuet ntá mmu beka chí menyij ebhen yi áyən mánku, nə bəchi basem ntá mmu wu? Mmu ákway bekojo bebú, ne bebú mentwə yi ne newú. Mbák epu nə, mmu ákway bekojo Mandem, ne Mandem

ankə yi ambak chak besí bhi. ¹⁷ Ke sebhəj bekaka Mandem be yěndu bəchi nyaka ndu kesemé bebú, néne, bəkəjo ne bati ayeka ankem, menyij ebhen bátónj nyaka bhe. Menyij ebhə ke báro amə yeka. ¹⁸ Mandem aféré be ndü kesemé bebú ne bərop chí basem abhi be mánku nəkə chí menyij ebhen bəchí chak besí bhi. ¹⁹ Nchí sət erij ndü nepém ne ntí be méyən mánjwimem ndü menyij ebhen mérəm, mbənyune ébemuet be bakwəjwanj mámbónj nejwimem ndü menyij ebhen. Nkúbhé mbə enyü bəchyé nyaka bepókómuet ebheka ndü kesem ekən beka barak epúsi ne bebépti menyij bechak ebhen beyä mendək nəkə chí ambi, chye ká bepókómuet ebheka néne mbə basem ntá Mandem be yi ankə mámbák chak besí bhi enyu ene babhak nyánjá.

²⁰ Ndü mpok ane bəchí ndu kesemé bebú, bəbhíki bhəj nyaka yěnyij beka ne menyij ebhen bechi chak. ²¹ Mpok eyə, bəbhəj nyaka ntiki nsáy ndü menyij ebhen bákə, ebhen-ne bəbhəj ntíanwəp beka néne? Menyij ebhə bétwə chí ne newú. ²² Ke néne, ené Mandem ánánj aféré be ndü bebú, bərop chí basem abhi, ne nsáy ane bəbhónj chí nepém enen nechi nyánjá, ne ndü ngwenti, bəbhəj chí nepém enen nebhiki bhəj ngwenti. ²³ Nsáy bebú chí newú, ke akap ane Mandem áchyé ndéndem chí nepém

enen nebhiki bhəŋ ngwenti ntá yěntiki mmu ane abháré mmuēt ne Yesu Kristo Acha ywESE.

7

Pəl əsət erij ndũ ebhé ene éyinjí nebhay

¹ Bǝma, bǝriŋi ebhe. Bǝriŋi ye be ebhé ebhəŋ betan ndũ nepém mmu chi ndiere mpok yi achi nepém? ² Nchí sət erij ené ngərə nebhay. Mpoknkem ane nném achi nepém ebhé égwət yi ne nném eyi. Ke mbák nném agu, ebhé yə épu pere gwət yi. ³ Mbák ngərə achi ne mmu achak mpok nném ábhəét nepém, nǝ achi nkwené berwǝp. Ke mbák nném agu, ebhé ené égwóré yi ne nném epu pere bhəŋ betan amfay yi. Ne mbák abhay mmũ chak, apú bhak nkwené berwǝp.

⁴ Bǝma, enyu eyǝ ke echi ne bhe. Ebhé ébhíki pere bhəŋ betan ndũ nepém eneka mbənyune, beyinjí ebhé, bǝgú nyaka ne Kristo mpok yi agu ndũ ekotákátí. Néne, bǝbhat mmuēt ne mmu ane Mandem ákú yi apetnsem ndũ nepém be ankə bhese sémbák bo abhen sékú beri ndũ betok Mandem. ⁵ Mpok ane sékəŋo nyaka menyinjí ebhen bakwǝŋwǝŋ báyaŋ senkə, ebhé ékú séré ŋwaka beku bebéptí menyinjí ne mmuēt eyesə be menyinjí ebhə mentwǝ bhese ne newú. ⁶ Ke néne, ebhé ébhíki pere bhəŋ yěnyinjí beku ne bhese mbənyune, beyinjí menyinjí ebhen bégwóré nyaka

bhese, sérǝp chi mbǝ bawú. Néne, sépet sépú ndũ kesem bekoŋo mbi bebhé ebhen basiŋi mbənyune sérəbhe koŋo chi mbi akǝ ane Efóŋó Mandem átəŋ bhese.

Ebhé Mandem ékú séngǝ bebú bhese

⁷ Séndém ye be yi? Bebhuere ebhé chi beku bebú ke? Wáwák! Ebhé ke ékú bo mándinjí enyinjí ene bebú bechi. Mbǝ ebhé ébhíki rem be, “ǝké fyə ngoŋo ndũ enyinjí mmu” mbə mbíki rinjí bebú ebhen bechi ndu befyə ngoŋo ndu enyinjí mmu. ⁸ Ke ebhé eyǝ ékú nyaka mfyé ngoŋo ndũ menyinjí bho menyú ne menyú. Mbák ebhé épú, bebú bəbhák chi mbǝ enyinjí ene égú. ⁹ Mpok achi ane mbíki rinjí nyaka enyinjí ene ebhé éyaŋ bo mankə. Ke ndinjí nókó ebhé, ngó be nnán nkwen nyaka ebhé, ne ngú. ¹⁰ Nkúbhé ebhé ene Mandem áyaŋ nyaka be enkə me mbəŋ nepém étwó me chi ne newú. ¹¹ Ebhé ene echi me anti érbhe twó me chi ne newú. ¹² Séghǝ ye be bebhé menkem bechi nyájá. Yěntiki enyinjí ene ebhé éřem echi nyájá, échí chak, ne eri.

¹³ Ke ebhé ené echi erítí enyinjí étwǝ nyaka me chi ne newú ke? Wáwák! Bebú ke béfuéré ndũ erítí enyinjí eyǝ étwó me ne newú. Ndu echi nǝ, séghǝ ye kponoroŋ be bebú chi enyinjí ene ébėbhé échá. Béfuət ndu erítí ebhé Mandem, bebú bétwǝ bho ne menyinjí ebhen bėbėbhé becha.

Nenu enen sénu ne bebú

14 Sérinjì be ebhé chí enyinj ene éyíjì befónó ebhese. Ke nchí chí nkwanwan ane achi ndũ kesemé bebú. 15 Mbíkí rinjì menyinj ebhen mǎkù. Mpú kú menyinj ebhen méyàn bekú. Nchí kú chi nkúbhé menyinj ebhen mpábhé. 16 Tǎndu menyinj ebhen mǎkù chi ebhen mbíkí kǎj bekú, eyǎ étǎj be nká be ebhé chí erítí enyinj. 17 Sayri sayri, puyǎ chi me ke nchí kú ye bebéptí menyinj. Chi bebú ebhen bechi me anti. 18 Ndínjì ye be yǎ erítí enyinj epu ndũ nepém ena mbó nkwanwan. Yǎ berí beru fu me anti. Yǎndu mbónó ntí bekú berí, mmuǎt apu me. 19 Mpú kú berí ebhen mbónó ntí bekú. Ke nchí kú bebéptí menyinj ebhen mpu yan bekú. 20 Ke mbák nchí kú chi bebéptí menyinj ebhen mpu yan bekú, eyǎ étǎj be, sayri sayri, puyǎ chi me ke nchí kú bǎ, chí bebú ebhen bechi me anti. 21 Echi ye chí mbó ebhé ndũ nepém ena be mpok méyàn bekú erítí enyinj, ebéptí enyinj ke nchí kú. 22 Nkǎj ebhé Mandem ne ntí ena nenkem. 23 Ke ngǎ be ebhé echak échí ndũ amuǎt eya ené énú ne nkaysi aya, énkú nǎkǎ be mbak ndũ kesemé bebú ebhen bebhuǎt ndũ nepém ena. 24 Eyá enyu ené éber echa! Chǎj agha ámferé me ndũ betanjá nkaysi bekú bebú ane átwǎ me ne newú? 25 Bakak ámbák ne Mandem mmu ákú nǎ befuǎt ndũ enyinj ene Yesu Kristo Acha ywese ákú.

Echi ye be ndũ nkaysi aya, nchí ndũ kesemé ebhé

Mandem, ke ndũ nepém ena mbó nkwanwan, nchí ndũ kesem ebhé bebú.

8

Enyũ bo bákway bebhak ndu bákojo Efónó Bedyere

1 Néné, yǎ mbi apu ane Mandem árem be bo abhen bábháré mmuǎt ne Yesu Kristo bákwen manyé. 2 Ntí achi be, ebhé Efónó Mandem mmu áchyé me nepém ndu ncheme mmuǎt ne Yesu Kristo, éfére me ndũ ebhé ené echyé betanj bekú bebú ebhen bétwǎ chí ne newú. 3 Bebhé ebhen Mandem áchyé ntá Moses bébhíkí kway nyaka bereme bhese ndũ bebú ne ntí be ndũ nepém enese mbó bakwanwan, sébhíkí bhǎj nyaka betanj bebhuǎre bhó. Mandem ke ápémé bhese ndũ átó mbǎj Mýwi, ne yí atwǎ fá amik ne nepémé nkwanwan mmu ákú bebú. Ne ndu atwǎ enyu yǎ, akú be bebú bekerere bhǎj betanj amfáy bhó. 4 Mandem ákú nǎ be bese bo sépú pere kǎ chí ndũ betanj ebhese babhǎj mbó enyũ bakwanwan bákú, ke sérǎbhe kǎ chí ndu betanj abhen Efónó Mandem, sémbónj mbi bebhak chak besí bhí mbó enyũ bebhé Moses béyan sémbak.

5 Bo abhen bákú chí bebéptí menyinj bekojo nepém bakwanwan, bábhǎre ntí chí ndũ bebéptí menyinj ebhen nepém bakwanwan néyǎj. Ke bo abhen bákú chí berítí menyinj bekojo enyinj ene Efónó Bedyere árem, bábhǎre ntí chí ndũ menyinj ebhen

Εφόνο Βεδυερε άκόνό. ⁶ Μβάκ mmu abháré nti ndü menyin ebhen bakwãñwan báyan, eyo étwò yi chi ne newú. Ke mbák mmu abháré nti ndü menyin ebhen Εφόνο Βεδυερε άyan, Mandem áchye yi nepém ne kpák. ⁷ Mmu ane akaysi chi menyin ebhen bakwãñwan báyan bekü achí mümpap Mandem. Apú septimæet bekoño bebhé Mandem, ne apú kway bekü nò wáwák. ⁸ Ne bo abhen bákòño chi nepém bakwãñwan, bápú kway bekü menyin ebhen béchye Mandem manák.

⁹ Ke be bápú koño nepém bakwãñwan. Bákòño chi Εφόνο Mandem tëndu yi achi ne bhe. Mmu ane Εφόνο Kristo apu ne yi apú mmu Kristo. ¹⁰ Ke tëndu Kristo achi ne bhe, yé mmæet eyeka agügü ãti bebá, befóno ebheka bechi nepém, mbonyune Mandem ákü bächí chak besí bhi. ¹¹ Tëndu Εφόνο Mandem mmu ákü Yesu Kristo áfú ndü newú achi ne bhe, chøn Mandem ankü mmæet eyeka ene égü nkwo émpet émbak nepém ndü betan Εφόνο Βεδυερε mmu achi ne bhe.

¹² Bõma, enyin echi ene sébhónó bekü, ke puyé be sebhoñ bekoño menyin ebhen bakwãñwan báyan bekü. ¹³ Μβάκ mmu yweka ánkónó menyin ebhen bakwãñwan báyan bekü, ágü. Ke mbák mánkoño menyin ebhen Εφόνο áyan mánkü chøn mãmbøn nepém. ¹⁴ Yëntiki mmu ane ákòño Εφόνο Mandem achí mmó Mandem. ¹⁵ Εφόνο

Mandem áchye bhe apú kü mãmbak basem be mãmpet mãmbøn béchay. Εφόνο Mandem ákü mãmbak bõ Mandem. Ne ndü betan Εφόνο yëntiki mmu yweka ábhñi yi be, “Eta, Etaya!” ¹⁶ Eyo étøn be mbøn Εφόνο Mandem áchem ne batí yese ne ákü sendin be sechi bõ Mandem. ¹⁷ Ne tëndu séchí bõ Mandem, chøn sémbøn áfók ane yi ábháré ntá bõbhi, ne menyin ebhen Mandem ábhære ntá Kristo. Μβάκ sénká béchem mmæet ne Kristo ndü esønõri eyi, chøn sénchem ne yi ndü keném eki.

Mandem ábhære keném ntá yese

¹⁸ Beyin be sønõri ebhen séghó néne, bepú yënyin ene mmu ákway beyenti ne keném eken Mandem ákü chøn sémbón. ¹⁹ Menyin ebhen Mandem ághókó menkem ménøn ne beyá ekwak nywõp enen yi átøn kponõron bo abhen bachi bõbhi. ²⁰ Echi nò mbonyune Mandem ákü be menyin ebhen yi aghoko mémbak chí ndéndem. Puyé bhø ke béyan bebhak enyu yõ. Mandem mmu ághókó bhø ke ákü be émbák nò. Ke berí béchí ambi. ²¹ Ne échí be chøn Mandem amferé menyin ebhen yi ághókó ndü kesem anten menyin ebhen békü bõ mémpó be bõ nkwo mémbøn mbi bebhoñ keném mbø enyü bõ Mandem bábhøn keném. ²² Sérin be menyin menkem ebhen Mandem ághókó bétøn mbø ngaré ane ághók bebe mpok ánoñsi. ²³ Ne puyé

chi ndiere menyij ebhen Mandem ághókó ke béghòk bebe, méntonj nókó. Besé babhøj bo Mandem achyé Efónó Bedyere mbó akap ane mbi ané átøj be chøj sémbøj keném ekén kebhuét ambi, sétøj nkwo, senøj nókó be Mandem ansot bese amuet mbó bǒbhi. Nó chi be anchye bhese mmuét nkó. ²⁴ Mandem apémé bhese, mpok sébhàka nti ne yi. Mpok séghò menyij ebhen sébhàka nti aré sépú pere røj ambi bebhaka nti are. Agha ákway bebhaka nti ndu enyij ene yi ánáj ábhónj? ²⁵ Ke mbák sébháká nti ndü enyij ene sebhikire ghó, sérøj ambi menonj yó ne ekébhéntí.

²⁶ Echi enyumot be ndu sébhíkí bhøj betanj menikmuet mbó enyu sébhónjó beku, Efónó Bedyere ákwak bhese. Yimbøj ãnikmuet éti yese ansak nókó nsók enyu ene échá enyü mmu ánikmuet ne eyøjnyu. ²⁷ Ne Mandem mmu arínjí menyij ebhen bechi bhese anti arínjí nkwo nkaysi Efónó Bedyere, mbonyune Efónó Bedyere ãnikmuet éti bo Mandem ke ákoño chi nkaysi Mandem.

²⁸ Séríj be yéntiki enyij ene éfákári ne bhese, Mandem asot yó ankú bé éntwó ne beri ntá bo abhen bákøj yi, bo abhen yi ábhínjí bekoño nkaysi yi. ²⁹ Echí nó mbonyune Mandem anáj arínjí nyaka bǒbhi ambi ambi. Ndu echi nó, áyap bó nkwo beku be mándop chi mbó Mýwi. ³⁰ Ne bo abhen yi

áyábhé, abhínjí bhó nkwo. Ne akú bo abhen yi ábhínjí mámbák chak besí bhi, ne bo abhen yi akú mámbák chak, akú mámbónj mbi bebhak ndü nebhuet kenókó yi ne yi.

Ekøj Mandem ne bo abhen babháré mmuet ne Yesu Kristo

³¹ Chøj sémpet séndem ntiki enyij echak? Mbák Mandem achi ne bhese, agha ákway menu ne bhese ansot awónem? ³² Mandem abhíkí kem nyaka Mýwi be ake bhøj esøjori. Aró yi be ankwak bhese mankem. Tëndu yi áchyé nyaka yi éti yese, sébhíkí ghó be chøj anchye bhese menyij menkem ebhen Efónó Bedyere áchyé? ³³ Agha akway berem be bo abhen Mandem ayabhe be mambak abhi bákwen manyé? Mandem ke akú bhó mámbák chak. ³⁴ Agha ákway berem be mántémsí bhese? Chí Yesu Kristo mmu ágú nyaka ke Mandem akú yi apetnsem ndü nepém ne achi ebhé awónem eywi, ne sayri sayri, ãnikmuet éti yese ke? ³⁵ Agha ákway beferé bhese ndü ekøj ene Kristo ábhónj ne bhese? Chi nepém enen nétáná ke chi esøjori? Chi nenyok enen báchyè bhese ke chi nsay? Chi nchébhé nden ke nepá ane bó bápá bhese ke chí newáy ane bo báyanj beway bhese? ³⁶ Echí mbó enyü Ekáti Mandem érém be, “Éti ye, bo báyanj beway bhese mpoknkem. Básot bhese chi mbó ághónámén

ane báya berəŋ beway.”

³⁷ Wáwák! Ndũ menyin ebhen menkem ebhen béfakari ne bhese, Kristo mmu ákónó bhese áchye bhese awónem tontó. ³⁸ Ndíní be yěnyin épú kway beferē bhese ndũ ekəŋ eyi. Nwú nēpu kway bekə nō. Séchí chi nēpém, ne nēpém nēpú kway bekə nō. Bóángel Mandem bápú kway bekə nō. Menyin ebhen bébhónó betan amfay bépú kway bekə nō. Menyin ebhen bechi néne, ne ebhen bétwò ambi bépú kway bekə nō. ³⁹ Betanťi menyin bépú kway bekə nō. Yě chí mfay, yě chí mmik ápú kway bekə nō. Ne ndũ menyin ebhen Mandem ághókó menkem ye émot epu kway beferē bhese ndũ ekəŋ ené Mandem ábhónó ne bhese ěti enyin ene Acha ywese Yesu Kristo áká ndu bekwak bhese.

9

Mandem ayap nyaka bo Israel be mámbák bǎbhi

¹ Me mmũ Kristo nchí rem chi tetep, mpú sēse. Nti ena nkwo nérēm be nchí rem chi tetep, ne Efónó Bedyere árēm chi enyumot. ² Basémé aya me amem mpoknkem ěti bǎmaya, bo Israel, bo etək eya. ³ Yě chí béká nwú ka be ntemsi Mandem ambak ne me, ne be yi amfap me ne Kristo mbák eyo ékway bekwak bǎ mánókó Kristo. ⁴ Báchí bo Israel. Bó ke Mandem ásré be mámbák bǎbhi. Ntá yap ké yi átónó bediéré bhi. Anyũ nku chi ne bhǎ. Ntá yap ké yi achye

bebhé. Bǎ ké yi atəŋə enyũ bo babhəŋə bechye yi kenókó ne, ne bó ké yi afyé bariēp. ⁵ Bó ke báchi bebhárbhǎ Abraham ne Aisek ne Jekóp. Ne bábhé Mpepe Mandem afyé nyaka bariēp be átò chi etək eyap. Bábhé yi chi ndũ nnerékerē wu. Yí Kristo, achí Mandem ne abhəŋ betan amfay menyin menkem. Sémbítí yi mpoknkem. Amen. ⁶ Mpú rem be Mandem ánok bebhuere bariēp amen yi afyé nyaka ne bo Israel. Puyě yěntiki mmu Israel ke achi mmũ Mandem. ⁷ Ne puyě bebhárbhǎ Abraham mankem ke bachi bǎbhi tetep. Mandem arem nyaka be, “Befuēt ntá Aisek ké óbhəŋ chəŋ bebhárbhǎ abhen mfyé bariēp bechye wǎ.” ⁸ Ene étəŋ be puyě chí bǎ abhen bábhé mbǎ yěntiki mmó achak ke bachi bǎ Mandem. Chi bǎ abhen bábhé bekoŋo bariēp ami ke Mandem ásré be báchí bebhárbhǎ Abraham tetep. ⁹ Bariēp Mandem amo ntá Abraham achí nyaka be, “Nkúbhé mpok ane mmíé mbure, chəŋ mpetnsem, ne Sará ambé mómbakanem.” ¹⁰ Mandem abhiki fyē bariēp chi ndiere ne Abraham, ke ne Rebéka nkwo mpok yi achi nyaka ne meniē befak ebhen chí mbi ywese Aisek afyé, ¹¹ yěndu bǎ bábhuēt nyaka amem meniē, kekə yě bebá ne yě berí, ndu betəŋ be Mandem áyap mmu chí bekoŋo nkaysi ane yi ábhónó. Mandem apu yap mmu bekoŋo berítí menyin ebhi. Ayap mmu

chi bekoŋo nebhiji ane yi ábhíjǐ yi. ¹² Mandem ághátǐ Rebéka be, “Chŋ mǎmbi ántók ane mǎnkwen.” ¹³ Echi mbŋ enyũ Ekátǐ Mandem éřem be Mandem arem nyaka be, “Nkŋ Jekŋp, ke mpap Isau.”

¹⁴ Ndu echi nŋ, chŋ séndem be yi? Bé Mandem apu chak ndũ menyij ebhen yi ákũ ke? Wáwák! ¹⁵ Arem nyaka ntá Moses be, “Nchí ghŋ ntínso ne mmu ane mǎyan beghŋ yi ntínso, ntŋ berinti ntá ane méyan betŋ berinti.” ¹⁶ Echi ye be Mandem apu yap mmu chi bekoŋo nkaysi bakwǎwan, ne puyé chi bekoŋo betŋ ebhen mmu afyé bekũ betik. Ayap mmu chi ndu ághŋ yi ntínso. ¹⁷ Ekátǐ Mandem éřem be Mandem ářem nyaka ntá Mfŋ Ijip be, “Nkũ wŋ ómbák Mfŋ be ntŋ betŋ ebha wŋ amuet enyu ene mmik nkem ághok chŋ éti ya.” ¹⁸ Eyo étŋ ye be, Mandem ághŋ ntínso ne yé agha ane yi áyan beghŋ yi ntínso, angwót ntǐ ne mu ane yi áyan begwŋt nti eni.

Mpokófu Mandem ábenti ne mpokófu ághŋ ntínso

¹⁹ Mmũ ákway ye bebhew be, “Tǎndu Mandem áyap mbŋ enyũ nchí řem ne, ndaká yi yi ájǐ ye bho? Neyap ane yi áyap bho apu tŋ be mmu ákũ chi enyij ene Mandem ásŋt betŋ ebhi bekũ mmu ankũ?” ²⁰ Ke wŋ nkwa, ŋchí agha bekem epúitǐ ne Mandem? Enyij ene ngoko-bete ásŋré ntŋ aní ékway berem ntá

ngoko beté ntŋ be, “Ndaká yi óghókŋ me chi enyu ene ke?” ²¹ Ngoko beté ntŋ ábhíkǐ bhŋ betŋ amfay ntŋ ndu bekũ mbŋ enyũ yi akŋŋ ne ntŋ ane yi aghoko? Apú kway menyŋbheri ntŋ ansŋt mbŋk aní ete ené bábhŋere nyájá ndũ bepa, ansŋt ntŋ áchák aní ete ene bákũ menyij ne yo manywŋp ankem-e? ²² Echi enyumŋt ne enyij ene Mandem áká. Ayŋ nyaka be bŋ mándíjǐ be yi ábè nti mpok bo báká bebú ne be ábhŋ betŋ bétémsi bŋ bebú. Ke abhŋ beyá ekébhéntǐ ne bo abhen yi aghoko. ²³ Mandem ákũ nyaka nŋ betŋ enyũ yi ábhŋŋ beyá keném ne enyũ áchye bhese mbŋk keném eki. Atŋntǐ nyaka bhese ambi ambi be sémbŋ mbi bechwe ndũ nebhŋet kenókŋ yi. ²⁴ Ne séchí bo abhen Mandem ábhíjǐ. Abhíjǐ bho, puyé chi ndiere bo Israel ke abhen bápú bo Israel nkwa. ²⁵ Echi mbŋ enyu ekátǐ ndemekerǐntǐ Hoseya éřem be Mandem arem nyaka be, “Bo abhen bapu nyaka ‘Bŋbha’ chŋ mbiŋi bhŋ be bŋbha. Ne abhen mbíkǐ kŋ nyaka, chŋ mbiŋi bhŋ be ‘Abhen ekŋ.’” ²⁶ Ne nkúbhé nebhŋet ane ngati nyaka bhŋ be, ‘Bé bápú bŋbha’, aré chŋ Me Mandem mmu nchí nepém ndem be, ‘Báchi bŋbha.’” ²⁷ Aisáya ndemekerǐntǐ Mandem arem nyaka éti bo Israel be, “Yǎndu bo Israel baya mbŋ éřier ene echi angŋkŋ manyu, Mandem ápeme chŋ chi báru bhap.

28 Chəŋ Mandəm antwó, antəŋ bo fá amík, yi ke chəŋti mpok, ndak amay.” 29 Ne mbə enyu Aisáya aremə nyaka be chəŋ emfakari, “Mbə Mandəm Acha betəŋ menkem abhíkí nanja rə nyaka mbək bho amem manéréket ayese mbə sémay mankem mbə bə Sódóm ne abhen Gomóra.”

Bo Israel bábhíkí noko nyaka Mbok Ndíndí

30 Chəŋ séndem be yi éti barak ane? Enyiŋ ene sérəm chi be bo abhen bápú bo Israel, bábhíkí fyə nyaka betəŋ ndu beyəŋ mbi bebhak chak besí Mandəm. Yě nə, bábhak chak besí Mandəm befaet ndü neka enen bábhónó ne Yesu. 31 Ke bo Israel, bo báfyé nyaka betəŋ ndu bebhəre bebhé, be mámbák chak besí Mandəm, beku nə eyə ébhak chi ndéndem. 32 Eyə ébhak chi ndéndem ndaká yí? Nti achi nyaka be bə bákú nyaka berítí menyin ndu menu bebhak chak besí Mandəm, eku bə kebəŋ neka ne Mandəm be yi ankə bə mambak chak. Echi nyaka mbə be bo Israel bəchínjí nekwén ndü ntay enen nekwáy beku mmu ankwen. 33 Echi mbə enyü Ekáti Mandəm érem be Mandəm arem nyaka be, “Ghó ká, nchí bhəere ntay etək Síon enen nékə chəŋ bo mánychínjí nekwén. Ntay enə chi setárebhé esen sékə bo mánkwen éti yi. Ke mmu ane ánókó yi, apú bhəŋ chəŋ ntíanwóp.”

10

1 Bəma, enyiŋ ene mēyan ne nti ena nenkem, nník nəkə mməet éti bo etək Israel chi be Mandəm ampemə bhə. 2 Nchí kway bete bhə ntísie be bə báfyè betəŋ bekoŋo Mandəm, ke bábhíkí rinji mbəŋ mbi ane tetep. 3 Bábhíkí rinji enyu Mandəm ákə bo mámbák chak besí bhi. Mánü chi beku wap mbi ane bə babhak chak besí bhi. Eku bábhíkí ka mbi ane yi ákə bo mambak chak besí bhi. 4 Kristo ákə be bebhé ebhen Mandəm áchyé nyaka ntá Moses bekepere bhəŋ betəŋ, bé yéntiki mmu ane ánókó enyiŋ ene Kristo ákə ntá yi ámbák chak besí Mandəm.

Mandəm əpəme yéntiki mmu ane ánókó Yesu

5 Moses asin nyaka be mmu ane áyən bebhəre bebhé Mandəm be ambak chak abhəŋ bebhəre bebhé menkem ke ambónə nepém. 6 Ke enyiŋ ene Ekáti Mandəm érem éti enyü mmu ane ábhək chak besí Mandəm ndü yi ásíki nti ne Yesu chi be, “Ké bhép mməet be, ‘Chəŋ agha ankó amfay?’” [Nə chi be mmu abhəŋ chəŋ beko amfay, ansət Kristo, ansep fá amík ne yi.] 7 Ké bhép ye mməet be, “Chəŋ agha ansep amík ndu etəkó bawú?” [Nə chi be, “Mmu abhəŋ chəŋ besep andək amík ndü etəkó bawú beku Kristo ampətnsem ndü nepém.”] 8 Ekáti Mandəm érem chi be Eyəŋ Mandəm chi enyiŋ ene bákway berinji. Chi enyiŋ ene mánəŋ bərəmé

ne echi amem bati yeka. Bákway menoko yə ndu yó echí amem manyu yeka ne chi nkúbhé Eyəŋ ére ke séghàti bho. ⁹ Mbənyune mbák mmu andem kponɔroŋ be Yesu achi Acha, ne anoko amem nti eni be Mandem akə nyaka yi áfú ndü newú apetnsem ndü nepém, Mandem əpeme yi. ¹⁰ Echi nə mbənyune, mmu ane ánókó Yesu Kristo ne nti eni, Mandem akə yi ámbák chak besí bhi. Ne mbák ándem kponɔroŋ be Yesu Kristo achi Acha, Mandem əpeme yi. ¹¹ Echi mbə enyu Ekáti Mandem érəm be, “Apú rə yě mmu ane ánókó yi ambəŋ ntíánwóp.” ¹² Yě mmu achi chi mmu Ísraël, ye apú mmu Ísraël, ewupsi épú aré. Nkúbhé Acha áre amət ke achi Acha bə mankem. Ne yi áchyè beyă áfók ntá yěntiki mmu ane ənìkməet ntá yi. ¹³ Echí mbə enyü Ekáti Mandem érəm be, “Yě agha ane ənìkməet ntá Mandem Acha be ankwak yi, Mandem əpeme yi.”

¹⁴ Ke ná bo bákway menìkməet ntá mmu ane bó bábhíkí noko? Ne ná bákway menoko mmü ane babhikire ghók èti yi? Ne ná bə bákway beghok èti mmu wu mbák yě mmu abhíkí ghati bhə menyih èti yi? ¹⁵ Ne ná bo bákway beghati Mbok Ndíndí mbák bábhíkí to bho? Echi mbə enyü Ekáti Mandem érəm be, “Manjáak əya èti bo abhen bekek ebhap bépəko bə be mándək mángati bho Mbok Ndíndí!” ¹⁶ Ke puyě bə mankem abhen bágghókó

Mbok Ndíndí ke báká yó. Echí mbə enyü Aisáya areme be, “Acha, agha ánókó enyih ene séghátí bho?” ¹⁷ Echi ye be mmu əghok ke anoko, ne mpok bágghati bho èti Kristo, bo bágghok Mbok Ndíndí.

¹⁸ Ke mbəŋ enyih bebher. Bo Ísraël, bábhíkí re ghók Mbok Ndíndí èti Kristo ke? Bágghok. Echi mbə enyü Ekáti Mandem érəm be, “Eyəŋ ene básóre béghátí bhə mbok, ékə eghaka yěntiki nebhaet fá amik, yě chí ndü bebhak ebhen bésábhé nekə tontó.” ¹⁹ Ke nchí bher be, bo Ísraël bábhíkí jwi nyaka mmem ke? Bájwimem mbənyune Mandem árəm mbə enyü Moses ásínj be, “Chəŋ nkə mambəŋ mpabhamik ne bo abhen bábhíkí bhəŋ etək. Chəŋ nkə bati ámbə be amem èti bə betək bechak abhen bachi bechiŋtí bho.” ²⁰ Ne Aisáya arem nyaka nkwo kebhəŋ becháy be, Mandem arem be, “Bo abhen bápú yan nyaka me bágghó me. Ntəŋ mməet ntá bo abhen bápú bher me.” ²¹ Ke èti bo Ísraël, Mandem arem be, “Nywəp nenkem, nsá amə, nník nəkə mməet be mámpetnsem ntá ya, ke bə bátəŋ chi netanjánti. Bəbhen bákə chi eyap enyu.”

11

Mandem əghə bo Ísraël ntínsə

¹ Nchí bher ye be Mandem agher bo Ísraël ebhi ke? Wáwák! Membəŋ nchí mmu Ísraël ne ebhárémə Abraham

ne mfũ ndũ nneréket amot ane Benjamin achí chi-mbi. ² Mandem abhíkí gæp bõbhi abhen yi áyábhé te ndũ nebhõnet ebhi. Bãbhíkí riñi enyiñ ene Ekáti Mandem érèm ãti ndemekerĩnti Eláija ndu yi ághàti nyaka Mandem menyin, anji nõkõ bo Israel? Yi árèm nyaka be, ³ “Acha, bo abhen báwáy baremé kerĩnti bhe ne mámokoti bebhak ebhen séchyè wõ akap. Me awánti ke ndóbbhé ne báyañ beway me nkwo.” ⁴ Mandem akémé nyaka yi be yi? Akeme yi be, “Mbúré bo nka tándrámot (7000) abhen bábhíkí níkmæt ntá mandem nsé ane bábhijĩ be Bál.” ⁵ Echi enyumot echõñ. Bãru bo bachi ndũ nkwo bo Israel abhen Mandem áyábhé ãti berĩndu ebhi. ⁶ Ne mbák ayap bhõ chi ãti berĩndu ebhi, nõ chi be, abhíkí yap bhõ ãti enyiñ ene bõ bákú. Mbõ ayap bhõ chi ãti enyiñ ene bákú, mbu épú be ákù bõ beri ndéndem.

⁷ Eyo éghàti bhese be yi? Chí bé bo Israel bábhíkí ghõ nyaka enyiñ ene bõ báyañ. Bãru bhõ abhen Mandem áyábhé ke bághó nyaka yõ. Mbák chí bácháák, bágwõt nyaka bati yap amem ⁸ mbõ enyũ Ekáti Mandem érèm be, “Mandem áku bõ báké riñi enyiñ, áchye bhõ amík ane ápú ghõ mban, ne batú ane apú ghok mban, ne nõ ke bõ bachi kpaté echõñ.” ⁹ Debhít nkwo árem nyaka be, “Menyiñinyie bhap mémbak nta ene ékèm bõ, mémbak enyiñ ene ékù mándinjĩ

nekwén enen bákwené, be Mandem ántémsí bhõ. ¹⁰ Eri be amík ágiri bhõ be báké ghõ mban, ne bé esõñari ényiré bhõ amik mpoknkem.”

¹¹ Mpet nchí bhep ye be, mpok bo Israel báchĩntí nekwené, bákwené ndak ámay ke? Wáwák! Ke ãti bebú bhap, bo abhen bápú bo Israel, bábhõñ mbi ane Mandem ápeme bhõ. Mandem áku nõ be bo Israel mámbõñ mpabhamík ne bo abhen bápú bo Israel, bé Mandem ampeme bhõ bo Israel nkwo. ¹² Tẽndu bebú bo Israel békú Mandem áyééré bo abhen bápú bo Israel, ne tẽndu bo Israel bákwené beku enyiñ ene Mandem áyañ nyaka be mánkũ, eyõ ékú Mandem ayet bo bachak tontó. Chõñ Mandem apú chye mbõñ beyá áfók ane áyá áchá ntá bo bachak mpok ane bo Israel mankem bápẽtnsem ntá yi ke?

Enyu Mandem ápémé bo abhen bápú bo Israel

¹³ Nêne, nchí rem ntá yeka bo bápú bo Israel, tẽndu nchí mũnto ntá yeka, bé mpú sõt betik ebha mbõ ndaká ntok, ¹⁴ ndu nchí yañ be bõ etok eya mámbõñ mpabhamík, mánjan bebhak mbõ bhe. Eyo ékwáy beku be mbõk eyap mántĩknsem ndũ bebú bhap be Mandem ámpémé bhó. ¹⁵ Tẽndu negúép ane Mandem ágúebhé bo Israel ebhi ákú be bo abhen bápú bo Israel mámbõñ mbi bebhak ndũ kemere ne Mandem, mpok Mandem

apet asore bo Israel amuet, chon eyo enkwak ná? Chon enkú be bawú mámpetnsem ndü nepém ke? ¹⁶ Mbák mánkú bret, mánchyé ane báyámbi bákú ntá Mandem, nò bret achak nkem achi bret Mandem nkwo. Ne mbák bakanjánok achi ntá Mandem, nò batábhénok eyo nkwo achi chi ayi.

¹⁷ Mbák mámkpót mbók batap enok ólif mámfere ndü enok ene bápí, mánsot ye batap enok ólif ene bábhíki pí mambat ambi-enok ene bápí, nò nenyíe batap ane bábháré néfù chi ndü enok ene bápí. Bo Israel abhen bápú bo Israel báchi mbó batap enok ene bábhíki pí. ¹⁸ Báké yon ye mmúét ne bo abhen bachi mbó batábhénok ane bákpót bágúébhé ebhi. Mbák báyon mmuet, báké ghokontik be puyé be ke bákémé bakan enok. Bakan enok ke ákémé bhe tēndu báchi chi batábhé enok. ¹⁹ Bákway berem be, “Mandem aféré nyaka mbók batábhénok be ambat bhese ndu enok.” ²⁰ Echí tetep. Mandem aféré nyaka batap enok mbonyune bábhíki noko Mbok Ndíndí éti Yesu Kristo. Mbák chí be bho bápu bo Israel, báchi batábhénok chi éti bábhónó neka ne Yesu Kristo. Báké yon ye mmúét. Cháy ká Mandem. ²¹ Bák ká nò mbonyune tēndu Mandem aféré nyaka mbón batábhénok ene bapi, chon amfere be bho bábhárébhat nkwo mbák bábhíki noko.

²² Ghò yeka ndü Mandem

are bhon berinti ne ndü yi achi kíkírik nkwo ne bo. Achí kíkírik ne bo abhen bákwené ndü bebá. Ke ntá yeka, átòn berinti mbák mándok ambi beka mbó enyü yi áyàn. Mbák épú nò, ákpót be nkwo amfere ndü enok. ²³ Ne mbák bo Israel mángúpsi bati yap mánoko Mbok Ndíndí éti Yesu, Mandem ástò bhò ankú be mámpet mambak batábhénok ene bapi. Yi abhon betan beka nò. ²⁴ Mbák Mandem aféré be bo abhen bápú bo Israel ndü enok ólif ene bábhíki pí abhat ndü ene bápí, mbák yi ákway beka enyíy mbó eyo, nò echi mandú enyíy ntá yi beke me bo Israel ndü nebhuet ane achi nyaka awap, tēndu bò ke bachi mbón batap enok ólif ene bapi.

Mandem ághò bò mankem ntinso

²⁵ Bóma, méyan mändiní enyíy ene echi bhésé bhésé keka mánkaysi be bábhon beyá kebon. Echi be bo Israel abhen bágwóré nyaka bati yap bápú gwót chon yò mpoknkem. Ebhak chon chí kpate beghaka mpok ane mpáy bo abhen bápú bo Israel, abhen Mandem áyábhé, mánoko. ²⁶ Enán émfákárí enyu eyo, Mandem ápeme bo Israel mankem. Echi mbó enyü Ekáti Mandem érem be, “Chon mmu amfú etok Síon ane áfere bo Mandem ndü esonari. Chon yi amfere epíy bébyak Mandem amuet bebhárébhò Jekóp.”

27 “Mpok mféré bebá bhap, chəŋ ene embak mbə enyū nyú nyaka nku ne bho.”

28 Bo Israel bachi bömpap Mandem mbənyune bábhíki noko Mbok Ndíndí ěti Yesu Kristo. ěfakari nə ěti yeka bo bápú bo Israel be mbi ámbák Mandem ámpémé bhe. Ke bo Israel báchí mamuere Mandem mbənyune yi anán ayap nyaka bho ěti bachímbi bhap. 29 ěchí nə mbənyune mbák Mandem ayap mmu ne ayet yi, apú pefe wupsi nti eni ne mmu wu. 30 Ndú mpok ane áfúéré ansem, be bho bápú bo Israel bátəŋ nyaka ntí ne Mandem, ke néne, Mandem ághə bhe ntínso ěti netaŋánti bo Israel. 31 Enyumət ke echi be néne, bo Israel bátəŋ ntí ne Mandem be nkúbhé mbə enyū yi ághə bhe ntínso, ángó bó nkwo ntínso. 32 Mandem aró bo mankem mánchwe ndú kenəŋ ěti netaŋánti enap be yi angə bho mankem ntínso.

Sémbítí Mandem

33 Ghó ká, Mandem achik achá! Neriníndak eni neyá néchá, ne aríní yěntiki enyih. Yě mmu apu kway beriní enyū nkaysi ayi áchí Yě mmu apu riní enyū yi ákə menyih.

34 “Agha aríní enyih ene Acha ákaysi? Agha anán áchí nchye maníé ntá yi?” *

35 “Agha anán áchyé Mandem enyih ené yi áyən Mandem ankeme yi yə?”

36 Yi ke aghoko menyih menkem ne menyih menkem bechi chi ndú betəŋ ebhi, ne menyih menkem bechi chi ndú bechye yi kenókó. Sénchíe yi kenókó mpoknkem. Amen.

12

Munkwo abhəŋ bechye mmuət ntá Mandem

1 Böma, ndu echí mbə enyū nchí rem nəkə, ne ěti ntínso Mandem ne bhese, nchí kwen be bekak berem be mánchye mmuət eyeka enkem ntá yi mbə akap ane achi nepém, ne nyáná, ne ane yi akəŋə. Eyə ke echi esayri mbi bechye Mandem kenókó. 2 Báké koŋo ekakáneko ené bö mmik. Dó ká Mandem ángúpsí nepém eneka. Akə nə ndu áchyè bhe nkaysi nkə. Eyə ékə mändiní enyih ene Mandem áyən. Yó éri, yó ke échyè yi maŋák, ne yó ke éri échá ndú yěntiki mbi.

3 ěti berindu ebhen Mandem átəŋó me, nchí rem ntá yeka mankem be yě mmu akə sət mmuət yi mbə be achá enyū mmu yi achi. Ke ámbəŋ chí nkaysi ane achi chak ěti enyu ene yi achi, békəŋó ení neka enen Mandem áchye yi.

4 Echi nkúbhé mbə mmuət nkwa ane achi amət, yě nə, abhəŋ beyá bepókómuet ne yěntiki epókómuet ebhəŋ ebhi betik. 5 Enyu eyə ke echi ne bhese. Yěndu séyá, séchí mbə mmuət amət mbənyune séchem mmuət ne Kristo. Yěntiki mmu achi ne bati nkúbhé mbə enyū yěntiki

* 11:34 Echi mbə enyū básíní amem ekáti Aisáya 40.13 ne amem Job 41.3.

ερόκόμμετ εχι νε βεχhak.
 6 Mandem achyé yěntiki mmu
 yeεe ayi akap bekoño berĩndu
 ebhi ne bheεe. Yěntiki mmu
 ankε ye ebhi betik ne aywi
 akap. Mbák Mandem achyé
 mmu akap berem kepĩnti
 mmu wu abhōη bekε nō
 bekoño enyu ene yi anoko
 Mandem. 7 Mbák Mandem
 achyé mmu akap bekwak
 bho, ánkwák bho. Mbák
 chí akap betōη bho, ántōη
 bho. 8 Mbák mmu abhōη chi
 akap beye bo nti, eri yi ankε
 nō. Mbák mmu ábhōη akap
 bechye bo menyin, ánkε nō ne
 awó fúú. Ne mmũ ane ábhōη
 akap bebhak mũnti, ánkém
 bo abhen bachi anten yi sayri.
 Ne mmũ ane ábhōη akap
 betōη bo berĩnti, ánké nō ne
 mañák.

9 Kōη ka bati ne ekōη ené
 tetep. Pap ka barak abúabε.
 Kém ká sayri yěntiki eríti
 enyih. 10 Kōη ka bati mbō
 bō nneεket Mandem. Bōη
 ká beyá ekwak ndu bechye
 bati kenókó. 11 Fíé ká betan
 ndu bekε betik, báké bhak
 babhōt. Kε ka betik Yesu
 Acha ne bati ayeka ankem.
 12 Bōη ká mañák ndũ menyin
 ebhen bãbháká nti aré be
 Mandem ankε ntá yeka.
 Bōη ká ekébhénti ndũ mpok
 esōηri. Nik nókó ká mmuet
 mpoknkem. 13 Kwak nókó ká
 bo Mandem abhen eyap épú,
 mãnsyepti nōkō mankō amem
 beket ebheka sayri.

14 Mbák bo báchyè wō
 esōηri eti ochí nkoño Yesu,
 nikmuet be Mandem anjet

bhō. Ké rem be eyak embak
 ne bhō. Nik chí mmuet be
 Mandem anjet bhō. 15 Nák ka
 ne bo abhen bãbhōη mañák.
 Dí ká ne abhén bachi ndũ nedĩ
 kebho. 16 Bák ká eyōη émōt
 ne bati. Báké yoη mmuet, fyé
 ka mmuet ne yě chí bo abhen
 bápú yěnyih. Báké kaysi be
 bāriηi yěntiki enyih.

17 Báké keme bebú amfay
 bebú. Káysi nókó ká bekε
 chi menyin ebhen beri besĩ
 bo mankem. 18 Yěntiki mmu
 yweka abhōη bekε yěntiki
 enyih ene yi ákway bekε be
 ambak kpák ne bo mankem
 mpoknkem. 19 Abhen ekōη, yě
 mmu yweka áké keme kémbé.
 Dō ká Mandem antemsi mmu
 ane ákú nti bebú mbōnyune
 Ekáti Mandem érēm be
 Mandem arem be, “Me ke
 mbōηó békéme kémbé. Me
 ke nchí kap mmu ndũ enyih
 ene yi ákú.” 20 Enyih ene
 bãbhōηó bekε chi bekoño
 enyih ene Ekáti Mandem érēm
 be, “Mbák nsay ānũ mũmpap
 aywe, chyε yi nenyíé. Mbák
 manyiep ákwák yi, chyε yi
 manyiep ányú. Mbák bákε
 nō, ébhak mbō be bātō kefikisĩ
 ngó anti mũmpap aywe,
 ne eyō ékε mũmpap ámbōη
 ntíanwōp.” 21 Báké rō barak
 abúabε ambōη betan amfay
 yeka. Kε nókó ká chí beri be,
 mãmbōη betan amfay barak
 abúabε.

13

*Yěntiki mũnkwo abhōη
 beghok bōbati bhi*

1 Yěntiki mmu yeka abhōη
 beghok bōbati mbōnyune

Mandem ke áyap mmu ane ákèμ etak ne yi ke afyé abhen bachi néne. ² Ndü échí nò, mmü ane átànti ne böbati átànti ne bo abhen Mandem afyé be mankem etak. Bo abhen bákù nò bábhìñi chi ntèmsi amuet. ³ Mmu ane ákù berì ábhíkí bhòñ becháy böbati. Bo abhen bákù bebéptí menyin bábhòñ bebhòñ becháy. Mbák ÿyàn be óké bhòñ becháy ne böbati, bák mmü ane ákù menyin ebhen bechi chak. Mbák ðkù nò, böbati bábhòñ manják ne wò. ⁴ Münti etak ákù chi betik Mandem ndu bekwak bhe. Ke mbák ðkù bebéptí menyin, òbhòñ béchay yi mbònyune betan ebhen yi ábhòñó bépú ndéndem. Mandem achyé yi betan chi be antèmsi nòkò bo abhen bákù bebéptí menyin. ⁵ Mmu abhòñ ye besèpti mmuet ntá böbati. Ne mmu áké kù nò chi ndu áchày be Mandem akè kù bo mántèmsi yi. Ntí achak achi be ntí mmu néghàti yi be eri bekù nò.

⁶ Chi ùti yò ke bächyè nkwo nkábhénti. Böbati bákù chi betik Mandem ndü yèntiki enyìn ene bò bábhòñó bekù. ⁷ Chié yé ka yèntiki münti enyìn ene bábhòñó bechye yi. Mbák chi nkábhénti ke mmu ábhòñó bechye, ányché. Mbák chí nkáp ane mmu ábhòñó bechye ndü menyin ebhen yi ábhòñó, ánkù nò. Mbák mmu abhòñ besèpti mmuet ntá achak, ánséptí mmuet ntá yi. Ne mbák mmu abhòñ bechye kenóko ntá achak, ányché yi kenóko.

Bónkwò bákòñ bati

⁸ Báké kem mmu barèm ke kwò. Barèm amen bábhòñó beròñ ambi bekem bo chi amen bekòñ bò. Mmu ane ákòñ bo ábhàre bebhé Mandem menkem. ⁹ Bebhé Mandem bérèm be, “Óké kwen berwòp” ne, “Óké way mmu” ne, “Óké ghep aghèp” ne, “Óké fye amík ndü enyìní mmu achak.” Ebhé émòt épókò ebhen menkem ne bechak nkwo. Ne ebhé eyò érèm be, “Kòñ nti nkwo mbò mmuet eye.” ¹⁰ Mmü ane ákòñ bo apú kù bhò bebá. Enyu eyò ke echi be bekòñ bo chi bebhàre bebhé menkem.

¹¹ Ndu beròñ ambi, báriní mpok ane sechi aré néne. Mpok ménème ndü kenó akway mbònyune mpok ane Mandem ánaña bereme bhese achí kekwot néne achá mpok ane sébho nyaka menoko Yesu Kristo. ¹² Beti ménan béfuet, ne nywòp nebho beyi. Séndó ye menyin ebhen bo bákù amem ejuri, sénsot menyiní nenu ebhen sébhòñó menu ne bhò ne nywòp ámfay mbò bo abhen mánan báfú ndü ejuri. ¹³ Sémbòñ erítí ekakáneko mbò bo abhen bákò ne nywòp ámfay. Séké chwe ndü bepá ebhen bo mányù mmém mánkwen, ne mámbò barak épúsí. Ne séké fye mmuet ndü baraká kebhuere ne barak épusi achak. Séké chwe ndü bétáná, ne mpabhamík. ¹⁴ Ke dǒ ká Yesu Kristo Acha ámbòñ betan ndü nepém eneka enyu ené bo báyiní bhe mándiní enyu

mmu yi achi mbonyu bayinj
mmu mandinj nden ane yi
afyε amuεt. Ne bākε chyε mbi
ntá berō menyinj ebhen nepēm
nkwāḡwanj nēḡwāka be bo
mānkε.

14

*Bōnkwō bākε byak ne bākε
ji bati*

¹ Sot ka bōnkwō abhen
bābhíkire sene ndū baraká
Mandem amuεt. Ke bākε
kém epáítí ne bhō ḡti ayap
nkaysi. ² Sénsot ndaká
nenyie menyie. Mmū amot
ākway menoko be yēntiki
enyinj éri menyie. Achák
ane ábhíkí sene ndū baraká
Mandem andem be yí ányie
chi nenyié enen bákwanjá.

³ Mmu ane ányie yēntiki
enyinj áké byak ane apu nyie
mbok menyinj. Ne mmū ane
apu nyie mbok menyinj áké
ji ane ányie yēntiki enyinj
mbonyune Mandem aka yi.

⁴ Ōchí agha beji mmōbetok
mūchak? Mmu ane akway
berem be mmōbetok akε
sayri, ne yē chi ebúbε, chí chi-
betik aywi. Mmō betok apú
kwen mbonyune Acha abhōḡ
betan bekε yi ánté sené.

⁵ Mbok bo básot mbok
manywōp be acha achak.
Bachak básot manywōp
ankem be achi enyumót. Eri
mbōḡ mmu angō be enyinj ene
yi ákaysi amem nti eni echí
chak. ⁶ Bo abhen básot mbok
manywōp be acha achak bākε
nō chí bechye Acha kenókó.
Mmū ane ányie yēntiki enyinj
ákε nō chí bechye Acha
kenókó, tēndu áchyε Mandem

bakak ke anyie yō. Ne mmu
ane apu nyie yēntiki enyinj
ákε nō chí ndu áyanj bechye
Acha kenókó nkwo ne áchyε
bakak ntá Mandem. ⁷ Yē
mmu apú nepēm be achi
ndū mmuεt yi. Ne yē mmu
apú gu be achi ndū mmuεt
yi. ⁸ Mbák séchí nepēm, chí
be sēnchíε Mandem kenókó.
Ne mbák ségù, ségù chí be
sēnchíε Mandem kenókó.
Ndū echí nō, ye séchí chí
nepēm, ye ségù gu, séchí chí
awō Mandem. ⁹ ḡtiyō ké Kristo
ágú, ápétnsem ndū nepēm be
ambak Acha ntá bo abhen
báchí nepēm ne abhen bágú.
¹⁰ Ndu echí nō, ndaká yí ójǐ
nti mūnkwō ḡti menyinj ebhen
yi ákε? Yē chí wō nkwo,
ndaká yí óbyak nti mūnkwō
ndū yi ábhíkí ka bekε yēntiki
enyinj ene ókε? Chōḡ beε
mankem sēnte ndū manyé
besí Mandem. ¹¹ Echí mbō
enyū Ekáti Mandem érēm be,
“Acha árem be,
‘Nkúbhé mbō enyu echí tetep
be nchí nepēm, enyu
eyō ke echí tetep
be yēntiki mmu abhōḡ betep
mánén besí bha.
Ne yēntiki mmu abhōḡ berem
ne nnyu ywi be, Me Nchí
Mandem.’”

¹² Echí ye be yēntiki mmu
abhōḡ bete besí
Mandem andem
yēntiki
enyinj ene yi ákε.

*Mūnkwō ake kε nti ankwen
ndū bebú*
¹³ Séké pere ji ye bati
bōnkwō, ke enyinj ene eri
chí be bāke kε yēnyinj ene
ekway bekε nti mūnkwō

ankwen ndũ bebá. ¹⁴ Ndũ bächémé mmæet ne Yesu Acha, membəŋ ndĩŋi sayri be yě nenyíé népú enen nepu pépép besí Mandem. Ke mbák mmu ánkáysí be mbək nenyíé nepu pépép, nə népú bhak pépép ntá yi. ¹⁵ Mbák enyũ enyĩŋ ene wə ónyíe échyè ntĩ mũnkwə esəŋəri, nə əpú pere kə menyĩŋ ne ekəŋ. Žké rə enyũ nenyíé enen ónyíe néntwó ne ménémé ntá ntĩ mũnkwə mbənyune Kristo agu nyaka ěti yi nkwo. ¹⁶ Žké rə be enyĩŋ ene ókáysí be eri éndəp chi enyĩŋ ene bo básət berem ebúbə ěti ye. ¹⁷ Nném enyĩŋ ntá bo abhen Mandem achi Mfə wap puyě chi nenyíé menyie ne mmem menyu. Nném enyĩŋ chi bebhak chak besí Mandem, ne bebhak kpák ne bati, ne bebhəŋ maŋák amen Efónó Bedyere áchyè. ¹⁸ Mbák mmu ákə betikí Kristo enyũ eyə, Mandem ábhəŋ maŋák ne yi, ne bo bərəm be yi ákə sayri. ¹⁹ Eri ye be sémfyé betəŋ ndu beku menyĩŋ ebhen békə sémbák kpák ne bati, ne be sémfyé betəŋ beku menyĩŋ ebhen békwak bati bənkwo mango ndu neka enen bábhəŋə ne Mandem. ²⁰ Žké chəŋti betik Mandem ěti nenyíé. Yěntiki nenyíé chi enyĩŋ ene bo bákway menyie. Ke epu chak mbák ónyíe menyĩŋ ebhen békə bati bənkwo mánkwen ndũ bebá. ²¹ Echi chak be óké nyie nnya, ne be óndə menyu mmém, ne be óndə beku yěntiki enyũ enyĩŋ ene ekway

beku ntĩ mũnkwə ánkwen ndũ bebá. ²² Enyĩŋ ene ókáysí ěti barak ane, dš yə énĩŋi chí wə ne Mandem. Eri echa ntá mmu ane áriŋi be enyĩŋ ene yi ákə echi chak, ne ntĩ eni nepu səŋəri yi amem ěti enyĩŋ eyə. ²³ Mbák mmu ámakati nenyíé enen yi áyən menyie, yě nə, andək ambi anyíe nó, nə abhəŋ bekwéné besí Mandem ne ntĩ be ányie nenyíé enen yi ábhíkí noko be echi chak be yi anyíé. Mbák mmu ákə enyĩŋ ene yi anoko be epu chak, nə ákə bebá.

15

Bənkwo mánku menyĩŋ ebhen bedi sayri nta bə bachak

¹ Bese bho séséné ndũ neka enese, sébhəŋ bekwak nəkə bo abhen bábhíkire sene ndũ neka enap ne Mandem. Séké kə nəkə chi ndiere menyĩŋ ebhen béchyé mmæet eyese maŋák. ² Yěntiki mmũ ywese abhəŋ beku enyĩŋ ene ékə bənkwo mámbəŋ maŋák ndũ bekwak bhə be mángó ndũ neka enen bábhəŋə ne Mandem. ³ Kristo abhíkí kə nyaka chi menyĩŋ ebhen béchyé yimbəŋ maŋák. Ke éfákəri ne yi mbə enyũ Ekáti Mandem érəm be, “Nsək ene bo abhen básəkəti nyaka wə ékwen me amæet.” ⁴ Yěntiki enyĩŋ ene echi amem Ekáti Mandem básĩŋ yə chí ndũ betəŋ bese menyĩŋ ěti Mandem be sémbəŋ ekébhénti ne be mémfyé * bhese ntĩ. Eyə enkə ye sémbaka ntĩ be chəŋ

* 15:4 15.3, ghə Ekáti Bakway 69.9.

bariep Mandem amfú tetep.
⁵ Měnikm̄et be Mandem mmu áchyè ekébhénti ne afyé bho nti, ánkwák be mǎmbak eyōη émōt ne bati bekoηo eriη ené Yesu Kristo árō, ⁶ bé bē mankem mǎnchyé nókó kenókó ne eyōη émōt ntá Mandem mmu áchí chi Yesu Kristo Acha ywese.

Mbok Ndíndí achi ntá bō mankem

⁷ Sōt nókó yé ka yěntiki nti mǎnkwo nkúbhé mbō enyū Kristo ásóré bhe. Eyo ékū bo mǎnchyé Mandem kenókó.
⁸ Nchí ghati bhe be Kristo áká nyaka mm̄et eyi mǔbetok ntá bo Israel ndu betōη bhō be Mandem ábh̄ere bariep ami amen yi afyé nyaka ne bachĩmbi bhap. ⁹ Akū mm̄et yi mǔbetok be bo abhen bápú bo Israel mǎnchyé nōkō Mandem kenókó mbōnyune yi ághó bhō ntĩnso. Echi mbō enyu Ekáti Mandem érēm be, “Ndu échí nō, chōη ndem ye nénti bo abhen bápú bo Israel be, wō achí Mandem.

Chōη nkway nōkō bakwáy ndu bébíti wō.”

¹⁰ Ekáti Mandem epet érēm ndū neb̄h̄et achak be, “Bē bho bápú bo Israel, ηák ka ne bo Mandem”,

¹¹ ne ndū neb̄h̄et achak amem Ekáti Mandem yó épét érēm be,

“Bē mankem abhén bápú bo Israel, bítí nókó ka Acha.

Bo mankem, bítí nókó ká yi.”

¹² Ne Ekáti Mandem epet érēm be ndemekep̄inti Aisáya arem nyaka be,

“Chōη ebhárémō Jése antwó. Atwò bebhak Mfō ntá bo abhen bápú bo Israel, ne chōη mǎmbaka nti be yi ampeme bhō.”

¹³ Měnikm̄et be Mandem mmu ákū be bo mǎmbáká nti ndū menyīη ebhen yi afyé bariep bechye bhese, ánkū be bati yeka ánjwí ne manák ne kpák ndū mǎnókó yi. Enyu eyō, bǎkway berōη ambi bebhaka nti ne yi ndū betan Efónó Bedyere tontó tonto.

Pāl arem ěti betik ebhi

¹⁴ Bōma, membōη ndíñi be beri ebhen bǎkū beyǎ ne be bǎriñi menyīη ěti Mandem sayri enyu ené bǎkway betōη bati bōnkwo. ¹⁵ Ke, amem ekáti ene, nsīη ntá yeka nkebhōη becháy ěti mbōk menyīη mbōnyune nchí yan bétik be bhō. Nsīη enyu eyō ěti

beyǎ berĩndu Mandem ntá ya. ¹⁶ Akū mǎmbák mmū betok Yesu Kristo ntá bo abhen bápú bo Israel mbō nchiakap ane áfú ntá Mandem. Nchí ghati bhō Mbok Ndíndí ěti Mandem bé mánókó yi, ne be mǎmbák mbō akap ane yi áká bésot ne ané Efónó Bedyere ábh̄aré nyánjá ntá yi. ¹⁷ Ndu echi nō, ne ndū mbát mm̄et ne Yesu Kristo nchí kwáy bedep awó anti ěti betik ebhen mǎkū ntá Mandem. ¹⁸ Ndiere ěti enyīη ene Kristo áf̄wéré ntá ya áká ke nchí rem ndū

beyǎ menyū ntá bo abhen bápú bo Israel be mǎngúpsí bepiη ebhap, mankū nōkō mbō enyū Mandem áyāη.

¹⁹ Akū nō ndu áchyé me betan betōη berīη ebhen bétōη

betōη berīη ebhen bétōη

βεταν Mandem ne ndu beka menyinjí maknkay ndü βεταν Εφόνό Βεδυερε βε nnán nnáná beghati bho Mbok Ndíndí έτι Kristo, bebho Yerúsalem kpáte Ilirikóm. ²⁰ Enyinj έχί ene nnán nchí yan nəkō beka, ne enyinj eyō chi beghati bo Mbok Ndíndí έτι Kristo mbān enkem ené bo bábhíkire ghok yō. Ke mbíkí yan beka betik ndü nebhúéréket enen mmu achak. ²¹ Έχί ye mbō enyu Ekáti Mandem έrēm be,

“Chōn bo abhen bábhíkire
ghati bhō
έτι yi mángō yi,
ne chōn bo abhen bábhíkire
ghok
έτι yi, mánjwimem.”

Pāl átí βερω Rom

²² Beyā ndōn ené nti bétwō beghō bhe mbíkí kway beka nō. ²³ Ke néne, ené nnán nnáná betik ndü mban ene enkem, mbōn nti beghō bhe mbō enyū nnán nchí yán beka ndü beyā mamié ane áfúéré ansem. ²⁴ Néne, mbákánti be chōn rídok Spen. Mpok nchí rōn chōn mbōn manák beghat be mbak ne bhe ndu mómbinjí mpok ke ndok nəkō ambi. Ne mpok βερω be akway nəkō, nkaysi be chōn mánkwak me ne enyinj ndü nekō ena. ²⁵ Ke nchí rōn kpik Yerúsalem be nchyé nekep enén bati bōnkwō bátó ntá bo Mandem abhen bachi are. ²⁶ Bōnkwō abhen atú Masidónia ne abhen atú Akáiya bábhōn manák bechye mbok nkáp awap ntá bachébhébhō ndü

nkwō bo Mandem abhen Yerúsalem. ²⁷ Bō babhōn ke bágthō be eri beka nō, ne sayri sayri, bábhōn beka nō tēndu echí be, έti bo Israel bo báchí bo Mandem ke bō abhen bápú bo Israel bágthókō Mbok Ndíndí έti Yesu. Ne báchí nkwō bo Mandem néne, ne Mandem áyēt bhō ne beyā menyinj. Bábhōn ye bekwak bo Israel abhen bachi bachébhébhō ne mbok menyinj ebhen bō bábhōnō. ²⁸ Nnán ngáká ye aré nchyé bhō yēntiki enyinj ene bāto ntá yap, chōn ndok Spen. Ke chōn njambi ntee awu ngō bhe. ²⁹ Ne ndinjí bé mpok ntwō awu, chōn Kristo anjet bhese tontó. ³⁰ Bōma, έti séchi bo Yesu Kristo Acha ne ndü Εφόνό Βεδυερε áká sénkōn bati, nchí nik be mmuet be mānu menikmuet ntá Mandem έti ya ne nti nenkem mbō enyū membōn nchí ka. ³¹ Nik ka mmuet be Mandem anka bō Judeya abhen bábhíkí noko yi báké ka me yēnyinj ebába. Nik ka mmuet be bō Mandem abhen Yerúsalem mánsót nekep enén mérōn ntá yap ne nō ne manák. ³² Eyō éká be me nkway bétwō beghō bhe ne manák mbák Mandem aká, ne bé nkway bebhōn neywēmuet nenti eneka. ³³ Mandem mmu áchyé bho kpák ambak ne bhe mankem. Amen.

16

Pāl átō bakak ntá bōnto abhen etok Rom

¹ Nchí yan māndinjí mómayese Foibe mmu ákú betik ntá Nkwō Kristo ane etok Kenkrea. ² Anán ántwō

awu, syeptí ká yi mbə enyŭ bə Mandem bábhəŋó besyepti nti mŭnkwə, ne mǎnkwak bechye yi yəntiki enyiyi ene échébhé yi. Yimbəŋ anəŋ akwak beyǎ bho, ne yě chi membəŋ nkwə.

³ Kaká ká Priska ne nném ayi Akwila. Bákù nyaka betik Yesu Kristo ne me. ⁴ Báchi bo abhen bákway nyaka beka yě chí newú ndu bəpeme me nké gu. Puyě chi ndiere me ke nchí kaka bhə. Bakwó bho abhen bapu bo Israel bákaka bhə nkwə. ⁵ Kaká ká bənkwə abhen bəchemə nəkə eket eyap, ne mǎnkaka muerəkəŋ awa Epainétos. Yí achi nyaka mmŭ mbi bebhak nkoŋo Kristo atú Esia. ⁶ Kaká ká María mmu ákú beyǎ betik ndŭ nkwə yweka. ⁷ Kaká ká nkwə batí bo Israel bha, Androníkəs ne Júnias bo báchi nyaka ekerékenəŋ ne me. Báchi maném bo ndŭ nkwə bənto Yesu Kristo ne báyambi bebhak bakoŋo Kristo ke mětəwə ansem. ⁸ Kaká ká Ampliátos. Achí mmuerəkəŋ awa ne abhat mmuet ne Acha mbə me. ⁹ Kaká ká Ubános mmu ákú betik Kristo ne me. Kaká ká nkwə mmuerəkəŋ awa Stákis. ¹⁰ Kaká ká Apélis mmu ábhəŋó beyǎ esəŋori éti Kristo ne atəŋ be achi mmu ywi tetep. Kaká ka bo éfo ene Aristobuləs mankem. ¹¹ Kaká ká Heródion nti mmu Israel wa. Kaká ká nkwə bo éfo Nasísos abhen bábharé mmuet ne Acha. ¹² Kaká ká nkwə bakù betik Yesu Acha abhen baghərə, Trifina ne Trifósa. Kaká ká mmuerəkəŋ awa Pésis mmu ákú beyǎ betik

ntá Acha. ¹³ Kaká ká Rúfos mmu achi nném mmú ndŭ nkwə bakù betik abhen Acha. Kaká ká máyi nkwə mmu ásóré me mbə móywi. ¹⁴ Kaká ká Asínkritos ne Flégon ne Hémiş ne Patróbəs ne Hémas ne batí bənkwə bachak abhen bachi ne bhə. ¹⁵ Kaká ká Filológos ne Júlia ne Nérios ne mómáyi ane ngərə, ne Olímpas ne bo Mandem abhen bachi ne bhə. ¹⁶ Kaká ká batí sayri ne ekəŋ Mandem. Bakwó bho Kristo mankem bátə bhe bakak.

Manié Pəl amen ngwénti

¹⁷ Bəma, nchí ník be mmuet be mǎnsət mpok ne bo abhen bátwə ne ákóré nenti eneka ne bákə bo mántiknsem ntá Mandem ndŭ bátəŋ menyiyi ebhen bechi kekúrí ne ebhen bəghókó. Bák ká nekə nesie ne bhó. ¹⁸ Menyŭ bəbhə bapu kə chi betik Acha Kristo. Bákú chi menyiyi ebhen bə babhəŋ bakəŋə. Ne básət chi sérwórényu ne erítí eyəŋonyu berwə bo abhen amík ayap ábhíkire néne. ¹⁹ Ke bo mankem bəghók enyŭ bəghók Mandem, ne eyə échyè me maŋák éti yeka. Nchí yan mǎmbák barinidak be mǎnkə nəkə chi berítí menyiyi, ke bo abhen amík ábhíkire néne bhə be báké kə bebéptí menyiyi. ²⁰ Mandu mpok, chəŋ Mandem mmu áchyè kpák anchye bhe awónem amfay Satan mpok báyátí yi amik. Nchí níkmuet be berindu Yesu Kristo Acha mémbak ne bhe.

²¹ Tíməti mmu ákú betik Kristo ne me átə be bakak.

Batĩ bo Israel bha, Lusios ne Jáson ne Sôsipate bátò nkwo be bakak.

²² Mmε, Tétios mmu Pól ághátí με μεnyih ebhen nsíhí amem ekátí ene nchí to nkwo be bakak mbò nti nkojo Acha.

²³ Gáyos mmu méchòko eket eyi, ne nkúbhé aré kě bõnkwo báchèm, àtò be bakak. Erástos, mbure nkáp etòk ne máyese Kwátos bátò bhe bakak.

Ménìkmuet ndu bebiti Mandem

²⁴ Afók Yesu Kristo Acha ambak ne bhe mankem. Amen. * ²⁵ Sémbítí Mandem. Yi ákway beku be mántán ndũ neka eneka bekojo Mbok Ndíndí ane mǎghàti bo ɛti Yesu Kristo ne bekojo tetep ane nchí ghati bho. Yó achí nyaka bhésé bhésé ndũ erori mpok ke Mandem ákú séríhí yò. ²⁶ Néne, akú bõ betòk menkem mándíhí yò kponorojo mbò enyũ baremé kepinti básíhí nyaka menyih ebhen Mandem mmu achi nepém mpoknkem ághátí bhò. Aghati bhò mánsih bó amik be bo abhen bápú bo Israel mánkojo enyih ene yi árèm be mánoko yi ne mangók nòkò yi. ²⁷ Kenókó kémbák ntá Mandem mmu árhí wu menyih menkem mpoknkem. Séchyè yi kenókó ɛti enyih ene Yesu Kristo áká. Amen.

* 16:24 Mbok bekátí ebhen básíhí nyaka ne amò bébhíkí bhòh ndòh ane.

Ekáti Pōl ené mbi ntá Nkwō Kōrint

Pōl átō bakak ntá bakoŋo Yesu abhen Kōrint

¹ Mē Pōl mmu Mandem áyábhé bé mbák mũnto Yesu Kristo ké nchí nsíŋ ekáti ene. Mandem abhíní mé békoŋo nkaysi ayi yimbōŋ. Nchí fá ne manó ywesé Sosténes. ² Sésìŋ ntá yeká bō nkwō Mandem awu etók Kōrint. Sésìŋ ntá yeká bo Mandem ábhíní, akú māmábák nyáná bé māmabak bōbhi. Akú māmábák bōbhi mpoknkem ndū bābháré mmuet ne Yesu Kristo. Ne nkúbhé enyu eyō ké yí ákú ne yěntiki mmu ane ábháré mmuet ne Yesu mbānkem. Nó chí yěntiki mmu ane ápú rō ménikmuet ntá Yesu Kristo anchye nōkō yí kenókó. Yí Yesu ké achí Acha ywese ne abhak Acha ntá yěntiki enyū mmu wu ane ághòk chí ne yí. ³ Mandem Eta yesé ne Yesu Kristo Acha mántōŋ bé berĩndu, mánychye bhe kpák.

Pōl ákaka Mandem eti Bō nkwō Kōrint

⁴ Mpú rō béchye bakak ntá Mandem mpoknkem eti berĩndu ebhen yi átōŋó bé ndū bābhát mmuet ne Yesu Kristo. ⁵ Ayet béká bō nkwō abhen Kōrint ndū babhi ankem. Sayri sayri, akú mändíní menyiŋ ebhen bo abhen bābháré mmuet ne Yesu bābhōŋ berĩni. Ne achyé bhé akap béghátí bho menyiŋ

ebhén yí ákú mändíní. ⁶ Echí enyuyō mbōnyune akap ané Mandem áchyé bhé átōŋ bé mbok ane séghátí bhé eti Yesu Kristo achwe amem bati yeka sayri. ⁷ Ne eyō ékú bé ndū bāchi ne amík ambi mánōŋ Yesu Kristo Acha ámpétnsem, bābhōŋ yěntiki akap ané Efónó Bedyere áchyé. ⁸ Chōŋ Eta Mandem ankú bé mǎnte kpirí te ndū ngwenti, kebhōŋ bekwéné ndū nywōp enen Yesu Kristo Acha ápétnsem. ⁹ Mandem apú rō bekú nó ntá yeká mbōnyune yí ákú yěntiki enyiŋ ené yí árémé bé yí ákú. Ne yimbōŋ ké ábhíní bhé be māmabak mmuet ne Yesu Kristo Acha ywese.

Akóré áchi néntí Bōnkwō abhen Kōrint

¹⁰ Bōma, ndū nnyén Yesu Kristo Acha, nchí ník be mmuet bé mändó békem kefē ne bati, māmábák eyōŋ émot. Ebhíkí rí be ákóré ámbák néntí eneká. Nchí ník be mmuet, bák ká ntí némót, mǎkoŋo nōkō chí nkaysi amot. ¹¹ Bōma, nchí rem nó mbōnyune mbok bo abhen báfú eket Klóe bághátí mé kroŋoroŋ, bé bātán ne bati. ¹² Enyiŋ ene mēyán bekú mändíní chí be bāchí ndū bakwó, bābhák beyōŋ beyōŋ. Mbok ayeká bárēm be, “Bákōŋo chí Pōl”, bāchák be, “Mēkōŋo chí Apólos”, abhénéfú be, “Mēkōŋo chí Píta”, ne nkwó áchák be, “Mēkōŋo chí Kristo”. ¹³ Mbép kpík be, mmū ákwáy békóre Kristo ndū bakwó? Ghatí ka mē. Mē Pōl ké bágó ndū

ekotákátí ěti yeká ke? Yě mmũ yweka achí ane bájwítí yí ndũ nnyén Pǎl? ¹⁴ Nkáká Mandem bé mbíkí jwiti yě mmũ yweka ébhíkí fuét chí Kríspōs ne Gáyōs. ¹⁵ Yě mmu yweka apú kwáy ye berem bé menjwítí bhé ndũ nnyén ena bé mǎmbák bakonjo bha. ¹⁶ Mhm, njwítí nyaka nkwo Stefánas ne eket eyi enkem. Mbíkí rinji bé njwítí yě mmu achák. ¹⁷ Kristo abhíkí tó mé bejwiti bho. Ató mé chí bé ngátí nókó bo Mbok Ndíndí. Ne mpú sot chí nerinjindak enen bō mmik ne sérwǎrényu bégháti bho Mbok Ndíndí mbonyune mbíkí yánj bé betanjá newú enén Yesu ndũ ekotákátí mémbák ndéndem.

Yesu chí betanj Mandem ne nerinjindak Mandem

¹⁸ Ndínjǐ sayri bé mbok newú Yesu ndũ ekotákátí chí echinjti ntá bō abhen báchí ndũ mbi newú. Ke ntá yesé bō Mandem ápeme, séghò betanj Mandem ndũ newú Yesu. ¹⁹ Ekátí Mandem éghàti bhese be Mandem ārem be, “Chonj nchonti nerinjindak enen barijindak ne kebonj eken bō abhen báchí mbō mmu ane ághò menyinj chí ndu ékírísú.”

²⁰ Ndũ échí nó, nerinjikepi enen barijindak néchí fá? Batonjó bebhé Moses bárinjǐ yí? Bō mmik abhen bákónj békem epúítí báchí kpík bō agha? Mandem atonj bé nerinjindak enen bō

mmik néchí ndéndemé ndak. ²¹ Mandem mmu árinjǐ yěntiki enyinj abhíkí ka bé bō mmik mánsót chí ndyere kebonj ekap mándinjǐ yí. Yí arem bé āpeme chí bō abhen mánoko Mbok Ndíndí ané bhesé séghàti bhō, yěndu mbok bho básòt Mbok Ndíndí chí mbō echinjti. ²² Mbok Mandem áchí mbō epōndak ntá bo Israel ndũ báyanj béghò erinj ené éfù amfay ke mánoko bé Mbok Ndíndí achí tetep. Bō Grik mánoko chí enyinj ené ékò ndónj ámót ne nerinjindak enap. ²³ Ke séghàti bho chí bé báway Kristo ndũ ekotákátí. Ne mbok yó ákú batí bo Israel átáká amem. Ne bo abhen bápú bo Israel básòt yó chí mbō echinjti. ²⁴ Ke bō abhen Mandem áyábhé be mámbák abhi mpoknkem, yě chí bo Israel, yě chí bo abhen bápú bo Israel, bárinjǐ bé amwet Yesu Kristo ké bo bághò betanj Mandem ne nerinjindak Mandem. ²⁵ Nkaysi Mandem ane bakwānwānj básòt bé chí epōndak, chí nerinjindak enén néyá tontó néchá nerinjindak enen bō mmik. Ne betik Mandem ebhén bo básòt bé bépú yěnyinj, bébhonj betanj ebhén béyǎ béchá betanjá bō mmik.

²⁶ Bōma, báké ghokontik menyũ bo be báchí nyaka mpok Mandem ábhinjǐ bhe. Puyě beyǎ bheka ké bachí barijindak ndũ neyinjǐ ane bō mmik. Puyě beyǎ bheka ké báchí nyaka maném bo, ne puyě beyǎ bheka ké

báfú nyaka ndü besáyri maneréket. ²⁷ Mbəŋ Mandem kě áyábhé bo abhen bápú bariŋindak besí bə mmik bé mámbák böbhi. Akə nó bé ntíanwóp ámbák ne bə abhen básət mməet eyap mbə bariŋindak. Ayap nkwó bə abhen bábhíki bhóŋ betan besí bə mmik bé ntíanwóp ámbák ne bə abhen bábhóŋó betan. ²⁸ Mandem ayap nkwó ndéndémé bho abhen bə mmik bábyák mbə be bápú yěnyin. Akə nó bé menyin ebhén bə mmik bákáysí bé bó kě bébhóŋó menwəp béké pere bhák yěnyin. ²⁹ Ndü éhí nó, yě mmu apú kwáy bépanyu besí Mandem. ³⁰ Mandem aywintí kě ákú bé mǎnkway bébhát mməet ne Yesu Kristo. Yí kě apet ákú be Yesu ányché bhe nerinindak enén tetep, ne eti Yesu kě Mandem ásóré be mbə bə abhen báchi chák besí bhi. Akə besé sémbák pépép, bakwap tí. Yesu ré kě ákú bé séndóp chí bo Mandem ne achye nepém eni békú besé séké pere bhák ndü kesémé bebú. ³¹ Eti eyə, kě éhí mbə enyü básiní amem Ekáti Mandem be, “Mmü ane áyan bépanyu, ámpányu chí eti enyin ene Mandem Acha ákú.”

2

Pəl aghati bho eti Kristo mmu agú ndü ekotakáti

¹ Bəma, mpok ntwó awu ntá yeka, mbíki twó bégháti bhe Eyəŋ Mandem mbə mmu ane ábhóŋó sérwərənyu, ne mbíki twó mbə mmü ane

achí ndinindak. ² Mpok nchi awu, nkə nti ena bé mpú yan ndiní enyin echak, ébhíki fəet chi berem eti Yesu Kristo ne, sayri sayri eti newú enen yí ágú amfay ekotakáti. ³ Ntwə nyaka awu ené yě betan bépú ne me ne mbóŋ beyə becháy, ngwet nəkə gbagbágbak. ⁴ Ne mpú sət nyaka chí nerinindak enen bə mmik ndu betəŋ, ngati nəkə bhe Mbok Ndíndí ndu nchi nu bekə mǎnókó. Éfóŋó Bedyere kě ásóré betan ebhi ákú mǎngó bé enyin ené ségháti bhe éhí tetep. ⁵ Eyə étəŋ bé puyě nerinindak enen bə mmik ke nékú bábhóŋó neka ne Yesu. Chi betan Mandem.

Nerinindak Mandem

⁶ Yě nó, mpok séhí ne bo abhen mǎnán báséné ndü mbi Mandem, ségháti bhó chí menyin ebhén béchye bhó nerinindak, ke puyě nerinindak eken bə mmik. Ne épú bhák enyü nerinindak enén bə abhen bábhóŋó betan fá amik, betan ebhen béfəere fəet. ⁷ Nerinindak enén né ségháti bho chí enén néfù ntá Mandem. Néhí bhésé bhésé enyu ené bo bábhíki riní nyaka nó. Te ndü mpok ane mmik ábhíki re bho, Mandem anán aghókó nyaka nó abhəre ntá yesé ndu békwak besé sémbóŋ kenókó. ⁸ Bə abhen bábhóŋó betan fá amik bábhíki riní nyaka yěnyin eti nerinindak Mandem enen. Mbə bariŋí nyaka

ěti nerinǵindak Mandem enen mbú bábhíkí gó Acha yweſe mmu ábhónó kenókó kenkem ndũ ekotákátí. ⁹ Ěti eyo kě básinǵi amem Ekátí Mandem be, “Menyinǵ ebhen yě mmu ábhíkí kaysi bé chǵnǵ mémfakari wáwák, bó kě Mandem átónǵtí ábhúré ntá bǵ abhen bákǵnǵ yi.”

¹⁰ Mandem áká séndinǵi menyinǵ ebhen. Efónó Bedyere mmu yí átó kě áká séndinǵi bhó. Efónó Bedyere arinǵi yěntiki enyinǵ, arinǵi yě chí menyinǵ ebhén béchí te amem ntǵ Mandem. ¹¹ Ndiere efónó mmu ke ékwáy bérinǵi nkaysi ane áchí yí anti, mmu achák apú kwáy bérinǵi yó. Enyu eyo kě échí ne Mandem, ndiere Efónó Bedyere kě arinǵi nkaysi ane áchí Mandem anti. ¹² Ne Mandem áchyé bhese chí Efónó yi yimbǵnǵ, puyě chí efónó ene éfú fá amik. Mandem ato bhese Efónó yi be Efónó yi ankwak sendinǵi berítí menyinǵ ebhen yi áchyé bhese ěti berintǵi ebhi. ¹³ Echí yé be mpok séghàti bho menyinǵ ebhen Mandem áchyé bhese, sépú kǵ nǵ chí ne nerinǵindak enen néfú ntá bakwǵnǵwǵnǵ. Efónó Mandem kě áká sendinǵi menyinǵ ebhen sérèm. Ne séghàti menyinǵ ebhen béyinǵi Efónó Mandem chí ntá bo abhen Efónó Mandem achi ne bhǵ. ¹⁴ Mmu ane Efónó Mandem apu ne yi, apú kway bebǵnǵ akabhé menyinǵ ebhen béfù ntá Efónó Mandem. Apú kway berinǵi

bhǵ, ne bebhak chi epǵndak ntá yi, mbǵnyune ndiere Efónó Mandem kě áká mmu andinǵi bhǵ. ¹⁵ Mmu ane Efónó Mandem achi ne yí, ákwáy berinǵi menyinǵ ebhen menkem, ke bǵ abhen Efónó Mandem apu ne bhǵ, bápú kwáy berinǵi menyinǵ ebhen mmu ane Efónó Mandem achi ne yi áká. ¹⁶ Echí mbǵ enyũ básinǵi amem Ekátí Mandem be, “Agha ákwáy bérinǵi enyinǵ ené échí anti Mandem Acha? Agha ákwáy béchyé yí manié?” Ke mbák chí bhese bǵ bho Efónó Mandem áchí ne bhese, sébhǵnǵ enyũ nti enén Yesu Kristo áchyé bhese.

3

Akǵré áchí néntí bakonǵo Yesu

¹ Bǵma, mpok nchí awu ne bhe, mpú kwáy nyaka beghati bhe menyinǵ mbǵ mmu ane árèm kepǵ ntá bo abhen Efónó Mandem achi ne bhǵ. Mbǵnǵ nyaka beghati bhe menyinǵ chí mbǵ mmu ane árèm kepǵ ntá bo abhen mánóko Eyǵnǵ Mandem, ke bǵkonǵo chí nepém enen fá amik mbǵnyune bǵchí nyaka mbǵ bǵ abhen bábhuét amǵ ndũ nepém eneka mbǵ bakonǵo Kristo. ² Mbǵnǵ yé bédik nyaka be chí ne nébhi, puyě ne nenyié mbǵnǵ mbǵnyune bábhíkí re kwáy nyaka bo abhen mǵnyile nenyié mbǵnǵ. Kpátě echǵnǵ bábhíkí re kwáy bo abhen mǵnyile nenyié mbǵnǵ. ³ Bábhuét chí mǵmbǵ mbǵnyune nkaysi

yeká abhúét chí ndũ menyinjí mmik. Bábhōj mpabhamík ne bati. Bágwà ne bati. Eyo épú tōj nó bé nkaysi yeká abhúét chí ndũ menyinjí mmiki ne? Chí enyu eyo. ⁴Mbák mbək ayeká bárēm chí bé bákōjō chí mé Pōl, báchák mándeme nəkō chí bé bákōjō Apólos, nó étōj bé bāchí chí mbō bō mmiki ne.

⁵ Apólos achí kpík agha? Me Pōl nchí agha? Besé séchí chí bō betok abhen Mandem átó be sénkú mánókó Yesu. Yěntiki mmu ywesé ákú chí ebhi betik ebhén Mandem áchyé yí ánkú. ⁶ Mpi erítí mbwót amem bati yeka, Apólos amíákátí manyiep aré. Ke Mandem ké ákú mbwót ángó. ⁷ Mmu ane ápi mbwót ne mmu ane ámyákati manyiep aré bápú yěnyij, Mandem mmu ákú mbwót ángó ké ákú yěntiki enyij. ⁸ Mmu ane ápi mbwót ne mmu ane ámyákati manyiep aré bāchí enyu émót, mbonyune bākú chí enyij éré émót. Mandem ákap yěntiki mmu wap békōjō ebhi betik ebhén yí ákú. ⁹ Séchēm amō ndũ betik Mandem. Ne bāchí mbō nkí Mandem, ane sékú betik amem, bāpét bābhak mbō eket ene Mandem áté.

¹⁰ Mandem achyé mé akap, mbo betik awu ntá yeká mbō esáyri nte beket, ngoko nebhúérémik bétée eket sayri, ne néne, mmu achák áte eket aré. Ke yě agha ane áte eket ndũ nebhúéréket enō, abhōj bésót mpok, ante yō sáyri. ¹¹ Yesu Kristo ké áchí

nebhúéréket enén bábhōj bétée eket aré. Ne yí ké áchí nebhúéréket enén bāghókó bábháré. Yě nebhúéréket néchák népú enen mmu ákway béghóko. ¹² Mbək bho básòt pú ne silbha ne batay ŋaŋaŋ bétée eket ndũ nebhúéréket enō. Báchák básòt menək ne tákō ane nnya ényie ne tákō ane nnya ébhère aré ndu bétée eket ndũ nebhúéréket enō. ¹³ Ke ewak ene Yesu ápètnsem fá amik, betik ebhen yěntiki nte-beket ákú bífù kponoroj. Ewak eyo, Mandem ákú ngó ántōj enyũ betik ebhén yěntiki mmu béchí. ¹⁴ Mbák ngó ábhíkí sōj betik ebhén mmu ákú ndũ nebhúéréket enō, chōj Mandem ankap yí ndũ betik ebhi. ¹⁵ Ke mmu ane ngó ásōjō betik ebhén yí ákú ndũ nebhúéréket enō, ábhōj chí ménémé. Mandem ápeme enyũ nte-beket wu, ke ábhák chí mbō mmu ane áróbhé chí mandú bésōjō amem eket, ke anōne, afú, eket ésōjō kurukotok.

¹⁶ Bē bakojo Yesu bāriŋj sayri bé bāchí mbō ekerákap Mandem ne bé Efōjō Mandem achí ne bhe. ¹⁷ Mbák mmu ánhōjntí ekerákap Mandem, chōj Mandem ánaŋa yí. Mandem ánaŋa yí mbonyune ekeré Mandem ébhōj bebhak chí ntá yi aywintí, ne be bakojo Yesu bāchí ekerákap Mandem eyo.

¹⁸ Dō ká bérwó mmhet yeka! Mbák ye mmũ yweka akáysí bé achí ndijindak békōjō nkaysi bō mmik, éri yí ánjíbhírí ámbák mbō mmu

ane ábhíkí riñi yěnyin ntá bõ mmik. Chõñ eyõ énkwak yí ambak ndiñindak, békõño nkaysi Mandem. ¹⁹ Nchí ghati bhe nó ne ntí be enyiyin ené bõ mmik básõt mbõ nerinĩndak chí echinĩti besí Mandem. Echí nkúbhé mbõ enyũ básinĩ amem Ekáti Mandem be, “Mbõk bo bákáysí bé báchí barinĩndak. Ke nkúbhé nerinĩndak enap kě Mandem ásõt bédép bó amik.” ²⁰ Ndũ nebhuet achák amem Ekáti Mandem, básinĩ be, “Enyiyin ené bõ mmik bákáysí bé chí nerinĩndak, épú yěnyin besí Mandem.” ²¹ Yě mmũ yweka áké pá yé nnyu eti bõ abhen Mandem átó mankwák yi. Bábhõñ bérinĩ bé yěntiki mmu ane Mandem áchyé bhe, achyé ntá yeká mankem, ne yěntiki enyiyin ené Mandem áchyé bhe, échí chí ntá yěntiki mmũ yweka. ²² Mandem ato bhe batõñ mbõ me Põl, ne Apólos ne Píta bé sénkwaák bhe. Mandem aghókó mmik be ánkwaák bhe. Yěntiki enyiyin ené éfákari ne bhe ndũ nepém enen, ne yě chí ndũ mpok ane mmu ágú ékwák be. Yěntiki enyiyin ené echí néne ne yě chí ene étwò ambi étwó be chí ne beri. Menkem chí ebheka. ²³ Ke Kristo ke abhõñ bhe. Ne Mandem ke abhõñ Kristo.

4

Bõnto Kristo

¹ Měyán mãnsót me ne Apólos mbõ bõ betok Yesu Kristo. Mandem achyé bhese tetep ywi ane áchí bhésé bhésé

bé sénkũ bo mánjwimem. ² Enyiyin ené échí aré chí be mũbetik ane báfyé yí enyiyin awó bé ánkém sayri, abhõñ betõñ chí-betik aywi bé yí achí mmũ tetep. ³ Ke mbák chí mé, yěntiki enyiyin ené bārēm eti ya, eyõ épú chye me esõñori anti, yě chí bé bo báchák kě báyanñ béréem enyũ mmũ betok menchí. Membõñ mpú kwáy béréem bé nchí esáyri mũbetok, ne mpú kwáy béréem be nchí ebéptí mũbetok. ⁴ Mpú ghõ yě bekwéné ebhén béchí ne membõñ. Ke eyõ ébhíkí tõñ bé mbíkí bhõñ bekwéné, Acha aywintí kě átàn mé, puyě chí membõñ. ⁵ Ebhíkí rí yé bé mmu ántàn ntí ené mpok ábhíkí re kwáy. Nywõp Yesu ápètnsem, chõñ ankũ yěntiki enyiyin ené échí amem ejuri néne émfú kponõron. Mpok yõ, chõñ ankũ yěntiki nkaysi ane áchí mmu anti amfú kponõron. Mpok eyõ chõñ Mandem ambiti yěntiki mmu békõño ebhi betik ebhen yi áká.

⁶ Bõma, menyiyin ebhen né mēghati bhe béyĩñi me ne Apólos. Ntí achí be mãngók enyiyin aré, ndu békõñó chí enyiyin ené básinĩ amem Ekáti Mandem. Ebhíkí rí bé mãmpányu eti mbõk bõbatí, mãmbyaka nõkõ báchák. ⁷ Wõ mmu ópanyu, agha ághátí wó bé õchá bo báchák? Mmu yweká ane ábhõñõ enyiyin ené puyě Mandem kě áchyé yí yó, chí agha? Mbák Mandem ke áchyé yěntiki enyiyin ene

yěntiki mmu ywεká ábhónó, ndáká yí bǎpányu mbó bé menyin ebhén bǎbhónó, bǎbhōn bō chí ndū betan ebheka?

8 Pú bǎrem be mǎnán bǎbhōn yěntiki enyin? Mǎnan bǎjwí ne akap ane Efónó Bedyere áchyè bhó! Bǎkwen bafó, yěndu sépú bafó. Ke enyin ene mǎyan chí be mǎmbák bafó tetep ndū baraka Mandem be bese bōnto Yesu nkwo sémbák bafó ne bhe. ⁹ Echí mbó be Mandem ákú besé bōnto Yesu sémbák bō abhen bǎchókó nnet nenti bōnkwo mankem. Séchí mbó bō abhen bǎré ká ebéptí ndak, manyé ákwén bhó, bǎpókó ye bhó bérón beway besí bo mankem, besí bō mmik ne besí bǎngel. ¹⁰ Besé bōnto séchí bechiní bho ndū séchíe bapém yesé ntá Kristo, ke be bachí barińındak ndū bǎbhǎré mmuet ne Yesu. Séchí mbó bō abhen Mandem ábhíkí chyε bhó betan, ke be bǎbhōn betan. Bo bǎchyè be kenókó, ke bǎway bhesé wáy. ¹¹ Kpátě echōn, séchí bo nsay ne nchebhe manyier menyu ne nden befyε amuet. Séchí bō mantem, ne eket ené mmu ywese ábhini bé eyi épú. ¹² Séperé bhón nenyíé sénán sékpót nsóní ndu beka betik ne amó. Mpok bo básòkòti bhesé, sènik chí mmuet bé Mandem ánjét bhó. Ne mpok bo bǎchyè bhesé esōjori, sékèp chí nti. ¹³ Mpok bo bǎrēm bebéptí menyin éti yesé, sékème bhó chí ne eyōjō ekōn. Sérōp chí kebí besí bō mmik.

Kpát tē echōn, sérōp chí mbó menyiní ebhen mányó beto ndū ebhwóré menyiní.

¹⁴ Mpú sín be menyin ebhen chí ndu beka ntíanwóp ánkém bé éti menyin ebhen bǎka. Nchí sín chí béchyé be maníé mbonyune bachí bōbha abhen nkónó tontó. ¹⁵ Yě bǎbhón chí beyá bo bǎchák abhen bátōn be menyin éti Kristo, bǎbhōn chí chí amot. Bǎbhōn chí chí amot mbonyune be bho bǎbhǎré mmuet ne Yesu Kristo néne, me ké ntwó ngátí nyaka bhé Mbok Ndíndí ke mǎnókó. ¹⁶ Mènikmmuet ntá yeka bé mǎnkónó epin eyá mbó enyū mmó ákōjō epiní étayi. ¹⁷ Éti eyō ké nchí tó bé Tímōti mmu áchí mówa ndū ábhǎré mmuet ne Acha mbó me. Nkōn yí tontó, ne achí mmú tetep. Nchí tó yi be antwō antik be enyū nepém ena, mbó mmū Yesu Kristo nechi, nkúbhé mbó enyū mētōn bōnkwo yěntiki ebhak.

¹⁸ Ndíní be mbak eyeka bǎpányu mbonyune bǎkaysi be mpú pere kway bétwō beghō bhe. ¹⁹ Ke mbák chí nkaysi Mandem, chōn ntwó awu mandú mpok. Ne nnán nchwóp awu, chōn membōn ndíní mbák bō abhen bǎpā nó nyu bǎchí chí bō nyu wúwú, ne mbák betan Mandem béchí ne bhó tetep. chōn ndíní. ²⁰ Nchí rem nó ne ntí be bǎriní bé Mandem achí ne mmu mbó Mfō aywi chí mbák betan Mandem béchí ne yí ndū

νεπέμ ενι. Επού wenti chí ndũ ερίτι εγωήonyu γόγó. ²¹ Ενυιη ενε báyan̄ chí ενε? Báyan̄ ntwó awu chí ne ékpa awó, ke chí ne εγωη petii betōη be nkōη be tetep?

5

Báké ka mmu ane abhōjō epō epīη ámbák ne bhe

¹ Cháá! Bághátí mé epúsí ené échí néntí eneká. Ne enyũ epúsí ενε, yě chí bō abhen bábhíkí noko Mandem bápú kwáy béká be émbák ndũ nkwo wap. Mmu áre bhare ne ngoré étáyi ná? ² Ne mámpa nōkō chí nyu? Pú enyīη ενε bábhōjō bébhak chí ndũ nedī-kebho? Bábhōη béfére mmu ane ákú εγω enyũ epōndak ndũ nkwo yweka. ³ Yēndu mpú awu ne bhe besí ne besí, nchí ne bhe mbonyune nti ena néchí awu ne bhe. Ne nnán̄ mkpōt nnyé mmu ane ákú awu ndak, ⁴ ndũ nnyén̄ Yesu Kristo Acha, ne nchi bhák ne bhe ndũ nkaysi ya mpok báchem ndu bechye Mandem kenókó. Chōη betāη Yesu Acha ywese mémbak nkwo ne bhe. ⁵ Fíé ká mmu ane ákú awu ndak awó Satan, bé árchōηtí mm̄et yi. Anán̄ ambak awó Satan, chōη Satan anchōηti mm̄et eyi. Kē ka enyu εγω ne manō yweka, be Mandem ampeme efōjō eyi ndũ nywōp enen Yesu Acha ápetnsem.

⁶ Ndaká yí bápányu? Bábhíkí rin̄i bé mandú yís ane báfyé ndu fláwa ane bábay ndu béghaη pōfpóf,

ákū fláwa amwōt ke? ⁷ Feré yé ka bebú bhō am̄et, bé béké go mentaka ndũ nkwo yweka. Feré ká bebú ebhō bé yēntiki mmũ yweka ambak pépép ne nti nemōt. Din̄í ká be newú Yesu ndũ ekotákátí nékū bakoηo Yesu bārōp chí pépép besí Mandem. Yí Kristo, achí mbō mōnkwōmen ane bo Israel básōt nyaka manchye mbō akap ntá Mandem ndũ mpok ane mányie Epā Nekīηi. ⁸ Sēndó ye yēntiki enyũ bebú, bé bebú béké gó ménjwí ndũ nkwo aywesé. Sēnkú nókó chí beri, sēnkoηo nōkō mbi Mandem ne nti némót. Chōη εγω énkū sémbak mbō bret ane kebhoη yís ane bo mányie nyaka mpok Epā Nekīηi. Enyu εγω kē besé nkwo sébhōjō ményie Epā Nekīηi mbō bō tetep abhen bapu ápú ne bhó.

⁹ Ndũ ekátí ενε njámbi ntō bhe, ngátí bhé be báké bhōη yēnyīη bekū ne bo abhen bákū barak epúsí. ¹⁰ Mpú rem chí ēti bō abhen bápú bakoηo Yesu, yě bachi chí bo epusí, yě chí bō abhen báfyé amík ndũ menyīη bo bácháak, yě bághēp, yě chí bo abhen bábhōjō bōmandem bécháak. Mpú rem ēti bō mmik mbonyune mbák mmu ándēm bé apú chem mm̄et ne bhó, abhōη béró mmiki ne. ¹¹ Enyīη ενε nsījī nyaka bekū be mándījī chí bé báké bhōjō yēnyīη bekū ne mmu ane árēm be yí achi nkoηo Yesu, yě nō, ankū nōkō menyīη mbō barak epúsí, ne béfyé amík ndũ menyīη bo bácháak, ne

bebhōη bōmandem báchák, ne berem bebépti menyih ēti bo báchák, ne yē chí bebhak nyūmém, ne begher agher. Yē chí nenyié, báké nyié ne enyū mmu wu. ¹² Mbíki bhōη betan bétán bō abhen bápú bakoηo Yesu. Bābhōη bétán chí batí bō nkwō abhen bákū bebépti menyih mbō ebhen. ¹³ Mandem kē ábhōηō betan bétán bo nefi, ne chōη yí antán bō. Ke émbák chí bhe bō nkwō Yesu, manká mbō enyū Ekáti Mandem érēm be, “Bābhōη beféρε mmu ane ákū bebú ndū nkwō yweká.”

6

Ebhíki rí beku manyé ne nti mmū nkwō

¹ Ekò ná ke mmu yweká ansot ndak andak besí bataná manyé abhen bápú bakoηo Yesu mpok yí ábhōη ndak ne nti mmū Mandem, ené yí ábhōηō berōη ntá batí bo Mandem? ² Bē babhíki rinji be ewak émót, chōη bo Mandem mántán bō mmik ke? Mbák bābhōη betán bō mmik ewak émót, bōbekpíkiri abhen báchí nénti eneká kē bapú kwáy bétán kē? ³ Bābhíki rinji bé ewak émót, chōη beε bo Mandem séntan bōángel? Bāru bekpíkiri abhen bābhōη ne batí ndū nepém enén fá amik kē báchá be bétán? ⁴ Mbák yē mmū yweka abhōη menyū bekpíkiri ebhō, áké sot bō besí bo abhen bābhíki bhōη kenókó besí bōnkwo Yesu bé mántán bō. ⁵ Nchí rem nó bé ntíanwōp ánkém bé. Yē

ndiηindak apú ndū nkwō yweká ane ákwáy menyúre bo nkwō abhen bābhōηō ekpíkiri ne batí ke? ⁶ Cháá! Mmu Mandem ánkú manyé ne nti, bé bo Mandem mándak mánte besí bo abhen bābhíki noko Yesu Kristo mántán bō?

⁷ Mbōη beku manyé ne nti, étōη bé mánán bākwen ndū mbi Mandem. Mmu ánká bekwéné ebhén nti ákú yí, nō éber ke? Mmu ányié wó nsem amot, eyo énkū yí? ⁸ Ne be babhōη bákū batí bekwéné, mányie nōkō batí bō nkwō nsem amot.

⁹ Bābhíki rinji be yē ewak, Mandem apú bhák Mfō ntá bō abhen bápú chak ke? Mmu áké rwo mmuet. Yē agha ane ákū barak epasi, yē agha ane ákōηo bōmandem bachak, ne bakwené berwop, ne yéntiki mbakanem ane ákū kebharé ne nti mbakanem ne yéntiki ngoré ane ákū kebharé ne nti ngoré, ¹⁰ ne yē agha ane ágher agher, ne yē agha ane áchí nyūmém, ne yē agha ane árēm bebépti menyih ēti bo báchák, ne yē agha ane áchi ngép ntántan, menyū bo bhō mankem bápú kway bebhak ndū nkwo bho abhen Mandem achi Mfō wap. ¹¹ Ne nkúbhé enyu eyo kē mbok yeká báchí nyaka. Ke néne, Efónó Bedyere anán asó bebú bhēka aféré, akū bé mambák bo Mandem. Ne ēti enyih ené Yesu Kristo Acha ákú, Efónó Bedyere akū nkwo bé be mambák chak besí Mandem.

Mandem achyé bhesé mmuet bé sēnchē yí kenókó ne

γο

12 Mmu ákwáy béré m be, “Mbōη ngāngan bekū yēntiki enyīη ené nkōjō.” Echí tetep, ke échí nkwó tetep bé puyē yēntiki enyīη kē ékwáy bék wák bhe. Mbōη ngāngan bekū yēntiki enyīη. Ke enyīη ené mēbhák nsem anten eyi épú. 13 Mmu achák ákwáy béré m be, “Mandem aghókó nenyíé chí bé mányíé mámfyé menie, aghoko menie be nenyíé nemfuet are ke nénchwe mmu amuet.” Echí tetep, ke ewak émot, Mandem ákū be menie béképerε bhak, nenyíé nk wō keperε bhák. Mandem abhíkí ghoko mmuet nk wá chí ndū barak epúsí. Aghókó mmuet yesé chí bé sénkōjō Yesu Acha ne yó. Ne yí Yesu Acha kē áchyè bhesé menyīη ebhen bék wák mmuet eyεε embak sayri. 14 Mandem ákú nyaka Yesu apetnsem ndū nepém, ne ndū betan ebhi, chōη ankū besé nk wó sémpetnsem ndū nepém ne mmuet ekō.

15 Bābhíkí rinjī bé nk wó Kristo mankem chí mmuet Kristo? Eri yé bé mmu ánsót mmuet ane áchí epókómuet Kristo anchyε ntá ngoré-nekō? Wáwák! 16 Bābhíkí rinjī bé mmu ane áchémé mmuet ne ngoré-nekō, arōp chí mmuet amōt ne yi? Echí enyu eyō mbōnyune Ekáti Mandem eghati bhese be, “Bō bati apay, bārōp chí mmū amōt.” 17 Ke mmu ane ábháré mmuet ne Yesu Acha, ábhōjō nkaysi amōt ne yi.

18 Báké bhōjō yēnyīη bekū

ne barak epúsí! Bebú bék hák menkem ebhén mmu ákū bék híkí bhōjō ndak ne mmuet mmu. Ke mmu ane ákū barak epúsí, áchōηti chí mmuet eyi yimbōη. 19 Bābhíkí rinjī bé mmuet eyeka chí ekerákap Mandem ené Efōjō Bedyere áchōkō aré? Mandem achyé bé Efōjō Bedyere be ámbák ne bhe, néne, bārōp chí bo Mandem. Bāpet bāpu ndū mmuet eyeka. 20 Mandem aku be ne beyā nkáp, bābhōjō yé bechyε yi kenókō ne mmuet eyeka.

7

Menyīη ebhen sébhōjō bérīηi eti nebhay

1 Nchí yāη bégháti be eti menyīη ebhen bābhébhé me ndū ekáti ené básījī. Nká ne bhe bé érí mmu ánhókō kebháy ngoré. 2 Ke tēndu beyā bo abhen bābhíkí bhōjō nebhay bābhōjō mamō bekū epúsí, yēntiki mbakanem abhōjō bebhay ngoré anchōkō ne yí, ne yēntiki ngoré ámbōjō aywí nném anchōkō ne yi. 3 Nném abhōjō béchyε mmuet nta ngoré ywí, ne ngoré abhōjō bechyε mmuet nta nném, mbō enyu éyāη. 4 Ebhōjō bebhak nō mbōnyune puyē ngoré kē ábhōjō mmuet eyi, chí nném. Ne puyē nném ke ábhōjō mmuet eyi, chí ngoré. 5 Ngoré ne nném báké kan ye bati kebharé, ebhikifuet ndū mpok ane báká eyōη emōt be báyan bebhwé ndū nenikímuet ntá Mandem. Mpok γο ánāη ámfuét, bābhōjō bepεt bechem

mmæet, be Satan áké rwo bhe mǎnkwén ndũ nemō ndũ bápú kway bekem mmæet.

⁶ Mpu rem nó chí béfyé bé ebhé bé bábhōj bekem nó, nchí chyε be chí maníé, ⁷ be yěntiki mmu ámbák ndũ mmæet eyi kebhōj ngoré mbō me, ke yěntiki mmu abhōj aywi akap ané Mandem áchyé yi. Achyé mbək akap bébhōj nebhay, achyε báchák chí akap béchókō ndũ mmæet eyap kebháy nebhay.

⁸ Ntá bō abhen bábhíkí bhōj nebhay, ne mánkwésé, nchí rem be mándóp mmáérémæet ayap mbō me.

⁹ Ke mbák mbək bho báchí ndũ nkwo yweká abhen bápú kwáy békém mmæet, éri bé mámbōj nebhay. Éri bé bó mámbōj nebhay echa bechókō nō, ekwaká kebhuré endu nōkō bhō anti.

¹⁰ Néné, nchí fyé ebhé ntá yěntiki mmu ane ábhōjō nebhay, ne ebhé ene éfú chí ntá mbōj Yesu Acha. Ngoré abhíkí bhōj bérō nném ndũ nebhay. ¹¹ Ke mbák ngoré aró nném, abhōj béchókō ndũ mmæet eyi, kebháy mmu achák. Mbák épú nó, ámpétnsem ntá nném aywi. Mbakanem nkwo abhíkí bhōj bérō ngoré ywi ndũ nebhay.

¹² Enyij ené mēghati bhe néne éyijí yěntiki mmu ane ábháy ngoré ane ápu nkoj Yesu, ne membōj ké nchí ghati bhe yó, ébhíkí fú chí ntá Yesu Acha. Yěntiki mǎnkwō ane ábhōjō ngoré ane abhíkí noko Yesu, ke ngoré wu akōj béchókō ne yí, nném áké rō

yí ndũ nebhay. ¹³ Ne mbák ngoré ane ásíkí nti ne Yesu abhōj nném ane ápu nkoj Yesu, ke nném akōj béchókō ne yí, ngoré wu áké rō yí ndũ nebhay. ¹⁴ Ntí achí bé nepém ngoré ane achi nkoj Kristo nekway bekem nném ambak mmũ Mandem. Ne nepém nném ane achí nkoj Kristo nekway bekem ngoré ywi ambak mmũ Mandem. Mbō épú nó, mbá bō bheka bápú kwáy bebhak bo Mandem. Ke ndũ échí nó, Mandem ásōt bōbhap mambak bōbhi. ¹⁵ Ke mbák mmu ane ápu nkoj Yesu, yě chí mbakanem, yě chí ngoré, áyāj bérō nti, mándó yí ándók. Embák nó, ebhé Mandem épú kém yě chí ngoré, yě chí mbakanem, mbōnyune Mandem ápu yāj yěnyij ene énsōjóri nti móywi amem. ¹⁶ Bē baghoré abhen bachí bakoj Yesu, barinjí ná mbák ěti eyeká ke Mandem ákwáy bépeme maném abheka abhen bábhíkí noko Mandem? Ne be babhakanem abhen bachí bakoj Yesu, barinjí ná bé ěti yeká Mandem ákwáy bépeme baghoré bheka abhen bábhíkí noko Mandem?

Yěntiki mmu abhōj bébhare nepém eni mbō mmu Mandem

¹⁷ Enyij ene bábhōjō berinjí chí be yěntiki mmu abhōj bébhare nepém eni mbō enyũ Mandem áyāj yí ambak. Ené ké échí ebhé ené nchí chyε bōnkwō mankem yěntiki ebhak. ¹⁸ Mbák mánāj básyep nyaka mmu ke Mandem ábhijí yí, áké

nu bebhak mbə mmu ane bábhíkí syep yí. Ne mbák mmu achí ane Mandem ábhíní yí ene bábhíkí re syep yí, áké nu bé mánsíep yí bekoŋo epin ene bo Israel. 19 Nchí rem nó mbənyune yě básyep mmu yě bábhíkí syep, eyə épú kwak ndü yě mbi. Nném enyin chí bébhure bebhé Mandem. 20 Yěntiki mmu yweká ándóp enyü yí áchí nyaka mpok Mandem ábhíní yí ámbák nkoŋo Yesu. 21 Mbák əchí nyaka chí nsem mpok Mandem ábhíní wó, eyə éké səŋəri ntí ene amem. Mbák əbhəŋ mbi beku bé óké pere bhák nsem, dók ambi. 22 Báké ghəkəntik be nsem ane Mandem ábhíní apet apú nsem besí Mandem. Mbənyune abhat mməet ne Yesu Acha, ne apet apú ndü kesemé bebú. Ne mmu ane apú nsem fá amik, ndü Mandem abhíní yí, arəp chí nsem Yesu Kristo. 23 Mandem aku bhe ne beyá nkáp aféré ndü kesem. Bărəp chí basem Yesu Kristo. Báképerə ku ye mməet eyeka basem ntá bə mmik. 24 Bəma, éri ye bé yěntiki mmu yweká ándók ambi bebhak ndu nte ane yí áchí nyaka mpok Mandem ábhíní yí.

Bakwäy bho ne mánkwésé

25 Enyin ené mēghati bhe néne éyíní bakwäy bho ne mánkwésé. Puyě chí enyin ené éfú ntá Yesu Acha. Nchí ghati bhe chí enyin ené nkáysí. Ke bábhəŋ beghok mé mbənyune

nchí mmu ane nchí rem ndak mángók, ne ntí bé Yesu Acha achí ne me. 26 Bényiní esəŋəri ené échí ndü mpok ane, nchí rem bé mmu ane áchí ndü mməet mməet eyi, ámbák mbə enyü áchí. 27 Mmu yweka ane ábhónó ngərə, áké rə yí. Ane ábhíkí bhón ngərə, áké nu bébháy ngərə. 28 Ke mbák mmu yweká abhay ngərə, abhíkí ku bebú. Ne mbák mónkwen ngərə abhay nném, abhíkí ku bebú. Ke diní ká bé bə abhen bábhay nebhay bábhəŋ beyá esəŋəri fá amik, ne nchí yán chí beku be báké chwe ndü esəŋəri. 29 Bəma, enyin ené mēyán mändíní chí be manywəp ané Mandem áchyé bhesé ábhíkí pere yá. Eyən ye bé bébhó néne, yěntiki mmu ane ábháy ngərə ámbák mbə mmu ane ábhíkí bhón ngərə. 30 Ne bə abhen báchí ndü nedí kebho babhəŋ bebhá k mbə bə abhen bápú ndü nedí kebho. Ne yěntiki mmu ane maŋák áchí ne yí, ámbák mbə mmu ane maŋák apú ne yí. Ne yěntiki mmu ane ákú menyin, ámbák mbə mmu ane ábhíkí bhón menyin. 31 Ne bo abhen bábhónó enyin beku ne menyiní mmik, báké noko menyin ebho, mbənyune mmiki ne áfere fəet ne menyin ebhi menkem.

32 Mbíkí yán be mambón menyin ebhen besəŋəri bati yeka amem. Mmü ane ábhíkí bháy ngərə, afyé ntí ndu beku betik Acha Yesu, ne ákaysi

bekú chí menyiy ebhen beka Mandem ambon manák ne yi. ³³ Ke nkaysi mmu ane ábháy ngoré ábhák chí ndũ menyijí mmik. Ayan beka chí menyiy ebhen beka ngoré ywi ámbón manák ne yi. ³⁴ Mmu wu ábhón ye chí bati ápáy. Mónkwen ngoré ne baghoré bachak abhen bábhiki bhón manem bafyé ntí chí ndũ betik Acha Yesu. Yéntiki mmu wap áyan béchye ntí ne mmuet nkem chí ntá Mandem. Ke nkaysi ngoré ane ábháy nném, ábhák chí ndũ menyiy mmik, ne áyan beka chí menyiy ebhen beka nném aywi ambon manák ne yi. ³⁵ Nchí rem menyiy ebhen ndu bekwak bhe, puyě chí ndu bechet bhé mbi. Nchí yan chí bekwak mánkó ndũ mbi ané achi chak ne be yéntiki mmũ yweka anka betik Acha ne ntí nemot.

³⁶ Béyiji mmũ ane áti bebhay ngoré, mbák agho be abhon bebhay ngoré ndũ beyá ekwak béchi yí anti ne apu kway bekem mmuet, ne mpok áfuet, éri bé ámbáy ngoré. Bébú bepu are. ³⁷ Ke mbák mbón mbakanem aka ntí eni bé yí apú pere bháy ngoré ane yí áti, ne ákwáy békém mmuet, nó aka sayri ndũ ábhíki bháy ngoré. ³⁸ Echí yé bé mmu ane ábháy ngoré ane yí áti, aka sayri. Ke mmu ane áchókó kebhay ngoré, aka enyiy ené éri échá. ³⁹ Ngoré abhon bebhak ne nném aywi te ndiere newú. Ke mbák nném agu, abhon ngangan bebhay yéntiki mmu achák

ane yí ákónó. Ke mmu wu abhon bebhak chí mmu ane áchí nkonjo Yesu Acha. ⁴⁰ Ke ndũ nkáysí ya, éri echa be ngoré ane nném éywi ágú anchako enyu eyo, yi ke bhay nném. Ne me nnókó bé Efónó Mandem ké áchyé mé nkaysi ane.

8

Nenyié mandem nse

¹ Néne, béyiji enyiy ené básijí éti nenyié bōmandem nse, enyiy ené mbónó bégháti bhe chí be échí tetep mbo enyũ bāréme be, “Besé mankem sérijí enyiy.” Ke enyũ nerijí eno nékà mmu anjon noko mmuet. Enyiy ené échye bō nkwo Yesu betán chí ekon. ² Mmu ane akáysí bé aríj, áton chí bé abhíki rinj menyiy ebhen Mandem áyan yí ándijí. ³ Ke mmũ ane akon Mandem ke Mandem arinj mbo aywí mmu.

⁴ Béyiji nenyié enen báchye ntá bōmandem nse, besé mankem sérijí bé mandem nsé apu yenyiy ne abhíki bhón nepém. Mandem amot ke achi, achák apú. ⁵ Menyiy béchi amfay, béchák béchi fá amik ebhen bo básot mbo bōmándém. Beyá menyiy béchi enyuyō ne mbak bho básot bō mbo bafō bhap. ⁶ Ke ntá yese, sérij be Mandem amot ke áchí. Yí chí Eta ne yi ke ághókó yéntiki enyiy. Aghókó bhese be sémbák bōbhi. Yesu Kristo Acha achí nkwo chí amot. Mandem afueré ntá yi ke ághoko yéntiki enyiy, ne

nepém enese néfù chi ntá yi. 7 Ke yëndu sérínjì bé mandem nsé abhíkí bhónj nepém, mbək bho báchí ndü nkwo ywese abhen bábhíkí rinjì nə. Mpok mányìe nenyíe mandem nsé, ébhək amem bati yap chí mbə be bəmandem nsé chí bəmandém abhen bábhónj nepém tetep. Ne ndü bábhíkí re sene ndü mbi Mandem, bákaysi bé nenyíe mandem nsé néchənti bó besí Mandem. 8 Echí tetep bé nenyíe népú kwáy beka besé sembák kékwót ne Mandem. Mbák sényie nenyíe, eyə épú kwak bhesé. Ne mbák sébhíkí nyie nenyíe, eyə épú kə bhesé yənyinj. 9 Bəbhənj ngənganj ményie yəntiki enyinj ené bəkónj. Ke sət ka mpok bé bəké kə mmu ane ábhíkí re sene ndü mbi Mandem ánkwen ndü bebú eti enyinj ene mányie. 10 Sénsót bé mmu ane ábhíkire sene ndü Eyənj Mandem aghə wə mmu órinjì menyinj ebhen ndü óchí amem eket mandem nsé ónyie nenyíe. Wə órinjì bé eyə épú kə yənyinj. Ke ókaysi bé épú kə yi ánkwen ndü ntá ane menyie nenyíe enen bachye ntá mandem nsé? Mbák émfákárí nə, épú chənti nti eni amem besí Mandem? 11 Ne enyinj ené wə mmu órinjì enyinj óká, échənti nepém mmu ane ábhíkí re sene ndü mbi Mandem. Ke óké ghəkəntik bé yí wu chí nti manə ane Kristo ágú eti yi nkwo. 12 Dinjì yeka bé, mbák mmu áká nti mmu nkwo bebú, anchənti

nti eni enen nebhiki re tan amem, nó áká Kristo nkwo bebú. 13 Eti yə, mbák nenyíe enen ményie nebhənj beka nti mmu nkwo ánkwen, chənj mkpík ndə menyie nnya ndu nepém ena, təndu mpu yan beka nti mmu nkwo ankwen.

9

Betikí munto Yesu ne enyü babhónj békém yi

1 Mbíkí bhónj betanj beka yəntiki enyinj ené méyanj beka ke? Mpú munto Yesu Kristo? Mbíkí ghó Yesu Kristo Acha ywese ne amík ke? Pú betik ebhá ke beka báchí bakojo Acha? 2 Yé émbək chí bé bo báchák bábhíkí ka bé nchí munto Yesu Kristo, be bərinjì be nchí munto Yesu. Nebhat ane bábháré mməet ne Yesu Acha, átənj bé nchí munto ywi tetep. 3 Menyinj ebhen mbónj bəghati bə abhen bərəm be mēpú munto Yesu chí be 4 besé bənto sepú bo abhen sekway menyie, senyu menyinj ebhen bəchyè wu bhesé eti betik ebhén sékə ke? 5 Besé sébhíkí bhənj ngənganj bebhay baghəré be yəntiki mmü ywese ánkó nókó ne ngərə ane achi nti mmu nkwo, mbə bənnə Yesu Acha ne mbə Séfas ne bənto bachak? 6 Ke chí ndiere Banábas ne me ke séchí bənto abhen sébhónj beka betik ne amó yesé ke sémbónj nenyíe ményie? 7 Ntiki mmu ábhák ntemé nenu ke kechye yí nkáp ne menyinj bəchák? Ntiki mmu ábhənj nki ke yí kebhənj betanj bəsət nenyíe enen yí áféré aré anyie?

Ntiki nchiki mpɔŋ abhíkí bhón betan ményú nébhí mpɔŋ?

⁸ Enyiŋ ene ndémé puyě chí nkaysi bō mmik. Pú enyiŋ éré émót ke ebhé Mandem éré mé? ⁹ Ne básin ndũ bebhé Moses be, “Mpok ane mpɔŋ ákù betik ebhi, bábhíkí bhón bégwót nnyu ywi bé áké nyié mbwót ane yó áyáti be amfu ndu bekwɔp.” Mandem arem enyiŋ ene chí ɛti mpɔŋ ke?

¹⁰ Pú Mandem arem enyiŋ ene chí ɛti yesé? Tɛtɛp, básin yó amem ɛkátí Mandem chí ɛti yesé mbonyune éri bé mmu ane ákwáná nki ne mmu ane áféré nenyíé ebhi mámbáká nti bé báchyè bó enap nenyíé, ndũ enen bɔ báféré ebhi. ¹¹ Séghátí bhe Eyɔŋ Mandem mbɔ mmu ɔpì mbwót ebhi. ɛbep be bē bho bábhɔŋ nsáy ndũ betik ebhese mánchye bhese nenyíé ne menyin bechak ke? ¹² Mbák báchyè bo báchák nenyíé, pú besé sébhɔŋ betan bébhɛp be menyin écha bo bachak abhɔ?

Yě nɔ, sébhíkí bhɛp be menyin mbɔ enyu sébhónó bebhɛp. Séká yěntiki enyũ esɔŋɔri. Eyɔ éri ntá yesé échá békũ enyiŋ ené ékwáy bechet be mbi beyiŋi Mbok Ndíndí Kristo. ¹³ Bábhíkí riŋi bé bō abhen bákù betik amem ekerákap Mandem, nenyíé enap néfù chí aré? Ne bō abhen báwáy nnya ené bo bátwò ne yó mbɔ akap, bábhɔŋ nenyíé ndu nnya ené bó báwáy? ¹⁴ ɛchí enyu émót mbonyu Yesu Acha areme be, “Nenyíé mmu ane ághàti

Mbok Ndíndí nébhɔŋ bэфú ntá bo abhen Mbok Ndíndí ane yi aghati bho áyèt bhɔ.”

¹⁵ Yěndu échí nó, mbíkí rem bé mánkwák me ne yěnyiŋ. Ne mpú sín ekátí ene ndu békũ mántó me menyin. ɛchí sayri be ngú esɔŋɔri échá me bebhɛp bé menyin. Mbíkí yán yě mmu ankũ nképerɛ dep awó anti be méghàti bho Mbok Ndíndí nkebhɛp bɔ mánkwák me. ¹⁶ Puyě béghàti bho Mbok Ndíndí, ke ákù me mpányu, mbonyune eyɔ chí betik ebhén Mandem areme be membɔŋ bekũ. Ne mbák mbíkí ghati bho Mbok Ndíndí, ébèp ntá ya éncha! ¹⁷ Mbɔ membɔŋ kě njábhé betik ebhen, mbú éri bé bo mánchyé mé akap ndũ betik ebhá. Ke mēkù chí betik ebhén Mandem ayabhe me, afyé bhó amɔya, ne mbɔŋ bekũ bhɔ. ¹⁸ Nsáy ya achí yé bé yi ndũ betik ebhen? Nsáy ya achí chí manák amen mbɔŋɔ béghàti bho Mbok Ndíndí ndéndem, nke yán nsáy ane ngati Eyɔŋ Mandem ábhónó bébhɔŋ.

¹⁹ Mmu ane nchí nsem nta yi apú. Yě nó, membɔŋ nkũ mmwét eya nsem ntá yěntiki mmu ndũ nchí yan békwák beyá bo mántwó ntá Yesu Acha. ²⁰ Mpok nchí ne bo Israel, nchí bhák mbɔ mmu Israel ndũ nchí nu békwák bhó mánsikinti ne Yesu. Mpok nchí bhák ne bō abhen bákòŋɔ bebhé Moses, nchí bhák mbɔ bhɔ yěndu mpú anten bebhé Moses, ndũ nchí nu bekũ bó mántwɔ ntá

Yesu Acha. ²¹ Mpok nchí bhak ne bõ abhen bápú bo Israel nchí kə mēnyīŋ chí mbə mmu ane ápú koŋo bebhé Moses, ndũ nchí nu bék wák bó mántwə ntá Yesu Acha. Ene ébhíkí tŋŋ bé mpú bhæere bebhé Mandem. Ebhé Yesu Kristo achye kě nchí koŋo. ²² Mpok nchí bhák ne bõ abhen bábhíkí re sene ndũ mbi Mandem, nchí bhak mbə bhó ndũ nchí nu bék wák bó mántwə ntá Yesu Acha. Nká bebhak yěntiki enyīŋ ntá bõ mankem, ndũ nchí nu bébhŋŋ yěntiki mbi bék wák bó mántwə ntá Yesu Acha, yí ampémé bhó. ²³ Nchí kə mēnyīŋ ebhen menkem chí bé Mbok Ndíndí ěti Yesu Kristo ántáká mbānkem, ne bé Mandem ánjet mé nk wə ne beri ebhen bo abhen bákŋŋ Mbok Ndíndí bábhŋŋ.

²⁴ Báké ghəkŋntik be mpok bejet ntiet, beyá bo bájèt, ke ndiere mmu ane ájéré áchá bati kě ábhŋŋ akap. Nchí ghati ye bhe bé mamfyé betan bejět ntiet enyu ene bákway bébhŋŋ akap. ²⁵ Yěntiki mmu ane átoŋti mmæet ndu bejet ntiet ane bebhŋŋ akap, ákem mmæet ndũ yěntiki enyīŋ. Bákə nŋ ndu bebhŋŋ akap ane átát ánhŋŋti. Ke akap ané sənũ bebhŋŋ, chí akap ane ábhak mpoknkem. ²⁶ ěti yŋ kě nchí jet téé bérŋŋ ndũ ngwenti. Mpú mbə mmu ane áté bédép ěkwót ne nti, ke andə yí, andep nəkə chí mbúép. ²⁷ Ke nchí den mmæet ne yěntiki enyũ esŋŋri be mbŋŋ mbi bekem mmæet ndũ

yěntiki enyīŋ. Nchí yan be ndũ ngwenti, Mandem ake rŋ me ansem, me mmu ngati bho Mbok Ndíndí, ansət bo bák hák.

10

Sət ka mpok ne enyīŋ ené éfákári nyaka ne bo Israel

¹ Bõma, mbíkí yan māngókŋntik enyīŋ ene éfákári nyaka ne bachĩmbi bhesə mpok bákə ne Moses amem baso. Mandem akə ekpəkó nebhan ěkúti bhŋ, Manyu Chu akəre bebhe bépáy bákó amik bápé bárók ebhe échák. ² Ebhák chí mbə bájwítí bhó amem nebhan ne amem Manyu, bé mámbat mmæet ne Moses mũnti wap. ³ Bó mankem béré nyíé nkúbhé nenyíé maknkay enén nífũ ntá Mandem. ⁴ Ne bŋ mankem mányú nkúbhé manyiep maknkay amen áfũ ntá Mandem. Nkúbhé manyiep méré kě bó mányú mbənyune manyiep amen áfũ ndũ setárebhé esén sékə nyaka ne bhŋ kě mányú. Ne setárebhé esə sébhák Kristo. ⁵ Yěndu bág hŋ mēnyīŋ ebhŋ nŋ Mandem ákə ntá yap, beyá ebhap béré kə chí mēnyīŋ ebhén bekə Mandem ámbé nti ne bhó. ěti yŋ, beyá bhap bágú amem baso, berene bhap bérŋp aré, mbāŋ ne mban.

⁶ Mēnyīŋ ebhen bэфákári nyaka ne bachĩmbi bhesé chí bé mēnsémtí nókó bhesə be séké ŋwaka bekə bebéptí mēnyīŋ mbə bó. ⁷ Ne báké koŋo bŋmandem nsé mbə enyũ mbək eyap bákə nyaka, nkúbhé mbə enyu básíní

amem Ekāti Mandem be, “Bo báchókò ndũ epa mányie, mányú, báfáte bábhen bepð babhen épúsí.”⁸ Sébhíkí bhónj béchwé ndũ barak épúsí mbò enyũ mbòk eyap bákù nyaka, ékú nká bo esa nsem éráť (23000) ndũ nkwó wap bágú ndũ nywəp némót.⁹ Sébhíkí bhónj mémó Acha mbò enyũ mbòk eyap bákù nyaka, ékú Mandem ató nnyó, ne nnyó ere waytí bó.¹⁰ Ne séké bhak bð enywíntí mbò enyũ mbòk eyap báchí nyaka, ékú ángel newú ananja bho.¹¹ Menyij ebhen menkem, ebhén béfákáří nyaka ntá bo Israel, béchí chí berij ntá bo báchák. Ke ntá yeŕe, básij menyij ebhen be ménsémtí nókó bhesé bé yéntiki mmu ánsót mpok néne, ené ngwenti mmik arəbhe kekwoť.¹² Yéntiki mmu ane ákáysí bé atée sayri, ánsót ye mpok bé áké kwén.¹³ Ke dijí ká be yéntiki nemə enen nétémérí mmu yweka, chí enyũ nemə enén nénánj nétémérí bo báchák nkwo. Mandem apú nók bebhəre bariəp ami, ne apú kwáy berə yé nemə néntwó ntá mmu yweka enen netanə necha yi. Mpok nemə néntwó ntá mmu yweka, Mandem átəj yi mbi bé yi ántanə ancha nemə enə, ante kpírí ke kwen.

¹⁴ Abhen ekəj, ndũ échí nó, báké fyé yé amə ndũ barak mandem nsé.¹⁵ Báchí bð abhen bábhónj kəboj. Bè bábhəj mánjijí beghə mbák enyij ené mérəm épú tetəp.¹⁶ Mpok sényie nenyíé Acha,

sésət nkóp mmem sénchye bakak ntá Mandem, besé mankem sényú. Nekə ane sékə nó, pú séchəm mməet ne batí ndũ manəj Kristo? Ne mpok sébəkəti brét sényie, pú séchəm mməet ne batí ndũ mməet Kristo?¹⁷ Ekpəkó brét éməť ke echí. Yéndu besé séyá, séchí mməet aməť, mbənyune besé mankem sényie chí brét ére aməť.¹⁸ Yijí ká bo Israel, bəwəy nnya mánchye mbə akap ntá Mandem. Pú bo mankem abhen mányie nnya yə báchəm mməet ne Mandem amfay efeme akap ndũ akabhe wu?¹⁹ Mbəj enyij ené mēyāj bekə mändinjí chí yí? Chí bé mandem nsé ané bð abhen bábhíkí rijí Mandem báchyè akap nta yi abhəj betanə ke? Ke chí bé nnya ené báchyè mbə akap ntá mandem nsé echa nnya échák?²⁰ Wəwák! Enyij ene mēyən bekə mändinjí chí be akap ané bð abhen bábhíkí rijí Mandem báchyè, báchyè chí ntá befónj bebúbəbə, puyé chí ntá Mandem. Ne mpú yāj mánchəm mməet ne befónj bebúbəbə.²¹ Bəpú kwáy besət nkóp Acha mánjibhiri mməet mányú nəkə mmém befónj bebúbəbə. Ne bábhiki bhəj ményie nenyíé Acha, mánjibhiri mməet mányie nəkə nenyíé befónj bebúbəbə.²² Kwáé! Bəyən bekə bebəntí Mandem mémbák ne bhesé mbə enyũ bo Israel bákú nyaka? Bákáysí bé sétan séchá Mandem ké?

23 Bārēm bé bábhōŋ ngāngan bekū yēntiki enyiŋ. Kē puyē yēntiki enyiŋ kē ékwák mmu. Ne bārēm bé bábhōŋ ngāngan bekū yēntiki enyiŋ, kē puyē yēntiki enyiŋ kē ékwák mmu ántāŋ ndū barak Mandem. 24 Yē mmū yweka áké kē enyiŋ ené ékwák yí aywintí. Mmu yweká aperé ká enyiŋ, ánká chí enyiŋ ené ékwák bo báchák nkwó.

25 Bākwáy ményié yēntiki nnya ane bātí esié, kebhép mbák chí nnya ane báchyé mbō akap ntá njō fú. Ebhíki ri be mánká enyiŋ ené échōŋti bati yeka amem. 26 Nchí rem nó mbōnyune básin amem Ekáti Mandem be, “Mandem kē ábhōŋó mmik, ne menyin menkem ebhén béchí aré.” 27 Mbák mmu ane ápú nkoŋo Yesu ámbíŋí mmu yweká eket eyi ndū nenyíé, ne mmu wu anka bérōŋ, ánāŋ ándók, ányié yēntiki enyiŋ ené bábháré yí besí. Aké bhep mbák chí nenyíé enen báchyé mbō akap ntá njōfú. Ebhíki ri be yí ankū enyiŋ ene ekway bechōŋti nti eni amem. 28 Kē mbák bághátí wó be, “Nenyié enen chí nenyíé mandem nsé”, kényié nó. Nékwáy béchōŋti nti mmu wu amem. 29 Mpú rem nō chí ŋti nti mmu yweká. Nchí rem chí ŋti nti mmu achák wu. Mmu ákwáy bérēm be, “Ndaká yí enyiŋ ené échōŋti nti mmu achák amem ébhōŋó békan me bekū enyiŋ ené mbōŋ ngāngan ndū mmūét eya?” 30 Mbák mēchyé Mandem bakak ke nnyié nenyíé ndaká yí mmu

ábhōŋó béchōŋti nnyén ena? 31 Nchí ghati ye bhe be yē mmū yweka ányie chí nenyíé, yē enyiŋ kē yí ányū, abhōŋ bekū yó enyu ené bo bághō mánychye Mandem kenóko. 32 Yēntiki mmū yweka abhōŋ bébhare nepém eni enyu ené nepú chye mmu áchák esōŋori ndū eni nepém, Yē chí mmu Israel, yē chí mmu ane ápú mmu Israel, ne yē chí bō nkwó Mandem. 33 Membōŋ nchí kē enyu yō. Nchí nu chí bé yēntiki mmu ámbōŋ maŋák ne yēntiki enyiŋ ené mékà. Mpú kē chí enyiŋ ene membōŋ nkōŋó ne ené érí ntá ya. Menyin ebhen bérí ntá bo bachak kē mékà, mbōnyune nchí yaŋ bō mántwō ntá Mandem be yí ampeme bhō.

11

1 Njókó ká epin eya, mbō enyū mēŋōkō epiní Kristo.

Enyū bo bábhōŋó bebhak ndū mpok nenikímuet

2 Nchí bítí bhe tontó bé bākaysi me ndū yēntiki enyiŋ ne bākōŋo sayri menyin ebhen ntōŋó bhe. 3 Kē enyiŋ échí ené mēyāŋ mándíŋí. Kristo achí mūnti yēntiki mbakanem, mbakanem achí mūnti ngōré aywi, ne Mandem achí mūnti Kristo. 4 Mbakanem ane yē ánik chí mmūet yē ághati chí bho menyin ebhen bífú ntá Mandem, mbák ákà nō ntí kútí, nō apú chye Kristo mūnti ywi kenóko. 5 Ne ngōré ane, yē ánik chí mmūet yē ághati chí bho menyin

ebhen béfú ntá Mandem, mbák ákù nò kekuti ntí, nò apu chyε münti ywi kenókó, ne achí enyumət mbə ngoré ane ámú ntí. ⁶ Mbák ngoré apú yan bekuti ntí, ámkpik andək mamu wu. Ke tēndu mému ntí chí enyinjí ntíanwóp ntá ngoré abhəŋ yé bekuti ntí. ⁷ Mbakanem abhíkí bhəŋ békúti ntí ndü mpok nenikimuet tēndu Mandem ághókó mbakanem be ámbák mbə yimbəŋ ndü beyä babhi. Mbakanem abhəŋ bekú bo mangó menwəp Mandem, ke ngoré átəŋ chí menwəp ebhen nném ywi. ⁸ Bě bərinjí bé mbakanem abhíkí fú ntá ngoré, ngoré ké áfú ntá mbakanem. ⁹ Ne Mandem abhíkí ghoko mbakanem žti ngoré, ke aghókó ngoré žti mbakanem. ¹⁰ Ndu échí nò, ngoré abhəŋ bekuti ntí ywi mbə eriŋ betəŋ be yí achi anten nném ywi, mbənyune bəangəl báyiŋi. ¹¹ Yēndu echi nə, besé bo sébháré muet ne Acha sérinjí bé ngoré apú ndü muet eyi, achí antené mbakanem. Ne mbakanem apú ndü muet eyi, achí antené ngoré. ¹² Echí enyu eyə mbənyune, ngoré afú chí amuet mbakanem. Ke néne, ngoré ke ábhe mbakanem. Ne báké ghəkəntik be menyinj menkem béfú chí ntá Mandem. ¹³ Bě babhəŋ māngati me ndak ane: échí sayri be ngoré ánikmuet ntá Mandem nenti bənkwo kekuti ntí? ¹⁴ Bekəŋə enyu ené Mandem ághókó menyinj, be babhəŋ bəbhíkí riŋi bé eróri

emene chí enyinj ntíanwóp nta mbakanem? ¹⁵ Ke ngoré, eróri emene ékwəy ne yí tontó. Ékwəy ne yí mbənyune Mandem achyé yí emenéntí be émbák mbə nden ane ngoré ákuti ntí ne yə. ¹⁶ Yēntiki mmu ane áyən bekem epúiti ndü ndak ane, ándinjí bé besé bənto Yesu ne batəŋ Eyəŋ Mandem ne bənkwo Mandem bachak, sébhíkí pεε bhəŋ yēnyinj échák berem.

Enyü sébhəŋə ményie nenyie Acha

(Mt 26.26-29; Mk 14.22-25; Lk 22.14-20)

¹⁷ Ke béyiŋi menyinj ebhen məyən beghati bhe néne, mpú biti bhe mbənyune mpok ane bəchem nebhuet amət ndu menikmuet ntá Mandem bəpú kə nə chí ndu bəghóko, bəchəŋti chəŋti. ¹⁸ Enyinjí mbi ené mbəŋə bérem echi be: Bəghátí me be mpok bəchemti mbə bə nkwo, bəkəre mmuet ndü bakwo, mánkem nəkə epúiti ne bati. Ne nnókó bé tetep achí ndü enyinj ené bəghátí mé. ¹⁹ Eri mbəŋ be ákóré ámbák néntí eneká ndu beka māngó bə abhen bəkəŋə Yesu ne nti némót. ²⁰ Mpok ane bəchem nebhuet amət, puyé chí nenyie Acha ké mānyie. ²¹ Nchí rem nò mbənyune mpok bəchem ebhak émót, yēntiki mmu əwene chi ményie eni nenyie, kenəŋ bati bənkwo. Eyə énkə be mbək yeka manchəkə nsay, ené bəchák mányie, mányu, mánkwen. ²² Kwáé! Bəbhíkí bhəŋ beket ebhen

mānyíe mānyú aré ke? Bǎyàŋ bébyak chí bõ nkwó Mandem mānchye bõ abhen eyap épú ntíánwóp ke? Bǎyàŋ ngátí bhe be yí ěti ndak ane? Bǎyàŋ be mbítí bhe kéké? Nse. Mpú kwáy bébiti bhe wáwák!

23 Mpú kwáy bébiti bhe mbonyune enyij ené Acha ághátí mé kě ngátí bhé nkwó. Ěchí bé ndũ nkúbhé beti ebhén bátí yí, asot ekpókó bret, 24 achye bakak ntá Mandem, abho bébókóti ekpókó bret eyo anchye nako ntá bakoŋo bhi andeme nako be, “Né chí mmáét eya ane mēchye ěti yeká. Ká nókó ká enyu ené ndu bétik me.” 25 Mánánjá nókó mēnyíe nenyíe, asot nkóp ne mmēm amem, achye bakak ntá Mandem nkúbhé mbo enyũ yí ákú ne nenyíe, abho béchyé yěntiki mmu wap andeme nako be, “Né chí nku nko ane Mandem ányú ne bõ mmik ěti newú ena. Yěntiki mpok ane mānyu mmem ndu nkóp ane ka ka nó ndu bétik me.” 26 Ené étōŋ bé kpatē mpok ane Acha ápètnsem, yěntiki mpok ane mānyie bret ane, mānyú mmēm amen, bághati bo bé yí agu nyaka ndu bépéme bhesé. 27 Ndu echi nō, yě agha ane ányie nenyíe Acha, ansot nkóp ayi anyu ené ápú chye yí kenókó, enyũ mmu wu ákú bebú mbonyune yí ásot mmáet Acha ne manōŋ ami mbo eráká ndak. 28 Yěntiki mmu abhōŋ yé béchák nti eni ke ansot bret ne nkóp Acha. 29 Yě agha ane ányie nenyíe Acha, ansot nkóp ayi

ené yí ábhíkí kaysi béchyé mmáet Acha kenókó, chōŋ Mandem antemsi yí. 30 Ěti eyo kě beyá bhēka māmē, báchák kepepe bhōŋ betan, ne abhénéfú bágu. 31 Ke mbák besé babhōŋ séchák mmáet, Mandem apú tán bhesé. 32 Ke mbák Acha átāŋ bhesé, áchye bhesé ntémsí ndu mēnyúre bhesé bé ewak ene Mandem átāŋ bõ mmik, áké temsi bhesé nkwó. 33 Bõma, mpok ane bāchemti be mānyie nenyíe ekōŋ ke mānyie nenyíe Acha, bo abhen báyámbi, bábhōŋ menōŋ bati. 34 Mbák nsay ánu mmũ, ánjámbi ányíe nenyíe eket eyi, bé mpok bāchéme nebhuet amot, báké ka Mandem ámbé nti. Béyijī barak áchák, chōŋ membōŋ ntwó awu nchye bhe maníe enyũ babhōŋó beka.

12

Menyũ akap ane Efónó Bedyere áchye

1 Bõma, néne, beyijī menyũ akap ané Efónó Bedyere áchye, mbíkí yan māmbák ndũ ejuri. 2 Bārīŋi be mpok ane bábhíkí re bho bérīŋi baraká Mandem, bo bákú nyaka máném ebhi ndũ beyá menyū, mānchye nako kenókó ntá bōmandem abhen bápú rem kepi. 3 Nchí yāŋ yé be mändīŋi be mbák Efónó Mandem achí ne mmu, apú kwáy bérem ebábū ěti Yesu Kristo. Ne yě mmu apú kwáy bérem be Yesu chí Acha mbák Efónó Bedyere apú ne yí.

4 Akap ane bō Mandem bábhōñ áchí menyu ne menyu, ke Efónó Mandem éré amot kě áchyè akap ankem. 5 Betik Yesu Acha ebhén bo Mandem bákway bekú béchí menyu ne menyu ke Acha ere amot ke sékú betik ebhi. 6 Babhi áchí menyu ne menyu ané Mandem ákú betik ndü bapém ayesé, ke Mandem éré amot kě áchyè betañ ntá yěntiki mmu ndu bekú menyin. 7 Chi bekwak bōnkwo kě Mandem áchyè akap ané átōñ bé Efónó Bedyere achí ne mmu. 8 Ntá mmu amot, Efónó Bedyere áchyè akap bechyè maníé. Ntá mmu achak Efónó Bedyere anchyè akap berem menyin ebhen yi ákú yi andíní. 9 Ntá mmu amot Efónó Bedyere áchyè neka, ntá mmu achák anchyè akap bébú bo mame. 10 Ntá mmu amot Efónó Bedyere áchyè akap bekú menyiní maknkay, ntá achák anchyè akap beghati bho menyin ebhen befu ntá Mandem. Ntá mmu amot áchyè akap beriní Efónó Bedyere ne befónó bebúbebu, ntá achák anchyè akap berem beyōñótak ebhen yi abhíkí riní, ne ntá anufú anchyè akap ménéne enyin ene mmu areme ndü eyōñ etak ene yi abhíkí riní. 11 Nkúbhé Efónó Mandem amot ke áchyè akap ane ankem. Yí áchyè akap ntá yěntiki mmu mbō enyu yí áyāñ.

Mmuet nkwa abhōñ bēpókómuet nyāñá nyāñá

12 Sériní be nkwāñwan abhōñ chí mmuet amot, ke bēpókómuet bechi nyāñá nyāñá. Yěndu bēpókómuet beyā, ndiere mmuet amot ke áchí. Enyu eyō ke échí ne Kristo. 13 Mbōk yesé séchí bo Israel, báchák bápú bo Israel. Mbōk yesé séchí basem, báchák bápú basem. Ke bájwítí bhesé mankem chí ndü betañ Efónó Bedyere éré amot, ne sérōp chí mmuet amot mbō mmu amot. *

14 Echí tetep bé mmuet nkwāñwan abhíkí bhōñ chí épókómuet émot. Abhōñ beyā bēpókómuet. 15 Mbák ekak éndém be, “Těndu mpú awō, mpú épókómuet.” Eyō énkú be ekak éké bhak épókómuet ké? 16 Ne mbák atú ándem be, “Těndu mpú nyésé, mpú epókómuet”, eyō épú kú bé atú áke bhák épókómuet. 17 Mbák mmuet nkem achí chí nyésé, mmu ákwáy béghok mban ná? Ne mbák mmuet nkem achí chí átú, mmu ákwáy béghok eriep ná? 18 Ke mbō enyu échí, Mandem aghókó bēpókómuet menkem, akú be bō mémbak mmu amuet mbō enyü yí áyāñá nyaka be mémbak. 19 Mbō bēpókómuet menkem béchí chí épókómuet émot, mbú mmuet nkwāñwan áfu fá? 20 Ke mbō enyu échí, bēpókómuet beyā, ke ndiere mmuet amot ke achi. 21 Nyésé mmu népú kwáy béghátí awō be, “Mbíkí bhōñ enyiní békú

* 12:13 Nkúbhé Efónó Bedyere éré ke Mandem achyè bhesé.

νε ωσ?” Νε ντί apu kway bégháti bekak be, “Mbíkí bhōη yēnyīη béku ne ωσ.” ²² Enyīη ene serīη chí be mmu apú kway bebhák nepém mbák mámféré bépókómuet ebhén bo bákáysí bé bébhíkí bhōη menwop yi amuet. ²³ Νε bépókómuet ebhén sékàysi bé bépú yēnyīη, bó ké sere sot mpok békém. Νε bépókómuet ebhén sébhēse bé bo báké ghó ne amík, bó ke sékém sayri encha, ²⁴ bépókómuet ebhen bépú chye mmu ntíánwóp. Ke Mandem

aghókó mmuet yesé enyu ene séchyè bépókómuet ebhén bo bábhōη ntíánwóp ne bhō kenókó éncha bépókómuet béchák. ²⁵ Mandem aghókó mmuet nkwañwaj enyu eyo be yēntiki épókómuet embak sayri ne bépókómuet béchák. ²⁶ Mbák épókómuet émót éghòk bebe, béchák menkem béghòk bebe, ne mbák báchyè epókómuet émót kenókó, béchák bébhōη mañák ne yó.

²⁷ Bē bōnkwo mankem báchí mmuet Kristo ne yēntiki mmū ywēka achi épókómuet Yesu. ²⁸ Νε Mandem afyé bo abhen babhōjō akap menyu ne menyu ndū nkwo bakoηo Yesu. Bō mbi chí abhen yi áchyé akap bebhak bōnto Yesu. Abhen bákōηo chí bo abhen Mandem achye akap bégháti bho menyīη ebhén befú ntá yi. Abhen bapet bákōηo chí abhen yi áchyé akap bétōη bo Eyōη Mandem. Achyè báchák akap béku

menyījī maknkay, abhénéfú anchye akap bébu bōmame, báchák akap békwak bho. Achyè abhenefu akap bérīηi bekem bo sayri. Achye bachak akap berem beyōjōtak ebhén bábhíkí rīηi. ²⁹ Bo mankem báchí bōnto ké? Bo mankem báchí baremé kepīnti ké? Bo mankem báchí batōη Eyōη Mandem ké? Bo mankem bákū menyījī maknkay ké? ³⁰ Bo mankem babhōη akap bébu bōmame ké? Bo mankem bábhōjō akap berem beyōjōtak ebhén bábhíkí rīηi ké? Bo mankem babhōη akap menene menyīη ebhen bárémé ndū beyōjōtak ebhen babhíkí rīηi ké? ³¹ Ke fyé ká nti ndū bebhōη akap ane acha achak.

Néne, chōη ntōη be mbi ane árí áchá áchák ankem, be mānkoηo chí wu.

13

Ekōη echa menyīη menkem

1 Yē ndījī berem chi beyōjōtak menkem ne beyōjō bōángel nkwo, mbák mbíkí kōη bo, nó nchí chí mbō akánkán ne njáné ené éyōη. ² Νε yē mbōη chí akap bégháti bho menyīη ebhén befú ntá Mandem ne mbák ndījī menyīη menkem, * yē chí menyīη Mandem ebhén bechí bhésé bhésé, ne mbák mbōη nekā ne Mandem enyu ené mēkwáy bégháti njie ngo be, “Fá fá”, amfa, ke nke kōη bo, nó mpú yēnyīη. ³ Mbák

* 13:2 Fá, sénkōjō enyu ene echi amem Today's English Version.

nchyé menyiy ebhá menkem ntá bho, nchyé yě chí mmæt eya be mánsón, ke nke kōy bo, eyo epu kwák me ndũ yě mbi. ⁴ Mbák mmu akōy bo, ábhōy ekébhéntí ne bhō, átoy bō berínti, apú bhōy mpabhamík ne bhō, ne apu pányu ne bhō. ⁵ Mbák mmu akōy bo apú yoy mmæt, apú kē barak ntíánwóp, apú yiyi chí ndiere mmæt yi. Apú kaysi chí ndiere menyiy ebhén bekwak yimbōy, apú wakari bebent, apú fye bo anti mbák bákē yi bebá. ⁶ Mmu ane akōy bo apú bhōy mañák mpok bákú bebéptí menyiy, ábhōy mañák mpok bo bákú menyiy ebhén bechí chak. ⁷ Mmu ane akōy bo, apú fere nti ne bo abhen bakū bebá, apú rō béfye ntí ne bo mpoknkem, apú rō bebhaka nti be chōy Mandem ankē yěntiki enyiy embak sayri, ne áte kpirí ndũ yěntiki enyiy.

⁸ Ekōy ebhiki bhōy ngwenti. Ke mbák chí akap beghati bho menyiy ebhen bífú nta Mandem, chōy wu ámfæt. Chōy akap berem beyōjótak ebhen mmu abhiki riñi ámay ne ané beriyi menyiy ndũ betay Efónó Bedyere áfæere fæt nkwo. ⁹ Nēne, séríñi menyiy chí mbók mbók. Ne séghāti bho menyiy ebhen Mandem afyé bhese anti chí mbók mbók. ¹⁰ Ke mpok ane menyiy ebhen bėjwí pōt bétwó, chōy ebhen béchí mbók néne mémay. ¹¹ Mpok mbæt mandu mmō, nchí rem nyaka kēpi mbō māmbo, nkaysi

nōkō barak mbō māmbo, ngō nōkō menyiy mbō māmbo. Ke mpok nnány nchíkí, ndō baraká kēmbó. ¹² Nēne, séghō menyiy chí bebherí bébhéri mbō be séyiyi chí ékírísú ene echí bebherí bébhéri. Ke mpok yō ánkway, chōy séngó yěntiki enyiy sayri ne amík. Nēne, ndíñi menyiy chí mbók mbók, ke mpok yō ánkway, chōy ndíñi yěntiki enyiy sayri nkúbhé mbō enyū Mandem áriñi me sayri.

¹³ Menyiy bechi berat ebhen bébhak mpoknkem. Menyiy ébhēre chí neka, nebhakánti, ne ekōy. Ke ndũ menyiy ebhen berat, ene echa bechak menkem chí ekōy.

14

Akap berem kēpinti ne ane beyōjótak

¹ Fíe ká ntí ndũ bébhōy ekōy ne bho, māmboy beyá ekwak be Efónó Bedyere ánchyé be akap, sayri sayri, akap béghāti bho menyiy ebhen bífú ntá Mandem. ² Nchí rem nō mbōnyune mmu ane árēm beyōjótak ebhen yi abhiki riñi, apú rem menyiy ntá bho, árēm chí ntá Mandem mbōnyune yě mmu apu jwimem ndũ enyiy ene yi árēm. Árēm chí menyiy ebhen beyiyi Mandem ne bechi bhésé bhésé, ndũ betay Efónó Mandem. ³ Ke mmu ane ághāti bo menyiy ebhen bífú nta Mandem áchyè bhō betay, afyé bho nti, ne áchyè bhō nepōptinti. ⁴ Mmū ane árēm beyōjótak ebhen yi

ábhíkí rīñi, áchyè chi mmuæt yi betañ. Ke mmu ane ághàti bho Eyōñ Mandem áchyè bati bōñkwō betañ Mandem. ⁵ Nchí yañ be be mǎnkem mǎndem beyōñótok ebhen bábhíkí rīñi, ke sayri sayri, nchí yañ mǎngati bho menyīñ ebhen Mandem afyé be anti. Mmu ane árēm menyīñ ebhen Mandem afyé yi anti achá ane árēm beyōñótok ebhen yi abhiki rīñi mbák mbōñ mmu akabhé beyōñótok abhíkí néne enyīñ ene yi árémé be enchye bo betañ.

⁶ Bōma, mbák ntwó ntá yeka ndeme nōkō chi beyōñótok ebhen mbíkí rīñi, chōñ nkwak be ná? Mbōñ bekū mǎndīñi enyīñ ene Mandem ákú mēndīñi, ne menyīñ ebhen ndīñi žti Mandem, ne ebhén yi afyé me anti be ngati bho, ne mbōñ betōñ Eyōñ eyi. ⁷ Mbák menyīñ ebhen bébhíkí bhōñ nepém mbō mbanj bēfé ne nekīñ bébhíkí chye erítí eyōñ, ná mmu ákway berīñi nekwáy enen báfè ne mbanj, ne enén bák wèt? ⁸ Ne mbák mmbá nenu ábhíkí chye eyōñ sayri, agha ákway berīñi be chi mmbá nenu, antōñti mmuæt bé ándók ebhīnenu? ⁹ Žchí enyumōt ne bhe. Mbák mǎndem enyīñ ndū eyōñótok ene bábhíkí rīñi, bo bápú kway bejwimem. Ná bō bákway ye berīñi enyīñ ene bārēm? Žbhak ntá yap chi mbō be bārēm kepi ne mbáép, né épú bhōñ ntí. ¹⁰ Beyōñótok

beyá fá amik, ne béchí kekúrí kekúrí. Ne ye émōt epu ene bo abhen bārēm yō bápú ghok. ¹¹ Ke mbák mbíkí rīñi eyōñótok ene mmu árēm, nchí bhak chi kenkō ntá yi, yí nkwō ambak chí kenkō ntá ya. ¹² Nchí ghati ye bhe be, tēndu bábhōñó beyá ekwak bebhōñ akap ane Efōñó Mandem áchyè, fyé ká ntí tontó ndū akap ané ákwak bōñkwō mǎntañ mandōkō nōkō chi ambi.

¹³ Mmu ane árēm eyōñótok ene yi ábhíkí rīñi, aníkmuæt be Mandem ánychyé yi akap ménéné nta bho enyīñ ene yi árēm ndū eyōñótok ene yi abhiki rīñi. ¹⁴ Nchí rem nō mbōnyune mbák nchí níkmuæt ndū eyōñótok ene mbíkí rīñi, efōñó eya ke énikmuæt ené, ndū nkaysi ya, mpú jwimem ndū enyīñ ene mārēm. ¹⁵ Chōñ nkū ye yi? Chōñ nník nōkō mmuæt ne efōñó eya ne nníkmuæt ne nkaysi ya nkwō. Chōñ nkway nōkō bakway ne efōñó eya ne nkwáy nōkō ne nkaysi ya nkwó. ¹⁶ Mbák épú nō, mbák mmu ywēka āníkmuæt bechye bakak ntá Mandem ndu efōñó, ná mmu ane ábhíkí rīñi eyōñótok ene yi árēm ákway beka be, “Amen” ené yi ábhíkí jwimem? ¹⁷ Yē mmu ánychye chyé erítí bakak ntá Mandem, nenikímuæt enō népú chye mmu achak betañ. ¹⁸ Nkáká Mandem be, ndū betañ Efōñó Bedyere, ndem beyōñótok ebhen mbíkí rīñi ncha bhe mankem. ¹⁹ Yē nō,

ndũ nchemti bõnkwõ, eri ntá ya, beghati bho menyij ne beyõj betay ebhen bo bághòk mánjwimem, echa berem menyij ne beyõj ebhen beya becha nka byo ndũ eyõjótøk ene mbíkí riñi.

²⁰ Bõma báké bhak mãmbõ ndũ nkaysi yeka. Bák ká mbõ bõ abhen babhuet amõ ndu barak bebá, ke ndũ nkaysi ayeka bák ká beséné bho. ²¹ Básij amem Ekáti Mandem be Acha arem be,

“Chõj nsõt bõ betøk bechak abhen bárèm beyõjótøk ebhen bõbha bábhíkí riñi ndem kepi ntá yap. Yë nõ, bõbha bápú tá chõj batú beghok enyij ene mérèm.”

²² Eyo étõj bhese be berem kepi ndũ beyõjótøk ebhen bo bábhíkí riñi, chí erij ntá bo abhen babhiki noko Yesu Kristo, puyë ntá bo abhen mánóko. Ke akap beghati bho menyij ebhen befú ntá Mandem, chí erij ntá bo abhen mánóko. ²³ Mbák Nkwõ Kristo ankem achem ndũ nebhuet amõt ne yëntiki mmu ane achi amem årèm eyõjótøk ene yi ábhíkí riñi, ke émfakari be bo abhen bábhíkí bhõj akap wu ne bo abhen bábhíkí noko manchwe amem, bó bhõ bapu rem be ebhokori ékem be? ²⁴ Ke mbák bo mankem bárèm chí menyij ebhen befú ntá Mandem, ne mmu ane ábhíkí noko Yesu Kristo, ne yë chí ane ábhíkí riñi menyij ebhen antwõ anchwe, ághok enyij ene bårèm anjwimem anka

be yi achi mmũ bebá, ne menyij ebhen yi ághókó mémbõ betaj yi. ²⁵ Enyij ene yi ághókó éghati yi kponõron menyij bhésé bhésé ebhen bechi yi anti, énkũ yi ankwen besí Mandem anchye yi kenókó, andem be, “Mandem achi ne be tetep!”

Enyũ bebhak ndũ nchemti yweka

²⁶ Bõma, enyij ene bábhõjõ ye bekũ chi be, mpok báchémé nebhuet amõt ndu menikmuet, mbák mmu amõt achyé nekway, achak antõj Eyõj Mandem, anefu andem enyij ene Mandem akũ yi andij, ne mbák achak andem kepi ndũ eyõjótøk ene yi abhiki riñi, anefú ánéné yõ ndũ eyõjõmbõj. Kũ ká yëntiki enyij embak ane echye bo mankem betaj ndú baraka Mandem. ²⁷ Mbák bo báchí abhen bárèm beyõjótøk ebhen bábhíkí riñi, eri bati apay, ne yë bati arat mandem. Ne bábhõj berem menyij mmũ amõt amõt, ne mmũ achak ambak ane ánene menyij ebhen bárèm. ²⁸ Ke mbák yë mmu apú menene ndũ eyõjõmbõj, yëntiki mmu ane ábhõjõ akap wu ánychókó kpák amem echeme Nkwõ Kristo, andem nõkõ beyõjótøk ebhen yi ábhíkí riñi ne mmuet yi ne ntá Mandem. ²⁹ Bõbati apay, mbák epu nõ, bati arat, mándem menyij ebhen Mandem aghati bhõ, bachak mánde chak menyij ebhen bõ bárèm. ³⁰ Ne mbák Mandem ákũ mmu ane achi chõkõ andij enyij ane bárèm,

ánkúsi kpák. ³¹ Bo abhen bárèm menyiḡ ebhen béfú ntá Mandem bákway bekə nə amət amət be bō mankem mángók enyiḡ ene Eyoḡ Mandem éřem be émfyé bho nti. ³² Bō abhen bábhóḡ akap berem menyiḡ ebhen béfú ntá Mandem bákway bekem mmuet manchəkə kpák, be mándiḡi mpok ane bákway berem keri. ³³ Mandem apu Mandem ebyək, áyàḡ sembəḡ chi eyəḡ emət ne kpák ndü nkwo yeše.

Mbə enyu echí amem bakwó bho Mandem ankem, ³⁴ baghərə bábhəḡ becheəkə kpák amem bechemə bōnkwo. Bábhíkí bhəḡ berem keri. Bábhəḡ besəptimuet mbə enyu ebhé Moses éřem. ³⁵ Mbák enyiḡ echí ene bə báyàḡ beriḡi, mámbép maném abhap anywóp. Echí enyiḡ ntíánwóp ntá ngərə berem keri amem echémé bōnkwo. ³⁶ Kwae! Eyoḡ Mandem ébho chi ntá yeka ke? Ke chí be ndiere ntá yeka ke yə échwóbhé? ³⁷ Mbák mmu akáysi be yi achi ndemekerinti, ne ye bé abhəḡ akap ane Éfónó Mandem achye yi, ándiḡi bé enyiḡ ene məsiḡ-ne ntá yeka chi enyiḡ ene Yesu Acha ághátí me nsiḡ. ³⁸ Mbák mmu abhíkí ka be echí enyu eyə, báké ka yi nkwo.

³⁹ Bōma, bón ye ka beyä ekwak be Éfónó Mandem ánchyé bhe akap beghati bho menyiḡ ebhen béfú ntá Mandem, ne báké kán bo be

báké rem beyəḡótək ebhen bábhíkí riḡi. ⁴⁰ Bábhəḡ bekə yəntiki enyiḡ sayri ne ebyək ti.

15

Yesu apetnsem ndü nepém

¹ Bōma, nchí yaḡ betik bhe éti Mbok Ndíndí ane ngátí nyaka bhe, bábhare yo anti ne báté kpirí ndu yo. ² Mbok Ndíndí-ne ke Mandem ásət bereme bhe, mbák mándók ambi bekem yo ne betəḡ. Mbák épú enyu eyə, nə mánókó chi ndéndem.

³ Nném enyiḡ ene məghati bhe mbə enyü bəghátí nyaka me nkwo chi be: Kristo agú nyaka éti bebá bhese mbə enyü Ekáti Mandem éřémé nyaka be chəḡ émfakari. ⁴ Bábhéme yi ne égháká nókó manywəp arət, Mandem akə yí apetnsem ndü nepém mbə enyü Ekáti Mandem éřémé nyaka be chəḡ émfakari.

⁵ Atón ye mmuet ntá Pita ne, ansem mpok, ntá bōnto bhi batí byo ne apay. ⁶ Atón ye mmuet ntá mpäy bakoḡo bhi mpok amət. Báyá bácha bati hōndret etay (500). Yəndu mbək eyap mánāḡ bágú, beyä bhap bábhuét nepém.

⁷ Abhesi ye ntá Jems ne, ansem mpok, ntá bōnto mankem. ⁸ Ndü ngwenti,

abhesi ntá ya nkwo, mme mmu nchí mbə mmə ane bábhé ndu mpok ane bábhíkí bhakanti be chəḡ mámbə yi. ⁹ Ndü nkwo bōnto Yesu, mme ke nchí ansem mankem, nke kwáy mmu ane bo bábhiḡi be mūnto mbənyune məchyé

nyaka bōnkwō Mandem beyā εσῶρη. ¹⁰ Ke ḗti berĩndu Mandem, nchí mmu ane nchí echōj, ne berĩndu bhi ne me bēpú nyaka ndéndem. Bēpú nyaka ndéndem mbōnyune nká betik nchá yēntiki mũnto achak, yēndu epu chi ne betan ebha ke ndũ betan Mandem ndũ berĩndu ebhi bechi ne me. ¹¹ Ndu echi nō, yē chí mme ke ngátí nyaka bhe Mbok Ndíndí, yē chi bōnto báchák, bese mankem séghàti bho chi nkúbhé Mbok Ndíndí ére ḗti Yesu Kristo, ne yō kē be mánókó.

Bawú bábhōj bepetnsem ndũ nepém

¹² Mbák Mbok Ndíndí ane séghàti bho achí be Kristo ápetnsem ndũ nepém, ná ye mbok yeka bákway berem be bawú bapu petnsem ndũ nepém? ¹³ Mbák échí tetep be bawú bapu petnsem ndũ nepém, nó Kristo abhíkí petnsem ndũ nepém. ¹⁴ Ne mbák Kristo abhíkí petnsem ndũ nepém, nō menyij ebhen séghàti bhe ḗti yi bechi chi ndéndem ne neka eneka ne yi nechi chi ndéndem. ¹⁵ Mbák échí tetep be bawú bapu petnsem ndũ nepém, nō sésè chi nsé ḗti Mandem, ndu séghàti bho be Mandem akū Kristo apetnsem ndũ nepém. Mbák échí tetep be bawú bapu petnsem ndũ nepém, nō Mandem abhíkí kū Kristo ampētnsem ndũ nepém ne nō neka enese nechi chi ndéndem. ¹⁶ Echí enyu yō mbōnyune mbák

bawú bapu petnsem ndũ nepém, nō Mandem abhíkí kū nyaka Kristo ampētnsem ndũ nepém. ¹⁷ Ne mbák Kristo abhíkí petnsem ndũ nepém, nō neka enese nechi chi ndéndem, ne nō bebú ebheka bebhet be anti. ¹⁸ Mbō enyu yō ke echi, mbū bo abhen mánókó Kristo bágu máném. ¹⁹ Mbák ndiere ḗti nepém enen fá amik ke sébháká nti ne Kristo, nō ndũ bō mmik mankem ebep ebhe yesé echa.

²⁰ Ke échí tetep be Mandem akū Kristo apetnsem ndũ nepém ndu betōj be chōj yí ankū bawú mámpētnsem ndũ nepém. ²¹ Mbō enyū newú néfueré ntá mmu amot, ke nētów fá mmik, nō ke neperēnsem ndũ nepém nkwō nefuere ntá mmu amot ke nētów. ²² Nkúbhé mbō enyū bō bágú mbōnyune bachi bebharébhō Adam, nō ke Mandem akū chōj bō mankem abhen bábharé mmhet ne Kristo mámpētnsem ndũ nepém. ²³ Ke yēntiki mmu abhōj bepetnsem ndũ nepém ndũ mpok ane Mandem afyé. Kristo ke áyámbi áperēnsem ndũ nepém. Mpok yi apēt átwó kē bōbhi bápēt chōj nsem ndũ nepém. ²⁴ Mmik amay ye, Yesu Kristo ansot awónem amfäy befónó ebhen bébhónó betan amfäy bho, ansot kefo eki anchye ntá Mandem mmu achi Etayi. ²⁵ Yesu abhōj bekem kefo kpáte Mandem ankū bōmpap abhi mámdōp mbō enok ene yi anyanā bekak amfay.

26 Mũmpap ane Mandem ánaŋa chōŋ ndũ ngwenti chi newú. 27 Echi mbō enyũ Ekáti Mandem érēm be, “Mandem afyé yěntiki enyiŋ anten yi.” Ke berem be, “Menyiŋ menkem béchí anten yi” abhíkí tōŋ be Mandem mmu afyé menyiŋ menkem anten Kristo ábhák nkwō anten yi. 28 Ke mpok ane Mandem áká menyiŋ menkem mémbak anten Kristo kě mbōŋ Móywi afyé mmu et anten Mandem, mmu afyé yěntiki enyiŋ anten yi, be Mandem aywíntí ambak Mfō, ne yě mmu achak áké bhak mbō Mandem.

29 Mbák bawú bápú petnsem chōŋ ndũ nepém, ntí ane bájwíti bho ndũ ntí bo abhen bawú achi be yi? 30 Mbák bawú bápú petnsem ndũ nepém, ntí ane séká newú mpoknkem achi be yi? 31 Bōma, nchí anyũ newú mpoknkem. Nchí rem nō ntá yeka mbōnyune mēpānyu žti yeka ne ntí be betik Yesu Kristo Acha yese ebhen mékà békú bāchi bōbhi. 32 Mpok nchí etak Efesōs, mbōŋ beyā esōŋori ne bo abhen bāchí are. Ntiki nsáy mébhōŋ ndũ nenu enén ménù enén nnú ne nnyābhi eyō mbák bawú bapu petnsem ndũ nepém? Mbák bapu petnsem ndũ nepém, “Sényié, sényú, mbōnyune mandú mpok ségu.” 33 Báké rō bo mándwō bhe. “Žkò ne ngép, óngép agher.” 34 Bōŋ nkaysi ane achi chak, mándō bebá. Mbak ayeaka bābhíkí riŋi Mandem

wáwák. Nchí rem nō be ntíánwōp ankem be.

Enyũ mmu et ane bawú bápētnsem ne yō

35 Mmu akwáy bebhēp be, “Chōŋ Mandem ankā bawú mámpetnsem ndũ nepém ná? Bápētnsem ne ntiki enyũ mmu et?” 36 Mbák mmu ámbép nō, nō achí echīŋtīmu! Bābhíkí riŋi be, mmu ámpí mbwōt, mbák yō abhíkí yambi angu, apú chak ángó? 37 Ne enyiŋ ene mmu ápi, puyě chi nneré nchwi ne puyě nneré mbwōt achak, chi mōnyese nchwi, mbák épú nō, mōnyese mbwōt achák. 38 Ke Mandem áchyé nyésé mbwōt enen bápí aywi mmu et ane nō néchak, néngo, nembōŋ mbō enyu yi átí bé émbák. Yěntiki enyũ mbwōt āfu amik ambōŋ chí ayi enyũ mmu et. 39 Menyiŋ ebhen bébhōŋó nepém bebhōŋ mmu et kekúrí kekúrí. Bakwāŋwaŋ bābhōŋ ayap enyũ mmu et, nnya ébhōŋ eyap enyũ mmu et, kenēn kebhōŋ eyap enyũ mmu et, ne nsi ébhōŋ eyap enyu mmu et. 40 Mmu et menyiŋ ebhen bechi amfāy échí kekúrí ne mmu et menyiŋ ebhen bechi fá amik. Ne beri menyiŋ ebhen amfay béchí kekúrí ne beri menyiŋ ebhen fá amik. 41 Mmok abhōŋ ebhi beri, ntaŋ ábhōŋ ebhi beri, mambe ábhōŋ ebhap beri, ne mambe ábhōŋ beri kekúrí kekúrí.

42 Enyuyō ke ebhak mpok Mandem áká bawú mámpētnsem ndũ nepém.

Mmuet ngú ane bábhémé, áppóó. Ke mpok yi ákà bawú mámpétnsem ndü nepém, mmuet nkwa ábhák chi ane ápú gu wáwák. ⁴³ Mpok bábhème mmu, erene yi ébèp ne apú bhəj betan. Mpok Mandem áku bawú mámpétnsem ndü nepém, mmuet eyə ári, ambón betan. ⁴⁴ Mpok bábhémé mmu, bábhème mmuet bə mmik. Mpok Mandem ákə bawú mámpétnsem ndü nepém, mmu ábhəj chi enyü mmuet ene amfay. Mbák mmuet bə mmik achi, nə mmuet ene amfay ebhəj bebhak nkwa. ⁴⁵ Ekáti Mandem égháti bhese be, “Adam, mmu Mandem áyámbi aghoko, achi nyaka nkwañwan ane achi nepém.” Ke Adam ane áfú ansem chí Efónó ne yi áchyè nepém. ⁴⁶ Puyé mmuet ane Efónó Mandem áchyè ke ayambi. Ane bə mmik ke áyámbi, ke ane Efónó Mandem áchyè antwə chəj ansem mpok. ⁴⁷ Mandem aghókó mmü mbi chí ne ntəp, ane átwó ansem afú chi amfay. ⁴⁸ Bə mmik mankem báchí mbə mmu ane Mandem ághókó ne ntəp, ne bə mfay mankem báchi mbə mmu ane áfú amfay. ⁴⁹ Nkúbhé mbə enyü séchí mbə mmu ane bághókó ne ntəp néne, mpok átwə ane sébhak mbə mmu ane áfú amfay.

⁵⁰ Bəma, nchí ghati bhe be enyü mmuet ene sébhónó epú kway bebhak ndü nebhuet ane Mandem achi Mfə are, ne enyiŋ ene égugu épú

kway bechəkə ndü nebhuet amət ne enyiŋ ene epu kway begu wáwák. ⁵¹ Ghók ká, nchí ghati bhe enyiŋ ene échí bhésé bhésé ntá yeka. Besé mankem sépú gu chəj, ke báyibhiri mmuet eyese. ⁵² Chəj sémbəj mmuet ekə témchók, ndü mómbiŋi mpok ane mmu ákiep amík, ndü mpok ane mmbá ane ngwenti ákwéné. Mpok eyə, bawú bápetnsem ndü nepém ne mmuet ene épú gu wawak; ke mánjibhiri bhese abhen sechi pə témte, sémbəj mmuet ekə. ⁵³ Ebhak enyu eyə mbənyune mmuet eyese ene épəpó ebhəj beyibhiri endəp mmuet ekə ene épú gu wáwák. Ne enyiŋ ene égugu ebhəj beyibhiri endəp chí ene épú gu wáwák. ⁵⁴ Mpok eyə, chəj émfakari be mmuet eyese enjibhiri enyu yə, be enyiŋ ene Ekáti Mandem éghati bhese émfú tetep. Nə chi be, “Mámen newú. Básət awónem amfay newú ndak amay.” ⁵⁵ Newú, betan ebhe amfay nepém bechi fá? Betan ebhen ósət besak bho béchí fá? ⁵⁶ Bebú ke béchyè newú betan. Bebhé Mandem ke béchyè bebú betan. ⁵⁷ Ke sénkáká Mandem be achyé bhese awónem amfay bebú éti enyiŋ ene Yesu Kristo Acha ywese áká. ⁵⁸ Bəma, abhen ekəj, ndü échí nə, tē ye ka kpirí, ké fere amó. Dók ká ambi bekə betik Acha ne bati yeka ankem mpoknkem, tēndu bəriŋi be betik Yesu Kristo Acha ebhen bákə bepu nem ndéndem.

16

Nkáp ane bāchwəp ndu bekwak bati bo Mandem

1 Bēyīŋi nkáp ane bāchwəp ndu bekwak bo Mandem, bābhəŋ bekwə mbə enyu ngátí bōnkwə abhen atú Galéshia mánkə. 2 Ndū yěntiki nywəbhé neywěmuet, yěntiki mmū yweka ámbaré enyiŋ, bekoŋo nkáp ane yi áká betik ábhónó, be báké chwəp bakap chi ndiere mpok ane ntwó awu. 3 Nnán ngáká awu, chəŋ nsiŋ ekátí nchyé ntá bo abhen bāyábhé beto Yerúsalem ne akap ayweka.

4 Ne mbák eri be menkwə ndók, chəŋ ndək ne bhə.

Enyū Pōl ati bekwə ne bo abhen yi ati beghə

5 Chəŋ ntwó beghə bhe mpok nnán mfúéré atú Masidónia mbənyune mbəŋ nti befuet are. 6 Ngufú chəŋ ntat ne be mandú, ne ékway bebhak ndū eso enkem. Mpok ánkway ye ane mērəŋ ebhak ene mērəŋ, mánkwak me ndók are. 7 Mpú yan be ntwó ngó bhe mfueere fuet. Mbəŋ nti bétwə betat ne bhe, mbák Mandem ankwak. 8 Ke mbəŋ bebhak fá Efesəs kpatə mpok Epā Pentekəs ankwáy. 9 Mbəŋ erítí mbi bekwə esayri betik fá yěndu beyá bo mánū bechyet me mbi.

10 Tíməti ánán ántwó awu, kém ká yi sayri, enyu ené yi ábhəŋ maŋák bebhak ne bhe. Yi chí mmū ane áká betik Mandem mbə me. 11 Ndu echí nə, báké rə yě mmu ámbyák yi. Tík ká yi sayri

be ámpetnsem ntá ya. Bati bōnkwə ne mme sənəŋ yi.

12 Mbák chí manə ywese Apólos, ngátí yi beyá mpok be ántwó awu ne bōnkwə bachak mángə bhe, ke abhíkí ka bétwə néne. Chəŋ antwó mpok yi ábhónó epok.

Beyəŋó ngwenti

13 Bák ká pē, mánte kpirí ndū neka eneka ne Yesu. Bəŋ ká netanánti, mánte sené. 14 Yěntiki enyiŋ ene bákə, ká ka yə ne ekəŋ.

15 Bəma, bāriŋi be ndū bo Akáiya mankem, efo ene Stefánas ke éyámbi bekoŋo Yesu Kristo, ne báchie nepém enap ndu bekwə betik be mánkwak bo Mandem. 16 Septí ká mmuet ntá bə mbə abhə ne ntá yěntiki mmu achak ane áchémé mmuet ne bhə ndū betik. 17 Mbəŋ beyá maŋák be Stefánas ne Fətunátəs ne Akaikəs bātəwə fá, mbənyune netwó wap achi mbə bhe bē nkəwə bātəwə.

18 Báfyə me nti nkúbhé mbə enyu báfyé bhe nti. Chíé nókó ká menyū bo bhə kenókó. 19 Bakwó bho Kristo abhen Esia bátó be bakak. Akwíla ne Príska ne bōnkwə abhen bácheme nəkə eket eyi bátó be beyá bakak ndū nnyén Acha. 20 Bómayese abhen fá mankem bátə bakak. Kaká ká bati nkəwə sayri mbə bə Kristo. 21 Mme Pōl, ke nchí siŋ bakak amen ne awó wa. 22 Mbák mmú achi ane ábhíkí kəŋ Yesu Kristo Acha, eyak émbák ne yi. Acha ywese, twó! 23 Berindu Yesu Acha mémbak ne bhe. 24 Nkəŋ bē mankem. Sérəp chi ndū nson

amət ndu sébháré mmæet ne
Yesu Kristo.

Ekáti Pōl ene éjwí bepay ntá Nkwō Kōrint

¹ Me Pōl, mūnto Yesu Kristo bekoŋo nkaysi Mandem, ke nchí sɪŋ ekáti ene. Nchí fá ne Tímōti, mómáyese amot. Nchí sɪŋ ntá yeka bōnkwō Mandem abhen etak Kōrint ne bo Mandem mankem abhen báchi atú Akáiya ankem.

² Mandem Etayese ne Yesu Kristo Acha mántōŋ be berĩndu, mánychye be kpák.

Pōl áchye bakak ntá Mandem ndũ yi afyé bho nti

³ Sémbítí Mandem ne Chi Yesu Kristo Acha ywese. Achí Mandem ntínso ne áchye bhese nepoptĩntí.

⁴ Achye bhese nepoptĩntí ndũ besōŋori ebhesé menkem be sénkwáy bechye bo abhen báchí ndũ yěntiki enyũ esōŋori nepoptĩntí. Nkúbhé nepoptĩntí enen Mandem áchye bhese mpok esōŋori, ke nékù sénkwáy bechye bo abhen bachi ndũ esōŋori nepoptĩntí. ⁵ Ndu séghò beyá esōŋori ěti sébháré mmuet ne Kristo nó ke Mandem áfuet ntá Kristo bechye bhese nepoptĩntí. ⁶ Sébhòŋ esōŋori chí bé Mandem anchye bhe nepoptĩntí, ampeme bhe. Ne Mandem áchye bhese nepoptĩntí chi be sénkwáy bechye bhe nepoptĩntí. Enkũ mánkwáy ye bebhōŋ ekébhénti ndu bete kákátí

ndũ nkúbhé besōŋori ebhen sébhòŋ. ⁷ Sébhàka nti ne bhe, ne sebhiki bhōŋ becháy mbonyune serĩŋi be ndũ báká bebhōŋ esōŋori mbō bhese, Mandem áchye bhe nkwo nepoptĩntí mbō enyũ yi ákù ne bhese.

⁸ Bōma, séyāŋ mǎndĩŋi beyá besōŋori ebhen sébhòŋó awu atú Esia. Báchye bhese nenyok enen néyá necha. Eku séfere nti ndũ sékaysi be ndak ywese ámay. ⁹ Esōŋori éyá kpát séróbhe noŋ chi newú. Ke efakari nyaka nō chi beku séndĩŋi be sépú kwáy bekwak mmuet eyese. Séghó bé sébhōŋ besiki nti ne Mandem mmu ákwáy beku bawú mampetnsem ndũ nepém. ¹⁰ Mandem áfere bhese ndũ newú, ne chōŋ andak ambi bepeme bhese. Sébhàka nti chi ne yi be chōŋ ampēt ampeme bhese. ¹¹ Be nkwo bábhōŋ bekwak bese ndũ nenikímuet. Ne chōŋ beyá bo mánychye nōkō Mandem bakak ěti yese, beyĩŋi berĩnti ebhen yi átōŋó bhese ěti beyá nenikímuet.

Nti ane Pōl awupsi nkaysi berōŋ Kōrint

¹² Enyĩŋ ene ékú sédèp awō anti chi be batĩ yese ághàti bhese be nepém enese nechi sayri ne bō mmik, sayri sayri ne bhe. Sékù menyĩŋ mbō bo Mandem ne nti nemot ne tetep ndu sébhíkí koŋo nerĩŋĩndak enen bō mmik. Sékũ nō chi ndũ berĩndu Mandem bechi ne bhese. ¹³⁻¹⁴ Enyĩŋ ene bápáy ndũ bekátí ebhese chi enyĩŋ

ene echi bhese anti, sebhiki bhese yēnyī. Yē bābhiki jwimem néne beyīñi enyū bo sechi, nókó ká be chōñ mānjwimem sayri ewak émōt, be nywōp Yesu Acha átwō, mānkway bedep awō anti ēti yeše nkúbhé mbō enyū besé sédēp mbure awō anti ēti yeka.

15 Tēndu mpú makati nyaka wáwák be chōñ mānsiki nti ne me, mbōñ nkaysi beyambi bétwō awu ntá yeka be mañák beghō me ámbák ne bhe ndōñ epay.

16 Mbōñ nyaka nkaysi béte awu ntá yeka ke mfuet ndok atú Masidónia, mpét ntē béghō bhe mpok mfú atú Masidónia nchí petnsem, be eyō énkū māmbōñ mbi béchye me nekwač ndū nekō enen mēřōñ Judéya.

17 Nchí kū nyaka mbō bō mmik ke? Mmū mmik ke árēm enyīñ ēmōt ankū chi échák.

18 Tēndu Mandem achi tetep, enyīñ ene ngátí bhe puyé eyōñ ene nkwač mmu áká enyīñ ēmōt ankū chi echak.

19 Yesu Kristo Mmō Mandem ane Silvánōs ne Tímōti ne me séghāti nyaka bhe ēti yi ndū nkwač ayeka apú mmu beyōñ beyōñ. Enyīñ ene yi árémé, yó ke yi áká.

20 Chi befuet ntá Yesu ké bariēp Mandem mankem áfù tetep. Éti yō ke sérēm ndu nnyén Yesu Kristo bé “Amen” * ndu bechye Mandem kenókó.

21 Mandem ke áchyè bhese ne be betañ be sénté kpirí ne Kristo. Yi ke afyé bhese bé sémbák bōbhi, 22 afyé bhese eriñ amuet, betañ be sechi

bōbhi. Akū nō ndu áchyé bhese Efónó Bedyere mmu achi amem bati yešé ndu betañ be chōñ anchye bhese yēntiki enyīñ echak.

23 Mandem achi ntísie wa be mpú sēse. Ntí ane mbíkí petnsem Kōrint chi be mbíkí yan mpet nchyé bhe esōñori échák.

24 Sébhíkí yan besōt chi betañ beghati bhe menyīñ ebhen bābhōñ mēnóko. Sérīñi bé bābhōñ bāte kpirí ndū neka eneka ne Yesu. Séyāñ chi be sēnchem amó ne bhe senkū betik be mañák ameka anja.

2

1 Éti eyō ké nkū nti be mpú pere twō awu ntá yeka ndōñ achák ndu mbíkí yan bechōñti bati ayeka amem.

2 Mbák nkū bati áchōñó be amem, agha achák áchi awu ane ákway bekū me mbōñ mañák? Pú nkúbhé be mbák nkū bati áchōñó be amem?

3 Éti eyō ke nsīñi bhe ekāti ene. Nsīñ yó enyu eyō be nnāñ ntwō awu, be bho bābhōñ bechye me mañák, bāké kū nti nenchōñó me amem. Ndīñi sayri be mbák nchí mañák, be nkwač bābhak mañák.

4 Nsīñ be ne beyā bebe anti, ne basémé, ne babhese amík. Mbíkí sīñi béchōñti bati ayeka amem. Nsīñ chi bekū māndīñi be nkōñ be tontó.

Eri befoñori mmū ane áchyé esōñori

* 1:20 Amen: Chi “Embák nō” ndū eyōñótak ene bo Israel.

5 Ke mmũ ane átwó ne esəŋori, abhíkí kə chi me. Mbíkí yaŋ berem tontó, ke ngə be ákú chi be mankem. 6 Ntəmsí ane beyá bhəka báká be mánchye mmu wu akway nə. 7 Foŋorí yé ka yi, mánchye yi neŋəptíntí be menyiy beke taŋ mencha yi enyu ené yi ákpíkí fere amə. 8 Nchí nik ye be mməet be mämpet mánkə yi angə be bákəŋ yi tetep. 9 Nti ane nsíŋí bhe ekáti eyə chi be mmó be ngó mbák chəŋ mánkə yəntiki enyiy ene ngátí bhe. 10 Yəntiki mmu ane báfoŋori bebú bhi, me nkwo nchí foŋori yi. Ne məfoŋori mbák enyiy echí mbəŋ ene éyən be mámfəŋori yi. Nchí foŋori yi ətí yeka ndu nnyén Kristo mmu átó me. 11 Ebhəŋ bebhak enyu eyə be Satan áké bhəŋ betəŋ amfay yeŋe. Beŋe babhəŋ seriyi nkaysi yi.

Betikí Kristo ebhen sékə bechi mbə erítí eriep ntá Mandem

12 Mpok nchwóbhé Troas ndu beghati bho Mbok Ndíndí ətí Yesu Kristo, Acha ánéné mbi ntá ya. 13 Yé nə, nti nébhíkí pəp me amem ndu mbíkí ghə mməere wa Táytəs aré. * Ngati ye bhə be, “Mánchəkə sayri.” Mfa ndək atú Masidónia.

Befuət ntá Kristo, sénu sənət chi awónem

14 Bakak ámbák ne Mandem mmu ánù ansət chi awónem. Asət bhese mbə batemé nenu abhen

bákémé ebhínenu ne áya beŋe mbi mpoknkem ndu séróbhé nu chi ebhe Yesu néne. Yəntiki ebhak ene sérəŋ, Mandem áfuət ntá yeŋe beku bo mándíŋí Kristo ndu sékə Mbok Ndíndí ántáká nókó mbə erítí eriep mbánkem 15 Bapém ayese achi mbə bawet erítí eriep amen Kristo áchyé ntá Mandem. Eriep eyə ətáka ndú nkwo bo abhen Mandem ápəme ne ndú nkwo bo abhen bákə chi ndú mbi newú. 16 Ntá bo abhen bákə ndú mbi newú, eriep ene echí chi mbə ebéptí eriep ené éway bhə way. Ke ntá bo abhen Mandem ápəme, séchi erítí eriep ene échyə neŋem. Ntiki mmu ákway beku ené enyü betik? 17 Beyá bo básət Mbok Ndíndí ane bághəti bho mbə mbi beyəŋ nkáp. Beŋe sépú nə, séghəti bho Mbok Ndíndí chí ne nti nemət, ndú betəŋ Kristo, ne seriyi be amík Mandem achi beŋe aməet.

3

Pəl ákə betik mbə mmũ Nku Nkə

1 Enyiy ene sérəm ətí mməet eyese éké kə mánkaysi be sépet séyən chi be mándíŋí enyu bho séchi. Bo báchí abhen bábhəŋjə bétwə be ne bekáti ebhen bérəm erírí ətí eya. Menyü bo bho, bápət báyan nə chi be mánchye bhə bekáti be mántəŋ ntá bo bachak? Beŋe sépu nə. 2 Bě babhəŋ ke báchí ekáti ené érəm erírí ətí betik ebheŋe. Básiŋ ekáti

* 2:13 “Mmūere” fá, chi “Nti mübetok Yesu”.
nebhənet bérəm be, “Amem bati yeka”.

* 3:2 Mbok bekáti ebhén te

εγὼ χι ἀμὲμ βατὶ ἀγεσε, * βε
 γῆντικὶ μμυ ἀμπὰν ἀνδρῶν
 ἐνυῦ βο σέχι. ³ Νε βᾶτῶν
 κρονῶρον βέ Κριστο κε ἀσίη
 ἐκάτι ἐνε ἀτό βῆεσε νε γό.
 Ἀβῆκί σῆν γὼ νε ἐνὸκέκати.
 Ἀσίη γὼ χι νε Ἐφόνό Μανδὲμ
 μμυ ἀχὺε νεπέμ. Ἀβῆκί σῆν
 γὼ νδῦ βέγβákά batay. Ἀσίη γὼ
 χι ἀμὲμ βατὶ βακωᾶνωᾶν.

⁴ Σέκway βερεμ μενυῖη
 ἐβῆεν μβῶνυνε σέσικὶ ντι
 νε Μανδὲμ νδῦ ννυέν Yesu
 Κριστο. ⁵ Ἐβῆκί τῶν βε βεσε
 βαβῶν σέρεμ βε σέκway
 βῶ ἀβῆεν βákù βetik ἐβῆεν.
 Μανδὲμ κε ἀκῦ σένκωáy
 βεκυ βῆ. ⁶ Νκúbhé Μανδὲμ
 κε ἀκῦ σένκωáy βεβῆκ βακῦ
 βetik, νδῦ βέghάτι βῆ ἔτι Νκυ
 Νκῶ. Νκυ Νκῶ ἀνε ἀγᾶν βε,
 νεβῆο νένε, βο βákέ κοῖο χι
 ἐβῆε μβῶ ἐνυυ βásiηῖ νyaka,
 κε σέβῆν βεghok χι Ἐφόνό
 Βεδυερε. Ἐβῆε ἔτῶ μμυ χι
 νε νεωῦ κε Ἐφόνό Βεδυερε
 ἄτῶ χι νε νεπέμ.

⁷ Βᾶρῆνι βε γῆνδῦ νκυ νσί
 ἀνε ἄτῶ νε νεωῦ, ἀκῦ νyaka
 βο μάνγῶ βεταν Μανδὲμ
 κρονῶρον. Μανδὲμ ἀσίη
 βεβῆε νδῦ βέγβákά batay
 ἀχὺε ντά Μοσε. Ἐνέ Μοσε
 ἀσῆπ βέρῶν ντά βο Israel νε
 batay γὼ, βεδιέρé Μανδὲμ
 βέρε ghῶ γι βεσί. Νδυ ἀσῆπ
 βεδιέρé Μανδὲμ ἐβῆε μέμᾶν
 νῶκῶ. Ἐνέ νῶ, γῆ μμυ wap
 κεκωáy βεγῆν γι βεσί τεβῆε
 τεβῆε. ⁸ Μβák ἐκway βέβῆκ
 νyaka ἐνυυ γὼ νδῦ mpok νκυ
 νσί, νά νε ἐχῶν, νδῦ mpok
 νκυ νκῶ? Βetik Ἐφόνό Βεδυερε
 μμυ ἀχὺε νεπέμ βεβῶν

βετῶν βεδιέρé Μανδὲμ τontó
 ἐνχα mpok νκυ νσί. ⁹ Νκυ
 νσί ἄτῶ νyaka νε ντέμσι. Ἐνέ
 νῶ, ἀβῆκ χι ἐνυῖη ἐνέ ἔτῶν
 βεταν Μανδὲμ. Νένε, Νκυ
 Νκῶ, γὼ ἀνε ἀκῦ σέμβák χᾶκ
 βεσί Μανδὲμ, ἀβῶν βέτῶν
 βεταν Μανδὲμ ἀνχα Νκυ
 Νσί. ¹⁰ Τετεπ, νδῦ νδᾶκ ἀνε,
 νκυ νσί ἀβῆκί βῆν βεταν
 μβῶνυνε σέρῶβῆε κοῖο χι
 Νκυ Νκῶ ἀνε ἀχά νκυ νσί
 νδῦ ἄτῶν βεδιέρé Μανδὲμ
 τontó. ¹¹ Τετεπ, μβák νκυ νσί
 ἀνε ἀβῆκί tat ἄκway νyaka
 βετῶν βεδιέρé Μανδὲμ, Νκυ
 Νκῶ ἀνε ἀβῆκί βῆν ngwenti
 ἀβῶν βετῶν βεδιέρé ἐβῆι
 ἀνχα ἀνε νσί.

¹² Τῆνδῦ σέβῆνῶν νεβῆκάντι,
 σέβῆνῶν ngāngan νε σέκῦ
 μενυῖη νε νετανᾶντι. ¹³ Μοσε
 ἄκῦτι νyaka βεσί βῆι νε
 νδεν mpoknkem ἀνε βεδιέρé
 Μανδὲμ ἐβῆεν βέghῶ βεσί
 βῆι βέβῆο μέμᾶν mandú
 mandú, βε βο Israel βákέ ghῶ
 νδῦ μένῆμσι. Σέπῦ βῆεσε
 γῆνυῖη. ¹⁴ Βο Israel βάghῶ
 νyaka βεδιέρé Μανδὲμ, γῆ νῶ,
 βάgwót βατὶ yap ἀμὲμ. Ἐνυυ
 εγὼ κε ἐχὶ νε βεβῆρέβῆο
 βῆπ κπάτε ἐχῶν. Ἐντικὶ
 mpok ἀνε βápáy βεκάτι
 Μανδὲμ ἐβῆεν νκυ νσί,
 ἐβῆκ χι μβῶ βε νδεν εγὼ
 ἀκῦτι βατὶ yap, νε ἐκῦ βο
 βákέ jwimem νδῦ ἐνυῖη
 ἐνε βápáy. Νδιερε Κριστο
 κε ἀκway βεφερε ἐκῦτι εγὼ
 νδῦ βατὶ yap. ¹⁵ Νκúbhé
 ἐνυυ γὼ κε ἐχὶ κπάτε ἐχῶν.
 Ἐντικὶ mpok ἀνε βápáy βασίη
 ἀμὲν Μοσε, βápῦ jwimem,

mbonyune ébhak ntá yap chi mbò be básot enyiy bákuti batí ayap. ¹⁶ Ke mpok mmu átikínsem ndũ esí nepém eni, átwò ntá Acha be amferé enyiy ene ékútí nti eni. ¹⁷ Néne, Acha ane sérèm nò òti yi ákù menyiy chi ne Éfónó Mandem, ne yéntiki ebhak ené Éfónó Acha achi ne bho, babhōn ngangan. ¹⁸ Néne, bese bo sébhíkí pere bhōn nden ane ákútí bati yese, séghò bediéré Acha, ne séyibhiri bebhak mbò yi. Ne ndũ séyibhiri neñòk ne neñòk, bediéré ebhi béghò bhese amæt ménja mendòkò nòkò chi ambi. Acha mmu ákù menyiy ne Éfónó Mandem ke ákù embak nò.

4

Mandem chi Mandem bediéré

¹ Tëndu serinj be Mandem ntínso ke áchyé bhese betik ebhen-ne sékù, sepú fere amó. ² Séféré ntí ndũ menyiy ebhen betwò ne ntíánwóp ne ndũ bebéptí menyiy ebhen bo bákù ansem ansem. Sepú kù betábhá ne mmu wáwák ne sepu mò beyibhiri Eyōn Mandem. Enyiy ene sékù chi beghati bho tetep Mandem enyu ené yéntiki mmu ákwày berinj be sechi bō tetep besí Mandem. ³ Mbák Mbok Ndíndí ane séghàti bho achi chi mbò enyiy ene echi bhésé bhésé, ábhák enyu eyò chi ntá bo abhen bachi ndu mbi newú. ⁴ Bō bhò bápú jwimem ndũ Mbok Ndíndí mbonyune Satan mmu achi mandem mmik anémé bò

amik be báke noko Mbok Ndíndí. Yi apu yan bó mangó bediéré ebhen béghò. Nò chi, bediéré ebhen befù ndũ Mbok Ndíndí òti Kristo. Apu yan bò mandinj enyũ Kristo achi, Kristo mmu achi enyu émòt ne Mandem. ⁵ Sepú kò beghati bho òti mmæt ayese. Séghàti bho chi òti Yesu Kristo ne be yi achi Acha. Mbák chi bhese babhōn, enyiy ene séghàti bhe chi be sechi chi bō betok bhéka òti Yesu. ⁶ Ndũ nebhōnet, ené Mandem ághòkò mmik, arem be bediéré méngóó ndũ ejuri, ne ebhak nò. Nkúbhé Mandem ke ákù bediéré ebhi béghò amem bati yese. Ne séghò bediéré Mandem ndũ béghò besí Kristo ne sérinj néne enyũ bediéré Mandem bechi.

Sechi mbò betē ntōp ebhen keném kechi aré

⁷ Bediéré ebhen béghò bese anti chi nném enyiy. Yé nò, bese babhōn sechi chi mbò betē ntōp, betan ti. Eyò étōn be, beyá betan ebhen sébhōnó bekù betik Mandem befù chi ntá yi, puyé ntá yese. ⁸ Mpok ne mpok, báchyè bhese besōñori menyu ne menyu, ke besōñori bhò bepu bókōti betē ntōp ebhen bhese sechi. Echa bhésé enyũ sébhōnó bekù ke sepu fere amó. ⁹ Mányòk bhese, ke Mandem apú rò bebhak ne bhese. Bádep bhese amik, ke bápú kway beway bhese. ¹⁰ Yéntiki ebhak ene sérōn, besōñori ebhen séghò bechi mbò be sépókò newú Yesu amæt sékò ne nò. Òti

yə, bo bāghò nɛpém Yesu ndu nékà betik amuet yese. ¹¹ Tɛtɛp, sechi anyũ nɛwú mpoknkem ɛti Yesu, nɛ ɛyɔ́ ékà Mandem ántónɛ enyũ nɛpém enen mbɔɛ Yesu Acha nékà betik ndũ mmuet eyesé ene épú tat fá amik. ¹² Séká yɛ nɛwú, bé mánkwáy bébhɔɛ nɛpém enén nébhiki bhɔɛ ngwénti.

¹³ Tɛndu sébhónó nkúbhé ɛfónó nɛka mbɔ mmũ anɛ arɛmɛ mbɔ enyu ɛchi amem Ekáti Mandem bɛ, “Nnókó, nɛ ɛti yɔ́ ndem”. Bese nkwo sɛnoko, nɛ ɛti yɔ́ ségháti bo Mbok Ndíndí. ¹⁴ Sérinɛi bɛ Mandem mmu ákú Yesu Acha ápérɛnsem ndũ nɛpém, ákú chɔɛ bɛsé nkwo sɛmpɛnsem ndũ nɛpém nɛ yi, nɛ ansɔt bhese nɛ bhɛ sɛmbak nɛ Yesu ndũ nɛbháét bɛchókò bhi. ¹⁵ Bɛsɔɛnɔri ebhen menkem bɛchi chi ndũ bɛri ebheka, bɛ ndũ bɛrɛndu Mandem bégháká ntá bɛyá bho, ménkú bo abhen báchyè Mandem bakak mánjá mándɔk nɔkò chi ambi, bɛ bo mánchɛ nókó Mandem kɛnókó.

Nkɔɛ Yesu chi mmũ ɛkébhénti

¹⁶ Tɛndu sérinɛi mɛnyin ebhen, sépu fɛrɛ amɔ. Yɛndu betan ebhen nkwo mmuet mémáy méndɔk nɔkò chi ambi, Mandem ákú sɛmbɔɛ nɔkò betan bɛkò amem bati ayese yɛntiki nywɔp. ¹⁷ Nɛ bɛsɔɛnɔri ebhen séghò fá amik béchi mandú tontó, nɛ bépu tat. Békwa k bhese kwak bɛ sɛnkway bo abhen séchwé ndũ bɛyá manjá Mandem ɛwak émɔt. Manjá amɔ

acha yɛntiki enyin nɛ abhiki bhɔɛ ngwénti. ¹⁸ Sépú yinɛ yɛ mɛnyin ebhen bo bāghò nɛ amik. Séyinɛi chi ebhen bápú ghɔ, mbɔnyunɛ mɛnyin ebhen bo baghò bɛfɛrɛ fɛt. Ebhen bápú ghɔ kɛ bɛbhak mpoknkem.

5

Chɔɛ mmuet anɛ apu gu amen anɛ agu

¹ Sérinɛi bɛ mmuet ayesé anɛ fá amik achí mbɔ bétɛm. Mbák bétɛm ebhen ménkwɛn, Mandem áchɛ bhese ɛkɛt ɛkò awu amfay. Puyɛ chi bakwánwan kɛ bāghókó yɔ, mbɔɛ Mandem kɛ áchɛ mmuet nkɔ yɔ, nɛ yɔ abhiki bhɔɛ ngwénti. ² Tɛtɛp, séchi ndũ nɛdɛi kɛbhɔ fá amik nɛ sɛnɔɛ nɛ bɛyá ɛkwak bɛ Mandem anchɛ bhese mmuet ɛkò ene ɛchi amfay, ³ bɛ ndu afyé yɔ bhese amuet, séké bhak bɛbhɔ bɛwɔ. ⁴ Ndũ bétɛm ebhen sechi aré néne, sébhɔɛn ɛsɔɛnɔri nɛ séchí ndũ nɛdɛi kɛbhɔ. Ebhiki tɔɛ bɛ séyán Mandem ámféré mmuet anɛ ágù. Séyán chi bɛ yi anchɛ bhese mmuet nkɔ, bɛ enyin ene epu gu émen ene égù. ⁵ Mbɔɛ Mandem kɛ ákú sɛmbák bo abhen sékwáy bébhón mmuet nkɔ yɔ. Achyé bhese Éfónó eyi mbɔ nkem bé chɔɛ anchɛ bhese mmuet nkɔ yɔ nkwo tɛtɛp.

⁶ Sébhɔɛn yɛ nti nɛtan nɛtan mpoknkem ndu sérinɛi bɛ, ené sébháét ndũ mmuet ene, sépú kway bɛbhak amfay nɛ Yesu Acha. ⁷ Ndũ nɛpém enese fá amik sébhɔɛn nɛka nɛ yi. Sépú

gho yi ne amik. ⁸ Sébhəŋ nti ne éri ntá yeŋe be séndó mmuet ene sendək sembək anywóp ne Acha. ⁹ Ndu echi ye nɔ, yě sébhuet chi fá amik, yě séchí chí awu ne yí, nném enyiŋ chi bé sénkə menyiŋ ebhén beku yi ámbón maŋák ne bhesə mpoknkem. ¹⁰ Ntí achi be yěntiki mmu abhəŋ béte besí Kristo mmu átəŋ bo mankem. Chəŋ yěntiki mmu ambón nsáy ane ákwáy ne yi békóŋo nepém eni fá amik. Mbák sékə beri, chəŋ sémbón erítí akap, ne mbák sékə bebú, sémbəŋ ntémsi.

Yěntiki mmu ákwáy bebhəŋ mbi bebhək sayri ne Mandem

¹¹ Ndu sériní be átəŋ chəŋ bo mankem, sebhəŋ becháy ne Yesu Acha. Bechay ebhen békə séfyè ye betəŋ ndu beku be bo mánóko be menyiŋ ebhen séghàti bhə bechi tetep. Mbəŋ Mandem ariní bhesé sayri, ne nkáysí be be nkwə bəriní enyū bo séchi. ¹² Ebhíkí təŋ be sépet séyən beku mändiní menyū bo sechi. Séyən chi beku mändiní ntí ane bəbhónó bépanyu éti eyese bé mändiní enyū bəbhónó békéme bo abhen bərəm ebúbə éti yeŋe. Mpányu yap apu yiní enyū nti mmu nechi amem ne Mandem. Báyiní bho chi ndū nté yap achi. ¹³ Mbák sechi bechiní bho mbə enyū mbək bo bərəm, sébhák nɔ chí ndu sénù bechye Mandem kenókó. Ke mbák báká be sépú bechiní bho, diní yé ka be sékə betik chi éti yeka. ¹⁴ Betik ebhen

sékə, sékə bhə chi mbənyune ekəŋ ené Kristo épuri bhesə. Sénoko be ndu Kristo ágú éti yěntiki mmu, besé mankem sénən segu. ¹⁵ Agú éti yěntiki mmu be bo abhen básóré nepém nekə enen yi áchyè ne maŋák báké pere bhək chi ndū mmuet eyap. Bapém ayap ándəp chí mbə enyū yi áyən mbənyune éti yap ke yi ágú ne éti yap ke Mandem ákú yi ápérənsəm ndū nepém.

¹⁶ Bebhə néne, sépú pere yiní ye bho chí bekoŋo nkaysi bə mmik. Enyu eyə ke séyiní nyaka Kristo, ke néne, seriní mbəŋ enyū mmu yi áchí. ¹⁷ Ene étəŋ be mmu ane ábháré mmuet ne Kristo arəp ye chi mmū nkə. Menyiŋ besí bəfuet, ebhen beko ke béróbhé.

¹⁸ Mandem ke ákú be menyiŋ ebhen menkem mémbak enyu eyə. Yí ke átó Kristo ánkə sémpétnsəm ntá yi, ne achyé bhesə betik beku bo mámpétnsəm mámbəŋ kpák ne Mandem. ¹⁹ Eyə étəŋ be Mandem áfuet nyaka ntá Kristo beku yěntiki mmu ámpétnsəm ambəŋ kpák ne yi. Abhíkí pere yiní nyaka ndū bə bapu bhəere bebhé. Ne afyé ntó amə yeŋe enén nékə bo mámpétnsəm mámbəŋ kpák ne yi. ²⁰ Séchí ye bo abhen Kristo afyé ntó enen bhesé amə. Mbəŋ Mandem ke áfuet ye ntá yeŋe, ndu ábhiní be ne ekəŋ. Ndū nnyén Kristo, sénik be mmuet, pet ka nsem ntá Mandem. ²¹ Éti yeŋe, Mandem akə Kristo mmu ábhíkí kə ye bebú ámbák mbúbə be

sémfúét ntá yi sémbák chak besí Mandem.

6

Pāl āghò esōjori mbə mūnto Kristo

¹ Bese bo sékà betik ne Mandem, sénik be mmuet be báké rə berĩndu ebhen yi atəjə bhe mémák ndéndem. ² Yi ārəm mbə enyū básinjí be,

“Mpok ákwáy nókó betəj be berĩndu,

ngók nenikímuet eneka, nywəp bépeme bho nekway nəkə, nkwak bhe.”

Ghók ká, néne chi mpok ane Mandem áyān betəj be berĩndu, néne chi mpok ane Mandem áyān bepeme bhe.

³ Sépú kə yěnyij ene échət mmu mbi ne Mandem be bekwéné béké bhak ndū betik ebhese. ⁴ Enyij ene séyān chi be ndū yěntiki enyij ene sékà, séntón be séchí bə betok Mandem tetep.

Sébhəj manák mpoknkem. Sébhəj esōjori menyu ne menyu, yě nə sébhəj manák mpoknkem. ⁵ Mánāj baden bhese, mánāj báfyě bhese ekerékenəj. Mānəj bágwép ebyək be bə mánchyé bhese esōjori. Séyānjá gu betik.

Mpok ne mpok, séke bhəj mbi bebhuə kenə ne énehəbhe nəkə bhese te nenyié menyie. ⁶ Batí yese achi amem pépép, ne sérinjí tetep ane Mandem. Sébhəj ekébhéntí ne bho, ne sébhəj berĩnti. Efónó Bedyere achi ne bhese, ne sékəj bo tetep. ⁷ Séghati bo chi menyij ebhen bechi tetep. Betəj Mandem béchi ne bhese.

Séchí chak besí Mandem ne eyə echí mbə menyijí nenu ebhen békəwək bhese sénu ne bōmpap abhese, sénchet bə mbi bebhəj bhese. ⁸ Mbək bho báchyè bhese kenókó ke bachak bábyak bhese byak.

Mbək bho bārəm eirí éti eyese, ke báchák bārəm chi ebúbə éti eyese. Bo básət bhese mbə bə bapu, ené sérəm chi tetep. ⁹ Bo bārəm be agha arinjí kpik bhésé, yě nə bo bārijí bhese sayri. Echí mbə be ségūgu, yě nə, séchi nepém. Báchyè bhese esōjori, ke sépú gú. ¹⁰ Séchí ndū esōjori, yě nə, sebhəj manák mpoknkem. Séchí amə apay, yě nə sékə beyā bo bábhəj beyā áfók. Echí mbə be sébhiki bhəj yěnyij, yě nə, sébhəj yěntiki enyij.

¹¹ Bə bo Kōrint, séghati bhe yěntiki enyij kponorəj ne sənene bati yese ntá yeka.

¹² Bábhiki fu bese anti, be ke bábhíkí pəre kəj bhese.

¹³ Nchí ghati bhe menyij mbə mmu ane árəm enyij ntá bóbhi. Nené ká bati ntá yese, nkúbhé mbə enyū sékəj bhe.

Báké nyóp mmuet ne bo abhen babhiki noko Yesu

¹⁴ Báké nyóp mmuet ne bo abhen bábhiki noko Yesu. Enyij ene echí chak besí Mandem, ébhəj yi bekə ne ené épú chak. Bediéré bekway bébhak nebhuət amət ne ejuri kə? ¹⁵ Kristo abhəj yi bekə ne Satan? Mmu ane ánókó Yesu abhəj yi bekə ne mmu ane ábhíkí noko? ¹⁶ Ekerákap Mandem ebhəj yi bekə ne bəmandem nsé? Bese bo

sénókó Yesu ke séchí ekerákap
Mandem mmu achi nepém.

“Chōṅ nnte eket eya nenti
enap, mbak ne bhō.

Chōṅ mbak Mandem wap,
bó mámbak bōbha.”

¹⁷ Eta Mandem árēm ye be,

“Fú ká nenti nap
fap ka mmuét ne bhō.

Báké nyóp mmuēt ne yēnyīṅ
ene ébhōṅó bakwap,

ne chōṅ mpet nsot be amuēt.”

¹⁸ Mandem Acha Betāṅ
Menkem árēm mbō
enyū echí nebhmuēt
achak amem Ekáti eyi
be,

“Chōṅ mbak Etayeka,
māmbak bōbha.”

7

¹ Abhen ekōṅ, tēndu
Mandem áchyé bhese bariēp
amen, sō ká amó feré ndū
yēntiki enyīṅ ene ékwāy
menyōp mmuēt eyese ne bati
ywese. Sēncháy Mandem,
sénu bebhak nyáṅá besí bhi
ndū yēntiki mbi.

*Maṅák Pōl eti bakoṅo Yesu
abhen Kōrint*

² Nené ká bati ntá yese.
Sébhíki ká yē mmu ebépti
enyīṅ, sébhíki chōṅti ntí mmu
amem, ne sébhíki nyié mmu
ebhōṅ. ³ Mpú rem nō chi
ndu betāṅ be be bāká bebú.
Nnāṅ njāmbi ngátí bhe bé
sékōṅ be ne bati yesé ankem,
ne yē chi newú yē chi nepém,
yēnyīṅ épú kōre bhese ne bhe.

⁴ Mbákánti ne bhe tontó.
Médèp awó anti tontó eti yeka.

Báchyè me nepōptintí tontó,
ne yēndu sébhōṅ beyá esōṅori,
maṅák ama aya acha.

⁵ Yē chi mpok ane ségháká
atú Masidónia sébhíki bhōṅ
neywēmuet. Besōṅori bere twō
bebhé menkem. ⁶ Ke Mandem
mmu áchyé bo abhen bati
apet apu bō amem nepōptintí,
achyé bhese nepōptintí ndu
Táytos átwó. ⁷ Puyē ndiere
netwō Táytos ke Mandem
ásóré bechyé bese nepōptintí.
Enyīṅ echak échí be báchyé
Táytos nepōptintí mpok yi
achi awu ne bhe. Agháti
me enyū bābhōṅó ekwak
be ntwó awu, ne enyū bati
ábè bhe amem ne áyóme.
Apet aghati me ndū bābhōṅó
nti tontó bete ne me. Eká
maṅák ama apet aya acha.

⁸ Yē embak chi be ekáti ené
nsíṅi bhe eká bābhōṅ basémé,
áyóme apú ne me be nsíṅ yó.
Ndū nebhōnet mbōṅ áyóme
mbōnyune ndíṅi be yó échyé
bhe basémé, yēndu basémé
mō áchí chí ndū mómbiṅi
mpok. ⁹ Tetep, mbōṅ maṅák
be nsíṅ be ekáti ke puyé chí eti
yó échyé bhe basémé. Enyīṅ
ene eká mbōṅó maṅák chi be
basémé amen ekáti eyō échyé
bhe aká bātíknsēm ndū bebú
ebheka. Bebēnti ebheká bechi
enyū bebēnti ebhén Mandem
áyāṅ bōbhi mámbōṅ. Eká
be ekáti eyō ébhíki twō ne
ménémé ntá yē mmu yweka.
¹⁰ Basémé amen Mandem
ákōṅó ákú mmu ántíknsēm
ndū bebú bhi, antwó ntá
yi bé yí ámpémé yi, ne apu
twō ne áyóme. Ke basémé
bō mmik átwó chi ne newú.
¹¹ Bē babhōṅ māngó enyīṅ ene
basémé amen Mandem akōṅo

ákú ntá yeka. Néne, bábhōŋ beyä ekwak býíbhiri menyin. Éku báso amō ndū ndak ane ne bábhōŋ beyä bebēntí ěti ndak ané mmu wu ákú ne bábhōŋ becháy ěti ndak ane áfákárí. Bábhōŋ beyä ekwak beghō me ne báyan tontó be mántémsí mmū ane átwó ne ndak. ¹² Yēndu nsínjī ye be ekáti, mbíkí sin chi beku mándínjī mmu ane ákú nefwōp ne mmu ane bákú yi nefwōp. Nsin chi ěti bághó besí Mandem, be bábhōŋ nti ne bhese tontó.

¹³ Eyo échyè ye bese nepōtíntí.

Báfyé bhese nti, ne berōŋ ambi, sechi maŋák ěti maŋák amen Táytos ábhōŋó ndū be mankem básóré yi awu sayri, bákú nti eni nepōp amem. ¹⁴ Mēghāti nyaka bhe chi menyin ebhen bechi tetep mpoknkem. Ne bábhíkí chye me ntíanwōp ěti enyin ené ngátí Táytos ndebhe nōkō awó anti ěti yeka, ne éfú nkwo tetep. ¹⁵ Néne, Táytos apēt akōŋ be áchá, sayri sayri, mpok yi átik enyū básíéptí yi ne becháy, mángwēre nōkō, ne enyū bákú yēntikí enyin ene yi ághátí bhe. ¹⁶ Néne, nchí ŋák, mbōnyune mbákánti ne bhe ndu yēntikí mbi.

8

Enyū bō Mandem bábhōŋó bechye akap ndū bekwak bho

¹ Bōma, séyan mándínjī ěti berīndu Mandem ebhen bakwó bho Kristo abhen atú Masidónia bátōŋó. ² Beyä

besōŋari ebhen bó bághó, béku bábhōŋ mamō tontó. Yē nō, bábhōŋ beyä maŋák. Éku bábhōŋ beyä ekōŋ béchye akap keyin nsem ndu bekwak bo, yēndu báchí ndū beyä kechép. ³ Nchí ghati bhe be báchyē mbō enyū amō yap átōŋ. Ne mpok báchyē, báchyē mbōŋ echa enyū amó ayap átōŋó, mbō enyū éfú bhō anti.

⁴ Báchyē, mánik nōkō bhese mmæt ndōŋ ne ndōŋ ne nti nenkem bé sēnchíe bó mbi mánkwák bo Mandem abhen bachi Yerúsalem. ⁵ Nkwó bho Masidónia bákú bacha enyu ene sékàysi nyaka be bákway beku. Nném enyin ane bó báyambi bákú chí be báchyē nepēm enap nenkem ntá Mandem Acha. Báchyē ye mmæt ntá yeŋe nkwo ndu bekoŋo nkaysi Mandem.

⁶ Táytos anán abho besōt bakap ntá yeka ndū bekwak bachébhébo. Éku séghátí ye yi be ampēt nsem awu ankwak be mándōk ambi menaŋa betikí berīndu ebhen bábhó. ⁷ Bábhōŋ yēntikí enyin ndu mbi Mandem báçha. Bábhōŋ neka ne Yesu eriri. Bághāti bho Mbok Ndíndí ěti Yesu sayri. Bāriŋi tetep Mandem. Báchyē nepēm eneka nenkem ndu beku betikí Mandem ne bákōŋ bhese tontó. Ku yeka nkwo betikí ndu bechye ne berīndu ebhen beya becha.

⁸ Mpu rem nō chí be bábhōŋ beku mbō enyū ngátí bhe. Nchí ku chi be mándínjī enyū bō báchák bábhōŋó ekōŋ ndu bekwák. Nku chi be mámbōŋ

mbi betəŋ be bākəŋ bo bachak tətəp. ⁹ Bē bābhəŋ bārīŋi enyū berīndu ebhen Yesu Kristo Acha átōŋó bhese. Yēndu yi ábhōŋó nyaka yēntiki enyiŋ, ayibhiri arəp nchébhé mmu ēti yeKa be kechep eki kénku māmbák bo abhen bābhōŋó yēntiki enyiŋ besí Mandem.

¹⁰ Maníé ama ndū ndak ane chi be: Mmíé éyú, bē ké bāyambi bechye akap, ne mbōŋ be ké bāyāmbi bebhəŋ ekwak beku nō. ¹¹ Naná ye ká betik ebhen bābhō mbō enyū amó ayeka átōŋ, be nekū yweka ánkō enyumət ne ekwak beku mbō enyū bātí ¹² Mbák mmu abhəŋ ntí béchye akap, Mandem əsət enyiŋ ene yi áchyé mbō enyū amó yi átōŋ. Apú bhep mmu ánychyé enyiŋ ene yi ábhíkí bhəŋ. ¹³ Mpu rem nō chi be mámféré ntu aməet bō bachak mámbay be anti. ¹⁴ Nchí yan chi be ndū bābhōŋó tontó néne, mánkwak bo abhen bābhíkí bhəŋ, be mpok bō nkwo bābhōŋó, mánkwak be ndū mpok ane bābhíkí bhəŋ. Enyu eyō be mankem bābhak sayri enyumət. ¹⁵ Echi mbō enyū Ekāti Mandem éghāti bhese be, “Mmū ane ápókó beyā nenyíé enen néfú amfay ntá Mandem, ányié nyaka yēnyiŋ kerəp, ane ápókó chi mandú abhōŋ enen nekway yi gbák.”

*

Bátó Táyťos ne maməere bhi ntá bōnkwo abhen Kōrint

* 8:15 Yiŋi Esodəs 6.18.

¹⁶ Nchí kaka Mandem be akū Táyťos ámbōŋ nkúbhé enyū ntí enen me mbōŋó ndu bekwak bhe. ¹⁷ Puyé chi be aká beku enyiŋ ene séghátí yi. Yimbəŋ anáŋ abhəŋ ekwak bepet bétwō awu beghō be mankem. Eti yō, átwō ye nkwo ndū mməet eyi. ¹⁸ Sétō manō achak nkwo ne Táyťos. Nkwó bo Kristo mban enkem bārīŋí yi sayri ēti betik ebhen yi akū ndu béghátí bho Mbok Ndíndí. ¹⁹ Ne ndu berəŋ ambi, yi ke bakwó bho Kristo mbankem bāyábhé bé anko nōkō ne bhese ndū betikí berīndu ebhen sékū. Sékū bhō ndu nkwo enyu eyō bé sēnchye Mandem kenókó ne bétəŋ be sebhəŋ ntí békwak bho. ²⁰ Ndū sékō ndu nkwo, eyō epu chye mbi be mmu ánkáysí be sébhəŋ bati apay. Sésət mpok be yē mmu áké ji bhese beyiŋi enyū sékū ne beyā akabhé nkáp ane. ²¹ Séyən chí beku enyiŋ ene echi chak, puyé chi ndiere besí Mandem Acha, ke besí bho nkwo.

²² Sétō nkwo mómayese achák ne bhō. Sēnan semō yi ndəŋ ne ndəŋ, ndu beyā babhi, ne séghó be abhəŋ ntí békū betikí Mandem. Néne, áchyé mməet ndu beku bhō achá mbōŋ enyu esí mbōnyune abháká ntí ne be tontó. ²³ Mbák chí Táyťos, chí ntí nkūbetik awa. Akū betik ne me ndu bekwak be. Mbák chí bōmayese bachak abhō, yēntiki mmu wap achi mūnto ndū ntí bakwó bho Kristo abhen bátó yi, bō bho

báchyè Kristo kenókó. ²⁴ Kə yeka bakwó bho Kristo mángó kponororɔ be bābhəŋ ekəŋ ne bho, ne be ntí achi ane sédèp awə anti èti eyeka besí bhap.

9

Mmu ane ápi tontó ághəm tontó

¹ Ntí apu ane məšɪŋ be èti nekwaƚ enen bābhəŋó bechye nkwə Kristo abhen Yerúsalem. ² Ndinjí be bābhəŋ ekwaƚ bekwak ne ngátí nkwə Kristo abhen atú Masidónia èti yeka ndep nəkə awə anti be bēka bōmayese mankem abhen atú Akáiya mānan bātonɔti mmuet ndu bechye nekwaƚ te mmíe eyu. Ne betan ebhen báfyè ndū ndak ane ndu ményíkisi batí beyá bhap be mántóntí awap akabhé nkáp nkwə. ³ Kə nchí to bōmayese abhen ntá yeka ndu bekə be nepá ane sépənyu èti eyeka ndū menyiŋ ebhen áké bhak ndéndem. Ene, chi bekə be mánkwáy bétónti mmuet ne ayweka akap mbə enyū ngátí bhə be chəŋ mánkə. ⁴ Mbák ntwó awu ne mbək bōnkwə Masidónia ené bābhiki re tonɔti mmuet sayri, chəŋ mbəŋ beyá ntíanwóp mbənyune ngátí bhó enyū nsiki ntí ne bhe. Mbák émfákárí nə, ntíanwóp eneka néya mbəŋ néncha. ⁵ Ètiyə ke nkaysi ye be eri mfyé betan be bōmayese mánjambi mántwə awu mántonɔti akap ane báfyə bariɛp bechye ke məntwə. Eri bekə be akap wu ámbák chi ane áfù be anti, puyé chi

enyiŋ ene mányiere be nyiere mánkə.

⁶ Báké ghəkəntik be mmū ane apí mbwət ane ábhíki ya, ághem mbwət ane abhiki ya. Kə mmū ane apí beyá, ághem beyá. ⁷ Yéntiki mmu abhəŋ bechye akap chi mbə enyū yi akə nti bechye, puyé chi ne basémé anti, ne ékébhak chi mbə be bápuri yi puri, mbənyune Mandem akəŋ mmu ane áchyè akap ne maŋák. ⁸ Ne Mandem abhəŋ betan bechye bhe áfók ane aya acha be māmboŋ yéntiki enyiŋ ene échébhé be enyu ene éya encha kpát mánkwáy bekwak bo abhen menyiŋ bechebhe bhə. ⁹ Echi mbə enyū Ekáti Mandem érəm be,

“Mmu Mandem achi awó fúú. Áchye bo abhen eyap epu keyiŋi nsem. Berítí betik ebhi bépú nem.” ¹⁰ Chəŋ Mandem mmu áchyè mbwət ntá nkwananki ne ánchyè nenyíé menyie anchye be nkwə mbwət, ankə yə anjá ancha, ne ankə berítí betik ebheka ménchyé beyá mbwət. ¹¹ Chəŋ Mandem anchye bhe keném ndū yéntiki mbi be mánkwáy bechye tontó ne awó fúú. Ne akap ayweka wu ámfuet ntá yeŋe angaka ntá bo abhen bātò wu ntá yap, ne ánkə bó mánchyé Mandem bakak. ¹² Betik ebhen-ne bákə békwaƚ nkwə bo Kristo ndu menyu bepəy. Békwaƚ bə māmboŋ menyiŋ ebhen bechebhe bhə ne békwaƚ bə mánchyé Mandem beyá bakak. ¹³ Ndū bāchémé nkáp ne bāchyé bo bhə, bātəŋ

be bākoŋo tetep ane Mbok Ndíndí ane bārem be mānókó. Ndū bāchye enyu yə ne awə fuu ndu bekwak bhə ne bo bachak, bo bāghə ne bāchye Mandem kenókó. ¹⁴ Ndu berəŋ ambi, chəŋ bó mánik nəkə mmuet ntá Mandem ěti yeka. Bábhəŋ ekəŋ beghə bhe mbənyune bāghə beyă berindu Mandem amuet yeka. ¹⁵ Sénkáká nókó Mandem ndū akap ane yi áchyé ane mmu apú kway berem enyū wu achí.

10

Pəl aká mándíŋi be yi achi mūnto tetep

¹ Məmbəŋ Pəl ke nchí nik be mmuet ndū nnyén Kristo mmu ábhónó ekébhénti ne nesep̄tmuet. Chi me mmu mbək bho bārəm be mpok nchí ne bhe besí ne besi nchí rem kəp̄i ne becháy, ke mpok mpu ne bhe nchí siŋ be bekáti ne betan̄ti beyəŋ. ² Nchí nik be mmuet be báké puri me be mbák bebəbebe ne bhe mpok ntwó awu. Ndíŋi be mbəŋ bébhak bebəbebe chi ne bo abhen bákáysi be sékə menyin mbə bə mmik. ³ Yəndu séchí ndū mmiki ne sépú nu mbə bə mmik. ⁴ Menyini nenu ebhese puyě chi ebhen bakwəŋwəŋ. Mandem ke áchyè bhese bhə, ne bébhəŋ betan̄ bechəŋti bepok ebhen bəmpap abhese bábhəse. ⁵ Séchəŋti netan̄anyu ne yəntiki enyū ene été bechet bo mbi be báké riŋi baraka Mandem. Sékəm yəntiki enyū nkaysi mbə mūkenəŋ ane bákémé ebh̄inenu, ne

sékə yə ándóbhe ghok chi Kristo. ⁶ Mpok mānaŋ bāchye mmuet enkem ntá Mandem, chəŋ səntoŋti mmuet bétémsi yəntiki mmū ane átan̄nti ne Kristo.

⁷ Bəriŋi menyin ebhen beyini me chi amfay amfay. Mbák ye mmu ariŋi sayri be yi achi nkoŋo Kristo, ándiŋi be bese nkwo sechi bakoŋo Kristo mbə yi. ⁸ Yě embak chi be nchí dəp awə anti tontó mandú ncha enyū mbónó beka ěti betan̄ ebhen Yesu Acha áchyé bhese, eyə epu kə mbəŋ ntíanwóp. Achyé me betan̄ ebhə chi beka māngo, puyě beka mānkwen. ⁹ Mbíkí yaŋ embak mbə be məsət bekáti ebhen məsiŋ beka māmbəŋ becháy. ¹⁰ Mbək bho bārəm be, “Bekati Pəl ásiŋ betan̄ becha ne beyəŋ ebhi bétək mmu te anti, ke mpok yi achi ne bhese, apú bhəŋ betan̄ ne apú rem yənyin ene échwé bo anti.” ¹¹ Menyū bəbhə berini be menyin ebhen sésiŋ ndū bekáti mpok sépú awu, bó ke sékə chəŋ mpok sébhak awu ne bhe.

¹² Puyě be sémə beyenti mmuet ne bo abhen bákək mmuet. Ke neyenti mmuet enap ne bati ndu betəŋ be bácha bhə, nétəŋ chi be bábhíkí bhəŋ mbəŋ kebon̄. ¹³ Mbák chi bhese, sépú pányu encha enyu sébhónó beka. Sėti bewenti chi ndū ndiere ane Mandem afyé be sénkə séngwenti aré, ne be nkwo bāchí ebhe eyese. ¹⁴ Sébhíkí kiŋi ndiere ane Mandem afyé

mpok séyambi sétwó ntá yeka. Bese babhōη ke séyambi sétwó bhe ne Mbok Ndíndí ēti Yesu Kristo. ¹⁵ Sépú kíηi ndiere ane Mandem afyé ndu ebhese betik. Sébhaka nti chi be ndũ neka eneka ne Kristo négò néndak nākō chi ambi, chōη betik ebhese nkwo nenti eneka méngo mendak nākō chí ambi. ¹⁶ Mbák echi nō, chōη sénkway berōη beghati Mbok Ndíndí amem betak bechak ebhen yě mmu abhiki re ká betik aré, kepányu ēti betik ebhen bō bákú ndũ ebhe mmu achak. ¹⁷ Ke Ekáti Mandem érēm be, “Yě agha ane áyanη bépanyu, ámpányu ēti enyīη ene Mandem Acha áká.” ¹⁸ Puyě mmu ane árēm erírí ēti mmuet eyi ke Mandem Acha ásot ne mañák, chi mmu ane Mandem árēm eriri ēti yi.

11

Pól árēm be betik ebhi bechi kekúrí ne ebhen bōnto nsé

¹ Nchí níkmuet be mánkepnti ne me ndu nchí rem kepí mbō echīntímu. Kép ká nti ne me. ² Dīñí ká be nkōη be ne mpabhamík ane Mandem. Nsot be mbō ngōsōη ane ábhíkí rīηi mbakanen ne nnáη mfyé bariēp ne mmũ amot ane ábháy bhe. Mmũ wu chi Kristo. ³ Ke mbōη becháy be bōfú bákway berwō bhe mbō enyũ Satan ásórē nyaka bapu mi arwó Ifa, énkū nkaysi ayeka ampōkō bhe mǎngure ebhi, keperē koηo mbi Kristo ne nti nemot enen nechi pépép. ⁴ Nchí rem nō mbōnyune echi mbō bhe

mbák mmu atwō ntá yeka aghati bhe enyīη, yě yi árēm chí ēti Yesu achak ane achi kekúrí ne ane séghāti bhe menyīη ēti yi, mánoko nóko. Ne yě árēm chí ēti efónó ene echi kekúrí ne Efónó Mandem mmu mǎnene bati ntá yi bákaka, ne yě árēm chí ēti Mbok Ndíndí ane achi kekúrí ne ane mǎnókó, mǎnsore sot amō apay. ⁵ Mbíkí kaysi be bo abhen básot be bachi manem bōnto bacha me. ⁶ Ngufú mbíkí rīηi berem kepí, ke ndīñí enyīη ene nchí rem, ne sénanη sékū be mǎndīηi nó kpoηoη ndōη ne ndōη, ne ndũ beyá babhi.

⁷ Mpok ngátí bhe Mbok Ndíndí Mandem, mbíkí bhep be nkáp. Nséptímuet ntá yeka ndu bekwak mǎmbak maném bo. Nkū nyaka nō chí bebú ke? ⁸ Nchí sot nyaka nkáp ntá bakwó bho achak ndũ bekwak bhe. ⁹ Ne mpok nchí awu ne bhe nke bhōη nkáp mbíkí chye yě mmu yweka esōηōri mbōnyune bati bōmayese abhen báfú atú Masidónia ke báchyè nyaka me nekwak. Mbíkí chye bhe ntu wa be mǎmpōkō wáwák. Ne enyu eyō ke nchí bhak. ¹⁰ Ndũ tetēp Kristo achi ne me, nchí rem be yě mmu apú kway bekū me mbōt bedēp awō anti ndũ atú Akáiya ankem. ¹¹ Nchí kū nō ndak yí? Chi be mbíkí kōη be ke? Wáwák! Mandem arīñí be nkōη be!

¹² Ne enyīη ene nchí kū, chōη ndak ambi bekū yō, bé mkpōt

bekak bo abhen bārēm be bākū betik ebhap nkúbhé mbò enyū mékū ebha. ¹³ Mēnyū bōbhō puyě bōnto abhen tetep. Chi bo abhen báyibhírí mkpá, ne bārwò bho ndū betik ebhen bō bākū be báchi bōnto Kristo. ¹⁴ Ndak ane apu ané maknkay. Yě chí mbōj Satan áyibhiri mkpá anku mbò be achi ángel ane bediéré Mandem béghò yi amuet. ¹⁵ Epú yé enyinjí maknkay mbák bakū betik Satan bākū nkwo mbò be báchí bo abhen bākū menyinj ebhen bechi chak besí Mandem. Ndū ngwenti yap bábhōj chi nsáy betik ebhen bō bākū.

Pól adèp awò anti èti besòjori ebhi mbò mūnto Kristo

¹⁶ Mpet nchí rem be, yě mmu áké kaysi be ntí ábhíkí kway me amem. Mbák bākaysi nò, sət ká me enyu ene bākway beghok enyinj ene mmu ane ntí abhíkí kway yi amem árēm, bé menkwò ndep awò anti mandú. ¹⁷ Enyinj ené mērēm puyě enyinj ene Acha aghati me. Nchí rem chi mbò echinjímu. ¹⁸ Těndu beyá bo bápànyu èti menyinj ebhen bakwánwanj básòt be bebhōj menwòp be mǎngok nòkò nsé yap, bábhōj ye beghok menyinjí tetep ebhen mbōjò béghátí bhe èti mmuet eya. ¹⁹ Bě bho bāchi barijindak, bāchòkò mǎngoko nòkò menyinj ebhen bechijí bho bārēm ne mañák. ²⁰ Bākà bo abhen bábhùre bhe mbò basem ne mányiè bhe nsem amòt, ne mányière be amik,

ne báyiñi be fúú kpát bádēn be. ²¹ È! Mbíkí bhōj nò chi betan-è! Fonjorí ká me be mpú kú menyinj ebhò ntá yeka.

Chōj ndòk ambi berem mbò echinjímu. Yěntiki enyinj ene ékū mmu ándep awò anti, me nkwo mēkwáy bedep awò anti èti enyinj eyò. ²² Mbák bádèp awò anti bé báchi bo Hibru, me nkwo nchí mmu Hibru. Mbák báchí bo Israel, me nkwo nchí mmu Israel. Mbák báchi bebhárébhō Abraham, me nkwo nchí ebhárémō Abraham. ²³ Mbák báchi bō betok Kristo, me nchá bhó. [Nchí rem mbò ebhokori mmu.] Nkū betik nchá bó mankem. Nchwe kenōj ndōj ne ndōj ncha yěntiki mmu, mǎntem áyá acha, ne ndòp kékwót begu ndōj ne ndōj. ²⁴ Bo Israel mánanj bádēp me nnet ne ékpá ndōj esá nsem nekú ne enwi. Bākū nò ndōj etay. ²⁵ Bō Rom bádén me ne ékpa kenōj ndōj érat. Bo bátémti me ne batay ndu beway ndōj amòt. Achwi abet anyén ne me ndōj érat. Achwi árákátí amem manyu ekū ngókónyēn ndū beti mémòt ne nywòp némòt. ²⁶ Mfórí newú beyá mpok ené mēròj nekò. Mfórí newú amem manyén ane ájwí ágbóko, mfori newú amò betanjí baghép ne amò batí bo Israel ne abhen bápú bo Israel. Mfórí newú amem betòk begho, ne amem baso, ne amem manyu ne amò bōnkwo abhen betábhá. ²⁷ Nnánj nkū betik, nsòjorí mmuet beyá mpok nke kway bebhùre kenó, ne nchókó nsay nke kwáy bebhōj yě

manyiep menyu ne nenyíé enen nékwáy me, ne mbúép ákók me ndu mbíkí bhəŋ nden bekuti mmæet. ²⁸ Besəŋəri bechak béchí ke mbíkí pere yan berem ɛti besəŋəri yɛntiki ewak. Puyɛ chi ndiere menyiŋ ebhen. Mbəŋ beyǎ basémé beyiŋi enyu ené bɛka bakwó Kristo báchi. ²⁹ Agha ákway bebhəŋ békwené ke ékebhak ntá ya mbə be me ke mbónjó békwené ebhə? Agha bákway beka yi ankwen ndu bebú ke ntí kedu me amem ne bebenti?

³⁰ Mbák mbəŋ bedep awə anti chəŋ nkə nɔ chi ndu menyiŋ ebhen bétəŋ be mbíkí bhəŋ betəŋ. ³¹ Mandem Mmu achí Chi ntá Yesu Acha aríŋí be mpú sɛnse.

Bakak ámbak ne yi ngwenti ti. ³² Mpok nchí etək Damáskəs, Góbhəŋə ane mfo ngo Aretas afyé, áchye eyəŋ be batemé nenu mambabheri nəkə nyúbha ané etək enyu ene bə bákway bekem me. ³³ Ke bəŋkwə bákə nchwe amem ekay ene báséré nnik are bátə ndu mbok ane achi ankok, básébhe me amik, mbæ.

12

Pəl ǎdɛp awə anti mbənyune abhəŋ nti ne bəŋkwə Kōrint

¹ Mbəŋ berəŋ ambi bedep awə anti yɛndu nsáy ápú aré. Ke dǎ ká ngati bhe ɛti kenó amík anti fúú, ekən ngó ne menyiŋ ebhen Yesu Acha ákú me ndiŋi. ² Ndiŋí mmũ ane achi nyaka nkoŋo Kristo. Egháká mamié byo ne anwi

echəŋ ene Mandem ásóré yi te amfay. ³ Mpet nchí rem be ndiŋí be Mandem asət nyaka mmu wu árək Paradays* ne yi, ke chí ndu efónjó ke chí ndu nkwəmmæet a, mbíkí riŋi. Mbəŋ Mandem ke aríŋí. ⁴ Aré, aghók menyiŋ ebhen mmu ábhíkí bhəŋ beghati bho enyũ bə bechi, ne mmu apú kway mbəŋ berem enyũ bechi. ⁵ Mbəŋ bedep awə anti ɛti mmu wu, ke mpú ka nɔ ɛti mmæét eya. Nchi dep awə anti chí ɛti menyiŋ ebhen bétəŋ be mbíkí bhəŋ betəŋ. ⁶ Yɛ embak chi be nchí yan bedep awə anti mpú bhak echin̄tímu mbənyune nchí rem chí tetep. Ke mpú ka nɔ ndũ mpú yán be yɛ mmu ánkáysí be ncha enyũ mmu ene yi ághə ne ené yi ághək mərem be nchí.

⁷ Ndu beka be nké pányu ɛti beyǎ menyiŋí maknkay ebhen yi ákú mendíŋí, áchyé me esəŋəri. Mbák mbə mmu ane báfyé yi nsé amæet. Esəŋəri eyə ebhak enyiŋ ene Satan átó be ényíéré me amik, énkan me nke pányu. ⁸ Nnik Yesu Acha mmæet ndəŋ éráť be yi amfere me esəŋəri ene amæet. ⁹ Ke akeme me be, “Berĩndu ebha békway ne wə mbənyune betəŋ ebha bétəŋ kroŋoroŋ chí amæet bo abhen mmæet apú bhə.” Ndu echi yɛ nɔ, chəŋ ndək ambi bedep awə anti ne maŋák ɛti mbíkí bhəŋ betəŋ, be betəŋ Kristo mémbak ne me. ¹⁰ ɛti Kristo, nchí ye maŋák be mbíkí bhəŋ betəŋ, yɛ básəkəti me səkəti, yɛ

menyij bétanja tan ntá ya, ne yě nchí bhəj nenyok menyu ne menyu, ne yě báchyè me chi besəjəri. Echi nò mbənyune mpok ane mbíkí bhəj betanj ke nchí tan sayri.

Pəl abhəj nti ne bənkwa abhen etək Korint

¹¹ Ndem kepi mbə echinjímu. Bě ké bápúrí me nkə nò mbənyune, be ke bəbhəjə beghati bho enyũ mmu me nchí. Yěndu mpú yěnyij, bənto abhen bəyòj nò manyén ayap amfay bəbhiki cha me. ¹² Mpok nchí awu ne bhe nkə menyij betəj be be nchí munto tetep. Mbəj ekébhéntí ne nkə menyijí maknkay menyu ne menyu. ¹³ Ndiere enyij ene mbíkí kə ntá yeka ené nkə ntá bakwó Kristo bachak ncha chi be mbíkí bhep bhe nekwa? Fonjóri ká me ndũ nefəp enə!

¹⁴ Dijní ká be nnán ntójtí bétwə beghə bhe ndu ndəj ene éjwí érat. Mpú bhak chəj ntu ntá yeka mbənyune be ke məyan, puyě bakap ayeka. Echi nò mbənyune puyě məmbə ke bəbhəjə bəbhəre menyij ntá bachi ne manə bhap, chi bachi ne manə ke bəbhəjə bəbhəre menyij ntá bəbhap. ¹⁵ Chəj mbəj beyə manák bechye yěntiki enyij ene mbəjə, yě chi mməet eya, ndu bekwa bhe. Ndũ ekəj eya ne bhe égò éndək nəkə chi ambi, eyeka ne me émay nəkə may ke?

¹⁶ Sayri sayri, bákə ne me be mpok ntwó awu, mpú sət nyaka menyij ntá yeka,

yě nò mbək bərəm be nchí mmu betəbhá, ne be nchí sət menyij ebheka ndu ngwáy. ¹⁷ Ndũ nkwa bho abhen ntó ntá yeka, yě amət ábhíkí sət nnyén ena berwə bhe. Epú nò ke? ¹⁸ Nnik nyáka Táytos ne məmáyses be mántwó awu ntá yeka. Atwó nókó asət menyij ebheka ndũ ngwáy ke? Me ne Táytos sébhəj chi nkaysi amət. Pú nó? Bese ne yi sébhəj chi ekakáneko émət. Pú nó?

¹⁹ Abhen ekəj, bəkáysi be ndu mpok ane nkem sérəm menyij ebhen chi ndu bétanjá mməet ntá yeka ke? Wáwák! Sérəm chi enyũ Kristo áyan be séndem ne besí Mandem. Sékə yěntiki enyij chi be mənséné ndũ mbi Mandem. ²⁰ Mbəj becháy be ngufú mpok ntwó awu beghə bhe nchí kway betemeri bhe ndu nte ane mbíkí káysi betemeri bhe, ne be nkwa mǎngə be mpú ndu nte ane bəkaysi beghə me. Ngufú, nchí kway betemeri bhe ndũ bəgwə, ne ndũ bəbhəj mpabhamík ne bati, ne ndũ echókónti, ne ndũ məjem məjémé, ne ndũ bəchəjti manyén bati, ne ndũ enanjti, ne ndũ epij bekáysi be bəcha bati, ne ndũ bəkə menyij táká táká. ²¹ Mbəj becháy be nnán mpet ntwə awu chəj Eta Mandem ánkə mbəj ntíanwəp besí ebheka, ne mbak ndũ nedí kebho éti beyə bə ahben bákə nyaka bebú ne bəbhəet bekə bepə menyij, ne epúsi, ne mányie bepə epusi.

13

*Ndū ngwenti, Pōl āyèp
bōnkwō Kōrint batú*

¹ Ndōŋ ane ákú érát ene nchí twō beghō be báké ghakōntik be Ekáti Mandem érēm be mbák bo mándem be mmũ ákú ndak, bábhōŋ bétwō ne batísie bapay, mbák apu nō, barat. ² Mpok ntwō awu ndū nekō enen néjwí ndōŋ epay, njep batú bo abhen bákú bebú ne bōnkwō bachak mankem. Néne, mpet nchí semti bhō ené mpú awu nkúbhé mbō enyũ nkũ nyaka mpok ntwō awu be, mbák mpét ntwō, mpú rō bhō enyu eyō. ³ Chōŋ nkũ mǎngō berīŋ menkem ebhen bétōŋ kpoŋoroŋ be nchí rem chi menyiŋ ebhen béfú ntá Kristo. Apú kem be mbō mmũ ane ábhíkí bhōŋ betan, Atōŋ betan ebhi mpok áchí nenti eneka. ⁴ Yēndu bágó yi ndū ekotákátí mbō mmu ane abhiki bhōŋ betan, Mandem ákú yi apetnsem ndū nepém. Bese nkwō sebhiki bhōŋ betan ndu sébháré mmuet ne yi. Ke ndu sétok bhe, chōŋ sémbōŋ nepém ne Kristo ndū betan Mandem.

⁵ Chák ká mmuet beghō mbák, ndū ekakáneko eyeka, bákōŋo menyiŋ ebhen mǎnókó. Yiŋí ká mmuet. Mbák epu nō, nō bákwen nemō. ⁶ Nókó ká be chōŋ mǎngō be sebhiki kwen nemō. ⁷ Sēnikmuet ntá Mandem be báké kũ nefwōp. Sēpú kũ nō chi bekũ bo mǎngó be séchí chak. Séyán chi be mǎmbák chak, yēndu bákway beyiŋi bhese mbō bo abhen babhōŋō

bekwéné. ⁸ Yē embak yi, sepú kway bekũ enyiŋ ene échet tetep mbi. Sékũ chi enyiŋ ene ekũ tetep ane Mbok Ndíndí ándókó nókó ambi. ⁹ Sébhōŋ maŋák mbák bātāŋ, ye embak chi be sebhiki tan. Sēnikmuet ntá Mandem be neka eneka néngó nenjwi pōot. ¹⁰ Nti ane nchí siŋ ekáti ene ntá yeka ambi ambi chi be mpok ane mētōwō chōŋ awu, nkésot betan ebhen Mandem áchyé me mbak bebēbebe ne bhe. Mandem achyé me bhō chi bekũ mǎnte ndū neka eneka, puyē chi bekũ mǎnkwen.

¹¹ Bōma, berōŋ ndū ngwenti, ghók ká maníe ma, mǎnchōkō sayri. Nyuré ká ekakáneko eyeka, mǎmbak eyōŋ émōt ne bati. Bák ká sayri ne bo báchák. Mbák mǎnkũ nō, chōŋ Mandem mmu ákōŋ bhese ne áchyé bhese kpák, ambak ne bhese, ambak ne bhe. ¹² Kaká ka bati sayri mbō bo Mandem. ¹³ Bōnkwō mankem abhen báchí fá bátō nkwō bhe bakak. ¹⁴ Yesu Kristo Acha ántōŋ be berīndu, ne ekōŋ Mandem embak amem bati yeka, ne eyōŋ émōt ene Éfōŋó Bedyere áchyé embak ne be mankem.

Ekáti Pǎl ntá Nkwǎ Galéshia

1 Me Pǎl mǔnto Yesu Kristo ke nchí síŋ ekáti ene. Puyě bakwǎŋwan ke báyábhé me, ne puyě nkwǎ ke átó me. Chi Yesu Kristo ne Mandem Etayese mmu aká Yesu ampetnsem ndu nepém.

2 Nchí síŋ ntá yeka bǒnkwo abhen atú Galéshia, ne bati bǒnkwo abhen báchí fá ne me bachem ne me bétó be bakak. 3 Mandem Etayese ne Yesu Kristo Acha mántǒŋ be berǐndu, mánychye bhe kpák. 4 Yesu Kristo achyé nyaka mmæt eti bebú bhese ndü mkpáká mmik bebú ane echǒŋ. Aká nǒ békǒŋo nkaysi Mandem mmu achi Etayese. 5 Yi ke bo mankem bábhǒŋǒ béchyé kenókó ngwenti ti. Amen.

Mbok Ndíndí amət ke achi

6 Echí me maknkay bé bǎtiŋ bǎrǒ Mandem mmu abhíŋí be eti berǐndu Kristo be mambák bǒbhi, ne bǎrǒbhé koŋo chí Mbok Ndíndí achak. 7 Puyě chi mbǒŋ be Mbok Ndíndí achak achi, ke mbǒk bo báfyè bhe ebyok anti ne báyaŋ chí béyibhiri Mbok Ndíndí eti Kristo ndü enyíŋ echak. 8 Ke yě embák chi beŋe, yě chí ángel ke ághátí bhe mbok ane áchí kekúrí ne ane séghátí bhe, eyak embak ne yi. 9 Mbǒ enyü sénán séghátí bhe, mpet nchí ghati bhe be yě agha ane ághátí bhe mbok ane achí

kekúrí ne ane séghátí nyaka bhe, mǎnókó, eyak embak ne yi.

10 Nchí yaŋ ne chí be bo mankak me ke? Wáwák! Mandem ké měyaŋ ánkák me. Nchí yaŋ chí bé bo mambǒŋ maŋák ne me ke? Mbǒ mbæt chí mmu ane nchí yaŋ be bo mambǒŋ maŋák ne me, mbǒ mpú mmǒbetok Kristo.

Mbok Pǎl afu nyaka chí ntá Kristo

11 Bǒma, diŋí ká be Mbok Ndíndí ane ngátí bhe abhiki fu ndü nkaysi bakwǎŋwan, 12 abhíkí fu ntá nkwǎ, ne yě nkwǎŋwan abhiki tǒŋ me. Mbǒŋ Yesu Kristo ke áká mendiŋí yǒ. 13 Bǎghok enyü nepém ena nechi nyaka mpok mékǒŋo beríŋí bo Israel, bǎghók ndu nchí chye nyaka bǒnkwo Mandem beyǎ esǒŋori, nnu nǒkǒ be nnánǎ nkwǒ wap. 14 Nchí nu nyaka tontó békǒŋo beríŋ abhen bachĩmbi bha. Ne nchí koŋo nyaka mbi Mandem bo Israel ne nti ena nenkem, kpát ncha bo Israel báchák abhen ekaká nebhe eya.

15 Ke Mandem anán ayap nyaka me te ndü mpok ane bábhíkí re bhe me. Ayap me eti berǐndu ebhi, abhíŋí me be mbak mmǒbetok ayi. 16 Abhǒŋ maŋák beka mendiŋí Móywi, be mbǒŋ mbi beghati bho Mbok Ndíndí eti Yesu ntá bo abhen bǎpú bo Israel. Aká nókó nǒ, mbíkí rǒŋ ntá yě mmu be anchye me manie. 17 Yě chí Yerúsalem mbíkí

ko ndək beghə bo abhen báyámbi bebhak bōnto ke mētwə ansem. Ndəkórəŋ tée atú Arébia, ke étáré nókó, mpətnsem Damáskos.

¹⁸ Efúéré nókó mamié arat, ndək Yerúsalem beghə Píta. Mbak ne yí ndu manywəp nekú. ¹⁹ Nke ghə yé mūnto achak are, ébhíkí fúét Jems, manə Yesu Acha. ²⁰ Enyih ene mésih ntá yeka echi tetep. Mandem arihí be mpu sėnese. ²¹ Mfá nókó Yerúsalem, ndək nkó atú Síria ne atú Silísha nkwo. ²² Bě bōnkwo Kristo atú Judéya bābhiki re ghə nyaka me ne amík. ²³ Bāghòk nyaka ghok menyih ebhen bo bārəm éti ya be, “Mmū nyaka áchyè bhese esəŋori, arəbhe ghati chí bo be mbák mmu ásíkinti ne Yesu Kristo, Mandem apeme yi, ené nkúbhé nesíkinti ne Kristo ke yi ánu nyaka béchəŋti.” ²⁴ Eká bo bare bití Mandem éti ya.

2

Pəl atemeri bōnto abhen Yerúsalem

¹ Efúéré nókó mamié byo ne anwi, mpet nkó ndək Yerúsalem ne Banábas. Nsət Táytəs sérók ne yi. ² Ndək mbə enyū Mandem akə nyaka mēndihí be mbəŋ bérəŋ aré. Ngáká nókó are, me ne bōbati séchókó ansem ansem, nkə bə mándihí Mbok Ndíndí ane méghàti bo abhen bápú bo Israel. Nkə nə be betik ebhen mēkə ne ebhen mbúét bekə beke bhak ndéndem. ³ Táytəs mmu ákò ne me abhak mmu Grik. Yé nə, báke te mbəŋ

kákáti be mánsíep yi. ⁴ Ke bō nse bachwe ndu nkwo bakoŋo Yesu ansem ansem mánjanə nəkə be mansyep yi. Mánónə bāchwə ndu nkwo ywese ndu beghə enyu sébhəŋó ngangan amfay bebhé bo Israel, ndu sebhare mməet ne Yesu Kristo. Báyan nyaka be sémpətnsem ndu kesem antene bebhé bo Israel. ⁵ Séke chyə bhə mbi ye mandú. Séke yáŋ be bə manchəŋti tetep ane Mbok Ndíndí, tēndu bābhəŋó bəŋəŋ ambi menoko yə. ⁶ Mbák chí bo abhen báyábhé bé mámbák bōbati ntá bōnkwo, betəŋ ebhap bebhiki bhəŋ yényih bekə ne me. Mandem apú təŋ kériŋámík. Bó bābhíkí tón me yényih ekə mémáka ndū Mbok Ndíndí ane mēghàti bho. ⁷ Bāghó be tetep, Mandem ke afyé Mbok Ndíndí amóya be ngati bo abhen bápú bo Israel, nkúbhé mbə enyū yi akə ne Píta be yi angati Mbok Ndíndí ntá bo Israel. ⁸ Nkúbhé mmu ane áchyé Píta betəŋ bekə betik ebhen ntá bo Israel, ke áchyé me nkwo betəŋ, bekə bə ntá abhen bápú bo Israel. ⁹ Jems ne Píta ne Jón bāchí nyaka mbə bekwap nenti bōnkwo. Bāghó nəkə bé Mandem afyé betik ebhen amóya tetep, bákáka me ne Banábas ne amó ndu bétəŋ bé besé ne bhə sechi eyəŋ émət. Séka ne bhə bé me ne Banábas sebhəŋ bérəŋ ntá bo abhen bápú bo Israel ne Mbok Ndíndí, bə mándək ntá bo Israel. ¹⁰ Enyih émət

ke baghati beše, nō chi be, seke ghōkōntik bechye nōkō nekwaκ ntá bachébhébhō abhen Yerúsalem, nkúbhé enyīη ene echi nyaka me anti békū.

Pōl aji Pita amem etōk Antiok

¹¹ Píta átwō nókō Antiok, nji yi besí bhi mbōnyune akū nyaka enyīη ene epu chak. ¹² Mpok yí áyāmbi átwō, are nyíé nenyíé ne bo abhen bápú bo Israel. Ke bo abhen Jems áto bātów nókō, abho beya mmæt ansem, akepere nyíé nenyíé ne bo abhen bapu bo Israel, ndu áchay nkwō bo abhen bárēm be babhōη besyep yēntiki nkoηo Yesu ane apu mmu Israel. ¹³ Bo Israel bachak abhen bachi bakoηo Yesu babho bekū betábhá mbō Píta, enyu ené, yē chi Banábas nkwō akū enyumōt mbō bhō. ¹⁴ Ke ngó nókō be bápú kō ndōη amōt ne tetep ane achi ndu Mbok Ndíndí, mfate ngati Píta besí bhap mankem be, “Mbák wō mmu Israel žkà mbō mmu ane apu mmu Israel, ndaká yi ónū bekū bo abhen bápú bo Israel mámbák mbō bo Israel?”

Neka enen mmu abhōη ne Yesu ke nékū mámpeme yi

¹⁵ Besé babhōη séchí bo Israel, botayese nkwo bo Israel. Sépú bo abhen bápú bo Israel, bó bhō bo bárēm be háchi bō bebú. ¹⁶ Yē nō, beše bo Israel sériηi be puyē bebhure bebhé bo Israel ke ákū mmu ambak chak besí Mandem, chi besiki nti ne Yesu Kristo. Yē chi

beše sénókō Yesu Kristo be Mandem ansōt beše mbō bo abhen bachi chak ēti neka enese ne Kristo, puyē chi ēti sébhare bebhé. Echi enyu eyō mbōnyune, bebhure bebhé apú kū yē mmu ambak chak besí Mandem. ¹⁷ Mbák ndu séyay bebhak chak besí Mandem ke sébháré mmæt ne Kristo, ke émfakari be beše babhōη sékū bebú, nō Kristo áto bhese ndū bebú ke? Wáwák! ¹⁸ Ke mbák mpétnsem ndū menyīη ebhen nnāη ndó, nō nchí mbōη mmu bebú. ¹⁹ Mbák chi me, beyiηi bebhé Moses ndōp chi ngú, mbōnyune bebhíkí pere bhōη yēnyīη bekū ne me. Éfákári enyu eyō bé mbák nepém besí Mandem. ²⁰ Bágó me ndū ekotákátí ne Kristo. Néne, nepém ena fá amik puyē ena, chi éné Kristo mmu achi ne me. Ne nepém ena néne chi enen Mmō Mandem mmu akōη me, achye nepém eni ēti ya ndu mbōη neka ne yi. ²¹ Mpu sāt berīndu Mandem mbō be bépú yēnyīη, mbōnyune mbák mmu ábhák chak besí Mandem chi ndu yi ákoηo bebhé, nō newú Kristo agu néchí ndéndem!

3

Bē bo Galéshia, bechiηti bho

¹ Bē bo Galéshia, bechiηti bho! Agha ányíé bhe ne epem akū máném ebhi? Pú nkū bāriηi Yesu Kristo mbō be ntōη be kpoηoη ndu yi ágū amfay ekotákátí? ² Dō ká mbep be enyīη ene émōt. Mandem achye bhe Éfōηó

Bedyere chi ěti bābhàre bebhé ke chi ndu bāghókó Mbok Ndíndí ěti Yesu Kristo ne mánókó? ³ Ndu bāre chinji nò? Bābho bekoŋo Kristo ndu betan Efónó Bedyere, néne, barəbhe yan bəwənti chi ndū betan ebheka babhəŋó ⁴ Beyá besəŋəri ebhen bāghò ěti Mbok Ndíndí mémbak ndéndemé? Mbíkí ka be bechi nyaka chi ndéndem. ⁵ Mandem mmu áchyè Efónó Bedyere ne ákù menyinjí maknkay nenti eneka, ákù nò chi ěti bābhàre bebhé Moses ke? Ke chi ndū bāghókó Mbok Ndíndí ne mánókó? ⁶ Echí mbə enyū Ekáti Mandem éřem be Abraham anókó nyaka Mandem, ne ěti eyə, Mandem asot yi be achi chak besí bhi. ⁷ Séghó ye be bo abhen bābhəŋó neka ne Mandem ke bāchí bebharébhə Abraham. ⁸ Ne Ekáti Mandem enan erem nyaka tesáy bé chəŋ Mandem ankə bo abhen bápú bo Israel mámbak chak besí ebhi mbənyune bābhəŋó neka ne yi. Ekáti Mandem épet éřem be Mandem aghati nyaka Mbok Ndíndí ntá Abraham be, “Ěti ye, chəŋ njet manérékere bhə mmik ankem.” ⁹ Nò ke echí be Mandem áyet yěntiki mmu ane ábhəŋó neka ne Kristo, nkúbhé mbə enyū yi áyéré nyaka Abraham ndu yi ábhəŋó neka ne yi.

¹⁰ Mbák chi bo abhen bákaysi be bebháre bebhé bo Israel ke ákù bə mámbak chak besí Mandem, eyak echí ne bhə, nkúbhé mbə enyū Ekáti Mandem éřem

be, “Eyak echí ne yěntiki mmu ane ápú bhəere bebhé menkem ebhen béchí amem Ekáti Mandem.” ¹¹ Néne, echí kponoroŋ be yě mmu ápú kway bebhak chak besí Mandem ěti yi ábhəre bebhé. Ekáti Mandem éřem be, “Mmu ane achi chak besí Mandem ěti yi ábhəŋó neka ne Kristo, ábhəŋə nepém.” ¹² Bebhé bebhiki bhəŋ yě enyinj beku ne neka enen mmu ábhəŋó ne Kristo. Ebhé Moses éřem mbə enyū basinj be, “Mmu ane ábhəre bebhé, ábhəŋə nepém ěti yə.” ¹³ Kristo aku bhese aféré ndū eyak ene echí ne bo abhen bápú bhəere bebhé menkem. Akə nò ndu ásóré ntemsi bebú ebhese. Ebhak mbə enyū Ekáti Mandem éřem be, “Eyak echí ne mmu ane ágú ndū ekotákátí.” ¹⁴ Yesu Kristo akə nò be áfók ane Mandem afyé nyaka bariep bechye Abraham, ámbak ne bo abhen bápú bo Israel, ndu bābharé mməet ne yi, ne bé Mandem anchye bese Efónó Bedyere nyaka yi afyé bariep béchyé ěti neka enese.

Ebhé épú yibhiri bariep Mandem

¹⁵ Bəma, sénsot erinj ndu nepém enen bo abhen fá amik. Mbák bo bati apay manka beku enyinj, mányu nku, yě mmu ápú kway bəway nku yə, ne mmu ápú kway memaka enyinj echak aré, těndu manyu nku. ¹⁶ Nò ke echí ne nku ane Mandem anyū nyaka ne Abraham. Mandem afyé Abraham ne ebharé móywi bariep. Ekáti Mandem epú rem be Mandem

afyé nyaka yi ne bebháre bǒbhi bariép, betǒn be báya, ke ntá yi ne ebháre móywi, betǒn be chi amǒt. Ebháremǒ wu chí Kristo. ¹⁷ Enyǐn ene méyǎn mǎnjwimem chi be Mandem anǎn anyu nyaka nku ne Abraham, ke éfúéré nókó mamié besa esa nsem amǒt nsem byo, achye bo Israel ebhé. Bebhé bhǒ bebhiki bhǒn yě betǎn ndu beway nku ane Mandem anyu ne Abraham, be bariép amen yi afyé nyaka ake pere téé. ¹⁸ Mbǒ Mandem áchyé bo akap chi éti bábhǎre bebhé, mbǎ apú kǒnǒ chi bariép ami ndu akap ane yi áchyé bo. Ke chi éti bariép ami ntá Abraham ke yi áchyé nyaka akap wu. ¹⁹ Ndu echi nǒ, ndaká yi Mandem achye ye bebhé? Achyé bebhé be mǎnkǎ bese sendǐnǐ enyǔ bebhá bechi. Ne bebhé bebhǒn nyaka bebhak chi ndu mandú mpok, menǒn netwǒ ane ebháremǒ Abraham. Ntá yi ke Mandem afyé nyaka bariép bechyé akap wu. Mandem achye nyaka bebhé ntá bǒángel be mansǒt mantwǒ ne bhǒ, nkwaǎwan abhak nenti Mandem ne bǒ mmik. ²⁰ Berem be mmu achí nenti bho, áǒn be bakwǒ bho achí apay ane yi áte nenti enap. Ke mpok Mandem afyé bariép ntá Abraham, abhak chí aywǐnti.

Nti ane Mandem achye Bebhé

²¹ Eyo étǒn be esǒnǒri échí nenti bebhé Mandem ne bariép Mandem ke? Wáwák!

Mbǒ bachye bo ebhé ené éku mmu ámbǒn nepém mbák ábhǎre yo, mbǎ bebhǎere bebhé áku mmu ambak chak besí Mandem. ²² Ke Ekáti Mandem érem be mmik nkem achí antene kesemé bebhá. Echi ye be, ndiere bo abhen babhǒnǒ neka ne Yesu Kristo ke bákway bebhǒn menyǐn ebhen Mandem afyé nyaka bariép bechyé ntá bo abhen mánókó Yesu Kristo.

²³ Mpok apéré ghaka ane bákú sérǐnǐ be mmu abhǒn besiki nti ne Kristo ke ambak chak besí Mandem, sechi nyaka antené bebhé, sébhak mbǒ bo abhen báfyé ekerékenǒn. ²⁴ Bebhé ke béchí yě nyaka mbǒ mmǔ ane ábhǎbheri, ányure nǒkǒ bhese, kpaté mpok ane Kristo átwǒ, be sénkwáy bebhak chak besí Mandem éti sésiki nti ne yi. ²⁵ Néne, ené sésikí nti ne Kristo bebhé bépú mbǒ mmu ane ábhǎbheri, anyure nǒkǒ bhese. ²⁶ Éti básiki nti ne Yesu Kristo, be mankem bǎrǒp chí bǒ Mandem. ²⁷ Yéntiki mmu ane bájwítí yi be ambat mmǔet ne Kristo arǒp chí mbǒ Kristo, ndu asǒré epǐnǐ Kristo. ²⁸ Yé mmu achí chí mmu Israel ye apú, yě mmu achí chí nsem ye mǒmik, ye chí ngǒré ye mbakanem, be mankem abhen babháre mmǔet ne Yesu Kristo bǎrǒp chí enyu émǒt. ²⁹ Ne ndu báchi bo Kristo, báchí ye bebhárebhǒ Abraham, ne chǒn mǎnyíé menyǐn ebhen Mandem afyé bariép béchyé bebhárebhǒ Abraham.

4

1 Enyij ene méyàn be māndij chi be mmó ane ábhónó ményié menyij étayi achi enyu émót ne nsem mpok yi abhúét chí mónkwen, yéndu menyij étayi menkem chí ebhi. 2 Mpok yó, bo báchák ke mánè yi, mambabheri nókó menyij ebhi, kpáte mpok étayi afyé ankwáy. 3 Nó ke echi ne bese nkwó. Mpok sébhíki rij nyaka baraka Mandem, sébhák basem antené befónó ebhen bebhónó betan fá mmik. 4 Ke mpok ane Mandem afyé bariép ákwáy nókó, ató Móywi be antwó fá amik. Ngóré abhé yi, ne abhak antené bebhé bo Israel. 5 Atwó enyu eyó beku bo abhen bachi nyaka antené bebhé, be Mandem ansót bese mbó bóbhi. 6 Ne ndu bāróbhe chi bóbhi, Mandem ató Efónó Móywi be ambak amem bati yese, ne yi Akwák bhese sembíní nókó Mandem be, “Eta, Etaya!” 7 Mandem aku ye be bāpet bāpu basem, bārōp chi bó. Ne tēndu yi asōre bhe be māmák bóbhi, chōn anchye bhe menyij ebhen yi afyé nyaka bariép bechye bóbhi.

Pól abhōn nti ne bo Galéshia

8 Mpok bābhíki re rij Mandem, bābhak ndū kesemé menyij ebhen bechi chí bōmandem nsé. 9 Ke néne, ené mānan bārij Mandem, ne mbōn enyij ené mbónó berem chí be, néne, ené Mandem árij bhe, ná bākway bepet

bebhak basem ntá befónó ebhen bebhónó betan fá amik, ené mbōn betan ebhap bēpú yēnyij, ne bēpú kway bekwak bhe? 10 Báyij eno nywōp, mānsót be nywōbhé negho. Mānjij awū ntan, mānsót be ntan agho. Mānjij ayō mpok, mānsót be mpok epā egho. Ne enō mmíé, mānsót be mmíé negho. 11 Ndu bākà nō, mbōn becháy mbōnyune echi mbó be betik ebhen nku bekwak bhe bechi chí ndéndem. 12 Bōma, nchí nik be mmæt be māmák mbó me mbōnyune ndōp chí mbó bhe. Bābhiki ku me bebá. 13 Bārij bé ndū ndōn ane mbi, neme ke nekū ngati bhe Mbok Ndíndí. 14 Ne yéndu neme ena nechye nyaka bhe beyá esōjōri, bābhiki byak me. Bāsyepti me mbó ángel Mandem, mbó be nchí chí Yesu Kristo. 15 Ndū manywōp ayó, bābhōn nyaka beyá manák. Yi éfakári ne manák amen bābhónó nyaka? Ndíjí sayri be yē ngati nyaka bhe chí be māmponórí amik ayeka mánchye me bākū nō. 16 Ndōp ye chí mūmpap ayweka ndu ngátí bhe menyij ebhen bechi tetep ke? 17 Bōbhó bākū yēntiki enyij ndu beyibhiri bati yeka be mánkónó bhó, ke bābhíki bhōn erítí nkaysi. Báyān chí beku māndó bhese mánkonō bhó. 18 Mbák bātōn ekōn ne bati ane bebá bepu aré, mbák bākū nō ne erítí nkaysi, ku ka nó mpoknkem, puyé chí ndyere ndū mpok ane nchi ne bhe. 19 Bōbha, mpet nchí

mbə ngərə ane ánòηsi, ne mpu rə beghok bebe kpáte mām̄bəη epin̄i Kristo. ²⁰ Mbəη nti bebhak awu ne bhe néne be ndin̄i enyu nchí ghati bhe menyin ebhen, mbənyune mbíkí rin̄i mbəη enyin berem.

Mmō Sará achi nyaka kekúri ne ane Hága

²¹ Ghatí ká me, be bo bāyàn be bebhé membəη betan amfay yeka, bāpú ghok enyin ene ebhé érəm-ε? ²² Ekáti Mandem érəm be Abraham abhəη nyaka bəbhabkanem bati apay. Amət abhak mmō nsem, achak abhak mmō ngərə ane ápú nsem. ²³ Bábhé mmó ngərə nsem mbə yəntiki mmu achak. Mmō ngərə ane ápú nsem, bábhé yi chi bekoηo bariεp Mandem afyé nyaka ne Abraham. ²⁴ Enyin ene efakari nyaka étəη bhese be baghərə abhə bati apay bate ndü nku εpay. Amət afú amfay njiε Sináy. Nku yə ate ndu ntí Hága, mmu abhé bə abhen báchí ndü kesem. ²⁵ Hága chi njiε Sináy amem etək Arébia. Ne Hága até mbə Yerúsalem ane manywəp ane echəη, mbənyune achi nyaka ndü kesem ne bəbhi. ²⁶ Ke Yerúsalem ane amfay apú ndu kesem ne yi ke achi máyεε. ²⁷ Echi mbə enyü Ekáti Mandem érəm be, “Wə, nkongərə, wə mmu əpú bhe, bəη manják. Nnə ane ápú bhəη bebə nebhe, kway ne manják, mbənyune ngərə ane bárov ndu nebhay,

bəbhi baya bacha.

Abhen ngərə ane abhay nném.”

²⁸ Bəma, bächí ye bə Mandem chí mbənyune Mandem afyé nyaka bariεp be chəη mām̄bak bəbhi. Echí nkúbhé mbə enyü yi afyé nyaka bariεp be chəη Abraham ambəη Aisek.

²⁹ Nkúbhé mbə enyü echi nyaka mpok εyə, mmō ane bábhé mbə yəntiki mmu achak əchyè nyaka mmó ane bábhé ndü betan Efóηó Mandem εsəηəri. Enyu εyə ke echi néne. ³⁰ Ke Ekáti Mandem érəm be yi? Erəm be, “Bók ngərə ane achi nsem ne móywi, mbənyune mmō nsem ápú kwáy menyie menyin étáyí ne mmō ngərə ane ápú nsem.” ³¹ Bəma, bεεε sépú ye bə ngərə ane achí nsem, sechi chi bə ngərə ane apu nsem.

5

Bakoηo Yesu bákεπεε bhak basem

¹ Kristo aféré bεεε ndü kesem be sékéπεε bhak basem. Tə ye ka kpirí ne bákεrə yě mmu ankə mām̄petnsem ndü kesem.

² Ghók ká, me Pəl nchí ghati bhe be mbák mánka be mansyεp bhe ne nkaysi be εyə ékə mām̄bak chak besí Mandem, nə enyin ene Kristo ákú ntá yeka εpu yənyin.

³ Mpet nchí semti be be yě agha ane aka be mansyεp yi abhəη bebhεεε bebhé menkem. ⁴ Nkwə ywεka ane bákaysi be bebhεεε bebhé bo Israel ke ákə bə mambak chak

bésí Mandem babhōj berinj be báfap mmuet ne Kristo. Báfere mmuet ndü berindu Mandem. ⁵ Mbák chi bese, sébhaka nti be chōj Mandem ankũ bese sembak chak besí bhi ěti sésíkí nti ne Kristo. Enyinj eyo ke sēnōj ndu betaj Efónó Bedyere. ⁶ Mmu ane ábháré mmuet ne Kristo, ye basyep yi syep, ye bábhiki syep, eyo ebhiki bhōj yēnyinj bekũ. Nném enyinj chí be mmu ántōj be yi asíkí nti ne Yesu Kristo ndu yi ákōj bo. ⁷ Bákũ nyaka sayri. Agha áchéré bhe mbi be báképerere kojo menyinj ebhen bechi tetep? ⁸ Puyě mmu ane ábhíní bhe ke afyé betaj be mánkũ nō. ⁹ Mandu yís ákũ fláwa ane bábáy ndü ete ánkó nkem. ¹⁰ Ndu sebhare mmuet ne Yesu Kristo Acha, díní ká sayri be bábhōj bekojo chí nkaysi aya, puyě achak. Mmu ane afyé be ebyok anti, ntemsi Mandem ábhák ne yi, ye yi achi agha! ¹¹ Bōma, mbák chi me, mbō mbuét beghati bho be babhōj besyep mmu ke yi ambak chak besí Mandem, mbũ bo Israel báchyè me esōjōri ndaká yi? Mbú mbok newú Yesu ndu ekotákátí apu chye bo Israel esōjōri. ¹² Ntá bo abhen báchyè nō bhe esōjōri ndu báté be bábhōj besyep mmu ke ambak chak besí Mandem, mēyāj be mámpík mángak mmuet eyap. ¹³ Bōma, mbák chi bhe, Mandem abhíní be be báképerere bhak basem anten bebhé, ke nefere ane bafere

bhe ndü kesem áké bhak enyinj ene ékũ mánkáysí be bákway bekũ menyinj ebhen mmuet nkwa áyāj mmu ankũ. Enyinj ene bábhōj bekũ chi bekwak bati ndü ekōj. ¹⁴ Bebhé menkem bechem ndu ebhé émōt ene epōkō bō, ne yō erem be, “Kōj yēntiki mmu mbō mmuet ye.” ¹⁵ Ke mbák bákũ chi mbō nyābhi ené énemti, endakati nōkō bati, sot ka mpok be báké bho beway bati.

Nkaysi nkwa apú enyumōt ne ane Efónó Bedyere

¹⁶ Enyinj ene nchí ghati ye bhe chí be dō ká Efónó Bedyere anja nōkō bhe mbi, ne báké kũ chí menyinj ebhen mmuet nkwa ájwaka be yi ankũ. ¹⁷ Menyinj ebhen mmuet nkwa ájwaka be bo mankũ bépú kō ndōj amōt ne menyinj ebhen Efónó Bedyere áyāj bo mankũ, ne enyumōt ke echi be menyinj ebhen Efónó Bedyere áyāj bo mankũ bépú kō ndōj amōt ne bebéptí menyinj ebhen mmuet nkwa ájwaka be mmu ankũ. Menyinj ebhen bepay bepu kō ekak émōt, ne ěti yō ke bāpú kway bekũ menyinj ebhen bábhōj nti bekũ. ¹⁸ Ke mbák Efónó Bedyere áyā bhe mbi, nō bāpu antené bebhé.

¹⁹ Menyinj ebhen mmuet nkwa átō mmu ankũ bépú bhese. Bechi chí bebú kebhré, ne bepō nkaysi ndu baraká kebhrere ne ménwáka ndü baraká kebhrere. ²⁰ Menyinj bechak chí bekojo bōmandem nsé, ne baraká babú, ne bepap bati, ne bétājá, ne mpabhamík, ne

bebenti, ne nkaysi ane mmu abhəŋ chi ndyere ɛti mmuet eyi, ne békore mmuet ndü bakwó, ne epin akóre, ²¹ ne bebəŋ amík abúabə ne bati, ne bekwen mmém, ne bepá ebhen bétò bo ndü epúsí, ne menyin bechak mbə ebhə. Nchí ya be batú mbə enyu esí bé, bo abhen bákə menyü menyin ebhen bápú kway bebəŋ nepém enen nebhiki bhəŋ ngwenti ne Mandem.

²² Ke epin ené Efónó Bedyere áchyè mmu chi epin ené ékə yi ambəŋ ekəŋ ne bati, ne ambəŋ maŋák, ne kpák, ne ekébhénti, ne berínti, ne ambón erítí nti, ne ambak mmu tetep, ²³ ne yi kebhak gum gum, ne nekémémuet. Yé ebhé epu ené ékaŋ bo bákə kə menyin ebhen. ²⁴ Ne bo Yesu Kristo mánəŋ báferə ntí ndü bebéptí menyin ebhen bə máŋwaka nyaka beka. Echi mbə be bágo mmuet nkwa ne menyin ebhen yə áyən mmu ankə ndu ekotákátí. ²⁵ Təndu Efónó Bedyere ke áchyé bese nepém enen sébhónó nene, sebhəŋ berə yi ámbón betəŋ ndü nepém enese. ²⁶ Bəma, yé mmu aké yon mmuet. Mmu aké yəkə nti, ne mmu aké yin nti ne amík abúabə.

6

Enyin ene mmu apí ke yi aghem

¹ Bəma, be bho Efónó Bedyere achi ne bhe, mbák mángó ndü mmu akə beba, kwák ká yí petii be ampətnsem ndü mbi

Mandem. Ne ndü bákə nə, sət ká mpok be be babhəŋ bákə kwən ndü nemə. ² Pəkó nókó ká batú bati. Mbák máŋkə nə, nə bábhəre ebhé Kristo. ³ Mbák mmu akaysi be achi mūngo, ené yi apú yənyin, árwó chi mmuet. ⁴ Yəntiki mmu ánjiní menyin ebhen yi akə, ne mmu ane akə sayri ánák ne mmuet eyi, kebhak be áyenti mmuet ne mmü achak. ⁵ Yəntiki mmu abhəŋ békə chi ebhi betik ebhen Mandem achye yi ankə.

⁶ Mmu ane bátəŋ yi Eyəŋ Mandem abhəŋ bechye mmu ane átəŋ yi aywi akóre berítí menyin ebhen yi ábhónó. ⁷ Mmu aké rwə mmuet, yé mmu apú kwáy berwə Mandem. Enyin ené mmu apí, yó ke yi aghem. ⁸ Mmu ane apí chi menyin ebhen bechye mmuet yi maŋák, ághem chi newú. Ke mmu ane akə menyin ebhen Efónó Mandem áyən yi ankə ághem nepém enen nebhiki bhəŋ ngwenti. ⁹ Séké pəp ye beka beri mbənyune, mbák sebhiki fere amó, mpok ánkway, chəŋ séngem erítí mbwət. ¹⁰ Ndu echi nə, yəntiki mpok ane sébhónó mbi, senkə yəntiki mmu beri, sayri sayri, bati bəŋkwə.

Bakak ne ngwenti manie

¹¹ Ghó ká beremé basin amen nsóre besin ekáti ene ntá yeka ne awó awa membəŋ. ¹² Bo abhen báyən beka be yəntiki mmu ambəŋ maŋák ne bho ke báfyé betəŋ be mansyep bhe. Bákə nə

ndu bápú yaη be bo Israel
 mánychε bhə εσəηəri bé
 bághàti bo bé newú Kristo
 ndú ekotákátí ke népeme
 mmu. ¹³ Bo abhen basyεphe
 bhə bápú bhεere mbəη
 bebhé menkem. Ke báyaη
 besyεp bhe be mámpányu
 bé báchi bakoηo bhap. ¹⁴ Ke
 Mandem akεka bé mpányu
 ēti enyιη echak ébhíkífuεt chi
 ēti newú Yesu Kristo Acha
 ndu ekotákátí. Eti newú Yesu
 ndu ekotákátí. Menyιηί mmik
 berəp ntá ya chi mbə begú
 menyιη, ne me ndəp chi mbə
 ngú ntá menyιηί mmik. ¹⁵ Yě
 básyεp mmu syεp, yě babhiki
 syεp, εbhiki bhəη yěnyιη bekε.
 Nném enyιη chi bé sembak bə
 bakə. ¹⁶ Kpák ambak ne bhe,
 ntínso Mandem némbak ne
 bə Mandem mankem abhen
 bákəηo εbhé ekə ene. ¹⁷ Bebho
 echəη, yě mmu ákéπερε chyε
 me εσəηəri mbənyune berιη
 εbhen bechi me amεεt bétəη
 be nchí mmu Yesu. ¹⁸ Bəma,
 berindu Yesu Kristo Acha
 mémbak amem bati ayεka.
 Amen.

Ekáti Pōl ntá Nkwō Efesōs

Ekáti ene Pōl asíní ntá bōnkwō abhen Efesōs

¹ Me Pōl, mūntó Yesu Kristo bekoŋo nkaysi Mandem, ke nchí siŋ ekáti ene.

Nchí siŋ ntá yeka bo Mandem abhen bābhūre bariēp ndū Mandem áchémé bhe ne Yesu Kristo. ² Mandem Etayese ne Acha yese Yesu Kristo mántōŋ be berindu, mánchye be kpák.

Enyu Mandem áyèt beŋe ndū sébhárémuet ne Yesu

³ Sémbítí Mandem Mmu achi Chi Yesu Kristo Acha ywese. Yi achyé bheŋe yěntiki áfók ané áfù amfay ndū nebhuet ane yi achi Mfō aré, mbonyune ábhat bheŋe ne Kristo. ⁴ Mandem ápéré ghoko mmik, anáŋ ayap nyaka bheŋe ndu áchémé bheŋe ne Kristo, be sémbák nyáná, kebhōŋ bekwéné besí bhi. ⁵ Ndu ákōŋ bheŋe, anáŋ ati nyaka be sémfúét ntá Yesu Kristo sembak bōbhi. Akū nō bekoŋo enyiŋ ene yi áti nyaka beka, ⁶ be sémbítí yi éti beyǎ berindu ebhen yi átónó bheŋe ndéndem, ndu ábháré bheŋe ne Móywi mmu yi akōŋ tontó. ⁷ Mandem aku bheŋe ne manōŋ Kristo aféré ndū kesem ndu ábháré bheŋe ne Kristo. Ne afónórí bheŋe ndū sépú bhūere bebhé. Akū nō bekoŋo enyū yi átón bheŋe beyǎ berindu ⁸ ebhen

yi áre tōŋ bheŋe, akū nkwō be sémbónŋ nerinindak nenkem ne nejwímem nenkem. ⁹ Enyiŋ ene yi áti nyaka beka ené sébhíkire riŋi nyaka, atí beka yō befuet ndu menyiŋ ebhen Kristo áká. ¹⁰ Enyiŋ eyō nō Mandem ati beka echi nyaka be mpok ánánŋ ánkway, yi áchem menyiŋ menkem, ebhen amfay ne ebhen fá amik, amfyé amō Kristo.

¹¹ Mandem ákū yěntiki enyiŋ mbō enyū yi áti beka. Ayap bheŋe tentep ndu ákōŋ nyaka beka nō, bé sémbák bōbhi ndū yi ábháré bheŋe ne Kristo mbonyune yi ákū menyiŋ ebhen yi áti nyaka beka bekoŋo menyiŋ ebhen yi áyànŋ beka. ¹² Besé bho séyámbi bebhaka nti ne Kristo sebhōŋ beka bo mámbítí yi éti keném eki. ¹³ Echi enyumōt ne bhe nkwō. Mánánŋ bághok eyōŋ ene echi tetep, ne chí Mbok Ndíndí be Mandem ápeme chōŋ bhe, ne mánókó Kristo. Mpok ane mánókó, Mandem achye bhe Efónó Bedyere mbō sebhāŋ ndu betōŋ be báchi bōbhi nkúbhé mbō enyu yi afyé nyaka bariēp be áka. ¹⁴ Achyé bheŋe Efónó Bedyere mmu yi áchyè bōbhi. Éti yō, sériŋi be Mandem áfere chōŋ beŋe mankem bo séchí bōbhi ndū kesem. Ene éká bo báre bití Mandem ndū betāŋ ebhi beyǎ becha.

Pōl anikmuet éti bōnkwō abhen Efesōs

¹⁵ Te mpok ane njámbi ngoko be básíkí nti ne Yesu

Acha ne bé bākəŋ bo Mandem mankem, ¹⁶ mbíkí rə bekaka Mandem ɛti yeka ndü mpok ane mēnikmɛt. ¹⁷ Mēnikmɛt ntá Mandem mmu ábhónjə betan menkem. Achi Mandem Yesu Kristo Acha ywese. Achi nkwo ɛtayi. Mēnikmɛt be yi anchye bhe ɛfónjə yi mmu ákə mändinjɪ Mandem mändək nəkə chi ambi. ¹⁸ Mēnikmɛt be yi ánéné batí yeka sayri enyu ené bāriŋɪ maném menyinj ebhen bābháká nti are be chəŋ yi ankə ntá bo abhen yi ábhíŋí. Nchí yan be mändinjɪ beyá áfók ane yi afyé bariɛp ndu bekə maném menyinj ntá bo abhen bachi abhi. ¹⁹ Mēnikmɛt be mändinjɪ enyü betan ebhi beyá enyü ené sepu kway beyenti bhə. Beyá ndu bekwak bhese bho sénókó yi. Betan ebhi bhə beyá tontó. ²⁰ Ne nkúbhé betan ebhen ke Mandem ákə nyaka Yesu ápérénsem ndü nepém achəkə ebhə awónem ywi awu amfay ndü nebhet ane Kristo achi are mbə Mfə. ²¹ Aré, abhónjə betan amfäy bəángel mankem ne bafə bhap, ne amfäy yěntiki enyinj ene ébhónjə betan awu amfay ne fá amik. Abhəŋ betan amfäy bafə mankem, abhen bakwāŋwan ne abhen bachi befónjə nkwo amfäy bo abhen báchí ndü nepəkómik enen mfay enen nétwə. ²² Afyé menyinj menkem amó yi be ndü ákə yi mmu abhəŋ betan amfay yěntiki enyinj, ámbák münti ntá bənkwo. ²³ Ne bənkwo mankem báchí

mmɛt Yesu. Amɛt bənkwo ke bágħə berí Kristo menkem ne mbák chi Kristo, amɛere-yi ke bo bágħə beri Mandem.

2

Mandem áchyè nepém nekə ntá bo Kristo

¹ Ndü mpok ane afúéré ansem, bächí nyaka mbə bawú besí Mandem mbənyune bápú bhɛere nyaka bebhé Mandem ɛti beyá bebú ebheka. ² Mpok yə, bepiŋ ebheka bebhak chi ebhen bə mmik ne mánkoŋo nəkə chi mfə befónjə bebúbebu ane, néne, abhónjə betan ndü bepiŋí bho. Mfə befónjə wu ákəm batí bo abhen bātənti ne Mandem. ³ Bese mankem nkwo sékə nyaka mbə bhə, sənkoŋo nəkə chi bebéptí menyinj ebhen mmɛt eyese ne batí yese áŋwaka be senkə. Ndü ntee ayese yə, Mandem abhónjə nyaka bechye bhese ntémsí mbə yěntiki mmu achak ndu ábé nyaka nti tontó ɛti bebú. ⁴ Ke ntínso Mandem neya tontó. Atónjə ye bhese chi ekəŋ eyi ene éyá échá. ⁵ Ne yé chi mpok ane séchí nyaka mbə bawú ɛti sepu bhɛere bebhé Mandem, yí akə sébhak nepém chéchem ne Kristo mmu ápérénsem ndü nepém. Bekoŋo beríndu ebhi ké yi ápémé bhé. ⁶ Ndu Mandem ábháré bhese ne Yesu Kristo, yí akə sépetnsem ndü nepém ne yi. Ne akə séchókó ne Kristo amfay ndü nebhet ane yi achi Mfə. ⁷ Akú bhese beyá beri enyu yə behet ndü enyinj ene Yesu Kristo

ákú ndu bekwak bhese be séntón bo abhen mpok ane átwò ansem enyũ berĩndu ebhi beyã tontó enyu ene sépú kway beyenti bhò. ⁸ Mandem ápémé bhe ěti berĩndu bhi ne ndũ bãbhónó neka ne yi. Abhíkí peme bhe ěti berítí menyĩn ebhen bãkù, chi akap ane yi áchyé bhe ndéndem. ⁹ Mandem abhíkí peme be be bãkù nyaka berítí betik. Yẽ mmu áké pá ye nnyu. ¹⁰ Séchí ye chí awó-betik Mandem. Aghókó bhese, abhat ne Yesu Kristo, bé sénkú nókó chí berítí menyĩn. Ne Mandem anán átóntí nyaka berítí menyĩn ebhò ábháré ntá yese, be sénkú nókó bhò.

Yesu Kristo akù serap chi mmu amot

¹¹ Bě bho bãpú bo Israel, bãke ghòkòntik enyũ bãchí nyaka ndũ mpok ane áfúéré ansem. Bo Israel básyep bho, ne ěti yò bãbhĩnĩ mmuet yap be, “Bo abhen bãsyephe bho ne bãbhĩnĩ bo abhen bãpú bo Israel be, bo abhen bãbhikĩ syep bhò.” * ¹² Bãké ghòkòntik be mpok eyò bãbhikĩ bhò nyaka yěnyĩn bekù ne Kristo. Bě kebho nyĩn ne bãbhak mankò ndu nkwo bo abhen Mandem áyábhé afyé bariẽp ěti menyĩn ebhen yi áyàn bekù ntá yap, ke eyò ebhikĩ yĩnĩ nyaka bhe. Bãbhíkí bhò nyaka yěnyĩn ené bãbhaka ntĩ aré mánòh nókó fá ndũ mmikĩ ne, ne be kerĩnĩ Mandem.

¹³ Bãsap nyaka nekò ne Mandem, ke néne, Mandem abhat be ne Yesu Kristo, ákù mãmábák kekwo ne yi befuet ndũ manoh Kristo amen áróhó amik. ¹⁴ Kristo yĩmbòh ákù bhese bo Israel ne be bho bãpu bo Israel be sémbák kpák ne bati. Mpap achí nyaka nenti enese mbò nkók ane ákóré bhese. Aféré mpap ayò mpok yi ágù, akù séròp chi mmu amot. ¹⁵ Achòntĩ betan ebhen bebhe Moses menkem. Mbòk bebhe bebhak ěti menyĩn ebhen bo bãbhòhò bekù. Bèchak bekòhò berĩnĩtòk. Akù enyuyò be bakwò bho apay andòp chi nkwo amot, nò chi, nkwo bo bakò abhen Mandem ábháré ne yi. Enyu eyò kě yi akù kpák ámbák nenti bo Israel ne abhen bapu bo Israel. ¹⁶ Aféré mpap nenti bakwò bho bhò apay befuet ndũ newú eni ndũ ekotákátí. Akù bé bakwò bho apay mánòp chi nkwo amot, ne be bo Israel ne abhen bapu bo Israel, mambak erĩnĩ ne Mandem. ¹⁷ Atwò ye aghati Mbok Ndĩndĩ ane árèm be kpák achi ne bẽ bho bãchĩ nyaka nekò nesie ne abhen bachi kekwo. ¹⁸ Chi befuet ntá Yesu Kristo ke Efónó Mandem ákwàk bhese ne be be sémbón mbi beròh ntá Eta.

¹⁹ Bě bho bãpu bo Israel bãpet bãpú ye mankò, ne bãpú bo abhen báfú nekò nesie. Bãròp chí bõ etòk mbò bo Mandem bachak, ne bõ nnereket Mandem ane áchĩ

* **2:11** “Bo abhen bãbhíkĩ syep bhò”: Nnyén enen chi nnyén keyókò ndu betòh be bo abhen bãbhikĩ syep bhò bapu pépèp besĩ Mandem.

mbə efo émat. ²⁰ Bě ne bho bāchi bekpókó ntəp ebhen básóré báté eket eyə. Baremé kep̄inti ne bōnto Yesu bāchí nebhúéréket enen bāghókó báté eket eyə are, ne Yesu Kristo yimbəŋ achi ekwap ene ékēm eket. ²¹ Yi akə bese bho sechi manəkóket nyáná nyáná sébhāt mmuet ne bati sayri enyu ene ekerákap été sene ne égò bebhak nyáná ndü echi ntá Acha. ²² Ne ndü Mandem áchémé bhe ne Kristo, yí akə bābhāt mmuet ne bōnkwo bachak mankem be be ne bho mámbák eket ene Mandem áchókə are befuēt ntá betan Efónó Bedyere.

3

Betik ebhen P̄l akə ntá bo abhen bápú bo Israel

¹ Me P̄l, mēnikmuet ntá Mandem éti yeka bo abhen bápú bo Israel. Nchí mūkenəŋ mbənyune nchí ghati bho Mbok Ndíndí éti Yesu Kristo ndu bekwak bhe. ² Nkásí be mānan bāghok éti betik ebhen Mandem áchyé me éti ber̄indu ebhi be nkə ndü bekwak bhe. ³ Atón me menyin ebhen béchí nyaka bhésé bhésé, ákú ndíní bho, mbə enyū nsíní mandú ngátí bhe éti mbək menyin ebho. ⁴ Mpok bāpáy ekátí ene, chəŋ mánkway beghə be njwímem sayri ndü nkaysi Mandem ane achi nyaka bhésé bhésé éti Kristo. ⁵ Ndü mkpáká bho ane éfuéré ansem, Mandem abhíkí kə bho mándiní nkaysi yə, mbə enyū yi akə néne be Efónó Bedyere ántón yə ntá

bōnto ne baremé kep̄inti bhi, bó bho bāchi nyáná ntá yi. ⁶ Nkaysi bhésé bhésé yə achi be bo abhen bápú bo Israel bābhəŋ nkwo áfók ane bo Israel bābhəŋ, be bə bārəp chi mmu amət ne bo Israel ne be chəŋ mámbəŋ menyin ebhen Mandem afyé bariəp be ákə ntá bōbhi ndü yi ábháré bho ne Kristo. Befuēt ndü Mbok Ndíndí éti Yesu Kristo ke bābhónó menyin ebho.

⁷ Mandem atəŋ me ber̄indu, asət me be nkə betik ebhi ndu beghati bho Mbok Ndíndí-ne. Akə nə ndü áchyé me betan ebhi. ⁸ Tēndu mbíkí ghaka mbə yě mmu Mandem achak, yi atəŋ me ber̄indu, áchyé me betik beghati bo abhen bápú bo Israel áfók ane áfù ntá Kristo. Afók wu áya enyu ené mmu apu kway bejwímem ndü wu ankem achi. ⁹ Betik bechak ebhen yi áchyé me chi be nkə bō mankem mángó menyin ebhen Mandem mmu ághókó menyin menkem ábháré nyaka bhésé bhésé ndü mpoknkem ane áfuéré ansem. ¹⁰ Mandem akə nə be néne, befuēt ntá nkwo Kristo, ántón befónó bebúbəbə ne bafə bhap nə bābhónó betan amfay ndu nebhuet ane Yesu achi Mfə are enyū yi ábhónó neriníndak ndü yēntiki enyin ene yi akə. ¹¹ Mandem akə mbə enyū yi átí nyaka te mpok yi ábhíkí re fuēt ntá Acha ywese Yesu Kristo. ¹² Ndu Mandem ábháré bhese ne Kristo ne sésiki ntí ne yi, sékwáy berəŋ ntá Mandem ndu berem kep̄i ne yi, kebəŋ

becháy ne kemakati be yi ághòk bhese. ¹³ Ndu echi nò, nchí ghati bhe be báké fere amò òti besòjori ebhen mëghò òti yeka ndu bekwak bhe.

Pòl ànìkmuet òti nkwo Yesu abhen Efesos

¹⁴ Ndu Mandem ákú beyá menyin, nchí kwen besí Mandem Etayese ndü mënikmuet òti yeka. ¹⁵ Yi afyé nnyén eni ndü maneréket ankem, awu amfay ne fá amik. ¹⁶ Yi atan acha ne abhòj beyá áfòk. Mënikmuet be yi ankú batí yeka antan amem ndu betan Efónó Bedyere, ¹⁷ be Kristo ámbák amem bati yeka mpoknkem ndü básikí nti ne yi, ne be mambak mbò enòk ene bakan eyi áchwè amik sayri ne mbò eket ene été sené ndü ekòj Mandem. ¹⁸ Enyu eyò, be ne bo Mandem báchák mankem bákway bejwimem be Kristo akòj bhese tontó enyu ene mmu apu kway beyenti yò. ¹⁹ Mënikmuet be mändinjí ekòj ene Kristo, yèndu sépú kway berinjí yò enkem, bé mánkwáy beròp chi mbò Mandem ndü epin eyeka.

²⁰ Mandem ákway beku encha menyin menkem ebhen sèkwáy menikmuet be yi ankú ndü bekwak bhese, ne encha enyü ene sékway bekaysi be chòj yi ankú. Akú nò ne betan ebhi ebhen békú betik amem nepém enese. ²¹ Bese bho sechi ndu Nkwò Kristo, bo Mandem ábháré ne Yesu Kristo, sénchíe Mandem

kenókó. Ndü mkpáká bho enkem, mpoknkem. Amen.

4

Nkwò Yesu báchí mbò mmu amòt

¹ Ndu echi nò, me Pòl mükènòj òti Yesu Acha, nchí semti bhe be ekakánèkò eyeka émbák ene ékwáy ne bo abhen Mandem ábhinjí be mambak abhi. ² Bón ká neseptímuet nenkem. Báké bhak gum gum ne bho. Bón ká ekébhénti. Tón nókó ká bati ekòj, mäsnsòt bhò mbò enyü bachi. ³ Bón ká beyá ekwak ndu bekem nechemémuet enen Efónó Bedyere ákú mambòj befuet ndü kpák ane ágwòt bhe ne batí bò Kristo. ⁴ Bese mankem sechi ndu mmuet amòt, sebhòj chi Efónó Bedyere amòt. Ne echi enyu émòt nkúbhé mbò enyü enyinjí émòt ke echi ene sébháká nti are, be Mandem abhinjí bese be sembòj chòj yò. ⁵ Acha amòt ke sétòk. Bese mankem sénoko chi enyinjí émòt. Sébhòj chi nejwiti nemòt. ⁶ Mandem amòt ke achi, ne yi achi Etayese mankem. Achí Mfò bóbhi mankem, áfuet ntá yese beku betik ebhi ne Efónó Bedyere achi ne bóbhi mankem. ⁷ Ke yèntiki mmu abhòj ayi njenti akap kekúrí ane Kristo áchyé yi ndu beku betik ne wu. ⁸ Òti yò ké Ekátí Mandem érem be, “Mpok yi akó te amfay, ásòt ngémtáy bo abhen yi akémé bé mankojò yi, akòre berítí menyin ntá bho.” ⁹ Ke enyinjí ene Ekátí Mandem érem be, “Yi akó amfay”, eghati

bhese be yi? Eyo étòh bhese be anánjá aseṗ nyaka ndũ etókó bawú. ¹⁰ Nkúbhé mmu ane ásébhé amík ke ákó kpát afuét nebu, be menyih menkem mémbak mbò enyu bebhəhə bebhak. ¹¹ Ne yi ke ákóré akap ntá bho. Ntá mbək, achyé akap bebhak bənto. Ntá bachak, achyé akap bebhak baremé kepinti. Ne ntá abhenefu, ane beghati bho Mbok Ndíndí, ne achyé mbək akap bebhak babhabheri. ¹² Kristo áká nò be bo mankem abhen yi áchyé bati betik ayə, mánkwak bo Mandem be mánkwayé beku betik ebhi enyu ene mmuet Kristo átan andək nəkó chi ambi. ¹³ Ndu echi nò, chəh be se mankem sendək ambi menoko Mmə Mandem, ne ndu berinj yi enyu émət. Mbák séchí enyu eyə, chəh séngo sénsene, ne sénanja bebhak mbò Kristo. ¹⁴ Séképerere bhák bo abhen bachi mbò mśáchwi ane mpérényen édèp énten ebhé émət, éndep enten ebhé echak mpok batəhó nse bārwd bho ne nse yap. Batəhó nse bho bákú bo manem ebhi ndu bákəhə baraká nse ane bó bátəh. ¹⁵ Enyih ene sébhəhə beku chi beko bati, ne berem chi menyih ebhen bechi tetep éti Mandem be séngo nəkó ndũ yəntiki mbi kpáte séndəp chi mbò Kristo mmu achi ntí ntá Nkwə Kristo. ¹⁶ Yí ke áchəm bəbhi mankem ndũ nkwə amət be mámbák mbò mmu amət nkúbhé mbò enyũ mmuet nkwa achi ne maṅək ane áfánjá byonómuet menkem bé mmuet ambak

amət. Ne ndũ mmuet nkwa, mpok yəntiki nebhúérémuet ákú ebhi betik sayri, mmuet ágò eriri. Enyu eyə ke echi ne bənkwa Kristo. Mpok bó bákəh bati ne yəntiki mmu ákú ebhi betik sayri, bákwaək bati mánséné ndũ neka enen babhəhə ne Yesu.

Bo abhen Mandem áchémé ne Kristo babhəhə nepém nekə

¹⁷ Nchí ghati ye bhe ne nchí semti bhe ndũ nnyén Acha be bəbhiki pere bhəh bébhak mbò bo abhen bápú bo Israel. Bə bákəh chi bepə nkaysi yap. ¹⁸ Báchí amem ejuri ne báfap nyaka bhə ne nepém enen Mandem áchyé, mbənyune bachi amík néménémé ndũ nejwimem enap ne bágwót bati ayap amem. ¹⁹ Bábhíkí bhəh yé mandú ntíanwəp. Báchyé ye mmuet ndũ beku baraká ntianwəp ane mmuet eyap éyən bə manku. Bákú barak épusi ankem, ne bápú rə beku yə. ²⁰ Ke be, puyé enyũ eyə ke bátəh bhe éti Kristo. ²¹ Ne mánan batəh be menyinj tetep éti Mbok Ndíndí éti Yesu. ²² Feré yé ka esí mkpá ayeka ane áchyé nyaka be ebéptí ekakáneko. Bebéptí menyih ebhen māṅwaka nyaka beku bérwd nyaka bhe ne ménchəhnti nəkó batí yeka amem. ²³ Də ká Mandem anku mámbak bə bakə ndũ bati yeka be nkaysi ywəka ámbák nkə. ²⁴ Ne yəntiki mmũ ywəka abhəh béfyə mkpá nkə ane Mandem aghoko, be ámbák mbò yimbəh. Mkpá nkə yə chi epih ekə ene echi chak tetep

besí Mandem, ne echi nyáná tetep. ²⁵ Ndu echi nò, dǎ ká baraká nse. Besé mankem sèndem nòkò chi tetep ne bati, mbònyune sechi mbò bepókómuet nyáná nyáná ndü mmuet amot. ²⁶ Mbák mmu yweka abènti, áké rò bebènti bhi mento yi ndü bebú, ne áké bhüere bebènti anti ndü nywòp nenkem. ²⁷ Kéchyè ka Satan mbi bé ándwò mmu ankà bebú. ²⁸ Mmu ane áchi ngép áképere ghép aghép. Mmu abhòj bekà betik sayri ndü bekem nepém eni ne ndü bekwak bachébhébhò. ²⁹ Yé ebépti eyòj éké fu be anyu. Dem nókó ká chi menyin ebhen békwak bo mántan ndü mbi Mandem mbò enyü yéntiki mmu ábhónó bego. Mmu abhòj berem chi enyin ene ékwak abhen bághòk yi. ³⁰ Ne báké kà Éfónó Bedyere Mandem ambòj kesóti. Mandem achyé bhe Éfónó Bedyere mbò erin ené étòj be báchi bóbhi ne be chòj anaja beferè bhe ndü kesem ewak émot. ³¹ Dǎ ká nkaysi beyá mpap, ne bebènti, ne echoko-nti, ne bétáná, ne bechònti manyén bati, ne yéntiki nkaysi bekà bati bebú. ³² Tón ká bati beri, mángò bhò ntínso. Ne fonjóri nókó ká bati mbò enyü Mandem áfueré ntá Kristo afonjori bhe.

5

Erin ené ékway ne nkwo Kristo

¹ Tèndu báchi bǎ Mandem ne yi akòj be tontó, njókó yeka erin eyi. ² Bábhòj bekòj bo ndü nepém eneka

nenkem nkúbhé mbò enyü Kristo ákónó bhese ne áchyé nepém eni éti yese. Achyé mmuet mbò akabhénya ane áchyé Mandem beyá manák. ³ Báchi bo Mandem. Báké bhòj yényin bekà ne epúsí, ne bebépti nkaysi. Báké fyé amík ndü menyinji bo bachak. Báké rò mbòj be mántáká menyin ebhò ndu nkwo yweka. ⁴ Báké rem yé bepó-kepi ne bebhokori kepi, ne báké kà bechónó ntok. Ke chyé nókó ká bakak ntá Mandem. ⁵ Dinji ká be yé nkonjo baghoré, ne yé chi mmu ane nti eni népú amem pépép, ne mmu ane afyé amík ndü menyin bo bachak apú bhòj ákóré ndü nebhuet kefò Kristo ne Mandem. Mmu ane afyé amík ndü menyin bo bachak achi mbò mmu ane ábhónó bòmandem bachak mbònyune akòj menyin ebhò acha Mandem. ⁶ Báké ka ye be mmu ánsót beyòj ebhen bechi fuu andwò bhe. Dinji ká be menyü menyin ebhò ke békà Mandem ambient, ne chòj antemsi bo abhen bapu ghok yi. ⁷ Báké bhak ndü nsonj amot ne menyü bóbhò. ⁸ Bé báchi nyaka ndü ejuri. Nène, ené Mandem áchémé bhe ne Yesu Acha, bón ká ekakáneko ene ékway ne bo abhen bachi amem bediéré. ⁹ Bediéré békà bo mámbòj eriti erin, mámbak chak, ne mámbak bo abhen bachi tetep. ¹⁰ Yéntiki mmu yweka ánú berinji menyin ebhen béchyè Acha beyá manák. ¹¹ Báké fyé mmuet ndü bekà

menyij ebhen bo abhen bachi amem ejuri bákù. Menyij ebhò béchí ndéndem. Bábhòj bekù bo mandijì kponjoròj be menyij ebhò béber. ¹² Mbòj bérem òti menyij ebhen bò bákù bhésé bhésé chi enyijí ntíánwóp. ¹³ Mpok bediéré béghò ndù enyij, bétòj enyu yò echì, ¹⁴ mbònyune bediéré ke békù mángó enyij. Ndu echì nò ke bárèm be,
 “Mbuerè kenò, ñemé!

Fú ndù ñewú,

ne chòj bediéré Kristo méngò wò amuet.”

¹⁵ Yèntiki mmu yweka ánsòt ye mpok ne ekakáneko eyi. Báké bhak mbò bechiñtí bho. Bák ká chi mbò barinjíndak. ¹⁶ Kù ka berì yèntiki mpok ane bábhòj mbi bekù nò, mbònyune beyà bo bákù bebéptí menyij néne. ¹⁷ Ndu echì nò, báké bhak bechiñtí bho. Nu ka bérinjì enyij ene Acha áyàj mánkù. ¹⁸ Báké bhak bakwené mmém. Eyo ékà mmu áké kway bekem mmuet, éntwò ye yi ne ménémé. Ke dǒ ká Efójó Mandem ambak ne bhe, ambòj betaj ndù nepém yèntiki mmu yweka. ¹⁹ Kwáy nókó ka menyü bakwáy Nku Nsí, ne bakwáy Mandem, ne bakwáy ane Efójó Bedyere áchyè ndu béfyé bati ntì. Kwáy nókó ka bakway ndu bebítì Acha ne bati yeka ankem. ²⁰ Kaká ká Etayese Mandem mpoknkem òti yèntiki enyij ndù nnyén Yesu Kristo Acha.

Enyü baghoré ne maném abhap bábhòj bébhak

²¹ Septi nókó ka mmuet ntá bati. Epij eyò émfú ndù kenókó eken báchyè Kristo. ²² Baghoré nebhay, septi nókó ká mmuet ntá maném abheka mbò enyü bǎsepti mmuet ntá Acha. ²³ Nném achi münti ntá ngoré ywi mbò enyü Kristo achi münti ntá bönkwò. Bönkwò chi mmuet yi ne yimbòj ke ápeme bhò. ²⁴ Yèntiki ngoré abhòj ye besepti mmuet ntá nném aywi ndù yèntiki enyij, mbò enyü bönkwò bǎsepti mmuet ntá Kristo.

²⁵ Bè maném, yèntiki mmu yweka abhòj bekòj ngoré ywi nkúbhé mbò enyü Kristo ákòj bönkwò ne agú òti yap. ²⁶ Agú békù bò mámbák pépép besì Mandem ndu ásò bhò ne manyier ne Eyòj Mandem. ²⁷ Kristo akù nó be ankway bekù nkwo Kristo mantwò ntá yi ne beyà berì, kebhòj yènyij ene ékà Mandem ne yè chi bo mánji bhò. ²⁸ Enyu eyò nkwo ke echì be yèntiki nném abhòj bekòj ngoré ywi mbò mmuet yi. Mmu ane ákòj ngoré ywi ákòj chi mmuet yi. ²⁹ Mmü ane ápábhé mmuet yi apú. Yèntiki mmu áyinjì mmuet yi sayri ankém yò eriri mbò enyü Kristo áyinjì bönkwò, ³⁰ ne beese mankem sechi bepókómuet ebhi. ³¹ Ekátì Mandem érèm be,
 “Mbakanem abhòj berò máyi ne etayi
 anchem mmuet ne ngoré ywi,
 bò bati apay mándòp mmü amot.”

32 Βεγῶη εβθεν βέρεμ ενυιη
 ενε εchi bhésé bhésé. Ndíñí
 βε βέρεμ chi enyũ Kristo
 achi ne Nkwᵔ Kristo. 33 Κε
 échi enyu εγᵔ ne bhe nkᵔᵔ.
 Yéntiki mmu abhᵔη bekᵔη
 ngᵔré ywi mbᵔnyu ákᵔñᵔ
 mmæet eyi yímbᵔη, ne yéntiki
 ngᵔré abhᵔη bechye nném ywi
 kenóko.

6

*Enyũ bᵔ bábhᵔñᵔ bebhak ne
 bᵔmdayap ne bachi bhap*

1 Βᵔ, yéntiki mmu yweka
 abhᵔη begbok máyi ne etayi,
 mbᵔnyune báchi bakoño
 Acha ne εchi chak bekᵔ nᵔ.
 2 “Nokó ka manᵔ ne bachi
 bhēka.” Ενε, chí ebhé mbi ené
 Mandem afyé bariεp amen
 abhak ne mmu ane ábhᵔεre γᵔ.
 3 Bariεp amᵔ achi βε, “Mmũ
 ane ábhᵔεre ebhé ενε, yéntiki
 enyιη ebhak sayri ne yi, ne
 ábhᵔη εrᵔri nepém fá amík.”

4 Βᵔ bachíbhᵔ, báké bhᵔη
 εpiη bekᵔ bati ambe bᵔ bhēka.
 Enyιη ενε bábhᵔñᵔ bekᵔ chi
 ményúre ne betᵔη bhᵔ mbᵔ
 enyũ Acha áyàn.

*Enyũ basem ne bachi bhap
 bábhᵔñᵔ bebhak*

5 Basem, yéntiki mmu
 yweka abhᵔη béghok mmu
 ane ábhᵔñᵔ yi fá amík sayri.
 Chié nóko ka bhᵔ kenóko ne
 becháy ne newerémæet ne
 mánkᵔ nóko betik ebhēka ne
 nti nemᵔt nkúbhé mbᵔ enyũ
 bághok Kristo. 6 Báké ghok
 bhᵔ chi ndiere besí bhap ne
 ndũ bekᵔ bᵔ mambᵔη mañák.
 Κε kᵔ ka enyιη ενε Mandem
 áyàn mánkᵔ ne nti nenkem
 mbᵔ basem Kristo. 7 Κᵔ nóko

ka betik ne mañák mbᵔ βε
 bātòk chi Acha, puyé nkᵔᵔ.

8 Dñí ká βε yi ákap yéntiki
 mmu bekoño berí ebhen yi
 áká, yé achi nsem, ye apu.

9 Βᵔ nkᵔᵔ bho bábhᵔñᵔ
 basem, kém ká bhᵔ sayri.
 Báké pá bechye bhᵔ ntεmsi.
 Dñí ká βε Eta mmu achi
 amfay κε ábhᵔñᵔ βε ne bhᵔ,
 ne yi apú tᵔη kériñámik.

*Menyιñí nenu ebhen bo
 Mandem*

10 Enyιñí ngwenti ενε nchi
 ghati bhe chi ενε: Kém ká
 nebháremæet εneka ne Acha
 βε mántán ne betan ebhi
 ebhen beyá becha. 11 Kém
 ká menyιñí nenu menkem
 ebhen Mandem áchyè, bé
 mánkᵔwáy menu ne Satan,
 mánte kpirí mpok yi áyàn
 berwᵔ bhe. 12 Dñí ká βε
 sépú nu chi ne bakwāñwan.
 Sénũ chi ne bebéptí befónᵔ, ne
 bafᵔ bhap, ne menyũ betan
 bechak. Sénũ nkᵔᵔ ne befónᵔ
 ebhen bebᵔñᵔ betan ndũ
 mmik εjuri ne, ne sénũ ne
 ngémtáy befónᵔ bebúbεbᵔ
 ebhen bebᵔñᵔ betan amfay
 ndũ mbáép. 13 Yéntiki mmu
 yweka ánsᵔt ye menyιñí nenu
 menkem ebhen Mandem
 áchyè, βε mpok εsᵔñri ántwᵔ,
 mánu te ndũ ngwenti, ne
 mándak ambi bete kpirí.
 14 Ndu εchi nᵔ, dók ká ambi
 bete kpirí. Tetεp ane báñíñí
 ámbák mbᵔ mgbat ane ákém
 menyιñí nenu ebhēka. Κᵔ
 nóko ká chi ndiere menyιñí
 ebhen bechi chak mbᵔnyune
 menyιñí ebᵔ bechi mbᵔ nkú

besé ane ntemé nenu afyé ndu bekuti mbeápak eyi. ¹⁵ Ghati nókó ka bo Mbok Ndíndí ane ákù bə mambəŋ kpák besí Mandem. Ndü bákù nə, ebhak mbə mpok ntemé nenu afyé betanťi nkwbhénya bé áké kwen amik mpok ajèt ntyet. ¹⁶ Enyiŋ échá k chi be mándók ambi bebhəŋ neka ne Kristo, be némbák ekuti eyeka mbə ene ntemé nenu ákəm awó be anchyət bakəŋ ane ádù ne ngó ané mbúmbu átò. ¹⁷ Bárŋi be Mandem apémé bhe. Berŋi nə ábhák ndü nkaysi ayeka mbə kendén ane ntemé nenu ákùti ntí ywi ne yə. Sət ka nkwó Eyəŋ Mandem ené Efónó Bedyere áchyé bhe mbə akparenja nsem epay ane ntemé nenu. ¹⁸ Nik nókó ká mmuet mpoknkem ne ěti yěntiki enyiŋ mbə enyü Efónó Bedyere áyà bhe mbi. Bák ká pē. Kém nókó ká ekíkí ndü nenikímuet ěti bə Mandem mankem be yi ankwak bhə. ¹⁹ Nik nókó ká mmuet ěti ya nkwo be Mandem anchye me enyiŋ ene mbónó beghati bo ěti Mbok Ndíndí ane achi nyaka bhésé bhésé nkebhəŋ becháy. ²⁰ ěti Mbok Ndíndí kē Kristo ásóré me, akə me nté ndü ntí ywi, ne nchí mükənəŋ néne. Nik nókó ká mmuet be Mandem anchye me netaŋánti be ngátí nəkə bho Mbok Ndíndí mbənyu mbónó bekə.

fá ne me ne ěti menyiŋ ebhen mékà. Achi manə ywese ane sékónó. Achi nkəbetik ane Acha ne yi achi mmu ane abhəre bariəp ami. ²² ěti yə, ke nchí to yi ntá yeka be ankə mándŋi enyu bese sechi, ne bé ámfyé bhe nti. ²³ Mandem Etayese ne Yesu Kristo Acha mánychyé bēka bōnkwo kpák, mánkwak be be mánkəŋ bati, ne be mándók ambi bebhəŋ neka ne Yesu Kristo. ²⁴ Nchí nikmuet be Mandem antəŋ berŋdu ebhi ntá bə mankem abhen bákónó Yesu Kristo Acha ne ekəŋ ene epu gu manyiəp.

Pəl ānikmuet be Mandem anjet bakoŋo Yesu

²¹ Chəŋ Tíkíkəs antwó awu angati bhe ndü menyiŋ bechi

Ekáti Pǎl ntá Nkwɔ́ Fílipi

Ekáti Pǎl ntá Nkwɔ́ Fílipi

¹ Me Pǎl ne Tímoti, bese bakǎ betik Yesu Kristo ke sésìṅ ekáti ene. Sésìṅ ntá yeka bo Mandem mankem, bé bhó bábháré mmuet ne Yesu awu etak Fílipi. Sayri sayri, sésìṅ ntá yeká bǒ batí ne be bho bákwàk bǒ batí bekɔ́ betik Mandem ndü nkwɔ́ bakoṅo Yesu abhen Fílipi. ² Mandem Etayese ne Yesu Kristo Acha mántɔṅ be berĩndu, mánychye bhe kpák.

Nenikmuet ne bakak eti nkwɔ́ Fílipi

³ Yěntiki mpok ane nti ena nékwén be amuet, nchí nikmuet nkaka Mandem eti yeká! ⁴ Ne yěntiki mpok ane mēnikmuet eti yeka mankem, nchí kɔ́ nɔ́ chí ne beyǎ maṅák. ⁵ Nchí kɔ́ nɔ́ ne beyǎ maṅák mbɔnyune báchem mmuet ne me te nebħɔnet beghaka echɔṅ, ndü betik ebhen mēkù bégháti bho Mbok Ndíndí eti Yesu. ⁶ Ndíṅí bé chɔṅ Mandem mmu ábhó erítí betik amem bati yeka andak ambi bekɔ́ bhɔ kpaté mpok ane yi ánaṅa bhɔ ndu nywɔp enen Yesu Kristo ápetnsem. ⁷ Echí erírí bé mbǔṅ enyũ bakaysi amen ákù nikmuet eti yeka ne beyǎ maṅák. Echí enyu eyɔ mbɔnyune nkɔṅ be tontó ne ntí be be mankem báchem mmuet ne me ndü betik ebhen. Mandem atɔṅ

me berĩndu ebhi ndü áchyé me betik ebhi nká. Báchem mmuet ne me néne, ené nchí mükənəṅ, ne mpok ane nchí nyaka ndü mmuet eya nte nɔkɔ́ ndu áchá manyé betɔṅ be Mbok Ndíndí achí tetep, ne bekɔ́ bo mánoko yɔ sayri. ⁸ Ekɔṅ ené mbǔṅ ne bhe éfü ntá Yesu Kristo. Mbɔṅ Mandem aríṅí nɔ.

⁹ Mēnikmuet ntá Mandem bé ekɔṅ ené bábhónó ne bati éngó éndók nókó chí ambi. Ne be mǎndíṅí Mbok Ndíndí mǎndók nókó chí ambi, mǎndíṅi nɔkɔ́ menyiṅ ebhen béchí chak besí Mandem. ¹⁰ Eyɔ ékù be mǎnkónó chí epíṅ ené erí échá bé báké kɔ́ yěnyiṅ bakwap ne bé báké kɔ́ enyiṅ ené bo bákway beji bhe. Bák ká chí enyu yɔ kpaté ndü nywɔp enen Kristo átwò. ¹¹ Mǎnánṅ mǎmbák enyu eyɔ, Yesu Kristo ákɔ́ mǎmbónṅ erítí epíṅ. Kɔ́ nókó ká chí beyǎ berí bé bo mángó berítí menyiṅ ebhen bákɔ́ mánychye nɔkɔ́ Mandem kenókó ne mándem nɔkɔ́ bé, “Mandem abhɔṅ betan achá.”

Pǎl abhɔṅ maṅák be Mbok Ndíndí árɔṅ chí ambi

¹² Bǔma, mēyánṅ mǎndíṅí bé yěntiki enyiṅ ené éfákárí ne me fá, ékwak Mbok Ndíndí eti Yesu ándók chí ambi. ¹³ Ekɔ́ kpaté batemé nenu mankem abhen bábhábhəri ékírí Mfɔ Rom ne bo báchá k mankem, báriṅí bé eti nchí nkoṅo Kristo ké báfyé me fá amem eket ene,

“Mbɔ mŭkenɔŋ.” * 14 Ne nefyɛ báfyɛ me fá mbɔ mŭkenɔŋ ákú beyǎ bɔnkwɔ básikinti ne Yesu Acha sayri, kpatɛ bǎghàti bho bǎchák Eyɔŋ Mandɛm kebhóŋ becháy.

15 Echi tetep bé neyini anɛ mbɔk eyap báyiŋi me ne amík abúabu ne neyenti bó báyènti mmæet ne me ké ákú bó bǎghàti Mbok Ndíndí ɛti Kristo, ke mbɔk báchi abhen bǎghàti Mbok Ndíndí ne erítí nkaysi. 16 Bó bho bǎghàti Mbok Ndíndí ne erítí nkaysi ndu bákóŋ me. Bákɔŋ me mbɔnyune bó báríŋi be Mandɛm ayap me ne ákú be mbák fá amɛm eket ene mbɔ mŭkenɔŋ chí ndu beku bo mándíŋi bé Mbok Ndíndí achí tetep. 17 Ke mbák chí bɔ abhen báyiŋi me ne amík abúabu, mánjenti nɔkɔ mmæet ne me, bó bǎghàti Mbok Ndíndí ɛti Kristo chí mbɔnyune mánù béchá me. Bábhíkí bhóŋ erítí nkaysi. Báyanŋ bebay me chí batú áchák antí néne, fá amɛm ekerékenɔŋ. 18 Ke yɛ esɔŋori épú aré. Yɛ bábhɔŋ chí erítí nkaysi yɛ bábhɔŋ chí nkaysi mbúmbu, nném enyini chí bé bo bǎghòk Mbok Ndíndí ɛti Yesu Kristo. Eyɔ échyè me maŋák.

19 Mpú rɔ bébhɔŋ maŋák mbɔnyune ndíŋi bé be mǎnik Mandɛm mmæet ɛti ya ne bé ndù betan Efónó Yesu Kristo, chɔŋ mámfere me ndù esɔŋori

ene. 20 Enyini ené mɛyan ndù nepém ena ne nti ena nenkem ne ené mbákánti aré chi be nké ku yɛnyini ene ékú ntíanwɔp ánkem me. Mɛyan chi be mbóŋ netaŋánti mpoknkem be néne, ne yɛ chí ndù mpok anɛ átwɔ ambi, netaŋánti ena nénchyé Kristo kenókó, yɛ ngùgú, yɛ nchí chí nepém.

21 Ntá ya, bebhak nepém chí béchyɛ Kristo kenókó, ke bégu ari mbɔŋ achá. 22 Ke mbák ndók ambi bebhak nepém fá amik, eyɔ échyè me mbi beku betik Kristo ndu bekwak bo. Chɔŋ nsɔt ye chí nepém ke newú-e? Ndù menyini ebhen bépáy, échá me ené mbóŋó besot. 23 Menyini bépáy béchí me anti ne nchí mbɔ mmu anɛ áchí ndù manyé mbi kerini mbi anɛ yí ábhóŋó bekoŋo. Mpok ne mpok, nchí bhóŋ nkaysi be éri be mbák nepém, ke mbóŋ nti bérɔŋ bebhak ne Kristo, ne eyɔ ké erí ntá ya échá. 24 Ke ɛti yeká, éri bé mbák nepém. 25 Ne tɛndu ndíŋi be éri be manywɔp eya ándók ambi ɛti yeká, ndíŋi bé chɔŋ mbak nepém, ndɔk ambi bebhak ne bhe ndu békwak mámbɔŋ neka ne Yesu érchá enyu esí, bé maŋák ameká anjá ancha. 26 Eyɔ ékú ye bé mpok mpét nchí petnsem ntá yeká, ntí ámbák anɛ be bábhɔŋ beyǎ maŋák ɛti enyini ené Yesu Kristo ákú ntá ya.

27 Nném enyini achí be bapɛm ayeka ámbák mbɔ enyù Mbok Ndíndí ɛti Yesu

* **1:13** Pɔl apú nyaka chí ekerékenɔŋ, báfyɛ yi chí amɛm eket, ne bárém bé yí ábhíkí bhɔŋ befa aré kpatɛ mántán manyé yi.

Kristo ághàti bhe. Εγὼ ἐκὼ
 βε γῆ ntwó awu ntá yeká, γῆ
 mbíkí twó, mḗyán ngók chí bé
 bāté kpirí ndū nkaysi amot,
 ne bé mānu ne nti eneká némót
 bé Mbok Ndíndí ἔti Yesu
 Kristo ándók ambi. ²⁸ Báké
 cháy bō abhen bápábhé bhe.
 Mánán mángó be bápú chay
 bhō bārēm be, “Ἦ! Bácha
 bhese. Mandem átemsi chōn
 bhese.” Εγὼ ἐτὼn be Mandem
 ápeme chōn bhe. ²⁹ Ἐχί enyu
 εγὼ mbōnyune Mandem áká
 māmák bakoño Yesu Kristo
 puyḗ chí ndiere ndu menoko
 yí, ke ndu beghō esōñori ἔti
 yi nkwō. ³⁰ Néne, bákway
 bechem mmuet ne me ndu
 menu nkúbhé nenu enen
 mēnū nyaka ἔti Yesu Kristo,
 ne bāriñi be mbuēt ndū nenu
 enen fá amem eket ené nchí
 aré mbō mūkenōn.

2

*Bebhōn nesep̄timuet mbō
 Yesu*

¹ Με, ndíñi sayri bé tēndu
 bābháré mmuet ne Kristo,
 yí afyé bhe nti ndū ekōn ené
 yí ábhōñó ne bhe. Ne tēndu
 bābháré mmuet ne Ἐfónó
 Mandem, Ἐfónó Bedyere, ákū
 bé mānkōn bati, mántōn
 bó berīndu. ² Nchí ghati
 ye bhe be māmboñ nkaysi
 amot, māmboñ ekōn ne bati,
 mām bak eyōn émót ndū
 menyīn ebhen bākū ne nti
 némót. Mbák mānkú nó,
 mañák ama áyá ancha. ³ Báké
 kū yēnyīn ndu betōn mmuet bé
 bāchá bati, ke yēntiki mmū
 ywēka abhōn besep̄timuet
 ntá bati mbō be bó bāchá yi.

⁴ Mmu ywēka áké yīñi chí
 ndiere mmuet yi. Abhōn béfyé
 ntí ne bati nkwō.

⁵ Bep̄iñ ebhēka bebhōn
 bebhak enyu émōt mbō ene
 Yesu Kristo ábhōñó nyaka.

⁶ Yēndu yi achí nyaka enyu
 émōt mbō mbōn Eta Mandem
 ndū babhi ankem, abhíkí kēm
 kíkírík bé yi achi Mandem.

⁷ Akū mmuet mbō be apu
 yēnyīn. Asōt mmuet mbō
 nsem, atwó fá amik mbō
 nkwāñwan.

⁸ Ne átwó nókó
 fá amik mbō nkwāñwan,
 arōk ambi bésēpti mmuet
 amik anchye nōkō Mandem
 kenókó, kpatē agú newú
 ntíánwōp ndū ekotákátí.

⁹ Ἐti yō, Mandem akósí yí
 áchyé yí betān amfāy menyīn
 menkem, achye yi nnyén
 kenókó enén néchá manyén
 ankem. ¹⁰ Mandem áká enyu

εγὼ ndu bechye nnyén Yesu
 kenókó be bō abhen bāchi
 amfay ne abhen bāchí fá
 amik, ne abhen bāchí ndū
 etókó bawú, yēntiki mmu
 wap abhōn bétēp mánén besí
 Yesu anchye yí kenókó. ¹¹ Ne
 yēntiki mmu abhōn berem
 kponorōn be chí Yesu Kristo
 ke achi Mfō bō mankem.
 Chōn eyō énkū be bō mānchyé
 Mandem Etayesé bakak ne
 kenókó.

*Pōl yi bakoño Yesu
 mándiéré mbō berōñó*

¹² Abhen ekōn, Mandem
 apémé bhe. Bāghók ye
 enyū Kristo ásēptimuet besí
 Mandem. Bāghók nyaka me
 mpok nchí ne bhe. Néne, ndū
 mpét mpú ne bhe, báké guēp
 eyōn eyá ebhi. Ghók ká me

énchá enyu esí. Nu ká beku yěntiki enyiy ene bákway beku ndu béchyé Mandem kenókó ne bati ayeká ankem. Eyo ékà bé Mandem ámbón mbi beku bapem ayeka ambak mbó enyü yi áyàn. ¹³ Nchí rem nò mbonyune Mandem achi ne bhe mpoknkem ne ákwák bhe be mámbón nti béghok yi, anchye nako be betan beku menyiy ebhen yi áyàn mánkú.

¹⁴ Kú ka yěntiki enyiy kenywinti ansem ne bati, ne báke bhak beyon beyon. ¹⁵ Eyo ékà be yě mmu ake ji bhe ne be báké bhon bakwap besí Mandem. Ékú nkwo be be bō Mandem abhen bábhíkí bhon bekwéné néntí bō abhen bábhónó bepō bepiñ, mámbák mbó berónó ntá yap. ¹⁶ Eyon Mandem ékwák bo mámbón nepém. Ghatí nókó ká yó ntá bho. Bábhon beku nò be mbón manák ndü nywop enen Kristo ápètnsem, ne be ntiet ané njéré néntí eneka ne betik ebhen nká, béké bhak ndéndem.

¹⁷ Berítí menyiy ebhen bákú ndü bábhonó neka ne Yesu béchí mbó nnya ane básóré bechye akap ntá Mandem mbó akap. Yě embak chi be nepém ena néròn mbó mmém amen bátó amfay nnya yó, mébhák chi manák, ne nchí nják ne bhe mankem. ¹⁸ Bē nkwo bábhon bebhak manák. Nják ká ne me.

Pól ati beto Tímoti ne Epafrodýtos

¹⁹ Mbák chí nkaysi Yesu Kristo Acha bé ntó Tímoti

awu ntá yeká, chon ntó yi mandú mpok. Chon eyo énychye nkwo me manák mpok yi áfú awu ápérensem ntá ya, ághátí me enyü báchí awu.

²⁰ Me, mbíkí bhon yě mmu mbó yi ane ákway bekwak be ndü menyiy ebhen béyíní nepém eneka, be mámfyé me nti ndü menyiy ebhen béyíní Yesu Kristo. ²¹ Nchí rem nò mbonyune bo báchák mankem bákaysi chi éti menyiy ebhen beyini enap nepém, kefyé ntí ndü menyiy ebhen beyini Yesu Kristo. ²² Ke be babhon báriñi be Tímoti átón be achi erítí nkubetik Yesu Kristo Acha ne mübetok bo bachak ne nti eni nenkem. Akwak me béghátí Mbok Ndíndí éti Yesu mbó mmó ane ákóno étáyí ansem beku betik. ²³ Nnán ngó ndü menyiy béchí ebhe eya, chon mbon nkaysi beto yi awu ntá yeka. ²⁴ Ne nsiki nti bé chon Yesu Acha ankú be me nkwo ntwo awu mandú mpok.

²⁵ Nnán nkú nti be échí sayri beto Epafrodýtos ámpètnsem awu ntá yeka. Epafrodýtos mmu bátó be ántwó ankwak me menu mbó ntemé nenu ndu betik Yesu chí nkonó Yesu nkwo mbó me. ²⁶ Métó yi ampètnsem ntá yeka, mbonyune abhon ékwak beghó bhe mankem ndu bághókó nyaka be yi ámè. ²⁷ Berem tetep, áme nyaka, kpát éróp chí newú, ke Mandem aghó yi ntínso. Ne abhíkí ghó chí yi aywinti ntínso, aghó me nkwo ntínso.

Mbɔ abhíkí kɛ nɔ, mbɔ basémé ma aya acha. ²⁸ Mbɔy ye ekwak néne ncha enyu esí beto yi ampɛtnsem antemeri bhe awu be māngɔ yi bati ámpóp be amem ne be basémé ma nkwo ámay. ²⁹ Sɔt yeka yí ne beyá mañák mbɔ enyũ bábhónjɔ besyɛpti ntí nkonjo Yesu. Chiě ká yi kenókó, mánchye kenókó ntá yěntiki mmu achák ane áchí mbɔ yi. ³⁰ Chié ká yi kenókó mbɔnyune ntí ywi áyaná rɔy ěti betik Kristo. Chiě ká yi kenókó ne ntí bé be ke bătó yi antwɔ te fá ankwak me těndu be babhɔy bápú kway nyaka bétwɔ.

3

Neka ne Yesu ke nékà mmu ámbák chak besí Mandem

¹ Bɔma, ndu berɔy ambi, yě yí yě yi, bón ká mañák ěti enyiy ene Yesu Acha áká. Yěndu nchí ghati bhe chí nkúbhé menyiy ebhen njámbi ngati bhe, eyɔ épú chyɛ me esɔyori těndu ékà be bɔmpap báké bhɔy mbi ne bhe.

² Sɔt ka mpok ne bo abhen bákà bebéptí menyiy, mmú eyɔ nɔ érɛm be bábhɔy bekrɔt mmɛt mbakanem ke ambak mmu Mandem, ene eyɔ étwɔ chi ne esɔyori. ³ Besé ke séchí bo Mandem tetɛp, yěndu bábhíkí syɛp bhese. Séchí bo Mandem mbɔnyune ěfónjɔ Bedyere ke ákwák bhese sɛníkmɛt ntá Mandem. Sébhíkí fyɛ ntí ndũ menyiy ebhen mmú mmík ághókó mmɛt aré mbɔ epiy besyɛp babhakanem. Sɛpányu chi ěti

enyiy ene Yesu Kristo áká ndu béréme bhese.

⁴ Echi tetɛp be mbɔy beyá menyiy ebhen mɛkwáy béghókómɛt aré. Mbɔ echi be mmu abhɔy beghókó mmɛt chi ndũ menyiy ebhen yi áká, mbɔ mbɔy bedɛp awó anti be eya enyu echa ene bati. ⁵ Békónjo bepɔy ebhese bo Israel, básyɛp me mpok bábhe me. Nchí mmú etɔk Israel, ndũ nneréket Benjamin. Bachímbi bha chí bo Israel. Báríyɔ bepɔy bo Israel ne eyɔyótɔk bo Israel nkwo. Ne nchí mmu nkwo Fárisi, bɔ bho báte kpírí bé yěntiki mmu abhɔy bebhuere bebhé bɔtayese. ⁶ Nchí fyɛ nyaka beyá betay ndu bekɔ menyiy ebhen nkáysí be Mandem ke áyan nkɔ bhɔ kpát, nchyé nɔkɔ Nkwɔ Kristo beyá esɔyori. Ne bekwéné kebhak ne me mbɔnyune nchí bhũere nyaka bebhé bo Israel mbɔ enyũ éyan.

⁷ Ke menyiy ebhɔ menkem nyaka nkáysí bé bó ke békú mémbak mmu Mandem, bérɔp chí bepɔ menyiy ntá ya ěti enyiy ene Yesu Kristo akɔ ntá ya. ⁸ Bérép tetɛp, yěntiki enyiy échák érɔp chí mbɔ menyiy ebhen mféré ndu áchwí nto anyén be ntí wa ándɔp mɛmbát mmɛt ne Kristo. Béríyɔ Yesu Kristo Acha wa achá yěntiki enyiy échák ndũ nepém ena néne. ěti méyan berɔp ne Yesu, mféré ntí ndũ menyiy menkem ebhén nkáysí nyaka be békú Mandem ámpémé

me. Ne bérɔp ntá ya chi mbɔ ményɪŋ ebhen bátó ndü ebhwóré menyɪŋí. ⁹ Nchí yaŋ be mbát mmæet ne Yesu sayri. Puyě chí ěti mēbhùere bebhé bo Israel ke Mandem ákú be mbák chak besí bhi. Ěti neka ene ne Kristo ke Mandem ákú bé mbák chák besí bhi. ¹⁰ Nchí yaŋ ndíní Kristo ndók nókó chí ambi, ne nchí yaŋ ndíní betañ ebhen Mandem ásóré nyaka ákú Yesu ápétnsem ndü nepém. Nchí yaŋ mbat mmæet ne Yesu, nka esɔŋori mbɔ yi, nchem mmæet ne yi ndü newú eni. Ne mbɔŋ nesep̄timæet besí Mandem, nkúbhé mbɔ enyü yi ábhónó nyaka kpát aka newú ¹¹ bé mbák Mandem ánkwák, me nkwó, mpétnsem ndü nepém mbɔ Yesu.

Pål arem be yi ajèt ntiet andɔkɔ nɔkɔ chi ambi

¹² Mpú rem nó chi be nnán ngaka enyu mmu ane méyàŋ bebhak, ne mpú rem nɔ chí be nnán nséné ndü mbi Mandem. Ke nchí nu ndók nɔkɔ chí ambi, bé eyɔ énkwak me mbak enyu mmu Yesu Kristo áyàŋ nyaka be mbak mpok yi ayabhe me bé mbák mmü ywi. ¹³ Bɔma, mpú yiní mmæét eya bé nnán nnu kpát nsɔt awónem, mbɔŋ akap. Ke enyɪŋ émót ene mēkù chí be njet ntiet, mféré ntí ndü menyɪŋ ebhen befuere ansem, ndɔbhe jet ndɔk nɔkɔ chí ambi. ¹⁴ Mpú rɔ béfyé betañ bé njet téé te ndü ngwenti, mbón nsáy. Nsáy yɔ achí be Mandem abhíní me ntwɔ be mbak amfay ne yi ěti Yesu Kristo mmu

ágú ěti ya. ¹⁵ Ěri be beše bakoŋo Yesu bho sénán séséné ndü mbi Mandem, sémbón nkaysi amɔt ndü menyɪŋ ebhen. Ne mbák mmu achí ane ayi nkaysi achi nyáná, chɔŋ Mandem ankɔ yí angɔ be nkaysi ya ndü menyɪŋ ebhen achi erítí nkaysi. ¹⁶ Yěyi yěyi, sébhɔŋ berɔŋ ambi berɪŋi tetep ane Mandem ákɔ séríní.

¹⁷ Bɔma, Koŋó nókó ká ekakáneko eya ne fyé ká amík amæet bo abhen bákɔŋo bekaká nekɔ ebhese. Bäriní ndü berɪŋ ebhese bechi nyaka mpok séchí awu ne bhe. ¹⁸ Nchí ghati bhe bé báké rɔ bekoŋo bekaká nekɔ ebhese mbɔnyune beyá bho bachi abhen berɪŋ ebhap bétɔŋ be bó bábhíkí kɔŋ Mbok Ndíndí ane árèm bé Kristo agu ndü ekotákátí ěti yesɛ. Nnán nchí ghati nɔkɔ bhe enyɪŋ ene mpok ne mpok, ne néne, mpet nchí ghati bhe nkúbhé enyɪŋ éré ne babhese amík. ¹⁹ Ngwenti yap chí menyɪŋ ené éfuèt bɔ anyu énychwe bɔ menie ne menyɪŋ béchák ebhen bɔ báfyé ngoŋo aré. Bákɔ menyɪŋ ebhen bo bághò mámbón chí ntíanwɔp, yě nɔ, bó babhɔŋ bápànyu ěti menyɪŋ ebhɔ. Ne bábhure bati yap ndü menyɪŋí mmik. ²⁰ Ke mbák chí bhese, eyesé etɔk échí amfay, ebhak ené Yesu Kristo Acha achi. Ne sébhaka nti bé yí mmu áchí Mpeme ywesé ámfú aré ámpetnsem. ²¹ Yí ánán ántwó, ástɔ nkúbhé betañ ebhen yi ábhónó beku

yěntiki enyij ɛmbák anten yi, anjibhiri mmuéré ntɔp eyese-ne, ankɔ yó ɛndɔp chí mbɔ mmuɛt ane yi ábhónó nyaka mpok Mandem áká yí apɛtnsem ndü nepém.

4

Menyij ebhen Pól aghati Nkwɔ Filipi manku

¹ Bɔma, nkɔŋ be tontó ne mbɔŋ beyä ekwak beghɔ bhe mbɔnyune be kě bächí maŋák ama, ne be kě bächí nsáy betik ebha. Tě yeka kpirí, mǎnku nɔkɔ mbɔ enyu ngátí be bho bǎbháré mmuɛt ne Yesu.

² Měnikmuɛt ntá Eyódia ne Sintíke bé mándó begwá ebhap mámbák eyɔŋ ɛmót, těndu bó bati apay bächí bɔ Yesu Kristo Acha. ³ Ne wɔ erítí nti nkɔbetik wa, nchí yán nkwó be ónkwák ményúré bǎghɔré abhen bati apay bé mámbák eyɔŋ ɛmót. Bákú beyä betik ne me ndu ménu béghátí bho Mbok Ndíndí. Bákú betik ne Klémén, ne bati bakú betik abha báchák. Bó mankem bächí bo Mandem ásíŋí manyén ayap amem ekátí manyén bɔ abhen bǎbhòŋ nepém enen nébhíkí bhɔŋ ngwenti.

⁴ Bák ká maŋák mpoknkem be bächí bɔ Yesu Acha. Mbúét bésémti bhe, bák ká maŋák mpoknkem. ⁵ Kɔ ka yěntiki mmu ángó bé bǎpú mmuɛt gum gum ndü nepém eneka. Báké ghɔkɔntik be Yesu Acha ápɛtnsem mandú mpok. ⁶ Mmu áké rɔ yěnyij ɛnsónórí nti eni amem. Yěyi

yěyi, enyij ene bǎbhónó beku chí menik nókó mmuɛt ntá Mandem ɛti menyij ebhen bǎyàn yi ányché bhe. Nik nókó ká mmuɛt, mǎnkaka nɔkɔ yí ɛti menyij ebhen yi áká. ⁷ Nik nókó ká mmuɛt ntá Mandem ne chɔŋ yi anchye bhe kpák. Ne enyu kpák ane Mandem áchyè, bɔ mmik bǎpú kwáy béríŋi wáwák. Ne chɔŋ Mandem ankɔ kpák ámbák amem bati yeka, ankɔ be kpák ámbák nkwo ndü nkaysi yeká, be yěyi yěyi, bǎke bhɔŋ becháy. Enyij ene échí tetep mbɔnyune bǎbhat mmuɛt ne Yesu Kristo.

⁸ Néné, bɔma, bɔré ká nkaysi ndü menyij ebhen bérí, ne ebhén béchyè mmu kenókó, ne menyij ebhen béchí chak besí Mandem, ne menyij ebhén bébhíkí bhón bakwap, ne menyij ebhén bo bǎghò mánkɔŋ, ne menyij ebhén bo bǎbhòŋ ekwak beghɔ, ne menyij ebhén bérí béchá, ne ndü menyij ebhén békú bo mámbiti bhe. ⁹ Báké rɔ beku yěntiki enyij ené bǎghókó ntá ya, ne ndu békóno yěntiki nkaysi ane áfú ndü Eyɔŋ Mandem ené bǎsɔre ntá ya, ne yěntiki enyij ené bǎghókó ntá ya, ne yěntiki enyij ene bǎghó mé nkɔ. Ne chɔŋ kpák ane Mandem áchyè ambak ne bhe.

Pól átò bakak ntá bɔ Filipi ɛti akap ane bó bǎtó ntá yi

¹⁰ Me mmü Yesu Kristo Acha, mbɔŋ beyä maŋák be yěndu énáŋ étaré, bǎpet bǎtòŋ ndü akap ane bǎtó me be bǎbhíkí ghɔkɔntik me. Ndíŋí

be bākaysi me mpoknkem, ke bābhíkí bhəŋ nyaka chi mbi bekwak me. ¹¹ Mpú rem nó chi ɛti nchəbhé menyin. Yɛ mbəŋ enyin, yɛ mbíkí bhəŋ, ngək bebhak mbə mmu ane ábhíkí chep yənyin. ¹² Ndíní enyü məkway bebhak mbə mmu ane yənyin épú səŋəri yí mpok menyin béchəbhé mé ne yɛ chí mpok mbónó yəntiki enyin. Yɛ émbak bé yi, ngək bebhak mbə mmu ane ábhónó yəntiki enyin mpòknkem, yɛ chí mpok nnyié njwí, ne mpok ane nchəkə nsay, ne yɛ mbón, yɛ mbíkí bhón. ¹³ Yɛ émbak be yi, mɛtee kpírí ɛti betan ebhen Yesu áchyé me.

¹⁴ Ke nkáká bhé tontó bé bəchem amə ne me ndü nekwa enén bəchyé mé mpok menyin bétánjá me amuet.

¹⁵ Ne be bakoŋo Yesu abhen etək Fílipi, be babhəŋ bəriŋi sayri be mpok njámbi ntwó awu ne Mbok Ndíndí ndə etək eyeka atú Masidónia ndək atú etək echak, ndiere be ké bătó nyaka me nkáp ndu béchye me nekwa. Yɛ bənkwo bəchák bābhíkí chem amə ne me ndü betik ebhen məkə. ¹⁶ Nchí rem nó mbənyune yɛ chí mpok ane nchí etək Tesalónika ené mbíkire rə atú etək eyeká Masidónia, be bătó me nkáp, puyɛ chí ndəŋ amət, ke ndəŋ épáy, mpok menyin betanə me amuet. ¹⁷ Mpú rem nó chí be méyən mǎntó mé akap áchák. Enyin méyən chí bé mǎndók ambi bekwə beri, mémáka ndü ebhén mǎnán bákú ansem mbə mmü ane

ámàka nkáp ndü ané yí ánán áyámbi afyé amem ekerénkap be nsáy yi ánja.

¹⁸ Be bākap me ndü betik ebha kpát yənyin ébhíkí rəp. Néne, bakáp ane bătó Epafrodáytoš ántwó ányché me ákú mbəŋ yəntiki enyin ené nchəbhé. Ne akap ayweka áchí mbə akap erítí eriep ané bəchíe ntá Mandem, ne Mandem ábhón manjáak ne wu. ¹⁹ Mandem mmu nchí mməbetok ywi abhəŋ betan ebhen béyá bəchá. Ne chəŋ anchye bhe yəntiki enyin ené échəbhé bhé ɛti enyin ene Yesu Kristo ákú ntá yese. ²⁰ Kenókó kémbák ne Mandem mmu áchí ɛtáyese mpoknkem. Amen.

Ngwénti bakak

²¹ Kaká ká bo Mandem bəchák abhen bəchí bakoŋo Yesu Kristo awu mankem ntá ya. Bati bakoŋo Yesu abhen bəchí fá Rom ne me bătó nkwo bhe bakak. ²² Bə Mandem bəchák mankem abhen bəchí fá Rom ne me, sayri sayri, abhen bəchi bakü betik ntá mfə-ngo ane Rom, bătó nkwo bhe bakak. ²³ Nchí nikmuet bé berindu Yesu Kristo Acha mémbak amem bati ayeka. Amen.

Ekáti Pāl ntá Nkwɔ Kólōse

Ekáti Pāl ntá Nkwɔ Kólōse

¹ Mɛ Pāl munto Yesu Kristo bekoŋo nkaysi Mandɛm, kɛ nchí sɪŋ ekáti ene. Nchí fá nɛ nti múnkwɔ ywɛsɛ Tímoti. ² Sétò yɔ ntá yɛka bo Mandɛm, be batí bɔnkwɔ abhɛn bábhùrɛ bariɛp awu ɛtɔk Kólōse nɛ Mandɛm abhat be nɛ Kristo.

Mandɛm ɛtayɛsɛ ántɔŋ be bɛrɪndu anchyɛ bhe kpák.

Pāl ákàka Mandɛm nɛ ánikmɛt ɛti bo Kólōse

³ Sɛkàka Mandɛm mmu Yesu Kristo Acha ywɛsɛ achi Móywi, nɛ sɛnikmɛt ɛti yɛka, ⁴ mbɔnyunɛ sɛghok be bábhɔŋ nɛka nɛ Yesu Kristo nɛ bákɔŋ bo Mandɛm mankɛm. ⁵ Bákù nɔ mbɔnyunɛ bábháká nti ndũ bɛrítí menyɪŋ ebhɛn Mandɛm ábhúré amfay ntá yɛka. Mpok bághókó Mbok Ndíndí kɛ báriŋí ɛti menyɪŋ ebhɛn, nɛ Mbok Ndíndí achi tɛtɛp. ⁶ Mbok yɔ atwɔ ntá yɛka mbɔ enyũ átwɔ ntá bo mmik nkɛm nɛ ányũ kɛpɛm nɛ ágò. Nɔ kɛ yɔ achi nyaka ndũ nkɔwɔ yɛka bebho ndu nywɔp enɛn bághókó ɛti bɛrɪndu Mandɛm nɛ bájwimɛm enyu bɔ bechi tɛtɛp. ⁷ Bághókó Mbok Ndíndí nɛ ntá ɛpafras. Yi achi nti mübetok Mandɛm anɛ sɛkónjɔ tontó. Achi nkubetik Kristo anɛ ábhùrɛ bariɛp ami. Achi awu ndũ nnyén ɛnɛsɛ. ⁸ Yi aghati bhɛsɛ enyũ

ɛfónjɔ Bedyɛrɛ ákù be mánkɔŋ batí.

⁹ Sɛbhíkí bhɔt mɛnikmɛt ɛti yɛka bebho nywɔp enɛn sɛghókó nɔ. Sɛnikmɛt be Mandɛm amfɛt ntá ɛfónjɔ Bedyɛrɛ ánkɔwɔk mándɪŋi sayri enyɪŋ ɛnɛ yi áyàn mánkù. Sɛnikmɛt be Mandɛm ánkù nɔ ndu ákù mámbak bariŋíndak bɛyɪŋi baraká ɛfɔŋo nɛ ndu akwɔk mámbɔŋ nɛjwɪmɛm ndu bɔ bechi. Achyɛ bhe nɛrɪŋíndak be mándɪŋi sayri yɛntíkí enyɪŋ ɛnɛ yi atí nyaka bɛkù nɛ ákù ntá bɔbhi.

¹⁰ Sɛnikmɛt be nɛjwɪmɛm ɛnɔ nɛnkɔwák mámbɔŋ nɛpɛm enɛn nɛkwáy ntá nkoŋo Yesu Acha. ɛnɔ nɛkù Mandɛm ambɔŋ manák, nɛ nɛkwák mánkù nɔkɔ menyɪŋ ebhɛn bɛrɪ ndũ yɛntíkí mbi, nɛ nɛkù mándɪŋi Mandɛm mándɔkɔ nɔkɔ chi ambi.

¹¹ Nɛ sɛnikmɛt be Mandɛm ánsɔt betan ebhi ebhɛn bɛyá becha ánkù mámbɔŋ nɔkɔ betan, be yɛyí yɛyí, mámbɔŋ ɛkɛbhéntí, mánte sɛné, mándɔkɔ nɔkɔ chi ambi nɛ manák, ¹² mánkaka nɔkɔ ɛta. Yí kɛ ákù mánkwáy bebɔŋ menyɪŋ ebhɛn yi atɔŋti ntá bɔbhi abhùrɛ nɛbhɛt anɛ bɛdiéré ebhi béghò. ¹³ Aféré bhɛsɛ ndũ betan ebhɛn ɛjuri, akù be Móywi mmu yi ákónjɔ tontó ámbák wu Mfɔ ywɛsɛ. ¹⁴ Bɛfɛt ntá Móywi wu sɛbhɔŋ mbi be mánku bhɛsɛ mámfɛrɛ ndũ kɛsɛm ɛkɛn bebú, nɔ chi, mámfónjóri bebú ebhɛsɛ.

Enyu mmu Kristo achi nɛ

enyũ betik ebhi bechi

15 Yẽ mmu apu kway begho Mandem. Mõywi ke ákú sɛnjwimem enyu Mandem achi. Ne nkúbhé mbõ enyũ mãm̃bi ábhõjõ betan ndũ nneréket, nõ ke Mõywi ábhõjõ betan amfay menyin menkem ebhen Mandem ághókó.

16 Echi nõ mbõnyune yi ke Mandem árémé be ángókó yɛntiki enyin, ebhen bechi amfay ne ebhen bechi fá amik, ebhen bo bághò ne ebhen bo bápú kway begho, betantí befõjõ, ebhen bebhõjõ betan becha bafõ bachak ne befõjõ ebhen nejókó kefõ ekap necha eken bachak, ne yẽ chí ebhen bébhõjõ betan amfay bho mbõ bafõ. Béfuet ntá yi, ne ntá yi, ke bághókó menyin menkem. 17 Bápéere ghoko yɛnyin, yi achi. Ne yi ke ákè̃m menyin menkem be mémbak mbõ enyu bebhõjõ bebhak.

18 Yíre ke achi münti ane bõnkwo, ne bõnkwo chí mmuet yi. Yí ke ágháy nebhúérémik ntá bõnkwo.

19 Echi enyu eyõ mbõnyune Mandem abhõjõ nyaka manák be yɛntiki enyu mmu yi achi, Mõywi nkwo achi. 20 Ne yí ke Mandem ásóré be anku yɛntiki enyin, yẽ chí ené fá amik ne yẽ chí ene amfay, be yɛntiki enyin émbõjõ mbi bepet bebhak eyõ émõt ne yi ẽti neuwú Mõywi ndũ ekotákátí. Néne, yɛntiki enyin ékwày bebhak ndu kpák ndu nté ane yõ echi ne Mandem.

Báchi eyõ émõt ne Mandem néne

21 Bẽ nkwo báchi nyaka nekõ nesie ne Mandem, bábhak bõmpap abhi ndu nkaysi yeka ẽti bebéptí menyin ebhen bákà nyaka.

22 Ke Kristo asõt nyaka mmuet nkwanwan, agú ndũ ekotákátí ẽti bebú ebheka. Enyu yõ ke Mandem ákú be mãm̃pet mãm̃bak eyõ émõt ne yi, be mãm̃bak nyáná, kebhojõ bekwéné besí bhí.

23 Ke bábhõjõ berõjõ ambi bebhõjõ neka ne Mbok Ndíndí, mãm̃te sené ne kpirí. Báké rõ nebhakánti enen Mbok Ndíndí ákú bábhõjõ mpok bághókó yõ. Bághati Mbok ane ntá yɛntiki mmu fá amik. Me Põl nchí mübetok ane nchí ku bo mándinjí Mbok Ndíndí-ne.

Betik Põl bechi ntá bo abhen bapu bo Israel

24 Néne, mbõjõ manák ndu besõjõri ebhen mébhõjõ mbõnyune békwak bhe. Nchí bhõjõ besõjõri ndũ nkwo mmuet mbõnyune nchí nanja bebhõjõ besõjõri menkem ebhen berõbhe nyaka be Kristo ámbõjõ, ẽti bõnkwo. Bõnkwo Kristo bhõ chí mmuet eyí.

25 Ẽti bõnkwo ke Mandem ákú be mbak mübetok ndu beku mándinjí Eyõ Mandem sayri. 26 Eyõ ene echi nyaka bhésé bhésé ntá mkpaká bho ene éfueré ansem, ke néne, Mandem aku bõbhi mándinjí yõ.

27 Mandem áyàn nyaka be bõbhõ mándinjí be enyin bhésé bhésé ene yi átõjtí abhare chí nném enyin ene ebhõjõ bekwak bo abhen bápú bo Israel. Kristo achí

amem bati yeka, ne bākway bebhaka nti be chōḡ mānyie keném eki ne yi. ²⁸ Kristo ére ke séghàti bho menyiḡ ḡti yi. Ndu sékù nò, séyà batú yěntiki mmuet ḡti menyiḡ ebhen bábhíkí bhōḡ beku ne sétōḡ bo menyiḡ ebhen bō bábhōḡ beku. Sésèmti bhō, ne sétōḡ ne nerinḡndak nenkem bé sénkwáy beku yěntiki mmu wap ánkway ndū yěntiki mbi, mbō mmu ane ábháré mmuet ne Kristo, ndū mpok ane séte besí Mandem ne yi. ²⁹ ḡti yō ke nchí fyē betan beku betik, ndep nōkō mmuet ne betan menkem ebhen Kristo áchyè me.

2

Pōl ànù ḡti bakwó bho Kristo ankem

¹ Nchí yan māndinḡ enyū nchí nu tontó ḡti nkwo Kristo ane Laodisia ne ḡti bakwó bho bachak ankem, abhen bábhíkíre ghō me. ² Nchí yan befye bhe nti, ndū bāgwóré mmuet ne bati ndu ekōḡ. Nchí yan be be mankem ne bhō mānjwimem sayri ndū enyiḡ ene Mandem áká sérinḡ ḡti Kristo, be māndinḡ menyiḡ ḡti Kristo ebhen bechi bhésé bhésé ne békù māmboḡ beyā áfók ndū bākōḡ mbi ywi. ³ Yí ke ánène mbi be sémbák barinḡndak ne be séndinḡ menyiḡ. Nerinḡndak enen néri necha. ⁴ Nchí ghati bhe menyiḡ ebhen be yě mmu áké sōt sérwōrényu ándwō bhe ḡti menyiḡ ebhen beyinḡ Kristo, be mānem ebhi. ⁵ Yěndu mpú awu, nti ena nechi ne bhe

mpoknkem. Nkōḡ beghok be bākù menyiḡ mbō enyu éyàn ne be bāte kpirí ndū neka eneka ne Kristo.

Mbák mmu abhat mmuet ne Kristo ájwi pōot

⁶ Těndu bāsóré be Yesu Kristo achi Acha, buré ká nepém eneka mbō enyū yi áyàn. ⁷ Dō ka bapém ayeka ambak ne Yesu mbō enok ene émaré bakanḡ amik, mānsene ndū neka eneka ne yi nkúbhé mbō enyū bátōḡ be, mānchye nókó Mandem beyā kenókó.

⁸ Sōt ka mpok be yě mmu áké sōt nerinḡndak enen bō mmik ne sérwōrényu andwō be māmباك basem ntá menyiḡ ebhen bō bátōḡ be. Enyū nerinḡndak enō néfù chi ndū nkaysi bakwāḡwanḡ ne ntá befōḡ ebhen bebhōḡ betan fá amik, népú fu ntá Kristo. ⁹ Dinḡ ká be yěntiki enyū mmu Mandem achi, enyuyō ke Kristo achi. ¹⁰ Ndū bábháré mmuet ne yi, bājwi pōot. Yi ke ábhōḡ betan amfāy menyū befōḡ menkem. ¹¹ Ndū bāchémé mmuet ne Kristo, aféré ebéptí epinḡ amem bati yeka. Eyō chí erinḡ betōḡ be bāchi bōbhi. Puyě chí erinḡ ene mmu afyé amuet mpok báyanḡ besyep yi mbō enyū bo Israel bākū mpoknkem. Chí Kristo ke afyé erinḡ eyi amem bati ayeka. ¹² Mpok bājwítí bhe, bábhéme be ne Kristo. Bé nkwo bāpetnsem ndū nepém ne yi mpok yi apetnsem ndū nepém. Éfákári nō mbōnyune básiki nyaka nti ndū betanḡ Mandem mmu áká

Kristo apɛtnsem ndu nepɛm.
 13 Bǎchi nyaka chi bawú
 ɛti bebú ebhɛka mbɔnyune
 bǎbhíkire fyɛ nyaka be eriŋ
 amɛt betɔŋ be bǎchi bo
 Mandɛm. Kɛ achyé bhe
 nepɛm nekɔ ne Kristo ndu
 áfónórí bebú ebhɛse menkem.
 14 Sékwen nyaka manyé
 besí Mandɛm ndu sébhíkí
 kɛ mbɔ enyũ yi áyàŋ. Kɛ
 adákátí ekati manyé bebú
 ebhɛse, ne ébhak mbɔ be
 ábáy nyaka bhɔ anti Yesu,
 ne bágó yi ndũ ekotákátí ne
 bhɔ. 15 Afónó betan ntá befónó
 ebhen bébhónó betan fá amik,
 akɛ be bó béké bhɔŋ kenókó
 besí bhɔ ndũ ású bhó amik.
 Atɔŋ bhɔ mbɔ batemé nenu
 abhen bákémé ebhĩnenu. Ebhĩ
 nenu eyɔ ebhak nɛwú Yesu
 ndũ ekotákátí. Asɔt awónem
 amfáy befónó ebhɔ enyuyɔ
 befɛt ndũ nɛwú Kristo ndũ
 ekotákátí.

16 Ndu echi yɛ nɔ, bǎké
 rɔ be yɛ mmu ánji be be
 bekwéné béchí ne bhe ɛti
 menyũ menyin ebhen mányɛ
 ne ebhen mányũ. Ne bǎké
 rɔ be mmu ampuri bhe
 mǎnkoŋo bebhé ɛti bepǎ
 mmyé, * ne epǎ ntaŋ akɔ, ne
 ɛti epǎ nywɔbhé nɛywɛmɛt.
 17 Bebhé ebhɔ menkem bechi
 chi mbɔ ndíkándi menyin
 ebhen Mandɛm ábhéré nyaka
 be bétwɔ chɔŋ. Mbɔŋ enyin
 ene echi ansem ndíkándi wu
 ankem chi Kristo yimbɔŋ.
 18 Bǎké rɔ yɛ mmu ándém be
 bǎbhíkí kway, anset nkwerɛ
 be bǎbhɔŋ bebhɔŋ enyũ
 nesɛptimɛt enen népú tetɛp,

ne be bǎbhɔŋ bechye kenókó
 ntá bɔángɛl. Bǔbhɔ bápà be
 Mandɛm átɔŋ bhɔ menyin
 ndũ kenó amik anti fúú,
 ne báyɔŋ mmɛt ndéndem.
 Nkaysi yap achí chí anɛ bɔ
 mmik. 19 Ekɛ bɔ bǎbhíkí
 pere bhat mmɛt ne Kristo,
 mũnti wap. Yí kɛ achi mbɔ
 ntí ne bǔnkwɔ bachi mbɔ
 mmɛt eyí. Básɔt betan ebhap
 menkem chi ntá yi ne ákà bɔ
 mánchem mmɛt ndũ nkwɔ
 amɔt mbɔ enyũ bariŋ ákem
 byonómɛt. Bágó ye ndũ mbi
 Mandɛm mbɔ enyũ yi áyàŋ.

*Bégu ne bebhak nepɛm ne
 Kristo*

20 Bǎgú ne Kristo, ne
 Mandem aféré bhe anten
 befónó ebhen bebhɔŋo betan
 fá amik. Ndu échí nɔ, ndaká yi
 bǎchi mbɔ bɔ mmik? Ndaká
 yí bǎbhɛt bekoŋo bebhé bɔ
 mmik, mbɔ ebhen bérɛm be,
 21 “Bǎké kém enyin eyɔ ne
 awɔ. Yɛ chi beghokoti, bǎké
 ghokoti enyũ nenyíɛ enɔ. Yɛ
 betɔk, bǎké tɔk enyũ enyin
 eyɔ.” 22 Menyũ bebhé ebhɔ
 bɛfɛrɛ fɛt. Menyũ bebhé
 ebhɔ bɛfũ chi ntá bɔ mmik ne
 ndũ menyin ebhen bɔ bátɔŋ.
 23 Báyin bebhé ebhɔ, mmu
 ákway bekaysi be béchye
 nerinɛndak mbɔnyune bo
 abhen báfyè bhɔ bátè kpírí
 be mmu abhɔŋ befyɛ mmɛt
 ndũ menyin Mandɛm ebhɔ, ne
 bǎrɛm be mmu abhɔŋ besɛpti
 mmɛt amik, ne be mmu
 abhɔŋ bechye mmɛt yi beyǎ
 esɔŋori. Bebhe ebhen bechi
 chi ndéndem. Bépú kway
 bekwak mmu ambɔŋ betan

* 2:16 Bepǎ mmyé: Annual festivities.

ndu bekem mm̄æt be áké koŋo bebéptí menyiy ebhen mm̄æt eyi áyàŋ yi ank̄a.

3

Nebh̄æt ane mmu abh̄oŋo beb̄h̄are nti eni

¹ T̄endu Mandem ákú b̄áfú ndū newú b̄ápetnsem ndū nepém nek̄o ne Kristo, b̄uré ká nti ndū menyiy ebhen bechi amfay, ebhak ene Kristo áchókó ndū neb̄h̄æt kenókó, ebhe awónem Mandem. ² B̄uré ka nkaysi chi ndū menyiy ebhen bechi amfay, puyě ndū ebhen bechi fá amik. ³ Echi mb̄o be b̄águ mpok ane Yesu ágú. Néne, nepém nek̄o eneka nechi bhésé bhésé awó Kristo ndū neb̄h̄æt ane yi achi ne Mandem. ⁴ Ne mpok Kristo mmu achi nepém enese ábh̄esi, ch̄oŋ be nk̄w̄o m̄ambesi ne yi ne m̄amb̄oŋ ákóré ndu keném eki.

D̄ō ká esí nepém eneka, māns̄ot enen nek̄o

⁵ S̄ō yé ka amó m̄amf̄éré ndū menyiy ebhen béȳiŋi nepém nesí eneka. N̄o chi epúsí, ne yě chí bep̄ō baraká keb̄h̄are, ne mén̄w̄áka ndū baraká keb̄h̄are, ne nkaysi bek̄u beb̄á, ne yěchi befye amík ndū menyiy bo bachak mb̄onyune befye amík ndū menyiy chi bes̄ot bh̄o mb̄o b̄o mandem mmik. ⁶ Eti barak abúab̄u ȳo ke Mandem ábè ch̄oŋ nti, antemsi bh̄o. ⁷ Ndū mpok ane áf̄uéré ansem, b̄ák̄u nyaka menyiy ebhen mpok bachi ndū esí nepém eneka. ⁸ Ke néne, b̄áké bh̄oŋ ȳenyiy bek̄u ne menyiy mb̄o beb̄enti,

ne echoko-nti, ne nkaysi bek̄u bati beb̄á, ne bech̄oŋti manyén bati, ne eȳoŋ eb̄áb̄u eke fu be anyu. ⁹ B̄áké s̄ense ntá bati t̄endu m̄án̄aŋ b̄ar̄o esí nepém eneka ne menyiy ebhen n̄o nétò nyaka be m̄ank̄u n̄ok̄o, ¹⁰ ne b̄ar̄ob̄he koŋo chi epiy ek̄o. B̄áȳib̄h̄írí b̄ar̄oŋ b̄ō bak̄o ne b̄áȳib̄hiri m̄and̄ok̄o n̄ok̄o chi ambi m̄and̄ob̄he n̄ok̄o mb̄o Mandem. Yi ke ághókó bhe mb̄o b̄ō bak̄o be m̄andiŋi ȳentiki enyiy eti yi. ¹¹ Ndū nepém nek̄o enen, yě mmu achi chi mmu Israel yě mmu et̄ok echak, yě b̄ásyep mmu yě b̄ábh̄íkí syep, yě chi mmu ane amík ánéné yi yě chí ane achi nyabhi, yě chí nsem ye chí m̄omik, mankem b̄áchí enyum̄ot. Nném enyiy chí Kristo ne yi achi amem bati b̄ōbhi mankem. ¹² Mandem ayap be be m̄ambak b̄ōbhi, b̄áchi nyáŋá, ne ak̄oŋ be tontó. Ndu echi n̄o, b̄ábh̄oŋ beḡh̄o bati nt̄inso, m̄ant̄oŋ b̄o ber̄inti ne nesep̄t̄m̄æt, ne epiy bes̄ot menyiy petii, ne ekébh̄enti. ¹³ B̄óŋ ká ekébh̄enti ne bati, m̄and̄ok̄o ambi bef̄oŋori bati, yě émbak chí be b̄ák̄u m̄ambenti. B̄ábh̄oŋ bef̄oŋori bati nkúbh̄é mb̄o enyu Acha ywese áf̄oŋórí bhe. ¹⁴ Ne nném enyiy ene echa ebhen menkem ene b̄ábh̄oŋó bet̄oŋ bati chí bek̄oŋ bh̄o. Ek̄oŋ égw̄ot menyiy menkem ndū nsoŋ am̄ot. ¹⁵ D̄ō ká kpák ane Kristo áchyè ánt̄oŋ be enyū b̄ábh̄oŋo bek̄u menyiy t̄endu Mandem ábh̄iŋí be be m̄ambak ndu mm̄æt am̄ot, ne be kpák

ambak ne bhe. Ne bǎbhəŋ bekaka Mandem ěti menyin ebhen yi ákà. ¹⁶ Dǎ ká Eyəŋ Kristo émbəŋ betəŋ amem bati ayeka. Tón nókó ká bati ekəŋ eyə, mǎnchye nəkə bhə manié, ne beyǎ neriŋindak. Kwáy nókó ka bakwáy ane áfù ndu Ekáti Bakway ene echi amem Ekáti Mandem, ne bakwáy Mandem achak, ne bakwáy ane Éfónó Bedyere afyé be anti. Kwáy nókó ka yə ne bakak ntá Mandem amem bati yeka. ¹⁷ Ne yěntiki enyin ene bǎkà, ne ené bǎrəm, mǎnkə yə ndu nnyén Yesu Acha, mǎmfuət ntá yi mǎnchye nəkə bakak ntá Eta Mandem.

Enyū bo Kristo bǎbhəŋǎ bebhak ne bati

¹⁸ Bě baghəré ne maném, septí nókó ka mmuət ntá maném abheka ndū yěntiki enyin mbənyune eyə ke eri besí Yesu Kristo Acha.

¹⁹ Maném, kəŋ ka baghəré bheka, ne bǎké bhak bebebebe ne bhə.

²⁰ Bə, ghók nókó ka bachi ne manə bheka ndū yěntiki enyin ene bághàti be mǎnkə, mbənyune eyə échyè Yesu Acha maŋák.

²¹ Bachi-bhə, bǎké kə enyin ene ékà bǎbheka mambe nti. Mbák mǎnkə nə, bákway beferə amə.

²² Basem, ghók nókó ka bachi bheka abhen fá amík ndū yěntiki enyin. Bǎké kə nə chi ndiere mpok ane amík ayap achi be amuət, mbə bo abhen báyaŋ chi bechye bhə maŋák. Ghók ká bhə ne

bati ayeka ankem mbənyune bǎchyè Mandem kenókó. ²³ Yěntiki betik ebhen bǎchyé bhe, kə ka bhə ne bati ayeka ankem těndu bǎriŋi be bátòk nə chi Yesu Acha, puyě nkwa. ²⁴ Bǎriŋi be chəŋ mǎmbəŋ akap ane Yesu Acha ábhúré ntá bəbhi. Chi Kristo Acha ke bátòk nə! ²⁵ Dók ká ambi bekə nə mbənyune yěagha ane ákà bebú ábhəŋ nsáy ndū bebú bhi, ne Mandem átaŋ bo ketəŋ kəriŋámík.

4

¹ Bě abhen bǎbhəŋǎ basem, kém ká bhə eríri ne enyu ene echi chak. Bǎriŋi be be nkwa bǎbhəŋ mmu ane ábhəŋǎ be amfay.

Menyin bechak ebhen bǎbhəŋǎ bekə

² Tě ka kákátí ndū nenikímuət, mǎmbak pě, ne mǎnkaka nəkə Mandem.

³ Nik nəkə ka mmuət ěti yese nkwa be Mandem ánéné bhese mbi ndu beghati bho kponorəŋ Mbok Ndíndí ěti Kristo ane achi bhésé bhésé. Chi ěti méghàti bho yə ke nchí ekerékenəŋ. ⁴ Nik nəkə ka mmuət be ngátí bho yə mbə enyū mbəŋǎ bekə, enyu ene bǎghòk mánjwimem.

⁵ Ekaká nekə eyeka ebhəŋ betəŋ be bǎchi bariŋindak besí bo abhen bǎbhíkí riŋi Mandem, ne bǎké chəŋti yěntiki mpok ane bǎbhəŋǎ mbi beghati bə Mbok Ndíndí. ⁶ Eyəŋónyu eyeka ebhəŋ bebhak ené échyè bo maŋák, émbak mbə ené mmu ane afyé

ngan anyu be mändinjí enyũ bábhónó békéme bo abhen bábhèp be menyin.

Bakak amen ngwentí

7 Chon Tíkíkos ángati bhe yěntiki enyinj ěti ya. Achí manō ne nti mũnkwo ane nkón tontó. Akũ betik ne nti nemot ne atok Acha ne me. 8 Ěti yō ke ntó yi ntá yeka be ankũ mändinjí enyu sechi, ne be ámfyé be nti. 9 Atwò awu ne Onésimōs, mmũ yweka amot. Onésimōs achi mmu tetep ne manō ane sékónó tontó. Chon bō mángati bhe yěntiki enyinj ene éfákárí fá.

10 Arístakōs mmu achi fá ekerékenonj ne me atō be bakak. Mbák Mák manō Banábas mmu ngátí bhe menyinj ěti yi ántwó awu, sot ka yí ne amó apay. 11 Ne Jísos ane bábhinj be Jóstos atō bhe bakak nkwo. Ndiere bo Israel abhen bati arat ke bachi bati bakũ betik ne me ndú bekũ bo mändinjí enyu Mandem abhak ne bho mbō Mfō wap. Bó mankem báchyè me nepɔptintí tontó. 12 Epáfras nkwo atō be bakak. Achí mmũ yweka amot ne mübetok Yesu Kristo. Anikmuet ěti yeka ne nti eni nenkem mpoknkem be mǎnsene ndũ mbi Mandem, ne be mändinjí sayri yěntiki enyinj ene Mandem áyàn mǎnkũ. 13 Nchí ntísie Epáfras be áká tontó ěti yeka ne bōnkwo Laodisia, ne abhen Hierapolis. 14 Lukas, ngan ane sékónó tontó, ne Démas bátō be bakak. 15 Kaká ká bōnkwo abhen etok Laodisia, ne Nímfa, ne eka bōnkwo

abhen báchèm eket eyi. 16 Mánánj mǎmpay ekáti ene ndũ nkwo yweka, kũ ká mǎmpay yō ntá nkwo Laodisia nkwo. Pay ká nkwo ekáti ené ntó ntá nkwo etok Laodisia mpok ane bō bátō yō ntá yeka. 17 Ne ghati ká Akípōs be, “Ghō be onánjá betik ebhen Yesu Acha achye wō.” 18 Me Pól nchí sinj bakak amen ne awó awa membonj. Tik ka bé nchí ekerékenonj. Mandem antonj be berĩndu.

Ekáti Pól ené mbi ntá Nkwɔ Tesalónika

¹ Me Pól ké nchí síŋ ekáti ene ntá yeke nkwɔ Yesu abhen Tesalónika. Nchí síŋ ntá yeke bɔ Mandem mmu achi Etayese ne be bho bábháré mmuet ne Yesu Kristo Acha. Nchí fá ne Sáilas ne Tímoti. Mandem antón be berindu, anchye bhe kpák.

Neka enén bo Tesalónika

² Séchyè bakak ntá Mandem mpoknkem éti yeke mankem ne séfyè bhé ndü nenikímuet enesé mpoknkem. ³ Echí enyu eyo mbonyune besí Mandem Etayese, sépú ghókantik betik ebhen báká ndü bábhəŋə neka ne Yesu, ne enyü bádéné mmuet ndü betik ebheka éti ekəŋ, ne enyü bâte kpirí ndü nebhakántí eneka ne Yesu Kristo Acha. ⁴ Bɔma, sérinjí bé Mandem akəŋ be ne ayap be ⁵ tɛndu Mbok Ndíndí ane ségháti bho abhiki twə nyaka ntá yeke chí ndü eyəŋonyu yoyə, ke ndü betəŋ Efónó Bedyere nkwə. Ne bərinjɪ nyaka be yə achi tetep. Mpok séchí awu ne bhe, bərinjɪ nyaka enyü ekakáneko eyese echí. Sébhəre nyaka mmuet eyese enyu eyə ndu bekwak bhe! ⁶ Ne bákəŋə ekakáneko eyese ne ekakáneko Yesu Kristo Acha. Yəndu bəghə nyaka beyá esəŋəri, básíépti Eyəŋ Mandem ne manjək amen Efónó Bedyere áchyè. ⁷ Ekə bəróp erin ené bakoŋo Yesu mankem atú Masidónia

ne Akáiya máŋəko. ⁸ Ne Eyəŋ Mandem étaka atú Masidónia ne atú Akáiya éti menyin ebhen báká, ke ébhíkí may nə. Mbok neka eneka ne Mandem akə mbankem, enyu ene sebhiki bhəŋ yənyin berem ndu betəŋ enyü mánoko. ⁹ Bó babhəŋ bərəm enyü básóré bhese mpok sétwə awu ntá yeke ne enyü bătiknsem ntá bəmandem nsé bərəbhe chye kenókó chi ntá Mandem. Yi aywinti ke achi Mandem ane tetep ne yi ke áchyè nepém. ¹⁰ Bɔ bho bərinjɪ nkwə be mánəŋ Mmə Mandem ámfú amfay antwə. Nə chi, Yesu mmu Mandem ákú nyaka áfú ndü newú apetnsem ndü nepém. Yí wu ke ápəmə bhese mpok Mandem átəŋ bo ndu ábè nti ne bho éti bebá bhap.

2

Betiki Pól akú etək Tesalónika

¹ Bɔma, bábhəŋ berinjɪ be netwə ane sétwə awu beghə bhe ápú nyaka ndéndem. ² Yəndu mánəŋ báchyè nyaka bhese beyá esəŋəri ne ntíanwəp etək Fílipi mbə enyu bərinjɪ, Mandem ywese afyé bhese nti be séntwə séngátí bhe Mbok Ndíndí ane áfú ntá yi yəndu beyá bo mánú nyaka tontó bechyet bhese mbi. ³ Báké ghókantik bé enyin ené ségháti bhe échí tetep ne yé bekwéné bepu aré. Sébhíkí bhəŋ nkaysi bérwə yé mmu. ⁴ Enyin ene sékú chi be, tɛndu Mandem áyinjɪ ághó be sékwəy bo abhen yi

afyé Mbok Ndíndí amó, nò ke séghàti bho yò. Ne puyě chi be bo mámbónj maṅák ne bhese, ke chí bé Mandem mmu áyinj beghò enyũ bati ayese achi amem, ámbónj maṅák ne bhese. ⁵ Bãrĩj nkwò be mpok séchí ne bhe sébhíkí sòt sérwòrènyu beka mámbónj maṅák. Ne mbòj Mandem achi ntísie be sépú ghati nyaka bhe Mbok Ndíndí chí ne nkaysi bebhòj nsáy ane áfù ntá yeka. ⁶ Ne sépú kà nyaka yěnyinj bé yě chi be, ye chi bo báchak, mánkaka bhese. Sékwáy nyaka bebhèp be menyinj mbò bõnto Kristo. ⁷ Ke sékópti bhe mbò enyũ nno ákèm bõbhi. ⁸ Sékòj be tontó, kpát ékú séká be sebhòj bechye be, puyě chí ndiere Mbok Ndíndí ane áfú ntá Mandem, ke ye chi mmæt eyesè nkwò ndũ bãchí bhese anti tontó. ⁹ Bõma, bãbhíkí ghòkòntik ndu sére kà betik, sémkpòt nòkò nsòjti beti ne ngósí mpok séchí awu ne bhe. Sékà nyaka betik enyu yò be sémbónj menyinj ebhen béchébhé bhese. Sébhíkí yan nyaka bebhak ntu ntá yeka mpok séghàti bhe Mbok Ndíndí ane áfú ntá Mandem. ¹⁰ Bãchí batísie bhese. Mandem nkwò achi ntísie be nepém enesé nenti eneka bakòjò Yesu nechí nyáká nyánj ne chak ne néke bhòj bekwéné besí Mandem. ¹¹ Bãrĩj enyu sékèm nyaka yěntiki mmu ywèka mbò enyũ chi bhò ákèm bõbhi. ¹² Séfyè nyaka bhe nti ne sékpème

nyaka bhe be nepém eneka nénchye Mandem maṅák. Yí ke ábhínj bhe be mámbak bo abhen yí achi Mfò wap ne be mámbák ndu keném eki ne yí.

¹³ Ne nkwò sékàka Mandem mpoknkem mbònyune mpok séghàti bhe Eyòj eyi, bãbhíkí sòt yò mbò eyòj ene nkwà. Bãsòt be tetep chi Eyòj Mandem ené ékú betik amem bati yeka, be bho mánòko. ¹⁴ Bõma, bãròp bo abhen mãjòkò ekakànekò ené bõnkwo Mandem abhen atú Judéya. Bãbháré mmæt ne Yesu Kristo mbònyune bãghò esòjòri amò bati bo etòk eyeka nkúbhé mbò enyũ bo Israel báchyé nyaka bhò esòjòri atú Judéya. ¹⁵ Bo Israel bhò ke báwáy nyaka Yesu Acha ne baremé kepinti Mandem ne bó ke báboko bhese etòk. Bákú nti némbé Mandem. Bachi bõmpap ntá yěntiki mmu. ¹⁶ Bo Israel bhò bãchèt bhese mbi be seke ghati bo abhen bápú bo Israel Mbok Ndíndí Mandem ámpémé bhò. Bákú bebú kpát mánánj. Ke bákú kpát bebènti Mandem bechi ne bhò.

Pòl abhòj nti beròj Tesalónika

¹⁷ Bõma, yěndu bákú séró nyaka bhe ndu mómbinj mpok, bati yese ábhúét nyaka ne bhe, ne ékú ekwak bepèt beghò bhe besí ne besí ére yá éndòk nòkò chi ambi ne sere nu beghò bhe. ¹⁸ Séyàn nyaka bétwò awu ntá yeka. Membòj Pòl, mmó bétwò awu ndòj ne ndòj, ke Satan achét bhese mbi. ¹⁹ Pú sébháká nti

chi ne bhe? Pú be kě báchyè bhese maṅák-á? Pú be kě bákù séndep chəŋ awó anti besí Yesu Acha ywese ndù nywəp enen yi apetnsem, be sékù betik ebhesé sayri? ²⁰ Tetep, be ke bákù sédèp awó anti, ne be ke báchyè bhese beyá maṅák.

3

¹ Séchókó kpát, séke pere kwáy bekepnti, séka berəp ansem ndu etək Atens, ² sétó mómayese Tímoti ntá yeká. Yí achí nti nkubetik Mandem ndu bégháti bho Mbok Ndíndí ěti Kristo. Sétó yi be ámfye bhe nti, ankù mánté kpirí ndù neka eneka, ³ be yě mmu yweka amət áké kwen ansem ěti besəŋəri ebhen. Bě babhəŋ bəriŋi be, bekoŋo nkaysi Mandem, besəŋəri ebhen bébhəŋó bétéméri bhese. ⁴ Mpok séchí nyaka ne bhe, ségháti nyaka be ambi ambi be chəŋ sémbəŋ besəŋəri, nkúbhé mbə enyū éfákárí, ne bəriŋi enyu eyə. ⁵ ěti yə, mpok mbíkí pere kway békepnti, ntó Tímoti be ántwó, ángó mbák babhuét bésiki nti ne Kristo. Mbəŋ nyaka becháy be ngufú Satan mmu ámə bo ndu beku bə báképere noko Yesu, abhəŋ mbi ne bhe ne betik ebhesə menkem berəŋ ndéndem.

⁶ Ke Tímoti anánj áfū awu apetnsem fá, ne erítí ntó be bətan ndù nesikinti eneka ne Kristo ne ndù ekəŋ ene bəbhəŋó ne bati. Ne aghátí bhese be bákəysi bhese ne maṅák mpoknkem ne bəbhəŋ ekwak beghə bhese nkúbhé mbə enyū sébhəŋó ekwak

beghə bhe. ⁷ Bəma, ekù ye be yəndu báchyè bhese nenyok ne beyá esəŋəri, bati apəp bhese amem mbənyune bəte kpirí ndu nesikinti eneka ne Kristo. ⁸ Təndu bəte kpirí ndu mbi Yesu Acha, séchí sayri. ⁹ Ntiki enyu bakak sékway bechye Mandem ěti maṅák mankem amen sébhəŋó besí bhi ěti yeka? ¹⁰ Sənikmuet ne bati yese ankem beti ne ngósi bé Mandem ánkwak sempet sengə bhe besí ne besí, ne séntəŋ be menyiy ebhen bəbhíkire riŋi, ndu bekwak mambəŋ neka ne Kristo mbə enyū éyanj.

¹¹ Sənikmuet be Mandem Etayese yimbəŋ ne Yesu Kristo Acha mánkù séntwə ntá yeka. ¹² Sənikmuet be Yesu Acha ánkù ekəŋ eyeka ne bati ne yəntiki mmu achak éngó éndók nókó chí ambi, nkúbhé mbə ekəŋ ene sébhəŋó ntá yeka. ¹³ Sənikmuet enyu eyə be yi ankù bati ántánj be amem ne bé báké bhəŋ bekwéné, ne bé mambák nyánj besí Mandem Etayese, ke mpok ane Yesu Kristo Acha átwə ne bo Mandem ankway.

4

Nepém enen Mandem akəŋə

¹ Bəma, ndu berəŋ ambi, séghati bhe enyū bəbhəŋó bebhuere nepém eneka nkúbhé mbə enyū bákù nə be Mandem ámbəŋ maṅák ne bhe. Sənik ye be mmuet sémkpeme nəkə ndu nnyén Yesu Acha be mändək ambi beku nə. ² Bě babhəŋ bəriŋi menyiy ebhen

séghátí nyaka bhe ndũ nnyén Yesu Acha be bãbhòḡ békũ. ³ Enyiḡ Mandem áyàḡ chi be mǎmbák nyánjá, be bãké bhòḡ yěnyìḡ bekũ ne barak épusi. ⁴ Yěntiki mmu yweka ankém mmuet eyi, * enyu ene nepém eni nébhak pépép besí Mandem, ne bo mámbòḡ kenókó ne yi. ⁵ Báké ḡwaka ndũ barak épusi, kekém mmuet mbò bo abhen babhíkí riḡi Mandem. ⁶ Yě mmú áké kũ nti bebú ndũ ndaká kebhuere ané, ne yě mmu áké nyie nti ébhòḡ! Diḡi ká be Yesu Acha ákeme kémbé ntá bo abhen bãkú menyũ bebú ebhò menkem nkúbhé mbò enyũ sénánḡ séghátí bhe be mánsòt mpok. ⁷ Mandem abhíkí bhìḡi bhese chí be sembakbò epúsí, abhìḡi bhese be sémbak nyánjá besí bhi. ⁸ Yě agha ane ábyák ye ndak ane apú byak chí nkwa, ábyák chí Mandem mmu áchyè bhe Efòḡó Bedyere yi.

⁹ Nti apú besìḡ be be mǎmbòḡ ekòḡ ne batí bakoḡo Yesu. Mandem yimbòḡ anánḡ átòḡ be enyu bãbhòḡó bekòḡ bati. ¹⁰ Ne tetep, bãkòḡ batí bõnkwa atú Masidónia ankem. Ke bómá, séghátí bhe bé ekòḡ ené bãbhòḡó ne batí éndók nókó chi ambi. ¹¹ Yěntiki mmu yweka ánkũ yěntiki enyiḡ be nepém eni néké chye bho esòḡri. Mmu áké chwe ndũ ndaká nti. Ne yěntiki mmu yweka abhòḡ bekũ betik ne amó yi nkúbhé mbò enyũ séghátí nyaka bhe.

¹² Mǎmbák enyu eyò bé bo abhen bãbhíkí noko máncyé bhe kenókó ne bé bãké kò besíkí.

Enyiḡ ene ébhòḡó befakari ne bawú ke Yesu Acha antwó

¹³ Bõma, néne, séyàn bekũ be bãké ròp amem ejuri béyìḡi bo abhen bágú be bãké di bhò mbò bo abhen bãbhíkí bhakanti be chòḡ bawú mámpetnsem ndũ nepém. ¹⁴ Těndu sénókó bé Yesu ágú nyaka, apetnsem ndũ nepém, sénoko nkwa be chòḡ Mandem ankũ bakoḡo Yesu abhen bágú mámpetnsem ndũ nepém mpok Yesu átwò. ¹⁵ Békòḡo enyiḡ ene mbòḡ Yesu Acha árémé, séghátí bhe be mpok Yesu Acha átwò, besé bho sechi nepém sépú yambi bétèmeri yi ke abhen bágú mántèmeri yi. ¹⁶ Diḡi ká be chòḡ mbòḡ Yesu Acha amfú amfay antwó anchye eyòḡ ne betan. Mfò bǎángel Mandem andem ne eyòḡ etanatan, ne mmbá Mandem ankwén. Ëmfakari ye bé bakoḡó Kristo abhen bágú mánjambi mámpetnsem ndũ nepém, ¹⁷ ke besé bho sechi nepém ne sébhéét ansem, sénko ndũ nebhán témenté ne bhò, séntèmeri Yesu Acha ndũ yi ásèp. Ne bebho mpok eyò, sémbak ne yi mpoknkem. ¹⁸ Chié nókó yeka bati nepòḡtintí ne beyòḡ ebhen.

* 4:4 “Bekem mmuet.” Ekway nkwa bebhak be, “Ándìḡi ndu áchòkò ne ngòré ywi”.

5

Bák ká pë ndu menoŋ Yesu Acha

¹ Bõma, ntí apú besin be eti mbõŋ mpok ane menyin ebhen bébhõŋó békari. ² Bábhõŋ bérinji be nywõp Yesu Acha átwò nébhak chõŋ mbõ ngép ane átwò ne beti. ³ Mpok ane bo bárèm be, “Mbãŋ achi kpák, ye esõŋori épu.” Mpok eyõ ké erëm esõŋori ékwen bõ amuet témchok mbõ bebe ngoré ane ándõsi. Ne mbi bébéke kebák.

⁴ Bõma, ke mbák chí bhe, bãpú amem ejuri, bé nywõp enõ némfókórí bhe mbõ ngép.

⁵ Báchí bo abhen bákò ne ngósí, mpok mbanŋ ághò. Sépú bo ejuri, sépú bo beti. ⁶ Séké bhure ye kenó mbõ mbak bho. Sémbák chí pë, sénkem nõkõ mmuet. ⁷ Bo abhen bábhure kenó, bábhure chi ne hétí, ne bo bákwen mmém chí ne beti. ⁸ Ke tẽndu séchí chí bõ ngósí, sénkém mmuet. Sэндóк ambi ménóko Yesu ne bébhõŋ ekõŋ ne bo, be eyõ embák mbõ kendén ane ntemé nenu ákémé bechyet mmuet. Sémbáká nti be chõŋ Yesu ampeme bhese, ne be eyõ émbák ntá yesé mbõ ntá ntemé nenu ane ákuti ntí ywi. ⁹ Bãrínji be Mandem abhíkí yap bhese chi be sémbák bo abhen yi átãŋ anchye ntemsí. Ayap bhese chi be ánkũ Yesu Kristo Acha ampeme bhese. ¹⁰ Yesu ágú eti yesé be yi ánãŋ ántwó, yẽ sebhuet chí pë, yẽ ségũ gu, sénkwáy bébhak ne yi. ¹¹ Ndu échí nõ, fyé nõkó yéka bati nti mãnkwak nõkõ bati nkúbhé mbõ enyũ bákũ nõ.

Beyãŋó ngwenti

¹² Bõma, séghãti bhe be mãnyché nõkõ bõ abhen bákũ betik Acha ndũ nkwo yweka kenókó be mãnychye nõkõ bhe manie be báké kũ bebú. ¹³ Bábhõŋ bechye bhõ beyã kenókó, mãnkõŋ bó eti betik ebhén bõ bákũ. Ne mãmbák sayri ne bati. ¹⁴ Bõma, semtí nõkó bábhót, mãmfye nõkõ abhen bábhõŋó becháy nti. Kwak nõkó ká abhen mmuet apú bhõ. Bõŋ ká ekébhenti ne yẽntiki mmu. ¹⁵ Ghó ká be yẽ mmu áké kemme bebú amfãŋ bebú. Nu nõkó ká bekũ chi berĩndu ntá bati bõnkwo ne yẽntiki mmu achak. ¹⁶ Bák ká maŋák mpoknkem, ¹⁷ mãnik nõkõ mmuet mpoknkem. ¹⁸ Ne yẽ émbak be yi, chyé nõkó ká Mandem bakak, tẽndu menyin ebhen menkem chi ebhen yi áyãŋ mãnkũ ndũ bãchí bo Yesu Kristo. ¹⁹ Báké neme ngó Efõŋó Bedyere. ²⁰ Báké byák enyin ene Efõŋó Bedyere ákũ nti mũnkwo ándem. ²¹ Bábhõŋ bechak yẽntiki enyin sayri, mãnkem éne érí. ²² Báké bhõŋ enyin bekũ ne barak abúbũ.

²³ Mbõŋ Mandem mmu áchiè kpák ánkũ mãmbák nyãŋá ndũ yẽntiki mbi. Yĩmbõŋ ámburé nkaysi, ne efõŋó, ne mmuet yẽntiki mmu yweka enyu ené apú bhõŋ bekwéné kpáte mpok Yesu Kristo Acha átwõ. ²⁴ Mandem mmu ábhĩŋí be be mãmbák bõbhi, ábhure bariap ami, ne chõŋ ankũ nõ. ²⁵ Bõma, fyé ká bhese ndũ nenikímmuet. ²⁶ Kaká ká bati ne ekõŋ

Mandem. ²⁷ Nchí ghati
bhe ndũ nnyén Yesu Acha
be mǎmpáy ekáti ene ntá
bõnkwo mankem. ²⁸ Berĩndu
Yesu Kristo Acha mémbák ne
bhe.

Ekáti Pól ene ejwi bepay ntá Nkwɔ Tesalónika

*Ekáti Pól éné ejwi bepay ntá
Nkwɔ Tesalónika*

¹ Me Pól ke nchí siŋ ekáti éné ntá yeka bɔnkwo Yesu abhen Tesalónika. Nchí siŋ ntá yeká bo Mandem mmu achi Etayese, be bho bábháré mmuet ne Yesu Kristo Acha. Nchí fá ne bɔmayese Sáilas ne Tímoti.

² Mandem Etayese ne Yesu Kristo Acha mántəŋ be berindu, mányché bhe kpák.

*Chəŋ mántəŋ bo nywəp
Yesu átwɔ*

³ Bɔma, sébhəŋ béchyé bakak ntá Mandem mpoknkem éti yeka. Ekway be sénká nɔ mbənyune bábhəŋ neka ne Yesu Kristo mándək nəkɔ chí ambi, ne ekəŋ éné yéntiki mmu yweka ábhónó ne batí érəŋ chí ambi. ⁴ Besé babhəŋ sɛpənyu ntá bɔnkwo Mandem bácháák éti yeka, ndú báté kpirí ndú neka eneka ne Yesu, yəndu bo báchyè bhe nenyok ne beyá esəŋəri.

⁵ Ndu echí nɔ, menyiŋ ebhen menkem bétəŋ enyú Mandem átəŋ chəŋ bo enyu éné echí chak. Chəŋ eyɔ enkɔ mánkway bebhak bo abhen Mandem ábhək Mfɔ wap. Təndu éti Kefɔ eki ke bábhəŋ esəŋəri. ⁶ Mandem ákɔ chí enyiŋ ene echí chak. Ne chəŋ yi ankeme kémbé ntá bo abhen báchyè bhe

esəŋəri. ⁷ Chəŋ anchye bhe neywəmuet ndú besəŋəri ebheka, anchye bhese nkwo neywəmuet. Chəŋ Mandem ankɔ nó mpok Yesu Acha ábhəsi ne betantí bɔángel bhi amem ngó ane ákəp bhə ne ádu gum gum gum. ⁸ Chəŋ yí antemsi bɔ abhen bábhíki yan berinji Mandem ne abhen bápú ka bekoŋo Mbok Ndíndí éti Yesu Kristo Acha ywese. ⁹ Chəŋ amfere bhó besí bhi ne ndú bedíéré bhi ne betan ebhi, anchye bhə ntemsi ane abhiki bhəŋ ngwenti. ¹⁰ Mpok Yesu Acha átwɔ, bo Mandem mankem báchyè yi kenókó ne bɔ abhen mánókó mámbak maknkay be bághó yi. Bə nkwo bábhak chəŋ ne bhə mbənyune mánókó menyiŋ ebhen séghátí bhe. ¹¹ Éti eyɔ ke sénik Mandem mmuet mpoknkem éti yeka be yi ánkɔ mámbak bo abhen bákway bébhak bɔbhi. Sénikmuet bé yi anchye bhe betan mánánjá berítí menyiŋ ebhen báyan beku ne betik ebhen bákə éti neka eneka ne Yesu Kristo. ¹² Sénikmuet nɔ be bo mányché nyén Yesu Acha kenókó éti yeka ne be mámbónəŋ kenókó ne yi békónəŋ berindu abhen Mandem ywese ne Yesu Kristo Acha bátəŋ be.

2

*Chəŋ mbámbɔ antwɔ ke
Yesu Acha ampətnsem*

¹ Bɔma, béyiŋi netwɔ Yesu Kristo Acha ne nenyokoti ane bábhónó ményókóti bhese be séntéméri yi, séghátí bhe

be, ² bǎké rǒ batí yweka ángwákárí betaka amem. Yé mmu andem chi be yi achi ndemekepinti, yé chi be achi ngati Eyōñ Mandem, ne yé chi be ekáti éfú ntá yeſe be nywōp Yesu Acha átwò négháká, bǎke fyé ntí. ³ Bǎké rǒ yé mmu andwǒ bhe ndu yé mbi, mbonyune nywōp enǒ néperé twǒ, beyǎ bo báte nesaj ne Mandem Acha mámbýaka nǒkǒ bebhé bhi ke mbúmbu ambesi. Ngwenti yi chi ménémé. ⁴ Chōñ yí andem be Mandem apú yényiñ ne be yéntiki enyiñ ene bo bǎchíe kenókó mbǒ Mandem epú yényiñ. Yí árem mbúré be achá Mandem ne menyíñ ebhǒ menkem, andǒk kpat anchǒkǒ amem ekerákap Mandem andem be yimbōñ achi Mandem.

⁵ Bǎké ghókóntik be ngátí nyaka bhé menyíñ ebhén mpok nchí ne bhe? ⁶ Ne báriñi enyiñ ene ékèñ yi ansem. Abhōñ bébhési chi mbák mpok yi akway. ⁷ Enyu betañ ebhen mbúmbu abhōñǒ méñañ békǎ betik fá amik bhesé bhesé. Ke mmu ane áchet bo mbi be bǎké bhǔre bebhé Mandem ářōñ chōñ ambi bekǎ nǒ kpate mpok ane Mandem áferé yi ambi. ⁸ Mpok yǒ ke mbyaká bebhé Mandem wu abhesi, ke Yesu Acha ánánj ántwǒ, áfer chi řyu, eyi émay. Mbōñ netwǒ Yesu áñañǎ betañ ebhi. ⁹ Mbyaká bebhé Mandem wu átwǒ bekǎ betik Satan. Ne chōñ ansǒt betañ ebhi ankǎ baraká maknkay ane bapu

menyu ne menyu ndu bérwǒ bho. ¹⁰ Chōñ ansǒt yéntiki ebépti enyiñ berwǒ bo abhen bachi ndǔ mbi newú. Chōñ ankǎ nǒ ndu bǎbhiki ka bekōñ tetep ane ayíñí Yesu Kristo be Mandem ampeme bhǒ. ¹¹ Eti yǒ, Mandem áto etati éñjwi bǒ anti enyu ené bárǒbhe noko chi baraká nsé. ¹² Eyǒ enkǎ yi anchye ntémsí ntá bo mankem abhen bǎbhiki noko tetep ane ayíñí Yesu, ke bakōñ bekǎ chí bebú.

Bǎbhōñ bété kpiri ndǔ mbi Mandem

¹³ Bǒma, be bo Yesu Acha ákǒñǒ, sebhōñ bekaka Mandem éti yeka yéntiki mpok mbonyune ayap be bé ámpémé bhe te mpok ane yi ábhíkí re ghoko mmik. Ayap bepeme bhe befǔet ndǔ betañǎ éfónǒ Bedyere Mmu ákǎ mámbák nyánǎ ne éti mǎnókó tetep ane ayíñí Yesu Kristo. ¹⁴ Mandem afǔet ndǔ Mbok Ndíndí ane séghátí bhe abhíñí be. Akǎ nǒ bé mámbōñ ákǒré ndu keném Yesu Kristo Acha. ¹⁵ Bǒma, té yeka kpirí, mándǒk ambi menoko menyíñ ebhen sétōñ be mpok sechi ne bhe ne ebhen sésiñí amem bekáti ebhen sétó ntá yeka.

¹⁶ Mbōñ Yesu Kristo Acha ne Mandem Etayese mmu akōñ bhese mántōñ bese berindu, máñchye bese nepǒptíntí mpoknkem ne nebhakánti ndǔ berítí menyíñ ebhen bebhōñǒ befakari. ¹⁷ Sénikmǔet be Mandem

Εταγεσε νε Yesu Kristo mānchye bhe nepoptinti ne betan bekū ne berem chi beriti menyin.

3

Nik nókó ká mmuet eti yese

¹ Bōma, enyinj échák chi be mānik nókó mmuet eti yese be Mbok Ndíndí eti Yesu Acha antaka ayak ne bé bo abhen bāghók yó mánsyēpti yó ne kenókó, mbō enyu éfákárí nyaka ne bhe. ² Nik ka mmuet be Mandem ámféré bhese amō bebépti bho. Puyé bo mankem abhen bāghók Mbok Ndíndí ke mánóko. ³ Ke Yesu Acha apú nók bebhuere bariēp ami. Chōj anku bati antan be amem, ankuti bhe be mbúbmbū áké ku be yēnyinj. ⁴ Yesu Acha akū sésíkí ntí ne bhe be bākū menyinj ebhen séghátí bhe mānkū ne be chōj māndak ambi bekū bhō. ⁵ Sēnikmuet be Yesu Acha antōj be enyū Mandem akōj bhe ne enyu bekernti mbō Kristo.

Bōnkwō bāké bhak babhōt

⁶ Bōma, séghāti bhe ndū nnyén Yesu Kristo Acha be bāké chem mmuet ne yentiki ntí mūnkwō ane ábhōt abhōt kebháká kōjō menyinj ebhen sétōj be. ⁷ Bé babhōj bāriņi be bābhōj bekojō bayarékak ayese. Sēpú bhōt nyaka abhōt mpok sechi ne bhe. ⁸ Sébhíkí nyie nyaka nenyié mmu ywēka kechye nkáp. Ke sékū nyaka betik beti ne ngósí, sémkpōt nókō nsōjti bé séké chye bhe esōjōri. ⁹ Sēpú

ku nyaka nō chi be sebhiki bhōj betan bēghāti bhe be mānchye bhese nekwa. Sēyān nyaka chí be séntōj be epinj ene bābhōj békōjō. ¹⁰ Yé chi mpok sechi ne bhe séghāti nyaka be be mbák mmu apú ku betik bāké chye yi nenyié. ¹¹ Sérēm nō mbōnyune séghok be mbōk ywēka bābhōt abhōt ne be betik ebhap chi béfyē nnyu ndū barak bo bachak. ¹² Ndū nnyén Yesu Kristo Acha séghāti menyū bo bhō sēnjep nókō bhō batú be mānkū ebhap betik. Mándó béchye esōjōri mānkū betik ndu bebhōj enap nenyié. ¹³ Bōma, ke mbák chi bhe, bāké pōp bēkū berí. ¹⁴ Mbák mmu abhíkí ka békōjō enyinj ene sésinjí amem ekāti ene, fyé ká yi amík amuet ne bāké bhōj yēnyinj bekū ne yí. Kú ká yí enyu yó be ntíanwōp ánkém yi. ¹⁵ Ke bāké sōt enyu mmu wu mbō mūmpap. Ke ya ká yí batú ne ekōj mbō ntí mūnkwō.

Ngwenti bakak

¹⁶ Mbōj Yesu Acha mmu áchyē kpák ánchye be kpák ndū yēntiki mbi mpoknkem. Yesu Acha ámbák ne bhe mankem.

¹⁷ Mē Pōl ke nchí siņ ne awó wa ndu bekaka bhe. Enyune ke nchí siņ ndū ngwenti bekāti bha menkem bekū bo mándinjí ekāti ené éfú ntá ya. ¹⁸ Berindu Yesu Kristo Acha mémbák ne bhe mankem.

Ekáti Pól ené mbi ntá Timoti

Ekáti Pól ené mbi ntá Timoti

¹ Mē Pól ke nchí síj ekáti ene.

Nchí nkabetik Mandem ne munto Yesu Kristo. Mandem mmú ápe me bhese ne Yesu Kristo mmu sébháká nti ne yi ndu nepém enen nétwò ambi ke bátó me.

² Timoti, nchí síj ntá ye, wò mmu óchí mbò mówa tetep ndu óbhónó neka ne Yesu mbò me.

Mandem Etayese ne Yesu Kristo Acha ywese mántòj wò berindu ne ntínso, mánchye wò kpák.

Sot ka mpok ne batòj abhen bápú tetep

³ Timoti, dɔp Efesos nkúbhé mbò enyu ngati nyaka wò ónká. Měròj atú Masidónia. Dɔp aré ghati bo abhen bátòj baraká nse be mándó bétòj menyij ebhò. Měròj atú Masidónia ⁴ Ghatí bhó báképerere chòjti mpok yap ndú berórí mbok éti bachimbí bhap. Berórí mbok ebhò bépú kwak bo mánkà enyij ene Mandem áyanj bó mánkà. Mmu ákway békojò nkaysi Mandem chí mbák abhòj neka ne yi. ⁵ Ntí ane ngátí wò óndem bóbhò mándó bétòj baraká nsé chí be bo Mandem mámbòj ekòj ne batí. Ne chí enyũ ekòj ene éfù ndú nti enén nechí amem pépép, nti enen nepú ka mmu ánkà enyij ené étwò yi ne áyóme, ekòj ené étòj netòj enen tetep. ⁶ Mbok bho

báro menyij ebhen bágúre ebhi ndu kémbwóbhé ntí ti. ⁷ Báyanj bébhak batòj ebhé ene Mandem áchyé nyaka Moses, ke bábhíkí bhòj nejwímem ndú menyij ebhen béfù bò anyu, yèndu bátòj ne nti nenkem mánkaysi nòkò bé báríj.

⁸ Besé mankem séríj be bebhé Mandem áchyé nyaka ntá Moses béri mbák bo bábhùre bhó mbò enyũ éyanj.

⁹ Séríj nkwo be bábhíkí fyé bebhé ebhen ntá bo abhen báchi chak besí Mandem, nò chí bo abhen bábhùere bebhé. Báfyé bebhé chí ntá bo abhen bápu bhùere bebhé, ne abhen bátàjntí, ne ntá bo abhen bábhíkí bhòj mpok ne Mandem, ne bo abhen bákà menyij ebhen Mandem ápú yánj sènkà. Bebhé béchí ntá bo abhen bákáysi be ntí apu ane mánikmæet ntá Mandem ne abhen bábyák Mandem. Bebhé ebhen béchi nkwo ntá bo abhen báway bachi ne manò bhap ne bo bachak. ¹⁰ Báchyé bebhé éti bo abhen bákòjò baghòré ne babhakanem nefi. Bachyè bebhé éti babhakanem abhen bábhùere ne batí babhakanem ne baghòré nkwo abhen bákà nò. Bachyè bebhé éti bo abhen bágghèp batí bakwàjwanj ndu beti bhò mbò basem. Báfyé bebhé éti basense. Bachyè bebhé éti bo abhen bátè ntísie ákwáré, ne Mandem achyè bebhé éti yèntíkí mmu ane ákà enyij ené épú ndòj ámòt ne netòj enén tetep. ¹¹ Netòj enen tetep nékò ndòj amòt ne Mbok

Ndíndí ane Mandem afyé me amó be ngati bho. Yí kě bo báchyè bakak ne áfók ankem áfù chi ntá yi.

Pól áchyè Yesu Kristo bakak

¹² Nchí kaka Yesu Kristo Acha ywese tontó. Yí ke áchyé me betan bekú betik ebhen. Nchí chye yí bakak mbonyune agho bé nkway bébhak mubetok yi, ayap ye me bé nkú betik ebhi. ¹³ Akú nò ne me yěndu nchí rem nyaka ebúbú èti yi nchyé nòkò yí esòrì, nsòkòti nòkò yi. Ke mbíkí rinjì nyaka enyinjì ené mēkù ne mbíkí re noko nyaka yi. Èkú agho me ntínso.

¹⁴ Mandem Acha akú berĩndu ebhi béjwi ne me tontó mbò nnyén enén néjwí, négbóko, netaka ebhi. Akú me mbónjì neka ne Yesu, achyé me ekòjì nkwó. Enyu eyò ke échí ne bo abhen bábháre mmuet ne Yesu Kristo. ¹⁵ Enyinjì ené échi tetep ne chí enyinjì ene yěntiki mmu ákwày ménoko ne ntì eni nenkem. Enyinjì ére chi be Mandem ákú bo mándinjì be Yesu Kristo atwò nyaka fá amik ndu bépeme bõ bebú. Ne me nchí mmu ane ebhá bebú beyá béchá ebhen yěntiki mmu achak. * ¹⁶ Nchí mmũ bebú, yě nò, Mandem agho me ntínso ndu áyanjì betanjì enyũ Yesu Kristo ábhónjò beyá ekébhénti ne me, me mmu nkú nyaka bebú ncha yěntiki mmu achak. Yesu akú nò, be eyò émbák erinjì ntá bho

ndu békwák bò mánkway menoko yi, mámbòjì nepém enen nebhíkì bhòjì ngwenti. ¹⁷ Bakak ne kenókò ámbák ne Mandem ane betanjì ebhi bébhíkì bhónjì ngwenti. Achi Mfò ane ápú gú ne bápú ghó yi ne amík ne ndiere yí ke achí Mandem. *Amen.

¹⁸ Mówá Tímòti, mēghati wò menyinjì ebhen óbhónjò bekú. Békò ndónjì ámot ne menyinjì ebhen Mandem afyé nyaka bo anti ne bárem èti ye. Menyinjì ebhen-ne mēghàti wò bébhòjì bébhák ntá ye mbò menyinjì nenu ndu bekú ónu sayrì ne bo abhen bátòjì menyinjì ebhen bépú tetep. ¹⁹ Ndu ónù, kém neka enen óbhónjò ne Yesu sayrì. Mbòk bho bábyák enyũ ntì enen nepu twò mmu ne áyóme, ne eyò ékú neka enen bábhòjì ne Yesu néròp mbò áchwí ané árákátì anyén ndũ batay. Kém yě ntì ene be óké kú enyinjì ene étwò ne áyóme. ²⁰ Himéneòs ne Aleksánda báchí nkwo mbò bo abhen bábyák enyũ ntì enen nepu twò ne áyóme. Ndó bhó bati apay amò Satan be mándò berem ebúbú èti Mandem.

2

Enyũ bo bábhónjò bekú amem eket Mandem

¹ Enyinjì mbi ené nchí ghati ye wò chí be báké rò menikmuet èti bo mankem. Èrì mánikmuet èti bo abhen menyinjì béchébhé bhò ne èti bo báchák. Èrì menikmuet béchye bakak ntá Mandem

* **1:15** Mbonyune ábyák nyaka Yesu Kristo kpát are chye nenyok ntá bakojo bhi. Pól árem ye be Yesu atòjì yi chí beyá berĩndu, agho yi ntínso, ndu abhíkì temsi yi. Achye yi chí nepém neko.

̣ti menyin ebhen yi aká ntá bho mankem. ² Nik nókó ká mm̄et ̣ti bafó ne bõ mankem abhen bábhónó betan amfay bo bachak. K̄ ka nó, be sémbák sayri ne bati, kebhón eson̄ri. S̄nkon̄o nep̄em bo abhen bághòk Mandem ne nep̄em bo abhen mánòko mm̄et. ³ Eri ménikmm̄et enyu eyó mbonyune échyè Mandem mmú ápémé bhese manák. ⁴ Yi áyan bepeme bo mankem ne áyan ȳntiki mmu ándíní netón enen tetep ̣ti Yesu Kristo. ⁵ Yí ayw̄inti ke áchí Mandem ntá bo mankem ne mmú am̄ot ke ásòt bo ntá yi. Mmu wu chí Yesu Kristo mmu aká mm̄et be ambak nkwan̄wan̄. ⁶ Achye nyaka mm̄et bé anku bo mankem ámféré ndü kesemé bebá. Ak̄ n̄o ndü mpok Mandem áyábhé bétan̄ kpon̄oron̄ bé áyan bepéme ȳntiki mmu. ⁷ ̣ti enyin̄ ene Yesu aká ke Mandem áyábhé me be mbak münto, bé ngátí nókó bho Mbok Ndíndí ̣ti Yesu Kristo ne be ntan̄ n̄k̄o bõ betok menkem bé mánókó menyin ebhen bechi tetep. Nchí rem chi tetep, mpú s̄ense.

⁸ Nchi yan̄ ȳ be ȳntiki neb̄h̄et ane bõnkwo báchémé, babhakanem abhen báchyé nep̄em enap ntá Mandem mánásá am̄o ane achi pépép amfay mánik n̄k̄o mm̄et kebhan̄ beb̄enti ne bétáná ne bati. ⁹ Nchi yan̄ nkwo be bagh̄oré mánób̄h̄erí nókó mm̄et ne kenókó, mándin̄i ndu báyap̄ nden ne mámfye yó sayri enyu ene ékwáy. Báké ghoko

bati ámbák ȳntiki enyu ne menyin n̄wan̄wan̄ aré kpan̄tí kpan̄tí ne báké fȳe nden beyá nkáp. ¹⁰ Ber̄i ngoré ane áchye Mandem kenókó tetep befú chí ndü berítí menyin abhen yi aká. ¹¹ Ngoré abhan̄ béchókó kpák ámbón̄ nesep̄t̄mm̄et, antá batu ndu beghok menyin ebhen bátan̄ amem eket Mandem. ¹² Mbíkí ka be ngoré ántón̄ Eyon̄ Mandem, ne mbíkí ka bé ngoré ámban̄ betan̄ amfay babhakanem. Abhan̄ béchókó chí kpák. ¹³ Sérin̄i bé Mandem ayámbi aghókó Adam ke ághoko Ifa, ¹⁴ ne Satan abhíkí rw̄o nyaka Adam. Ifa ke akónó nsé Satan akw̄én ndü bebá. ¹⁵ Ȳ n̄o, chon̄ Mandem ampeme bagh̄oré bef̄et ndü neb̄hé ane bó bábhè b̄o, ne mbák bapu ton̄ mm̄et, ne mbák bábhíkí r̄o besiki nti ne Kristo, ne mbák bár̄on̄ ambi bek̄on̄ betí bakwan̄wan̄, ne mbák báchi nyáná ndü nep̄em enap, kebhan̄ bekwene.

3

Enyin̄ ene P̄al asin̄i ̣ti bõ bati Nkw̄o Kristo

¹ Enyin̄ ené m̄er̄em né, échi tetep: Mbák mmu ámfȳé ntí beb̄hak münti Nkw̄o Kristo, n̄o áyan bek̄u erítí betik. ² Mmú ntí bõnkwo abhíkí bhón̄ beb̄han̄ bekw̄éné ne abhan̄ beb̄han̄ chí ngoré am̄ot. Abhíkí bhon̄ ménwaka ndu ȳnyin̄. Abhan̄ beb̄hak mmu ane ak̄em mm̄et, ne abhan̄ beb̄h̄ere nep̄em eni enyu ené bo báchyè yi

κενόκό, νε abhəŋ bebhak mmu ane ásət mankwə sayri, ne abhəŋ bebhak erítí ntəŋ Eyəŋ Mandem. ³ Mmũ ntí bōnkwo abhíkí bhəŋ bebhak nkwenémém. Abhəŋ bébhak mmu ane ápu tŋ betəŋ. Abhəŋ bébhak sayri ne bho. Abhíkí bhəŋ bebhak ntaŋ-bétánjá ne mmũ ane ábhónóŋ ngoŋó nkáp. ⁴ Mmũ ntí bo Mandem abhəŋ bebhak mmu ane ákəm efo yi sayri, ankə bōbhi mámbak bo abhen bághòk yí mánychye nəkə bo kenóko ndu yěntiki enyiŋ. ⁵ Mbák mmu abhíkí riŋi békem eket eyi sayri, ná yí ákway bebhak erítí mũnti ntá bōnkwo abhen bachí antené yi? ⁶ Mũnti abhíkí bhəŋ bebhak mōnkə ndũ Nkwə Yesu mbənyune ákway beyəŋ mmuet ne eyə énkə Mandem antemsi yi mbə enyu átémsí nyaka Satan. ⁷ Abhəŋ bebhak mmũ ane bð nefi nkwo báchyè kenóko. Mbák épú nə, bákway béchyə yi ntíanwóp ankwén ndũ ntá Satan.

Bōnkwo abhen bákwak bekwə betik Mandem

⁸ Bo abhen bákwak bekwə betik Mandem, bábhəŋ bebhak bo abhen bápú kə ntok ne betik ebhap nkwo. Bábhíkí bhəŋ bebhak bð beyəŋ beyəŋ, bábhíkí bhəŋ bebhak manyũ mmém, ne báké bhák bð ngoŋó nkáp. ⁹ Bábhəŋ békem ne betəŋ menyin bhése bhése ebhen Mandem ákə bo mándiŋi ne mánoko. Babhəŋ bekem bə ne ntí enen nechi chak.

¹⁰ Bo bábhəŋ béfyə kpiik amík bə amuet. Mbák mángó ye bé bekwéné bépú ne bhó, mánsət bhó mbə bo abhen bákwak békə betik Mandem. ¹¹ Baghərə abhen bákwak békə betik Mandem, bábhəŋ nkwo bébhəŋ erítí eriŋ. Báké bhák bo abhen bārəm ebúbə éti bo báchak, bábhíkí bhəŋ ménwaka ndũ yé enyiŋ ne bábhəŋ bébhak bð tetep ndũ yěntiki enyiŋ. ¹² Yěntiki mmú ane ákwak bekwə betik Mandem, abhəŋ bebhay chi ngərə amət. Yí ne ngərə ywi bábhəŋ békem bōbhəp ne efo yap enkem sayri. ¹³ Mbák bð abhen bákwak bekwə betik Mandem bákə bhə sayri, bo báchyè bhə kenóko ne bákway bérəm menyin éti Yesu Kristo kebəŋ becháy.

Menyiŋi maknkay ebhen Mandem ákə

¹⁴ Mbōŋ ntí bétwə awu ntá ye mandú mpok. Yé nə, nchí siŋ bégháti wə menyin ebhen óbhónó bekwə mbənyune enyiŋ ékway békákari nke wakari bétwə awu. ¹⁵ Mbák mbíkí wakari bétwə, ókwáy bérinŋi enyũ bð bábhónó bebhak ndu nneréket Mandem, nə chí Nkwə Yesu. Mandem ywesé achí nepém, ne Nkwə Yesu bachí mbə bekwəp ebhen békəm netəŋ enen tetep. ¹⁶ Enyiŋ bhésé bhésé ene Mandem ákə sérinŋi ne sénoko échí enyiŋi maknkay. Agha ákway mémákáti yə? Enyiŋ eyə échí be yi? Echí be: Yí, Yesu Kristo akə mmuet be ámbák nkwa, Atwó fá amík,

Εφόηό Mandem átōη bo be
yí achi chak besí
Mandem.

Bōangel Mandem bághó yi.
Bo bághāti bachak ḗti yi
amem betakó mmik,
bō mmik mánoko yi,
Mandem asōt ye yi amfay ndū
enakó kefō eyi.

4

*Sot ka mpok ne batōη abhen
bápú tetep*

¹ Εφόηό Mandem āghāti
bhese sayri be mpok átwō
ane mbak bho bárō békoηo
netōη enen tetep, mándōbhe
koηo chí befōηό ebhén bérwō
bho ne menyīη ebhen befōηό
bebúbēbē bétōη. ² Bati bō-nsé
ne bō bapu bhō ájwi ne ejuri
ne básōt menyīη ebhen bēfú
ntá befōηό bebúbēbē betōη bo.
³ Mpok yō, bō-nsé bhō bárēm
chōη be nebhay nebhiki ri, ne
bé bo baké nyié mbak menyū
menyīñinyie, nenyíé enén
Mandem ághókó bé bo abhen
mánókó Yesu ne bárīηi netōη
énén tetep mányíé, mánychye
nōkō Mandem bakak. ⁴ Tēndu
yēntiki enyīη ene Mandem
ághókó éri, bo bábhíkí bhōη
bebyak yēnyīη. Sékway
ményie yēntiki enyīη sénchye
nōkō bakak ntá Mandem,
⁵ mbōnyune Eyōη Mandem ne
nenikímuet békū yēntiki enyīη
embak nyáná besí Mandem.

Bák erítí nkubetik Yesu

⁶ Mbák óntōη bōnkwō
menyīη ebhen, chōη ómbak
erítí nkubetik Yesu Kristo
ane máné ne beyōη ebhen
béchye neka ne netōη enén

tetep enen ókōηό. ⁷ Ὁκέ bhōη
yēnyīη békū ne bechákárí
mbok ḗti bachīmbi ené épú
ka mmu ánychyé Mandem
kenókó. Fíé betāη ndu bekū
nepém ene nembak mbō enyu
Mandem áyāη. ⁸ Kū nō,
mbōnyune neghōkōsí mmuet
enén nkwōmuet néchyé mmu
mandu nsáy, ke beghōkōsí
mmuet ndu békū mmu
ámbak ane ákū menyīη ebhen
Mandem áyāη, áchyé mmu
nsáy ndū yēntiki mbi. Echí
enyu yō mbōnyune nepém enō
nébhōη bariēp amem nsáy
ndū nepém enen fá amik ne
enén nétwō ambi. ⁹ Beyōη
ebhen bechi tetep ne eri yēntiki
mmu anoko bhó sayri. ¹⁰ Ἐti
yō ke séfyé betāη békū betik
ne sénū be bo mándīηi netōη
enén tetep mbōnyune sébhaka
nti ne Mandem ane ápēme bō
mankem, sayri sayri, abhen
mánókó.

¹¹ Tōη menyīη ebhen ne
fyé betāη be bo mángók bhō.
¹² Ὁκέ rō mmu ámbyak wō
bé ochí mónkwēn. Bák eriη
ntá abhen mánoko Yesu, ndū
eyōηōnyu ye, ne ndū nekū
ywe, ne ndū ekōη eyē, ne ndū
neka ene ne Yesu, ne ndū
nepém ene enen nebhiki bhōη
bakwap. ¹³ Ghō be bápāy Eyōη
Mandem ntá bho, ne ghō bé
báfye bho nti ne be bátōη Eyōη
Mandem. Kū nō, kpáte mpok
ane mētōwō awu. ¹⁴ Ké rō akap
ané óbhōηό myákāmyáká, nō
chí akap ané nyaka baremé
kepīnti bághāti ḗti ye ne ékū
bō bati mányāηa wō amó
antí bé ántwō ntá ye. ¹⁵ Kū
menyīη ebhen. Fíé ntí aré

bé bo mángó ndu ókà sayri. 16 Sot mpok ne mm̄æt eye ne menyinj ebhen ótòj. Kém bó ne betan mbonyune mbák ónkà enyu yò, chòj ómpeme mm̄æt eye ne bo abhen ótòj.

5

Sot bõ nkwo Yesu mankem mbõ bõ nneréket

¹ Jké jì nsénsí ne eyòj etajatan. Chiě yi chi manié mbõ be achi chi etaye. Sot babhakanem abhen bábhíkí ghaka ekaká nebhe eye mbõ bõmáye. ² Sot basénsí baghòré mbõ bõmáye, ónsot baghòré abhen bábhíkí ghaka ekaká nebhe eye mbõ bõmáye. Népém ene néké bhòj bakwap.

³ Tòj mánkwésé abhen bábhíkí bhòj nekwak berinti be bó mámbòj menwop.

⁴ Mbák kénkwésé abhòj bõ ne yèchi bebhárébhõ, bó bábhòj békwak nneréket wap mbõ enyu Mandem áyàn. Bábhòj békap bachi ne manõ bhap ndũ betik ebhen bó bákú mbonyuné eyò échyè Mandem manák. ⁵ Kénkwésé ane ábhíkí bhòj mmu ane ákwak yi áró nepém eni nenkem ntá Mandem ne ãnikm̄æt beti ne ngósí bé Mandem ánkwak yi. ⁶ Ke kénkwésé ane áró mm̄æt myáká myáká ndu epõ nepém, achí ngú ndũ efójó, yèndu abh̄éet nepém ndũ nkwom̄æt. ⁷ Ghatí bhó menyinj ebhen bé bekwéné béké bhak ne bhó. ⁸ Mbák mmu apú yinj bõbhi, sayri sayri bõ nneréket ywi, nò apú pere kojo netòj enen tetep.

Enyũ mmu wu abep achá mmu ane ábhíkí noko Yesu wawák.

⁹ Bákway béfyé nnyén kénkwésé ndu nkwo mánkwésé abhen báyàn nekwak mbák arem agháká mamié besa bérát. Enyu kénkwésé wu abhòj bebhak chí ngòré ane ábhòjó nyaka ndiere nném amot. ¹⁰ Abhòj bebhak chí ngòré ane bo bárèm be ákà nyaka erírí mbõ méne bõbhi sayri, ne betok bo Mandem, ne békwak bo abhen báchí ndũ esòjori. Enyũ kénkwésé wu abhòj bebhak ngòré ane áchyé nyaka nepém eni nenkem ndu békà yèntiki beri. ¹¹ Ke óké fyé manyén mánkwésé abhen bábh̄éet ne manòj am̄æt ndũ nkwo mánkwésé abhen báyàn nekwak mbonyune mbák ekwak bebhòj nném énkó bó antí, bághòkòntik Kristo, ¹² ne eyò énkà mánochòti besí bhap ne Yesu ndu bábhíkí bh̄ere nku mbi ane mányú ne yi. ¹³ Bákway bebhak babhót, mánkò nòkò beket ne beket. Bakway bebhak bo kémbwóbbhé ne bõ enántí, ne bo abhen báchwè ndũ baraká bo báchák, mándeme nòkò menyinj ebhen bábhíkí bhòj berem. ¹⁴ Nkòj ye bé mánkwésé abhen bábh̄éet ne manòj am̄æt mámbáy maném, mámbe bõ, mánkem beket ebhap sayri, be báké chye m̄mpap ywese mbi berem ebúbà éti yese. ¹⁵ Ndem nò ne ntí be mbak yap báguré ebhi ne báròbhe kojo chí

Satan. ¹⁶ Mbák ngərə ane ánoókó abhəŋ mánkwésé ndü nneréket ywi, ánkwak bhó. Aké rə ntü wap ntá bakoŋo Yesu báchák. Mbák mánkwé nə, nkwó Yesu bábəŋ mbi békwaq mánkwésé abhen kebəŋ nekwaq.

¹⁷ Bǝ nkwó bábəŋ béchyə bǝ batí abhen bákú betik ebhap eriri kenóko ne erítí akap. Embák enyu yə, sayri sayri ne abhen báfyə betəŋ béghátí ne bétəŋ Eyəŋ Mandem. ¹⁸ Ekátí Mandem éghátí bhésé be, “Ǿké gwəŋ nnyü mpəŋ bé áké nyíé nchwi mpok yə ákú betik amem nkí nchwi.” Epet érəm be, “Nkwé betik abhəŋ ngəŋəŋ be mánchyə yi akap.” ¹⁹ Mbák bǝ nkwó mándem bé münti akw ndak, kətíŋi ka, kpate batísie mámfú mbə batí ápay ne arat. ²⁰ Ji bo abhen bápú rə bebú besí bǝ mankem be bakoŋo Yesu bachak mámbəŋ becháy. ²¹ Besí Mandem ne Yesu Kristo ne bəáŋgel Mandem, nchí ghati wə be ómbərə bebhé ebhen sayri, óké təŋ kenkábhé ne kérínámik. ²² Ké wakari ményáŋa mmu amə antí ndu békú yi münti bǝ nkwó kéka ómbəŋ mbát ndü bebú bo bachak. Kém mmuet eyə be óké kwen ndü bebú.

²³ Ǿrínjǝ bé ərəp chi mame mame, képerə nyú yě chí ndierə manyierə. Səŋ nókó nkwó mandú mmém be ánkwaq bekwé menie ebhe méməpə.

²⁴ Bebú mbək bho bechi kpónóroŋ ne bétəŋ be chəŋ mántəŋ bó, ke bebú bo bachak

bechi bhésé bhésé enyu ene état ke bo mándíŋi bhə. ²⁵ Nóké chí ne berí ebhen mmu ákú. Béghə kponoroŋ. Ke yě chí ebhén béchí bhésé bhésé, bəpú rəp bhésé bhésé mpoknkem.

6

¹ Bǝ mankem abhen bachi basem bábəŋ bechyə kenóko ntá bachi bhap be bo báké rem ebúbə éti nnyén Mandem ne éti menyíŋ ebhen sétəŋ. ² Abhén bachi bhap mánóko Yesu báké rə béchyə bhə kenóko ekén kékwáy ne bhə ne báké rə beghok bhə yəndu bərəbhé chí bǝ mmu aməŋ. Erí bé mántók bachi bhap sayri éncha mbəŋ enyu esi, mbənyune bachi abhén bó bákwaq mánoko Yesu Kristo ne Mandem akəŋ bhó.

Ekəŋjə nkáp

Təŋ bo menyíŋ ebhen, óngati bó mánkwé bhó. ³ Mbák mmu áŋəŋ enyíŋ échák ene épu ndəŋ amót ne menyíŋ ebhen ngátí wə, ansəŋ beyəŋ Yesu Kristo Acha mbə ndakánsé ne yí keka menyíŋ ebhen sétəŋ éti nepém bǝ nkwó Yesu, ⁴ nə achí paka ne abhíkí ríŋi yənyíŋ. Enyü mmu wu abhəŋ chí epǝ epíŋ békem epátí, ne betəŋ bétáná éti beyəŋ, ene eyə étwə chí ne mpabhamík ne ékú bo mántəŋ ne bati, mándem nəkə ebúbə éti bati, ne mánkaysi nəkə be mmu ákú enyíŋ ene ngufú abhíkí kwé. ⁵ Enyü mmu wu chí mmu epátí mpoknkem ne bho báchák. Batí menyü bo bhə

ábep amem ne bábhíkí pere riñi mbōñ ndaká Mandem. Bákaysi be bék_κ mbō enyu Mandem áyàn chí mbi beyañ nkáp. ⁶ Eremé nsáy achí ne mmu ane ábhàere nepém eni mbō enyu Mandem áyàn ne ambónj mañák ne menyij ebhen yi ábhónj. ⁷ Yěnyij sébhíkí twō fá ammik ne yó, ne yěnyij mmu apú rōñ ne yō. ⁸ Mbák sébhōñ ye nenýié ne nden séndó ebhō ménkwáy ne bhese. ⁹ Bo abhen báyanj bebhōñ beyá nkáp bákakari bekwen ndũ nemō, mánkwen ndu ntá ne nkaysi ane átwō bhó ne ménémé ne newú. ¹⁰ Echí enyu yō mbonyune ekōñj nkáp étwō ne bebépti menyij menkem. Chí eti ngonō nkáp kě mbók bho báró mbi Mandem bárōp ndũ nemēnti eti nedĩ kebho enen nechi ne bhō.

Ngwenti manie Pōl ntá Tímōti

¹¹ Ke wō Tímōti, mmũ Mandem, kěfyé amō ndũ menyij ebhō. K_κ nti ene bé ómbák chak besí Mandem, ne búré nepém ene mbonyu Mandem áyàn. Bónj neka ne Yesu, kōñ bo, bōñ ekébhénti, ne bák ndu kpák ne bo báchák. ¹² Nu erítí nenu eti Yesu né bōñ neka ne yi, óngó bé òbhōñ nepém enen nebhiki bhōñ ngwenti. Mandem abhijí wō chí eti nepém enō mpok óréme kponoroñ besí beyá batísie bé onóko Yesu. ¹³ Měghati wō besí Mandem mú áchyé yěntiki enyij nepém, ne besí Yesu Kristo mu áté ntísie ndũ tetep

Mandem besí Póntios Páilet, ¹⁴ bé ónk_κ menyij ebhen ngátí wō menkem. Ké kwen ndu yě émot enyu ené yě mmu apu kway béji wō. Embák nó kpát bégháka ewak ene Acha ywese Yesu Kristo ábhèsi. ¹⁵ Mandem ane bo bábiti, yi mmu áchi Mfō ane ábhónj betañ amfay yěntiki enyij, Acha ne Mfō bafō, chōñ yí ank_κ Yesu ambesi ndũ mpok ane yi áyábhé. ¹⁶ Mandem apú gú. Béchókó bhi bébhōñ bediéré ebhen mmu apú kwáy beyij. Yě mmu abhíkí re ghō yi ne mmu apú kwáy béghō yi. Kenókó kenkem kechi eki ne betañá kefō bechi ebhi mpoknkem. *Amen.

¹⁷ Ghatí bō bakáp fá ammik be báké yonj mmæt, ne be báké bhakanti ndũ kefō mmik, mbonyune kěfàere fæt. Ghatí bhó mánsikinti ne Mandem mmu áchyé bhese yěntiki enyij be sémbōñ erítí nepém. ¹⁸ Ghatí bō mánk_κ nókó beri. Mánká nōkō beri ndũ beyá babhi. Báké tañ awó. Mánkōre nōkō ne bati menyij ebhen bábhónj ne mañák. ¹⁹ Mbák mánk_κ enyu yō, nō bábhàere eremé kefō ekén kéchí ntá yap, kefō ekén bábhōñ amfay ndũ mpok ane átwō ambi. Mbák mánk_κ nō, chōñ mámbōñ nepém enen tetep.

²⁰ Tímōti, kém betik ebhen báchyé wō sayri. Oké chwe ndũ kepí eken kepu chye Mandem kenókó ne epúítí nti ti ene epu kō ndōñ ámot ne Eyōñ Mandem. Bo bákaysi be menyij ebhō chí nerijí,

ενέ έpύ nα. ²¹ Nερεm ανε
mbək bho bārèm be báriŋi
ākú bábhíkí περε noko netón
ενεν τετεp. Beřĩndu Mandem
mémbák νε bhe mankem.

Εκάτι Pōl ενέ εjwi bepay ntá Tímōti

¹ Με Pōl, κε nchi siη ekáti ene.

Nchí mūnto Yesu Kristo, bekoηo nkaysi Mandem. Yi ayap me be ngati bho Mbok Ndíndi έti Yesu Kristo ane achi έti bariεp amem yi afyé nyaka bechye nepém enen nebhiki bhōη ngwenti nta bo abhen manoko Yesu Kristo.

² Nchí siη ntá ye Tímōti, wō mú óchí mbō mōwa ane nde kōη.

Mandem εtayese ne Yesu Kristo Acha ywese mántōη wō berīndu, mángō wō ntīnso ne mánychye wō kpák.

Pōl áchye bakak ntá Mandem ne afyé Tímōti nti

³ Tímōti, nchí kaka Mandem έti ye. Nchí nikmuet ntá yi ne nti enen nechí amem pépép mbō bachĩmbi bha bákū nyaka. Nchí nikmuet ndu békáka Mandem beti ne ngósí, yéntiki mpok, ane nti ena nékwén wō amuet. ⁴ Mbíkí ghókantik babhese me ne eyō éka mbōη ekwak beti ne ngósí béghō wō bé maηák ánjwí me anti. ⁵ Ne mbíkí ghókantik enyu óbhōjō neka ne Yesu tetep nkúbhé mbō enyū nnō máye Lóis ne máye Yúnis bábhōjō nyaka. Nnókó tetep be enyū neka enō nebhuet ne wō. ⁶ Έti yō ké mētik ye wō bé ónkā be akap ane Mandem áchyé wō mpok nyáná wō amō anti ambak mbō ngó ané áyan

meneme ke báfok wu ádu. ⁷ Efónó Mandem áchyé bhese abhíkí chye bhese nti becháy. Achyé bhese chi netanánti, ne ekōη, ne nekémémuet.

⁸ Óké bhōη ye ntíanwōp beghati bho enyīη ene órīnjí έti Acha ywese Yesu. Óké bhōη ntíanwōp έti ya, yēndu nchí mūkenōη έti nsiki nti ne yi. Ke dō betan ebhen Mandem áchye wō ménkwák wō ónka esōηori mbō me έti Mbok Ndíndí Yesu. ⁹ Mandem apémé bhese ndu áféré bhese ndū bebá.

Ayap bhese be sémbák bōbhi. Akā nō yēndu sépú berítí bho. Anáη abhōη nyaka nkaysi bepéme bhese,

te mpok mmik ábhíkire bho. Mandem anáη abhōη nyaka nkaysi béfuét ntá Yesu Kristo,

antōη bhese berīndu bhi.

¹⁰ Mandem anáη atōη bhese berīndu ebhi ndu átó Yesu Kristo mmu átwó. Yí achi Mpeme ywese. Awáy betaná newú ne achyé bhese Mbok Ndíndí.

Yó achi mbō erōjō ne átōη bhese mbi nepém enen nebhiki bhōη ngwenti.

¹¹ Mandem ayap me be mbák mūnto Yesu, ayap me bé mbák mmú nchí ghati bho Mbok Ndíndí, ne ayap me mbák mmú ane nchí tōη bo Eyōη eyi. ¹² Έti yō ke nchí ghō esōηori ene enkem. Ke mbíkí bhōη ntíanwōp mbōnyune ndínjí mmu ane nnókó. Ndínjí bé yí abhōη betan bekem betik ebhen yi achye me sayri kpáte

bēghaka ewak ene yi átwò.
 13 Bwéré beyōŋ ebha sayri be
 ménkwak wò óntik enyū netōŋ
 enen tetep nechi. Kə nò dək
 nəkò chí ambi ndu bébhōŋ
 nekə ne Yesu, ne ónkōŋ bo
 báchák. Ōkway békə nò
 mbōnyune obhat mmuet ne
 Yesu Kristo. 14 Ndū betanǎ
 Efónó Bedyere mmú achí ne
 bhese, kém Mbok Ndíndí ane
 báfyə wə amə sayri.

15 Ōrínǎ bé bōnkwo Yesu
 mankem abhen báfú atú Asia
 bátiknsem ntá ya. Fijélos ne
 Hemogénes nkwó bátiknsem
 ntá ya. 16 Yesu Acha ángó
 nneréket Ōnesifórəs ntínso.
 Akwéné me ntí beyǎ mpok,
 kebhōŋ ntíanwóp be nchí
 mūkenōŋ ne ngem amə.
 17 Nəchwōp yí áchwóbhé fá
 Rom, ayán me mbānkem kpát
 aghó me. 18 Nchí nikmuet
 be Acha ángó yi ntínso ndū
 nywəbhé manyé. Ōrínǎ sayri
 nekwaek enén yi áchyé me
 amem etək Efesəs.

2

*Timōti, erítí nkoŋo Yesu
 Kristo*

1 Mówə Timōti, dǎ ye
 Mandem anchye wə betanǎ.
 Akwáy békə nò ěti berĩndu
 ebhi ne wə ndu óbháré mmuet
 ne Yesu Kristo. 2 Sət menyiŋ
 ebhen óghókó ndū mētònŋ
 kponoroŋ besí beyǎ batísie tónŋ
 ntá bǎ tetep. Sət bó tónŋ ntá
 bo tetep abhen bákway betónŋ
 bhó ntá bo báchák nkwó.
 3 Mbə erítí ntemé nenu Yesu
 Kristo, obhōŋ béte kákáti ndu
 enyū esəŋəri ené bakoŋo Yesu
 báchák bábhōŋ. 4 Ntemé nenu

ane áchí ndū betik ne ānū
 be mūnti ywi ámbōŋ manǎk
 ne yi, apú fyə mmuet ndū
 baraká etək áchák. 5 Mmū
 ane ájét ntiet ne bati, apú
 kway bebhōŋ nsáy mbák
 abhiki jet ankoŋo bebhé ntiet.
 6 Nkwanǎ-nki ane afyé betanǎ
 ndū betik ke áyámbi bebhōŋ
 mbwót ane áfú ebhi. 7 Sət nókó
 nkaysi ndū menyiŋ ebhen
 ngátí-né wə, mbōnyune chōŋ
 mbōŋ Mandem Acha ankwak
 wə ómbōŋ nejwimem ndu bó
 menkem.

8 Ōké ghəkōntik Yesu Kristo,
 ebhárémə Mfə Debhít mmu
 Mandem ákú nyaka yi
 apetnsem ndū nepém mbə
 enyu echi amem Mbok Ndíndí
 ane mēghati bho. 9 Ndu
 mēghati bho Mbok Ndíndí ne,
 ke nchí ghó esəŋəri, ne ngem
 amə mbə nkə bebú. Ke mmu
 apú kwáy béfe Eyōŋ Mandem
 amem ekerékenōŋ. 10 Nká
 yěntiki esəŋəri ěti bǎ abhen
 Mandem ayabhe be mámbak
 abhi. Nká esəŋəri bé Yesu
 Kristo ámpémé bhə nkwə
 mámbák ne Mandem mmú
 áchyə bhə kenókó ngwenti ti.

11 Beyōŋ ebhen béchi tetep.

Bérəm be,

“Mbák ségu ne yi,
 chōŋ sémbak nkwə nepém ne
 yi.

12 Mbák sénképnti ndū
 besəŋəri ebhese,

chōŋ sémbak bafə ne yi nkwə.
 Mbák séndem bé sébhiki rinǎ
 yi,

chōŋ yí nkwə andem bé abhiki
 rinǎ bhese.

13 Mbák sépu bhəre bariəp
 amése,

yí äbhære bariēp ami
mpoknkem.
Kristo apú kwáy bétánja be yí
apú mmu ane yi achi.”

*Nkæ betik ane Mandem
abhōj manjāk ne yi*

14 Tik nəkə bōnkwə menyij ebhen ngāti-né wə. Yer nəkə bó batú ndü nnyén Mandem bé mándó békem epáítí ěti beyōj ebhen bétwə chi ne bétáká. Eyo enyū epáítí épú kwak yě mmu, étwə chí ne meneme ntá bo abhen bāghók. 15 Nu bé Mandem anjij wə ambōj manjāk ne wə bé ōchí nkæbetik ane apú kway bebhōj ntíanwōp, ne bé ōtōj Mbok Ndíndí sayri. 16 Ké chwe ndü kémbwóbbhé ekén képú chyē Mandem kenókó. Enyu kémbwóbbhé ekə kékə bo mánsap nekə ne Mandem. 17 Menyij ebhen bo abhen básábbhé nekə ne Mandem bátōj béchí mbə nsak ntá bo abhen bó bátōj, nə chí, mbə nsak ane ányie mmæet andək nəkə chi ambi. Himéneəs ne Filétəs báchi menyū bo bhə. 18 Batí yap ápay bárə netōj enén tetep bágure ebhi ndü bátōj bé Mandem anáj akæ bo bápētsem ndü nepém. Bákæ kpát mbək bho abhen mánókó Yesu bápú pere noko yi. 19 Ke Eyōj Mandem echí mbə nebhúérémik enen baghoko sayri enyu ené yēnyij épú kway menyikisi nó ke báte eket aré. Básij ndü ntay enen bápí are be, “Eta Mandem arínj bo abhen bachi abhi.” Básij nkwə be, “Yě agha ane árēm be achi mmu Acha ándó bebú.”

20 Amem eket egho puyě ndiere menyij ebhen bāghókó ne pú ne ebhen bāghókó ne *égírí ke bébhak are. Menyij ebhen baghoko ne menək ne ebhen bāghoko ne ntōp bébhak aré nkwə. Mbək menyij chí ebhen básət mánkæ enyij are ne kenókó. Béchák chi ebhen bápú sət mankæ enyij are ne kenókó. 21 Enyu yo ke échí ne Bō nkwə Yesu. Yě agha ane áró bebú akæ nti eni némbak amem pépép, Mandem ächye yí kenókó. Mandem äkæ nə ne yi, mbənyune achyé nepém eni nenkem ntá Mandem mmu áchí mbōjōket. Enyū mmu wu abhōj nti békæ yěntiki enyū beri. 22 Ghó ye bé ōféré ntí ndü menyij ebhen besak báfyè ngonə aré. Kæ nti bébhak chak besí Mandem, ne ndu bebhōj nekə ne Yesu, ne bekōj bo báchák. Kæ menyij ebhen, ómbak sayri ne bo abhen bábhij nnyén Eta ne bati pépép bé ánkwak bho. 23 Oké chwe ndü bepáítí ebhen bebhiki bhōj ntí ne nnet. Menyū bepáítí bhə bétwə chi ne bétánjá. 24 Ne mübetok Acha abhiki bhōj bebhak ntañ-bétánjá. Abhōj bebhak chi mmū ane átōj yěntiki mmu berinti ne, abhōj bebhak erítí ntōj Eyōj Mandem, ne ambak mmū ane ábhōjó ekébhénti ne bō abhen báchyè yi esōjori. 25 Puyě ne eyōj etanjatañ ké mübetok Yesu ábhōjó bétōj bo abhen bápú ka ne yi. Mandem ákwáy békæ bó mántiknsem ndü bebú

bhap ne mánoko netōj enen tetep. ²⁶ Ne mbák mánókó netōj enen tetep, kebon ekap kékway bépétnsem ne mámfú ndũ ntá ane Satan. Bákwen nyaka ndũ ntá yi mankũ nókó chi enyij ene yi áyay bó mánkũ.

3

Enyũ bepijĩ bho bebhak ndũ manywɔp ane ngwenti

¹ Diji bé ndũ manywɔp ane ngwenti, beyã besōjori bébhak fá amik. ² Ntí achi be mpok eyɔ, bo bákōj mm̄uet eyap máncha, mánkōj nkáp máncha, mámpányu, mámbōj neyoyóm̄uet, mámbak basókotĩ bho, bó keka beghok bachi ne manɔ bhap. Ne yě mmú ankũ bhó beri ná báke sɔt mbɔ enyij. Mpok eyɔ, bo bákaysi bé ntí apú ane bó mánikm̄uet ntá Mandem ndu béchye yi kenókó. ³ Ndu bérōj ambi, mpok eyɔ bo bápũ bhōj ekōj ne bati ne yě chí amem maneréket, bápũ fonjori bati. Bárem ebúbũ eti bati ndu bechōjti manyén eyap. Ndũ mpok eyɔ, bo bápũ kway bekem mm̄uet, ke bádũ mbɔ nkwɔ kebhōj ntínso ne bati, ne bápũ kōj erítĩ enyij. ⁴ Mpok eyɔ, chōj bo mánti bati ntá bōmpap abhap, ne mámbak bo tákátáká, ne chōj mánkũ nókó menyij ke yambi mánsɔt nkaysi aré. Chōj bo mánde yoj mm̄uet ne mánkōj ményie chi nepém, kekōj Mandem. ⁵ Mpok eyɔ chōj bo mánde kɔt ngepti be báchi bo

Mandem yěndu bábhiki noko bé Mandem abhōj betaj békũ bó mámbak bōbhi. Kéchem ekak ne menyũ bo bhɔ. ⁶ Yě néne, mbɔk yap báchwè ndũ maneréket mándwɔ nókó baghōré abhen bápũ ka bekem mm̄uet be mángwákári bekwen ndũ ntá bebú. ⁷ Enyũ baghōré bhɔ bábhōj ekwak ndu béghok menyij beko mpoknkem ke bápũ kwáy bebhōj néjwimem ndũ netōj enén tetep. ⁸ Batōj nse bhɔ báḡueti mm̄uet mánychwe ndũ maneréket mánu nókó bé bo báké noko tetep Mandem. Báchi mbɔ Jánēs ne Jambres bo mánú nyaka be bo báké noko menyij ebhen Mandem átó Moses ángati Mfɔ Ijip. Báchi bō bebéptĩ nkaysi ne bábhíkĩ bhōj neka ne Yesu tetep. ⁹ Ke yěntiki nkaysi yap abhōj békwenékwen mbōnyune yěntiki mmu ághɔ chōj echōjti yap. Enyu yɔ ke éfákári nyaka ne Jánēs ne mm̄uere yi Jámbrēs.

Menyijĩ ngwenti ebhen Pól aghati Tímoti

¹⁰ Ke wɔ Tímoti, ojĩjĩ menyij ebhen mětōj wɔ, ojĩjĩ nepém ena, ojĩjĩ enyij ene mēkay ndũ nepém ena, ojĩjĩ ndu mbōjɔ neka ne Yesu, ojĩjĩ ndũ mēkēpnti, ojĩjĩ ndu mbōjɔ ekōj ne bho, ne ojĩjĩ ndũ mětè kákáti mpok esōjori. ¹¹ Ojĩjĩ nkwɔ ndũ bo báre nyok me. Ojĩjĩ besōjori ebhen nde bhōj. Ojĩjĩ ndu báre nyok me amem betak

Antiok, ne Ikóniōm ne Lístra. Ōríní esōñōri ene ndé bhōñ ke Acha Yesu áferε me ndu bó menkem. ¹² Tetep, yěntiki mmu ane ábhōñó nti bebhuéε nepém eni mbō enyu Mandem áyāñ ěti yi ábháré mmuet ne Yesu Kristo, bo báchyé yi nenyok. ¹³ Ke mbák chí bō bebú ne bō bapu bábèp mándak nākō chi ambi, bārwō bho, bo mándwō nākō bhó. ¹⁴ Ke mbák wō Tímōti, óké rō békōño menyin ebhen bátōñó wō ne ònoko bhó sayri. Ōríní bo abhen bátōñ wō bhō. ¹⁵ Ōké ghōkōntik bé ōríní basin amen áchí amem Ekáti Mandem te kěmbó ekε. Basin amen achi Nyáná ákwáy békwak wō ómbōñ kebon bebhōñ neka ne Yesu Kristo ne ómbōñ nepém. ¹⁶ Mandem ke áchyé nkaysi basin mankem amen áchí amem Ekáti yi. Basin ákwak ndu betōñ bhese menyin ebhen bechi tetep ne áji bhese ndu menyin ebhen bepυ sayri ndū bapem ayεε. Basin ákwak menyure bhese ndū bekwéné ebhese ne ndu betōñ bhese enyu bebhak chak ndū bapem yeεε. ¹⁷ Eyō ékwak be mūbetok Mandem ánkway ndū yěntiki mbi ne be ámbōñ yěntiki enyin ene éyāñ ndu beka yěntiki eríti betik.

4

¹ Tímōti, nchí semti ye wō besí Mandem ne besí Yesu Kristo mmú átan mbure bo abhen báchi pē ne abhen bágu ewak émot mpok yi ábhēsi beka bo mángō be yi achi Mfō. ² Nchí semti

wō bé óngátí nókó bho Eyōñ Mandem. Kérō béghati bhó. Mpok yěntiki enyin ékò sayri, ghati bho. Yě chí mpok ane menyin bépu kō sayri, ghatí bhó. Kε bo mándō bebú bhap. Ji bhó mándō bebú bhap. Ke fyé nókó bó nti nkwó. Kε menyin ebhen ne ekébhénti ne nti betōñ Eyōñ Mandem. ³ Nchí semti wō, tōñ bo Eyōñ Mandem mbōnyune mpok átwō ane bo bápú pere kōñ beghok netōñ enen tetep. Mpok yō, chōñ bo mándōbhe kōñ chí menyin ebhen bó babhōñ bákōñó, mánjan batōñ abhen bátōñ bō menyin ebhen ményiní bhō batú. ⁴ Mpok eyō, chōñ bo mándō beghok tetep ane Mandem áyāñ bo mándiní, mándōbhe fyé nti bégħok chí menyin ebhen batōñó nse bátōñ. ⁵ Ke wō Tímōti, yě émbak ná, kērō bebhak ne nti amem kpák. Yě óghō esōñōri ná, kēp nti. Kε betik ebhen ngati Mbok Ndíndí, ne óbhōñ beka betik menkem ebhen Mandem achye wō ónkε.

⁶ Mbák chí me, nepém ena nénan nérōñ mbō nnya ane bārōñ bechye akap ntá Mandem ne yō. Mandú mpok mērō mmik. ⁷ Me, nnu sayri. Njet, nkōñó barak Mandem te ndū ngwenti nke keme mmuet ansem. ⁸ Néne, nsáy āñon me. Nsáy yō, Yesu Acha mmu áchí ntaná manyé ke áchyé mbure me yó ndū ewak ene yi ápetnsem. Yi achi chak besí Mandem. Ne nsáy yō apu chí ntá ya me awánti. Achí

ntá yěntiki mmũ ane ánòh neperénsēm Yesu ne manják.

kémbák ne yi mpoknkem, Amen.

Menyīh ebhen béyīhí mbōh Pāl

⁹ Nu bétwò, kéchònti mpok. ¹⁰ Démas achen me aró, aròh etòk Tesalónika mbònyune akòh menyīhí mmik. Krésens aròh Galéshia, aròh Táytòs, ne Damátia. ¹¹ Ndiere Lukas ke áchi ne me. Mpok óyan bétwò, sòt Mák twò ne yi mbònyune ákwak chòh me fá. ¹² Ntó Tíkikòs andòk Efesos. ¹³ Fwét Troas sòt nkú mbùép ya ane ndó ntá Kápos. Sòt bekáti ebha nkwó, sayri sayri nkúbhé nnya nénép ené básīhí Eyòh Mandem aré. ¹⁴ Bebú ebhen Aleksánda ntenáten ákú me béyá becha. Ke chòh Acha Yesu anchye yi nsáy ndu bebú ebhi. ¹⁵ Yi abhiki yan nyaka beghok Eyòh Mandem ene sèghàti bho wáwák. Wò mbòh òbhòh békem mmuet ne yi. ¹⁶ Ndũ nywòbhé mbi enén nchwé amem áchá manyé be ntánjá mmuet, yě mmu apú nyaka ne me. Yěntiki mmu abué me. Mandem ámfóhóri bhó. ¹⁷ Bò mankem bábue me, ke Yesu Acha abhiki rò me. Achi ne me mpoknkem ankwaka nòkò me ndu áchye me betan béggháti bho Mbok Ndíndí yi. Ngátí bho Mbok Ndíndí nkem bé bo abhen bápú bo Israel mángók. Yesu aféré me ndu newú nkwo, afere me anyũ nkũ. ¹⁸ Chòh Yesu Acha amfere me ndu yěntiki ebépti enyīh, ampeme me bé mbák amfay ne yí mmu achí Mfò bo Mandem. Kenókó

Bakak amen ngwenti

¹⁹ Kaká me Priska ne Akwíla. Kaká efo ené Ònesifóros nkwo. ²⁰ Erástòs aròp etòk Kórint. Ndó Trofimòs etòk Milétòs mbònyune áme. ²¹ Nu bétwò ndũ mpok ane mbanj ábhíkí re bho békwen tontó. Nó chí ndũ mpok nném nebhanj. Ebúlòs ne Púdèns ne Láinòs ne Kláudia ne bo nkwo Yesu báchak fá Rom báto wò bakak.

²² Yesu Acha ámbák ne wò. Berĩndu Mandem mémbák ne be mankem.

Ekáti Pōl nta Táyτος

Ekáti ene Pōl asiñi nta Táyτος

¹ Me Pōl, nkubetik Mandem ne mũnto Yesu Kristo ke nchi nsin ekáti ene. Betik ebha chí békwak bo abhen Mandem áyábhé bé mámbák abhi be mánsíkí nti ne Yesu sayri, ne békú bó mándinji Eyōñ Mandem ene Yesu átónó nyaka. Eyōñ ené ékú bo mámbare bapém ayap mbō enyũ Mandem áyàn. ² Enkú mámbaka nti ndũ nepém enen nebhiki bhōñ ngwenti. Mandem afyé nyaka bariēp ěti nepemé nō tendũ nebhōnet, ne Mandem apú sense. ³ Mpok Mandem ane ápeme bhese afyé ákwáy nōkō, akú bo mándinji ěti nepém enén béfueť ndu Mbok Ndíndí Yesu ane yi afyé amóya be ngati bho.

⁴ Táyτος, óchí mówa mbōnyune obhōñ neka ne Yesu mbō me.

Mandem mmu achi Eta ne Yesu Kristo Mpeme ywese mántōñ wō berĩndu, manchye wō kpák.

Betik abhen Táyτος abhōñó beku Kret

⁵ Ntí ane ndó wō Kret chí be ónyábhé menyin ebhén béróbhé ményábhe aré, ne be ómfyé bō batí bekeré Mandem ndu yěntiki etókó Kret. Kú nō nkúbhé mbōnyu ngátí wō. ⁶ Mũnti chí mmu ane bekwéné bépu ne yi, abhōñ bébhōñ chí ngoré amōt, chí mmu ane bōbhi mánókó ne mmu apú

kwáy béji bhó bé bábhiki bhōñ kenókó ne máyap ne etayap. ⁷ Těndu mũnti bo Mandem chí mmu ane Mandem áchyé betik ebhi nta yi, bekwéné bébhíkí bhōñ bébhak ne yi, abhíkí bhōñ bébhak mmũ mpányu, abhíkí bhōñ bébhak mmu echókónti, abhíkí bhōñ bébhak nnyũmém, abhiki bhōñ bébhak mmu ane átōñ betañ, abhōñ bébhak chí sayri ne bho. Abhōñ nkwó bébhak mmu ane ábhíkí bhōñ ngonó nkáp ne apú kú bapu ěti nkáp. ⁸ Mmũ ntí bo Mandem abhōñ bebhak mmu ane ásòt mankō sayri, mmu ane ábhōñó manják beku beri, mmũ ane ákēm mmæt sayri, mmũ ane áchí chak besí Mandem béyínjí nepém eni ne bo báchák. Abhōñ bebhak nyánjá, ne mmũ nti enen nepu to yi ankú enyin ené étwò yi ne áyóme. ⁹ Ne bérōñ ndu ngwénti, mũnti bo Mandem abhōñ békém Mbok Ndíndí ěti Yesu ne betañ mbō ndu sétōñ. Mbok yó achí tetep ne enyumōt mpoknkem. Eyō ékwák mũnti ámfyé bo nti ndu átōñ bhō, émpet énkwak yi ányúré bo abhen bátōñ menyin ebhén bépú ndōñ ámót ne Eyōñ Mandem.

¹⁰ Nchí rem nō mbōnyune, beyá bo bátōñ netañánti, sayri sayri mbōk bo Israel abhen mánókó mbok Yesu Kristo. Bárēm menyin ebhén bebhiki bhōñ ntí ne nnet ne bárwò bo be mánókó kémbwóbhé kap. ¹¹ Ōbhōñ beku bōbhó mánchók manyu yap. Bátōñ

menyij ebhen bábhiki bhōj betōj, mánychōjti nōkō bati bo mankem ndū mbok manerēket be mándō Mbok Ndíndí ěti Yesu. Bákà nō, chi besōt bakáp ntá bho, ené eyō chí enyijí ntíanwóp.

12 Mbōj mmu Kret wap amōt, ane básóre mbō ndiñindak arem ěti yap tentep be, “Bō Kret báchí basēnsi mpoknkem! Báchi nyábhi, bábhōt abhōt, mányie nōkō nenyíé ne ngonō.” 13 Enyij ene mmu wu árémé ěti bō etōk eyi Kret échí tetep. Ōbhōj ye beghati bhō sayri be mándō bekwéné bhap. Kē nō be mankem Eyōj Mandem ne betōj, 14 mámfere ntí ndu bakáy bapu amen bo Israel ne ndū bebhé ebhén bo abhen bápú kojō Mbok Ndíndí Yesu báfyé. 15 Yēntiki enyij ěri ntá mmu ane ntí eni néchi pépép, ke ntá mmu ane ntí eni nēpú pépép ne abhiki noko Yesu, enyij ěriri epu. Bérem tetep, nkaysi yap ne bati yap ánāj áchōjō amem. 16 Bárēm bé bárijí Mandem, ke menyij ebhén bó bákà bētōj kponjorōj bé bábhiki rijí yi. Báber báchá, bátāj ntí ne Mandem, ne enyij ené bó bákway békē epú.

2

Netōj enén tetep néchyè bepij ebhén Mandem ákōjō

1 Ke wō Táyτος, ōbhōj betōj bo menyij ebhén békō ndōj amōt ne netōj enén tetep. 2 Ghatí baséansi abhen babhakanem be mándijí

bekem mmæt ne be mámbure nepém enap enyu ené bo báchyè bhō kenókó. Ghatí bhō be bábhōj betōj be bábhōj keboj, mánkem baraká Mandem enyu ené éyāj ne be bábhōj bebhōj ekōj ne ekébhénti. 3 Ghatí baséansi baghōré nkwo be mambure bapém yap enyu ené átōj bé báchyè Mandem kenókó. Báké rem ebábu ěti bati ne báké bhak manyūmém. Tōj bo báchá k békē berítí menyij. 4 Tōj yé neñókó baghōré abhen bákōjō bhō ansem be mánkōj maném abhap ne bōbhap. 5 Kwak bō mámbak mbō bo abhen babhōjō keboj ne bákēmæt be báké fu nefi. Bábhōj betōj bhō be mándijí enyu bákem beket ebhap mántōj erítí epij ntá bo abhen bachi are, ne be mámbōj nesepťimæt ne maném abhap. Mámbák enyu yō be yé mmu áke kwáy berem ebábu ěti Eyōj Mandem.

6 Ghatí besakábho sayri be mántōj be bábhōj keboj ne be mándijí ndu bákēm mmæt. 7 Wōmbōj tōj bó erítí epij. Kē nókó chí menyij ebhen beri. Mpok ōtōj bō, kē mándijí bé ōchye chi Mandem kenókó ne be ōkwák bō kwak. Kē bó mándijí be ōkū sayri. 8 Beyōj ebhe bebhōj bebhá k ebhen békē manyu ánochók bo ne ntíanwóp ámbák ne bo abhén bápú ka ne wō ndu bábhiki bhōj mbi berem ebábu ěti yese. 9 Ghatí bo abhen báchí basem be ěri mángók nōkō bachi

bhap ndũ yěntiki enyĩñ. Eri be mámbəñ nti bekũ bachi bhap mámbəñ mañák ne bhə mpoknkem ne be báké keme bhə eyəñ anyu. ¹⁰ Báké sət menyĩñí bachi bhap ansem ansem. Bábhəñ betəñ bachi bhap be báchi bo besiki nti ne bhə sayri. Epiñ eyə ékũ bə mántəñ ndu yěntiki enyĩñ ene bákũ be menyĩñ ebhen bátəñ bə ěti Mandem mmu ápəme bhese beri, enyu ené bo bachak bákway bebəñ ekwak békəñə bhə.

¹¹ Ntí ane bo bábhəñə bébhəre bapem ayap enyu eyə chi be Mandem atəñ berĩndu ebhi ndu áchyé mbi ane bo mankem bákway befuet are, yi ampeme bhə. ¹² Berĩndu Mandem ebhen bétəñ bhese be séndó bekũ menyĩñ ebhen bo abhen bábhiki riñi Mandem bákũ, bé séndó befye ngoñə ndu menyĩñí mmik ebhen béchyè bo mañák fá amik. Bétəñ nkwo be ndũ nepém enese fá amik, sebəñ bəriñi ndu sékəmmuet békũ chi menyĩñ ebhen béchí chak besí Mandem ne bebəre nepém enese mbə enyũ Mandem áyən. ¹³ Ndu sékũ menyĩñ ebhə, sébháká nti ndu enyĩñ ene eri echa. Sébhaka nti be keném ekən kebhesi chəñ ne betəñ Mandem ywese ne Yesu Kristo Mmu ápəme bhese. ¹⁴ Yesu achyé nepém eni befére bhese ndũ betəñá bebú menkem ne ndu beso bati ywese. Akũ nə, be sémbák bəbhi yímbəñ, nə chi bo abhen bábhəñə beyá ekwak

bekũ chi berítí menyĩñ.

¹⁵ Təñ ye bo menyĩñ ebhen. Fíe bhó nti ne ghatí bhə bekwéné bhap. Kũ menyĩñ ebhen ne betəñ ebhen Mandem áchyé wə menkem. Őké rə yé mmu ámbýák wə.

3

Epiñi mmu Mandem

¹ Táyτος, ghatí bakoñə Yesu be mámbəñ neseptimuet nta bo bati etək ne bo abhen bábhəñə betəñ amfay yap. Báké təñ netañánti ne bé émbák wikirik nta yap békũ betik ne nti nemət. ² Ghatí bhó be mmu áké rem ndak abúabũ ěti nti, ne be máncəkó sayri ne bati, mámbak ndu kpak ne bati. Eri mámbəñ neseptimuet besí bo mankem. ³ Ghatí bhó enyu yó mbənyune ndũ mpok ane áfúéré ansem, bese babəñ séchí nyaka amík némé némé ndũ baraka Mandem. Sétəñ nyaka ntí. Ne bo bárwə nyaka bhese sénkũ nəkə bebú. Sébhák ndũ kesémé menyĩñ ebhen mmuet eyese éñwaka bé sénkũ. Sékaysi nyaka be menyĩñ ebhə béchyè bhese mañák. Sékũ nyaka bebú ne sébhəñ mpap amík. Bo bápəp nyaka bhese, besé nkwo sémpap nəkə bati. ⁴ Ke Mandem Mpeme ywese átəñ nəkə bhesé berĩnti ebhi ne ekəñ eyi, ⁵ apeme bhese. Epú nyaka chí be sékũ berítí menyĩñ, chi ěti ntínso eni. Apémé bhesé ndu ákú Efəñə Bedyere yi áféré bhesé bebú anti, akũ sérəp chí bo bakə abhen bábhəñə nepém nekə. ⁶ Mandem ane,

aperé chyε mmu enyιη, áchyε kerə mbək ansem, achyε beσε Εφόνό Bedyερε tontó befuet ntá Móywi, Yesu Kristo Mpeme ywesé,⁷ be ankə sembak chak besí Mandem έti berĩndu ebhi. Akə nə bé sembak bəbhi, sémbáká nti be chəη sembəη nepém enen nebhiiki bhəη ngwenti.

⁸ Menyιη ebhen ngátí né wə béchí tetep. Nchi yaη ye be óngátí bo abhen mánoko Mandem menyιη ebhen sayri be mámfyé ntí békə beri. Menyιη ebhen béri tontó ne békwak yéntiki mmu. ⁹ Ke əbhiki bhəη békem kefě ne bo έti menyιη ebhén bébhiki bhəη ntí ne nnet, ne έti manyén bachĩmbi. Ké tán ne bho έti bebhé ebhen Mandem áchyε nyaka Moses. Bekə menyιη ebhə apú kwak yě mmu, ne bébep tontó. ¹⁰ Ghatí mmu ane átwə ne ákóré ándó barak ákóré., Mbák óngátí yí ndəη amət, ndəη épáy, abhiiki ghók, feré nti ne yi. ¹¹ Orĩjí be nkaysi enyũ mmu wu apú chak. Akə bebú mpóknekem ne bebú ebhi bétəη bé bekwéné béchí ne yi.

Βεγəηό ngwenti ne bakak

¹² Mětə wə mmu awu. Mbák épú Atémas, chəη émbak Tíkíkəs. Neghó ane óghó mmu wap, óké nók bétwə ayak ndu betemeri me etək Nikópolis. Aré kě məbhák mpok manyiep áyá ne mbəη ákwen tontó. ¹³ Mpok Sénas ntaηά manyé ne Apólos báté bérəη nekə, kə yéntiki enyιη béghə bé enyιη ebhiiki chep bó ndũ nekə enap. ¹⁴ Bə bhesε

chi bə Mandem ne bábhəη béfyε ntí ndu bekə beri, bé éké be bhə mmuet békwak bo abhen epap épú. Báké bhák mbə mmu ane apú kə beri ndũ nepém eni.

¹⁵ Bo abhen báchi fá ne me bátó wə bakak. Kaká bə nkwó abhen bákəη bhesé ne manoko enyumət mbə beσε. Mandem ántəη bé berĩndu.

Ekáti Pōl ntá Filemōn

Bakak

¹ Με Pōl, mŭkenōŋ ěti Yesu Kristo ke nchí siŋ ekáti ene. Nchí fá ne mómayese Tímōti. Filemōn, nchí siŋ ntá ye ane ekōŋ, ne nti nkubetik ywese.

² Kaká mōmáyese Afia, ne Akipōs, nti ntemé nenu Yesu mbō bhese, ne ónkaka bōnkwō abhen báchēm nōkō eket eye ndu menikmuet ntá Mandem.

³ Mandem Etayese ne Yesu Kristo Acha mántōŋ be berĩndu mánychye be kpák.

Pōl akàka Mandem ne ànikmuet ěti Filemōn

⁴ Filemōn, yěntiki mpok ane mēnikmuet nchí kaka Mandem ěti ye, ⁵ mbōnyune nchí ghok ěti ekōŋ ene óbhōŋó ne bo Mandem, ne enyu óbhōŋó neka ne Yesu Acha. ⁶ Ne nchí nikmuet ntá Mandem be ónchēm mmuet ne batĩ bōnkwō óndók nókó chi ambi, ne be eyō énkwak wō óndĩŋí berítí menyiy menkem ebhen Mandem áchyè bhese ndu sebhare mmuet ne Kristo. ⁷ Manó, enyu ené óbhōŋó ekōŋ ne batĩ bōnkwō échyè me beyă maŋák ne nepoptĩntí tontó mbōnyune ókú batĩ bo Mandem mankem atan amem.

Pōl ànikmuet ntá Filemōn ěti Onésimōs

⁸ Ndu mbáré mmuet ne Kristo, nchí kway beghati wō ónkū enyiy ene óbhōŋó bekū.

⁹ Yě nō, ěti ekōŋ, me Pōl, mmŭ nsensi ne mŭkenōŋ néne ěti Yesu Kristo, nchí nik wō chi mmuet. ¹⁰ Nchí nikmuet ntá ye ěti mówa Onésimōs mmu ndóbhé etayi fá amem ekerékenōŋ. ¹¹ Ndŭ mpok ane áfáéré ansem, apú nyaka yěnyiy ntá ye, ke néne achí mmu ane ákway bekwak wō, ne ákwáy bekwak me nkwō.

¹² Nchí to yi ampētsem ntá ye, ne echi mbō be nti ena ke mětō nō ntá ye. ¹³ Mbú nkōŋ be yi andōp fá ánkwáká nókó me ndŭ kenōŋ ekéne nchí are ěti Mbok Ndĩndí. Mbū yi arōp fá bekwak me ndŭ ntí ywe. * ¹⁴ Ke mbíkí yan

bekū yěnyiy ene óbhíkí chye me betan be nkū. Eri bé beri ebhen ókà mémfú chi wōmbōŋ anti, kebhak be mējire wō jire.

¹⁵ Ngufú, éfakárí nyaka be Onésimōs ándó wō ndu mómbiŋí mpok chi be ámpētsem ntá ye ndu nté ane yi ákway bebhak ne wō mpoknkem. ¹⁶ Yi apēt apu chi ndiere nsem. Acha nsem néne. Arōp chi nti manó ane ókwáy bekōŋ. Nkōŋ yi tontó, ke óbhōŋ mbōŋ bekōŋ yi encha enyu ene nkōŋó yi. Achí nsem aywe, apēt abhak nti manó ntá ye ndu ábháré mmuet ne Yesu Acha mbō wō.

¹⁷ Ndu echi nō, mbák osōt me mbō nti nkubetik Kristo, yi ánāŋ ántwó awu, syepti yi ne maŋák nkúbhé mbō enyu ósyepti nōkō me. ¹⁸ Yě ákú wō chi enyiy, yě ákēm wō chi barem, fyé mó ndŭ

* **1:13** Onésimōs chi “Menwōp” ndŭ eyōŋó Grik.

nnyén ena. ¹⁹ Membõñ Põl ke nchí sijn enyij ene ne awó wa bé chõñ ríkwõ yěntiki barem amen. Onésimõs ákè m wõ. Ne mbíkí yan berem be ðkè m me barem nkwõ, ne baremé mõ chi nepém nekõ ene. ²⁰ Manó, kɛ enyij ene ntá ya ndu nnyén Yesu Acha. Kɛ mbõ ntí mmũ Kristo be ntí némpóp me amem.

²¹ Ndu nchí sijn ekáti-ne, mbíkí bhõñ becháy ne wõ mbõnyune ndíjé be chõñ ònkɛ enyij ene méyàn wõ ònkɛ, ne ònkɛ mbõñ encha enyu ene méyàn. ²² Mpet nchí yan be óngoko móket ombure ntá ya. Nnókó bé chõñ Mandem angók nenikímuet eneka, ankɛ rítwõ awu.

Ngwenti bakak

²³ Epáfras, ntí mükẽnõñ ẽti Yesu Kristo ătò wõ bakak. ²⁴ Mák ne Arístakõs ne Demas ne Lukas, batí bakũ betik Mandem, bátò bhe bakak nkwó. ²⁵ Berĩndu Yesu Kristo Acha mémbak ne bhe.

Ekáti Pǎl ntá Bo Hibru

*Yesu achá baremé kepǎnti
abhén nku nsí*

¹ Ndü mpok ane áfúéré ansem, Mandem áfúet nyaka ntá baremé kepǎnti bhi ndu berem kepi ntá bachĩmbi bhese. Akú nǎ ndǎn ne ndǎn ne ndü beyǎ babhi. ² Ke ndü manywǎp ane echǎn, ané achí kekwoť ne ngwenti mmik, afúet chi ntá Mǎywi ke ǎrǎm kepi ntá yese. Yí ke Mandem ákú bé ámbák mmu ane menyin menkem bébhǎnǎ bebhak ebhi. Ne afúet chí ntá yí ke ághoko yǎntiki enyin. ³ Yí amúet ké keném Mandem kǎťǎn kponoroñ ne enyü mmu Mandem achi, nkúbhé enyu mmu wu ke yí achi. Eyǎn eyi ebhǎn betan ne yǎ ke yí ásǎť bekem mmik nkem. Mpok yí ǎnǎnǎ beku enyin ene ékú Mandem amfoñori bebú bho be mámbák pépép besí bhi, akó amfay achǎkǎ ebhǎ awǎnem Mandem mmu ábhǎnǎ betan menkem.

*Mmǎ Mandem abhǎn betan
menkem*

⁴ Ndu echi nǎ, Mandem akú bé Mǎywi ǎnchǎ bǎángel nkúbhé mbǎ enyü nnyén enen yí áchyé yí necha enen bǎángel. ⁵ Yǎ ángel apú ane Mandem ághátí yí be, “Wǎ, ǎchí Mǎwa, ne echǎn nchí rem be ndǎp Etaye.” Ne yǎ chí béré m be, “Chǎn mbak Etayi ne ómbak Mǎwa”, abhíkí rem ntá bǎángel. ⁶ Ne yǎ

chí mpok Mandem átó Mmǎ mbi ywi fá amik, arem chí bé bǎángel abhi mankem mánychyé Mǎywi kenókó. ⁷ Eti bǎángel, yí ǎrǎm bé ákú bǎ mambak mbǎ mbúép, ákú bǎ betok abhi mámbák mbǎ bǎríngo. ⁸ Ke ntá Mǎywi arem chi be, “E Mandem, kefo eke kébhíkí bhǎn ngwenti. Mpok ókǎm bǎbhe, ókú nǎ enyu ene echi chak. ⁹ ǎkǎn menyin ebhén bechí chak ne ǎpap epin ene bo papu bhúere bebhé. Me Mandem ywe nku ye wǎ ómbǎn manǎk mbǎnyune nchyé wǎ kenókó ekén kéchǎ ekem mamúere bhe mankem.” ¹⁰ Mandem apet arem ntá Mǎywi be, “Wǎ, Acha, ke óghókó mmik ndü nebhǎnet. Ne yǎntiki enyin ene echi amfay, chí awǎbetik aywe. ¹¹ Menyin ebhen menkem béfúere fúet, ke wǎ ǎbhíkí bhǎn ngwenti. Chǎn bó menkem ménkǎk mendǎp mbǎ besi nden. ¹² Chǎn ómpet bhǎ ómfere mbǎ besi nden ebhen mmu áwúpsi, ke wǎ ǎchí enyumǎť mpoknkem, ne nepém ene nebhíkí bhǎn ngwenti.”

¹³ Ke ntiki ángel Mandem ǎnǎn ághátí yí be, “Chǎkó fá ebhǎ awǎnem awa krate nku bǎmpap abhe mándǎp mbǎ enǎk ene ónyǎnǎ bekak are?” ¹⁴ Pú bó mankem bachi chí befǎnǎ ebhen békú betik ebhi ne Mandem átó bhǎ be mankwak bǎ abhen yí ábhǎnǎ beremeť

2

Bo báké rǎ mbi nepém

máném ebhi

¹ Ndu echi yě nɔ, sébhəŋ besɔt mpok sémbəre menyiŋ ebhen sənánj séghókó be séké rɔ bhɔ senem ebhi. ² Těndu menyiŋ ebhen bɔángel bareme bechi nyaka tetep, ne yě agha ane abhiki bhəere bhɔ ne mmu ane átəŋ ntí, abhɔŋ nyaka ntəmsi ane ákwáy ne yi, ³ ná sékwáy bebəe ntəmsi ane átwɔ mbák sémbyak erémé nepeme ane Mandem áyən bépémé bhese? Mbəŋ Yesu Acha ke áyámbi berem kponɔɔŋ ěti nepeme ane Mandem ápəme bho, ke bo abhen bágghókó bákə bese sendiŋi be echi tetep. ⁴ Mandem are tɔŋ beriŋ, ankə nɔkɔ menyiŋi maknkay menyu ne menyu ndu betəŋ nkwɔ bé bechí tetep. Are fəét nkwɔ ndú akap ane Ɛfónó Bedyere áchyè bho, békónɔ nkaysi yi.

Yesu ke atəŋ bese mbi nepém

⁵ Puyě ntá bɔángel ke Mandem áchyé betəŋ amfay mmik ane sérəm né be átwɔ ansem. ⁶ Básiŋ nebhuérəfu amem Ekáti Mandem be, “Mandem Acha, nkwanwan chí agha ane óre kaysi yi? Mmu ane áfú ntá Mandem chí agha ane óre fyə ntí ne yi? ⁷ Ndú mómbinji mpok, ɔsépti yi be bɔángel máncha yi. Ɔkə ye yí ámbəŋ keném ne kenókó mbɔ mfɔ. ⁸ Ɔchyé yi betəŋ amfay yěntiki enyiŋ.”

Berem be báchye yi betəŋ amfay yěntiki enyiŋ étəŋ be yěnyiŋ ébhíki rɔp ene epu antené-yi. Ke sébhíki re ghɔ

be yěntiki enyiŋ echi antené-yi. ⁹ Ke séghɔ Yesu mmu bákə bɔángel máncha yi ndú mómbinji mpok. Báchyé yi keném ne kenókó mbɔ mfɔ ěti esəŋɔri nɛwú. Chi ěti berindu Mandem ke yi ágú ěti bo mankem. ¹⁰ Mandem ke ághókó yěntiki enyiŋ ne yěntiki enyiŋ echi ntá yi. Ndu áyən nyaka be beyă bho mámbónj mbi bebhak bəbhi ne mámbəŋ keném, eri nyaka be yi mmu ánéné bhɔ mbí wu ámfəét ndú esəŋɔri be ankway ndú yěntiki mbi mbɔ mmú ane ákə bɔ mámbəŋ nepém. ¹¹ Yesu mmu ákə bɔ mambák pépép besí Mandem abhəŋ chí amɔt ne bo abhen yi ákə be mambák pépép. Ɛti yɔ, yi ábhíki bhəŋ ntíanwɔp ndu bebhini bɔ be, “Bɔma.” ¹² Yi arem ntá Mandem be, “Chəŋ ndem ěti ye ntá bəmaya mpok bəbhe báchémé ndú nebhuət amɔt, nte besí bhap nchyé wɔ bakak.” ¹³ Apet arem be, “Chəŋ nsiki nti ne Mandem.” Ne be, “Ghó mé né, ne bə abhen Mandem achye me.”

¹⁴ Těndu bə abhen yi areme nɔ ěti yap báchí bakwanwan, mbəŋ Yesu ayíbhiri nyaka arɔp nkwa. Akə nó bé ámfəét ndú nɛwú anchəŋti betəŋ ebhen mmú ane ábhónó betəŋá nɛwú, nɔ chi Satan. ¹⁵ Enyu eyɔ ke yi ákway nyaka beferə bho ndú becháy nɛwú. Báchí nyaka basem ndú becháy ebhɔ ndú nepém enap nenkem. ¹⁶ Sérini be atwɔ nyaka bekwak chí bebhárəbhɔ Abraham, puyě bɔángel. ¹⁷ Abhəŋ ye berɔp

nyaka mbɔ bhese bakwānwan ndu yēntiki mbi, bé ámbák mūngo bachiákap ane ábhàre bariēp ami besí Mandem ndu betik ebhi ne be ánkway bechye akap ēti bebá bō mankem. ¹⁸ Tēndu yimbōn ánánj ábhónj nyaka esōjōri ne mamō, abhōn mbi bekwak abhen mamō átwō ntá yap.

3

Yesu acha Moses

¹ Bōma, be bho báchi nyánj, mmu ane achi am-fay abhínj be be mámbak bōbhi. Kaysí ye ka mmu ane Yesu achi. Yi ke Mandem átó mbɔ mūngo bachiákap ane menyin ēbhen sénókó, mbōnyu séghāti bho kponōroŋ. ² Abhàre nyaka bariēp ami besí Mandem mmu áyábhé yi be ambak mūngo bachiákap ne mūnto nkúbhé mbōnyu Moses nkwo achi nyaka mmu ane ábhàre bariēp ndū betik ebhi amem ekere Mandem. ³ Yesu ke Mandem ásóré be abhōn bebhōn kenókó ancha Moses, nkúbhé mbɔ enyū mmu ane áte eket ábhōn kenókó acha eket ene yi ate. ⁴ Mmu ke áte yēntiki eket, ke Mandem ke ághókó menyin menkem. ⁵ Moses achí nyaka mmū tetep ndu betik ebhi mbɔ mūbetok amem ekere Mandem. Betik ebhi béte ndū menyin ebhen Mandem ábhónj nyaka beku bo mándinj ansempok. ⁶ Ke mbák chi Kristo, ákem eket Etayi ne nti nemōt mbɔ Mōywi. Ne bese bō Mandem séchí bo eket eyi enkem mbák sénté

kpirí ndu menyin ebhen sésíkí nti ne sébháka nti are ne sédèp awō anti be chōn sémbōn bō.

Bō Mandem ne nneywēmuet enen yi áchye

⁷ Bábhōn ye beghok enyin ene Efónó Bedyere árem mbɔ enyū echí amem Ekáti Mandem be, “Echōn, mbák māngok Eyōn eyi, ⁸ báké gwōt bati amem mbōnyu bachiambi bhēka bágwóré nyaka bati yap ne Mandem mpok bágħap amem baso. Bátānti ne me ne, mamō me. ⁹ Mámó me amem baso enyu eyō, ne bágħó menyin ebhen nká néntí enap ndū mamié besa bepay. ¹⁰ Eti yō nti nébé me ne mkpáká bobhō, ndem be, ‘Batí yap ápōkō bhō ebhi mpoknkem, ne bábħíkí rinj mbi wa.’ ¹¹ Njiki ndū bebēnti be, ‘Bápú kway bechwe ndū neywēmuet ena wáwák.’”

¹² Bōma, sōt ka mpok be ndū nkwo yweka, yē mmu áké bhak ane ábhónj ebéptí nti, ne akēka bésíkí nti ne Mandem, ényu ené yi arō mbi Mandem mmu achí nepém. ¹³ Semtí nókó ka bati yēntiki nywōp be bebá beke rwō mmū yweka ántānti ne Mandem. Kē ka nō, yēntiki mpok, ené nywōp néchák nébhūēt enén bábħinj be, “Echōn.” ¹⁴ Sébhōn ákóré ndū enyin ene Yesu Kristo ákú nta yese mbák séndók ambi bete kpirí ndū nesikínti enen sébhónj nyaka ne yi ndū nebħōnet. Sébhōn beku nō te ndū ngwenti. ¹⁵ Báké ghōkōntik enyin ene

bárémé nyaka be, “Echōj, mbák māngok Eyōj eyi báké gwōt bati amem mbō enyū bachĩmbi bhēka bátān nyaka ntí ne Mandem.”¹⁶ Bō agha bāghókó nyaka Eyōj Mandem yě nō, bátān nti? Pú bo Moses abhen yi áfú nyaka etak Ijip ne bhō? ¹⁷ Bō agha bákú nyaka Mandem ambe nti ndū mamié bēsa bēpay? Pú bo abhen bákú bebú, ne bágú amem baso? ¹⁸ Ne mpok Mandem áyíkí arem be, “Bápú kway bechwe ndū neywēm̄met ena wáwák”, ntiki bho yi árémé nyaka nō ěti yap? Pú bō abhen bápú ghok nyaka yi? ¹⁹ Ségħō ye be bápú kway nyaka bechwe ndū neywēm̄met Mandem mbōnyune bábhíkí noko nyaka yi.

4

¹ Bariēp amen Mandem afyé tesáy be chōj bōbhi mānchwe ndū neywēm̄met eni abh̄ét. Sebhōj ye besōt mpok be yě mmu yweka akē bhak ane bárem ěti yi be abh̄iki kway mmu ane achwe ndū neywēm̄met enō. ² Ségħok nkwo Mbok Ndíndí nkúbhé mbō enyū bo abhen tentep bāghókó nyaka. Ke enyij ene bō bāghōk éke kwak bhō mbōnyune bati yap apu nyaka are. ³ Ndiere bese bho sénókó ke séchwē ndū neywēm̄met enō, puyě bō abhen bábhíkí noko. Ke Mandem árēm nyaka ěti yap be, “Njíkí ndū

bebēnti ebha be, ‘Bápú kway bechwe ndū neywēm̄met ena wáwák.’” Mandem arem nō yēndu ánāj ánājá nyaka beghoko neb̄h̄met neywēm̄met enō ne yēntiki enyij ene yi ati bekū te mpok ane yi ághókó mmik. ⁴ Sérinj be ech̄i enyu eyō mbōnyune, ndū neb̄h̄érefu amem Ekáti Mandem, bárem ěti nywōp enen nejwi tándrámōt be, “Mandem anaŋa nōkō bekū yēntiki enyij ene yi abhōj nyaka bekū, aywe mm̄ét ndū nywōp enen nejwi tándrámōt.” ⁵ Ndū neb̄h̄met achak amem ekáti eyi, Mandem apēt ārem nyaka be, “Bó bápú kway bechwe ndū neywēm̄met ena wáwák.” ⁶ Mbi ane bāchwē ndū neywēm̄met Mandem abh̄ét ye fúú. Ke bo abhen baghoko Mbok Ndíndí mpok eyō bábhíkí chwe are ěti netaŋánti enap. ⁷ ěti yō, Mandem afyé mpok achak ane bábhinj be, “Echōj”. Debhít ke ákú sérinj nō mbōnyune Mandem af̄et nyaka ntá yi tentep arem menyij ebhen mánān bārémé be yi arem be, “Echōj, mpok bāghoko eyōj eyi, báké gwōt nti.” *

⁸ Mbō bo abhen Jóshua ásóré achwe etak Kánān ne bhō bábhōj nyaka neywēm̄met tetep, mbū Mandem abh̄íkí pere rem ěti mpok neywēm̄met achak. ⁹ Eyō étōj ye be nywōbhé neywēm̄met nechak neb̄h̄met ambi ntá bo Mandem.

* **4:7** Bégwōt nti ndū ndōj ane, chi ménisi bekū enyij ene Mandem árēm ndū Eyōj Eyi.

10 Yě agha ane áchwe ndu neywěm̄met Mandem, äywěm̄met ndü betik ebhi mbō enyu Mandem ábhōñ nyaka neywěm̄met mpok ánáná beghoko mmik. 11 Sénú ye bechwe ndü neywěm̄met enō be enyũ netan̄a nti bo Israel néké k̄a yě mmu ywese ankwen.

12 Diní ká be Eyōñ Mandem echi nepém̄ ne ebhōñ betan̄. Ech̄ap echa yěntiki akparenja nsem epay. Echwè te ndü nebh̄uet ane nepém̄ nkwa néchem̄ ne efónó eyi. Echwè mmu anti éntōñ menyin̄ ebhen yi átí bek̄a. 13 Yěnyin̄ épú bhésé bhésé besí Mandem. Yěntiki enyin̄ ene yi aghoko echi kpon̄oron̄ besí bhi. Ntá yi ke yěntiki mmu ywese ábhōñó berem̄ ntí ane yi ákú yěntiki enyin̄ ene yi ákú.

Yesu ke achi m̄ngo bachiákap ywese

14 Séghō be sebhōñ m̄ngo bachiákap ane ákó áchí amfay ne Mandem. Yi chí Yesu, Mmō Mandem. Séndók ye ambi bekem̄ sayri menyin̄ ebhen sénókó ěti yi. 15 M̄ngo bachiákap ywese chi mmu ane ághō bhese ntínso ndu menyin̄ ebhen bébè bhese mm̄met mbōnyune yimbōñ abhōñ nyaka mamō menyu ne menyu, Yě nō, ake k̄a bebá. 16 Séndók ye kek̄wot kebhōñ becháy ntá Mandem mmu achi ndü enókó kefō eyi. Achí Mandem berĩndu ne chōñ angó bhese ntínso, antōñ bhese berĩndu ebhi ndu

bekwak bhese ndü mpok ane séchébhé enyin̄.

5

1 Bo báyp̄ yěntiki m̄ngo bachiákap ndü nkwo wap, mámbare, yi ank̄a nōkō betik Mandem ndü ntí wap. Yi ke ásòt ye akap ane bho ne akabhénya nkwo ánychè nōkō ntá Mandem ěti bebá bho.

2 Arin̄í ndu ákēm̄ sayri bo abhen bábhiki rin̄i yěnyin̄ ne abhen babhōñó bekwéné tēndu yimbōñ ábhōñó nkwo beyā bekwene besí Mandem.

3 Abhōñ ye bechye nōkō akap ěti bebá ebhi yimbōñ, nkúbhé mbō enyu áchyè akap ěti bebá bo abhen yi áté ndü ntí wap.

4 Yě mmu ápú chye mm̄met kenókó andem̄ be yi ákway bebhak m̄ngo bachiákap. Mandem ke áyap mmu, ank̄a yí ambak m̄ngo bachiákap nkúbhé mbō enyu ákú nyaka ne Arōn.

5 Nkúbhé enyũ yō ke echi ne Kristo. Puyě yimbōñ ke áyónó nyaka mm̄met bé ámbák m̄ngo bachiákap ambōñ kenókó nchiakap. Mandem ke ábhin̄í yi, arem̄ be, “Wō, òchí Mōwa, ne echōñ nchí rem̄ be ndap̄ chi Etaye”. 6 Apet árēm̄ nebh̄uet achak be, “Chōñ ómbak nchiakap mpoknkem̄ mbō enyu bárémé nyaka ěti Melkisedek.”

7 Mpok Yesu achi fá amik, arin̄í nyaka be Mandem abhōñ betan̄ bek̄a newú nemf̄met yi ansem. Anikm̄met ne nti nenkem̄ kpát eyōñ eyi ere ko amfay, babhese ansep̄ nōkō. Mandem aghok

nenikímæet eni mbənyune asépti nyaka mmæet, anchye nəkə Mandem kenókó. ⁸ Yí achi nyaka Mmə Mandem tetep, yě nə, aghók beghok Mandem ndü besəjəri ebhen yi ághò. ⁹ Mandem ánáná nókó bekə yi ankway ndü yěntiki mbi, ayibhiri arəp mmu ane áchyè nepém enen nebhíki bhəj ngwenti ntá yěntiki mmu ane ághók yi. ¹⁰ Mandem afyé yi ambak enyü mŭngo bachiákap ane Melkísedek achi nyaka.

Sot ká mpok be yě mmu áké rə mbi Mandem

¹¹ Mbəj beyá menyij bechak ebhen nchí kway berem éti Yesu mŭngo bachiákap ywese. Ke chi menyij ebhen bébè mmæet bekə be mánjwimem tēndu bāróbhé chi bo abhen bapu kem enyij ayak. ¹² Yēndu bāchi bo abhen bābhónj bebhak batəj Eyəj Mandem néne, nté yeka átəj be bābhæet chi bo abhen mmu ábhónj betəj menyijí mbi ebhen mmu ábhónj beghók éti Eyəj Mandem. Bāchí mbə māmbo abhen bābhæet menyü chi nébhi. Bápú mbə bə abhen bákway menyie nenyíé mbəj. ¹³ Mmu ane ányü chi ami, ábhíki bhəj eka ndu berij enyij ene echi chak besí Mandem mbənyune achí mmó. ¹⁴ Nenyíé mbəj nechí chi ntá baseansi. Bó ke mánánj bāghókósi mmæet ne bārij ewupsi ene echi ndü enyij ene erí ne ené ébhébhé.

6

¹ Séndó ye beyijí nəkə chi ndiere menyijí mbi éti Yesu Kristo, séndók ambi ndu bechak be sénséné ndü nejwimem enese. Sébhíki pere bhəj besət mpok berem éti menyij ebhen békémé neka enese mbə ebhen bérəm be mmu abhəj betiknsem ndü bebú ebhi, andə bekə bebépti menyij ebhen bétwə yi chi ne newú, ne be mmu abhəj beka ne Mandem. ² Ne be bābhəj besət mpok berem éti nejwiti, ne éti epij ménýána bho amó anti, ne enyü mbúré Mandem ákə bawú mámpétnsem ndü nepém, ne éti netán ane mbúré bátəj bo mámkpət manyé yap ndəj amət ndak amay. ³ Sébhíki bhəj bétijí ndü menyij ebhə. Chəj séndók chi ambi mbák échí enyij ene Mandem áyan. ⁴ Sébhəj berijí be bápú kway bekə mmu ane arə mbi Mandem be ámpet antiknsem ndü bebú bhi. Nchí rem éti enyü mmu ane mánánj bákú amík ánéné yi, aghó akap ane Mandem áchyè bə bhi, ne Efónj Bedyere abhak ne yi nkwo. ⁵ Ndü nepém eni, anánj aghə nkwo beri ebhen béfù ndu Eyəj Mandem, aghó betəj ebhen bébhək chəj ndü nejókó mpok enen nétwə ansem. ⁶ Mbák mmu wu ántán ntí ne Kristo, bápú kway bekə yi ampét antiknsem ndü bebú ebhi, tēndu yi achi mbə mmu ane apét ágò Mmə Mandem ndü ekotákátí, anchye nəkə yi ntíanwóp besí bho, ene eyə étwə yi chi ne ménémé.

7 Mandem äyet mmik ane anyu manyiep amen akwèn are, ankũ nenyié néngó, nenchye mbwõt ntá mmu ane akwánjá yó. 8 Ke mbák mmik ägò chi bõmenøk ne tákò nsense, nõ yó abhíkí rí, ärop chi mmik ane báchõnti chõnti, ne ndu ngwenti, mánsõn yó sõn.

9 Abhen ekõn, yëndu mérèm nõ ne bhe, mbõn nti ne bhe bé bákũ chi berítí menyin ebhen békò ndõn amõt ne nepeme ane Mandem ápème bhe. 10 Mandem achi chak mpoknkem ne apu kway beghøkantik betik ebheka ne ekõn ene bätõjó yi ndũ bákwa k batí bõnkwa ne bärõn ambi beku nõ. 11 Ne séyàn be yëntiki mmu yweka ándók ambi betõn nkúbhé nti enõ te ndũ ngwenti, ne bápú nók chõn bebhõn menyin ebhen bãbhaka nti be chõn mãmbõn. 12 Mpú yan mãndõ abhõt ánkém be. Nchí yan chi be mãnkõõ erin ene bo abhen mánókó, ne bábhõn ekébhénti ne bágheka ndũ nté ane bábhõn menyin ebhen Mandem afyé bariiep bechye.

Bariiep Mandem apú kwèn

13 Mpok Mandem afyé Abraham bariiep, ayiki ndũ nnyén eni yimbõn, tëndu yẽ mmu apu ane acha yi be yi ánkway beyiki ndu nnyén mmu wu. 14 Ayiki arem be, “Mpú nók béyet wõ, ne chõn nchyé wõ beyä bebharébhõ.” 15 Abraham ánon ye ne ekébhénti kpát abhõn menyin

ebhen Mandem afyé bariiep bechye yi.

16 Nkwãnwãn äyiki chi ndũ nnyén mmu ane acha yi, ne mpok bo bákèm epáítí, mánán mányú nku, epáítí émay. 17 Enyin eyõ ke éká Mandem áyiki nyaka ndu bétõn bo abhen bariiep ami achi ntá yap kponõron be bó báká enyin ene yi ati beku. 18 Mandem akũ menyin ebhen bepau ndu béfyẽ bhese nti, bese bho sébwé sérõjó ntá yi be yi ampeme bhese. Menyin ebhõ bepau bepu wupsi mbõnyune yí apú kway besense. Afyé bese nti be seke rõ bebhaka nti menyin ebhen yi afyé bariiep bechye bhese. 19 Enyin ené sebhaka nti are ékèm bese erírí ndũ nepém enese mbõ enyũ ndo ákèm áchwí nebhet amat kpemm be nnyén néke pókó wu. Nebhakántí enese ne Yesu nékũ séfuét ekat séchwe te amem mókere kón, ndũ nebhet bediéré Mandem. 20 Yesu anán ayámbi arõn are ndũ ntí ayese mpok yi árbhé chi münti bachiákap ane mpoknkem mbõ enyũ bárémé nyaka èti Melkisedek.

7

*Menyin ebhen beyin
Melkisedek nchiakap Mandem*

1 Melkisedek-ne achi nyaka mfõ etøk Salèm ne nchiakap Mandem Acha. Abraham anu nyaka ne beyä bafõ awáy bhõ. Mpok yi áfú ebhinenu ápètnsem, Melkisedek atemerí yi, ayét yi. 2 Abraham akõre menyin menkem ebhen yi

áfú ebhñenu ne bhò ndu baru byo, achye yi ndu amot. Nnyén Melkisedek enò néte ndü “Mfò ane ákù menyin ebhen bechi chak.” Achí nkwo Mfò Salem, nò chi “Mfò ane áchye kpák.” * 3 Ekáti Mandem ébhíki rem yënyin éti etayi ne máyi ne nneréket ywi ne mpok ane bábhé yi. Ne nepém eni nébhíki bhò ngwenti. Achí nchiakap Mandem ngwenti ti mbò Mmò Mandem.

4 Ghó ká enyü nném mmu yi achi nyaka! Yëndu Abraham achi nyaka chi mbi ane bo Israel, akóre menyin ebhen yi áfú ebhñenu ne bhò ndü baru byo, achye yi ndu amot. 5 Mbòk bebhárébhò Lévi bachi bachiákap Mandem. Ebhé Moses éghàti bhò be mánsot ndü menyin amot ndü ane byo ntá yëntiki mmu Israel, yëndu bò ne bo Israel mankem bachi bebhárébhò Abraham, nò chi bõ nneréket amot. 6 Ke Melkisedek mmu ápú nyaka mbò mmü nneréket Lévi asot nyaka enyü akap wu nò Abraham áchye yi, ayét yi mmu Mandem afyé nyaka bariép ne yi. 7 Yëntiki mmu aríní be mmu ane áyet nti ke áchá mmu ane yi áyé. 8 Beyiní bachiákap abhen bachi bebhárébhò Lévi, bó mankem abhen básot akap ane ndu-amot ntá bhò, bágù mbò yëntiki mmu achak. Ke béyini Melkisedek, mmu ásóré nyaka nkwo akap wu, Ekáti Mandem étò bese be nepém

eni nebhiki bhò ngwenti. 9 Sékwáy mbò bérem be Lévi mmu bebhárébhò bhi básot enyü akap wu ntá bhò, achyé nyaka enyü akap wu ntá Melkisedek tëndu chi-mbi ywi Abraham áchye nyaka wu ntá Melkisedek. 10 Echi enyuyò mbònyune bábhíki re bhe nyaka Lévi mpok Melkisedek atemeri Abraham. Yé nò, Lévi ánán achí nyaka ndü manò Abraham.

11 Mpok Mandem ákù bachiákap abhen bebhárébhò Lévi manchye bebhé ebhen békwáy ne nkwo bachiákap abhò, mbò betik ebhap békway nyaka beku be bo mámbák chak mbò enyü Mandem áyàn, mbá ntí apu ane achi mbò Melkisedek, ne abhak kekúrí ne bachiákap abhen nneréket Aròn. 12 Mpok nneréket ane bachiákap áwúpsí, ewúpsí ebhak ndu ebhé nkwo. 13 Mmu ane bárèm menyin ebhen éti yi afu chí ndü nneréket ané achí kekúrí ne ané yé mmu abhíki re fu are, ne ané ákù betiki Mandem mbò nchiakap. 14 Echi kponorò be Acha ywese Yesu afu nyaka ndü nneréket Júda, ne Moses ábhíki rem yënyin éti nneréket wu mpok yi árèm enyin éti bachiákap.

Yesu achi nchiakap Mandem mbò Melkisedek achi nyaka

15 Enyin ene epet ékù sengo kponorò be ebhé éyíbhiri,

* 7:2 Hibru: Mélek chi “Mfò”, tsedek chi “chak”, Salem chi “Kpák”.

chi netwə ane nchiakap achak átwó mbə Melkisédek. ¹⁶ Achí nchiakap, puyě chi bekoŋo ebhé ene éřem ěti nneréket ane nchiakap ábhónó befu are, ke chi bekoŋo betan ebhen nepém eni enen yě mmu apu kway bechəŋti. ¹⁷ Echi mbə enyũ bárémé ěti Kristo be, “Wə, ɔchí nchiakap Mandem ngwenti ti mbə Melkisédek.” ¹⁸ Ndu berəŋ ambi, báro esí ebhé mbənyune ebhíkí pere bhəŋ nyaka betan, ékepere bhəŋ yěnyin beku ne bhese. ¹⁹ Nti achi be ebhé yə épú kway bekwak mmu ankway ndu yěntiki mbi besí Mandem. Néne, bátwó ne enyin echak ene echa bebhé. Yó ke sébháká nti aré ne éyá bhese kekwoť ne Mandem.

²⁰ Enyin echak ene séghò ěti nchiakap wu chi be Mandem anyu nyaka nku be Yesu ábhák nchiakap. Yě nchiakap achak apú, ane mányú nku ěti yi. ²¹ Ntá Yesu ke yi áyíkí mbə enyũ Ekáti Mandem éghàti besí be, “Eta Mandem ayiki, ne apú kway beyibhiri nkaysi yi. Ayíkí, arem be, ‘ɔchí nchiakap ngwenti ti.’”

²² Nku ane Mandem ányú ěti Yesu enyuyə áťòŋ be, mpok séghò Yesu, sérinji be yi achi sebhan esen Mandem achye ndu betəŋ be nku yə atée acha ane nsi.

²³ Ewupsi echak echi be, bachiákap abhen mbi baya nyaka ne ntí be báchí nyaka bo abhen newú nékán bə báké rəŋ ambi ne betik ebhap. ²⁴ Ke mbák chi Yesu, yi ārəŋ ambi beku betik ebhi mbə nchiakap

mpoknkem, mbənyune yi apu gu wáwák. ²⁵ Ndu echi nə, yi ákway bepepe yěntiki mmu ane áfuéré ntá yi atwə ntá Mandem ndəŋ amət ndak amay, těndu yi achi nepém mpoknkem ndu menikmæť ěti yap.

²⁶ Enyũ mŋngo bachiákap wu ke ákwáy ye bekwak bese, mbənyune yi achi nyánjá, abhíkí bhəŋ békwéné, abhíkí bhəŋ bakwap, achí kekúrí ne bō bebú, ne achí ndũ nebhuéré kenókó amfay. ²⁷ Nti apu ane yi ábhónó bechye akap yěntiki nywəp mbə yěntiki mŋngo bachiákap ane mbi. Yěntiki mmu wap áyambi nyaka anchye akap ěti ebhi bebú, ke andək ye ambi beku nə ěti bebú bo bachak. Yesu achyé akap ndəŋ amət ndak ámáy, mpok yi achye mmæť be mango ndu ekotákáti. ²⁸ Ebhé Moses ékà nyaka bo abhen bekwéné béchí ne bhə mámbák bō bagho bachiákap, ke Mandem anyu nku akə Móywi mmu ákwáy ndũ yěntiki mbi mpoknkem ámbák mŋngo bachiákap.

8

Yesu ke achi mŋngo bachiákap ane Nku Nko

¹ Mbəŋ ntí-ndak ane sérəm chi be sebhan enyũ mŋngo bachiákap ane áchókó ndũ nebhuéré kenókó ne Mandem mmu ábhónó betan menkem awu amfay. ² Mŋngo bachiákap wu ákà betik ebhi amem etem ene echi nyánjá, ené mbəŋ Mandem Acha áté, kebhak chi nkwaŋwan.

3 Báfyè yěntiki mǔngo bachiákap chi be anchye nõkõ akap ne akabhénya ntá Mandem. Ndu echi nõ, nchiakap ywese nkwo abhõj bėbhõj enyij ene yi áchye ntá Mandem mbõ akap. 4 Mbõ yi achi chi fá amik, mbũ ápú bhak nchiakap wáwák, tǔndu bachiákap bachak bachí fá amik abhen báchyè akap bekõjõ enyũ ené ebhé Moses érem. 5 Betik ebhap bechi mbõ ndikandi ane ákũ séndĩjĩ mbõj enyij ene éfákari amem etem ene amfay. Sérĩjĩ be echi nõ mbõnyune mpok Moses ábhõj nyaka bete étam akap, Mandem aghati yi be, “Obhõj begħõ be oté etem eyõ mbõ enyu ntõjõ wõ amfay njie.” 6 Ke néne, betik ebhen Kristo béchá ebhen bachiákap abhen Nku Nsí, nkúbhé mbõ enyũ nku ane áká Yesu ate nenti Mandem ne bho áchá ane nsí, mbõnyune akõ ne nku ane árí áchá. 7 Mbõ nku nsí yõ ákway nyaka bekwak bo mambak chak besí Mandem, mbũ ntí apu bebhõj nku achák. 8 Ke Mandem Acha aghõ nyaka be békwéné bechí ne bõbhi. Eti yõ, arem be, “Mpok átwò ane nchí nyu nku achák ne bo Israel, ne bõ Júda nkwo. 9 Nku ane apú bhak mbõ ane nsí nyaka nyu ne bachĩmbi bhap mpok nsóré bhó ne awó wa mféré etõk Ijip. Bábhíkĩ rõj nyaka ambĩ bekũ menyij ebhen nku nsí áyan bõ mankũ. Ékũ Acha arem be, ‘Ndu échí nõ, mbíkĩ

perẽ bhõj mpok ne bhõ. Mmẽ Mandem Acha ke nchí rem.’ 10 Né chi nku ane mǔnyú chõj ne bo Israel ndũ manywõp ane átwò. Mmẽ Acha nchí rem be chõj mfyé bebhé ebha bõ antí, nsij bhõ amem bati yap. Chõj mbak Mandem awap, ne bõ mámbak bõbha. 11 Yě mmu apu bhõj chõj betõj ntĩ, ne yě chi ntĩ manõ be, ‘Dĩjĩ Mandem’, mbõnyune bo mankem bárĩjĩ chõj me, bebho amũet ndéndeme bho begħaka amũet maném bho. 12 Ne chõj ngó bhõ ntĩnso, mfõjõrí bebũ bhap nkeperẽ tik bhó wawak.” 13 Nerem ane Mandem árem eti Nku Nkõ átõj be ane mbĩ abhíkĩ perẽ bhõj betõj ne enyij ene énájã éfũeré mpok, yõ keperẽ bhõj betõj, énememem.

9

Enyũ báchyè nyaka Mandem Kenókó amem Etam

1 Nku mbi ane Mandem ányú ne bo Israel abhõj nyaka bebhé ebhen bétõj enyũ bo babhõjõ bechye Mandem kenókó, ne etem ebhak fá amik ené bõ báchyè yi kenókó aré. 2 Etam eyõ ébhõj bõbket bapay. Ane mbĩ abhak Nebhũet Bediere, Aré ke enyij ene epõkõ berõjõ mkpak echi nyaka, ne bret Mandem. * 3 Nden akóré nyaka móket ane mbi ne ane ansem. Bábhĩjĩ nyaka móket wu be Nebhũet ane achi Nyánjã Achá. 4 Éfémé akap ene bághákó ne pú ebhak amem móket wu. Amfay éfémé eyõ

* 9:2 Esé berõjõ mkpak: enyij bete berõjõ mkpak are.

κε básòη nyaka enyĩñĩ eriep ene bábhĩñĩ be ínsens. Ekubhé Nku ébhak nkwo amem. Bákúti yò enkem ne pú. Móte ane mána achi amem abhak amem ekubhé yò. Ntém Arøn enen nétémé beyé nébhák nkwo amem. Bégbáká batay apay ane Mandem ásinĩ nyaka bebhé are ke áchye ntá Moses bebhak nkwo amem ekuep eyò. ⁵ Befónó bepay ebhen bágghókó mbo boángel bebhak amfay ekubhe yò. Bebhap ebhap ményábhe amfay nebhuet ane Mandem áfonori nyaka bebú bho are. Ke sépú kway berem yéntiki enyĩñĩ éti menyĩñĩ ebhen néne.

⁶ Mánáná nókó bebhuere yéntiki enyĩñĩ ndũ ayi nebhuet, bachiákap báre røη ndũ móket ane mbi, mpok ne mpok, ndũ beku ebhap betik. ⁷ Ke mũngo bachiákap aywinti ke áchwè amem móket ane achi Nyáná Acha ndøη amøt ndũ mmíé. Ne abhøη nyaka bechwe arē chi ne manøη amen yi áchyè éti bebú bhi ne bebú ebhen bo bákú kerĩñĩ be chi bebú. ⁸ Efónó Bedyere ásdøt menyĩñĩ ebhen betøη bese be mpoknkem ane móket ane mbi abhuet téé, mbi bechwe are apu bhak. ⁹ Ene chí erĩñĩ ené étøη bhese ndũ mkpáká mmik ane echøη be akap ne akabhénya ane báchyè Mandem apu kway beku nti mmu nénkwáy ndũ yéntiki mbi besí Mandem. ¹⁰ Besí menyĩñĩ ebhø menkem béyĩñĩ chí menyĩñĩ menyie ne ebhen menyu, ne menyũ menyĩñĩ

béchák ebhen bo básøt mánso mmuet be báke bhøη bakwap besí Mandem. Menyĩñĩ ebhø béyĩñĩ chí bebhé éti mmuet ne mémay mpok Mandem átwø ne enyu ekø.

¹¹ Kristo atwø mbø mũngo bachiákap ane ákú berítĩ menyĩñĩ ebhen bétwø mémfákári. Achwe amem ekeré Mandem ene ékwáy ndũ yéntiki mbi écha ebhen béchĩ nyaka fá amik. Puyé bo ke báté yò, ne épú ndũ mpáy menyĩñĩ ebhen fá amik. ¹² Achwe ndũ móket ane achi Nyáná Achá ndøη amøt, ndak ámáý. Puyé chí ne manøη mmén ne amen bømpøη ké yí achwe aré ne mø. Manøη mi yimbøη ké yí áchyé, ne ndũ ákú nø aku bhese aferé ndũ kesémé bebú mpoknkem. ¹³ Ndũ mpok ane áfueré ansem, básøt nyaka chí manøη mmén ne amen nném mpøη ne batwøp amen móngø mpøη ane básøñó, mámyakati amuet mmu ane apú pépép besí Mandem, be ambak ye pépép. ¹⁴ Mbák manøη nnya ákway nyaka beku mmu ambak pépép, ná ne manøη Kristo, yi mmu achye mmuet ane yényĩñĩ ébhiki nyøp ntá Mandem mbø akap ndũ betan Efónó mmu achi mpoknkem? Manøη ami abhøη bébhøη beyä betan ndu beku be bati yese ambak pépép, ne bé séképeré ku menyĩñĩ ebhen bétwø bhese ne newú. Akú nó bé séndøbhe tok chí Mandem mmu achi nepém.

¹⁵ Nechye ane yi áchyé mmuet mbø akap enyu eyò ke

ákú yi ate nenti Mandem ne nkwa ndú Nku Nkó ndu beka be bo abhen Mandem abhiji, mámbón beríti menyin ebhen yi afyé bariep bechye bho, tǝndu newú néfére bho ndú bebú ebhen Nku Nsi. ¹⁶ Ekáti newú-bésu echi mbó nku. Mbák séka enyin ene mmu ásiní arem enyú bábhónó bekore newú eni, bápú kway bekonjo yó kpate émbak kpononon be yi ánán ágú. ¹⁷ Ekáti newú mmu ébhon betan chi mpok yi ánán ágú, tǝndu épú bhon betan mpoknkem ane mmu ane ásiní ekáti yó achi nepém. Echi mbó nku. ¹⁸ Eti yó ké manon ábhónó nyaka beron amik ndu beka be esí nku embon betan. ¹⁹ Mpok Moses ánáná ághátí bho bebhé Mandem menkem, asot ntábhénok hysop, anep babyok mmén amen achi chu are. Asot manon mómpon ne amen mmén, achopti ne manyiep. Asot ye ntábhénok hysop wu, atap amem manon má, amyakati ndú ekáti bebhé ne ammet bo mankem. ²⁰ Ndu ákú nó, are rem be, “Manon amen ákem nku ane Mandem anyu ne bhe ne ághati bhe be mámbaré yó.” ²¹ Enyu émot ke Moses amyakati nyaka manon ndú etem ne ndú menyin menkem ebhen básot nyaka bechye Mandem kenókó ne bhó. ²² Diní ká be békónó bebhé Moses, babhón nyaka besot manon ndu beka beyá menyin mémbak pépép. Mbák manon abhiki ron amik, bápú fonori bebú bho.

Kristo achye mmuet mbó akap ndu bépókó bebú bho

²³ Eti eyó ke bábhónó nyaka beka menyin ebhen bechi fá amik ebhen béchi ndikandi menyini mbon ebhen bechi amfay be mémbak pépép enyu eyó. Ke ndu beka menyini mfay mémbak pépép bábhón nyaka besot chi manon amen acha manon nnya. ²⁴ Kristo abhiki ron ndú ekeré Mandem ene bágókó ne amó, ené échi ndikandi ekerakap ene mbon awu amfay. Achwe chi amem mbon etem ené amfay ne achi are néne besí Mandem, eti yese. ²⁵ Ne abhiki ron amfay ndu bechye mmuet mbó akap ndon ne ndon mbó enyú mungo bachiakap achwe nyaka ndú móket ane achi Nyáná Acha yéntiki mmie ne manon amen apu ami. ²⁶ Sayri sayri, mbó yi áron nyaka amfay ndon ne ndon ndu bechye akap, mbú yi abhon bebhon esonori te ndú ngwenti mmik. Ke abhesi ndon amot ndak amáy ndú ngwenti mpok achye mmuet mbó akap ane ápókó bebú bo. ²⁷ Ne nkúbhé mbó enyú Mandem áremé be mmu abhon bégu ndon amot, ne ánán ángú, andobhe non chi manyé, ²⁸ enyu eyó ke echi ye be Kristo achyé nepém eni mbó akap ndon amot ndu bépókó bebú bo mankem, ne chon ampét antwó, puyé ndu beferé bebú, ke ndu bepeme bo abhen bachi ne amik ambi mánon yi.

10

¹ BÉyíñi bebhé Moses, bechi mbɔ ndíkándi berítí menyiyi ebhen bebhəŋɔ bétwɔ, puyě mbəŋ menyiyi ebhə. Enyu esí ene érəm be mánchyé nókó akap ndəŋ ne ndəŋ yěntiki mmíé épú kway nyaka bekə bo abhen bátwɔ ntá Mandem ndu bechye yi kenókó mánkwáy besí bhi ndũ yěntiki mbi wáwák.

² Mbɔ akap wu ákù bo mambak pépép besí Mandem mbə bábhuət bechye wu? Mbə batí bho ápú pɛɛɛ tan bə ěti bebú bhap. ³ Ke akap ane báchye yěntiki mmíé, áchí nyaka chi enyiyi ene ékè bo mántik bebú bhap. ⁴ Echi enyu eyɔ mbənyune manəŋ mpəŋ ne manəŋ mmén ápú kway beferɛ mmu bebú anti wáwák.

⁵ ěti yɔ ke echi be mpok Kristo ábhónó nyaka bétwɔ fá amik, arem ntá Mandem be, “Ŋbhíkí pɛɛɛ yan be bo mánchyé akabhénya ne menyũ akap áchák. Ke ɔghókó chí mmuət nkŵá ɔchyé me bé nchyé wɔ akap ne yɔ.

⁶ Akabhé nya besəŋ bechye wɔ ápú chye wɔ maŋák. Yě chí akap ane bo báchye be ampəkɔ bebú ebhap apu chye wɔ maŋák.”

⁷ Ndem ye be, “Eta Mandem, ghó mé ne.

Ntwɔ bekə enyiyi ene wɔ óyàn menká nkúbhé mbə enyũ

basinjí ěti ya amem ekáti eyɛ.”

⁸ Kristo arem be,

“Ŋpú yan, mánchyé wɔ akabhénya ne akabhé mbwɔt,

ne yě chi enyũ akap achak, ne akabhénya ene básəŋ ango ne ɔpú bhəŋ maŋák ne akap ěti bebú.

Báchyè akap ané bekoŋo bebhé Moses.

Arem nɔ yěndu bo báchye nyaka akap chi bekoŋo bebhé Moses.”

⁹ Kristo árém nókó nɔ, apɛt arem be, “Eta Mandem, ghó mé né. Ntwɔ bekə enyiyi ene óyàn menká.” Kristo átəŋ ndũ nerem ane yi árémé nɔ be Mandem aféré esí akap, afyé ane akɔ. ¹⁰ Ne ěti Yesu Kristo ákú enyiyi ene Mandem áyàn nyaka be yi ankə, achye mmuət yi mbɔ akap ndəŋ amət ndak amay, séróp chi pépép besí Mandem.

¹¹ Ndũ nku nsí, yěntiki nchiakap áte nyaka ndũ betik, ndũ nebhuət ane báchye akap aré yěntiki nywəp, ndu béchye nkúbhé akap ane apu kway bepəkɔ bebú bho wáwák. ¹² Ke Kristo achye mmuət yi mbɔ akap ěti bebú bho ndəŋ amət ne akap wu ákwáy ndũ mpoknkem. Akó ye amfay achəkɔ amem móket ane achi Nyájá, ebhə awónem Mandem. ¹³ Aré, ánoŋ Mandem ankə bəmpap abhi mámbák mbɔ enək ene yi ányanə bekak are. ¹⁴ Nɔ ke echi be Kristo asət akap amət akə bo abhen Mandem ákú mambák abhi mánkwáy ndũ yěntiki mbi besí Mandem mpoknkem.

15 Ne Efónó Bedyere nkwo àtè ntísie be menyih ebhen bechi tetep. Ayámbi arem be, 16 Mandem Acha arem be, “Né chi nku nkò ane mbónjó menyu ne bóbha mpok ane manywop ayò áfueré. Chon mfyé bebhé bha amem bati yap, nsih bhò amem nkaysi yap.” 17 Apet arem be, “Mpú pere tik chon bebú ebhap ne bebéptí menyih ebhen bò bákù wáwák!” 18 Mánan mámfónjóri bebú bho, ntí apu pere bhak ane bò báchye akap.

Séndók kekwoť ne Mandem

19 Bóma, tǝndu manon Yesu áronjó amik ǝti yese, sékway ye berem be sébhon ngǝngan bechwe ndũ nebhuét ane achi Nyánjá. 20 Yesu ánánjá anene ekat, achye bhese mbĩ akò ane nepém bé sénkwáy béfuet aré sendok te amem. Ekati ene yi ánéné chi mmuet yi ane yi áchyé, ndu águ ǝti yese. 21 Ne tǝndu sébhon Nném Nchiakap ne yi ke ákémé ekeré Mandem, 22 séndók kekwoť ne Mandem ne bati ane tetep ne sénsikí nti enyu ene sepu pere makati yǝnyih. Sénku nò mbonyune Yesu anán amyakati manon ami ndũ bati yese ne áchí pépép, ne yo ápú pere tan bhese ndũ yǝnyih. Asó mmuet eyese nkwoť ne manyiep amen abhiki bhon bakwap. 23 Sénkém sayri nebhakánti enen sébhónjó ndũ menyih ebhen bétwò ambi ebhen sérém be sebhaka nti aré. Séké makati mbonyune Mandem mmu afyé bariep bechye bhese menyih ebhò ábhure

bari ep ami. 24 Sémfyé ntí béghò enyũ sékwáy menyikisi bati ane bati bǝnkwoť enyu ene bákway bebhon ekon ne bho ne mánkù nkò berítí menyih. 25 Séké fere ntí ndu bechem ne bati mbò enyũ mbok bo bábhónjó epih beku. Enyih sébhónjó beku chi be sémfyé nkò bati nti, sayri sayri, néne, ené nywop enen Yesu átwò nechi kekwoť.

26 Mbák sénchók batú, séndók ambi beku bebú, ené sénánj sérinjí tetep ane Mandem, séndinjí bé yǝ akap achak apu ane ákway bekatí bebú ebhese. 27 Mmu ane ákù nò, abhiki pere bhon yǝnyih echak ene yi ánon, ebhiki fuet chi menon ne becháy manyé ane átwò ambi ne ngó ané ádu gum gum gum ane ábhónjó mémén bompap Mandem. 28 Yǝ agha ane ábyak nyaka ebhé Moses ne bo bati apay, yǝ bati arat, mánte ntísie be akù nò tetep, báway yi kebhon ntínso ne yi. 29 Ná ne mmu ane ábyak Mmò Mandem? Bákaysi be ntiki ntémsí ane ábébhé áchá ákwáy ne yi? Enyũ mmu wu ášòt manon nku ane ákú yi ambak pépép besí Mandem mbò enyih ene epú nyánjá, ne árem ebúbù ǝti Efónó Bedyere mmu ákù berĩndu Mandem mémbak ne bóbhi. 30 Sérinjí mmu ane áréme be, “Me ke nchí Nkeme kémbé.” Apet arem be, “Chon Acha ántán bóbhi.” 31 Békwen amó Mandem mmu achi nepém chi enyih ene mmu ábhónjó bécháy.

32 Tik ka manywop ane

áfúéré ansem, mpok bákú amík ánéné bhe. Mpok yə, bāté kpirí ndū beyä besəñori ndū mänù ne bhə. ³³ Mpok achi nyaka ane básòkəti, manchye nəkə bhe nenyok besí bho. Mpok achak bäre té ansem bə abhen báchye bhə esəñori enyu yə. ³⁴ Bābhəñ nyaka ntínso ne bōkenəñ. Ne mpok báfəñə menyin ebheka, bākə ne manjək be mankə nə, ndū bārínjé be bābhəñ menyin ebhen becha ebhə, ne be bə bébhak mpoknkem.

³⁵ Bāké rə ye nesiki nti eneka. Nétwə ne beyä nsáy. ³⁶ Bābhəñ ye bete kpirí be mänkway bekoño nkaysi Mandem, māmboñ menyin ebhen yí afyé bariəp bechye be. ³⁷ Mandem arem be, “Mandú mpok, mmu ane ábhónó bétwə, átwə, ne apú chəñti mpok. ³⁸ Ke mmū wa ane achi chak ábhak chəñ nepém ndu ábhónó neka ne me. Ke mbák ánjá mmuet ansem, mpú bhəñ manjək ne yi. ³⁹ Ke mbák chi bese, sépú bo abhen báya mmuet ansem mangu manem. Séchí chí bo abhen sébhón neka ne Mandem, ne yi əpeme bhesə.”

11

Bə abhen babhəñ neka ne Mandem

¹ Bəbhəñ neka ne Mandem chi yi? Chí neka ane mmu ákə be enyin ene yi abhaka nti be chəñ ambón ébhəñ bэфákári, ne ménóko ne nti nenkem be menyin ebhen mmu apú ghó ne amík béchi tetep. ² Neka

enen bo abhen te nyaka ke nékú nyaka Mandem arem be bə bákə sayri.

³ Neka ke nékú sérínjé be Mandem asət chi eyəñonyu eyi ke ághoko mmik. Eyə étəñ be menyin ebhen séghə ne amík bэфú chi ndū menyin ebhen mmu apu kway beghə ne amík.

⁴ Neka Abel ke nekə yi achye nyaka Mandem akap ané ákwáy achá ane Ken. Nesət ane Mandem ásóré akap Abel atəñ be aká be Abel achi chak besí bhi. Yəndu Abel ágú, neka eni nékə abhuet berem kepí ntá yese tē echəñ.

⁵ Neka enen Enək ke nékú Mandem asəre yi amfay ené yi abhiki ghó newú. Ekə yē mmu keghó yi ndu Mandem anañ asəre nyaka yi. Ke Mandem ápéré sət Enək, ánəñ atəñ nyaka be abhəñ manjək ne yi. ⁶ Bāghə ye be mbák mmu abhíkí bhəñ neka ne Mandem, épú kway befakari be Mandem ambəñ manjək ne yi. Yē agha ane árəñ kekwtə ne Mandem abhəñ ménóko be Mandem achi, ne be áchyè ákap yəntiki mmu ane áyàn yi ne nti eni nenkem.

⁷ Neka Nóa ke nékú be, mpok Mandem ásémí yi éti menyin ebhen yē mmu abhiki re ghó nyaka ne amík, anoko, aghoko erem áchwí, achwe amem ne efo eyi enkem, Mandem apeme bhə. Nekə Nóa akə nə eghori ékwén amuet bə mmik ne. Mandem asət be Nóa achi chak ndu abhəñ nyaka neka.

⁸ Neka Abraham ke nékú yi ákú enyīn ene Mandem aghati yi. Mpok Mandem ábhīnī yi bé ámfá, ándók nebhuet ane Mandem afyé bariēp bechye yi, arə etək eyi, are kə andək nəkə, kerīnī atú ané yi áron. ⁹ Neka eni ke nékú yi achəkə atú ane Mandem afyé bariēp bechye yi. Abhak aré, achəkə ndu bétém mbə be achi chi kenkə. Enyumot, móywi Aisek, ne ebháré móywi Jekóp, bo Mandem afyé nyaka bariēp bechye bhə mmik yə nkwə, báchókə ndu bétém ne yi Abraham. ¹⁰ Abraham achókó nyáká ndu bétém mbənyune abháká nyaka nti ndū etək ene ébhak mpoknkem ene Mandem ábhōnó nkaysi enyu ebhəŋə bebhak, yimbəŋ ate yə.

¹¹ Neka enen Sará ngərə Abraham ke nékú yi ákway nyaka bépókə meniē, yēndu mamie yi ánán̄ acha nyaka ané ngərə ane akway bepókə meniē. Ebhak enyu yə mbənyune anókó nyaka be Mandem achi Mmū tetep, ne ábhəre bariēp ami. ¹² Mpok yə, Abraham anán̄ akək nyaka tontó, enyu ené yi apu pere kway bebhəŋ bə. Yē nə, bebhárébhə bhi báyá kpát mbə mambé mfay ne mbə šisiēp ene echī angəkonyén enyu ene yē mmu apu kway bepəy bhə.

¹³ Bəbhen mankem babhəŋ nyaka neka ne Mandem te ndiere newú. Ne yē mmu wap abhíkí bhəŋ nyaka menyīn ebhen Mandem afyé bariēp

bechye bhə. Bágħə nyaka bhə ghə te nekə nesie, bábhəŋ beyá maŋák mándeme nəkə be bachi chi mankə abhen báfūere fuet fá amik. ¹⁴ Ne bo abhen bərəm enyu eyə bátəŋ kponorəŋ bé báyan etək ene bə bábhīnī be eyap. ¹⁵ Mbə etək ene bə báfú are kē bákaysi, mbú báyan nyaka mbi bepətnsem aré. ¹⁶ Báyan nyaka chi etək ene érí échá, nə chi ene echī amfay. Eti yə kē ntíanwóp apu ne Mandem be bə bábhīnī yi be Mandem awap. Sérīnī nə mbənyune Mandem aghókó etək abhəre ntá yap.

¹⁷ Neka Abraham ke nékú be mpok Mandem áchyé yi nemə ndu aghati yi be ándók ánchyé móywi Aisek mbə akap, Abraham mmu Mandem afyé yi bariēp, aka bechye njaŋa móywi mbə akap. ¹⁸ Aka bekə nə yēndu Aisek ére kē Mandem afyé nyaka Abraham bariēp eti yi be,

“Aisek ke achi mmó ane ákə chəŋ ómbəŋ beyá bebhárébhə.”

¹⁹ Abraham anoko bé ye Aisek agū gu, Mandem ákway bekə bawú mampətnsem ndū nepém. Sékway ye berem be Aisek achī nyaka chi mbə mmu ane ánán̄ ágú ke Mandem akə yi afú ndū newú, apətnsem ntá etayi.

²⁰ Neka Aisek ke nékú yi áyéré nyaka bəbhi Jekóp ne Isau, aghati bhə eti áfók ane átəwə ansem.

²¹ Ne neka enen Jekóp ne Mandem ke nékú yi áyéré

bõmõywi Joséf bati apay mpok yi arõbhe kekwoτ begu, aghõkõ mmæt ndũ ntẽm eni, achyẽ Mandẽm kenõkõ.

²² Neka enen Joséf ne Mandẽm kẽ nẽkũ bẽ mpok yi arõbhe chi bẽgu, arẽm ẽti nefũ ane bo Israel bãbhõjõ nyaka bẽfu etõk Ijip, ne aghati bhõ be mpok bõ bãfũ, mãnsõt beghep ebhi mandõk ne bhõ.

²³ Neka enen chi ne nno Moses ke nẽkũ bãbhẽsẽ yi anywõp ndũ batãrã arat mpok bãbhẽ yi, bẽ bãkẽ way yi. Bãkẽ nõ ndũ bãghõ be Moses ari acha, bõ kechay bekwen ebhẽ Mfõ Ijip.

²⁴ Neka Moses ne Mandẽm ke nẽkũ be mpok yi ágõ aghaka esakãmu ake ka bo mãmbĩjĩ yi be mmõ mãmfõ Ijip ane ngõrẽ. ²⁵ Arẽm be echi sayri bebhõrã esõrõri ne bo Mandẽm echa mẽn̄yie nepẽm enen bebũ ndu mõmbĩjĩ mpok. ²⁶ Aghõ nyaka be ẽri mãmbyak yi ẽti Mpeme Mandẽm afyẽ nyaka bariẽp be ãtõ echa yi bebhõrã kenẽm etõk Ijip. Ebhak enyu eyõ mbõnyune yi ãnõrã nyaka chi akap ane átwõ ambi.

²⁷ Neka Moses ne Mandẽm ke nẽkũ yi arõ etõk Ijip kechãy bebẽnti Mfõ Ijip. Akẽpnti, arõk mbõ be yi ãghõ nyaka Mandẽm mmũ bo bãpũ ghõ ne amĩk. ²⁸ Neka Moses ne Mandẽm kẽ nẽkũ yi ághãtĩ bo Israel be mãmbũrẽ ẽpã Nekiñi. Arẽm be bõ mãmyãkãtĩ manõrã mõmen amfay ndũ bechĩkĩ mfay ebhẽn babbĩnywõp ayap, be ãngel Mandẽm ane ãbhõjõ

nyaka beway yẽntiki mãmbi bo Ijip, ãnãrã ãngãkã ndũ eket enẽ mmu Israel, ankĩñi, ketõk yẽ mmõ wap.

²⁹ Neka ke nẽkũ bo Israel bãkõ bãpẽ manyu ane bãbhĩñi be Manyu Chu mpok ãkõrẽ mbĩrã epay, ẽrõp mbõ be bãkõ chi ndũ mmik ane nnyẽn nẽpũ fãet arẽ. Ke mpok bo Ijip mãmõ bekũ enyumõt, nnyẽn nẽgbõkõ nẽpõkõ bhõ mankem.

³⁰ Neka enen bo Israel ne Mandẽm ke nẽkũ bãkõ bãghãbhẽri etõk Jeriko ndũ manywõp tãndrãmõt, nkok anẽ ãkãbhẽ etõk, ãmõko akwen. ³¹ Neka enen ngõrẽ-nekõ ane aka nnyẽn be Rãhab ke nẽkũ yi ãsõrẽ nyaka bõ abhẽn bãrõjõ ndu beghokoti kepĩ abhese amem eket eyi, yĩ kegũ mpok amõt ne bo abhẽn bãpũ ghok nyaka Mandẽm.

³² Mbãk ndõk ambi bẽrẽm ẽti bo abhẽn bãbhõjõ nyaka neka ne Mandẽm, ne mẽn̄yĩrã ebhẽn bõ bãkũ, nchĩ rẽm ngaka fá? Mpok apu bẽrẽm ẽti Gidion, ne Bãrak, ne Samsin, ne Jẽfta, ne Debhĩt, ne Samuel ne baremẽ kepĩnti mankem bachak mankem nkwo. ³³ Neka enen bõ bhõ bãbhõjõ nyaka ne Mandẽm ke nẽkũ mbõk ayap mãnú ne betõk bechak bãsõt awõnem. Bãchãk bãkẽm etõk enyu ene echi chak, ne bãbhõrã mẽn̄yĩrã ebhẽn Mandẽm afyẽ nyaka bariẽp bechyẽ bhõ. Neka enen abhẽnẽfũ nẽkũ manyũ anẽ nkũ ãchõk. ³⁴ Mbõk yap mãnẽme ngõ ane ádu gum gum gum, wu kesõrã bhõ. Mbõk yap bãbũe bõ abhẽn bãyãrã nyaka beway bhõ ne

akparenja. Yëndu bábhíkí bhəŋ nyaka betəŋ, betəŋ békó bə aməet. Mbək bábhák betəŋtí batemé nenu abhén mánú básət awónem amfäy nkwo batemé nenu abhen betək bechak, ne bákú nkwo wu bábhé. ³⁵ Neka nékú mbək baghərə bəghó ndü böbhap abhen bágú bápérénsəm ndü nepém.

Bádén mbək kpát bágú, yě nə, bə keka bəfére nti ne Mandem be mamfere bhə amó. Báká be éri tontó be bə mángú bé Mandem ankə bə mampetnsem ndü nepém enen néri necha. ³⁶ Bo básókóti mbək yap, ne bádákáti nsem eyap ne bekpa. Báfyé báchák ngem amó ne mamese bhə amem bekerékenəŋ. ³⁷ Bátémti mbək ne batay baway, bákpót abhénéfú mbiŋ epay ne nsə. Báwáy báchák ne bə akparenja. Mbək yap bərə kə ne nkwo bhémén aməet mbə eyap nden, ne babhak ndu kecherp. Bo bərə chye bhə nenyok ne besəŋəri menyu ne menyu. ³⁸ Báróbhe böŋóböŋ amem ebhi ne ndü mmik njie, mámbese nəkə amem bəbasem ne amem babhok. Mmiki ne abhíkí kway nyaka nebhet ane berítí bo mbə bhə bábhak are.

³⁹ Eti neka enap, Mandem arem be böbhə mankem bákú sayri. Yě nə, yě mmu wap amət akə bhəŋ menyiŋ ebhen Mandem afyé barierp bechye bhə. ⁴⁰ Mandem abhəŋ nyaka menyiŋ ebhen bəri bəchá anti ntá yap, ne bə bechi ntá yese nkwo. Ne echi be besé ne bhə

səchem nebhet amət ke besə mankem sənkwáy ndü yəntiki mbi besí Mandem.

12

Mandem anyure besé mbənyune achi Etayese

¹ Mbák chí besə, beyä batisie bakap bhesə. Ndu echi nə, séndó ye yəntiki enyiŋ ene énwəp bhesə, ne bebú ebhen bəgwət besə, sənjet ntiet ane səbhəŋó bəjet ne ekíkí. ² Ndu séjət, séntép amík aməet Yesu. Yí ke ánéné mbi be sembəŋ neka ne yi. Ne yíre kě neka enesé néjwi pəət mbə enyu nebəŋə bebhak. Aká nyaka begu ndü ekotákátí, abyák ntíánwəp ane achi ndu enyü newú enə, mbənyune arinjí nyaka be manjak achi ambi amen Mandem abhərə ntá yi. Néne, achí ebhe awónem Mandem ndu enəkó kefə eyi.

³ Kaysí ka Yesu mmu bə bebú bare kə yi bebéptí menyiŋ, yě nə ate kpirí ndü menyiŋ ebhə menkem, be bati áké ném be amem, mámfere amə. ⁴ Ndú nenu enen mánú ne bebú, yě mmu yweka abhíkí re chye nti eti nenu enə. ⁵ Bəghókóntik eyəŋ ene Mandem ághátí bhe mbə böbhi ndu bəfyə bhe nti? Arem nyaka be “Mówa, óké sət mbə eráká ndak,

nenyure ane Acha anyure wə, ne óké rə nti néném wə amem, mpok yi áchyə wə ntémsí.

⁶ Dinjí be Acha anyure mmu ane yi akəŋə, ne ätemsí yəntiki mmü ane yí ásóré be móywi.”

7 Κέπ γέ κα ντι νδύ εσσηρι ενε βάghò. Chi mbi ane Mandem ányüre bhe. Eyo étòη be Mandem asot be mbò bòbhi. Ntiki mmó etayi apu nyure yi mbák ákú ebéptí enyiy? 8 Mbák Mandem apu nyure bhe mpok ane bákú ebéptí enyiy mbò enyũ yi ákú ne bòbhi mankem, nò bápú bòbhi tetep. Nò nò báchi chi mbò bð-εση. 9 Ne ndu bérση ambi, mpok botáyese abhen fá amík báchyè bhese ntemsi ndũ bekwéné ebhen sékà, séchyè bhò kenókó, ná ne Etayese ane amfay? Sébhση bechye yi mmu ábhòηó befòηó ebhese kenókó encha, ne chση sémbση nepém.

10 Botáyese mányüre nyaka bhese ndu mómbiyi mpok mbò enyũ bó bágghò be éri ntá yese. Mbák chi Mandem, nenyure ane yi ányüre bese achi ndu bekú bhese berí mbonyune eyò ékwak bhese sembak nyáná mbò yimbση. 11 Yéntiki mpok ane mányüre mmu ébhak ntá yi mbò enyiy ene ebhiki ri, puyé mbò ene éri. Ke ansem mpok, bo abhen bágghókó enyiy ekò mpok ane mányüre bhò, bákú menyiy ebhen bechi chak besí Mandem, ne kpák ábhak amem bati yap.

Enyũ bakonyo Yesu babhση bebhak

12 Tëndu bärinyi enyu eyò, kú ka amò yweka ane áwèt ántañ ndu bekú betik. Tě ka sené be bekak ebheka béké pere wet gbagbgbak. 13 Kò nókó ká ndũ babhi ane achi chak. Bo abhen bekak ebhap

bébhíki sene amik mánkòηó babhi yó, ne chση maηok ayap ane ábhíki tan, ántañ.

14 Yéntiki mmu yweka ánú bebhak kpák ne bo mankem, anu bebhak nyáná besí Mandem, mbonyune mmu ane apu nyáná apú kway beghò Acha. 15 Kú ká yéntiki enyiy be yé mmu áké rò berĩndu Mandem memfuet yi. Kú ka yéntiki enyiy be yé mmu áké nen mbò kéngó-bechi. Menyũ bo bhò bátwò ne εσηρι máncσηητι barém beyá bhò. 16 Kú ka yéntiki enyiy be yé mmu yweka ake chwe ndũ barak epúsí ne be yé mmu áké bhák ane apu bhση mpok ne Mandem, mbò Isau mmu áti kesénsi eki ntá manò ane mónkwen éti nchan nenyié amot. 17 Bábhση berinyi be mpok ane yi ánán ákú nò, are yan be etayap ánjet yi mmu achi nsensi, ke etayap anisi mbonyune ábhíki bhση nyaka mbi beyibhiri enyiy ene yi ákú yéndu mówu áyan nyaka áfók ne babhese amík.

18 Tik ka nebhuet ane bäté are ndu berση kekwoť ne Mandem. Bábhíki te chi ndu nebhuet ane mmu ákway betok ne awó mbò enyũ bo Israel bäté nyaka aneré-njie Sináy, mángó nókò ndũ ngó ádu amfay njie gum gum gum, bágghò ejuri ene égiri pyò ndu échwé, mban kepere ghò, ne mbúép atanatan ánu nókò. 19 Ne bágghók etañí eyσηó mmba, ne bágghók Eyση Mandem nkwo. Becháy békém bò, bábho menikmuet

be Mandem ando berem keri
ne bhə, ²⁰ mbənyune enyiŋ
ene yi ághátí bhə chi enyiŋ
ene echa betaŋ ebhap. Aghàti
nyaka bhə be

“Mbák mmu antək njiε-ne,

təmtí ká yi ne batay
māngwáy,

yě chi nnya, təmtí ká wáy

mbák atək njiε ne.”

²¹ Enyiŋ ene bə bāghó ébhak
enyiŋ béchay tontó, kpát
Moses yimbəŋ arəm be,

“Mmæt áwet me gbagbāghak
ne becháy.”

²² Ke mbák chí bhe,
bätwò kekwoť ne njiε Síon
ne yo chi etək Mandem
mmu achi nepém. Etək eyo
chi Yerúsalem ane amfay.
Ngémtay bəángel Mandem
báchí aré ndü epǎ maŋák.

²³ Bätwó ndü echeme bəmbi
Mandem abhen yi ásiŋi
manyén ayap amem ekáti eyi
amfay. Bätwó ntá Mandem
mmu átəŋ bho mankem.
Bätwó bāchem ne befónó bo
abhen bayambi bätwó. Chí
befónó bo abhen bachi chak,
abhen Mandem ákə bákway
ndü yěntiki mbi besí bhi.

²⁴ Bätwó ntá Yesu mmu áte
nentí Mandem ne bə mmik
ke Mandem anyú nku nkə ne
bhə. Bätwó ndü manəŋ Yesu
amen yi amyakati be amæt. *
Manəŋ mi atée ndu enyiŋ ene
éři echá ené manəŋ Abel atee
ndu ntí ywi. †

* **12:24** Sékway berem be, Nebhōnet 4.10: “Manəŋ Yesu amen yi ámyákáti be amæt” mbənyune Yesu agü nyaka be Mandem amfoŋori bebá bhese, ke newú Abel nétwə nyaka chi ne ntémsí. † **12:24** Abel ádi nyaka be mfay ankeme kembe: Ke manəŋ Yesu ádi be mfay angə bhese ntínso.

²⁵ Sot ká mpok be bāke
byak mmü ane ághàti bhe
menyiŋ ebhen. Bo Israel
báchòk nyaka batú ntá mmu
ane áyèp bhə batú fá amik.
Mbák bó bápú kway nyaka
bébue be báké chwe ndü
esəŋəri, nə chəŋ entəŋ mbəŋ
encha be sémbue mbák sébyak
mmu ane achi amfay, ne
áyèp bhese batú? ²⁶ Ndu
mpok eyo, Mandem arəm
nyaka keri, mmik anyikisi,
ke néne afyé bariεp be, “Chəŋ
nkə mmik anyikisi ndəŋ
achak gbogbōgbok, ne puyě
mmik yóyó, ke mfäy nkwo.”

²⁷ Eyəŋ ene be, “Ndəŋ achak”
étəŋ bhese kponoroŋ be chəŋ
Mandem amfere menyiŋ
ebhen békway menyikisi,
menyiŋ menkem ebhen yi
ághókó, be ebhen bepu nyikisi
méndəp.

²⁸ Sénkáká ye Mandem
mbənyune ákú be sémbák bo
abhen yi achi Mfə wap, ne kefo
eki kerpú eken mmu ákway
menyikisi. Ndu échí nə,
sénchíe Mandem kenókó eken
kéchyè yi maŋák, sənsepti
mmæt besí bhi, sémbəŋ
becháy besí bhi, ²⁹ mbənyune
Mandem ayese achí ngó ane
ásəŋ yěntiki enyiŋ.

13

Manyé amen ngwenti

¹ Dók ká ambi bekəŋ bati ne
ekəŋ ene bakəŋó Kristo.

² Báké nók besyεpti manko,
sayri mbənyune mbək bho

básiēpti nyaka manko ne éfákári be básíēpti bōángel kerinj be chi bōángel. ³ Kaysí nókó ka bo abhen báchí ekerékenōj mbō be bāchi are ne bhō. Kaysí nókó ka bo abhen bati bakwānwan báchyē bhō esōjōri, tēndu be nkwo bākway bebhōj esōjōri bō bhō. ⁴ Bo mankem bābhōj bekem nebhay ne kenókó. Yēntiki ngōré abhōj bebhak tetep ne nném, yí kekwen berwōp, nném nkwo abhōj bebhak enyumōt, mbōnyune Mandem apú rō bétān mmu ane áká epúsí ne nkwené berwōp.

⁵ Báké nyie ekōj ne nkáp. Yēntiki mmu abhōj bebhak manák ne enyij ene yi ábhōjō mbōnyune Mandem yimbōj arem be,

“Mpú kway berō wō,
mpú kway beferē ntí ne wō.”

⁶ Ndu échí nō, sékwáy berem ne ntí nenkem be,

“Mandem Acha achi nkwak wa,
mpú chay yēnyij,
mmu ákway beku me yi?”

⁷ Kaysí ka bōbati bhēka, bó bhō bāghāti nyaka bhe Eyoj Mandem. Kaysí ká berī ebhen bēfú ndū nepém enap, māmboj neka ne Mandem mbō bhō. ⁸ Yesu Kristo achí enyumōt eyu, ne echōj, ne mpoknkem. ⁹ Mbōk bhō bátōj menyij ebhen bechi beko ne kekúrí. Báké rō ye menyij ebhen bó bátōj mémpókó bhe mānguré ebhi. Eri be berīndu Mandem ménku bati yese antan, puyé chí bebhé ěti nenyié. Bebhé

bhō bēpú kwak bo abhen bākōjō bhō.

¹⁰ Sébhōj éfémé akap ene bachiākap abhen bākū nyaka betik amem etem bābhíki bhōj ngānganj besōt enyij are manyié.

¹¹ Mūngo bachiākap āsot nyaka manōj nnya ane bāwáy ndu bechye akap anchwe amem nebhet ane áchí nyáná anchye akap be Mandem amfōjōri bebú bhō. Ke mbák chi mbōj nnya ene bāwáy, bāfu nyaka etōk ne yō ke mánsōj. Bápú sōj yō amem etōk.

¹² Enyu yō nkwo ke échí nyaka ne Yesu. Aghō nyaka esōjōri, agu chi nefi, puyé amem etōk. Aku nō be manōj mi anku bo māmábak nyáná.

¹³ Sémfú yeka amem etōk sendōk sentemeri yi nefi, sémbōj ntíanwōp ané yi ábhōjō nyaka.

¹⁴ Séndók mbōnyune sebhiki bhōj etōk ene ebhak mpoknkem fá amik. Séyān chí etōk ene ebhōjō bétwō.

¹⁵ Ndū nnyén Yesu, sēnchíe nókó Mandem bakak mbō aywese akap. Akap wu chí nerem ane sérem ne manyu yese be yi ke achi Acha.

¹⁶ Báké rō beku berī, ne bekwak bati ne menyij ebhen bābhōjō. Enyū akap wu ke Mandem ábhōj manák ne wu.

¹⁷ Ghók nókó ka bōbati bhēka, māmboj neseptimēt besí bhap, mbōnyune bó ke báyij bhe, mbō bo abhen bābhōjō béghátí Mandem enyu bó bākémé bhe. Ghók nókó ká bhō be mánku betik

εβhap ne maɲák, ne be bo báké bhəɲ kesóti.

18 Ník nókó ká mmæet ɛti yeɛe. Sériɲi be bati yeɛe achi pépép, ne séyaɲ bebhak chak ndü yěntiki enyɲ ene séká. 19 Nchí ghati bhe ne nti ena nenkem be mǎník nókó mmæet ɛti ya be Mandem ankwak me mpet ntwo ntá yeKa mandú mpok.

Nenikímæet enen mmu ane ásiɲí ekáti ene

20 Mandem mmu ákà be bati ayese ambak amem kpák, ámbák ne bhe. Yi ke ákú Acha yeɛe Yesu Kristo áfú ndü newú, apetnsem ndü nepém. Yi, Yesu, chi Mbabheri bághónómén ngo, ane ábhabheri bo Mandem mankem. Échí enyu yə mbənyune manəɲ emi arəɲ nyaka amik ndu beka be nku ane Mandem ányú ne bo ánté mpoknkem. 21 Mandem ányché bhe yěntiki erítí enyɲ, be mǎnkónó nókó menyɲ ebhen yi áyaɲ mǎnkə. Mandem ankə Yesu Kristo ankwak be mǎnká nókó menyɲ ebhen béchye yi maɲák. Sénchíe Yesu Kristo bakak mpoknkem ɛti keném eki. Amen.

Beɲəɲó ngwenti

22 Bɔma, mpet nchí ghati bhe be mǎnsət eyəɲ eya ene nsíɲí ndu béfyε bhe nti ne ekébhénti. Mbíkí siɲ eróri ekáti.

23 Nchí yaɲ mǎndiɲi be báféré mómáyεεe Tímoti ekerékenəɲ. Mbák yi antwo

ayak, chəɲ ntwo ne yi ndu beghə bhe.

24 Kaká ká böbati bhəka mankem, ne bo Mandem báchák mankem. Bönkwo abhen báfú Itali bátó bhe bakak. 25 Berindu Mandem mémbak ne bhe mankem.

Ekáti Jems

¹ Me Jems, mmɔbetok Mandem ne Yesu Kristo Acha kě nchí sɪŋ ekáti ene. Nchí sɪŋ ntá yeká bɔ Mandem, bɛ bho bātaka ndũ betokó mmik menkem. Nchí tó be mankem bakak.

Mmũ neka abhɔŋ bété kpiri mpok esɔŋori

² Bɔma, yɛntiki enyũ esɔŋori ené étéméri mmu yweka ámbón chi maŋák, ³ mbɔnyune báriŋi be mbák mamɔ ántwó, mándok nɔkɔ chi ambi betɔŋ be bábhɔŋ neka ne Mandem tetep, eyɔ ékɛ mánté kpirí ne Mandem tendũ ngwénti éntcha enyu esí. ⁴ Bábhɔŋ yé bété kpirí te ndũ ngwenti be eyɔ énkɛ mángó mánjwi pɔɔt, mmũ yweka kebák mbok beyiŋi beyiŋi bo Mandem. ⁵ Ke mbák mmũ yweka acher kebɔŋ berɪŋi enyũ yi abhɔŋɔ bekɛ, ánikmɛet ntá Mandem ne chɔŋ Mandem anchye yi kebɔŋ. Ne báké ghokɔntik be Mandem aperé chye mmu enyɪŋ, áchye yi ne nti nemɔt, keyán beji mmu. ⁶ Ke mmu aperé nikmɛet ntá Mandem, ánókó bé Mandem ághok yi. Aké makati wawak, mbɔnyune mmu ane ánikmɛet amakati nɔkɔ achí mbɔ mpérényɛn ené échi amem manyu. Mpok ane mbáép áfòk, ádèp yó ánten nɔkɔ ebhak ené wú áron.

⁷ Enyũ mmu wu, mmu bati ápáy, áké kaysi be ákwáy menikmɛet ntá Mandem ambón enyɪŋ ene yi áyàn. ⁸ Nó ke échi ne mmu bati ápáy mbɔnyune apú te kákáti ndũ yɛnyɪŋ ené yi ákà.

Mũnkáp ándiŋi be áfúéré fɛet

⁹ Mmu Mandem ane áchí nchébhé mmu, ámbón maŋák bé Mandem akósí yí ndũ ákú yí ámbák mmu ywi. ¹⁰ Ke mbák chí mũnkáp ámbón maŋák chí bé Mandem aséptí yí, akɛ yi ángó bé áchí nchébhé mmu besí Mandem. Nchí rem nɔ mbɔnyune bɔ bakáp báfɛet mandú mpok mbɔ bɔchuchu ndu tákɔ. Bábhak sayri, ke mandú mpok mángu. ¹¹ Agu mbɔnyune mpok mmok áfú, átíé ne betɔŋ, ángu tákɔ ansɔŋɔ, bɔchuchu mánkuri, berɪ bhap mémay menkem. Échi enyumɔt ne mũnkáp. Yé chí mpok ane yi áyàn nkáp, eyi ékwáy mémáy.

Enyũ sébhónɔ béyɪŋi mamɔ

¹² Eri echá ntá mmu ane apú rɔ básiki nti ne Yesu Kristo ndũ átè kpirí mpok besɔŋori bétwò ntá yi. Eri ntá yi mbɔnyune ánu kpát ansɔt awónem, Mandem anchye yí akap ané yi afyé bariɛp béchyé bɔ abhen bákón yi, nɔ chí, nepém enen nebhiki bhɔŋ ngwenti. ¹³ Ne diŋi ká be mmu ane nemɔ nétwò ntá yí, ne áyàn békɛ bebé, áké rem bé “Mandem kě átó mé nemɔ enen.” Yɛnyɪŋ épú kway memɔ Mandem énten yi ndũ

bebú. Ne yímbəŋ Mandem apú kwáy memə yě mmu be ánkə bebú. ¹⁴ Nkaysi mbámbə ane áchí mmu anti ke áyà mmu ankwén ndü nta ane nemə beku bebú. ¹⁵ Nkaysi beku bebú, ánán yə ángó, ánjwi mmu anti, átó yí ndü bebú, ne bebú ebhə ménán ménjwí ndü nepém eni, nó nɛwú nɛtwə.

¹⁶ Abhen ekəŋ, báké rə yě mmu ándwó bhé bé Mandem ké áto mmu nemə. ¹⁷ Yěntiki akap ané ári ndü babhi ankem áfù chí amfay. Mandem mmu ághókó berónó mfáy ké áchyè yěntiki erítí akap, ne yí apú yibhiri enyu mbə ndíkándi. Mmók ákò amfay, besap ndíkándi méngupsi nəkə. ¹⁸ Ndü nkaysi mbəŋ Mandem ke yi áyábhé besé bé sémbák bəbhi. Afuét ndü eyəŋ eyi beku besé bəbhi. Ne eyəŋ eyi échí tetep mpoknkem. Ayap besé be sémbák bəbhi bé sémbák ambi ndü menyin menkem ebhén yí ághókó.

Mmü Mandem ághok Eyəŋ Mandem ankoŋo yó

¹⁹ Abhen ekəŋ, diŋí ká be yěntiki mmü yweka abhəŋ bəwákári beta batú ndu béghok menyin, ke áké wakari berem kepi ne áké wakari bəbenti. ²⁰ Bəbenti nkwa béchet yí mbi be áké kə menyin ebhen Mandem áyən yí ánká. ²¹ Yěntiki mmü yweka abhəŋ yé berə bepə bepin menkem ne yěntiki bebú ebhen béghánjá yí aməet. Septí ká mməet ntá Mandem,

mámfyé ntí ndü Eyəŋ eyi ene yi apí amem bati yeka. Eyəŋ eyi ene ébhəŋ betan bépéme bhe.

²² Diŋí ká be bəbhəŋ beku enyin ene Eyəŋ Mandem éghati bhese. Mbák bəghókó ghok, nə bərwə chí mməet. ²³ Nə bərwə chí mməet mbənyune mbák mmu ághok Eyəŋ Mandem ke yi kebháká kə ndiere yó éghati yí, ábhák chí mbə mmu ane ásóré mpok béyini mməet ndu ékírísú ángó besí ebhi mbə enyu béchí. ²⁴ Ke netik yi atikínsem ndü ékírísú, antin angəkəntik enyü yi achi. ²⁵ Ke mmu ane afyé ntí ndü Eyəŋ Mandem, ankə nəkə mbənyü éghati yi, yí keghəkəntik yə, éri ntá yi encha. Eyəŋ Mandem chí ebhé Mandem. Eri ndü babhi ankem, ne ébhəŋ betan bəfére bese ndü bebú. ²⁶ Mbák mmu asət mməet yi mbə mmu Mandem ke yí kekém néri eni, nó árwó chí mməet ne yěntiki enyin ené yí ákə mbə mmu Mandem áchəŋti chí mpok. ²⁷ Menyin ebhen mmu Mandem ábhónó beku ebhen bəri besí Mandem chí bé yí ánkwák bəberə ne mánkwésé, ne ankém mməet bé menyini mmik béké chəŋti yi ménká yi ánjibhíri ámbák mmü bebú. Mmü Mandem ane ábhónó enyü epin eyə ke ábhak pépép besí Mandem.

2

Keríní-amik kebhiki ri

¹ Bəma, təndu bəbhəŋə nəkə ne Yesu Kristo Acha

ywεε mmu ábhónó kenókó kenkem, báké chyε kenókó ntá bo abhen bāghó bé báchí sayri, māmbyak abhen eyap épú. ² Sénsót bé bō bati apay bátwō ndū echeme eyeká. Amot ansobheri mmuet ne nden beyā nkáp ne menyin ηwanηwanη amuet, nchébhému nkwó antwó ne besí nden amuet. ³ Mbák māmfyé amík ntá ane áchí mūnkáp mändem be, “Eta twó chókó fá”, ke ntá nchébhé mmu mändem chí be, “Tē awu. Mbák obhíkí te awu, twó sebherí fá”. ⁴ Mbák mánkú nō, pú kérinámik nō bātōn nénti eneká? Éri nō? Ne eyō étōn bé nkaysi yeká abhíkí ri.

⁵ Abhen ekōn, tá ká batú māngók. Mandem ayap bo abhen báchí bachébhébho besí bō mmik bé mámbōn neka ne Yesu, mámbōn kefō besí Mandem. Aká nkwó bé bó mámbák bo abhen yí ábhák ne bhó mbō Mfō wap. Enyu yō kē yí afyé nyaka bariεp beká ne bo abhen bákōn yi. ⁶ Ke mbák chí bhe, bächyε bachébhébho ntíanwóp! Ntiki bo bächyε bhe εσōrōrí mánja nōkō bhe ndū báchá manyé? Pú bō bakábhe? ⁷ Pú bó bhō ke bārēm bebépti menyin ndu béchōnti erítí nnyén Etayeka mmu ábhónó bhe?

⁸ Mbák tetēter bābhεε nném ebhé Mandem Mfō ywεε mbō enyu échí amem Ekáti Mandem be, “Kōn nti nkwá mbō mmuet eyε”, nó bākù sayri. ⁹ Ke mbák bächyε kenókó ntá mbōk bho, māmbyaka nōkō abhénéfú,

nó bākù bebú ndū bākwèn ebhé Mandem ne eyō étōn bé báchí bo abhen bápú bhεεε bebhé Mandem. ¹⁰ Bāriní bé yē agha ane ábhεεε bebhé Mandem menkem ke ankwén bébhεεε ebhé émót, besí Mandem, achí enyumót mbō mmu ane ákwéné bebhé menkem. ¹¹ Echí enyu eyō mbōnyune Mandem mmu árémé be, “Ōké kwen berwōp”. Nkúbhé yí ke árémé be, “Ōké wáy”. Eyō étōn ye bé mbák óngwáy mmu, nó ókwèn ebhé Mandem yēndu óbhíkí kwén berwōp. ¹² Bābhōn yé béghō bé beyōnōnyu ebheká ne menyin ebhén bākù, mánkù bhō mbō bo abhen bákōn ebhé Mandem ené ébhónó betan bэфεε besé ndū bebú. Ebhé eyō kē Mandem ásāt bétān besε ndū ewak manyé. ¹³ Bābhōn beká nó mbōnyune bo abhen bápú bhōn ntínso ne bati, Mandem átān bhō ewak manyé kebhōn ntínso. Ke mmu ane ábhōn ntínso ne bati, Mandem átōn yí ntínso ewak manyé.

Beriti betik ebhén bétōn bé mmu abhōn neka ne Mandem

¹⁴ Bōma, mbák mmu árem bé yí abhōn neka ne Mandem ke yí keká enyin ene Mandem áyān yi ánká, eyō ékwāk yi ná? Bérém chi ne nyu be yi abhōn neka ne Mandem, apú kwáy bépéme yi wáwák ndū ewak ene Mandem átān bo. ¹⁵ Sénsót bé mmu yweká amot, yē ngōré, yē mbakanem, ane áchí nti mmu Mandem abhíkí bhōn nden ene yí afyé amuet

ne nenyíé enen yi ányíe. ¹⁶ Ne mmũ yweka amət ághó nókó yi, andək antík yí nefi andem be, “Ŋnkə sayri, Mandem anjet wə ómbón be yǎ nden ne nenyíé”, ke yí kechye yi menyin ebhen yi áchébhé, nó akwak yi ndũ ntiki mbi? ¹⁷ Enyu yə ke échí ne neka. Mbák mmu ǎrem be ábhōñ neka ne Mandem, ke yí kekə enyin ene Mandem áyàn yi ánká, nó nerem yí ǎrəm be abhōñ neka ne Mandem achi chi ndéndem.

¹⁸ Ngufú mmu ǎkwáy békem epúítí be, “Akap Mandem áchyé mbək bho chí neka enén bó bábhōñ ne yí, ené akap ane bo báchák chí bekə menyin ebhen Mandem áyàn bo mánkə”. Ke enyin ene mbónó béré m ntá enyũ mmũ wu chí be, “Ghatí mé enyin ene étōñ be obhōñ neka ne Mandem mbák opú kə menyin ebhen Mandem áyàn bo mánkú?” Mbák chí mé, mǎkwáy bésót menyin ebhen mǎkə ntōñ wó bé nká ne Mandem tetep. ¹⁹ Ŋnókó bé Mandem amət ke áchí, achák ápú? Eri! Ke óké ghəkəntik bé yě chí befónó bebúbebu ménókó nkwó bé Mandem amət ke áchí ne eyə échyé bhó becháy, mángwəre nəkə gbagbǎgbak. ²⁰ Wə echinjí enyin ene, ðyàn mántōñ wó be mbák mmu anókó be Mandem achi ke yi kebháka kə menyin ebhen Mandem áyàn bo mánkú, nə nenoko yi anókó be Mandem achi, achí chí ndéndemé? ²¹ Ŋké ghəkəntik be Mandem arem

nyaka be etayese Abraham achi chak besí bhi, ěti enyin ene yi ákú. Nó chí ndũ ásóré móywi Aisek arək bechye mbə akap ndũ mpok ane Mandem aghati yi ánkə enyuyə. ²² Eyə étōñ bé Abraham abhōñ neka ne Mandem tetep, aka bekə yěntiki enyin ene Mandem ághátí yi ánkú. Enyin ene yí ákú, ke étōñ bé yi aká ne Mandem tetep. ²³ Enyin ene ke básiní amem Ekáti Mandem be, “Abraham anókó nyaka Mandem, ékú Mandem arem bé Abraham achí chak besí bhi, ne bo bǎré bhiní Abraham bé mmwəre Mandem”. ²⁴ Bě babhōñ bǎkwáy yé béghə bé beri ebhen mmu ákə ke békə Mandem ǎnsót yí mbə mmu ane áchí chak besí bhi. Púye chí nerem yí ǎrəm ne nyu bé ákú ne Mandem. ²⁵ Nkúbhé enyu yə ke échí nyaka ne Ráhab, ngərə-nekə. Enyin ene yí aká kě Mandem ághó, asət bé yí achí chak besí bhi. Nó chí, Ráhab asət baghokotí kepi abhen báfú Israel abhese amem eket eyi, achye bhó manié. Báfúét yé mbi áchák bápətnsem Israel kebhōñ esəñori.

²⁶ Těndu yi ákú enyu yə ke Mandem ǎsót be yi achi chak besí bhi, diní ká be, nkúbhé mbənyũ mmu apu kway bebhak nepém mbák abhiki pere bhōñ ěyú, nó ke echí be mbák mmu apú kə menyin ebhen Mandem áyàn bo mankə, nerem yí ǎrəm be abhōñ neka ne Mandem ábhak chi ndéndem.

3

Sébhəŋ békém bárí yešé sayri

¹ Bōma, puyě be mankem kě babhónó bėbhak batəŋ Eyəŋ Mandem. Bāríní bė ewak ene Mandem átəŋ bo, manyé ásəŋ besé bhó sətəŋ Eyəŋ Mandem aməet éntcha bo báchák. ² Yěntiki mmu ákwén ndü beyă babhi. Ke yě agha ane ábhíkí bhəŋ bekwéné ndü eyəŋónyu eyi, achí mmu ane ájwí pəət ne ákwáy nkwó bekem mməet ndü yěntiki mbi. ³ Sénsót mpəŋəndík. Mmu əsət mómbiní senəŋ amfyé yó anyu ndu beka yə angok yi, andək yěntiki ebhak ené yi áyən yó ándók. ⁴ Ná ne áchwínyen nkwə? Yěndu áré chik, ne yě mbáep ané ádèp wu ántəŋ ná, nsəm achí anet áchwí babhát ane mbák mmu ánjá anjəp, áchwí árəŋ chí ebhak ene yí áyən wu andək. ⁵ Néri nkwă nechi mbə nsəm ane achí anet áchwí. Yěndu néchí níní níní, népə bekə berem menyin. Bė babhəŋ mánkáysí ndü mónembě ngó ákem ndü eremé nchót ámbo bėdu gum gum gum.

⁶ Néri nkwă néchí mbə ngó. Eyəŋónyu ene mmu ékwáy bétwə ne yěntiki enyü bebú fá amik. Bebú ebhen néri nétwə ne bhə bėchəŋti nepém nkwanwan nenkem. Nékə ngó ánkém ané ásəŋ nepém nkwanwan nenkem. Ne ngó wu áfù chí ndü nepingo ané ápú neme. ⁷ Nkwă ákwáy bėbhəére yěntiki enyü nyăbhi, kenen, nnya ené ésù menie

amik ne ene ányén, ankə yó éngók yi, ne bo mánəŋ bákə nə. ⁸ Ke yě mmu apú kwáy bekem néri eni. Néri néber néchá. Néchí mbə babhé amen mmu ányie angú. ⁹ Ne néri ke sébiti Mandem Etayese. Ne nkúbhé neri ke səsət berem bebéptí menyin ntá bo abhen Mandem ághókó, akə mambák mbə yimbəŋ ndü beyă babhi. ¹⁰ Bōma, ébhíkí bhəŋ bebhak enyu yə! Nnyu amət ámbiti Mandem, nkúbhé nnyu wu ámbik mmu eyak. ¹¹ Mbokónyén amət apú kwáy bechye eríti manyiep, ámpet áchye nəkə manyiep amen achí ngəŋ ngəŋ. ¹² Bōma, nnet nsúkúru ápú kwáy ményú bakwa ne nnet nsíní ápú kwáy ményú nsúkúru. Enyu yə ke échí be nnyén ngəŋ ngəŋ népú kwáy béchyé manyiep menyu.

Nerínindak enén tetep néfù chí ntá Mandem

¹³ Ná mbək yeká bátəŋ mməet bė bārini? Mbák bo báchí ndü nkwó yweká abhen bábhónó keboŋ, bārini enyin ené échí chak ne ené épú chak, yěntiki mmu wap ámbón eríti epin ne nesepíməet ndü nepém eni. Epin eyə ke étəŋ bė mmu achí ndinindak tetep. ¹⁴ Ke mbák bəbhəŋ bati ane ájwí ne beyă mpabhamík ne epin ené yěntiki mmu ánù chí ndü aywi ntí, báké pányu ndéndem be bəchi bariŋindak mbənyune eyə ébhak chí nsé. ¹⁵ Enyü nerinindak enə népú fú ntá Mandem, néfù chí ntá

bð- mmik. Enyũ nerijĩndak eno nẽfũ chí ntá bo abhen Efónó Mandem épú ne bhó ne nẽfũ chí ntá mfó befónó bebúbebu. ¹⁶ Echí enyu yó mbonyune yẽntiki ebhak ené bo bábhòh mpabhamík ne bati ne epĩh ené mmu ánũ chí ndiere ndũ ayi mmuet, ebyok ébhak aré, ne yẽntiki ebépti epĩh ébhak aré nkwo. ¹⁷ Ke nerijĩndak enen Mandem áchye nechí kekúrí. Enyĩjĩ mbi chí be nẽpú fyé mmu bakwap anti. Menyĩh ebhen békòho chí be nerijĩndak enén Mandem áchye nẽkũ mmu ámbák sayri ne bati, nẽkũ mmu áké bhòh nti gum gum, nẽkũ mmu ámbóh epĩh beghò bho ntĩnso, ne epĩh beku beri mpoknkem. Mmũ ane ábhóhó nerijĩndak enén nẽfũ ntá Mandem, ábhák mmu tetep, ápú ke betábhá. ¹⁸ Chí bebhak sayri ne bati ke ákũ bo abhen bákũ kpák ambak nenti bho mámpĩ mbwot, ne chòh mángò mbwot menyĩh ebhen bo bákũ ebhen bechi chak besí Mandem.

4

Séndo Satan sénkòhó Mandem

¹ Yí ékũ be bho bãrem bé báchĩ bð Mandem mãnú mãntán nõkò ne bati? Pú bebépti menyĩh ebhen bãfyé ngonho aré ke békũ mãnu mpoknkem-e? ² Bãyán bébhòh menyĩh ke bãpú bhóh bó. Ekũ bãyàn béway bho. Ne bãfyé amík ndũ menyĩh ebhen bo báchák ke bãpú

kwáy bébhòh bó. Ekũ bãtàn ne bati, mãnu nõkò. Ntí ane bãpú bhóh menyĩh ebhen chí bé bãpú nikmuet be Mandem áchyé bhé bó. ³ Ne yẽ mãnik chí mmuet bé Mandem áchyé bhe enyĩh, bãpú bhóh yó. Bãpú bhóh yó mbonyune bãpú bhép ne nkaysi ndĩndĩ. Bãbhép chí menyĩh ebhen bãfyé ngonho aré. ⁴ Bẽ bho bãpú ke mbò enyu Mandem áyàn! Bãbhíkĩ rinĩ bé mmu ane ányĩe ekòh ne menyĩjĩ mmik chí mmu ane ákũ mmuet yi mũmpap Mandem-e? Tetep, mmu ane ányĩe ekòh ne menyĩjĩ mmik, chí mmu ane ákũ mmuet yi mũmpap Mandem. ⁵ Báké kaysi bé enyĩh ene básĩjĩ amem Ekáti Mandem échĩ ndéndem, nó chí enyĩh ené básĩjĩ be, “Efónó ené Mandem áchyé nkwa, éfyé amík ndũ menyĩh bo báchák échá.” ⁶ Ke Mandem átòh bese beyá berĩndu, ne eyò échyé besé betan amfay nkaysi béfyé amík ndũ menyĩh bo báchák. Echí mbonyũ básĩjĩ amem Ekáti Mandem be, “Mandem apú ka ne mmu ane áyòh mmuet, ke áyet mmu ane ásèpti mmuet mbò be yí ápú yẽnyĩh.”

⁷ Septi yẽ ka mmuet ntá Mandem. Báké chye Satan mbi, ne chòh eyò énkũ yi ambúé andò bhe. ⁸ Kokosi nõkó ká mmuet ne Mandem ne chòh Mandem ankokosi mmuet ne bhe. Bẽ bakũ bebú, feré ká amó ndũ bebú. Bẽ bho báchĩ ekak nefi ekak ánywop, feré ká bebú anti bé

bati yeka ambak pépép. ⁹ Báké ghokantik bebú ebheka. Bák ká ndũ basémé ne nedĩ kebho, babhesε ansebhε nako amik byaká byaká byaká. Dǔ ká neway-ámén eneká mambák ndũ basémé. Dǔ ká manák ameká mändɔp ndũ kebho. ¹⁰ Sot ká mmuet mbɔ bé bápú yenyin besí Mandem, ne chɔn yi ankosi bhe.

Mmu áké rem ebúbu eti nti

¹¹ Bǔma, mmu áké rem ebúbu eti nti. Mbák mmu ándém ebúbu eti nti, mbák épú nó, ansot mmuet mbɔ ntaǵa manyé bérém bé nti abep, nó árem ebúbu eti ebhé Mandem ne átán ebhé Mandem. Ke diǵi ká be mbák mmu árem bé ebhé Mandem ébep, nó yí ápú bhεere yó, ke ásòt mmuet mbɔ ntaǵa manyé berem bé ebhé ébep. ¹² Mandem aywintí ke ábhónó betan béfyε bebhé, ne ndiere yí aywintí, ke ábhónó betan ndu bétán bo. Mandem abhɔn betan bépeme mmu, ne yí ke árem bé mmu ángú, ángú. Ke mbák chí wó, okáysí bé ochí agha beku mmuet eye ntaǵa manyé, óndem bé nti mmu Mandem abep.

Mmu áké pányu eti enyiy ene yi áyàn beku

¹³ Bě bho bápà, mändeme nako be, “Mbák épú echɔn nó mbúré, chɔn séndók etak egho fú, sénchako aré ndũ mmíε nemot sénko esié, sémbɔn beyá nkáp,” Ghók ká. ¹⁴ Bákway bérinǵi enyiy ené éfákari mbúré ná? Bapém ayeka achi mbɔ mǔngo. Ŷghó mǔngo néne ke mandú mpok anemsi.

¹⁵ Enyiy ene bábhónó berem chi be, “Mbák chí nkaysi Mandem, chɔn ambεere besé nepém, anchye besé betan sénku enyiy ené séyàn beku.”

¹⁶ Ke bápú ku enyu yɔ. Bápá chí nyu mǎnɔn nako mmuet. Neyonómuet eneka enɔ nenkem nébhiki ri. ¹⁷ Yé agha ane árinǵi erítí enyiy ené yí ábhónó beku, ke yí keku yó, besí Mandem, aku bebú.

5

Bǔ bakáp, sot ka mpok

¹ Bě bǔ bakáp, tá ká batú mǎngók mǎncháp éri kebho, mambak ndũ basémé eti beyá besɔnɔri ebhen bétwɔ ambi ntá yeká. ² Bakáp ayeká áchónǵi, ne kengok anyie berítí nden eyeká. ³ Mfárékán anyie bakáp ayeká. Mfárékán ane ányíε nó wú, mpok Mandem átán bé, ké yi ásòt mbɔ ntísie ndu béchyé bhe ntémsí. Ne mfárékán yɔ ke ányie mmuet eyeká mbɔ ngó ányie enyiy. ⁴ Bo bákú betik ndũ baki yeka, be kechye bakáp ayap. Ngway yeká aku bó bádi kebho bé Mandem ánkwák bhó, ne Mandem Acha betan menkem ághok kebho ekap. ⁵ Mǎnyie nepém fá amik, mǎnku nako menyiy ebhen béchyε bhe manák. Mǎnyie, bǎchikiti bǎrɔp muri múrí mbɔ esené mpɔn ené bábhónó berɔn beway. ⁶ Bǔ bakáp, bǎchyé besɔn ntá batanǵa manyé ne bákú bǎchébhé bho mǎnkwen manyé, nɔ chi bo abhen bábhiki bhɔn betan menu ne bhe mǎnchét bhe mbi.

Nenikimæet enen mmu Mandem ne ekébhénti

⁷ Bõma, káp ye ká nti ndü mánõn mpok ane Yesu Acha átwò. Yijí ká bakwanjá baki. Bákèpnti ménõn manyiep nchýemie ne amen ákà nenyíé néngó. Ne bákèpnti menõn mpok ane báfère nenyíé ebhi. ⁸ Bè nkwo, bóñ ká ekébhénti, mánte kpirí mbonyune mpok ane Yesu Acha ábhónó bétwò aròp kekwòt.

⁹ Bõma, mmu áké nywinti ámbíní nnyén nti. Mmu ane ákà nó, ákwén manyé ewak Mandem átàn bo. Diní ká be Ntaná-manyé achi ambinywòp téé, apu nekò nesie. ¹⁰ Bõma, báké ghakòntik baremé kepinti Mandem, bo bárèm nyaka menyij ebhen Mandem afyé bó anti be mándem. Báchi berítí berij ntá yesé. Bó bábhõn nyaka beyá esõñori, yè nó, mánkebhe nõkò chí nti. ¹¹ Sérèm bé eri ntá yap echa mbonyune báté nyaka kpirí. Bãrij ndü Job áté nyaka kpirí, ne ndü ngwenti, Mandem akw esõñori eyi émay enkem, érí ye ntá yi echa. Tetep, Mandem abhõn beyá ntínso ne besé. ¹² Bõma, ndak ane chí erémé ndak. Mbák òrem enyij, óké yiki. Óké yiki ómbinj nnyén Mandem mmu áchí amfay. Kéyiki ómbíní mmik, ne óké yiki ndü nnyén yenyij échák. Mbák òká enyij, dem be, “Èe”, ne “È” ámbák chí Èe. Mbák òbhíkí ká, dem be, “Cháo” ne “Cháo” ambak chí Cháo. Mbák òká enyij émot, ònkw chí échák nõ

ókwèn ebhé Mandem.

¹³ Mbák mmü yweka achi ndü esõñori, ánik nõkò mmæet be Mandem ánkwák yí. Mbák mmu achi sayri, áké rò béchyé bakak ntá Mandem. ¹⁴ Mbák mmu yweka áme, ámbíní bõbati Nkwò Kristo. Ámbíní bhõ be mánikmæet èti yi, mángwati yi bawet amæet ndü nnyén Yesu Acha. ¹⁵ Ne mbák bápú makati be Mandem ághok nenikimæet enap, mmü neme átan. Mandem Acha ákw mmu neme antan, amfonori yèntiki bebú ebhen yi áká. ¹⁶ Su nõkò ye ká bebú ebheká ntá bati, mánik nõkò mmæet be Mandem ámbú bo abhen mámè. Nenikimæet mmu ane áchí chak besí Mandem nébhõn beyá betan. ¹⁷ Yijí ká Eláija. Achi nyaka nti nkwa mbõ bhesé. Anikmæet ne nti eni nenkem bé manyiep áké kwen, ne yè nekõn nébhíkí chi amik ndü mamié arat ne ebhòk. ¹⁸ Apet anik mmæet. Mandem akw ye nebu nénéne, manyiep asep gbokórókórók achwe amik, mmik aròp, abho bechyé nenyíé. ¹⁹ Bõma, mbák mmu yweká aró mbi Mandem aném ebhi, achák ánjá yí ámpetnsem. ²⁰ Diní ká be yè agha ane ákwáká mmu bebú wu be ántiknsem ndü bebú ebhi ámpetnsem ntá Mandem, mmü wu aféré yí ndü newú, ne Mandem áfonori beyá bebú ebhi.

Εκάτι Pita ene mbi

1 Με Pita, mūnto Yesu Kristo ke nchí síη ekáti ene. Nchí síη ntá yeka bo Mandem, be bho báchi mankō ne bātáká mbanj ne mbanj, mbok atú Póntos, báchák atú Galéshia, abhenefu atú Kapadóshiya, báchák atú Esia, ne abhenefu atú Bitinia.

2 Mandem Etayese ayap be tesáy bekoηo nkaysi ane yi ánánj ábhónó nyaka έti yeka. Efónó Bedyere ákú mǎmbák nyánjá be mǎmbák bo abhen bághòk Yesu Kristo ne be ansot manoj mi ánka mǎmbák pépép.

Mandem ántónj be beyǎ beřindu, anchye be kpák tontó tonto.

Nepém nekō ne neka ne Yesu

3 Sénchíe bakak ntá Mandem Mmu achi Chi ntá Acha ywese Yesu Kristo! Έti beyǎ ntínso eni, achyé bhese nepém nekō ndu ákú Yesu Kristo áfú ndá newú apetnsem ndá nepém. Eyo éka sébhaka nti néne be chōη sembōη nepém ne yi.

4 Séchi ne amík ambi sēnōη áfók ane Mandem ábháré amfay ntá bōbhi. Abháré wu ntá yeka. Afók wu apu may ne yēnyij épú kwáy bechōηti wu ne ápú gú manyiēp.

5 Ndū bǎbhōη neka ne Mandem ábhábhēri bhe. Akà nō be ámpémé bhe ndū ngwenti mpok. Mandú mpok yi ákú

be mǎndij ndū yi ápémε bho.

6 Bǎké rō ye bebhōη manják έti menyij ebhen, yēndu néne, bǎkway bebhōη beyǎ besōηori ne mamō menyu ne menyu ndu mómbijí mpok.

7 Mamō ane átwō chi beka bo mángó mbák bǎbhōη neka ne Mandem tetep. Yēndu pú áchōηti, báfyε yi ango mánsōη sayri mámfere bakwap ndu berijí mbák chi pú tetep. Neka neka ne Mandem necha pú. Bǎbhōη ye beghō esōηori ndu beka bo mandijí mbák neka neka ne Mandem néchí tetep nkúbhé mbō enyu básōη pú ndu beghō mbák chi pú tetep. Enyu eyō ke echi be mbák mánte kpírí ndū neka neka ne Mandem, chōη eyō éntwō bhe ne bakak, ne keném, ne kenókó ndū nywōp enen Yesu Kristo ápεtnsem.

8 Bǎkōη yi yēndu bǎbhiki re ghō yi. Mǎnoko yi yēndu bápú ghó yi néne, ne bǎbhōη manják amen ábhíkí bhōη njenti ne amen mmu apú kwáy berem enyu mō achi.

9 Akap ane bǎbhónó έti neka neká ne Yesu chi nepeme yi ápémé bhe.

10 Baremé kepinti abhen bárēm nyaka έti beřindu ebhen Mandem afyé bariēp betōη bhe, báyanj nyaka, mámbebhe nōkō ndu berijí έti nepém nekō enen.

11 Efónó Kristo ákú nyaka baremé kepinti mángátí bho be Kristo abhōη bebhōη beyǎ esōηori, ne ndū ngwenti, ambōη beyǎ kenókó. Bó mǎnú nyaka berijí mpok ane menyij ebhen bébhónó béfákári, ne

mbõñ mmu ane bébhõñó befakari ne yi. ¹² Mandem akũ bó mandĩñi be bê ke bãbhõñ nsáy ndũ betik ebhap, puyẽ bõ babhõñ. Nsáy yõ afũ ndũ menyĩñ ebhen bo abhen bãghãti Mbok Ndĩndĩ bãghãti bhe ndũ betañ Efõñó Bedyere mmu Mandem átó. Yẽ chi bõángel bãbhõñ nyaka ekwak berĩñi menyĩñ ebhen tentep.

Epĩñ ene bakõño Mandem bãbhõñó bebhõñ

¹³ Ndu echi nõ, toñtĩ kã mmuet ndu beku betik Mandem, mãmbõñ nekémémuet, mãmbaka ntĩ sayri ndũ berĩndu ebhen bétwõ bhe ambĩ mpok Yesu Kristo abhesi. ¹⁴ Tẽndu bãchi bo abhen bãghõk Mandem, bãké yibhiri mmuet mãnkõñó bepõ bepĩñ ebhen bãbhõñó nyaka mpok bãbhuet amem ejuri. ¹⁵ Tẽndu Mandem mmu abhĩñĩ bhe achi nyãñã, be nkwo bãbhõñ bebhak nyãñã ndũ menyĩñ menkem ebhen bãkũ, ¹⁶ nkũbhé mbõ enyũ básĩñĩ amem Ekãti Mandem be, “Bãbhõñ bebhak nyãñã, mbõnyu menchĩ nyãñã.” ¹⁷ Ne tẽndu bãbhĩñi Mandem be Eta mpok mãnikmuet ntã yi mmú átãñ yẽntiki mmu bekoño menyĩñ ebhen yi akũ ketõñ kéréñãmík, bõñ kã kenókó ne yi ndũ ekakãnekõ eyeka fá amik mbõ mankõ. ¹⁸ Bãrĩñi be Yesu Kristo aku bhe aféré ndũ bepõ bepĩñ ebhen bãsõré nyaka ntã bachĩmbi bheka. Abhĩkĩ ku bhe chí ne menyĩñ ebhen béchõñti nkáp. ¹⁹ Aku

bhe chi ne manõñ mi ne mó acha nkáp tontó. Yĩ achi mbõ mónkwómén ane abhĩkĩ kũ nchõñtĩ ne yõ kenyoõp mmuet. ²⁰ Mandem ápére ghoko mmik, anãñ ayap nyaka yi. Ke ndũ manywõp ngwenti ane ke yi abhesi ãti eyeka. ²¹ Akũ mãmbõñ neka ne Mandem mmu akũ yi ápérénsen ndũ nepém ne akũ yi ambõñ beyã kenókó, bé neka eneka némbák chi ne Mandem ne bé mãmbaka ntĩ ne yi.

²² Néné, ené mãnãñ baféré bebú anti ndũ bãkõño tetep Mandem, bõñ kã ekõñ ené tetep ne bati. Kõñ ka bati ne bati yeka ankem. ²³ Nepém nekõ enen nebhiki fu chi ntã bachi ne manõ abheka bo bapem ayap áfũere fuet. Mandem asõt chi Eyõñ eyi ke achye bhe nepém enen, ne nébhikĩ bhõñ ngwenti mbõnyune néfũ ndũ Eyõñ eyi ené échyè nepém, ne ébhikĩ bhõñ ngwenti. ²⁴ Echi mbõ enyũ Ekãti Mandem éghãti bhese be
“Nkwãñwan nkem achi mbõ tãkõ,
berĩ bhi menkem mbõ bõchuchu abhen tãkõ.
Tãkõ áwosi,
bõchuchu mãnkuri,
²⁵ ke Eyõñ Acha ebhĩkĩ bhõñ ngwenti.”

Eyõñ eyõ chi Mbok Ndĩndĩ ane bãghãti nyaka bhe.

2

Mandem ayap be bé mãmbák bõbhi

¹ Ndu Mandem achye nõ bhe nepém enen nekõ, feré

ká barak abúabú ankem anti. Báké pεεε sεnse, dǎ ká betábhá, dǎ ká mpabhamík, ne dǎ ká berem barak abúabú eti bho ndu bechǎnti manyén ayap. ² Bák ká mbǎ mǎnkǎ mmu áǎwaka menyu ami mpoknkem. Bǎǎ ká ekwak nebhi enen mbǎǎ, nǎ chi, Eyoǎ Mandem. Yǎ ékǎ be mángo Mandem ápeme bhe. ³ Eri mámbǎǎ ekwak enyu yǎ mbǎnyune mánanǎ bǎriǎǎ néne ndǎ nepém eneka enyǎ berǎnti ebhen Acha Yesu Kristo átǎǎ bhese.

⁴ Twǎ ye ka ntá Acha. Yǎ achi mbǎ ntay enen nechi nepém, enén bǎ mmik bábyaka be nepu yǎnyǎǎ, ke Mandem ayap nǎ nebǎǎǎ menwǎp besǎ bhi. ⁵ Bǎ nkǎwǎ bǎchi nepém. Bák ye ka mbǎ batay ane básǎt bete eket ene Efǎǎǎ Mandem ábhák aré. Bǎchi bo abhen yi ábhǎré nyǎǎǎ be mámbák nneréket ané bachiǎkap, ndu bechye mmǎet eyeka nkem ntá yi enyu ené échyè Mandem maǎǎk eti Yesu Kristo. ⁶ Echi mbǎ enyu básǎǎǎ amem Ekáti Mandem be,

“Ghǎ ká! Nchi bhǎre ntay enen nékem eket fá amem etǎk Síǎn, chí ntay enen njábhé ne néri necha.

Mmu ane ánǎkǎ yi, bǎpǎ kǎ yi ámbǎǎ ntiánwǎp wawak.”

⁷ Bǎ abhen máǎǎkǎ yi, ntá yeke yi ari acha ke ntá bo abhen babhiki noko yi basiǎ be, “Nkúbhé ntay enen batéket bábyáká, nǎ

ke néyibhiri nérbǎhé ntay enen nékem eket.” ⁸ Basiǎ nkǎwǎ amem ekáti be, “Ntay enén nékǎ chǎǎ bo mántem ekak mánkǎwén, nkúbhé nǎ ke nechi setárébhé esen sékǎ bo mánkǎwén.” Bátǎm ekak aré mbǎnyune bǎpǎ bhǎere Eyoǎ Mandem nkúbhé mbǎ enyu Mandem ati nyaka be émbák.

⁹ Ke mbák chi bhe, Mandem ayap bhe be mámbak nneréket ane bachiǎkap ntá Mfǎ ywese. Bǎchi nyǎǎǎ besǎ Mandem. Ayap be be mámbák bǎbhi mángátǎ nǎkǎ bho betíkǎ maknkay ebhi, yi mmu áfére bhe ndǎ ejuri abhǎre amem erémé bediéré. ¹⁰ Mpok yǎ, bǎbhíkǎ rǎ ntǎnso Mandem nembak ne bhe ke néne, bǎrǎ ntǎnso Mandem nembak ne bhe.

Séchi Basem Mandem

¹¹ Abhén ekǎǎ, bǎchi mankǎ ne báfhǎere fhǎet fá amik. Ndu echi nǎ, nnikmǎet, feré ká amǎ ndǎ barak abúabú ane mmǎet eyeka ékǎ máǎwaka beku mbǎnyune menyǎǎ menyǎǎ ebhǎ ménǎ ne befǎǎǎ ebheka.

¹² Kém ká erǎǎ ekakáneko yeke nenti bo abhen babhiki riǎǎ Mandem be yǎ bǎrǎm chi ebúbu eti yeke, máǎǎǎ mángǎ berǎ ebhen bǎkǎ, máǎchye kenǎkǎ ntá Mandem ndǎ nywǎp enen yi átwǎ betǎǎ bo.

¹³ Eti Acha Yesu, septǎ ká mmǎet ntá yǎntiki mǎntǎ yweka, ne yǎ chi mfǎ ngo mmu bo mankem bachi antene yi, ¹⁴ ne yǎ chi bǎgǎbhanǎ abhen yi átǎ be mántǎmsǎ nǎkǎ bo abhen bǎkǎ bebéptǎ menyǎǎ,

mánkaka nõkõ abhen bákù menyinj ebhen bechi chak. 15 Mandem áyàn be mánkù nõkõ menyinj ebhen bechi chak be manyu ánychók bechiñtí bho abhen babhiki rinji yënyinj. 16 Bák ká mbõ bo abhen bábhõñõ ngãngan bebhak ndũ mmuet eyap. Ke báké rem be ãti bábhõñ ngãngan, bákway beku bebú. Bák ká mbõ bõ betok Mandem.

17 Chié nõkõ ka bo mankem kenókó.

Bõñ ká ekõñ ne bati bõnkwo, Bõñ ká becháy Mandem, chyé nõkõ ká mfõ-ngo kenókó.

Nõkõ ká epinj Yesu Kristo

18 Bõ betok, bõñ ká nesepitmmuet besí bachi abheka ne kenókó kenkem. Báké bhak enyu eyõ ndiere ne abhen berĩnti ne abhen bákem be sayri. Bák ká enyu yõ yë chi ne abhen báchí bebëbebe. 19 Mmu ane ákerpnti ndũ esõñõri ene báchyè yi ndéndem ndu yi árinj be Mandem achi ne yi, Mandem ábhõñ manák ne yi. 20 Ke ntá mmu ane ákù ebéptí enyinj, mbák mándén wõ ónkerpnti, nsáy ane óbhõñ ábhák be yi? Ke mbák ókù enyinj ené echi chak ke ómbõñ esõñõri ne ónkerpnti ndũ esõñõri yõ, Mandem ábhõñ manák ne wõ. 21 Chi ndu esõñõri ne ekébhénti ke Mandem abhinji bhe mbõ enyũ Yesu Kristo nkwo abhõñ nyaka esõñõri ãti yeka, arõ be erinj be mánkõñ nõkõ bayat yi. 22 Abhíkí ku nyaka yë bebú, ne yë mmu

yi abhiki rwo. 23 Mpok básõkõti yi, abhíkí kemé yë nsõk. Mpok yi ághò esõñõri, abhíkí pa yë mmu. Arõ barak ankem ntá Mandem mmu átàn manyé enyu ene echi chak. 24 Yimbõñ ápókõ bebú ebhese menkem amuet ndũ ekotákátí. Akù nõ be sëndõ bebú ebhese sémбак chak. Befuet ebhén báfyé yi amuet bebũ bhe. 25 Báchí nyaka mbõ bághõñómén ané ánémé ebhi, ke néne bápètnsem ntá Mbabheri bághõñómén, mmu achi Mbabheri bapém ayeka.

3

Enyu baghoré ne manem babhõñõ bebhak

1 Bë baghoré nkwo bábhõñ besepitmmuet ntá maném abheka. Mbák mánkù nõ, bákway beku maném abheka abhen bábhíkí noko Eyõñ Mandem mánoko yë bábhíkí rem chí enyinj ntá yap. 2 Bákway menoko mpok bághò kenókó eken báchyè Mandem ne ndũ báchí chak besí bhi. 3 Beri ebheka beke fú chi ndũ mmuet besõbheri ne bati béghóko ne menyinjí pú ne ndu befye berítí nden. 4 Mémбак chí beri epinj ebhen befù amem ntí, ne bebhak kpák, ne nesepitmmuet mbõnyune enyũ beri ebhõ bepu gu manyier, ne ebhõ ke Mandem ákõñ tontó. 5 Baghoré abhen tesáy abhen bachi nyáná ne básíkí ntí ne Mandem bághòk nyaka maném abhap ne enyu eyõ, báre fyé beri amuet. 6 Sará abhõñ nyaka enyu epinj eyõ,

ambinji nəkə nném éywi
Abraham be acha. Ne bächí
bǝ Sará néne, mbák bǝkǝnǝ
erítí epin eyi kebħəŋ becháy.

7 Bǝ maném nkwǝ, mǎnkém
nókó bagħǝré bhēka sayri,
mǎnchye nəkə bǝ kenókó mbǝ
bo abħen bǝbhíkí bhəŋ betəŋ
mbǝ bhe. Bǝ ne bhǝ bǝbhəŋ
nepém enen Mandem achye
ǝti berǝndu ebhi. Kǝ nókó
ká nǝ be yǝnyin eke chyeŋ
nenikímuet eneka.

*Bo Mandem bǝbhəŋ esəŋəri
yǝndu bǝkǝ chi beri*

8 Ndǝ ngwenti, bǝŋ ká
nkaysi amǝt, mǎmbəŋ nəkə
ntínso ne bati, mǎnkəŋ bati
bǝnkwǝ, mǎmbəŋ berǝnti ne
bati, ne mǎmbəŋ nesepímuet.

9 Yǝ mmu yweka áké keme
bebú amfǝy bebú. Mbák
mu asək wǝ, óké sək yi. Ke
nikmuet be Mandem ankǝ yi
beri. Mandem abhíní wǝ chi
be ómbak nǝ bé yi anjet wǝ.

10 Echi mbǝ enyǝ Ekáti
Mandem érǝm be,

“Mmu ane áyǝŋ bebħəŋ erítí
nepém,
ne áyǝŋ bebħak maŋák,
ánkém néri eni be áké rǝm
ebǝptí enyin,
be eyəŋ ebǝbǝ éké fu yi anyu.

11 Mmǝ wu abħəŋ betiknsem
ndǝ bebú, ándóbhe kǝ
chi beri,

ánú bebħak kpák ne bho,
andək ambi bekǝ nǝ.

12 Amík Mandem Acha áchí
amuet bo abħen bachi
chak,

ne yi ághòk yǝntiki nenikímuet
enap,

ke átiknsem ntá bo abħen
bǝkǝ bebú.”

13 Mbák báyǝŋ tontó békǝ
beri, agha ákway mení bhe?

14 Ne yǝ embak chi be bǝbhəŋ
esəŋəri ǝti bǝchí chak, eyeka
éri encha. Bǝke chay yǝ mmu,
ne bati áké səŋəri be amem.

15 Ke chye nəkə ka Kristo
kenókó mbǝ Acha amem
bati yeka. Tǝ ká mpoknkem
beghati yǝ agha ane ábhəŋ
bhe ntí ane bǝbháká ntí
ne Yesu. Kǝ nókó ka nǝ ne
erítí eyəŋnyu, ne kenókó.

16 Bǝré ká bati yeka pépép,
be mpok bo básəkəti bhe ǝti
erítí ekakáneko eyeka mbǝ
bakəŋó Kristo, ntíanwǝŋ
ánkem bǝ.

17 Echi sayri begħə
esəŋəri ǝti ókǝ beri mbák nǝ ke
Mandem áyǝŋ, echa bebħəŋ
esəŋəri ne ntí be ókǝ bebǝptí
menyin.

18 Kristo nkwǝ aghə
nyaka esəŋəri, agú ǝti bebú
bo mankem, ndəŋ amǝt ndak
ámáy. Anaŋa betik ebħə,
yi mmu achi chak, ǝti bo
abħen bapu chak, bé ánsət
beŋe ntá Mandem. Bǝwáy
yi, agú ndǝ nkwǝmuet, ke

ndǝ Efǝŋó, Mandem akǝ yi
apetnsem ndǝ nepém. 19 Ne
Yesu arək ndǝ Efǝŋó aghati
Mbok Ndíndí ntá befǝŋó bo
abħen bǝbhǝéré ndǝ etəkó
bawú menəŋ manyé ane
ngwenti mmik.

20 Nǝ chí,
befǝŋó bo abħen bǝbhíkí
noko nyaka Mandem mpok
Nóa. Mandem ándəŋ nyaka ne
ekébhénti be bǝ mángúpsí bati
yap mpok Nóa ághòko áchwí.
Bǝru bho bati anen abħen
bachi amem áchwí ke bǝpém
nyaka ndu áchwí ághòk
amfǝnyén. 21 Manyiebhé mǝ
até ndǝ nejwiti enen népǝme

bhe εχῶν. Neiwiti puyě chi enyiyi ενέ έφῆρε bo bakwap amuet. Chi nku ane mmu anyu ne Mandem ne nti enen pēpēp. Neiwiti nēpēmē mmu έti neperēnsēm enen Yesu Kristo ápérēnsēm ndū nepēm. ²² Mpok ápérēnsēm ndū nepēm, ákó amfay, achəkó ndu ebhe awónēm Mandem. Aré, bōángel, befónó, ne betan̄tí befónó, ne menyū betan̄ menkem béchí antene yi.

4

Néne, bapēm ayeka ángúpsi ándóp akó

¹ Těndu Kristo ábhónó ye esōḡori fá amik, agú, bābhōḡ begwot mmuet ne enyū nkaysi ane yi ábhónó nyaka mbōnyune yě agha ane ábhónó esōḡori mbō Kristo fá amik abhiki pēre bhōḡ enyiyi bekū ne bebá. ² Eyo ekū be te ndiere newú, báké pēre ḡwaka bekū bepō menyiyi ebhen bō mmik bābhōḡ ekwak are. Bōḡ ká ekwak chí békōḡo nkaysi Mandem. ³ Ndū mpok ane áfḡéré ansem, bākū nyaka menyiyi ebhen bo abhen bápú bo Israel bákónó bekū. Eyo ekway! Bāchyè nyaka nepēm eneka ndu bepō baraka epúsí, bābhōḡ beyā ekwak ndu bebéptí menyiyi, bābhák manyū mmém, mánkoḡo nəkó bepā epusi ne bechemé manyū mmém, mánchyē nəkó kenókó ntá bōmandem nsé, ene ebhé Mandem epu ka nō. ⁴ Bo abhen bābhíkí riḡi Mandem bachi maknkay be néne, bápú pēre chem mmuet

ne bhō ndū epō nepēm enō. Ekū bō bārēm bebéptí menyiyi έti yeka. ⁵ Ke mpok átwò ane bo bhō bátè besí Mandem ndū manyé be mándem enyu bákū ndū nepēm enap. Mandem até bétan̄ bo abhen bachi pē ne bawú. ⁶ Eti yō ke bāghāti nyaka Mbok Ndíndí yě chí ntá bawú bé yěndu bágú mbō enyū yěntiki mmu, mánkwáy bebhak nepēm ndu efónó mbō Mandem.

Bepiyi abhen bakoḡo Yesu bābhónó bebhōḡ ne bati

⁷ Ngwenti menyiyi menkem achi kekwoḡ. Báké bhak ye taka taka ndū nkaysi yeka. Bák ká pē amem bati ayeka be mánkwáy menikmuet. ⁸ Enyiyi ene echa bechak menkem chi be mándək ambi bekōḡ bati ne bati ayeka ankem těndu ekōḡ ékúti beyā bebá. ⁹ Syeptí nókó ká bati bōnkwo amem beket ebheka kebhak be bākū nō mánywinti nəkó. ¹⁰ Mandem áchyè bhe akap menyū ne menyū. Yěntiki mmu abhōḡ bekwak nti ne aywi akap mbō erítí nkubetik Mandem. ¹¹ Yě agha ane ághāti bho Eyoḡ Mandem, abhōḡ bekū nō mbō mmu ane árēm nkúbhé enyiyi ενέ έfú ntá Mandem. Yě agha ane ákū betik Mandem, abhōḡ bekū bhó chi ne betan̄ ebhen Mandem áchyè yi. Ebhōḡ bebhak nō, be ndu yěntiki enyiyi, bo mánchyé nókó Mandem kenókó έti Yesu Kristo. Mandem ke ábhónó kenókó kenkem ne betan̄ menkem béchí ebhi ngwenti tí. Amen.

Mmũ ane ábhòḡ esəḡori ěti yi akonjo Yesu ábhòḡ áfòk

12 Abhen ekəḡ, báké bhak maknkay ndũ berem besəḡori ebhen bétwò ntá yeka. Bétwò chi memò be mbák bäsiki nti ne Mandem tetep. Báké sət bhò mbò be menyih ebhen bo bábhiíkí re ghò ke befákari ne bhe. 13 Bónḡ nókó ká chi maḡák tëndu bábhòḡ esəḡori mbò Kristo ndũ bächémé mmuet ne yi, bé be nkwo mánjwi ne maḡák mpok yi átwò ne keném eki. 14 Ěri ntá yeka echa mbák bõ básòkòti bhe ěti báchi bakoḡo Kristo mbənyune eyò étòḡ be Ěfónó betaḡ menkem, nò chi Ěfónó Mandem, achi ne bhe. 15 Ke yě mmu yweka áké bhəḡ esəḡori ěti yi achi ngwayti bho, yě chi ěti yi achi ngep, yě chi ěti yi achi nkə bebéptí menyih, ne éké bhak chi ěti yi ákónḡ bechwe ndũ baraka bo bachak. 16 Ke mbák mmu ábhòḡ esəḡori ěti yi achi mmu Kristo, ntíanwóp áké kem yi. Ankáká nókó kaka Mandem be yi aká nnyén be mmũ Kristo. 17 Ěmbák chí nó mbənyune mpok manyé akway, ne ábho chi ndũ nneréket Mandem. Ne mbák ámbó ne bhese, chəḡ émbak ná ne bo abhen bápú koḡo Mbok Ndíndí ane áfú ntá Mandem? 18 Ne Ěkátí Mandem éřem be, “Mbák bo ábhen báhí chak bábhəḡ beyá esəḡori ke mámpeme bhò, chəḡ émbak ná ne bo abhen bábhiíkí riḡi Mandem, ne bákə bebú?” 19 Bo abhen bábhòḡ esəḡori mbənyune enyu eyò ke

nkaysi Mandem achi, bábhəḡ berón ambí békə beri, mándo bapem ayap ntá Mandem mmu aghoko bhò. Yi apú rò bebhwere bariet ami.

5

Böbati bábhəḡ bekem batí bönkwò sayri

1 Nchí ghati ye böbati abhen bachi ndũ nkwo yweka menyih ebhen bò bábhòḡ békə. Me nkwo nchí münti mbò bhe. Ngó nyaka enyu Kristo ághò esəḡori ne nchí ndũ mpáy bo abhen Mandem ákə chəḡ mángə keném Kristo mpok yi átwò. 2 Babherí nókó ká bönkwò abhen Mandem afyé amó yeka mbò mmu ane ábhəbheri nkwo báhòḡəmén. Kú nókó ká mbò bo abhen bábhòḡ nti bekə enyih ene Mandem áyən mankə. Ěké bhak chi mbò be mányiere bhe nyire. Kú nókó ká nò ne nti nenkem kefyé ngoḡo ndũ bebhəḡ nsáy. 3 Báké bhak mbò bafò amfáy bo abhen báfyé amó yeka. Bák ká chí berítí berih ebhen bò bábhòḡ ménḡkə. 4 Ne mpok Mbabheri báhòḡəmén ane ngo abhesi, chəḡ anchye bhe akap ané árí achá, akap ane apu yibhiri enyu.

5 Bě besakábho ne baghəśòḡ, bónḡ ká nesepímuet ntá bõ batí bheka. Bónḡ ká nesepímuet ne bati. Nesepímuet némbák ntá yeka mbò nkú ane mmu afyé amuet. Ěkátí Mandem éřem be, “Mandem apú chye mbi ntá mmu ane áyòḡmuet, ke

ätòŋ berĩndu ntá bo abhen báseptimuet amik.”

⁶ Septí ye ka mmuet ntá Mandem mmu ábhónó betan menkem bé mpok yi ankway, yí ankosi bhe. ⁷ Dǒ ká besəŋəri ebheka menkem ntá yi. Yí ke áyìŋi bhe. ⁸ Kém ká mmuet. Bák ká pé. Satan mũmpap yweka ághàp, amkpe nǎkò mbò nkɛ, ndu áyàŋ mmu ane yi akem anyie. ⁹ Bǎké chye yi mbi. Tě ka kpirí ndũ neka eneka. Bǎriŋi be bati bǒnkwo mban nkem fá amik, bághò nkúbhé menyu besəŋəri ebhen bághò. ¹⁰ Mǎnán mǎngò esəŋəri, ne épú bhak chəŋ ndu erəri mpok, chəŋ mbəŋ Mandem mmu ábhónó berĩndu menkem ankɛ mǎnte sené, enyiy kechep bhe, ambure bhe ndu nté ane mǎnán bǎchi nyaka are, anchye bhe betan. Yi ke ábhíŋí be be mǎmbəŋ ákóré ndũ keném eken kebhiki bhəŋ ngwenti ndũ bǎchémé mmuet ne Kristo. ¹¹ Betan menkem chi ebhi mpoknkem. Amen.

Ngwenti bakak

¹² Sáilas akwak me besin ekáti ene. Nsət yí mbò nti manò ane mǎkwáy besikinti ne yi. Ntí ane nsíŋí bhe móbmbiŋí ekáti ene chi ndu béfyə bhe nti ne beghati bhe enyu Mandem áyèt bho. Tě ká kpirí aré. ¹³ Eka bǒnkwo abhen bachi fá etək Bábilon, bátò be bakak. Mandem ayap bó nkwo mbò bhe. Mówa Mák nkwo átò be bakak. ¹⁴ Kaká ká bati sayri ne ekəŋ ene Yesu.

Kpák ámbák ne be mankem abhen bǎchémé mmuet ne Kristo.

Ěkátĭ Píta ene njwi bebay

1 Me Símun Píta, mübetok, ne münto Yesu Kristo ke nchí síň ěkátĭ ene. Nchí síň ntá bo abhen mánoko Yesu Kristo mbō bhese. Yi mmu achi Mandem ywese ne Mpeme ywese ke akū besé mankem sébhōň nekā ne yi. Yi achi chak ndū menyĭň yi ákū.

2 Mandem ántōň be berĭndu andak nākō chi ambi, anchye be kpák ane ájwi amem bati yeka ndū bāřĭňĭ yi ne Acha ywese Yesu Kristo.

Tōň ká be Mandem ayap bhe

3 Yesu Kristo áchyé bhese betan bekū séndĭňĭ Mandem mmu ábhĭňĭ bhese be sémbōň keném ne yi, ne be sénkoňo epĭň eyĭ ené erĭ echa. Ndu séřĭňĭ yi, áchye bhese yĕntĭki enyĭň ené échébhé bhese. Ne áchye bhese betan ebhi be sémbōň nepém nekō ne epĭň ené bo Mandem bābhōňō bebhōň. 4 Béfűét ndū keném eki ne erĭtĭ epĭň eyĭ, Mandem áchye bhese menyĭň ebhen beri becha, ebhen yi afyé nyaka bariep bechye bhese. Akū nō be māmábúé bepō menyĭň ebhen bo mánwaka bekū fá amĭk, mändōbhe bhōň chi epĭň ene Mandem.

5 Ndu echi nō, nu ká mémáka epĭň ené erĭ echa ndū nekā eneka ne Yesu, mānu nkwo berĭňĭ menyĭň. 6 Ndu

mémáka ndū nerĭňĭmenyĭň bōň ká nkwo nekeméműet. Ne mémáka ndū nekeméműet, tē ká kpĭrĭ. Ne mémáka ndū nete kpĭrĭ, bōň ká epĭň ené bo Mandem bābhōňō bebhōň.

7 Ne mémáka ndū epĭň ené échyè Mandem maňák, bōň ká ekōň ne bati mbō bōneréket amot ne mánkōň bō mankem.

8 Mbák mändók ambi bekū menyĭň ebhen ndōň ne ndōň, nerĭňĭ ane bāřĭňĭ Acha ywese Yesu Kristo apú bhak ndéndem, ke beri bэфű ndū yĕntĭki enyĭň ené bākā. 9 Ke yĕ agha ane menyĭň ebhen bepū ndū nepém eni achĭ nnémámĭk. Mbák épú nō, apú ghō menyĭň ebhen bechi nekō nesĭe, ne ághókóntĭk be Mandem asó bebū bhese aferē.

10 Bōma, fyé yé ka betan ndu bekū menyĭň ebhen bétōň be Mandem abhĭňĭ bhe ne ayap bhe tetep mbōnyune mbák bākā nō bāpú kwen wáwák. 11 Ne Mandem apú rō ménéne mbĭnywōp fűű, be mánchwe ndū kefō eken Acha ne Mpeme ywese Yesu Kristo. Kefō ekō kebĭhĭki bhōň ngwenti.

Ntĭ ane Píta asĭňĭ ěkátĭ ene

12 Mbōň ye nkaysi betĭk bhe menyĭň ebhen menkem, mpoknkem, yĕndu bāřĭňĭ bhō ne bāte kpĭrĭ ndū menyĭň tetep ebhen bátōňō be. 13 Nkáyśĭ be echi chak be ntĭk nókō bhe menyĭň ebhen ndu mbűét fá amĭk be bāké bhūre kenó, 14 tĕndu ndĭňĭ mbō enyű Acha ywese Yesu Kristo átōň me be manywōp aya fá amĭk ábhĭkĭ pere yá.

15 Ne mbõj begho be mpok nnaj ndo mmik, mantik noko menyij ebhen mpoknkem.

Enyu mmu akway berinj be menyij ebhen bechi tetep

16 Menyij ebhen seghati nyaka bhe eti netwo Acha ywese Yesu Kristo ne betan ebhi bepú bakay. Besé babhõj segho kefo eki ne amik. 17 Mpok Mandem mmu achi Eta atõj kenem eki ne betan ebhi, sebhak are ne Yesu. Seghok ndu Mandem mmu acha mankem arẽm be, "Né chi Mõwa. Nkõj yi tontó. Achyẽ me beyã kenokó." 18 Besé babhõj seghok eyõj ené efũ amfay mbonyune sechi nyaka ne yi amfay njie Mandem.

19 Eti yo, serinj mbõj nene echa enyu esi be menyij ebhen bareme kepinti bareme nyaka bechi tetep. Fie ye ka nti ndu beyõj ebhap, mbonyune bechi mbo erõj ene egho amem ejuri. Dok ka ambi beghok beyõj ebho kpatẽ mpok ane nywõp nyi. Ndũ nywõp enõ, nembe * enen beti negho amem bati yeka. 20 Enyinj mbi ené babhõjõ berinj chi be, menyij ebhen bareme kepinti bareme nyaka, ebhen bechi amem Ekati Mandem, ye mmu apu kway besot kebonj eki anene bho nta bho, 21 mbonyune ye ndemekepinti amat abhiki rem nyaka menyij ebhen befu ndu nkaysi nkwanjwanj.

† Efõjõ Mandem ke achwe nyaka bho anti, akõ bõ mandem menyij ebhen befu nta Mandem.

2

Sot ka mpok ne batõjõ nse

1 Bareme kepinti nse bachi nyaka nenti bõ Mandem. Nkubhe enyu yo ke echi echaõj be batõjõ nse babhõj bebhesi nenti eneka mantõj nõko be baraka nse eti Mandem ne bapu ene eyõ etwo bho chi ne meneme. Batõjõ ne manisi be babhiki rinj etayap mmu aku bhõ afere ndu kesem. Ne ndu bakõ nõ, ngwenti yap abep ancha. 2 Chõj beyã bho mankojõ bepõ barak epusi yap ne eyõ enkõ bo bachak mandem bebepiti menyij eti mbi ane tetep. 3 Ne chõj batõjõ nse bho mansot beyõjõ nse ndu berwo bhe be manyie menyij ebheka ne ngway yap. Mandem ananj atan bo te mpok ane afere ansem ne erõp chi be mambõjõ ntemsi yap.

4 Mandem abhiki ro nyaka boangel mandok ndendem mpok bakõ bebã, ke amese bho amem nepi, ndu nebhet ane agiri pyõõ, afe bo are ne ngem be mambak are te mpok manye ankway. 5 Abhiki ro nkwo bo abhen babhiki bhõj mpok ne yi, ndu mpok Nõa. Atõ eghori manyiep eway bõbhõ mankem. Apeme chi ndiere Nõa mmu aghati bho be mambak chak besõ

* 1:19 Nembe enen beti chi Kristo. † 1:21 Mbok bo bakaysi be ene ebhõjõ bebhak chi be "Menyij bareme kepinti bareme bebhiki fu chi ndu nkaysi nkwanjwanj".

Mandem. Ne apeme bo bachak bati tándramot. ⁶ Bãriņi nkwə be Mandem anáná nyaka bo Sódóm ne Gomóra mpok yi átó ngo are. Asón bhə krokotok, be eyə émbák mbə erij ntá bo abhen bábhíki bhəj mpok ne yi. ⁷ Mpok yə, apémé Lot mmu achí chak, yi mmu bepš barak epúsi ane bə bebú bhə bákə, áchye nyaka yi esəjəri anti. ⁸ Achəkə nyaka ne bebépti bəbhə, angə nəkə bebépti barak ane bə bákə yəntiki nywəp ne angok nəkə bepš menyij ebhen bə bárəm. Bebepti menyij ebhə béchənti nyaka nti eni amem tontó mbənyune yimbəj achi nyaka mmu chak. ⁹ Menyij ebhen bétəj bhese be Mandem Acha aríņi ndu áferə bo abhen bákə menyij mbə enyū bo Mandem bábhəj bəkə, ne ndu átəmsi bo abhen bápū chak, be ntəmsi yap ambak ne bhə tē ndū nywəp enen manyé. ¹⁰ Aríņi nkwə báráká ntianywəp ane mməet eyap éjwaka be mánkə ne bo abhen bábyak befójə ebhen bébhəjə betəj.

¹¹ Yəndu bəángel bacha bhə ndū betəj bápū rəm bebépti menyij. Bápū səkəti bhə ne bápū rəm ebəbə éti yap besí Etə Mandem. ¹² Ke batəjə nse bhə bárəm menyij mbə enyū mməet eyap étəj, mbə nyăbhi ené bábhe chi be mankəm mangway. Bábhəj bəway bhə mbə nyăbhi. ¹³ Bábhəj

béchyə bhə esəjəri mbənyune bə báchyè bo bachak esəjəri. Bo abhen báyəj menyie nepém, Manjak amap chi bəkə nə yě chi ne ngósi chuuu. Bepij ebhap bétwə ne ntíanwəp ntá yeka. Báchəkə ne bhe manyíé nenyíé ke bákə chi bebépti menyij ebhen béchyə bə manjak. ¹⁴ Ne bákə barak epusi ne amik, ne ekwak bəkə bebú epu may bə anti. Bárwə bo abhen bábhíki noko Yesu. Bati yap achi chi bati bə ngwáy. Ntəmsi Mandem anáj achi ne bhə. ¹⁵ Bárə mbi ane achi chak, máném ebhi. Bákə chi mbə Balam, * Mmə Boas ákəj nyaka bəkə bebú be ámbəj nsáy-nkáp, ¹⁶ ke báji yi éti bebú ebhi. Ekə mpəjə batu ane apu rəm kepí arem kepí ntá yi ne eyəjə nkwəjwəj, akə yi andə ebhokori enyij ene yi akə nyaka.

¹⁷ Batəjə nse bhə báci chi babhok manyiep ane manyiep ápú nyáy are. Báci mbə nebhan enen mbúep ápəkə ne manyiep kefú are ánkwén. Mandem aghókə ebhak ene égiri pyəə abhəre ntá yap. ¹⁸ Bápənyu, mándeme nəkə menyij ebhen bechi chi echijti. Mánū nkwə berwə bo abhen báyəj befap mməet ne nkwə bhə abhen bəkwené bechi ne bhə. Mánū ménjókəti bhə bé mánkə nókə bepš barak epusi ane mməet eyap éjwaka be bə mánkə mbə enyū bə babhəj bákə. ¹⁹ Báfye bhə bariep bəkə mánkáysi be

* **2:15** Balam abhəj nyaka beyá ekwak bebəjə akap ane mfə Bálak áyəj bechyə yi, kpát aka bəkə bebú ntá bo Israel. Nəmba 11.22-24, 22.16.

chəŋ bó mámbəŋ ngəŋgəŋ bekoŋo netəŋ eneŋe, ené bó babhəŋ bachi basémé bebá. Yəntiki enyiŋ ené ebhəŋó betaŋ amfay mmu, mmu wu ábhák chi nsem ntá enyiŋ eyo. ²⁰ Mbák bo mándiŋí Yesu Kristo mmu áchi Acha ne Mpepe yweŋe, ne mámbue menyiŋí mmik ebhen bégwət bho gwət, ke mámpet mándo menyiŋ ebhə mengwət bho ne betaŋ ndü nepém enap, nte ane bó bábhák aré áber ancha ane bó bachi nyaka are mpok bábhíki re riŋi Yesu Kristo. ²¹ Eri nyaka mbəŋ be báké riŋi enyü mmu abhak chak écha bó beriŋi, ke mámpet mánjibhiri mmuet, mándo bebhé Mandem áchyé, kepepe koŋo bhə. ²² Enyiŋ ené éfakari ne menyü bo bhə étəŋ be bakay ané arəm be, “Mmú ágwə enyiŋ ampətnsem anyie yə”, ne be, “Báso akók ampətnsem anyóp mmuet ndü batəp”, achi tetep.

3

Enyiŋ Píta areme éti netwó Yesu

¹ Bəma, né chi ekáti ené ejwi bepəy ndu bekáti ebhen nsiŋí bhe. Ndu bó bepəy menkem, nchi tik be menyiŋ ebhen mánanə bəriŋi, ndu bekwak mámbəŋ nkaysi ane achi chak. ² Nsiŋ beka mántik nəkə menyiŋ ebhen baremé kepinti Mandem bərəmé təntep be bébhəŋ befakari, ne be mántik nkwo menyiŋ ebhen Acha mmu achi Mpepe yweŋe afuepe ntá bənto aghati bhe

be mánkə nəkə. ³ Enyiŋí mbi ene bábhəŋó beriŋi chi be mpok ane netwó Yesu Kristo árəbhé kekəwət, bo bátwə chəŋ abhen báway bhe éti menyiŋ ebhen mánoókó, mánkə nəkə chi bebépti menyiŋ ebhen befü bó anti. ⁴ Chəŋ mámbebhe nəkə bhe be, “Yi afyé nyaka bariep be ápetnsem, atwə ké? Tesáy botayese bágú, menyiŋ bébhueéti chi enyumót mbə mpok ane Mandem ághókó mmik.” ⁵ Bághəkəntik bé Mandem ághókó mfay təntep chi ne eyəŋonyu eyi, akə mmik afú ndü manyiep amen achi nyaka mbənkem. Ne manyiep ke yi ásoaré ághókó mmik. ⁶ Ne nkúbhé manyiep ke Mandem áchəŋti mmik. ⁷ Ne nkúbhé eyəŋonyu ke Mandem abhure mfay ne mmik ane echəŋ menəŋ ngó ansəŋ mfay ne mmik, ke anaŋa bo abhen bapú mbə enyü bo Mandem bábhəŋó bébhak, ndü nywəp manyé.

⁸ Ke abhén ekəŋ, bábhíki bhəŋ beghəkəntik enyiŋ ené émət! Ne Eta Mandem, nywəp nemət nechi mbə nká mamié, ne nká mamié achi mbə nywəp nemət. ⁹ Mbək bho bákaysi be Mandem áchəŋti mpok tontó ndu bébhuepe bariep ami. Apú chəŋti mpok mbə enyu bó bákáysi. Akəp chi nti ne bhe, ndu apú yan be yé mmu angu anem. Ayən chi be yəntiki mmu ántiknsem ndü bebá bhi. ¹⁰ Ke nywəp enen Yesu Acha ápetnsem nətəwə chəŋ mbə ngép. Mpok yə, chəŋ nebu néngwat wóó

ne eyōη etaηatan, nénémsi. Yěntiki enyīη ené echi amfay énsayri amem ngó, enemsi. Ne mmik ansōηō ne yěntiki enyīη ene echi aré.

11 Těndu menyīη ebhen menkem bebhōηō chōη besayri, ménemsi enyu eyō, ébhíkí ri nō be yěntiki mmũ ywēka ámbúéré nepém eni pépép, ambak mbō enyũ mmu Mandem ábhōηō bebhaka? 12 Ne ndũ mánōη ne nebhakántí nywōp enen Mandem átwò, kē nókó ká yěntiki enyīη be néntwó ayak. Ndũ nywōp enō, ngó áśōη mmik nkem, ne besōηō ngó ménkē yěntiki enyīη ene echi amfay ensayri. 13 Ke békoηō bariēp Mandem, sēnōη mfay nkō ne mmik nkō. Yěntiki mmu ane ábhákánti aré, ábhak chak besí Mandem.

14 Abhén ekōη, těndu mánōη ye be menyīη ebhen memfakari, fyé ká betāη ndu bekē Mandem angō be bāchi pépép, kebhōη bekwéné, ne be besí Mandem kpák achi ne bhe. 15 Ne sōt ká ekébhénti Acha mbō mbi ané yi áchyè bho be mándó yi ámpémé bhō. Echi nkúbhé mbō enyũ mómayese Pōl mmu sékōη ásíñí nyaka nkwo ntá yeka ne nerīηīndak enen Mandem achye yi. 16 Asīη, andeme nōkō amem bekāti bhi menkem éti menyīη ebhen. Mbōk menyīη bechi amem bekāti ébhen yi asīñí ebhen bébēmuet bejwimem. Ne bo abhen bábhíkí riñi menyīη ebhō, ne bábhíkí te kpirí, báyībhiri

menyīη yi asīñí, mángati nōkō bho chi menyīη bechak ebhen bepú ndōη amōt ne menyīη ébhen yi ásíñí. Ndu bákū nō, bábhīñi chi ménémé amuet.

17 Abhen ekōη, těndu bāriñí menyīη ebhen ambi ambi, sōt ka mpok bé bekwéné bo abhen bápú bhēere bebhé béké pākó bhe mándōp chi bo abhen bábhíkí te kpirí. 18 Ke dók ká ambi bego ndũ nerīñi ane bāriñi Yesu Kristo mmu achi Acha ne Mpeme ywese, mándōk ambi bēgo ndu bébhak enyuné berīndu bhi bébhák ne bhe. Kenókó kémbak ne yi néne, ne mpoknkem.

Εκάτι Jñn ενε mbi

Nti ane Jñn dsinjí ekáti ene

¹ Εκάτι ενε έρəm έτι Eyoñ ενε echi τε mpok ane bábhíkire ghoko mmik. Séghók έτι yi, séghó yi ne amík, séyinjí yi, ne sétok yi ne amō. Eyoñ áchye Nepém. ² Nepém abhési nyaka ne ségho yi, ne sérəm έτι yi. Ségháti bhe έτι Nepém. Abhíkí bhōñ ngwenti ne achi nyaka ne Eta ke ábhesi ntá yesé. ³ Ségháti bho έτι mmũ ane séghó, ne séghók menyinj ebhen yi átónó, bé be nkwo mámbōñ nechemémuet ne bhese. Ne, sayri sayri, nechemémuet enese eno nechi ne Eta ne Mýwi Yesu Kristo. ⁴ Nchí sinj be menyinj ebhen be manjak amese anjwi poot.

Mandem achi Bediere

⁵ Mbok ane Mýwi áchyé bhese be séngátí bhe achi be, “Mandem achi Bediere, ne ejuri epu ne yi wawak.” ⁶ Mbák sérəm be sébhōñ nebharamuet ne Mandem, ke sénko nōko amem ejuri, nō sésè chi nsé, ne sepu kōño tetep ane Mandem ákú sérinjí. ⁷ Ke mbák sékò ndũ bediéré mbō enyu yimbōñ achí Bediere sébhōñ nechemémuet ne bati. Ne manōñ Mýwi Yesu anso bhese amfere ndũ bebú menkem. ⁸ Mbák séndém be sepu bō bebú, nō sérwō chi mmuet ne tetep apú amem bati yese. ⁹ Mbák sénsu

bebú bhese ntá Mandem, áfonori bhese, ne amfere besé bebú anti, ankū sémbak pépép besí bhi. Yí apú nók bebhēre bariēp ami, ne ndiere enyinj ene echi chak kě yi akà.

¹⁰ Mbák séndem be sébhíkire kū bebú wáwák, nō sésət Mandem mbō nsense, ne nō Eyoñ eyi épú amem bati yese.

2

Kristo até besí Eta έti yese

¹ Bōbha, ntí ane mésinj be menyinj ebhen chi be ménkwák bhe báké kū bebú. Ke mbák mmu akū bebú, sébhōñ mmu amot ane até besí Etayese έti yese ne ánikmuet be yi amfonori bhese. Mmũ wu chi Yesu Kristo mmu achi chak besí Mandem. ² Yí ke achí akap ané ápōko bebú bhese. Ne έτι yi, Mandem áfōñori bebú bhese, ne puyě ndiere bebú ebhese, ke bebú bo mankem.

³ Ne enyinj ene ékū séndinj be serop chi bo abhen báriñi Mandem chi nekū ane sékū menyinj ebhen yi áyāñ sénká.

⁴ Mmu ane árəm be, “Ndíñi Mandem” ke yi kebháká kū menyinj ebhen Mandem áyāñ bo mankū achí nsense ne tetep apu ne yi. ⁵ Ke yé agha ane ábhēere Eyoñ Mandem, ekōñ Mandem ejwi yi anti poot. Eyo ke ékū séndinj be sebhare mmuet ne yí. ⁶ Mmu ane árəm bé abhat mmuet ne Mandem, abhōñ bebhēere nepém eni mbō enyũ Yesu ákū nyaka.

Ebhé esí ene echi ekō

7 Abhen ekwɔ, ebhé ene mésiɲ ntá yeka néne épú ebhé ekwɔ. Chí nkúbhé ebhé ene báriɲi te mpok ane bábhho bekoɲo Yesu. Ebhé éré chi enyiɲ ene mǎnanɲ bághókó ne batú. 8 Yě nɔ, nchí siɲ be éti ebhé ekwɔ ene étɔɲ kpoɲoroɲ ndũ nepém Yesu ne ndũ nepém eneka, mbɔnyune ejuri éfuet, ne bediéré ebhen tetep ménánɲ béghò.

9 Mmũ ane árèm be, “Nchí kɔ amem bediéré” ke ampap nɔkɔ nti manó, abhuet amem ejuri. 10 Mmũ ane ákóɲ bati, ákò amem bediéré. Ne yěnyiɲ épú bhak ndũ nepém eni ene ékway beka yi ankwɛn ndũ bebú. 11 Ke mmũ ane ápábhé mómayi, achí amem ejuri ne ákò amem ejuri, kerɲi ebhak ené yi árɔɲ mbɔnyune ejuri ene yi achi amem ékú yi achi mbɔ nnémámik

Ebhiki ri menyie ekwɔ ne mmik

12 Bǔbha, nchí siɲ ntá yeka mbɔnyune Mandem afónórí bebú ebheka éti Yesu Kristo. 13 Botá, nchí siɲ ntá yeka mbɔnyune báriɲi yi Mmu ánánɲ achi nyaka te mpok bábhíkire ghoko mmik. Besak, nchí siɲ ntá yeka mbɔnyune mǎnu ne mbámba, kpate básɔ awónem. 14 Bǔbha, nchí siɲ ntá yeka mbɔnyune bárɔp chi bo abhen báriɲi Eta. Botá, nchí siɲ ntá yeka mbɔnyune báriɲi mmu ane ánánɲ achi nyaka te mpok mmik ábhíkire bho.

Besak, nchí siɲ ntá yeka mbɔnyune bábhɔɲ betan ne Eyoɲ Mandem echi amem bati ayeka, ne mǎnú ne mbámba básɔ awónem

15 Bǔké nyie ekwɔ ne mmik, ne yě chí menyíɲí mmik. Ekwɔ Eta epu amem nti mmu ane ányie ekwɔ ne mmik.

16 Menyíɲ ebhen bo báfyè ngoɲo aré ndũ béchyè bhɔ manák, ne menyíɲ ebhen amík ayese ákwɛn are enkɔ sémbóɲ ekwak bebhɔɲ bhɔ, ne beyá menyíɲ ebhen békú bo abhen bábhónó bhɔ báyoɲmuet, bó menkem befú chí ndũ mmik bebú-ne. Bépú fu ná Eta. 17 Ne mmiki ne áfuetere fuet ne menyíɲ ebhi ebhen bo mánwaka bebhɔɲ. Ke mmu ane ákú menyíɲ ebhen Mandem áyàn bo mánka, ábhak nepém mpoknkem.

Mũmpap Kristo

18 Bǔbha, mmik arɔp chí kekɔwɔ memay. Bǔké ghókɔntik be séghati nyaka bhe be mũmpap Kristo átwò. Yě chí néne, beyá bõmpap abhen Kristo mánanɲ bátwò. Eyo éka bese séríɲí be mpok ane mmik ámay achi kekɔwɔ. 19 Bõmpap bhɔ báfú chí ndũ nkɔwɔ ywese. Ke bápú nyaka mbɔɲ bõ-bhese. Mbɔ báchí bõnkɔwɔ ywese tetep, mbɔ bárɔp ne bhese. Ke báró bhese be émbák kpoɲoroɲ be bápú ne bhese. 20 Ke mbák chí bhe, bápú enyu eyo, mbɔnyune Mmũ ane achi Nyáná * anéné bhe amik, ne be mankem

* 2:20 Ane achi Nyáná: Kristo.

bãriñi tetep Mandem. ²¹ Mpu siñ be be bãbhíkí riñi tetep. Nchí siñ be chi ndü bãriñi tetep ne bãriñi be baraká nsé apu fu ndü tetep Mandem. ²² Sayri sayri, nsense chi agha? Chi mmu ane abhíki ka be Yesu chi Mpepe ane Mandem afyé nyaka bariēp be átò. Enyũ mmu wu ke achi mũmpap Kristo. Abhíkí noko Eta ne Mmò. ²³ Mmũ ane ábhíkí ka be Mmò achi Mpepe ane Mandem átó apú kway bebhak mmu Eta. Ke mmũ ane árēm kponoroñ be Yesu achi Mmò Eta, abhōñ nebharémuet ne Eta. ²⁴ Dǒ ká menyīñ ebhen bãghókó te nebhōnet mémbak amem bati yeke. Mbák mándó menyīñ ebhen bãghókó te nebhōnet mémbák amem bati ayeka, bãpú rǒ bebhak ndü nebharémuet ne Mmò ne Eta. ²⁵ Ne enyīñ ené Kristo yimbōñ afyé bariēp bechye bhese chí nepém enen nebhíki bhōñ ngwenti?

²⁶ Nsiñ be menyīñ ebhen be ménkũ mándiñi bǒbhǒ nǒ báyan berwǒ bhe. ²⁷ Ke Kristo achyé bhe Efónó Bedyere Mmu achi ne bhe. Bãbhíkí chep ye mmu ane ákway betōñ bhe menyīñ ebhen bechi tetep. Efónó Bedyere átōñ bhe menyīñ menkem ne yēntiki enyīñ ene yi átōñ bhe echi tetep. Nsé apu are. Nchí ghati ye bhe be, nkúbhé mbǒ enyũ Efónó Bedyere átōñ bhe, bãké rǒ bebhak ndü nebharémuet ne Mmò.

²⁸ Bǒbha, bãké rǒ bebhak ndü nebharémuet ne Mmò, be mpok ane yi ápētsem

fá amík, mãmbóñ manjáak begħǒ yi, kebħōñ becháy ne ntíanwǒp besí bhi mpok yi átwǒ. ²⁹ Bãriñi be yi achi chak besí Mandem. Bãbhōñ ye beriñi be yēntiki mmu ane ákũ menyīñ ebhen bechi chak besí Mandem achi mmó Mandem.

3

Eriñ ene bǒ Mandem echi kekuri ne ene bǒ Satan

¹ Ghó ká ndu Etayese áre kōñ bhese. Akōñ bhese tontó kpát ábhíñi bhese be bǒbhi, ne sechi bǒbhi tetep. Ntí ane bǒ mmík babhíki riñi be sechi bǒ Mandem chi be bãbhíkí riñi Mandem. ² Abhen ekōñ, séchí bǒ Mandem néne, yē nǒ, bãbhíkíre tōñ bese enyu sébhák mburé mpok Kristo ápētsem. Enyīñ ene sériñi chí be mpok yi ábhēsi chōñ sémbak mbǒ yi mbōnyune séghǒ enyu yi achi. ³ Ne yē agha ane ábhákánti be chōñ émfakari enyu eyǒ, ábhāre ntí eni pépép mbǒ Kristo.

⁴ Yēntiki mmu ane ákũ bebú, chí mmu ane apú bhūere bebhé Mandem, ne békũ bebú chí bekwen bebhūere bebhé Mandem. ⁵ Bãriñi be Yesu atwó nyaka fá amík chí befere bese ndü nepémé bebú, ne bebú bépú ne yí. ⁶ Yē mmu ane ábhat mmuet ne Kristo ke andak ambi bekũ bebú apú. Mmu ane ábhūét bekũ bebú átōñ be yi abhíki re ghǒ Yesu ne abhíkí riñi yi wáwák.

⁷ Bǒbha, bãké rǒ yē mmu ándwǒ bhe. Mmu ane ákũ menyīñ ebhen bechi chak achi chak mbǒ Yesu. ⁸ Mmu

ane áròŋ ambi bekũ bebú, chi mmu Satan, mbònyune Satan abho bekũ bebú te ndũ nebhònet. Ntĩ ane Mmò Mandem átwò fá amik chi bechòŋti betik Satan.

⁹ Mmũ ane áróbhé chi mmó Mandem, apú pere kũ bebú mbònyune nepém Mandem nechi ne yi. Ne apú kwáy beròŋ ambi bekũ bebú mbònyune Mandem áká yi abhòŋ nebhè nekò. ¹⁰ Ghó enyĩŋ ene ékũ séndĩŋi bo abhen bachi bõ Mandem ne abhen bachi bõ Satan nò. Yè agha ane apú kũ menyĩŋ ebhen bechi chak besí Mandem apú mmó Mandem. Echi enyumót ne mmũ ane abhiki kòŋ nti.

Bo Mandem babhòŋ bekòŋ bati

¹¹ Enyĩŋ ene bãghókò te nebhònet chi be sébhòŋ bekòŋ bati. ¹² Séké bhak mbò Ken mmu achi nyaka mmó Satan, mbámbũ, ékũ awáy mómayi Abel. Awáy manò ndaká yí? Awáy manò mbònyune menyĩŋ ebhen yi akũ bebep nyaka, ke ebhen manò bebhak chak besí Mandem. ¹³ Bõma, éké bhak ye enyĩŋi maknkay ntá yeka mbák bõ mmik bápàp bhe. ¹⁴ Sérĩŋi be séfú ndũ newú séchwe ndũ nepém mbònyune sékòŋ bati bõnkwò. Mmũ ane ábhiki kòŋ nti mũnkwò abhúét ndũ newú. ¹⁵ Yèntiki mmu ane ápàp nti achí ngwayti bho. Ne bãrĩŋi be nepém enen nebhiki bhòŋ ngwenti népú bhak ne ngwayti bho. ¹⁶ Enyĩŋ ene ékũ séndĩŋi enyĩŋ ene bábhĩŋi be ekòŋ chi nechye ane Yesu

áchyè nepém eni èti yeŋe. Ne beŋe nkwo sébhòŋ beka, yè chi newú, èti bati. ¹⁷ Mbák mmu abhòŋ menyĩŋi mmik ke aghó nókó mómayi angwót nti ne yi, ná ekòŋ Mandem ebhak yi anti? ¹⁸ Bõbha, séndò berem chi ne eyòŋonyu be sékòŋ bati. Séntòŋ tetep be sékòŋ bati ndũ menyĩŋ ebhen sékũ.

Ekòŋ ene sébhòŋò ne bati efyè bhese nti besí Mandem

¹⁹ Ekòŋ ene sébhòŋò ne bati ke ékwàk bhese babhòŋ séndĩŋi be séchi bõ Mandem mmu achi tetep. Eyo éfyè beŋe nti ndũ mpok ane sénikmuet ntá Mandem, ²⁰ Yè chí mpok ane bati yeŋé átàŋ bhese be séchí bõ bebú, sépú bhòŋ becháy besí Mandem mbònyune nkaysi Mandem achá ane achi amem bati yeŋe ne yimbòŋ arĩŋi yèntiki enyĩŋ. ²¹ Abhen ekòŋ, mbák bati yeŋe apú ji bhese sépu bhòŋ becháy besí Mandem mpok sénikmuet. ²² Ne áchyè bhese yèntiki enyĩŋ ené sénikmuet be yi anchye bhese mbònyune sébhàre bebhé bhi ne sékũ menyĩŋ ebhen béchyè yi manák. ²³ Ne ebhé eyi chi be sénókó Yesu Kristo mmu achi Móywi ne be sénkòŋ bati nkúbhé mbònyú yi aghati bhese be senkũ. ²⁴ Bõ mankem abhen bábhàre bebhé Mandem chí bõ abhén bábhòŋò nebharémuet ne yi, yí abhòŋ nebharémuet ne bhò. Ne enyĩŋ ene étòŋ bhese be Mandem achi ne bhese chí Éfòŋò yi mmu yi achye bhese.

4

Enyũ enyiyi ené éfù ntá Efónó Mandem

¹ Abhen ekɔŋ, bǎké noko yěntiki Efónó, ke bǎbhɔŋ bechak ené echi ansem enyiyi ene mmu árèm ndu beghɔ mbák chi Efónó Mandem mbɔnyune, baremé kepinti nsé báya fá amik. ² Enyiyi ene ékù mándinji mbák Efónó Mandem achi ne mmu chí be yě agha ane árèm kponɔroŋ be Yesu Kristo asɔt nyaka mmu et nkwaŋwaŋ atwó fá amik, Efónó Mandem achi ne yi. ³ Ne yěntiki mmu ane ápú rɛm kpónórɔŋ be Yesu atwɔ nyaka fá amik mbɔ nkwaŋwaŋ, efónó ene ébhak ne yi epu fu ntá Mandem. Enyu mmu wu ábhɔŋ chí efónó mũmpap Kristo ane bǎghòk nyaka be átwò fá amik, ne anánj achi fá amik néne.

⁴ Ke bǔbha, bǎchí bo Mandem, ne mánaŋ mánu ne baremé kepinti nsé bǎsɔt awónem, mbɔnyune mmũ ane achi ne bhe atan achá ane achi fá amik. ⁵ Baremé kepinti nsé chí bǔ mmik ane. Èti yɔ ké bɔ bátɔŋ menyiyi ebhen bechi chí nkaysi bǔ mmik ne bǔ mmik bǎghòk bhɔ. ⁶ Ké séchí bo Mandem ne yěntiki mmu ane árínj Mandem ághòk enyiyi ene sétɔŋ. Mmu ane apu mmũ Mandem apú ghok bhese. Enyu eyɔ ke sérinji mbák Efónó Mandem mmu ákù bo mándinji tetep ane Mandem ke achi ne mmu, ne mbák efónó ene érwò bho ke echi ne mmu.

Mandem akɔŋ bese, ne sébhɔŋ bekɔŋ bati

⁷ Abhen ekɔŋ, séndók ambi bekɔŋ bati mbɔnyune ekɔŋ éfù chi ntá Mandem. Ne mmu ane akɔŋ bo achí mmó Mandem ne arinji Mandem. ⁸ Mmu ane abhiki kɔŋ bo, abhíkí rinji Mandem mbɔnyune Mandem chí Mmũ ekɔŋ. ⁹ Mandem atɔŋ ekɔŋ ené yi ábhónj ne bhese ndũ átó Njanja Móywi fá amik be sémfáét ntá yi sémbónj nepém. ¹⁰ Séngó ekɔŋ ene mbónj ndu échí. Puyě be sekɔŋ Mandem, ke chí bé Mandem akɔŋ bhese kpát átó Móywi mbɔ akap ané ápókó bebú bhese, be yi amfonori bhese. ¹¹ Abhen ekɔŋ, tẽndu Mandem akɔŋ bhese tontó enyu ené, sébhɔŋ bekɔŋ bati nkwa. ¹² Yě mmu abhíkí re ghɔ Mandem ne amik. Ke mbák sénkɔŋ bati, Mandem ábhak ne bhese ne ekɔŋ eyi enjwi bhese anti pɔɔt.

¹³ Ne enyiyi ene ékù séndinji be séchi ne Mandem mpoknkem ne be yí achí ne bhese mpoknkem chí Efónó yi ene yi achye bhese. ¹⁴ Séghɔ ne amik, ne sérèm be Eta ato Móywi Yesu fá amik mbɔ Mpepe yěntiki mmu. ¹⁵ Yě agha ane árèm kponɔroŋ be Yesu chí Mmɔ Mandem, Mandem ábhɔŋ nebharémuet ne yi, ne yí ábhónj nebharémuet ne Mandem. ¹⁶ Besé babhɔŋ sérinji ye ne sénókó be Mandem akɔŋ bhese tontó.

Mandem chí Mmũ ekɔŋ, ne mmu ane ákɔŋ bati ábhɔŋ nebharémuet ne Mandem ne

Mandem äbhatmæet ne yí.
 17 Enyu ené sékway berinjì be ekøj Mandem ejwi bese anti pøot chi be nywøp Mandem átàn bo sepú bhøj becháy, mbønyune séchí mbø Mýwi ndü nepém enesé fá amik.
 18 Becháy bépú ndü ekøj. Ekøj ene éjwí pøot éfère mmu becháy anti. Mmu ane becháy bechi yi anti ächáy chí ntëmsi. Ne mmu ane äbhónó becháy chí ane ekøj Mandem ebhíkí jwi yi anti pøot.
 19 Sebhoj ekøj amem bati mbønyune Mandem ayambi akøj bese.
 20 Mbák mmu árèm be akøj Mandem ke ampap nti nkwá, nø mmü wu achi nsense, mbønyune mbák mmu abhíkí køj nti nkwá ane yi ághò, ná yi ákway bekañ Mandem mmu yi apu ghø ne amík?
 21 Ne ebhé ene Mandem achye bhese echi be mmu ane akøj Mandem abhoj bekøj nti nkwá nkwá.

5

Mmu ane anoko be Yesu chi Kristo achi mmó Mandem

¹ Yëntiki mmu ane ánókó be Yesu chi Mpepe Mandem afyé nyaka bariëp be ätò achi mmó Mandem. Ne yëntiki mmu ane ákón chi äkøj mýwi nkwó.
² Sérinjì be sekøj bð Mandem tetep mbák sékøj Mandem ne mbák sébhüere bebhé bhi.
³ Bekøj Mandem chi bebhüere bebhé bhi. Ne bebhüere bebhé bhi puyé etanjí enyij, ⁴ mbønyune yëntiki mmu ane Mandem áchyé nepém nekø änú ne mmik ansøre nøkø chí awónem. Ne enyij ene

ékú senu sènsot awónem chí ndu sébhøj nekø be Yesu achí Kristo. ⁵ Agha átàn ancha mmik? Chí ndiere mmu ane ánókó be Yesu chí Mmø Mandem.

Mbøj Mandem achi ntisie ntá Yesu Kristo

⁶ Né chi Mpepe Mandem afyé nyaka bariëp be ätò. Atwó fá amik, bájwíti yi ne manyier. Etaré nókó manøj mi arøk amik. Ne Efónó Bedyere achí ntisie be Yesu Kristo árèm chí tetep. ⁷ Ene étøj bé batisié abhen bárèm bé Yesu chí Kristo báchí bárát. ⁸ Batisye bhø bati arát chí Efónó Bedyere ne manyier, ne manøj, ne bárèm chí enyij émot. ⁹ Mbák bakwáñwan bárèm menyij ebhen bó bárinjì sènoko bhø. Sébhøj yé menoko enyij ene Mandem árèm èti Mýwi éncha ene nkwá árèm mbønyune yi achi Mandem. Ne Mandem até ntisie èti Mýwi. ¹⁰ Echí ye be yé agha ane anoko Mmø Mandem, ärijì amem nti eni be enyij ene Mandem arepe èti Mýwi echí tetep. Bð abhen bábhíkí noko bárèm be Mandem äsè chí nsé mbønyune bó bábhíkí noko enyij ene yi árèm èti Mýwi. ¹¹ Ne enyij ene Mandem árèm èti Mýwi chí be yí áchyé bhese nepém enen nebhiki bhøj ngwenti ne nepém enø néfù chí ntá Mýwi. ¹² Echí ye be yé agha ane ábháré mmæet ne Mmø Mandem, äbhón nepém enen nebhiki bhøj ngwenti. Ne mmu ane abhiki bhat mmæet ne Mmø

Mandem abhiki bhəŋ nepém enə.

Βεγəŋə ngwenti

¹³ Nsiŋ menyiŋ ebhen ntá yeka bo mánoκό Mmə Mandem ndu beka mándiŋi be mánaŋ bábhəŋ nepém enen nebhiki bhəŋ ngwenti.

¹⁴ Ne mpok sénikmuet sépú makati mbənyune sériŋi be yəntiki mpok ane sénikmuet éti enyiŋ, áchyə bhese yə mbák enyiŋ ene séyən ékə ndəŋ amət ne nkaysi yi. ¹⁵ Ne mbák seriŋi be sénikmuet yi ángók bhese, sébhəŋ ye bəriŋi be yi anán áchyé bhese yəntiki enyiŋ ene sénikmuet be yi anchyə bhese.

¹⁶ Mbák mmu ywəka ángə ntí mmü Mandem ndü ákə bebá ebhen bepu twə ne newú, ánikmuet ntá Mandem ne chəŋ Mandem anchyə mmü wu nepém. Bebá bechi ebhen bétwə ne newú, ke mbíki rem be mmu ánikmuet éti mmu ane ákə enyü bebá ebhə. ¹⁷ Bekwéné menkem chi bebá. Ke bebá bechi ebhen bepu twə ne newú.

¹⁸ Sériŋi be mmu ane Mandem áchyé yi nepém nekə apú pere kəŋ beka bebá mbənyune Mmə Mandem achi ne yi ne ákəm yi enyu ene Satan apu kway beka yi yənyiŋ. ¹⁹ Sériŋi be sechi bə Mandem ke bə mmik mankem báchi amə mbámbe.

²⁰ Sériŋi bé Mmə Mandem atwə anéné bati ayese amem be séndiŋi Mandem mmu achi tetep. Néne, sebhare mmuet ne Mandem mbə enyü sébharé mmuet ne Mýwi Yesu Kristo. Yí aywíntí ké áchi Mandem

tetep ne yí ké áchyə nepém enen nebhiki bhəŋ ngwenti. ²¹ Bəbha, báké bhəŋ yənyiŋ beka ne bə mandem nsé.

Εκάτι Jšn ene ejwi bebay

*Jšn átò bakak ntá bo abhen
yi ásijní ekáti ene*

¹ Me Jšn münti bakonjo Yesu amot ké nchí sinj ekáti ene. Nchí sinj ntá ye, wə máyese ane Mandem áyábhé ne ntá bóbhe. Nkəŋ be tetep, ne puyě chi me awánti ké nkónj bhe. Yěntiki mmu ácháak ane árinj tetep Mandem akəŋ be.

² Nkəŋ be mbənyune besé sérinjí tetep ane ábhák amem bati ayese ne abhak ne bese te ndü nenəkómik enen nétwò.

³ Mandem Eta ne Yesu Kristo mántónj besé berindu, mángó bhesé ntínso, ne mánychye bhesé kpák ndu sékəŋj tetep Mandem ne ndü sébhəŋ ekəŋ ne bati.

Sénkəŋj tetep sénkəŋ bati

⁴ Mbəŋ nyaka beyă manják ndu betemeri mbək bóbhe ne beghə be bó bákəŋj tetep Mandem nkúbhé mbə enyü Mandem Eta ághátí bese sénká. ⁵ Máyese, nchí níkməet be sénkəŋ bati. Ene épú ebhé ekə. Méchyè wə chi

nkúbhé ebhé ene sérinjí te mpok sebho bekonjo Yesu. ⁶ Ne ekəŋ ené tetep chi beka enyinj ene Mandem ághátí bhesé senka. Ebhé Mandem érəm be sénkəŋ bati nkúbhé mbə enyü băghókó te nebħənet.

⁷ Nchí rem nə mbənyune bö abhen bárwə bati bachí yěntiki ebhak. Bábhíkí ka be

Yesu Kristo atwə nyaka fá amik mbə nkwəŋwanj. Enyü mmü wu achi mmu amot ndü mpáy bho abhen bárwə bho, ne achí mümpap Kristo. ⁸ Sət yeka mpok bé báké ka betik ndéndem, kebħəŋ nsáy ndü betik ebhə. Sət ká mpok enyu ene bəbhəŋ nsáy yeka nkem.

⁹ Dinjí ká be yě agha ane ápú pere konjo menyinj ebhen Kristo átónj, ke ámaka nkaysi achák aré, apú bhat mməet ne Mandem. Ke mmu ane árəŋ ambi bekonjo menyinj ebhen Kristo átónj, Eta ábhák ne yi, Móywi nkwə ábhak ne yi. ¹⁰ Etəŋ ye be mbák mmu átwə ntá yeka ane átəŋ menyinj ebhen bepu ndónj amot ne ebhen Kristo átónj, yě mmu yweka áké syepti mmü wu amem eket eyi. Yě chí bekaka yi báké kaka. ¹¹ Nchí rem nə mbənyune yěntiki mmu ane ákaka enyü mmü wu áchəm mməet ne yi ndü bebú ebhi.

Beyəŋj ngwenti

¹² Mbəŋ beyă menyinj bechak beghati bhe, ke mbíkí yan befye bhə menkem amem ekáti ene. Mbəŋ nkaysi bétwə beghə bhe be séndem kepi besí ne besí, bé manják amese anjwi pəot.

¹³ Bə mómayeka ane ngərə ane Mandem áyábhé bátò bhe bakak nkwə.

Ekáti Jñn ene ejwi berat

*Jñn átò bakak ntá mmu ane
yi ásiní ekáti ene*

¹ Me Jñn münti bakoŋo Yesu ke nchí sñj ekáti ene. Gáyos, nchí sñj ntá ye, wə mmu nkónó tetep.

² Ane ekəŋ, nchí nikmæet be óké me, ne be yěntiki enyij embak sayri ne wə nkúbhé mbə enyü nepém ene mbə mmu Mandem nechi sayri. ³ Mbəŋ beyă maŋák mpok ngókó enyij ene mbək bəmayese ndü nnyén Yesu bátwó fá baghati bese. Bághátí bhese be wə əchí mmü tetep ndü mbi Mandem nkúbhé mbə enyu, sayri sayri, ókónó tetep. ⁴ Yi ékwáy bechye me maŋák éncha beghok be bəbha bákòŋo tetep Mandem?

*Eri bekwak bo abhen bátəŋ
Eyoŋ Mandem*

⁵ Ane ekəŋ, ókə betik Mandem eríri ndü ókəm bənkwo eriri, sayri sayri, abhen bachi mankwə. ⁶ Bághátí Nkwə Kristo abhen fá eti ekəŋ eye ne berítí menyij ebhen ókə ntá yap. Mpok ane bə bārə berəŋ ambi, chye bhə nekwak enen nékwáy ndü betik Mandem ebhen bo bákə. ⁷ Bákə chi bekwə betik Kristo. Eti yə bápú sət yě nekwak ntá bo abhen bábhíki riŋi Mandem. ⁸ Besé babhəŋ sébhəŋ ye bechye menyü bo bhə nekwak be sémbák bati

bakə betik ne bhə ndu beghati bhə tetep Mandem.

Diyotrifis ne Demétriyos

⁹ Nsñj barəŋ ekáti ntá nkwə Kristo abhen awu, ke Diyotrifis mmu ákəŋ bebhak münti, abhíki fyé ntí ndü enyij ene mérəm. ¹⁰ Mpok ntwó awu chəŋ mbəre ndak ane ne enyü yi áchəŋti nnyén ena besí bənkwo. Ebhíki émay nə. Yimbəŋ apú ka besyepi batí bənkwo ne ákəŋ te bo abhen báyaŋ bekwə nə, ne abók bhə be mándə Nkwə Kristo.

¹¹ Ane ekəŋ, óké ŋəkwə ebépti epij. Nəkwə chí enyij ene erí. Mmü ane ákə beri chi mmu Mandem, ke mmu ane ákə bebhə ábhíkiire ghə Mandem. ¹² Yěntiki mmu ndü eká Mandem arəm eríri eti Demétriyos. Yě chi nepém eni nétəŋ be akəŋ tetep Mandem ne achi erítí mmu. Bəriŋi be enyij ene mérəm echi tetep.

Beyəŋó ngwenti

¹³ Mbəŋ beyă menyij béghátí bhe, ke mbíki yan besij bə menkem amem ekáti ene. ¹⁴ Nnókó be nchí twə chəŋ beghə bhe mandú mpok. Mpok yə, chəŋ séndem kepi besí ne besí.

¹⁵ Kpák Mandem ámbak ne bhe. Maməre bhe mankem ndü nkwə Mandem abhen fá bátə wə bakak. Kaká yěntiki mməre wa ane achi ndü nkwə Mandem abhen awu.

Ekáti Jud

1 Me Júd ke nchí siŋ ekáti ene. Nchí mübetok Yesu Kristo ne nchí manə Jems.

Nchí siŋ ntá yeka bo abhen Mandem mmu achi Etayese abhiní. Yí akəŋ be ne ákú be Yesu ámbák Mbabheri yweka. ² Mandem ángó bhe ntínso, ánychye bhe kpák ne ekəŋ eyi tontó tontó.

Batəŋə nse

³ Abhen ekəŋ, ndu nchí yán tontó besin be eti nepeme ane Mandem ápémé bhese mankem, ngó be mbəŋ besin ngáti bhe be mánkém tetep ane Mbok Ndíndí be ambak mbə enyü báchyé yə ntá bo Mandem ndəŋ amət ndak amáy. ⁴ Nchí rem nə mbənyune mbək bo abhen bábhíkí rinji Mandem mánónə bachwe ndü nkwo yeka. Bə mánü beyibhiri Eyəŋ Mandem eti berindu ebhi ne bhese. Bákə nə ndu bārəm be Mandem áchyé bhese ngəngəŋ be senchwe ndü barak epúsi. Bábýak Yesu Kristo ené yi ke achi Eta ntá yese ne yi aywinti ke ábhónó bhese. Mānəŋ basin nyaka tentep be chəŋ Mandem antemsi menyü böbhə.

⁵ Yəndu bákú bərinji menyin ebhen menkem ndəŋ amət, nchí yán betik be be Eta Mandem aféré nyaka bo Israel amó bo Ijip ke bəgháká nókó ambi, anaŋa abhen babhiki

noko. ⁶ Báké ghəkəntik be bəángel abhen babhiki ka bebhak ndü bechəkə ebhen Mandem afyé bhə, asət nyaka bhə abháré amem nepi enen négiri pyəə ne ngem bekak, ne enyu eyə ke bábhak mpoknkem. Aré, mánəŋ te nywəp negho enen Mandem átəŋ bho. ⁷ Báké ghəkəntik nkwo etək Sódóm ne ené Gomóra ne betək béchák ebhen békókósi nyaka ne bhə. Bo betək ebhə báchyé nyaka mməet ndü barak epúsi ne bepə baraká kebharé áchák ane bakwəŋwəŋ babhiki bhəŋ bekə. Bə nkwo bachi ndü esəŋəri amem ngó ane apu neme, ne eyə chí erin ntá bo abhen bábhíkí noko Mandem. ⁸ Yə nə, echi enyü yə ne böbhen nkwo. Bəghə kenó amík antifú ekən kékə bə mámbýak betəŋ ebhen Mandem ábhónó amfáy yap. Bekəŋə kenó ekə bārəm bebépti menyin eti befónó ebhen bébhónó betəŋ amfay bho, mánkə nəkə bepə barak epúsi. ⁹ Ke yə chi mpok Máikel münti bəángel ákəm nyaka epúti ne Satan eti mmu wap ane ábhónó besət erene Moses, abhíkí sət betəŋ ndü mməet yi bé ándem ebépti enyin ntá Satan. Arem nyaka chi be, “Mandem Acha ánji wə!” ¹⁰ Ke böbhen bārəm bebépti menyin eti yəntiki enyin ene bə bábhíkí jwimem. Báchí mbə nyəbhi ené ébhíkí bhónə kebəŋ, ne yəntiki enyin ene ékó yó anti, ékə kə. Ne menyin ebhə ke bəwəy bhə. ¹¹ Chəŋ embep ntá yap éncha! Bákəŋə chi

bayarékak Ken. Bákù nkwo bebéptí menyiy ebhen béfù bò anti. Báchí bò mpányu ne básot sérwàrényu besot nòkò menyiy ntá bho.

bayarékak Ken. Bákù nkwo bebéptí menyiy ndù bebhəj nsáy mbə Balam ákù nyaka. Bágù mbənyune bátəjntí ne Mandem mbə enyũ Kóra akə nyaka, agú. ¹² Mpok báchem menyie nenyie-ekəj ne bati, bábhak mbə bakwap amen áchəjti nenyie. Bátwə mánchəkə menyie ne menyu, mánkaysi nòkə chi ndiere mməet eyap. Bábhíkí bhəj ntíánwóp. Báchí mbə bekrəkó nebhəj enen mbéép ápòkə amfay ke yé manyiep kefú are ánkwén. Báchí mbə menək ebhen bépú nyu kepem yé chí ndù mpok ane menək menyu kepem. Báchí mbə menək ebhen bágghémé ne bakan ne bégú ndak ámay. ¹³ Bə báchí mbə betəjntí mpérényen amem manyu ngo ené égboghó émbay nòkə gboó, gboó. Menyiy ntianywəp ebhen bə bákù bechi mbə efen ené mpérényen égboghó embay nòkə angəkənyén. Báchí mbə mambé mfay ane ábóhobəj. Mandem abhúré ebhak ntá yap, ebhak ené égiri pyə. Aré ke bábhóhó bébhak ngwenti ti. ¹⁴ Enək mmu achi nyaka ndù mkrák bachimbí bhese tándrámət bebho aməet Adam anəj arem nyaka tembi éti bəbhen be, “Acha átwə ne ngémtáy bəángel Mandem. ¹⁵ Atwə bekrəpət manyé bo mmik nkem, antemsi abhén bápú kə menyiy mbə bo Mandem éti bepepti menyiy ebhen bə bərəm ebúbə éti yi.” ¹⁶ Bəbhen chi bo enywíntí ne bákəj beji bati. Bákəhə chí

bebéptí menyiy ebhen béfù bò anti. Báchí bò mpányu ne básot sérwàrényu besot nòkò menyiy ntá bho.

Dók ká ambi bekojo tetep Mandem

¹⁷ Abhen ekəj, ke mbák chi bhe, bəke ghəkəntik menyiy ebhen bənto Yesu Kristo Acha ywese bərəmé tentep be bébhəj béfákári. ¹⁸ Bərəm nyaka ntá yeka be, “Ndù manywəbhé ngwenti mmik, chəj bə keyókó mámfú mánjəkə nòkə bhe. Ndù nepém enap, bə bákəhə chí bebépti menyiy ebhen mməet eyap étò bə mánkə.” ¹⁹ Bə ke bátwə ne ákóré nenti eneka. Menyijí mmik ke bébhóhó betəj ndù nepém enap, puyé chi Éfóhó Mandem. ²⁰ Abhen ekəj, ke mbák chi bhe, bəbhəj beku yéntiki enyiy ndu bekwak bati, be mángó ndù menyiy ebhen mánókó, ebhén béfú ntá mbəj Mandem. Mpok mánikməet dš ká Éfóhó Bedyere ankwak bhe. ²¹ Dók ká ambi bebhəere nepém eneka enyu ené étəj be Mandem akəj bhe, mándək ambi menəj bé Acha ywese Yesu Kristo ányché bhe nepém enen nebhíkí bhəj ngwenti éti ntínso eni.

²² Ghó ká ntínso ne bo abhen bachi ekak émət nefí, ekak émət anywóp. ²³ Sye ka abhénéfú feré ndù ngó Satan, mámpeme bhə. Ghó ká bachak ntínso, ke mánsót mpok be bə báké charə bhe ne bebú bhəp. Pap ka yé chi nden

εγαρ ενé μάνό νε βερῶ μενυιη
 ebhen máñwaka, máñkɛ nɔkɔ.

Bakak ámbák ne Mandem

²⁴ Sénchíe ye bakak ntá
 Mandem. Yi ákway bekem be
 be băké kwén ansem. Chɔŋ
 yi anku băke nyóp mmuet,
 antwó ne bhe besí bhi. Aré,
 băghó kenókó eki, mǎmbak
 mañák mpoknkem. ²⁵ Sémbítí
 Mandem. Yi aywinti ke áchí
 Acha. Yí ke áfúéré ntá Yesu
 Kristo bépémé besɛ. Yí ke
 ábhóŋó kenókó, ne keném,
 ne betan, ne kefɔ kenkem,
 mpoknkem ane áfúéré ansem,
 ne néne, ngwenti ti. Amen.

Ekáti kenó Jón

Menyiñ ebhén bechi amem ekáti-ne

¹ Ekáti ene érèm ěti menyin ebhén bebhəŋə be fakari mandú mpok. Mandem achyé nyaka Yesu Kristo menyin ebhə be yi antəŋ bə ntá bəbətək abhi. Yesu ató ye ángel akə mməbətək aywi Jón arinji bhə. ² Jón até ntísie ndü Eyəŋ Mandem, ne ndü menyin ebhen Yesu Kristo ákú yi arinji. Asin yəntiki enyin ene yi ághó. ³ Eri echa ntá mmü-ne ápəy ne eyəŋ amfay beyəŋ ebhén-ne bérəm ěti menyin ebhen bebhəŋə be fakari. Eri echa ntá bo abhen bátà batú beghok ndü bápəy ekáti ene ne mámbəre menyin abhen básinji amem ekáti ene mbənyune mpok ane menyin ebhen bebhəŋə be fakari arəp chi kekəwət.

Jón ató bakak ntá beka bənkəwə Yesu tándramət

⁴ Mmə Jón nchi sin ekáti ene ntá beka bənkəwə tándramət abhen báchí atú Esia. Mandem mmu achi néne, abhak tē nyaka, ne átwə ántəŋ be berindu, anchye bhe kpák. Befónó tándramət ebhen bechi besí enəkó kefə Mandem ménťəŋ nkəwə bhe berindu, ménchye be kpák. ⁵ Ne Yesu Kristo mmu achi ntísie Mandem ane tetep

ántəŋ be berindu, anchye bhe kpák. Yi chí mmü mbi ane áfú ndü nēwú, ne Mfə bafə mmik. Akəŋ bhesé ne aféré bhesə ndü bebú ne manəŋ ami. ⁶ Akə bese sémbák bəbhi abhen yi achi Mfə wap. Akə bé sémbák bachiäkap ntá Etayi Mandem. Keném ne kefə chí eki mpoknkem. Amen. * ⁷ Ghok ka, yi átwə amem nebháŋ, ne chəŋ yəntiki mmu angə yi ne amík. Ne yəntiki mmu ane áyéme yi ne nekəŋ ághə chəŋ yi nkəwə. Manerékeré bho ankem fá amík bádí chəŋ kebho ěti yi. Ebhəŋ be fakari enyu eyə. Amen. ⁸ Acha Mandem Betəŋ Menkem ärəm be, “Me ke Nchi kə yəntiki enyin émbə bebhak ne Me ke nchi kə yəntiki enyin entwə ndü Ngwenti.” † Yi achí néne, achí tē mpok mmik abhíkí re bho, ne átwə chəŋ.

Jón aghó Yesu Kristo ne amík

⁹ Mmə Jón məmáye ka, me mmü amət ndü nkəwə bakoŋə Yesu kē nchi sin ekáti ene. Nchi nsoŋ amət ne be ndü besəŋəri ebhen séghə, ne ndu Yesu achi Mfə ywese ne ndü sechi kpirí ndü ekébhənti eyese. Nchi mükəŋəŋ amem etək nentinyén ené bábhinji be Pátməs ndu nchi ghati bo Eyəŋ Mandem ne nte ntísie ndü menyin ebhen Yesu ákú bo bərinji. ¹⁰ Ndü nywəbhé neywəmæet nemət, ené Efónó Bedyere achi ne me, ngók

* 1:6 Amen ndu Kényan chi “Embák nə”. † 1:8 Ndü eyəŋ Grik chi Alfa ne Omega. Alfa chí enyinjí mbi ndü basinjí Grik. Omega ke achoko nnet ndü basinjí Grik. Ghə nkəwə 21.6 ne 22.13.

εἰς τὴν ἐτανάταν ἡμεῖς ἐφύμεθα.
 εἰς τὴν ἐτανάταν ἡμεῖς ἐφύμεθα.
 11 Ἐρε γὰρ ἐμεῖς, “Ὁ
 ἐκείναι σὺν γέντικι ἐν
 ὁμοίᾳ, ὅντο γὰρ νῦν βακωὶ
 τοῦ Ἰησοῦ τὰνδράματ ἁ
 ἔφεσας, καὶ ἐτὸκ σμῖνα,
 καὶ ἐτὸκ πέγαμον, καὶ ἐτὸκ
 τιατίρα, καὶ ἐτὸκ σάδισ,
 καὶ ἐτὸκ φιλὰδέφια,
 καὶ ἐτὸκ λαοδίσια.”

12 Νῆι ἡμεῖς ἐν τῷ
 ἔργῳ ἡμεῖς ἐν τῷ ἔργῳ
 ἐφύμεθα. Ἐρε γὰρ ἐμεῖς,
 “Ὁ ἐκείναι σὺν γέντικι ἐν
 ὁμοίᾳ, ὅντο γὰρ νῦν βακωὶ
 τοῦ Ἰησοῦ τὰνδράματ ἁ
 ἔφεσας, καὶ ἐτὸκ σμῖνα,
 καὶ ἐτὸκ πέγαμον, καὶ ἐτὸκ
 τιατίρα, καὶ ἐτὸκ σάδισ,
 καὶ ἐτὸκ φιλὰδέφια,
 καὶ ἐτὸκ λαοδίσια.”
 13 Ἐρε γὰρ ἐμεῖς, “Ὁ
 ἐκείναι σὺν γέντικι ἐν
 ὁμοίᾳ, ὅντο γὰρ νῦν βακωὶ
 τοῦ Ἰησοῦ τὰνδράματ ἁ
 ἔφεσας, καὶ ἐτὸκ σμῖνα,
 καὶ ἐτὸκ πέγαμον, καὶ ἐτὸκ
 τιατίρα, καὶ ἐτὸκ σάδισ,
 καὶ ἐτὸκ φιλὰδέφια,
 καὶ ἐτὸκ λαοδίσια.”
 14 Ἐρε γὰρ ἐμεῖς, “Ὁ
 ἐκείναι σὺν γέντικι ἐν
 ὁμοίᾳ, ὅντο γὰρ νῦν βακωὶ
 τοῦ Ἰησοῦ τὰνδράματ ἁ
 ἔφεσας, καὶ ἐτὸκ σμῖνα,
 καὶ ἐτὸκ πέγαμον, καὶ ἐτὸκ
 τιατίρα, καὶ ἐτὸκ σάδισ,
 καὶ ἐτὸκ φιλὰδέφια,
 καὶ ἐτὸκ λαοδίσια.”
 15 Ἐρε γὰρ ἐμεῖς, “Ὁ
 ἐκείναι σὺν γέντικι ἐν
 ὁμοίᾳ, ὅντο γὰρ νῦν βακωὶ
 τοῦ Ἰησοῦ τὰνδράματ ἁ
 ἔφεσας, καὶ ἐτὸκ σμῖνα,
 καὶ ἐτὸκ πέγαμον, καὶ ἐτὸκ
 τιατίρα, καὶ ἐτὸκ σάδισ,
 καὶ ἐτὸκ φιλὰδέφια,
 καὶ ἐτὸκ λαοδίσια.”
 16 Ἐρε γὰρ ἐμεῖς, “Ὁ
 ἐκείναι σὺν γέντικι ἐν
 ὁμοίᾳ, ὅντο γὰρ νῦν βακωὶ
 τοῦ Ἰησοῦ τὰνδράματ ἁ
 ἔφεσας, καὶ ἐτὸκ σμῖνα,
 καὶ ἐτὸκ πέγαμον, καὶ ἐτὸκ
 τιατίρα, καὶ ἐτὸκ σάδισ,
 καὶ ἐτὸκ φιλὰδέφια,
 καὶ ἐτὸκ λαοδίσια.”

17 Ἐρε γὰρ ἐμεῖς, “Ὁ
 ἐκείναι σὺν γέντικι ἐν
 ὁμοίᾳ, ὅντο γὰρ νῦν βακωὶ
 τοῦ Ἰησοῦ τὰνδράματ ἁ
 ἔφεσας, καὶ ἐτὸκ σμῖνα,
 καὶ ἐτὸκ πέγαμον, καὶ ἐτὸκ
 τιατίρα, καὶ ἐτὸκ σάδισ,
 καὶ ἐτὸκ φιλὰδέφια,
 καὶ ἐτὸκ λαοδίσια.”
 † 18 Ἐρε γὰρ ἐμεῖς, “Ὁ
 ἐκείναι σὺν γέντικι ἐν
 ὁμοίᾳ, ὅντο γὰρ νῦν βακωὶ
 τοῦ Ἰησοῦ τὰνδράματ ἁ
 ἔφεσας, καὶ ἐτὸκ σμῖνα,
 καὶ ἐτὸκ πέγαμον, καὶ ἐτὸκ
 τιατίρα, καὶ ἐτὸκ σάδισ,
 καὶ ἐτὸκ φιλὰδέφια,
 καὶ ἐτὸκ λαοδίσια.”

bawú mambak nepém, ne
 mbõn efiní ndu ménéne etókó
 bawú. 19 Síñ ye yéntiki
 enyíñ ene óghó, ebhén béchí,
 ne ebhen bébhónó béfákari
 ansem mpok. 20 Mbák
 chi enyíñ bhésé bhésé ene
 eyíñi mambe tándrámat
 ane óghó ndü awónem awa
 ne menyíñ gol tándrámat
 ebhen bépòkò berónó, díní
 bé mambe tándrámat chí
 bõángel tándrámat abhen
 bábhàbheri beka bõnkwo
 tándrámat. Ne menyíñ ebhen
 bépòkò berónó tándrámat chí
 beká bõnkwo tándrámat bhò.

2

*Εκείναι ἐν Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς ἐκα
 δὸνκω ἐνε ἐτὸκ ἔφεσας*

1 Ἰησοῦ ἀγαθὶ Ἰὼν ἐρε,
 “Ὁ ἐκείναι-νε τὸ νῦν ἀγγελ
 ἀνέβη ἡμεῖς ἐν τῷ ἔργῳ
 ἐφύμεθα. Ἐρε γὰρ ἐμεῖς,
 “Ὁ ἐκείναι σὺν γέντικι ἐν
 ὁμοίᾳ, ὅντο γὰρ νῦν βακωὶ
 τοῦ Ἰησοῦ τὰνδράματ ἁ
 ἔφεσας, καὶ ἐτὸκ σμῖνα,
 καὶ ἐτὸκ πέγαμον, καὶ ἐτὸκ
 τιατίρα, καὶ ἐτὸκ σάδισ,
 καὶ ἐτὸκ φιλὰδέφια,
 καὶ ἐτὸκ λαοδίσια.”
 2 Ἰησοῦ ἀγαθὶ ἀνέβη ἡμεῖς
 ἐν τῷ ἔργῳ ἐφύμεθα. Ἐρε
 γὰρ ἐμεῖς, “Ὁ ἐκείναι σὺν
 γέντικι ἐν ὁμοίᾳ, ὅντο γὰρ
 νῦν βακωὶ τοῦ Ἰησοῦ τὰνδράματ
 ἁ ἔφεσας, καὶ ἐτὸκ σμῖνα,
 καὶ ἐτὸκ πέγαμον, καὶ ἐτὸκ
 τιατίρα, καὶ ἐτὸκ σάδισ,
 καὶ ἐτὸκ φιλὰδέφια,
 καὶ ἐτὸκ λαοδίσια.”

2 Ἰησοῦ ἀγαθὶ ἀνέβη ἡμεῖς
 ἐν τῷ ἔργῳ ἐφύμεθα. Ἐρε
 γὰρ ἐμεῖς, “Ὁ ἐκείναι σὺν
 γέντικι ἐν ὁμοίᾳ, ὅντο γὰρ
 νῦν βακωὶ τοῦ Ἰησοῦ τὰνδράματ
 ἁ ἔφεσας, καὶ ἐτὸκ σμῖνα,
 καὶ ἐτὸκ πέγαμον, καὶ ἐτὸκ
 τιατίρα, καὶ ἐτὸκ σάδισ,
 καὶ ἐτὸκ φιλὰδέφια,
 καὶ ἐτὸκ λαοδίσια.”
 3 Ἰησοῦ ἀγαθὶ ἀνέβη ἡμεῖς
 ἐν τῷ ἔργῳ ἐφύμεθα. Ἐρε
 γὰρ ἐμεῖς, “Ὁ ἐκείναι σὺν
 γέντικι ἐν ὁμοίᾳ, ὅντο γὰρ
 νῦν βακωὶ τοῦ Ἰησοῦ τὰνδράματ
 ἁ ἔφεσας, καὶ ἐτὸκ σμῖνα,
 καὶ ἐτὸκ πέγαμον, καὶ ἐτὸκ
 τιατίρα, καὶ ἐτὸκ σάδισ,
 καὶ ἐτὸκ φιλὰδέφια,
 καὶ ἐτὸκ λαοδίσια.”
 4 Ἰησοῦ ἀγαθὶ ἀνέβη ἡμεῖς
 ἐν τῷ ἔργῳ ἐφύμεθα. Ἐρε
 γὰρ ἐμεῖς, “Ὁ ἐκείναι σὺν
 γέντικι ἐν ὁμοίᾳ, ὅντο γὰρ
 νῦν βακωὶ τοῦ Ἰησοῦ τὰνδράματ
 ἁ ἔφεσας, καὶ ἐτὸκ σμῖνα,
 καὶ ἐτὸκ πέγαμον, καὶ ἐτὸκ
 τιατίρα, καὶ ἐτὸκ σάδισ,
 καὶ ἐτὸκ φιλὰδέφια,
 καὶ ἐτὸκ λαοδίσια.”

† 1:17 Με κε Νηί “Ἀνέβη ἡμεῖς ἐν τῷ ἔργῳ ἐφύμεθα”: Ἐχὶ ἐν τῷ ἔργῳ ἐφύμεθα ἐν “Ἄλφα ἐν Ὠμέγα”.

εchi ne bhe ενέ mbíkí kəη. Εkəη ενέ mbi ενέ bābhəηə nyaka ne me epet epu. ⁵ Tik ye ka enyīη ene έkú bākwéné ansem, māntík nsem ndū bebú ebheka māmpet mānkə nəkə berítí betík ebhen bākə nyaka. Mbák épú nə, chəη ntwə ntá yeka mferé enyīη eyeka ene épəkə berəηə ndū nebhuet ane yə echi. ⁶ Ke nchí kaka bhe ndū enyīη έmət. Bāpap menyīη ebhen bakəηό Níkolos bākə nkúbhé mbənyu mpábhé bhə.

⁷ “Mmū ane ábhəηό batú ángók enyīη ene Εfóηό Mandem árəm ntá beka bo Kristo. Yěntikí mmu ane ánú ásré awónem, nchí chye yi mbi be anyie kepem ekén enək ene échye nepém. Yó echí amem *nebhuet manák Mandem.”

Ekáti ene Yesu ató ntá bōnkwə abhen etək Smáyna

⁸ Yesu arək ambi bégháti Jōn be, “Sīη ekáti ene to ntá ángel ane ábhəbhəri bōnkwə abhen etək Smína. Sīη kə bó mándīηί bé beyəη ebhen béfú ntá Mmū ane achi nebhnət ne ngwenti, yí mmú ágú nyaka ke apetnsem ndū nepém.” ⁹ Yesu arək ambi berem be, “Ndíηί besəηəri ne kechep ekeka. Ke ndū baraká Mandem bābhəη beyă menyīη. Ndíηί bebéptí menyīη ebhen bō bárəm έti yeka. Bóbhə chí bo abhen bárəm be báchi bo Israel ene bápú. Báchi chi nkwə Satan. ¹⁰ Báké cháη besəηəri ebhen bétwə be ambi. Ghok ka, mfo befóηό

bebúbəbə ákə chəη mámfye mbək ayeka ekerékenəη ndu memə bhe. Ne chəη mámbəη esəηəri ndū manywəp byó. Ke bóη ka neka te ndū newú. Ne chəη mámbəη nepém enen nebhíkí bhəη ngwenti mbə nta kenókó mbənyune mānu bāsət awónem.

¹¹ “Mmu ane ábhəηό batú, ángók enyīη ene Εfóηό Mandem árəm ntá beka bōnkwə. Mmu ane ánú ásré awónem, newú enen nejwi apay népú tək yi.”

Ekáti ene Yesu ató ntá bōnkwə abhen etək Pəgamum

¹² Yesu arək ambi bégháti Jōn be, “Sīη ekáti ene tó ntá ángel ane ábhəbhəri bōnkwə abhen etək Pəgaməm. Sīη kə bó mándīηί bé beyəη ebhen béfú ntá mmu ane ábhəηό akparenja nsem epay ane ácháp.” ¹³ Yesu arək ambi berem be, “Ndíηί nebhuet ane bāchí are. Chí nebhuet ane enəkó kefə Satan echi! Bāte kpirí ne me ne bābhíkí bhət besíkí nti ne me yě chí ndū mpok ane bāwáy Antipas mmu achi nyaka ntísie wa ane ágháti nyaka bō tetep Mandem ne nti nemət. Bāwáy yi nenti eneka ndū nebhuet ane Satan áchəkə. ¹⁴ Ke mpáy menyīη bechi ne bhe ebhén mbíkí kəη. Mbək yeka bākəηə menyīη ebhen Bálam átəηό. Bálam átəη nyaka Bálak enyū yí akway beka bo Israel mánkwén ndū bebú, ne be mányíé nenyíé enen bayere bachye mbə akap ntá bəmandem nsé, ne mánkə nəkə barak épusi. ¹⁵ Enyumət

κε échi bé mbøk yeKa nkwo báte kpirí ndü menyin ebhen bakonjo Nikolas bátøn, * beka bo mankwen ndü nkúbhé bebú ebhen. ¹⁶ Ndu échi nò, tík ká nsem ndü bebú ebheka. Mbák épú nò, chøn ntwò ntá yeKa mandú mpok, nsot akparenja nsem epay wu nò áfù me anyu ne ácháp, nnu ne bhò. ¹⁷ Mmü ane ábhónó batú ángók enyin ene Efónó Mandem árèm ntá beka bõnkwo. Mmü ane ánú asot awónem, chøn nchyé yi nenyié enen bábhini be mána, enen bábhésé amfay. Ne chøn nchyé yí ntay nkwo enen nechi pépép, enen básiní nnyén nekò aré. Yě mmu abhíkí riní nnyén nekò enò, ebhiki fæet chi mmu ane báchyè yi nò.”

Ekáti ene Yesu átó ntá bõnkwo abhen etok Tiatíra

¹⁸ Yesu arøk ambi beghati Jón be, “Sín ekáti ene ntá ángel ane ábhábhëri bõnkwo abhen etok Tiatíra. Sín ka bó mándiní bé beyøn ebhen chi beyønó Mmò Mandem mmü amík ayi ápè chuuu mbò néríngó, bekak ebhi méngwò nòkò ηwanηwanη mbò bróns ane básónó ne etanjí ngó báfére ményní aré.

¹⁹ “Ndiní betik ebheka, ndiní ekøn eyeka ne enyü básikí nti ne me. Ndiní enyü bákwaK bati ne ndü bâte ne ekébhénti. Ne ndiní bé betik ebhén bákù néne béchá ebhén mbi. ²⁰ Ke enyin échi ne bhe ené mbíkí køn. Bè bärò ngöré

ane bábhini be Jésebel ambak nenti eneká. Yí ábhini mmæet eyi be ndemekepinti ne átøn andwò nòkò bõ betok abha be mánkù nòkò barak épusi ne be mányie nòkò nenyié enén báyére báchyε mbò akap ntá mandem nsé. ²¹ Nchyé yí mpok be ántiknsem ndü bebú ebhi, ke abhíkí ka betiknsem ndü barak epúsi yi. ²² Ghók ká, chøn ntemsi yí ne neme, ne mbák bo abhen bákwen berwøp ne yi bábhíkí tiknsem ndü bebéptí barak ayi, chøn nkù bó mámbøn beyä esønri. ²³ Chøn nsot newú nsak bo abhen bákønjo menyin ebhen yi átøn. Ne chøn beká bõnkwo mankem mándiní bé Mme kë nchí chak nkaysi bo ne batí yap, ne chøn ríkap yéntiki mmu ayeka békónó ebhi betik. ²⁴ Ke mbák chí be nkwo achak amem etok Tiatíra abhen bábhíkí te kákátí ndü menyin ebhén Jésebel átøn, be bho bábhíkí ghøk menyin ebhen mbøk bõ bábhini be barak Satan ane aré bhese, nchí ghati bhe be, mpú chyε be yě ntu áchák. ²⁵ Ndiere enyin émøt ke nchí ghati bhe. Tè ká kpirí ndü menyin ebhen mänókó kpáte mëmpetnsem. ²⁶ Mmü ane ánú ásóre awónem, ne árøn ambi beka menyin ebhen ndeme te ndu ngwenti, chøn nchyé yi betan amfay bõ betokó mmik, ²⁷ nkubhe mbò enyu Etaya áchyé me betan amfay yap, chøn yí ankém

* **2:15** Echi mbò be nkwo Nikolaus bátøn nyaka nkúbhé menyü menyin ebhen Bálam átónó.

kefó amfay yap ne enókó kefó ene baghoko ne ese awó. Anchókóti bhó mbó enyu bádèp eté ntóp amík érchókóti. ²⁸ Chón nchyé yi nembe enen neyinywóp ndu betón be anu asót awónem. ²⁹ Mmu ane ábhónó batú ángók enyih ené Efónó Mandem ághàti beka bõnkwó.”

3

Ekáti ene Yesu ató ntá eka bõnkwó abhen etók Sádís

¹ Yesu arók ambi beghati Jón be, “Sih ekáti ene tó ntá ángel ane ábhàbheri bõnkwó abhen etók Sádís. Sih ka bõ mandih be beyón ebhen béfú ntá mmu ane ábhónó befónó Mandem tándramót ne mambe tándramót. ‘Ndhí betik ebheka. Bábhón erítí nnyén besí bho be báchí nepém, ené báchí bawú. ² Némé ká mǎmfyé betan be mandu betan ane árbhé áké kpíkí émay mángú. Nchí rem nó mbonyune ngó be betik ebheka bébhíkí jwi pòt besí Mandem mmu métók. ³ Tik ye ka menyih ebhen bǎghókó ne bákóno. Tik ká nsem ndú bebá ebheka, ne kón ká menyih ebhen bǎghókó. Mbák bǎbhíkí ñeme, chón ntwó ntá yeka mbó ngép, ne bapu rih mpok ane métwó. ⁴ Ke mbók bõ bǎbhuet ndú nkwo yeka awu etók Sádís abhen bǎbhíkí nyóp nkú eyap ne bakwap. Chón bõ mánkó ne me ne nden pépép amuet, mbonyune bákway bõ abhen bákò ne

me. ⁵ Mmu ane ánú asót awónem báfyé yí ewet pépép amuet, ne mpú fere nnyén eni ndú ekáti nepém. Chón ndem besí Etaya ne bõángel be yi achi mmu wa. ⁶ Mmu ane ábhónó batu ángók enyih ene Efónó Mandem ághàti beka bõnkwó.’”

Ekáti ené Yesu ató ntá bõnkwó abhen etók Filadélfia

⁷ Yesu arók ambi béghati Jón be, “Sih ekáti ene tó ntá ángel ane ábhàbheri bõnkwó abhen etók Filadélfia. Sih ká bõ mándih bé beyón ebhen béfú ntá mmu ane achi Nyáná, mmu tetep, yí mmu ákéme efih Mfó Debhít. Mpok yi ánéne yé mmu apu kway betyep, ne mpok yi atyebhe, yé mmu apú kwáy ménéne.”

⁸ Yesu arók ambi berem be, “Ndhí betik ebheka. Ghók ká, nnéné mbinywóp ndó fúú ntá yeka ané yé mmu apú kway betyep. Ndhí be bábhón chi mandú betan, Yé nó, bákóno eyón eya ne bǎbhíkí bue me. ⁹ Ke mbák chí bõnkwó bakoño Satan abhen bárém bé báchí bõ Israel ené bápú ke básé chí nsé, chón nká bõ mántwo mántep mánén besí ebheká ne nká bõ mándih be nkón be. ¹⁰ Mbák chí bhe, bǎbháré eyón eya, bǎrók ambi bete kpírí ndú ekébhénti. Eti yó, chón mbak ne bhe be báké chwe ndú esónori ené étwó memó bõ abhen báchí fá amík mankem. ¹¹ Métwó mandú mpok. Té ká kpírí ndú menyih ebhen bǎbhónó be yé mmu áké fónó nta kenókó

yeKa ané átòη bé mānu bāsòt awónem. ¹² Mmu ane ánù ásòt awónem, chòη nteπ yi mbò ekwap amem ekerákap Mandem Mmu mětòk, yí kefú are wáwák. Ne chòη nsìη nnyén Mandem ne nnyén etòk Mandem yi amuet. Etòk eyò chi Yerúsalem ane nkò ane áfù amfay ntá Mandem átwò fá amík. Chòη nsìη nnyén nekò ena nkwo yi amuet. ¹³ Mmu ane ábhónó batú ángók enyìη ene Efónó Mandem ághàti beká bònkwò.”

Ekáti ene Yesu ató ntá bònkwò abhen etòk Laodisia

¹⁴ Yesu aròk ambi beghati Jón be, “Sìη ekáti ene tó ntá ángel ane ábhàbheri bònkwò abhen etòk Laodisia. Sìη kù bò mandìηi be beyòη ebhen befù ntá mmu ane bábhìηi be ‘Amen.’ Yi achi mmù tetep ne Ntisie ane tetep. Mandem afuet chi nta yi ke ághoko menyìη menkem.” ¹⁵ Yesu aròk ambi berem be, “Ndìηi betik ebheka. Bächí mbò manyiep amen ásótí, sòη be kesòη, kwen be kekwen! Eri be mǎmbák mbò manyiep bakwen, mbák épú nò, mbò manyiep basòη. ¹⁶ Tëndu bachí mbò manyiep amen ásótí, kwen bë kekwen, sòη bë kesòη, chòη mpá be mféré anyu wa. ¹⁷ Yëntiki mmu yweka àrèm be, ‘Nchí mǎnkáp, mbòη beyǎ menyìη. Mbíkí chep yënyìη.’ Ke be bábhíkí rìηi be bächí ndü ekwet. Bächí bo abhen mmu ábhónó beghò be ntínso, bachí bachébhébhò, bachí

manemamík, bachí bebhò bewó. ¹⁸ Nchí nie ye bhe be mǎntwò ntá ya mǎnkú pú ane básónó ango bafere ményìη menkem aré bé mǎmbák bò bakáp tetep. Twó ká ku nden pépép mǎmfyé amuet bé mǎnkúti bebhò bewò ebheka ebhen béchye bhe ntíanwòp. Twó ka, mǎnku babhé mǎmfye amík be mǎnkway beghò mban tetep.

¹⁹ “Nchí nyure bo abhen nkónó, nchyé bhò ntemsi. Fié ye ka betan bekù menyìη ebhen bechi chak, mantik nsem ndü bebú ebheka. ²⁰ Ghók ká, nchí ambìnywòp téé nchí òep. Mbák mmù aghok eyòη eya ánéne mbìnywòp chòη nchwe anywòp, nnyié nenyié ne yi. ²¹ Mmu ane ánù ánsòt awónem, chòη nchyé yí betan be anchòkò ne me ndü enòkò kefò eya, nkúbhé mbò enyù membòη nnú, nsòt awónem, nchòkò ne etayá ndü enòkò kefò eyi. ²² Mmu ane ábhónó batú, ángók enyìη ene Efónó Mandem ághàti bákwo bo Kristo.”

4

Jón aghó enòkò kefò Mfay

¹ Awu áfúéré nókò, njìηi ngó mbìnywòp ane achi fúú amfay. Ne mpet ngók eyòηó mbi ene nnán nyaka ngoko ndü éghàti me menyìη ne eyòη mbò ené mmbá. Ngók ndü yò érèm ntá ya be, “Twó wen amfay, ne chòη ntòη wò menyìη ebhen chòη befakari.” ² Témte wu, Efónó Bedyere atwó abhak ne me. Ngó enòkò

kefó amfay. Mmũ abhak aré chókó. ³ Mmũét mmũ wu are kót ηwanηwanη mbo batay ane bábhñi be jáspa ne kanélian. * Mbanátámfon átée ághabheri enókó kefó eyó ánkót nókó mbo ntay émeral. ⁴ Menók kefó esa nsem menwi békáp enókó kefó eyó. Böbatí esa nsem anwi báchókó ndũ menókó kefó. Yěntiki mmu wap abhak ne nkú pépép amuet, ne ntá-kefó anti ane bághókó ne pú. ⁵ Mmyamyany are fú ndũ enókó kefó. Nebu nkwó nére remti, nefan ansay nókó. Berónó tándrámat bebhak ambi enókó kefó méndu nókó mbo *sesay. Berónó bhó chí befónó Mandem tándrámat. ⁶ Enyiyi ébhák besí enókó kefó mbo manyu. Engó nókó mbo glas ane áñajari.

Menyiyi ménwí ebhen bechi nepém bétée bekáp enókó kefó, enyu ene émat echí ambi, émat ansem, echák ebhě awónem, enéfú ebhe awóghó. Menyiyi ebhó bébhón beyá amík ambi ne ansem. ⁷ Enyiyi ene ambi ebhak mbo nku, ene ékòño ebhak mbo nném mpwñ. Enyiyi ene éjwí bérát ebhón besí mbo nkwánwan, ne ene ejwi menwi ebhak mbo ebhókó ene éré amfay. ⁸ Ndũ menyiyi menwi ebhen bechi nepém, yěntiki émat ébhón bebhap betándat. Yěntiki ebhap ébhák ne amík fúúú, ané amfáy bebhap, ne ané amem bebhap. Báre kway nekway beti ne ngósí keywēmuet be,

“Nyáná, nyáná, nyáná chi Eta Mandem Betan Menkem yi mmu achi nyaka, ne achi, ne átwò chñ!”

⁹ Ne yěntiki mpok ane menyiyi ebhó bébiti ne béchye kenókó ne bakak ntá yi mmu achi chókó ndũ enókó kefó, yi mmu achi nepém mpoknkem, ¹⁰ böbati esa nsem manwi béré kwen besí mmu ane achí ndũ enókó kefó mánchye nókó yi mmu achi nepém mpoknkem kenókó, ne mánguebhe nókó ntá-kefó eyap amík besí enókó kefó mánkway nókó be, ¹¹ “Acha ne Mandem mmu sétók, wó ke ókwáy mmu ane bo bábhónó berem be betan ebhe beyá becha mánchye wó kenókó ne bakak éti betan ebhe, mbonyune wó ke óghókó menyiyi menkem ne chí békóno nkaysi ye ke óghoko bhó ne bechi.”

5

Mónkwómén asot Ekáti Mandem anene

¹ Ngó nkwó ekáti nénép ndũ awónem mmu ane achókó ndu enókó kefó. Basiyi abhak yěntiki ebhak amem ne ansem ekáti. Báfyé bébháné anyũ ekáti ndũ bepók tándrámat, baghana. ² Ne ngó etañtí ángel Mandem ndu árèm ne eyon etañatañ be, “Agha ákway beferé ébháné ené, anene ekáti ene?” ³ Yě mmu, yě chí ane achi amfay ne Mandem ne yě chí ane achí amík ne yě chí ane achi etókó bawú kekway

* **4:3** Jaspá abhón nkwo mmuet táko. Ne kanélian chí ntay chú. Yó ankem ághó tontó.

ménéne yó. Yě mmu kekway
 bépay enyij ene básinjí amem.
 4 Ndi beyǎ kebho mbonyune
 bábhíkí ghō yě mmu ane
 ákwáy ménéne ekáti nénép
 eyō, ne yě chi bepáy basij
 amen achi aré. 5 Mūnti
 amot ndu bōbati esa nsem
 manwi aghati me be, “Képerē
 di! Yijí mmú ane bábhijí
 be Nkū Nneréket ane bo
 Yúdah, Nném ebhárémō Mfō
 Debhít. Anu asot awónem.
 Abhōj ngānganj bebhakari
 bébháné tándrámot ánéne
 ekáti nenep.”

6 Mpok eyō, ngó Mónkwómén
 téé nenti enókó kefō ne menyij
 menwi ebhen bechi nepém.
 Mónkwómén abhak ndū
 nkwo bōbati. Ebhak mbō
 be mánanj baway nyaka yi.
 Abhōj babhanj tándrámot
 ne amík tándrámot. Amík
 ayi tándrámot chí befōjō
 Mandem tándrámot ebhén
 bátó mbankem amik.

7 Arāk ntá mmu ane
 áchí ndū enókó kefō asot
 ekáti nénép eyō nó echí
 ndū awónem ayi. 8 Asóré
 nókó ekáti, menyij menwi
 ne bōbati esá nsem anwi,
 bákwen besí Mónkwómén.
 Yěntiki mmu wap akém nekíj
 ne bekwōp ebhen baghoko
 ne pú. Bekwōbhe ebhō bėjwí
 ne insens. Insens wu atee
 ndū nenikimuet bo Mandem.
 9 Menyij ebhō ne bōbati bare
 kway nekway nekō be, “Wō
 ke ókwáy besot ekáti nénép
 ómbakari bébháné mbonyune
 bawáy nyaka wō ne manoj
 ame amen arōjō amik ke
 ókú bo ne mō be mámbák
 bo Mandem. Ōkū nō ntá
 yěntiki manérékerē bho, ne

bō yěntiki eyōjótak, ne bō
 yěntiki etak, ne yěntiki nkwo
 bho. 10 Ōku bhō be mándōp
 chi bo abhen óchí mfō wap,
 ne bo abhen báchiákap ntá
 Mandem mmu beše sétok. Ne
 chōj bō mámbak bafō ntá bo
 fá amik.”

11 Njijí ye, ngó ndū ngémtáy
 bōángel bate bakabhe enókó
 kefō ne menyij ebhen bechi
 nepém, ne bōbati. Ngók
 beyōj ebhap. 12 Ngók ndū bō
 bákway ne eyōj etanjatanj be
 “Mónkwómén ane bawáy
 nyaka,

akway mmu ane bo bárēm ěti
 yi be,
 yí ke ábhōjō betanj menkem.
 yi ke ábhōjō menyij menkem
 yi ke ábhōjō nerijindak
 nenkem
 yi ke ábhōjō kefō kenkem.
 yi ke bo babhōjō bechye
 kenókó, ne mámbiti
 yi ke ábhōjō beyǎ menwōp!”

13 Ne ngók ndū yěntiki
 enyij ene echí amfay, ne
 ebhen amik, ne ebhen etakó
 bawú, ne ebhen amem
 manyu, bō menkem bere
 kway be, “Sémbítí mmu
 ane achi ndu enókó kefō ne
 Mónkwómén. Sēnchíe bō
 kenókó. Kefō kenkem kechi
 chí ntá yap. Bō ke babhōjō
 betanj mpoknkem!” 14 Menyij
 menwi ebhen bechi nepém
 berem be, “Amen!” Ne
 bōbati bákwen amik bare
 chye kenókó ntá mmu ane
 achi ndū enókó kefō ne ntá
 Mónkwómén.

6

*Mónkwómén abho bébhákari
 bébháné ndū ekáti*

1 Ngó ndü Mónkwómén áfééré etabhé bebhané émöt ndü betap tándrámət ebhen ekáti nénép. Ngók ndü enyiyi émöt ndu ebhen menwi ésáy mbə nefaŋ be, “Tʷó!” 2 Ngó mpəŋəndík ane pérép ne mmü ane ákò yə. Mmu wu abhak ne nkəet awó. Báchyé yi nta kefə. Afa arək ndu bépet menu besət awónem.

3 Mpok Mónkwómén áféere ébháné ené ejwi bepay, ngók ndü enyiyi ene ejwi bepay ndu ebhen menwi érəm be, “Tʷó!”

4 Mpəŋəndík achák afú ye ndü nebhuət enəkó kefə. Are pe chuuu. Báchyé mmu ane ákò yó betan ndu beferé kpák amik be bō mámbə beway bati. Ne báchyé yi erémé akparenja.

5 Mpok Mónkwómén anene ébháné ene ejwi berat, ngók ndü enyiyi ene ejwi berat érəm be, “Tʷó!” Njinj, ngó mpəŋəndík pyə. Mmu ane ákò yə abhak ne *érúmé awə.

6 Ngók enyiyi mbə eyəŋ ndu éfù nénti menyiyi ebhen bechi nepém menwi. Eyəŋ eyə ere rem be, “Nkáp betik ebhen nywəp nemət ákway beku nkóbhé nchwi enwi. Ne nkúbhé nkáp wu ánkway béku chi nkóp enyü nchwi ane abhíkí tan esie byo ne epay. Ke báké chəŋti bawet ne mmem.”

7 Mpok Mónkwómén anene ébháné ene ejwi menwi, ngók ndu enyiyi ene ejwi menwi érəm be, “Tʷó!” 8 Ngə ye mpəŋəndík ane achi bəmm ne nnyén mmü ane ákò yə nébhak be Newú, ne Etəkó

Bawú enkoŋə nəkə yi ansem. Báchyé Newú ne Etəkó Bawú betan be mánsət nenu, ne nsay, ne eghorí neme, ne nnya mbəmbə ene fá mmik mángwáy bo abhen bachi ndü ébhókómik émöt ndu bebhəkə mmik menkem menwi.

9 Mónkwómén anene ébháné ené ejwi betay, ngó anten éfémé akap Mandem befónó bo abhen baway nyaka. Bawáy bhə mbənyune bəgháti bho Eyəŋ Mandem ne nti nemət. 10 Ngók ndü befónó ebhə bébik ne eyəŋ etanatan be, “Mandem Acha, wə mmu óchí nyánjá, əbhak tetep, chəŋ éntat ná ke óntan bō mmik abhen bawáy bhese, ónkeme kémbé?” 11 Báchyé ye yəntiki mmu wap éwet ene pérép ne bəgháti bə be mandək ambi beyweməet mandú kpatə mpáy bati bakü betik ne batí bō nkwó abhen bō mmik babhəŋə beway mbə bhə ankway.

12 Mpok Mónkwómén anéné etabhé serwə ene ejwi etandat, njinj, ngó erémé nenyikisi mmik. Mmok arəp pyəə mbə nden nekweśé. Ntan arəp mbə manəŋ. 13 Mambe áre fú amfay ánkweni nəkə amik mbə kepemənək ekən kékwənti amik mpok mbáép atanatan áfòk ne enem. 14 Nebu nénémsi mbə ekáti nenep ene bápét báféré. Yəntiki njie afa ndü nebhuət ane yə achi, ne yəntiki mmik ane achi nenti nnyén afa ndü nebhuət ane yə achi. 15 Bafš mmik ne maném bho, ne bōbatí batemé nenu,

ne bō bakáp, ne betanṭi bho, ne yēntiki mmu achák, yē chí abhen bachí basem, ne yē chí abhen bapu basem, bábúé bábhése amem bōbasem, * ketárábhé ndü njie egho. 16 Báre bhese aré mámbiñi nōkō njie ne yēntiki setárébhé be, “Kwén ká kuti bese bé séke ghō besí mmu ane achi chōkō ndü enōkō kefo ne be ntemsi Mónkwōmén aké bhak ne bhese. 17 Eremé nywōp enen Mandem ne Mónkwōmén bátōñ bebēnti ebhap néghaka. Agha ákway bete?”

7

Báfyé bo Mandem berij amuet

1 Awu áfúéré nókó, ngó bōángel manwi téé ndü amómnik anwi, máncHERE nōkō babhúép anwi be ake fok antwō yē chí amik, ne yē chí ndü manyu, ne yē chí ndü menōk. 2 Ngó ye ángel achák ndü áfú atú ane mmok áfú anko nōkō amfay. Akém enyij ene básōt befye berij amuet bo Mandem mmu achi nepém. Angel wu asáy abhiñi bōángel manwi abhen Mandem achye betañ be máncHōñti mmik ne bōmanyu. 3 Aghati bhō be, “Báké chōñti mmik, báké chōñti bōmanyu ne báké chōñti menōk kpáte sēmfyē erij Mandem aywese nefó yēntiki nkabetik aywi.” 4 Ngók ye ndü mmu ághāti me mpáy bhō abhen báfyé erij Mandem nefó yēntiki mmu wap. Bábhak nkwo bho

besa tándrámōt nsem manwi abhen báfú ndü maneréket Israel byo ne apay ankem. 5 Ndü bō mankem, nka byo ne apay bafu ndü nneréket Júda, nka byo ne epay bafu ndü nneréket Rúben, nka byo ne epay bafu ndü nneréket Gad. 6 Nká byo ne epay bafu ndü nneréket Asha, nka byo ne epay bafu ndü nneréket Náftali, nka byo ne epay ndü nneréket Manáse. 7 Nká byo ne epay bafu ndü nneréket Símiōn, nka byo ne epay ndü nneréket Lévi, nka byo ne epay bafu ndü nneréket Isáka. 8 Nká byó ne epay bafu ndü nneréket Sébulōn, nka byo ne epay bafu ndü nneréket Joséf, ne nka byo ne epay bafu ndü nneréket Benjamin.

Jōn aghō ngémtay bō ne nden pépép amuet

9 Awu áfúéré nókó, ngó ngémtay bo abhen yē mmu apu kway bepáy. Báfú ndü yēntiki etōk ne ndü yēntiki nnerékeré bho. Báfú ndü yēntiki nkwo bho, ne ndü bō yēntiki eyōñōtōk. Bábhak téé besí enōkō kefo Mandem ne besí Mónkwōmén, ne nden pépép amuet ne bewōaman amō. 10 Béré bik ne eyōñ etañatañ be, “Mandem aywese mmu achi ndu enōkō kefo ne Mónkwōmén ke bápémé bhese!”

11 Bōangel mankem batée bakap enōkō kefo ne bōbati bhō ne menyij ebhen bechi nepém menwi bhō. Bákwen amik besí enōkō kefo báre chye

* 6:15 Basem: Chi mbok ané achi amik, sayri, sayri, ndü njie. Chí mbok ané áchi antené njie mbō móket. Mbák babhoko ayō áya, bábhiñi bé “Basem”.

Mandem kenókó,¹² mandeme nəkō be, “Amen! Eri bō mándem mpoknkem be Mandem aywese ke ábhónō betan. Achi ndinindak ne abhōñ kefō kenkem. Senchyé yi bakak, senchyé yi kenókó, sémbiti yi. Abhōñ beyā menwop!” Amen.

¹³ Mūnti amōt arem ye ntá ya be, “Ntiki bho né ne bewet pépép amuet? Báfú fá?” ¹⁴ Ndem ntá yi be, “Eta, wō ke órínjǐ.” Arem ntá ya be, “Chí bō abhen bafū ndū ereme esōñori, básō nkú eyap ndū manōñ Mónkwōmén ne bákē yó erōp pépép. ¹⁵ Ēti yō kē bō báté besí enókó kefō Mandem ne báchyè yi kenókó amem eket eyi beti ne ngósí. Ne yí mmu achi ndū enókó kefō ábhák chōñ ekuti eyap. ¹⁶ Chōñ nsay apú pere nu bhō, manyier kerepere kwak bhō, mmok kerepere kway besōñ bō amuet, ne yēnyin echak kerepere kway besōñ bō amuet, ¹⁷ mbōnyune Mónkwōmen mmu achi kekwoť ne enókó kefō ábhābheri bhō. Arōñ ne bhō ndū babhokó nyén ane manyier ami áchyè nepém. Ne chōñ Mandem antese bō babhese mankem amik.”

8

Mónkwōmén aféré ébháné ene ejwi tándrámōt

¹ Mpok Mónkwōmén aféré ébháné ene ejwi tándrámōt, mban akwen arōp nyímí nyímí nyímí amfay ndū ebhók neñokó nywōp emōt.

² Ngó ye bōángel tándrámōt abhen bachi besí Mandem. Báchyé bhō mbá tándrámōt.

³ Angel achak atwō atee kekwoť éfémé akap ne mōnchan pú ane básōñ insens amem awó. Báchyé bhō insens * be yi anchem ne nenikímuet bo Mandem mankem, amfay éfémé akap ene pú besí enókó kefō. ⁴ Móngo ane áfū ndū insens awó ángel are kó nebhuet Mandem áchí ne beyōñō nenikímuet bo Mandem. ⁵ Angel wu asōt mōnchán pú wu, afyé ngo amem ane áfú ndū éfémé akap, amese amik. Nebu nebho beremti, nefan ansay nəkō tontó, miámian ankōt nəkō, mmik anyikisi nəkō.

Mmbá

⁶ Bōangel abhen tándrámōt bátōñti ye mmuet befe mmbá eyap tándrámōt.

⁷ Angel ané mbi afe mmbá yi. Témté wu, amaná nebu achem ne ngó ne manōñ, bere kwéñti amik. Ebhókómik émōt ndu berat ésōñō. Ndū menək amōt ndū baru arat ásōñō, ne tákō nkem nkwo asōñō.

⁸ Angel ané ajwi bapay afe ayi mmbá. Ne básōt enyīñ ene echi mbō njie ngo, ené édū mbō ngó, māmése amem manyu. Ebhókó manyu émōt ndū berat éyíbhíri erōp chi manōñ manōñ. ⁹ Ne ndu amōt ndū barū nnya ene echi anyén arat égú enkem. Ne béyīñi bachwi ane áchí anyén, ndu amōt ndū baru arat áchōñō.

* 8:3 Insens: Enyīñ ene ésōñō enchyē nəkō erítí eriep.

10 Angel ane ájwí b́arát, afe ayi mmb́a, ne eremé nembe néfú amfay, néngwá nákó mbo sesay. Néfú nékwén amem ndũ manyén amot ndu arát. Nékwén nkwá ndũ bebhak ebhen manyier ányay amik. 11 Nnyén nembe eno chi Anen. Ndu amot ndũ yéntiki barũ nyén arat aróbbhé nenenén. Ne beyá bo bagu éti manyiebhé mō mbonyune ánen nyaka tontó.

12 Angel ane ájwí manwi afe ayi mmb́a ne ebhókó mmok émot ndu berat, erap chi pyá. Ebhókó ntañ émot ndũ berat erap chi pyá. Ndũ amot ndũ barũ mambe arat aróp chi pyá. Ebhókó nywáp émot ndũ berat érap chi pyá. Ebhak enyumot ne ebhókó beti émot. 13 Njinj́i ye ngó ndũ ebhókó érè te amfay nebu, émbiki náko ne eyon etañatan be, “Chon émbep encha! Chon émbep echa! Chon émbep encha ntá bo abhen bachi awu amik! Bōangel abhén b́aróbbhé b́arát báfe eyap mmb́a!”

9

1 Angel ane ajwi batay afe ayi mmb́a. Ngó nembe ndu néfú amfay nékwéné amik. Báchye nembe eno efinj́i ménéne nnyũ nepi enen nebhiki bhon ngwenti. 2 Anene nnyũ nepi eno. Móngo are fú are tontó mbo móngo ane áfũ ndũ nepi enen ngó ádu are. Móngo wu akútí mmok, mbāñ aróbbhe giri giri pyá. 3 Ngémtay éfú ye ndu móngo wu, ejwi amik. Báchye

yo betañ betie bho mbo ngá-neghay. 4 Bághátí ngémtay eyo be eke chonj́ti tákó, ne yé chí menak, ne yéntiki enyinj́ ene égó amik, ne be énychyé esonj́ori chi ntá bo abhen erinj́ Mandem epu bho nefó. 5 B́aró be yo ényok bōbhó ndũ batañ atay, ke be báké chye ngémtay betañ beway yé mmu. Esonj́ori ené ngémtay ébhónj́ béchye bo ebhak mbo bebe ebhen mmu ábhōñ mpok ngá-neghay ánem yí. 6 Mpok yo, chon bo mánjanj́ newú, ke bápú ghó nó. Mámbinj́i newú, ke newú némbue bho.

7 Ngémtay eyo ebhak mbo mpōñōndik ene batonj́ti beron ebhñenu ne yo. Yéntiki ngémtáy abhónj́ enyinj́ anti mbo nta kefó ane bághókó ne pú. Besí ebhap bebhak mbo ebhen nkwāñwanj́. 8 Emenénti yap ébhák mbo ene baghóré, ne ámén ayap abhak mbo ane nkē. 9 Ngémtay ébhónj́ enyinj́ ambeápak mbo ndé-nenu ane bághókó ne ese, ndu bekuti mbeápak ne ewat ene éfũ ndũ bebhap ebhap ebhak mbo beremti ebhen béfũ ndu békárík ebhen mpōñōndik ené érōñ ebhñenu ntiét ntiét. 10 Baghó ayap are tie bho mbo ngá-neghay. Ne betañ ebhen yo ébhónj́ bekē bō mangok bebe ndũ batañ atay bere fu ndũ baghó yap. 11 Mfó wap chí ángel ane ákémé nepi enén nebhiki bhon ngwenti. Nnyén eni ndũ eyon bo Israel chí Abádōn, ne ndũ eyon Grik chí Apóliōn, nō chí “Nchōnj́ti menyinj́.”

12 Ερεμε εσαηορι ενέ mbi έφθεέτ. Ghó ká, béchák bépáy bétwò.

13 Angel ane ajwi bátándát afe ayi mmbá. Ngók eyoη ene éfú ndü bati éfémé akap pú besí Mandem. 14 Eyoη eyo ére rem ntá ángel ane ajwi bátándát mmu ákémé mbá awò be, “Dð bðáγγελ manwi abhen bágwóré awu nepak nyén-negho enén bábhijí be Yúfretis mámfú mándók!”

15 Bákánári ye bðáγγελ manwi bhò bé mámfá mándók mángwáy mmü amòt ndü yéntiki bo bati arat. Bábhure nyaka bð aré menoη neηókò nywòp enò, ndü nkúbhé nywòp enò, ndü ntaη wu, ne ndü mmíé enò. 16 Ngó batemé nenu abhen bákò ne mpòηóndik. Mmüfu aghati me mpáy yap. Bábhak bð milión besa byó (200, 000, 000).

17 Ndü kenó amík antifu, ngó mpòηóndik ne bð abhen bákò yo. Báfyé ndé-nenu ené bághókò ne esé ndu bekuti mbeápak eyap. Ndé nenu eyò ebhak chuu mbò ngó, ébhák mbò nkwobhé nebu, ébhák nkwo mmuet sekòk sekòk. Batí mpòηóndik abhak mbò bati nkú. Ngó ne móngo ne *eriebhé sólfo, *

ére fu mpòηóndik eyò anyu. 18 Beghori ebhò berat, nò chi, ngó, ne móngo, ne eriebhé sólfo, béfú anyü mpòηóndik béwáy mmu amòt ndü yéntiki bð bati arat. 19 Betaη abhen mpòηóndik eyò béfú nyaka chi ndü manyu yap ne ndü baghó yap. Baghó yap achi nyaka

mbò nnyó. Abhón batí. Ne baghó yo ke yo énem nyaka bo enchye nòkò bhò esàηori.

20 Bakwàηwan abhen bebéptí menyij ebhò bébhíki way, ketíknsēm ndü menyij ebhen bð bághókò ne amò. Bó kerò bechye kenókò ntá befónó bebúbēbē, ne ntá bðmandem nsé abhen bð babhòη bághókò ne pú, ne abhen bághókò ne silbha, ne abhen bághókò ne bróns, ne abhen bághókò ne batay, ne abhen bághókò ne menòk, ne bðmandem nsé bhò bápú ghò mbaη, bápú ghok mbaη, ne bapu kò! 21 Bðbhò ketíknsēm yé chí ndü neway bho awap ne yé chí ndü baraká njo ayap ne barak épusi ayap, ne yé chí ndü aghēp awap.

10

Angel asòt mókati nénép achák

1 Awu áfáéré nókò, ngó etaηtí ángel achak ndu áfú amfay ásēp amík. Nebháη nékáp yi. Mbaη táfoη abhak amfáy ntí ywi. Besí ebhi méngò nòkò mbò mmok, ne bekak ebhi mbò bekwabhé ngó. 2 Mókati nénép ane mánéné abhak yi awò. Atee ekak awónem eyi ndü manyu, atee ené awóghò ebhi. 3 Abik ne eyoη etaηataη ené échí mbò ené nkú ane ábik. Abíki nókò, nefan asáy ndoη tándramòt.

4 Nefan asay nòkò ndoη tándramòt, nde yaη besij enyij ene nefan árémé. Ke ngók eyoη ene éfú amfay ndu

* 9:17 Solfo: Enyij ene básot beghoko ekém ne yo.

éghàti me be, “Ůké kə yě mmu ándíní enyīn ene nefan ásáy ndəŋ tándrámət arem. Késīn yə.”

⁵ Angel ane ngó ndu atee ne ekak émət ndū manyu, ekak echak ebhi, asá awónem ywi amfay. ⁶ Ayiki ndū nnyén mmu ane achi nepém mpoknkem, mmu ane ághókó mfáy ne mmik ne yěntiki enyīn ene echi amfay ne ene echi amik, aghoko manyu ne yěntiki enyīn ene echi amem. Ayiki arem be, “Mpok bepət bechəŋti apu! ⁷ Ke mpok ángel ane ajwi bəángel tándrámət áfè chəŋ ayi mmbá, nkaysi Mandem ane áchi bhésé bhésé áfu kponorəŋ, nkúbhé mbə enyū yi ághátí nyaka baremé kepinti bhi.”

⁸ Eyəŋ ené éfú amfay, ené nnán ngókó epət eghati ye me be, “Dók sət mókati nénép ane achi fuu awə ángel ane achi téé ne ekak émət ndū manyu, ekak echak ebhi.”

⁹ Ndək ntá ángel wu, ngati yi be anchye me mókati nénép wu. Aghati me bé, “Sət yó nyíé. Chəŋ émbak wə anyu mbə bawéré betu, ke amem menyie éndəbhe nenenén!”

¹⁰ Nsət ye mókati nénép wu awə ángel nyíé. Éré nyīnti me anyu mbə bawéré betu. Ke nnyíé nókó, ékú menie ebha bérəbhe nenenén. ¹¹ Bághátí ye me be, “Ůbhəŋ bépət berem nkaysi Mandem ane áyīnī beyă bho, ne beyă betək, ne beyă beyəŋótək, ne beyă bafə.”

11

Mandem ató baremé kepinti bati apay

¹ Awu áfúéré nókó, báchye me enəkó njenti ne bághati me be, “Dók yenti ekerákap Mandem, ónjenti efeme-akap, ómpay bo abhen báchye Mandem kenókó are. ² Ke kéyenti senta ekerákap. Də nebhuət wu, mbənyune bárə yi ambak ntá bə abhen bábhíkí rīŋi Mandem. Ne chəŋ bəbho mánjati etək Mandem* ne betan ndū batan besa bepəy nsem apay. ³ Chəŋ nchyé betan ntá batísie bha bapay, mámbak ne nden ákpá amuət, nto bhə be mandək mangati bo ntó ena, ndū manywəp (1, 260) nka amət ne besay byo ne arat.”

⁴ Batisye abhen bapay ke báchi téé besí Mandem mmū mmik nkem achi yi awə. Bó báchi menək ólif bepəy ne menək ebhen bérəko berəŋó bepəy. ⁵ Mbák bəmpap abhap báyan bekə bhə enyīn, ngó áfú bhə anyu ámen bhə. Enyu eyə ke báway ye agha ane áyan bekə bhə ebéptí enyīn. ⁶ Bə abhen bati apay bábhəŋ betan bekem manyiep be ake kwen ndū manywəp ankem ane bə bághátí bə menyīn ebhen Mandem afyé bhə anti. Babhəŋ betan bekə manyiep andəp chi manəŋ. Ne bábhəŋ betan bechye bə mmik menyū bebéptí menyīn menkem.

⁷ Mánán mánánjá béghátí bə menyīn ebhen Mandem áyan bə mangati bho, nnya

* 11:2 Etək Mandem: Chi Yerúsalem.

mbámba ane áfu ndü nepi enen nebhiki bhəŋ ngwenti ánu ne bhə ansət awónem, angway bhə. ⁸ Berene ebhap mēmbak gæpti gæpti ndü nkəngə egho ene bágó nyaka Acha wap ndü ekotákátí aré. Bábhiŋi yə ndü kémbúep be, “Sódóm”, mbák épú nə, mambiŋi be, “Ijip.” ⁹ Chəŋ bə mmik mankem, ne maneréket ankem, ne bə beyəŋótək menkem, ne bə betək menkem mántwə mámkpək berené bawú bhə ndü manywəp arət ne ebhək, keka mámbémé bhə. ¹⁰ Chəŋ bə mmik mámbəŋ beyă manák, mánto bati akap ne mányiə epa mbənyune baremé kepinti bhə bati apay bəchyè nyaka bhə beyă esəŋəri. ¹¹ Ke éfúéré nókó manywəp arət ne ebhək Mandem áká əyu eyi ene échye nepém échwé bhə amæet. Bápətnsem ndü nepém, bəteté. Beyă becháy békem bo mankem abhen bəghó bhə. ¹² Baremé kepinti bhə bati apay bəghók ye eyəŋ etəŋəŋ ene éfú amfay érəm ntá yap be, “Twó ká wen amfay!” Baré rəŋ amfay amem ekpəkó nebhəŋ, bəmpap abhap bate mámpəkə nəkə bhə. ¹³ Nkúbhé mpok eyə, erémé nenyikisimik ékwén, ne eket émət ndü yəntiki beket byo amem nném etək, ébáy mmæet amik. Nká bhə tándramət bəgu ndü nenyikisimik enə. Bécháy békém abhen bábhiíkí gu. Baré chyə kenókó ntá Mandem mmu achi amfay.

¹⁴ Erem esəŋəri ené éjwí

bəpay éfæet. Ghó ká, ené ejwi berat étwə mandú mpok.

Angel ane ajwi bati tándramət afe aywi mmbá

¹⁵ Awu áfúéré nókó, ángel ane ájwí bati tándramət afe aywi mmbá. Ngók betəŋtí beyəŋ amfay, méndeme nəkə be, “Mandem Acha aywese ke ábhónəŋ betəŋ bekem mmik nkem néne mbə Mfə mpoknkem. Yí ke ákém mmik néne ne Mpepe yi afyé nyaka bariəp be áto.” ¹⁶ Bəbati esa nsem manwi abhen bəchí chókó besí Mandem ndü menəkó kefə bákwen amik bəchyə Mandem kenókó ¹⁷ mándeme nəkə be, “Mandem Betəŋ Menkem, Acha, wə mmu óchí echəŋ, əbhək nyaka, séchyè wə bakak ndu ósóre betəŋ ebhe, ne wəmbəŋ ənáná əbhó bekem mmik mbə Mfə. ¹⁸ Bə abhen bábhiíkí riŋi wə bábè nyaka nti ne wə. Ke mpok akway ane ótəŋ bhə ebhe bebənti. Mpok akway ane ótəŋ bo abhen bagú. Mpok akway ane ókap bə betək bhe, ónkap baremé kepinti ne bəbhe mankem, ónkap bo abhen bəchyè wə kenókó, yə chi ndéndeme bho, yə chi manem bho, mpok akway ane ónəŋə ne bo abhen bəwəy bati fá amik.”

¹⁹ Mánéne ye ekerákap Mandem ené échí amfay. Ngó ekəbhé nku amem. Myamyəŋ áre kət. Nebu nére remti, nefəŋ ansay nəkə. Nenyikisí mmik negho nékwén. Amanáŋ nebu áre kwenti tontó.

12

Jón aghó ngoré amot ne nnya mbúmbu

¹ Awu áfúéré nókó, ngó eremé erinjí maknkay ene ébhésí amfay. Ébhak chí ngoré ane afyé mmok amuet mbó nkú. Ntañ ábhák anten bekak ebhi, ne nta kefó ane áchí yi anti abhón mambe byo ne apay. ² Asene ne menie, ambiki nako ndü ánòñsi ne beyä bebe.

³ Eriñí maknkay echak ébhésí amfay. Ngó ereme nnya mbúmbu ane ápe chuúu ne batí tándrámot, ne babhan byo. Yéntiki ntí ábhón aywi mónta kefó. ⁴ Ngó ywi áyá ndü mambe amot ndü baru arat ámése amik. Ate besí ngoré wu nò ánòñsi, ánoñ nako menyie mmó ane yi ánòñsi bebhe.

⁵ Abhé mómbakanem ane ábhónó bekem bó yéntiki etak mbó Mfó ne enókó kefó eyi ene bághókó ne ese awó. Báfónó mówu témté bárak ne yi ntá Mandem besí enókó kefó eyi. ⁶ Ngoré abhé arak amem baso, nebhuet ane Mandem atonñti ntá yi be máne yi are ndü manywop nka amot ne.

⁷ Nenu nékwén amfay. Máykel ne bóángel abhen bachi anten yi báre nu ne nnya mbúmbu ne bóángel abhen bákòño yi. ⁸ Ke Máykel ne abhi bóángel básot awónem amfáy yap, bó keperere bhon nebhuet amfay.

⁹ Básot ye etañtí nnya mbúmbu ne bóángel abhen bachi anten yi báfemeri amik.

Bábhñi nnyó ane te nyaka yo be Mfó befónó bebúbebu, ne nnyén eni nechak be Satan, ndu yi achi mmu árwò bó mmik.

¹⁰ Awu áfúéré nókó, ngók eyon etañatan amfay. Ere rem be, “Néne, Mandem aywese apémé bóbhi. Chon ambak Mfó bóbhi, ankem bó ne betañ ebhi. Néne, chon Mpereme Mandem afyé nyaka bariet be átò ambón betañ amfáy mmik nkem, mbonyune mánan basot mmu ane ábhare nako bómayese barak amuet besí Mandem beti ne ngósi, báfemeri fá amik. ¹¹ Befuet ndü manon Mónkwómén ne ndü Mbok Ndíndí ane baghati bho, bómayese mánu ne yi basot awónem. Báka nyaka bechye nepém enap nkwo. ¹² Ndu echi nò, mfáy, bóñ ye manák. Bě mankem abhen bächí amfay, bóñ ká manák! Ke mbák chi mmik ne manyu, eyak echí ne bhe mbonyune Mfó befónó bebúbebu asew atwó ntá yeka ne beyä echók mbonyune yi arñi be mpok ayi arap chi kekwo!” ¹³ Mpok nnya mbúmbu ághó be básot yi báfemeri amik, abho bekonjo ngoré ane ábhé mómbakanem anet. ¹⁴ Ke báchyé ngoré wu bebhap bepáy ebhén nném ebhako be yi ándé, ámbúé nnya mbúmbu andak amem baso, ndü nebhuet ane bábhónó mene yi ndü mamié arat ne ebhok ndü nebhuet ane nnya mbúmbu apu kway beku yi yényin. ¹⁵ Nnyó áré gboko manyiet anyu amen

achi mbə nnyén bé némpókó yi mbə eghori manyiep. ¹⁶ Ke mmik akwak yi. Bēgháré bēfú aré menyu nnyén enen nēfù anyũ nnyó. ¹⁷ Nnya mbúmbə ábé yé nti ne ngoré wu. Arək menu ne bōbhi ne bēbháré bōbhi. Bōbhi bhə chi bo abhen bábħure bēbhé Mandem, ne báte batísie ndũ menyin ebhen Yesu áká bo bariji. ¹⁸ Nnyó áte ye ndũ ěsíep, angəkə manyu ánon nəkə aré.

13

Nnya mbúmbə afú amem Manyu

¹ Awu áfúéré nókó, ngó nnya mbúmbə ndu áfù amem manyu. Abhón bati tándramot ne babhan byo ne bōntá-kefə byo ndu babhan ayi. Yěntiki ntí ywi ábhón nnyén enen nérēm ebábu ěti Mandem. ² Nnya yə abhak mbə mbé. Bayarékak ayi ábhak mbə ane nnya mbúmbə ane bábħinji be bée. Nnyu yi ábhák mbə ane nkə. Nnya mbúmbə achye nnya yə betan ebhi ne enəkó kefə eyi ne betan ebhen yi ábhónj. ³ Ntí nnya yə ámat ábhón erem ebhé efəet ene étōj be báchye nyaka yə efəet ene ekway beway yə ke efəet ére égu. Bō mmik mankem bábħák maknkay, babho bēghok chi nnya yə. ⁴ Bo béré chye nnya mbúmbə kenókó mbənyune yó achyé betan ebhi ntá nnya mbémbé yə. Bāre chye kenókó ntá nnya mbémbé mándeme nəkə be, “Agha áchí

mbə nnya mbémbé ne? Agha ákway menu ne yó?”

⁵ Báchyé yə mbi bēpanyu ne bérēm ebábu ěti Mandem. Báchyé yə mbi bēbhəj betan amfay bo ndũ batan besa bēpay nsem apay. ⁶ Abho bérēm bēbēptí menyin ěti Mandem, ne ěti nnyén Mandem ne ěti nebħəet bēchəkə Mandem ne ěti bo abhen bachi amfay. ⁷ Ne báchye yə mbi be ánu ne bo Mandem ánsot awónem. Ne báchye yə betan amfay yěntiki nneréket bho ankem fá amik, ne amfay bo Mandem, ne amfay bō yěntiki eyəjótək ne amfay bō yěntiki etək. ⁸ Chəj bō mmik mankem máncħye yə kenókó, nə chi bo abhen bábħiki sin manyén ayap amem ekátí nepēm te mpok mmik ábhíkí re bho. Ekátí yə chi ené Mónkwəmén mmu bawáy nyaka.

⁹ Mmu ane ábhónj batú ángók! ¹⁰ Mmu ane Mandem árémé be mánkém yi, chəj mánkem. Mmu ane áwáy bho ne akparenja, chəj mángwáy yi ne akparenja. Ndu echi nə, bo Mandem babħəj bétée kpírí ne mándək nəkə chi ambi ndũ neka enap ne Yesu.

¹¹ Awu áfúéré nókó, ngó nnya mbúmbə achák ndũ áfù amik. Abhón babhan apay mbə Mónkwəmén ne eyəj eyi ébhák mbə ene nnya. ¹² Are kə menyin ne betan ebhen nnya ane mbi menkem besí bhi. Akə mmik ne bo abhen bachi are máncħye nnya mbi mmũ efəet eyi égu kenókó. ¹³ Nnya ane ajwi epay yə

ákú beyă menyiñi maknkay. Are ku te bé ngó amfu amfay antwə amik bō mángə nəkə. ¹⁴ Afuét ndü menyiñi maknkay ebhen báchyé yi mbi be ánkə besí nnya ane mbi arwó bō mmik. Aghati bhó bé mángókó ntiako ane bō básət manchye nəkə kenókó ntá nnya ane achi nepém yəndu mánáñ báchyé nyaka yə fuet ene ekway beway yə ne akparenja. ¹⁵ Mandem achye nnya ane ájwí epay mbi, yó akə ýyu ene échyè nepém échwe amuet ntiako ané nnya ane mbi. Ntí-ako wu abho berem kəpi. Akə be mángwáy bo abhen bábhíki chye yə kenókó. ¹⁶ Nnya ane ájwí epay akə nkwó be mámfyé eriñ, yé ndü awónem, yé ndü nefó yəntiki mmu. Yí mánkə nə ntá ndéndeme bho ne maném bho, ne ntá bō bakáp ne bachébhébhə, ne ntá bo abhen bápu basem ne abhen bachi basem. ¹⁷ Akə nə bé yé mmu áké bhəñ mbi beku ne yé chi beti enyiñ kpáte eriñ ene nnya mbi embak yi amuet. Eriñ eyə chí nnyén nnya yə, mbák epu nə, mpáy ane áté ndü nnyén eni. ¹⁸ Mmü abhəñ bébhəñ nerinindak. Mmu ane ábhónó keboñ áriñi enyiñ ene mpáy ane achi amuet nnya yə átəñ. Mpáy yə chi mpáy bakwəñwanə ne mpáy yə chí bəhundred batándat ne besa berat nsem betandat (666).

14

Bo abhen Mónkwəmén ápémé bákway nekway

¹ Awu áfuéré nókó, ngó Mónkwəmén téé amfay njie Síon. Bō nka besa tándramət nsem nka enwi bábhak ne yi (144,000). Básin nnyén Mónkwəmén ne enén Etayi ndü nefó yəntiki mmu wap. ² Ngók eyəñ ene éfú amfay. Ebhak me batú mbo ewaré tutunyén ne mbə nefanə ane ásəy ne mbə eyəñə bakinə ane bō bákweť. ³ Bōbhə nka besa tándramət nsem nka enwi báre kway nekway nekə besí enəkó kefó Mandem ne besí menyiñ menwi ebhen bechi nepém ne besí bōbati. Yé mmu keka beghək nekway nə ébhíki fuet chi bō nka besa tándramət nsem nka enwi abhen Mandem ápémé, afere amik. ⁴ Bōbhə ke bachi pépép besí Mandem mbənyune babhiki nyóp mmuet ndü baraká kebħare ne bagħaré. Bó ke bákəñə Mónkwəmén yəntiki ebhak ene yi árəñ. Bōbhə ke Mandem ápeme ndü nkwe bō mmik be mámbak ntá yi ne ntá Mónkwəmén. ⁵ Bábhíki sense wáwák mbənyune bábhíki bhəñ békwéné.

Jón aghə bəngel barat

⁶ Awu áfuéré nókó, ngó ángel achak ndu árè te amfay nebu. Are twó ne Mbok Ndíndí ane áfú ntá Mandem ne achi tetep mpoknkem. Are twó ne yə ntá bō mmik, nə chi, bōbetək menkem, ne bō maneréket ankem, ne bō beyəñótək menkem. ⁷ Angel arem ne eyəñ etanətanə be, “Cháy ká Mandem mändem be menwəp ebhi beya becha mbənyune mpok ane yi átəñ

bo agháká. Chié ká yi kenókó! Yi ke ághókó mfay ne mmik, ne bōmanyu, ne babhok ané manyiēp ányáy are.”

8 Angel ane mbi áron nókó achak abhesi andeme nókó be, “Erem etak Bábilon ékwen búp. Echónḡtí bō betókó mmik mankem ne bepō barak epúsi yi. Echí mbō be échyé bhō mmem batanbatan mányu.”

9 Angel ane ajwi barat áron nókó, achak abhesi andeme nókó ne eyōn etanatan be, “Yé agha ane áchyé kenókó ntá nnya mbámbu ane áfú amem manyu ne ntíako yi, ne anka be mámfyé erīn eyi ndū yé chí nefó eni ne yé chí ndū awō aywi, 10 chōn yi nkwō anyú mmém bebēnti Mandem amen Mandem afyé ndu nkōp anjwi tēp yi ke chōpti mō ne manyiēp ndu áyan mántan. Ne chōn yi wu ambōn nném esōḡri amem ngó ane ádu ne *sólfo, besí bōángel Mandem ne besí Mónkwómén. 11 Móngo ane áfú ndū ngó ane mmu wu achi amem apú may. Bo abhen báchyé nnya mbámbu ne ntíako yi kenókó ne báka be mámfyé erīn nnya yō bō ammet bápú bhōn chōn neywēmmet ndū esōḡri eyap beti ne ngósí.”

12 Ndu echí nō, bē bo Mandem, bē bho bābhūre bebhé Mandem, bē bho bābhōḡó neka ne Yesu, tē ka kpiri ne ekébhénti.

13 Ngók yé eyōn ene éfú amfay érēm be, “Sīn menyīn ebhen amik: Bebho echōn, erī

echa ntá yēntiki mmu ane águ ené yi ábháré mmmet ne Yesu Acha ne nti nemot.” Efōḡó Bedyere árēm be, “Echi tetep, chōn yi ambōn neywēmmet ndū betik ebhi mbōnyune nsáy betik ebhi ákoḡo yi.”

Enyīn ene ebhōḡo befakari ne bō ndū ngwenti mmik

14 Awu áfúéré nókó, ngó ekpókó nebhan enen pépēp ne mmū are chókó mbō Mmu ane áfú ntá Mandem. Nta kefō ane bághókó ne pú abhak yi anti, ne ngak ane ácháp abhak yi awō ndu bekpōt mbwōt. 15 Angel achak áfú amem ekerákap Mandem arem ne eyōn etanatan ntá mmū ane achi chókó ndū ekpókó nebhan be, “Bo bekpōt mbwōt ane anan ape ne ngak aye mbōnyune mpok beferē yō ndu betókó mmik aghaka.” 16 Mmū ane achi chókó ndū ekpókó nebhan áfon ye ngak ane achi yi awō ndū betókó mmik áféré mbwōt nkem.

17 Awu áfúéré nókó, ángel achak afú ndū ekerákap Mandem ene echí amfay. Yi nkwō abhōn ngak ane ácháp ndū bekpōt mbwōt. 18 Angel achak afú kékwót éfémé akap. Awú abhōn betan amfáy ngó. Arem ntá ane akeme ngak bekpōt mbwōt ane ácháp ne eyōn etanatan be, “Kpót kepem énok ekén bābhīnī be grep amik nyokoti mbōnyune kénán képe.” 19 Angel wu áfon ye ngak ndū betókó mmik menkem, akpót kepeménok, anyokoti, atō amem neyaré

grep. * Eýð enkem étón be Mandem anan aběnti tontó. 20 Báyát kepem ekó amem neyaré grep antí etók. Manon afú wu are. Manon mō ajwi amik mbō meta amot ne ebhok, ne aghonjo kpát besap ebhi beghaka mbō bōkilometa besa byo (200).

15

Jón aghó beghori ebhen ngwenti

1 Ngó erem erin ne erinjí maknkay echak amfay. Ngó bōángel tándrámot, ne beghori tándrámot ebhen bechi beghori ebhen ngwenti mbōnyune bō ke betōn beběnti Mandem ebhen bétwō ndũ ngwenti. 2 Ngó erem enyinjí maknkay mbō manyu. Ebhak mbō amañá nebu ne énkot nōkō ηwanjwānwan mbō glas ane ngó achi amem. Ngó bō abhen mánú ne nnya mbámba ne ntíako yi ne mpāy ane áté ndũ nnyén nnya mbámba, mánu basot awónem. Bōbhō bātée angōkō manyu wu ne bakín ane Mandem áchyé bhō abhak bō amó. 3 Bātée angōkō manyu wu mánkway nōkō nekway Moses mmōbetok Mandem ne enen Mónkwómén be, “Acha, Mandem Betañ Menkem, menyin ebhen ókú chi manem menyin ne menyinjí maknkay! Wō, Mfō betok menkem, menyin ebhen ókú bēbhak chi chak. Ne ǝhí tetep. 4 Acha, agha ábhíkí bhōn béchay wō?

Agha ábhíkí bhōn bechye wō kenókó? Wō ke óchí nyáná. Wō kě bō betok menkem bábhōjō bétwō besí ebhe manchye kenókó mbōnyune mankem mánanj bāghó be menyin ebhen ókú menkem bechi chak”.

5 Mánánj nókó békway, ngó eket Mandem amem etem amfay. Ebhak fúú. 6 Bōangel tándrámot abhen bápókó beghori tándrámot amō báfú ndũ ekeré Mandem eyō. Bábhák ne nden pépép amuet, ne *nkuet ene pú ambeápak. 7 Enyinj émot ene echi nepém ndũ ebhen menwi échye bōángel bhō tándrámot bekwōp ebhen pú tándrámot. Bejwi ne beběnti Mandem ane achi nepém mpoknkem. 8 Móngo ajwi amem ekeré Mandem eyō. Afú ndũ keném ne betan Mandem. Yě mmu kebhōn mbi bechwe amem ekeré Mandem. Beghori tándrámot ebhen bōángel tándrámot bakeme amō bēbhōn nyaka befuet kpik.

16

Jón aghō bekwōbhé beběnti Mandem

1 Ngók ye eyōn etanatanj ené éfú ndũ ekeré Mandem ndũ éghati bōángel tándrámot be, “Dók ká to beběnti Mandem ebhen bechi amem bekwōbhé beběnti ebhi tándrámot ndũ mmik nkem.” 2 Angel ane mbi arōk apikiri eyí ekwōbhé beběnti Mandem amik. Nkúbhé mpok yō befuet

* 14:19 Neyaré grep: Mbok ane báyát kepemé grep are be nnok yi ámfú, mánsot manka mmém grep.

ebhen ménem tontó bété amuet bo abhen baka nyaka be mamfyé bō erij ene nnya mbámba amuet ne báchyé mandem nsé yi kenóko.

³ Angel ane ajwi bapay apikiri eyí ekwōp amem manyu. Manyu ayibhiri arōp mbō manōj amen ngú, ne yēntiki enyij ene echi nepém amem manyu égú.

⁴ Angel ane ájwí bárát apikiri eyi ekwōbhé bebēnti amem manyén agho ne bōmanyén ne ndū bebhak ebhen manyiep ányay are. Manyiep mankem arōp chi manōj. ⁵ Ngók ndū ángel ane ábhónó betaj amfáy manyén árēm ntá Mandem be, “Wō óchí Nyánjá. Wō óchí néne ne óchí nyaka! Óchí chak ndū ntēmsi ane óchyè. ⁶ Bo báka manōj bo Mandem ne amen baremé kepinti Mandem arōj amik. Éti yō ke óchyé bhó manōj mányu. Eyo ékway ne bhó”. ⁷ Ngók ye eyōj ene éfù ndū éfémé akap Mandem eyō éndeme nako be, “Acha, Mandem Betaj Menkem, óchyè bho ntēmsi enyu ene echi sayri ne chak”.

⁸ Angel ane ájwí manwi apikiri eyí ekwōp ndū mmok. Báchyé mmok betaj besōj bō mbō ngó. ⁹ Mmok ásōj bō mbō ngó, Yē nō bō ketiknsem ndū bebá bhap. Bó keka bechye Mandem kenóko éti keném eki. Báre rem chi ebúbu éti Mandem mmu ábhónó betaj amfáy beghori ebhō.

¹⁰ Angel ane ájwí batay apikiri eyi ekwōp ndū enáko

kefō ene nnya mbámba. Ejuri ékwén amuet bo abhen yi achi Mfō wap. Bō bábho meŋa bari yap ndū beyá esōjari ene bō bachi are, ¹¹ ke bō ketiknsem ndū bebépti menyij ebhen bō bákù. Mándeme nako chi ebúbu éti Mandem mmu achi amfay mbōnyune befuet ebhap ne bebe békù nyaka bō bachi ndū beyá esōjari.

¹² Angel ane ájwí batandat apikiri eyí ekwōp amem nyén negho enen bábhinji be Yufretis. Nnyén néwó nenkem bé bafō abhen báfú atú ane mmok áfù mambōj mbi bekinji. ¹³ Ngó befónó bebúbebu berat. Bébhak mbō mánsán. Emot efu anyū nnya mbámbu, echak éfú anyū nnya mbémbé ne enéfú anyū ndemekepinti nsé. ¹⁴ Befónó ebhō chi befónó bebúbebu. Békù menyij maknkay ne bérók ntá bafō mmik mankem ndu beka bō manchem nebhuet amot be mánu ne Mandem Betaj Menkem ndū nywōp enen yi átaj chōj bo.

¹⁵ Yesu Acha árēm be, “Ghó ká, métwò mbō ngép. Chōj éndi encha ntá mmū ane achi pē ne ákēm nden eyi sayri be áké kō ebhowō, ntíanwōp ankem yi besí bho.”

¹⁶ Befónó bebúbebu bhō békù bafō manchem ndū nebhuet wu nō bábhinji ndū eyōj bo Israel be Amágedon.

¹⁷ Angel ane ájwí tándramot apikiri eyí ekwōp ndū mbáép. Eyōj etajatan éfú ndū ekeré Mandem nebhuet ane yi achi ndū enáko kefō eyi be, “Ndak

ámay!”¹⁸ Mmyamyar are kət. Nefar are sáy, nebu néndemti nəkə. Ne eremé nenyikisimik nékwén. Te Mandem ághókó bō, enyū nenyikisimik enə nébhíkí re fakari. Enə nétán necha.¹⁹ Erem etək ékóre ndü bebhək berat. Betək begho ne betək mmik bechak békwén. Mandem ake ghəkəntik erem etək Bábilon ndü bekə yə enyu mmém bebēnti bhi.²⁰ Betək ebhen bechi nenti nnyén ménémsi. Njie enkem nkwo enemsi.²¹ Amanjá nebu áfú amfay ánkwenti nəkə amik. Achíkiti enyu ené yěntiki nemət nébhak mbə bəkilo besa bepəy nsem byo ndü menwəp ebhi. Are kwenti bō aməet kpát babho berem ebúbə ɛti Mandem ɛti esəŋəri eyə.

17

Jón aghə ngərə-nekə amət ne nnya mbúbmbə

¹ Angel amət ndü abhen tándrámət abhen bakeme bekwəp tándrámət atwə arem ntá ya be, “Twó, chəŋ ntəŋ wə ntémsí ane Mandem áchye chəŋ nta nném ngərə-nekə, nə chi, erem etək ene echi kekəwət ne beyá manyén agho.² Bafš mmik bákə epúsi ne yi, ne bō mmik mányú mmém ami kpát bákwen, bákə epúsi ne yi.”³ Angel Mandem wu apəkə me ndü Efónó arək amem baso. Aré, ngó ngərə amət chəkə amfay nnya mbúbmbə ane ápe chuuu. Nnya mbúbmbə yə abhón bati tándrámət ne babhan byo.

Manyén ane básinjí abhak aməet nnya yə ne ábhák manyén ane árəm ebúbə ɛti Mandem.⁴ Ngərə wu asəbheri mməet ne nden ene echi chuu, enyū nden ene bafə báfye, ne menyin pú, ne menyin nkáp, ne menyin befye emi ebhen bəghókó ne bōbatay beyá nkáp abhen bábhinji be pél.⁵ Mánar nyaka basinj nnyén ndü nefó eni. Bō kerinjí ntí nnyén enə. Nnyén énerə nébhak be, “Nném etək Bábilon chi nnə baghərə-nekə ne bepš menyin ndü mmik nkem.”⁶ Ngó bé ngərə wu anánj anyū nyaka manəŋ bo Mandem abhen baway ɛti bakoŋo Yesu ne ntí nemət. Manəŋ bo Mandem akém yi mbə mmém.

Mpok ngó ngərə wu mbak maknkay.⁷ Ke ángel arem ntá ya be, “Ndaká yí əchí maknkay tontó? Chəŋ ngati wə enyinj ene echi bhésé bhésé ɛti ngərə ne ne nnya mbúbmbə ane bati tándrámət ane apəkə yi ne babhan byo.⁸ Nnya mbémbé ane óghó achi nyaka nepém, ke néne apət apú, ne abhəŋ befú ndü nepi enen nebhiki bhəŋ ngwenti, be andək ndü nebhəet ane babhəŋə báway yə, ndak amay. Bo abhen babhiki siŋ manyén ayap te nebhómik, bəghə chəŋ yə mámbak maknkay bé achi nyaka ke néne apət apú ne chəŋ ampətnsem ndü nepém.⁹ Eyə éyən ye be yěntiki mmü ámbónj keboŋ. Bati tándrámət ate ndü njie egho tándrámət ene ngərə wu áchókó are.

Njie εγὼ ἔτε nkwo ndũ bafɔ tándrámat. ¹⁰ Bafɔ batay bágú. Amot achi nepém. Amot achi mfɔ néne. Mbák chí ane ajwi tándrámat abhíkí twɔ. Anáη ántwɔ ábhák Mfɔ ndũ mómbiηί mpok. ¹¹ Mbák chí nnya ane achi nyaka nepém ke apet apú, yó achi mfɔ ane ajwí mánen. Achi nyaka amot ndũ abhen tándrámat. Chəη mángwáy yɔ ndak amay.

¹² “Babhanjá nya yɔ byo ane ɔghɔ áte ndũ bafɔ byo abhen bábhiki re chye bhɔ betan bekem kefɔ. Ke chəη mánychye bhɔ ne nnya mbúmbu betan mbɔ bafɔ ndũ nenɔkɔ nywɔp nemot. ¹³ Bafɔ bhɔ mankem bati byo báká eyɔη émɔt bechye betan ebhap ne kefɔ ekap ntá yi. ¹⁴ Chəη bó ne nnya mbúmbu mánte nenun ne Mónkwómén ne yi ansot awónem amfay yap mbonyune yi ke achi Acha Mfɔ ne Mfɔ bafɔ. Bakoηo bhi chí bo abhen Mandem ábhíηí, ayap, ne bákòηo yi ne nti nemot.” ¹⁵ Angel arem ntá ya be, “Manyén ane óghɔ ngɔré-nekɔ are chókɔ áte ndũ ngémtáy bho, ne manérékere bho ankem, ne bɔ beyɔηótɔk menkem. ¹⁶ Chəη nnya mbúmbu ne babhan ayi byo ane ate ndũ bafɔ byo mámpap ngɔré-nekɔ. Chəη mánsot yéntiki enyíη ene yi ábhóηó, manku yi andɔp ebho ewɔ. Chəη mányie nyamwúét eyi ne mánsəη yi ne ngó. ¹⁷ Chəη bafɔ byo bhɔ mánku nɔ mbonyune Mandem áku bó mámbóη nkaysi amot ndu

bekú ene yi áyàη bɔ mánku. Chəη mánka ye berɔ betan ebhen bɔ babhəηɔ mbɔ bafɔ amɔ nnya mbúmbu kpatε menyíη ebhen Mandem atí be mémfákári mémfakari. ¹⁸ Ngɔré ane óghɔ chí nném etɔk ene mfɔ ywi ábhóηó betan amfáy bafɔ betɔkɔ mmik menkem.”

18

Mandem atemsi etɔk Babilon

¹ Ngó ángel achak ndũ áfú amfay ásəp amik. Abhóη beyá betan ne bediéré ebhi bere ghɔ ndũ mmik nkem. ² Arem ne eyɔη etanatan be, “Erem etɔk Babilon ékwen buúp!

Erɔp chí bechɔkɔ befóηó bebúbεbu.

Erɔp chí bechɔkɔ bebéptí befóηó ne bepɔ kenen eken bo babhiki kəη.

³ Babilon akwen mbonyune ákú bɔ betɔk menkem mányú mmém epúsí yi. Bafɔ mmik bákú nyaka nkwo epúsí ne yi. Bakósie mankem fá amik bákwen bɔ bakáp éti epúsí yi.”

⁴ Ngók ye eyɔη echak ene éfú amfay érəm be, “Bóbha, fú ká, mándɔ etɔk Babilon keka mámfye mmæt ndũ bebú bo abhen bachi are. Fú ká, be ntemsi Mandem ane átwɔ ntá yi ake bhak ne bhe. ⁵ Fú ká mbonyune bebú bhap beghaka te amfay, ne Mandem ábhíkí ghəkəntik bhó. ⁶ Kemé ká ntá bɔ etɔk Babilon yéntiki ebéptí enyíη ene bɔ bákú ntá bo bachak. Kemé ká ntá yap ndəη epay

yěntiki enyij ene bə bákú bō bachak. Chye ká bhə mmém amen bátáná ndəy epay ndū nkóp ane bó báfyé mmém batanbatan amem báchyé bhe. ⁷ Kə ka bo Bábilon mámbónj esəŋəri ne nedí kebho.

Nkúbhé mbə enyū bə bábhəy nyaka manák,
mpok bápà be bachi manem bho ne,

mánkə nəkə baraká bebú.

Báchi mbə ngərə ane árəm ne mməet yi be,

‘Nchí mfə ngərə. Mpu kénkwésé!

Mbíki bhəy mmu ane ákway begu

měndi yi wáwák!’

⁸ “Těndu Bábilon ápənyu enyu eyə, chəy bebépti menyij ebhen bétwə ntá yi méntwə menkem ndū nywəp nemət. Menyij ebhə chi eghorí neme, ne nsay ne basémé newú. Chəy Mandem mmu ábhónjə betan menkem antán yi. Chəy mánsəy yi ne ngó.

⁹ “Chəy bafə mmik abhen mányíe epə nepém, mánkə nəkə barak épusi ne yi mándi, mámfye nekwesé eni mpok bəghə móngo ane áfù anko nəkə amfáy ndū yi ásəŋə.

¹⁰ Chəy erem esəŋəri ene yi achi aré énkə bó mámbónj becháy be ékway befakari ne bhə enyu eyə, mánte nekə nesie, mándeme nəkə ne eyəy etanjatan be,

‘Erem étək Bábilon, éber ntá ye écha!

Ndū mandú mpok Mandem atémsi wó
ndak ye ámay!’

¹¹ Chəy bakösie fá amik mandi Bábilon tontó mbənyune yě mmu apet apú ane ákú menyij ésyə bhap. ¹² Bo

ətək eyə bákú nyaka batu pú, ne ane silbha, ne batū menyij besəbheri mməet ebhen békət ŋwanwāŋwan, ne menyij ŋwanwan béchák. Bákú nyaka beyá nden chu ene nkáp menyū ne menyū ene babhijə be silk nkwo. Bákú nyaka menək beyá nkáp ne ebhen bébhónj erítí eriep nkwo. Bákú nyaka nkwo menyij ebhen baghoko ne babhaná nsək, ne ebhen bəghókó ne bróns, ne ebhen esé ne ebhen bəghókó ne enyū ntay enen bábhijə be mábil.

¹³ Bəbhə bákú nyaka bawet amen erítí eriep mbə amen bábhijə be sínəmən, ne ínsens ne mii ne frankinsens. Bákú nyaka beyé ebhen bébhónj erítí eriep ne békə nenyíe nemfəet anyu. Bə bákú nyaka mmém ne bawet ne fláwa nchwi, ne enyu nchwi ane bábhijə be wit. Bákú nyaka nkwo mpəy ne bəghónjəmən ne mpəyóndik ne békárik ebhen mpəyóndik éyá. Bəbhə bákú nyaka bakwāŋwan nkwo mbə basem. ¹⁴ Chəy bakösie mándem ntá bəbhə be, ‘Berítí menyij ebhen ókón nyaka berəy menkem. Menyij menkem ebhen békə nyaka wə óndí besí bho béchəŋə ne keném eke kenkem keném. Ōpú pere kway beghə bhə wáwák. ¹⁵ Chəy becháy ménkém bakösie abhen bəkwéné nyaka bə

bakáp ndu bátis menyin ebhap ntá bo Bábilon. Chon becháy ménkem bō ēti erem esōjōri ene bō Bábilon bachi aré, mánte nekō nesie mándi, ne basémé anti mandeme nōkō be, ¹⁶ Bō etók Bábilon, éber ntá yeka echa! Bákū nyaka batu pú ne ane silbha ne batū menyin besōbheri mmuet ebhen békōt ηwanwāηwan ne menyin mwanwan bechak. Bákū nyaka beyā nden chu ene eya nkáp ne echak menyu ne menyu. ¹⁷ Ndū mōneηókō nywōp amōt keném eken kenkem kērōη.

“Bōbati baya bachwi ne bōbati bakū betik amem áchwí, ne bakū betik amem áchwí ne bakōsie abhen bachi amem áchwí báté nekō nesie. ¹⁸ Ne mpok ane bāghō mōngo ane áfū ndū ngó ane ásdōη etók Bábilon chōη mánde rem ne eyōη etajataη be, ‘Tē mmik abhó, yē etók ebhíkire ghaka mbō nném etók ene.’ ¹⁹ Chōη mandi kebho mánto nōkō mfok anti betōη kebho eken kechi bhō anti. Chōη mandi nōkō be, ‘Erem etók, éber ntá ye echa. Etók ene ke ékú bōbhen babhōηō bakáp. Ndū mōneηókō nywōp amōt, érōη enkem!’

²⁰ “Mfay, bōη maηák. Bō Mandem ne bōnto ne baremé kepinti, bōη ká maηák mbōnyune Mandem achōηtí Bábilon ēti bebēpti menyin ebhen yi ákú bhe.’”

²¹ Angel ane ábhōηō beyā betan asōt ye ereme ntay enen nechi mbō ntay bekōk menyin amese amem manyu, arem be,

“Enyu ené ke básōt chōη erem etók Bábilon mándep amik ne betan, bō keperē kway beghō yō. ²² Ne yē mmu apú pere ghók chōη eyōηō nekīη ne beyōηō bakwáy bakway, ne beyōηō babhan, ne beyōηō mmba are. Ndū etók egho eyō yē mmā eka apēt apu. Ndaká nchwi bekōk ámay ne batay békōk nchwi apu pere chye eyōη. ²³ Yē erōηō épú pere ghōō amem etók eyō. Maηák amem ábhak mpok mmu abhay ngōré apú pere bhák aré. Chōη émfakari enyu eyō ne Bábilon mbōnyune bakōsie bhi abhen báchá báchá mankem bátwō nta bō mmik mankem ne bapu. ²⁴ Mandem atémsí bo etók Bábilon mbōnyune bó ke bawáy baremé kepinti ne bo Mandem bachak mankem. Manōη bō mmik mankem abhen bō baway achí bō anti.”

19

¹ Angel anájá nókō enyin ene yi arēm, ngók ewat mbō ene ngemtay-bō amfay ndū bábik be, “Haleluya! Yí ke ápémé bhese. Kenókō ne betan bechi amó Mandem. ² Achí mmu tetep ne áchyē ntémsí enyu ene echi sayri ne chak. Anájá achye ntémsi ntá nném ngōré-nekō ane áchōηti mmik nkem ne baraká kebhere yi. Akémé kémbé bō betok abhi abhen ngōré wu ákú baway.” ³ Ngemtay bōbhō bāpēt babho bebik mándeme nōkō be, “Haleluya! Mōngo ane áfū Bábilon ákō amfay mpoknkem.”

4 Bōbatí bhō esā nsem manwi ne menyīn menwi ebhen béchí nepém bákwnén besí Mandem mmu achi chókō ndū enókō kefō eyi mánchye nókō yi kenókō be, “Amen. Haleluya.”

Jōn aghō epā nebhay Mónkwōmen

5 Ngók yē eyōn ene éfú ndū enókō kefō érēm be, “Bē bōbetok Mandem mankem ne be bho báchyè yí kenókó, maném bho ne ndéndeme bho, bití ká Mandem aywese.”

6 Ngók yé ewat ene ngémtáy bho ene echi mbō ewaré tutunyén ne mbō nefan ane ásày. Bōbhō báre bik be, “Haleluya! Mandem Acha Betan Menkem aywese achi Mfō bō mankem.

7 Sénják, sénják tontó, sénchye yi kenókó mbonyune mpok nebhay Mónkwōmen akway, ne ngoré ywi anán atóntí mmuet.

8 Mandem achyé ngoré mbi befye nkú mwanmwan ane ábhíki bhōn bakwap.” Nden eyō éte ndū menyīn ebhen béchi chak ebhen bo Mandem bákà.

9 Angel wu arem ye ntá ya be, “Sín enyīn ene amik. Éri echa ntá bo abhen mánáká bhō ndū epā nebhay Mónkwōmen.” Arem nkwo be, “Beyōn ebhen bechi tetep. Béfu ntá Mandem.”

10 Nkwén bekak ebhi ndū bechye yi kenókó, ke aghati me be, “Ǻké kē nō wáwák! Me nkwo nchí chi nkubetik mbō wō. Nchí chí nti mmu ane nte kpírí ndū menyīn ebhen Yesu ákú bo bárinjí. Mandem ké óbhónjō béchyé kenókó.” Menyīn ebhen

Yesu ákú bo barinjí ke béchye baremé kepinti Mandem betan beghati bho Eyōn Mandem.

Jōn aghō mmū ane akò mpōndík ane pépép

11 Ngó ye be mfay anéné. Ngó mpōndík ane pépép are. Mmū ane akò yō aka nnyén be Mbæere baryep ne Ane Tetep. Achyè bo ntemsi enyu ene echi chak. Ne enyu eyō ke yi ánù ne bōmpap abhi.

12 Amík ayi ághò mbō neríngo. Beyā ntá-kefō echi yi anti. Básiñ nnyén yi amuet enén yē mmu abhíki rinjí, ébhíki fuet chi yímbōn.

13 Ewet ene yi afyé ebhak ene bábáy amem manōn ne nnyén enen bo bábhinjí yi nébhák be Eyōn Mandem.

14 Bakwó batemé nenu abhen mfay báre konjo yi. Bábhak amfay mpōndík pépép ne nden pépép amuet ené ébhíki bhōn bakwap.

15 Akparenja ane ácháp are fú yi anyu. Akparenja wū ke yi ásot anu ne bō yéntiki etok ansot awónem. Chōn yi ankém kefō amfáy yap ne mónókō kefō ane baghoko ne esé awó. Chōn anjati bhó amik mbō báyát kepemé grep amem neyaré grep ndu betōn be Mandem Betan Menkem abénti tontó.

16 Básiñ nnyén ndū nkú yi ne ndū ebhók anákak eyi ene nefi. Nébhák be, “Mfō bafō ne Acha Mfō.”

17 Ngó ye ángel tē amem mmok: Anak kenēn kenkem ekén kéré amfay ne eyōn etanatan be, “Twó ká

manchem manyíe epã egħo ene Mandem ánáká. ¹⁸ Twó ká mányie nyamwħét bafó ne nyamwħét bōbati ne ane maném bħo ne nyamwħét batemé nenu ne nyamwħét mpōñōndík ne bo abħen bákō nyaka yō. Twó ká mányie nyamwħét bō mankem ené bo abħen bapu basem, ne ené bo abħen bachi basem, ené ndéndeme bħo ne ené maném bħo.” ¹⁹ Ngó yé nnya mbúbmbu ne bafō mmik ne bakwó batemé nenu bhap ndu báchēm nebħuēt amōt be manu ne mmu ane ákō mpōñōndík ne batemé nenu bhī. ²⁰ Bákém nnya mbúbmbu yō ne ndemekēpīnti nsé mmu ákū nyaka menyīñi maknkay besí nnya mbúbmbu. Enyu yō kē yi árwo bħo, báká be mámfyē bhō erīñ ené nnya mbúbmbu amuēt ne báchyē ntí ako yi kenókó. Bakem nākō nnya mbúbmbu ne ndemekēpīnti nsé bágúep bhō, amík anti fúú, amem nepīngo ane ádu ne sōlfō. ²¹ Akparenja ane áfū anyū mmu ane achi ndū mpōñōndík ane pēpēp awáy bafō bhō ne bakwó batemé nenu bhap. Ne kenēn ekō kenkem kényíe berenē bawú, kejwi.

20

Enyīñ ene ebħōñō befakari ndū mamiē nka amōt (1000)

¹ Awu áfúéré nókó, ngó ángel ndū áfū amfay ásēp amík. Akém efiní nepi enen nebħiki bhōñ ngwentī. ² Akém nnyó ane te nyaka, yó ne

achi mfō befónó bebúbēbē ne bábħīñi be Satan agwót ne ngem. Abhak enyu yō ndū mamiē nka amōt. ³ Agúep yi amem nepi enen nebħiki bhōñ ngwentī. Achók nyū nepi, aghañā, be Satan áké bhōñ mbi befū are andōk ambi berwō bō mmik mankem. Ebhak be Satan abħōñ bebħak amem nepi kpate mamiē nka amōt amfūet ke mandō yi ndu mōmbīñi mpok.

⁴ Ngó ye menókó kefō. Báchyē bo abħen bachōkō are betañ ndu bebħak bafō. Ngó nkwo befónó bo abħen báyáy nyaka mbōnyune bágħati bo tetep ane Yesu ákū bo mandīñi, ne ēti Eyōñ Mandem. Bō bábħíkí chyē nyaka yē nnya mbúbmbu yē mandem nsé yi kenókó. Ne bō keka mámfye erīñi nnya mbēmbe yē ndū bafō yap ne yē ndū amō yap. Bápētñsem ndū nepēm bábħak bafō ne Kristo ndū mamiē nká amōt. ⁵ Bo báchák mankem abħen bágú kēpētñsem ndū nepēm mpok eyō. Mamie nká amōt abħōñ nyaka befūet kpik. Nēpērēñsem ndū nepēm enen bo Mandem nébħak ye nēpērēñsem ndū nepēm enen mbi. ⁶ Chōñ endī encha ntá bo abħen Mandem akū mánjāmbi mampētñsem ndū nepēm. Báchī nyáná ne newú enen nejwi apay nēpú kway betōk bhō. Chōñ bō mámbak bachiākap Mandem ne Kristo. Chōñ bō mámbak bafō ne Kristo ndu mamiē nka amōt.

Jōn aghó enyū ndaká Satan

amay

⁷ Mamié nka amət yə áfúéré nókó, mándə Satan amfu ndü kenəη εκεν bafye yi aré. ⁸ Yi amfú aré andək berwə bə betək menkem. Bábhij̄i betəkó mmik ebhə be Góg ne Mágəg. Satan anchem ye bə betək ebhen mankem ndü nebhuet amət be mandək nenu ne Mandem. Bə betək ebhə báya mbə ššiep ene echi angəkə manyu. ⁹ Bəbhə bārók mban̄ enkem bákáp etək ene bo Mandem bach̄i are, nə chi, etək ene Mandem akəη. Ke ngó áfú amfay ndü nebu áson̄ bə kurukotok. ¹⁰ Básət mfo befónó bebú mmu árwə nyaka bo mámése amem nep̄ngó ane ádù ne ekém sólfo. Mámése yi ndü nebhuet ane mámesé nnya mbúmbu ne baremé kep̄nti nsé. Aré, bábhak ndü bebə ngó ane áson̄ bhə bet̄i ne ngósí.

Jōn aghó manyé ane ngwenti

¹¹ Awu áfúéré nókó, ngó erem enəkó kefo ene pépép ne mmu ane achi are chókó. Mfáy ne mmik mánemsi besí bhi. Bákeperε kway begħə mfay ne mmik. ¹² Ngó ye bawú, maném bho ne ndéndemé bho. Bábhak tē besí enəkó kefo. Mánéne bekáti. Mánéne ekáti echak nkwo, nə chi ekáti nepém. Bátán bo abhen manan̄ bagu nyaka békəηo menyij̄ ebhen yéntiki mmú wap áku, mbə enyu basin̄i amem bekáti. ¹³ Bo abhen bábú nyaka amem manyu barək nkwo be mántan̄ bə. Báfú ndü

newú ne etəkó bawú, bátán bə mankem bekoηo menyij̄ ebhen bə báká. ¹⁴ Mámése ye Newú ne Etəkó Bawú amem nep̄ngó. Aré ké newú enen nejwi apay nech̄i. ¹⁵ Yē agha ane nnyén eni nepu amem ekáti nepém, básót yi báguép amem nep̄ngó.

21

Jōn aghó mmik nkə ne mfáy nkə

¹ Ngó ye mfáy nkə ne mmik nkə. Mfáy ane mbi ne mmik ane mbi mánan̄ mánemsi nyaka. Manyu nkwo keperε bhák. ² Ngó Yerúsalem nkə, etək Mandem, ndu éfú amfay ntá yi étwə amik. Bághóko yə éri mbə ngəsón ane basəbheri, achəkə anəη nəkə mmu ane ábhónó bebhay yi. ³ Ngók eyəη etaηatan̄. Éfú ndü enəkó kefo endeme nəkə be, “Ghó ká, bechókó Mandem bechi nenti bəbhi. Chəη yi ambak ne bhə, ne bó mámbak bəbhi. Ne chəη mbəη Mandem ambak ne bhə. ⁴ Chəη antese bó babhese mankem amik, newú keperε bhák. Ned̄i kebħə ne bawú bēdi keperε bhák, ne bo keperε ghok bebe mbənyune menyij̄ besí bérəη.”

⁵ Mmu ane achi chəkə ndü enəkó kefo arem be, “Ghó ka, mékə menyij̄ menkem mémbak bekə.” Arem nkwo ntá ya be, “Sij̄ beyəη ebhen amik mbənyune béchí tetep ne chí menyij̄ ebhen mmu ábhónó ménoko.” ⁶ Aghati me be, “Ndak ámay! Mme ké nchí Alfa ne Oméga, Mme ke nchí ku yéntiki enyij̄ émbón nebhōnet

ne ngwenti. Ntá mmu ane manyiep ákwak, mëchye manyiep ndéndem. Manyiep mō ānyay ndū mbokó manyiep amen áchyè nepém. 7 Chōj nkē enyu ene ntá mmu ane ánú asōt awónem. Chōj mbak Mandem aywi, yi ambak mōwa. 8 Ke mbák chí yěntiki mmu ane ábhíkí bhōj netanjanti, ne yěntiki mmu ane átíkñsem ntá Yesu, ne mmu epúsi, ne yěntiki ngwayti bho, ne mmũ epusi, ne yěntiki múnjō, ne bō babú, ne mmu ane áchyè kenókó ntá mandem achak, ne basénsi mankem. Bō mankem abhen bákē menyij ebhen, chōj ntémsí yap ambak amem nepingó ane ádu ne sálfō. Ntémsí yō, chi newú enen nejwi apay.”

Jñn aghó Yerúsalem nko

9 Angel amōt ndū abhen tándramōt abhen bakeme bekwōp ebhen bejwi ne beghori ebhen ngwenti tándramōt atwó aghati me be, “Twó ntōj wó ngōré ane Mónkwōmen ábhay.” 10 Angel apōkō me ndū Efónó akó amfay eremé njie ngo. Atōj me Yerúsalem, etōk Mandem, ndu éfú amfay ntá yi ésèp amík. 11 Etōk ére ere ghōō énkōt nōkō mbō ntay enen néghò enen bábhinji be Jaspā, ne éñajari nōkō mbō glas. Bediéré bhō bebhak bediéré Mandem. 12 Etōk ébhōj ereme nkok ane akabhe yō. Nkók wu asap amfay. Abhōj manyūbhá byó ne apay. Yěntiki nyū-ebhá ábhōj ángel ane ábhábhēri wu.

Básij manyén manéréket Israel byo ne apay enyu ené yěntiki nyūbhá ábhōj eni nnyén. 13 Manyūbhá abhak arat. Arát ábhak ebhē ene mmok áfu, arat ebhē mmok ánēm. Arát abhak ebhē mfay, arát anefu ábhak ebhē nten. 14 Nebhúéré mmík ane nkók áte amfay abhōj batay byo ne apay. Básij byo ne apay ndū batay yō. Manyén yō abhak ané bōnto Mónkwōmen byo ne apay.

15 Angel ane árēm ne me akém enōk beyenti menyij awō. Enōk eyō ebhak ene pú. Ayenti etōk ne enōk eyō. Ayenti nkwō manyūbha ne nkók. 16 Besabhé etōk ne bechikí etōk bebhak nejye. Angel ayenti etōk ne mōnōk eywi. Besabhé mfáy bebhak nejye ne besabhé etōk ne bechikí etōk, nō chí bōkilometa nka epay ne hōndret enwi (2,400). 17 Angel ayenti nkók nkwó. Abhak bōmeta besa berat nsem batandat. Ayenti mbō enyū bakwāñwan bayènti menyij. 18 Báté nkok ne batay ñajaj ane bábhinji be jáspa. Mbōj etōk ebhak chí ne pú, éñajari nōkō mbō glas. 19 Básót menyū batay ñajaj byo ne apay bāghóko nebhuérémik be andi amík. Enyū ntay nemōt nébhák Jáspa, enen nejwi apay nébhák sáfaya, enen nejwi arat nébhák agate, ne enen nejwi anwi nébhák émeral. 20 Enyū ntay enen nejwi atay nébhák óniks, enen néjwí atandat nébhak kanélian. Enén néjwí tándramōt nébhák krisolayt,

enen nejwi ánen nébhak béiril. Enén néjwí nénéenamot nébhák tópas, enen nejwi byo nébhak krisópras. Enén néjwí byo ne nemot nébhák jásint, enen nejwi byo ne apay nébhak ámetis. ²¹ Bághókó manyúbha byo ne apay ne batay beyǎ nkáp ane bábhijí be péł. Yéntiki nyúbha abhak ntaypél nemot. Nkəngə abhak pú pú, aɲaɲari nəkə mbə ékírísú.

²² Nke ghó ekerákap Mandem amem etək mbənyune ekerákap Mandem ene mánikmæet are chi Mandem Acha Betan Menkem ne Mónkwəmen. ²³ Ntí apu bebhəj mmok ne ntaɲ aré mbənyune bediéré Mandem béghò aré ne Mónkwəmen achi eyí erəjə. ²⁴ Chəj bə mmik mankem mánkə ndü bediéré etək eyə. Chəj bafš mmik mǎnchwe amem ne kenókó ekap. ²⁵ Chəj manyúbha ambak fúú mpoknkem. Beti bépú bhak are. ²⁶ Chəj bə mándək are ne berítí menyij ne keném eken betəkó mmik. ²⁷ Ke yě ébéptí enyij épú chwe are. Bo abhen bákə barak abúabu ne basense bápu chwe aré. Bo abhen báchwe are chi bo abhen básinjí manyén ayap amem ekátí nepém ene Mónkwəmen.

22

¹ Angel atón ye nnyén negho enén manyiebhé nepém. Nére ɲaɲari mbə amañá nebu. Néfú ndü enəkó kefə Mandem ne Mónkwəmen. ² Nére fuét néntí nkəngə etək. Enək

nepém ébhak angəkənyén ndü bebhe bépáy. Ebhəj menyü kepeménək byo ne kepay, ne ényü kepem yéntiki ntaɲ ndü mmíé. Beyé bhi chi babhé amen abü bə betək menkem. ³ Yě enyij ye mmu ane Mandem árémé be eyak embak ne yi apu kway bechwe ndü etək egħo eyə. Enəkó kefə Mandem ne Mónkwəmen ke ebhak chəj aré. ⁴ Chəj mángə besí Mandem ne chəj nnyén eni nembak ndü bafó ayap. ⁵ Beti bépú pere bhak chəj are. Ntí apu bebhəj erəjə ne mmok mbənyune bediéré Mandem béghò aré. Ne chəj bəbetok Mandem mámbak bafə mpoknkem.

Yesu arem be, “Métwə”

⁶ Angel wu aghati ye me be, “Menyij ebhen bechi tetep ne chí menyij ebhen mmu ábhəjə menoko. Mandem Acha mmu áchyə Efójó yi ntá baremé kepinti ke átó ángel bé ántəj bəbetok abhi menyij ebhen bebhəjə bəfákari mandú mpok.”

⁷ Yesu árəm be, “Ghók ká, métwə mandú mpok! Eriəcha ntá mmu ane ábhəre menyij menkem ebhen bechi amem ekátí ene. Yó érəm éti menyij ebhen bebhəjə bəfakari.”

⁸ Mmə Jón, ke ngókó menyij ebhen ne ngó bhó ne amík. Mpok ane ngókó ne ngó bho, nkwén bekak ángel ane átəj me bho ndu béchye yi kenókó. ⁹ Ke yí aghati me be, “Kéchye me kenókó wáwák! Nchí chí móbetok mbə wə ne bəmaye abhen bachi baremé kepinti,

ne mbɔ bo abhen bábhàre menyij ebhen básijí amem ekáti ene. Chié kenókó chi ntá Mandem.”

¹⁰ Angel wu aghati me enyij be, “Kése ekáti nénép eyo ne ébháné be menyij ebhen ósijí amem mémbak bhésé bhésé.”

¹¹ Bakú bebú mándak ambi bekú bebú ebhap, bepó bho mándak ambi bébhak bepó bho. Bo abhen bachi chak besí Mandem mándak ambi bekú menyij ebhen bechi chak ne bo abhen bachi nyáná mándak ambi bebhak nyáná.

¹² Yesu arem ye be, “Ghók ká, métwò mandú mpok! Nchí twó ne akap be nkáp yéntiki mmu békóño betik ebhén yi áká.

¹³ “Me ke nchí Alfa ne Omega! Me ke nchí Ambi ne Ansem. Me ke nchí ndú Nebhōnet ne Ngwenti yéntiki enyij.” *

¹⁴ Eri echa ntá bo abhen básó nden éyap be mánkway bébhōñ betañ befæt ndú manyúbha ane etak eyo mánchwe amem manyíé kerem ekén énokó nepém.

¹⁵ Mbák chí bo abhen bachi mbɔ mmú, ne bō babú, ne bō epúsí, ne bawáy bho, ne bo abhen bákōño bōmandem nsé, ne bo abhen bekōño nsé ne básense, bó mankem bábhak chi nefi.

¹⁶ Yesu arem be, “Mme Yesu nto ángel wa ntá yeka

beka bōnkwo bha be ángatí bhe menyij ebhen. Nchí nkanának ne ebhárémō Mfō Debhit, nchí nembē ñañañ enen neyinywop.”

¹⁷ Efónó Mandem ne Ngoré ane Mónkwōmen bárem ntá Yesu be, “Twó!”

Bē bo bághòk enyij ene, Dem ka nkwo bé, “Twó!”

Bē bo manyiép ákwak be, twó ká.

Twó ká mānyú

manyiebhé nepém.

Beyōñ ngwenti

¹⁸ Mme Jñn, nchí semti yéntiki mmu ane ághòk beyōñ ebhen bechi amem ekáti ene ebhen bérém éti menyij ebhen bébhōñó befakari. Mbák mmu amáká enyij ndú ebhen bechi amem ekáti ene, chōñ Mandem amaka yi ntemsi achak. Chōñ antemsi yi ne beghori ebhen ntáká amem ekáti-ne. ¹⁹ Ne mbák mmu áféré enyij ndu ebhen bechi amem ekáti ene éti menyij ebhen bebhōñ befakari, chōñ Mandem amferé aywi ákóré ndú enókó nepém ne ndú etakó Mandem.

²⁰ Yesu mmu áká bo mandijí menyij ebhen árém be, “Nchí twó mandú mpok!”

Amen. Yesu Acha, twó!

²¹ Berĩndu Yesu Acha mémbak ne bo Mandem mankem. Amen!

* 22:13 “Nebhōnet” ne “Ngwenti” chi enyij émot mbɔ “Alfa ne Omega”.